

Gepubliseer op:

Deur Christus Alleen

Tuisblad van dr. A.H. Bogaards

www.enigstetroos.org

De dingen die ons van God geschonken zijn

Catechismuspredicatiën

van

Prof. B. Holwerda

(in leven Hoogleraar aan de Theologische Hogeschool
der Gereformeerde Kerken te Kampen

Zondag 1-52

Inhoud

Woord vooraf.....	3
ZONDAG 1	4
ZONDAG 2	12
ZONDAG 3	18
ZONDAG 4	26
ZONDAG 5	35
ZONDAG 6	41
ZONDAG 7	48
ZONDAG 8	55
ZONDAG 9	62
ZONDAG 10.....	68
ZONDAG 11.....	74
ZONDAG 12.....	81
ZONDAG 13.....	87
ZONDAG 14.....	93
ZONDAG 15.....	99
ZONDAG 16.....	105
ZONDAG 17.....	113
ZONDAG 18.....	124
ZONDAG 19.....	130
ZONDAG 20.....	137
ZONDAG 21.....	143
ZONDAG 22.....	152
ZONDAG 23.....	158
ZONDAG 24.....	164
ZONDAG 25.....	170
ZONDAG 26.....	176
ZONDAG 27.....	183
ZONDAG 28.....	190
ZONDAG 29.....	198
ZONDAG 30.....	204
ZONDAG 31.....	212
ZONDAG 32.....	220
ZONDAG 33.....	226
ZONDAG 34.....	233
ZONDAG 35.....	245
ZONDAG 36.....	251
ZONDAG 37.....	258
ZONDAG 38.....	266
ZONDAG 39.....	272
ZONDAG 40.....	282
ZONDAG 41.....	288
ZONDAG 42.....	294
ZONDAG 43.....	304
ZONDAG 44.....	311
ZONDAG 45.....	318
ZONDAG 46.....	327
ZONDAG 47.....	336
ZONDAG 48.....	344
ZONDAG 49.....	353
ZONDAG 50.....	360
ZONDAG 51.....	369
ZONDAG 52.....	375

Woord vooraf

Nu we in opdracht van onze schoonzuster het eerste deel van een volledige bundel Catechismus-preken van onzen overleden broer hierbij het licht doen zien, menen we met een enkel woord ter inleiding te kunnen volstaan.

De preken zijn gekozen uit zijn Amersfoortse tijd (1938-1946). Slechts waar over een bepaalde Zondag uit déze jaren niets voorhanden is, zullen we in de volgende delen enkele malen op preken uit de Kantense periode (1934-1938) zijn aangewezen. Zelf hield de overledene deze allang niet meer; en we hebben aanvankelijk dan ook gearzeld ze te publiceren. Doch met name vacante kerken die regelmatig Catechismus-preken wensen te lezen, zullen prijs stellen op een volledige bundel. En ook hier geldt, dat het oudere niet minder behoeft te zijn, al is het enigszins anders. Want bij alle ontwikkeling is de auteur toch dezelfde gebleven: van het begin af gaf hij Schriftopening, met de publicatie waarvan we de kerken nu nóg gediend mogen achten en zijn naam als exegeet niet geschaad.

Voor het recht begrip van de situatie is overal de datum vermeld.

Wijzigingen zijn vanzelfsprekend niet aangebracht. Slechts eenmaal deed zich de noodzaak voor een (overigens vrij brede) schets uit te werken.

De titel werd ontleend aan 1 Cor. 2:12.

Moge bij het lezen de weemoed over wat de Heere wegnam, overwonnen worden door de blijdschap om wat Hij blijft schenken.

T. HOLWERDA.

D. HOLWERDA.

Buitenpos, Groningen.

Februari 1953

ZONDAG 1

Lezen: Psalm 25

Heidelbergse Catechismus Zondag 1

Psalm 27:1

Psalm 27:2

Psalm 130:1, 2, 4

Psalm 25:3, 10

Psalm 26:1, 12

1. Vraag. Wat is uw enige troost, beide in het leven en sterven?

Antwoord. Dat ik met lichaam en ziel, beide in het leven en sterven, niet mijn, maar mijns getrouwen Zaligmakers Jezus Christus eigen ben, die met zijn dierbaar bloed voor al mijn zonden volkomenlijk betaald en mij uit alle heerschappij des duivels verlost heeft, en alzo bewaart, dat, zonder de wil mijns hemelsen Vaders, geen haar van mijn hoofd vallen kan, ja ook dat mij alle ding tot mijn zaligheid dienen moet; waarom Hij mij ook door zijn Heiligen Geest van het eeuwige leven verzekert en Hem voortaan te leven van harte willig en bereid maakt.

2. Vraag. Hoe veel stukken zijn u nodig te weten, opdat gij in dezen troost zalig leven en sterven moogt?

Antwoord. Drie stukken. Ten eerste: hoe groot mijn zonden en ellende zijn. Ten andere: hoe ik van al mijn zonden en ellende verlost wordt. En ten derde: hoe ik Gode voor zulke verlossing zal dankbaar zijn.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We moeten vanavond opnieuw beginnen met de behandeling van de catechismus. D.w.z. we willen voor de zoveelste maal een aanvang maken met de bediening van het Woord Gods, zoals dit in de catechismus is beleden. Want dit verstaat ge toch: we hebben hier in de catechismus niet te doen met een menselijk getuigenis. Als het dat was, konden we beter direct dit kerkgebouw verlaten. Als we aan één ding behoefte hebben, dan is het toch zeker wel aan het vertroostende Woord Gods. En als we één ding vandaag meer dan ooit kunnen missen, dan is het wel het menselijk getuigenis.

Er is een tijd geweest waarin men om het menselijk getuigenis riep; en die roep is in onze tijd nog niet verstorven. Maar wie onderscheiden kan weet, dat juist deze tijd de armoede, het volstrekt hopeloze van mensengetuigenis heeft gedemonstreerd. De één zegt dit; de ander weer wat anders. En straks komt een derde met nog weer een andere opvatting. Als nu de catechismus niets anders was dan een menselijk getuigenis, dan zou hij opgenomen zijn in dat grote geheel van denkbeelden en meningen, die alle hun eigen tijd hebben; die even de aandacht trekken en aanhangers verzamelen; maar die straks weer verdwijnen, omdat ze hun tijd hebben gehad. Die door een nieuwe generatie met gehoon worden verworpen of zonder veel ceremonieel begraven misschien; maar waarvan in ieder geval niets overblijft dan een vage herinnering.

Als de catechismus ook daartoe behoorde, dan zou het dwaasheid zijn in onze felbewogen tijd opnieuw naar hem te gaan luisteren. Want dan zou ook deze belijdenis vallen onder het vonnis, dat hij wel verwachtingen wekte, maar niet één daarvan vervulde; onder het vonnis, dat hij tenslotte de teleurstelling slechts verdiept en de ontgoocheling te bitterder doet zijn.

Maar nu is de catechismus *belijdenis*. En belijdenis, dat betekent, dat dit door mensen gesproken is, o zeker; maar dat het dan toch is een naspreken van wat een ander heeft voorgezegd. Belijden is niet, dat wij uitspreken wat we zelf denken en gevoelen en willen; maar het is, dat we onze eigen gedachten en overleggingen het zwijgen hebben opgelegd, om voortaan slechts te denken en te spreken wat God zegt. Die spreekt, spreke als de woorden Gods.

En als hier dus in Zondag 1 belijdenis wordt gedaan van de enige troost, dan is dat niet wat wij *houden* voor de enige troost, maar wat God *gaf* tot onze enige vertroosting. Dit is niet een beschouwing over troost onder en naast andere soortgelijke en gelijkwaardige beschouwingen. Maar dit is de enige waarheid inzake de troost tegenover alle verleugening van de troost.

Als ik Zondag 1 belijd, dan zeg ik niet: dit is nu voor mij het enige, dat me troost biedt, en zo heeft een ander weer iets anders dat hem vertroost, en een derde nog weer een andere troost. Maar ik zeg: dit wat mij troost, dat is het enige dat troosten kan; en die anderen missen alle waarachtige vertroosting. Ik heb de troost, en zij hebben die niet. Niet: ik dit, en zij iets anders. Maar: ik wel, en zij niet.

Als ik het goed zie, heeft het zin in onze tijd weer alle nadruk te leggen op het exclusivisme van het geloof, dat ons zeggen doet: dit is nu het enige, en alles wat er daarnaast aan troost-motieven uitgedacht en aan troostmiddelen gereikt wordt, is geen troost. Dit is de waarheid, en daarom is al dat andere leugen; dat andere betekent verloochening van de troost en daarom verlies van de troost.

Ik zeg: het is nodig, dat we vooral vandaag dit weer met alle nadruk zeggen, dat dit het enige is; dat er buiten deze troost geen andere is. Want er wordt vandaag heel veel als troost aangeprezen in de nood, die op ons leven ligt. Troost in het leed, verlossing van de ellende, zoals die sinds 10 Mei ook ons in ons nationale leven heeft overstroomd.

En natuurlijk, ik zeg niet, dat we daarin geen troost nodig hebben; dat de druk van onze tijd met Zondag 1 niets te maken heeft. Wie over troost spreekt, mag de omstandigheden van deze laatste maanden niet negeren. We willen dat ook vanavond niet doen.

Maar waar het nu in deze felle nood, in deze trieste ellende vooral op aankomt, dat is, dat we nu vasthouden voor onszelf en voor heel ons volk, dat de troost van Zondag 1 de enige is; dat deze troost alle andere vertroosting uitsluit; dat het belijden van deze enige troost vanzelf inhoudt, dat we verwerpen elke troost die zich met Zondag 1 niet verdraagt.

En als dus gezegd wordt, dat we om de enige troost te bezitten drie stukken moeten kennen: ellende, verlossing en dankbaarheid, dan wil dat vanzelfsprekend ook zeggen, dit is het enige inzake de ellende, het enige ten aanzien van de verlossing, het enige met betrekking tot de dankbaarheid.

Enige troost betekent: dit is de waarheid inzake de ellende, en al het andere is leugen; dit is de enige verlossing, en een andere is er niet; dit is de enige weg der dankbaarheid; zo moet het in de toekomst met ons leven, en anders niet!

Ik wil maar zeggen: we moeten onszelf blijven in deze dagen, nu ieder om troost roept en velen troost bieden. Getroost-zijn, echt getroost-zijn, betekent altijd, dat we alleen staan; dat we scherp onderscheiden en resoluut kleur bekennen en de grens duidelijk aanwijzen: dit wel, en dat niet. Omdat het evangelie Gods exclusief is en zichzelf aanprijst met verwerping van alles wat mensen evangelie noemen, daarom zullen ook wij dus zeer exclusief moeten zijn, en alleen het Woord Gods moeten geloven met verwerping van alles wat daartegen strijdt. Wie de troost zoekt, zoekt het isolement en vindt de vijandschap der wereld.

Daar is slechts één troost: het exclusieve Christendom, dat bewust blijft bij *wat God openbaarde als de enige waarheid inzake*:

1. ellende.
2. verlossing.
3. dankbaarheid.

1. Als vandaag door de mensen over ellende gesproken wordt, dan hebben in die gesprekken — ik noemde het zo even al — de gebeurtenissen van de laatste tijd een zeer grote plaats. En inderdaad, de benauwing daarvan is groot. Er is ook niemand onder ons, die het van zich afzetten kan. Het leven overdag is somber geworden en grauw; en de nachten zijn vol van angstige onrust. En wat blijft, is de grote beklemming, hoe het in de naaste toekomst zal gaan. De gedachte aan de komende winter is eigenlijk één grote benauwing. Stoffelijk zijn de vooruitzichten al zeer troosteloos; en ook geestelijk zijn de zorgen talloos vele.

Maar zo langzamerhand gaan de mensen zich ook bezinnen over de achtergrond van deze verschrikkingen. In de eerste dagen stond in het middelpunt wat aan de oppervlakte ligt, wat door ieder te tasten was. Maar nu de eerste verse indruk van de verbijsterende gebeurtenissen enigszins is verwerkt, nu komt de tijd van verdieping. Nu vragen de mensen zich af, welke factoren daar achter liggen; welke krachten ondergronds al jaren hebben gewerkt, zonder dat we het bespeurden; welke verborgen energieën hebben geleid tot de ontwrichting, die nu voor ieder waarneembaar is geworden.

We laten nu rusten de beschouwingen, die sommigen ten beste geven over de ontwikkeling van de internationale verhoudingen. Maar als we dichter bij huis blijven, en ons beperken tot eigen land, dan is de indruk toch algemeen deze: het is niet pas begonnen de 10de Mei; al jarenlang ging het ook in Nederland niet goed. Men wijst op de versnippering op vrijwel alle terreinen, waardoor een krachtig nationaal leven werd geremd. En men wil nu komen tot nationale concentratie: in de politiek, bij de vorming van de jeugd, ja waar eigenlijk niet.

Men zoekt de ellende dus in de grote verdeeldheid, die op politiek terrein aanwijsbaar was in het bestaan van ruim 50 partijen en partijtjes; maar die toch werkelijk niet alleen daar zich liet gelden. En men zoekt de verlossing uit de ellende vanzelfsprekend in de

concentratie op elk gebied.

En de grote vraag voor velen is nu, ook onder ons: wat moeten we nu doen? Dat er inderdaad ernstige fouten worden aangewezen, geeft ieder toe. Maar ze zitten met de vraag: hoe moet het nu verder? Moeten we nu komen tot een radicale nieuwbouw op elk terrein?

Als wij nu in deze tijd waarachtig getroost willen zijn, geliefden, dan zullen we juist bij deze vragen in gedachtenis moeten houden, wat we straks samen hebben beleden in Zondag 1 als onze enige troost. Daar wordt vandaag algemeen gedacht en gesproken en geschreven over ellende; daar wordt al weer door talloos velen gesproken en geschreven over verlossing. Maar ellende en verlossing zijn blijkens de belijdenis vraagstukken van de enige troost. Hoeveel stukken zijn u nodig te weten? Drie stukken: ik moet weten, o.a. hoe groot mijn zonden en ellenden zijn; en ook, hoe ik daarvan verlost word. Ik moet, om werkelijk getroost te zijn, precies weten, wat de ellende is van deze tijd; en waar de weg ter verlossing te vinden is. Als ik het niet weet, o neen, dan is niet het ongeluk, dat ik terecht kom bij een partij, waar ik straks teleurgesteld uitkom; maar als ik het niet weet, ontgaat me hierin de enige troost! Als ik het niet weet, hoe het zit met de ellende van deze tijd en met de verlossing in deze tijd, dan is niet dit het erge, dat ik de mensen niet vind, die ik nodig vinden moest; maar dan is het erge, dat ik mijn God in dit alles niet vind. En om dat laatste gaat het ook toch vandaag. Van God vind ik wel de weg tot de mensen straks; maar van de mensen vind ik niet de weg tot God.

En ik wil getroost zijn, echt getroost, diep getroost in het brandend verdriet van mijn leven; ik moet weten de weg tot God, en tot *zijn* goedertierenheid.

Dus: wat is de waarachtige kennis van de werkelijke ellende, die metterdaad instrument is van de enige troost?

Nu gaan we het antwoord in de kerk nooit zoeken door redenering. Maar we gaan — daarvoor zijn we immers bezig met de belijdenis — we gaan luisteren naar wat God ons voorzegt, opdat we het Hem nazeggen.

De catechismus zegt dit ervan: hoe groot mijn zonden en ellenden zijn. En daar zijn enkele punten in dit woord, waarop ik de nadruk zou willen leggen: 1. zonden en ellenden 2. *mijn* zonden en ellenden 3. hoe groot.

Onze belijdenis spreekt dus van ellende, maar noemt daarbij allereerst de zonden. En als hier de verlossing beleden wordt, dan wordt weer gezegd: verlost uit alle geweld des duivels. De kwestie der ellende wordt hier dus heel scherp gesteld: niet: wat is funest voor ons, maar: wat is ontrouw jegens God?

Men zegt vandaag: de nood is algemeen; en de oorzaken van de nood zijn ook voor iedereen waarneembaar; we zijn het over de ellende heel gauw eens; we moeten alleen nog praten over de verlossing.

Maar geliefden, dat is niet waar. Als we getroost willen zijn, zullen we heel grondig over de ellende moeten spreken. Daarover zijn we het zo gauw niet eens. Als we blijven staan bij wat van de ellende aan de buitenkant zichtbaar wordt, ja, dan kunnen we direct toegeven, dat er een grote versnippering was, die ontbindend werkte. Maar daarmee zijn we niet klaar; nu begint het pas: hoe moeten we die ellende kwalificeren? Als fataal voor ons, of als schending van de geboden Gods? Als wij gaan spreken over ellende met opzettelijke negering van daarachter liggende zonde, als we 't hebben over fouten van mensen en expres zwijgen over het geweld des duivels dat in en achter die fouten van mensen werkte, dan worden we niet meer getroost, al wijzen we nauwkeurig honderden fouten aan, en al zoeken we energiek en eendrachtig de verlossing. Al kan *ik* precies zeggen: dit was fout de laatste jaren, en dat, maar ik weiger te belijden de zonde, dan volhard ik in de grondfout van mijn leven. En dan help ik anderen in de grondfout van hun leven te volharden.

Wij willen zelf getroost zijn. En we willen anderen troost bieden. De enige troost ook in de ontzetting van deze tijd. Maar juist daarom zullen we alle ernst moeten maken met

dat woord "zonde". En wie Zondag 1 belijdt, zal geen genoegen nemen met aanwijzing van evidente misstanden; maar hij zal vóór alles begeren, dat ons leven van de laatste jaren wordt getoetst aan de wet Gods. Hij zal nooit kunnen volstaan met te constateren, dat een krachtig gezag veelszins ontbrak b.v., maar bovenal erop aandringen, dat God als de Bron van alle gezag worde geëerbiedigd; en dat de normen van het 5e gebod worden erkend.

We zullen, geloof ik, niet elkaar moeten vragen, of we het erover eens zijn, dal er misstanden waren; maar elkaar moeten vragen, hoe we denken over zonde, of we het dus eens zijn over de wet Gods. Anders zullen we geen vertroosting smaken.

Nu werk ik dit even uit voor onszelf; want anders gaan we denken: aan de overkant houden ze geen rekening met de wet Gods; maar wij maken wel ernst met het feit der zonde. Ik ben er werkelijk niet zo zeker van, dat we ernst maken met het feit der zonde. O ja, we bidden geregeld om vergeving der zonden; en we willen het niet-gauw-te-vaak horen, dat we allemaal arme zondaren zijn. Maar de ontzaglijke ernst van de zonde hebben wij vergeten; juist wij. Eén ding: we hadden onze eigen Christelijke organisaties. Maar zeg ik teveel, als ik beweer, dat onze organisaties de grootste aandacht gaven aan bedrijfstechnische kwesties, aan loonsvragen en wat dies meer zij, maar dat van de principiële bezinning op de wil Gods maar weinig is gekomen? Als het maar zo'n beetje geregeld werd, dat alle partijen tevreden konden zijn, dan waren we klaar. Als het bedrijf maar rendeerde, als de arbeidsvoorwaarden maar verbeterd werden: daarvoor waren de bonden er toch! Natuurlijk, ik zeg niet, dat die dingen ook niet behoren tot de gehoorzaamheid aan de wet Gods. En ik vergeet niet de grote economische moeilijkheden van de laatste jaren, die voor talloze problemen stelden: dit moest geregeld worden en nog zo heel veel meer. Maar toch: de instelling ook van ons leven was heel sterk wetteloos; de principiële beginselstudie van onze mannen en jongelingen en meisjes vond en vindt nog weinig belangstelling. De massa is tevreden, als het leven maar loopt zonder te grote schokken voor hen; organisaties in hun belang vinden ze prachtig; maar over de wil Gods wordt ook onder ons zo geweldig gezwegen. En ongemerkt is ons leven, neen, niet in naam — want het was Chr. dit en Chr. dat — maar wel in werkelijkheid goddeloos geworden.

Dan dat andere: *mijn* zonden en ellenden.

Het is toch wel een benauwing apart, voor wie bij deze belijdenis leeft, dat bij de klachten over vroeger zo weinig persoonlijke ootmoed openbaar wordt. We spreken niet over zonde; maar over ellende. En als we over ellende spreken, leggen we wel alle nadruk op het aandeel dat we persoonlijk hebben in het leed van deze tijd; maar zo weinig over het aandeel dat we hebben in de zonde van de laatste jaren.

En weer -. daarom ontgaat ons de troost. We komen niet tot de persoonlijke verootmoediging. Het is zo ontzaglijk gemakkelijk te zeggen, wat anderen fout hebben gedaan. We behoeven daarvoor zeker niet blind te zijn. Maar wee ons, als daar nu nog niet is de verootmoediging: uit de diepten roep ik tot U, o Heere.

In onze kring worden de gebeurtenissen soms wel in verband gebracht met de zonde. Maar men maakt een breed gebaar: dit zou nu de straf zijn voor de liefdeloze perspolemieken. En het is niet zo, dat de één zegt: ik was ontrouw in beginselstudie; en de ander: ik heb de kerk als instituut ondermijnd; en de derde: ik was ongehoorzaam in het huwelijk.

Ik moet denken aan David in Psalm 25, als de benauwdheden zijns harten zich wijd hebben uitgestrekt. Aanzie mijn ellende en mijn moeite; en neem weg al mijn zonden. Hij grijpt van de nood terug op de zonde daarachter. En dan wordt het zo strikt persoonlijk en concreet: gedenk niet der zonden mijner jonkheid, noch mijner overtredingen. Om Uws Naams wil, zo vergeef mijn ongerechtigheid, want die is groot.

Dan zien we nog heel goed de fouten, de zonden, van wie schreven in de kerkelijke pers of van wie vooraanstonden in de partij of de organisatie. Maar we zijn zeer mild in ons oordeel; omdat het eigen schuldbesef te diep is en te waarachtig om de broeder aan te

klagen bij God en mensen.

En hiermee gaat dan tevens gepaard het besef van dat derde: *hoe groot.....* Vooral geldt dat, als we zo concreet de schuld

belijden als David. Hij sprak niet heel dogmaticaal van de val in Adam of iets dergelijks; maar hij had het erg te kwaad met de zonden zijner jonkheid. 'k Geloof niet, dat we reden hebben bij David te spreken van een verloren jeugd. Daar is niet één ontstellend feit uit zijn jonge jaren ons bekend. Maar hijzelf tobt ermee, en hij belijdt voor God, dat zijn jeugd, die voor mensenoog heel zuiver was, voor God een gruwel was. Toen hij nog thuis was bij zijn vader, en toen hij, nog helemaal geen koning, liep achter de schapen: toen was het al heel erg mis.

Nu behoeven we werkelijk elkaar niet te biechten alles wat er sinds onze geboorte aan zonde bij ons was. Maar ik vraag me, als ik Psalm 25 lees, toch af, hoevelen onder ons in deze dagen, midden in de benauwing van deze tijd, spreken van de zonden van hun jeugd tot God.

David begint bij zijn leven van de laatste tijd; maar als hij daarvan het tekort ontdekt, grijpt hij al verder in zijn leven terug: wat een jaren van zonde toch! Dan spreekt hij van de zonden van andere Israëlieten niet meer; ze hebben gezondigd als hij; ze zijn ook in de benauwdheid als hij; maar hij belijdt zijn persoonlijke zonde. Doch als hij om de verlossing bidt, dan opeens wordt zijn hart ruim, en betreft hij in zijn gebed ook de broeders met hun nood: O God, verlos Israël uit al zijn benauwdheden.

Ik denk, dat niemand vanavond de preek erg " vertroostend " vindt. Maar toch zegt de catechismus, dat dit zeer vertroostend is. Dat we dit moeten kennen, willen we getroost wezen: hoe groot mijn zonde en ellende is.

Maar daarmee is dan ook uitgemaakt, waar de kloof ligt tussen ons en allen, die in hun critiek op vroegere tijden de kwestie zo niet stellen, We staan in de kennis der ellende niet naast, maar vierkant tegenover elkaar. Niet dat het onze lúst is, ons af te scheiden van de anderen. Maar we kúnnen niet anders; we kunnen niet anders terwille van de waarachtige, de enige troost. Juist omdat we de troost zoeken, beginnen we met het gebed:

Denk aan 't Vaderlijk meedogen.

Psalm 25:3, 10.

2. Uit wat ik tot dusver zei, vloeit nu het andere vanzelf voort. We staan alleen, waar het de kennis der ellende betreft. Maar omdat het begrip der ellende het begrip der verlossing bepaalt, daarom zullen we nu ook alleen staan, en ook eenzaam moeten durven staan, met de belijdenis der verlossing.

En weer niet, omdat we hooghartig ons in eigen kring terugtrekken of ons zelfgenoegzaam en reactionair op onze dogma's terugtrekken; omdat we het isolement als zodanig begeren. Maar het gaat om het behoud van de enige troost. Ik kan niet anders! In dit isolement ligt onze kracht; want in het isolement ligt onze troost.

Als ik dit prijsgeef, wat we hier belijden over de zonde, dan moet ik loslaten ook wat in het tweede stuk gezegd wordt over de weg der verlossing; en dan is mijn troost weg! Het kan alleen zo, en anders niet.

Want deze verlossing in Jezus Christus is niet maar een verlossing van de eeuwige verdoemenis, terwijl we in de tijd in de ellende zouden blijven. Dit is niet maar een bevrijding voor het geestelijk en godsdienstig leven, terwijl het leven van elke dag daarbuiten zou vallen.

Dat wil men tegenwoordig. Men wil de geestelijke vrijheid niet aantasten; ieder moet maar zelf weten, hoe hij zalig wil worden; ieder mag zelf bepalen, langs welke weg hij in de hemel wil komen, en op welke wijze hij vrede wil zoeken voor zijn ziel. Maar het brede leven van alle dag valt daarbuiten. Dat heeft met Jezus Christus, met de

godsdienst niet te maken. En daarom moet ook de kerk in haar prediking van dat terrein zich verre houden.

Men meent ook dit te kunnen bewijzen: het geloof in Jezus Christus, zo wordt gezegd, mag prachtig zijn om zielevrede te verkrijgen. Maar voor het tijdelijk en stoffelijk leven heb je er niets aan. Je krijgt daarom geen hap brood meer dan de anderen; en er valt geen bom minder om; en de toekomst van je kinderen is niet gegarandeerd door het geloof van vader.

Ik ben zo bang, dat velen door dergelijke leuzen zullen worden bekoord; dat ze het gevaar daarvan niet zien. Vooral nu wrekt het zich, dat wij ook zijn gaan spreken van een rijk der genade naast het rijk der natuur. Velen van ons leven nu in de waan, dat we alleen in het rijk der genade Jezus nodig hebben, dat we op Hem aangewezen zijn om in de hemel te komen; maar dat ons alledaagse leven valt buiten de verlossing van Christus. En is dat ook niet waar? Is er één Christen minder ziek? Hebben wij niet evengoed de distributiezorgen als de anderen? Verlost het geloof in Christus ons soms van bommengevaar?

Maar, geliefden, we moeten naar Zondag 1 terug. De enige troost betekent: te weten, dat ellende is: de nood der zónde. Ik moet weten, hoe groot mijn zonden zijn; en anders ken ik mijn ellenden niet. En wederom: de enige troost betekent: hoe ik van al mijn zonden en ellenden verlost word, doordat ik *met lichaam en ziel* het eigendom ben van Jezus Christus.

David in Psalm 25 bidt niet om een rustige consciëntie slechts; hij vraagt niet om straks in de hemel te mogen komen. Maar hij begeert, dat God hem zal redden van de vijanden, die zich tegen hem vermenigvuldigen. En op een andere plaats bidt hij om genezing, als hij ziek is. Hij verwacht en begeert de verlossing des Heeren, d.i. de verlossing in de komende Christus, ook voor de tijd, ook naar het lichaam. Hij begeert dat niet zonder meer, maar tegen de achtergrond van de vergeving der zonden. Eerst zonde en dan ellende. Daarom ook primair de vergeving der zonden; maar dan ook verlossing uit al zijn benauwdheden. Voor hem staat er geen rijk der genade naast zijn natuurlijk leven; maar hij begeert de doorbraak en de overwinning der genade in zijn natuurlijk leven.

We krijgen daarmee geen stuk brood meer dan de anderen; en de komende winter zullen voor ons de kolen even schaars zijn. Maar toch is de verlossing niet iets voor de ziel slechts; of iets voor de eeuwigheid alleen. Deze verlossing in Jezus Christus is voor het lichaam ook, in de tijd. Jezus Christus voorziet ons ook van brood en brandstof. Krijgen de gelovigen meer dan de anderen, omdat ze geloven? Heel vaak hebben ze er minder om gehad. Maar toch: ze waren verlost en werden nog dagelijks verlost uit al hun benauwdheden. Gij hebt mijn rechterhand gevat; Gij zult me leiden door uw raad, nu in de tijd, om Christus' wil; Gij zult me te eten geven, zolang ik eten moet, naar uw raad; en daarna zult Gij me in heerlijkheid opnemen.

O neen, dat betekent niet, dat we nu alles met Stoïcijnse kalmte afwachten; dat we, onbewogen en beheerst, niet meer beven onder de verschrikking van deze tijd. Dat heeft met Christendom niets te maken; al menen sommigen, dat Christen-zijn betekent niet zenuwachtig wezen. David heeft psalmen gedicht, en geklaagd, dat hij zijn bed de ganse nacht deed zwemmen. Dat was geen uiting van ongeloof; maar dat was, omdat hij nog slechts in hope zalig was; omdat hij nog wachten moest op de volkomen verlossing van zijn lichaam.

Hij heeft toen zeer gelovig geweend, omdat hij nog niet verlost was; zijn vlees nog niet, en zijn zenuwen nog niet.

Zo zijn er vandaag, wier zenuwen gesloopt worden door het gevaar in de lucht; die tegen de nacht opzien; en die huiveren, als ze denken aan de komende winter. Die zuchten, dat Christus in deze dingen ons spoedig verlossen mocht. Zijn ze geen goede Christenen, omdat ze hun zenuwen niet onder bedwang hebben? Maar God heeft tot hun vertroosting gezegd, dat Hij alle tranen van hun ogen zal afwissen. God spreekt niet tot

Stoïcijnse wijsgeren, die zich oefenen in de zelfbeheersing, die zich aanstellen alsof ze al volkomen verlost zijn. Maar hij vertroost hen, die wenen omdat ze nog niet verlost zijn, doch in hun huivering hopen op de genade van Jezus Christus, die hun is toegezegd.

Een stuk brood meer dan anderen? Neen, dat niet. Maar wel: elk stuk brood, of het karig is of niet, elk stuk brood door de verlossing, die daar is in Jezus Christus.

3. Maar daarom ook elk stuk brood in de dienst van Jezus Christus. Ik kom nu aan het laatste: hoe ik Gode voor zulke verlossing dankbaar zal zijn. Dat is nu in een paar woorden te zeggen. Het ongeluk van het leven is de zonde. En verlossing is verlossing allereerst van de zonde. Daarom is de toekomst van het leven slechts veilig, wanneer we voortaan erkennen de wet Gods. Wanneer we ons door Christus gewillig en bereid laten maken om Hem ter ere te leven.

Nu voor het laatst: dit is het enige voor ons, en voor onze kinderen. Anders heeft onze jeugd geen toekomst meer. Zo ze niet spreken naar dit woord, het zal zijn dat ze geen dageraad zullen hebben.

Brengen wij door deze belijdenis dan de splijtzwam? Zijn we dan een gevaar voor ons volk? Maar wie weet, wat het Calvinisme betekend heeft voor ons nationaal leven, die vraagt dat niet meer. En ook al zou men het zeggen, wij kunnen niet anders. Jezus Christus en Die gekruisigd: Hij is de Enige, Die ons leven verlost; de Enige, Wien ons leven behoort.

Hoe het in de toekomst moet? Hem voortaan leven, door Zijn Geest daartoe bereid en bekwaamd. Dat, en anders niet. Want daarvoor is het de *enige* troost. Amen.

Zondag 1 Sept. 1940.

ZONDAG 2

Lezen: Psalm 130

Heidelbergse Catechismus Zondag 2

Psalm 130: 2

Psalm 130: 3

Psalm 71 versch. verzen

Psalm 103: 2, 6, 7

Psalm 130:4

3. Vraag. Waaruit kent gij uw ellende?

Antwoord. Uit de Wet Gods.

4. Vraag. Wat eist de Wet Gods van ons?

Antwoord. Dat leert ons Christus in een hoofdsom. Matth. 22:37-40 *Gij zult liefhebben den Here uw God met geheel uw hart, met geheel uw ziel, met geheel uw verstand en met geheel uw kracht. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede, aan dit gelijk, is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt de ganse Wet en de Profeten.*

5. Vraag. Kunt gij dit alles volkomenlijk houden?

Antwoord. Neen ik; want ik ben van nature geneigd God en mijn naaste te haten.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

Wij hebben vandaag het Heilig Avondmaal gevierd, en we zijn hier bijeen in een uur van dankzegging; en nu is aan de orde Zondag 2, over onze ellénde. Schijnbaar geeft dat toch wel enige wrijving, want we willen nu een preek over het stuk der dankbaarheid, en gaat het dan wel aan, in dit uur de volgorde van de catechismus te eerbiedigen, en te komen met een preek over het stuk der ellende?

Als we vastzitten in onze schema's, dan gaat het niet. Dan zeggen we: eerst de ellende, dan de verlossing, en tenslotte de dankbaarheid. Dan kunnen we in een uur, dat de aandacht vraagt voor het laatste, niet gaan spreken over het eerste.

Maar, we hebben hier geen dogmatiek, maar het dogma. En als de catechismus dan spreekt van drie stukken, dan is dat niet een schema, maar dan is dat een belijdenis doen van de waarheid Gods. De drie stukken gelden elk moment van ons leven, want ze volgen niet op elkaar, maar ze liggen naast elkaar, onlosmakelijk dooreengeweven. Ja, we kunnen het wel zo zeggen: dat we deze waarheid van Zondag 2 belijden, dat is juist het bewijs van onze dankbaarheid. Want slechts wie dankbaar is voor de verlossing in Christus, die spreekt zo van zijn ellende, als dat hier gedaan wordt. Wat hebben we vandaag anders gedaan dan belijdenis doen van onze zaligheid in het kruis van Christus? Wat was onze avondmaalsviering anders dan de concrete verkondiging van Zondag 1? Maar als we vandaag in ons eten en drinken Zondag 1 beleden hebben, dan is het niet vreemd om in het uur van dankzegging voort te varen tot Zondag 2.

We hebben onszelf beproefd, nietwaar? Maar zelfbeproeving is geen ding dat we eens in de drie maanden op ons agendum zien geplaatst, en dat we dan weer kunnen laten rusten tot de volgende keer. De zelfbeproeving gaat rusteloos door. En als we dus vandaag gesmaakt hebben de gemeenschap met Christus en de verlossing in zijn bloed, dan is dat geen reden, om de zelfbeproeving voorlopig weer vaarwel te zeggen, maar dan komt juist vanavond weer het gebod der zelfbeproeving met grote kracht tot ons: Gij, die verlost zijt, o mens, betoon dan nu uw dankbaarheid in het kennen van uw ellende. Daarover gaat het dus vanavond: *De dankbaarheid der verlost en het belijden van hun ellende.*

Want ze belijden hun ellende, gelovende:

1. in God, de Vader, en onze schepping.
2. in God, de Zoon, en onze verlossing.
3. in God, de Heilige Geest, en onze heiligmaking.

1. Waaruit kent ge uw ellende? Uit de wet Gods. Dit is één van de weinige antwoorden van de catechismus, waarbij de doorsnee-catechisant niet de noodzaak gevoelt, het antwoord uit zijn boekje op te lezen. Uit de wet Gods. Simpeler kan het al niet.

Inderdaad, simpeler kan het niet.

Maar wat dunkt u, is dit antwoord niet ontzaglijk moeilijk in de praktijk? Het valt telkens weer op, dat ons boze hart geneigd is een ander antwoord te geven. En een ander antwoord geven, dat is: God tegenspreken en ongehoorzaam zijn.

O neen, we realiseren het ons vaak niet, dat we tegenspreken; want we willen niet bewust ongehoorzaam zijn. We spreken lang en veel over de ellende. Maar toch treedt ook in het belijdenis-doen der ellende telkens onze oude mens aan het licht.

Ge weet wel, welke antwoorden hier worden gegeven; de een zegt: mijn geweten klaagt me aan; de ander: ik voel wel, dat het heel erg mis met me is; een derde zegt: kijk maar om u heen, de dagelijkse levenservaring bewijst het elke dag, dat we ellendige mensen zijn. En zijn dat eigenlijk geen prachtige antwoorden? Hun hart, hun geweten, hun ervaring doet hen hun ellende kennen. En wie zou de taal van het hart verachten? Wie is er onder ons, die niet dikwijls bang is, dat velen het met de ellende te gemakkelijk nemen? Dat het vaak niet meer is dan een van buiten geleerd lesje inplaats

van een zelfbeschuldiging van het eigen hart? En het moet toch uit het hart komen? Anders helpen de best opgezegde lesjes nog geen steek.

Maar de catechismus zegt: het komt niet uit het hart; het kan niet uit het hart komen, en het mag daaruit niet komen. Wie zijn ellende belijdt, moet het wel van ganser harte doen, maar hij mag niet uit zijn hart dan spreken. Want wie uit zijn hart spreekt, die spreekt de leugen. Ons hart is niet best; arglistig is het meer dan enig ding, ja dodelijk. Uit het hart komen voort doodslagen, overspeligheden, alleen bittere en kwade gedachten. En als ons hart ons de ellende verkondigen zou, dan was het een kwaad ding. Want dat hart zegt van nature over de ellende geen enkel goed woord. Zo ellendig zijn we, zo totaal bedorven, dat ons hart nooit de waarheid over de ellende vanzelf spreekt en belijdt.

En dat is een heel geraffineerde manier, om de belijdenis der ellende te weigeren, en God tegen te spreken, dat we ons dagen voor de vierschaar van eigen consciëntie. Dan kunnen we het er wel lelijk mee te kwaad hebben, en ons hart kan dan wel een allesbehalve mals oordeel vellen over ons leven, maar tenslotte draaien we daarmee in een cirkel rond. Want dan oordeelt over ons hart..... ons hart zélf. De aangeklaagde zit ook in de rechterstoel. Het boze hart becritiseert zichzelf dan toch weer naar eigen, boze norm. Het stelt zichzelf de wet.

Waaruit kent ge uw ellende? Niet uit uw geweten, want dat geweten is door de zonde afgestompt; niet uit uw hart, want het gedichtsel van 's mensen hart is te allen dage alleenlijk boos; niet uit uw ervaring, want die ervaringen zijn toch weer de impressies op een bedorven ziel. Maar uit de wet Gods. De wet Gods, die onbedorven bleef, want de wet des Heeren is volmaakt, bekerende de ziel.

De wet Gods, die niet varieert, en geen ups en downs kent, als mijn wankle ziel, maar altijd onveranderlijk spreekt; die nooit wit zwart praat, of zwart wit.

En nu dringt dus het Heilig Avondmaal ons tot de daad der dankbaarheid, deze dankbaarheid, dat we ons volledig onderwerpen aan de wet Gods. Dat we niet langer zeggen: ik vind, en ik voel, en mijn geweten; dat blijft alles uiterst subjectief; maar de wet Gods gebiedt het mij. En zelfbeproeving is dan ook nooit anders, dan dat we ons leven confronteren met de wet. Waarom is er zo weinig kennis der ellende? Omdat talloos velen, ook in de kerk, leven niet bij het Woord, maar bij hun hart; bij wat ze zelf kwaad vinden. En tenslotte bekeren ze zich niet, zolang ze zelf ergens niets in zien. Maar wie het eigendom van Christus werd, die heeft ook deze genade ontvangen, dat hij weer belijdt: hoe lief heb ik uw wet!

En welke wet is dat nu? Hier staat zonder meer: *de wet*. Er is er maar één. Want God heeft wel vele geboden gegeven, nochtans is er maar één wet. De wet, die Christus ons leerde: Ge zult liefhebben

Dat is ook zo prachtig hier, dat de wet hier wordt geboden in de formulering, die Christus eraan gaf. Hier hadden ook de tien geboden kunnen staan, en nog heel wat andere bepalingen. Maar de catechismus zegt: neen, het gaat niet om dit of dat gebod, maar om de wet. Het gaat niet om dit of dat negatieve: gij zult niet doodslaan, echtbreken, stelen; maar het gaat altijd maar weer om dit ene positieve: gij zult liefhebben... Natuurlijk, dan zijn er ook die andere formuleringen, en ze hebben gezag. Maar expres noemt de catechismus hier geen rij van concrete dingen: ge zult niet doodslaan b.v., maar het ene grote van alle geboden: ge zult liefhebben. Want ik heb nooit een moord gepleegd; maar zonder meer zegt dat nog niets; ik kan het alleen gelaten hebben om niet met de politie in aanraking te komen; maar nu komt de wet in haar meest geconcentreerde, positieve vorm: gij zult uw naaste liefhebben om Gods wil, en nu zie ik de afgrond van mijn leven. Ik ben een keurig net mens; niemand kan me van doodslag of diefstal betichten; maar Christus zet me onder de tucht van zijn wet, en nu zie ik, hoe ellendig ik ben: Hij hamert altijd maar weer op dat ene, de liefde. Hij geeft geen rijtje van dingen, die niet mogen; maar Hij noemt slechts het ene, dat ik altijd doen móet: liefhebben. Dat is de wet, de ene; iets anders vraagt God niet. Maar nog

nooit heb ik geweten, hoe verschrikkelijk ik was, als nu. Als God honderd concrete dingen had gevraagd, zoals een politieverordening allerlei dingen bij name noemt, ik zou het hoofd omhoog steken; want van de honderd gevallen ben ik zeker nog geen tien maal in overtreding. Maar Hij noemt maar één ding, de liefde; en nu weet ik, dat ik permanent in de zonde leef. God is nog nooit zo verschrikkelijk geweest in zijn eis, als toen Hij zei: één ding begeer Ik slechts van u. Nu is er geen uitvlucht meer voor Hem, en nu heb ik geen enkel excuus, en nu kan ik op geen enkele deugd meer wijzen. Heere, wie zal bestaan voor U, als ge al uw eisen samenvat in dit éne, de liefde?

Ja, geliefden, dit is de wet, zonder meer. Niet hoofdstuk zoveel, paragraaf zoveel; maar de wet voor heel mijn leven. Het kan op honderden manieren concreet worden uitgewerkt en toegepast, maar er is maar één wet. Want, zegt Christus, zó was het in den beginne. In het paradijs gaf God niet honderd bepalingen, en Hij gaf niet tientallen verboden; maar Hij zei alleen tot Adam: de liefde!

Het is de wet van den beginne, die me mijn ellende leert. Niemand kan van ellende spreken, of hij moet gelezen hebben van het schone paradijs, toen God met Adam wandelde in de hof, en slechts één ding gevraagd werd: de liefde.

Maar nu ken ik mijn ellende, en mijn zonde is steeds voor mij: want ik moet een paradijsmens zijn. Ik geloof in God, de Vader, de Schepper; ik moet beantwoorden aan wat Hij van me maakte.

En nu kunnen we nog zo hard tegenspartelen, niemand komt er meer uit. Als de wet van den beginne in mijn leven niet gehandhaafd werd, ik zou het hoofd durven opsteken. Ik zou kunnen zeggen, net als iedereen: volmaakt is er toch niemand. Ik zou heel christelijk kunnen zeggen: we blijven tot onze dood toe allen zondige mensen. Ik zou vrede kunnen hebben met mijn reële situatie, dat ik toch niet volmaakt word; maar de wet jaagt me op, de wet van den beginne: weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader in de hemelen volmaakt is; weest volmaakt in de liefde.

2. We zouden wanhopig worden in de kerk, als er vanavond niets anders te belijden viel, dan het artikel van God, de Vader en onze schepping. Dan zou de wet zeggen: gij moet paradijsmensen zijn, maar we staan allen buiten het paradijs, en niemand komt er uit zichzelf weer binnen.

Maar nu is er dat andere artikel, en dat mogen we hier niet vergeten: van God, de Zoon en onze verlossing. Dat artikel wordt hier nog wel eens vergeten; men meent, dat we in het stuk der ellende de deur der verlossing niet verder dan op een kier mogen openzetten; dat hier in Zondag 2 dus gezwegen moet worden van God, de Zoon en onze verlossing. Maar de belijdenis spreekt zelf van Christus; dat heeft ons Christus geleerd in een hoofdsom. En het hoofdstuk wordt er met de verzen bij genoemd. Maar wat wil dat hier? Is dat een angstige nauwkeurigheid van de catechismus die hem doet zeggen: Jezus heeft het gezegd, en ge kunt het daar en daar vinden?

Maar wat doet het er toe, of Mozes het zegt of Christus of Paulus? Het is toch voldoende te weten, dat het ergens in de Bijbel staat? Hoofdstuk en vers kunnen we toch wel vergeten?

Neen, zegt de catechismus, Christus heeft dit gezegd, en het staat bij Mattheus. Want het maakt een reuzenverschil of ge dit woord bij Mozes leest, of dat ge het van Christus hoort; het betekent heel wat, of dit vers in het Oude dan wel in het Nieuwe Testament staat. Want Mozes heeft ook de wet gegeven, maar Christus heeft hem anders en beter ons geleerd. Mozes geeft nog slechts een voorlopige wet, Christus brengt de vervulling der wet.

Mozes heeft nergens de formulering der wet gegeven, zo streng en volmaakt, als Christus het doet. Mozes heeft wel van het paradijs ons geschreven in zijn eerste bladzijden, maar nergens heeft hij de paradijswet aan Israël weer opgelegd. Maar Christus komt, en laat zijn apostel schrijven de boeken van het Nieuwe Testament; Hij begint niet met een paradijs-verhaal, Mattheus begint met een geslachtsregister, maar

Christus stelt bij hem weer de wet van het paradijs.

Mozes kón dit niet zeggen, maar Christus zégt het. Want de wet is door Mozes gegeven, maar de genade en de waarheid is door Jezus Christus geworden.

Als we eerst dit lezen, dan is het verschrikkelijk, zo absoluut en streng: de wet der éne liefde. Maar, geliefden, ge moet letten op de spreker; dit is niet Mozes, die de wet stelt, maar Christus, die de genade tot vervulling brengt.

Deze wet, die ons tot de kennis der ellende brengen wil, is dus het puurste evangelie. Dit is gezegd door Hem, die de genade vervult; die de vloek draagt, die de schuld verzoent. Hij zegt het, en Hij alleen, omdat Hij onder dit gebod weer de grondslag der genade legt. Hij vraagt de volmaakte liefde van ons, maar alleen, omdat in Hem de volmaakte liefde Gods verschenen is.

Kunt ge Zondag 2 lezen en verstaan, zonder over de verlossing te spreken? Maar dan hangt deze hele Zondag in de lucht. Christus zou dit niet gezegd hebben, als Hij de Christus niet was. Als daar geen verzoening was door het geloof in zijn bloed. Hij vraagt liefde, maar dan liefde tot de Heere, uw God. Hij zegt dus: God is uw Vader, om mijnentwil. Hij heeft u liefgehad met een eeuwige liefde. Hij heeft zijn barmhartigheid bewezen in het kruis. Alzo lief had God de wereld, en daarom moet gij liefhebben. Hij vraagt paradijs-gehoorzaamheid, maar alleen, omdat Hij de paradijsverhoudingen herstelde, omdat nu het verbond met God is hersteld.

En zo moeten we het laten staan. Daar zijn misschien vandaag weer velen thuis gebleven van het avondmaal, omdat ze hun ellende zagen. Maar wie Zondag 2 gelezen heeft, zegt: dat is dwaasheid. Hoe kan ik mijn ellende kennen buiten Christus? Hoe kan ik het paradijsgebod der liefde ontvangen zonder het paradijsevangelie der volmaakte liefde Gods? Waaruit ken ik mijn ellende? Uit het Avondmaal. Ik heb hier de liefde Gods gezien, zo groot, zo oneindig groot; het paradijs zag ik hier lichten; maar nu, nu zeg ik: o God, ik hoor in het paradijs niet thuis. Ik volbreng niet het gebod van den beginne. Avondmaal-vieren betekent niet: nu begin ik weer met een schone lei, nu heb ik er geen last meer van. Maar avondmaal vieren is: ik ben in het paradijs Gods geweest; ik heb mogen eten van de boom des levens; maar nu krijg ik last van mijn zonde; nu, na het avondmaal, zeg ik: o God, wat doe ik hier eigenlijk? Ik heb uw liefde gezien en getast en gesmaakt. Maar nu ik in het klimaat van het paradijs heb mogen ademen, nu verfoei ik mij en heb berouw in stof en as. Nu ik uw liefde heb gezien, nu weet ik weer, wat Gij van me vraagt.

Daar wordt wel eens gezegd, dat we te oppervlakkig worden; de mensen gaan zo gemakkelijk ten avondmaal, en de dominees maken het ze ook al gemakkelijk: wat merk je weinig van kennis der ellende. En dat viert dan zo maar avondmaal.

Maar ik zou het willen omkeren: hadden de mensen maar werkelijk avondmaal gevierd, niet maar een stuk brood en een beetje wijn verorberd, maar hun harten verheven tot Christus; hadden ze maar gedacht aan zijn kruis; hadden ze maar gezien de overweldigende liefde Gods. Als we maar werkelijk wisten, dat we vandaag in het paradijs hebben gewandeld met God, dan zoudt ge eens wat zien, hoeveel droefheid over- en strijd tegen de zonde van het avondmaal het gevolg zou worden.

Ligt het bij ons eraan, dat we niet meer van ellende weten? Ach, wisten we maar, wat verlossing was, wat het avondmaal is; dat ik, goddeloze, uitgebannene uit het paradijs, daar zo maar mocht aanzitten, uit louter genade, dat God me niet neer-bliksemde met het zwaard van de cherub, maar me nodigde met alle aandrang om toch te komen; dan zou ik weer weten van het paradijs en van de paradijswet en van de ellende. Als we nog maar wisten, dat de nodiging ten avondmaal betekende, dat de poorten van het paradijs wagenwijd werden opengezet, dan zouden we eens wat zien en wat merken van kennis der ellende. Velen zeggen: ze kennen hun ellende zo oppervlakkig, en dat komt dan zo maar tot Christus. Ik zou willen zeggen: kwamen ze maar werkelijk tot Christus, geloofden ze maar in Hem, dan zouden ze hun ellende kennen.

3. En dan zou het er in ons leven anders gaan uitzien. Want ik geloof ook in God, de Heilige Geest en onze heiligmaking. Christus geeft ons het paradijshart, want Hij heeft ons de Geest gegeven. D.w.z. de wet staat nu niet langer gegrift in stenen tafelen, en we lezen die niet langer af van een papiertje; ze staat in ons hart geschreven. Nu heb ik een vermaak in Gods wet naar de inwendige mens. Dan zou het conflict in ons leven tot een uitbarsting komen, het conflict tussen oude en nieuwe mens. Nu geloven we nog zo traag, en daarom zeggen we zo rustig: van nature ben ik geneigd God en mijn naaste te haten. Mijn oude Adam. Maar als ik geloofde, de wet zou in mijn hart geschreven staan; m'n nieuwe mens zou de oude niet meer verdragen.

Ik weet niet, hoe ge vandaag avondmaal gevierd hebt. Onverschillig, traditioneel, of nog anders. Maar hoe ge het ook gevierd hebt, Christus heeft u verzegeld de gave des Heiligen Geestes. Misschien hebt ge er niet aan gedacht, maar het is u verzegeld: de Geest is u gegeven. Die Geest, die u de wet van Zondag 2 in het hart schrijft, en die in u de spanning brengt: ik ellendig mens, wie zal me verlossen uit het lichaam dezes doods? En die in uw ellende slechts één troost u laat, de troost van Zondag 1: ik dank God, door Jezus Christus, onze Heere.

Amen.

Zondag 11 April 1943.

ZONDAG 3

Lezen: Romeinen 5:12-21

Heidelbergse Catechismus Zondag 3

Psalm 143:1

Psalm 143: 10

Psalm 71 versch. verzen

Psalm 51:2, 3, 4

Psalm 51: 5, 10

6. Vraag. Heeft dan God den mens also boos en verkeerd geschapen?

Antwoord. Neen Hij; maar God heeft den mens goed en naar zijn evenbeeld geschapen, dat is in ware rechtvaardigheid en heiligheid, opdat hij God zijn Schepper recht kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen.

7. Vraag. Vanwaar komt dan zulke verdorven aard des mensen?

Antwoord. Uit den val en de ongehoorzaamheid onzer eerste voorouderen, Adam en Eva, in het paradijs, waar onze natuur also is verdorven geworden, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden.

8. Vraag. Maar zijn wij also verdorven, dat wij ganselijk onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad?

Antwoord. Ja wij; tenzij dan dat wij door den Geest Gods wedergeboren worden.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We hebben vandaag het Heilig Avondmaal gevierd. En het formulier wil, dat we dat tot onze vertroosting hebben gedaan. Anders heeft het Heilig Avondmaal geen zin; anders worden ons gericht en onze verdoemenis slechts des te zwaarder. Het Heilig Avondmaal brengt dus slechts dan ons waarlijk gewin, wanneer we het tot onze vertroosting vieren.

En het formulier zegt ons óók, hoe we daartoe kunnen komen. Daartoe zijn twee dingen nodig: allereerst dat we ons tevoren recht beproeven; ten andere dat we het tot dat einde richten waartoe het de Heere Christus verordineerd en ingesteld heeft, nl. tot zijn gedachtenis.

Vanavond evenwel komt de catechismus tot ons, en het schijnt misschien een ogenblik alsof deze afdeling wel een heel eind verwijderd ligt van de avondmaalstafel. Want vanavond gaat het over de kennis der ellende, over onze val in Adam, over de totale verdorvenheid van onze natuur. Deze waarheid kan ons slechts neerslaan en drukken, en schijnt wel allerm minst geschikt om ons te doen vasthouden aan de vertroosting die het Heilig Avondmaal ons bracht.

Toch is het in werkelijkheid geen grote sprong van het sacrament naar Zondag 3. Als we het goed zien, is ook deze Zondag geschreven tot onze vertroosting. Want de catechismus is het boek van de enige troost, van dezelfde vertroosting die het sacrament ons doet genieten. Zo zijn we immers in Zondag 1 begonnen, in de sterke vertroosting dat we in leven en sterven, met lichaam en ziel, het eigendom van Christus zijn. En daar staat Zondag 3 niet los van; deze Zondag over de ellende is ook tot onze vertroosting geschreven. Ge herinnert u dat toch wel uit Zondag 1: Hoeveel stukken zijn u nodig, om in deze troost zalig te leven en te sterven? Drie stukken, ten eerste: hoe groot mijn zonden en ellende zijn enz. We moeten dus het stuk der ellende, zoals het ook in Zondag 3 beleden wordt, kennen om getroost te zijn met de enige troost van Jezus Christus.

Het is zo jammer, dat dit besef bij velen ook in de kerk uitgesleten is. Men is zeer orthodox in het stuk der ellende, men weet precies te zeggen, wat daarmee bedoeld wordt, met erfschuld en erfsmet. Maar men leest dit niet meer tot zijn vertroosting. 't Is zo ontzaglijk jammer, dat men zo langzamerhand Zondag 1 ging beschouwen als een stichtelijke inleiding, als een "woord vooraf". De eigenlijke catechismus zou beginnen in Zondag 2. En men meende dan, dat dit de drie stadia waren van de weg der verlossing: eerst de ellende leren kennen, en als men zover gekomen is, dan het blijde licht der verlossing laten zien, om tenslotte te eindigen met de dankbaarheid. Men zag toen ook Zondag 3 als een middel om de mensen neer te slaan, opdat ze uit de diepte der vertwijfeling zouden gaan roepen om verlossing. Men zei: hier mag over verlossing niet worden gesproken; hier mag hoogstens de deur der verlossing op een kier worden gezet. Maar over Jezus Christus en zijn genade moest men in dit eerste stadium nog zwijgen.

Als dat waar was, kon over Zondag 3 eigenlijk niet meer worden gepreekt. Als ik vanmiddag niet over Jezus Christus mag spreken, dan heb ik hier niets te doen. Want gij zijt de gemeente van Jezus Christus, die in Hem begrepen zijt door de doop, en die vandaag uw gemeenschap met Hem verzegeld en bevestigd hebt gezien in het Heilig Avondmaal. Nu kan ik niet meer doen, alsof ge een gemeente zijt tot wie over de verlossing in Christus nog enkele weken moet worden gezwegen. Ik kan ook bij Zondag 3 niet doen, alsof ge buiten Hem staat. En zelfs wanneer dat zo was, en gij geen deel hadt aan Jezus Christus, dan zou ik vanmiddag nog niet mogen trachten u de kennis der ellende te prediken als het eerste stadium van een weg, waarvan de kennis der verlossing pas de tweede étape is. Dan zou ik u een verlossingsweg wijzen die helemaal geen weg der verlossing is. Want het Woord zegt dat nergens, dat de drie stukken op elkaar volgen. En de catechismus wil dat ook niet.

De belijdenis begint hiermee, dat we het eigendom van Christus zijn. En dan wordt gesproken over de ellende. Maar niet om die troost u weer te roven, niet om de

zekerheid dat ge het eigendom van Christus zijt, weer te ondermijnen. Ook niet om u, als verlost, nog eens een blik terug te laten werpen op uw val in Adam als een historische bijzonderheid, die er eigenlijk niet meer toe doet en die ge wel vergeten kunt. Maar deze belijdenis dwingt de kerk terug te zien op de oorsprongen der ellende, opdat ze in de gemeenschap met Christus bevestigd zou worden, opdat we zouden begrijpen de lengte en breedte en diepte en hoogte van wat in Christus is, opdat we mee door Zondag 3 in leven en sterven vertroost zouden zijn.

Zondag 3 is dus geen zwaar juk, waaronder we door moeten gaan voor we tot Christus kunnen komen; het is evenmin een artikel, dat we eigenlijk al lang zijn gepasseerd en puur nog als een historische antiquiteit even ophalen. Maar Zondag 3 is de waarheid Gods, die wij als kerk moeten kennen, om in leven en sterven waarachtig getroost te zijn. En zo wil ik tot u spreken over *de troost van Zondag 3* en dat dan naar de drie zijden:

1. hoe groot mijn zonden en ellenden zijn.
2. hoe ik daarvan verlost word.
3. hoe ik Gode daarvoor dankbaar zal zijn.

1. De catechismus begint hier in alle ernst de vraag te stellen, of God de mens zo boos en verkeerd geschapen heeft. Natuurlijk is de bedoeling niet, deze mogelijkheid serieus te stellen, en al redenerend het antwoord te geven. Onze belijdenis wil niets anders doen dan het Woord gehoorzaam naspreken, en denkt er dus niet aan, een ogenblik serieus de mogelijkheid te stellen, dat de zonde te wijten zou zijn aan de Schepper. Ge moet dit lezen in het verband. Zondag 2 is geëindigd met de ontzaglijke erkenning dat wij van nature geneigd zijn God en de naaste te haten. Dat is een heel ernstig ding, want daarmee is uitgesproken, dat heel onze natuur ingaat tegen de eis der liefde, die de wet ons stelt. En nu wordt in Zondag 3 overwogen, hoe dat zo gekomen is. Of het misschien aan God zelf te wijten is, aan zijn schepping.

Dat is niet bedoeld als een poging om dit punt in discussie te geven, om de mens te verontschuldigen, maar als een poging om precies de ernst der zonde vast te stellen. Immers, om waarachtig getroost te zijn, moet ik weten, hoe groot mijn zonden en ellende zijn. En nu kan ik de grootheid van mijn ellende slechts zien tegen de achtergrond van het scheppingsverhaal.

Hoe is de verhouding tussen schepping en zonde? Wanneer het naar de H. Schrift zo zou zijn, dat de zonde eigenlijk in de schepping besloten lag, neen, dan veranderde er aan de feitelijke toestand wel niets: we bleven dan even boos en verdorven; maar dan viel het toch met de ernst der zonde nog wat mee. Er was in dat geval nog wel sprake van ellende, maar feitelijk niet meer van zonde, niet meer van schuld. Als het kwaad te danken was aan de schepping, zou er niet meer gesproken kunnen worden van de val! Van een tuimel van boven naar beneden. De zonde zou dan slechts ontplooiing zijn van onze natuur, zoals die geschapen was.

Nu vat ge de bedoeling van deze vraag. Die staat hier niet, om de mogelijkheid ernstig onder de ogen te zien, of de zonde te wijten is aan God, maar om precies vast te stellen, hoe erg het is. Volgens Zondag 2 is het met ons al heel erg: totaal bedorven, geneigd tot alle kwaad. Maar dat kan het laatste woord niet zijn. Want de vraag is nu: die totale bedorvenheid van de mens, is ze een natuurlijke ontplooiing van zijn wezen of een tegennatuurlijke val? Want als dat laatste juist is, wordt het nog erger. Dan kunnen we niet meer zeggen: het is met ons niet veel, maar wat zullen we er aan doen; maar dan wordt het dit: O God, wees mij, zondaar, genadig. Tegen U heb ik overtreden. Dan is de zonde geen ding meer waarbij we ons kunnen neerleggen, zoals de wereld veelal doet, in de trant van het bekende: zo ben ik nu eenmaal; maar dan wordt het een feit waarover we ons verootmoedigen, in de wetenschap: eenmaal was ik zo niet.

Dat is de kwestie van Zondag 3: die zonde waarover we spreken, is ze een ons opgelegd begin of is ze een door ons gekozen vervolg. Als ze is het ons opgelegde begin, dan kan

ik zeggen: zo ben ik nu eenmaal. Maar is ze het door ons gekozen vervolg, dan besterven de woorden me op de lippen, dan ben ik niet meer te verontschuldigen.

En omdat dit de kwestie is, gaat de catechismus ook niet redeneren over de mogelijkheid dat het kwade is uit God, maar hij leest eenvoudig af uit de Schrift, hoe het was met ons begin. En dat begin was goed: God heeft ons goed geschapen. En alsof dit nog niet voldoende was: God heeft ons naar zijn evenbeeld geschapen.

Daar hebt ge nu de kwestie van het beeld Gods. Maar ge houdt toch wel vast, wat de bedoeling van de catechismus hier is. De catechismus geeft geen dogmatiek, geen wetenschappelijk-theoretische uiteenzetting van het beeld Gods. De catechismus is het boek van onze troost, en om getroost te zijn in de praktijk van het leven en sterven, moet ik weten, hoe groot mijn zonden en ellende zijn. Maar ik kan die grootheid niet zuiver bepalen, als ik verwaarloos het begin van onze schepping naar het beeld Gods.

De kwestie is dus direct praktisch gesteld: dat van het beeld Gods moet ik weten om getroost te zijn. Ik ga dus vanmiddag geen geleerde verhandeling geven over het beeld Gods. Want de kansel is geen kathedraal. Bovendien, ik zou vandaag niet in staat zijn over deze kwestie een wetenschappelijk betoog te geven. Ge hebt voor en na waarschijnlijk wel eens een en ander over dit onderwerp gelezen. Daar werd gesproken over beeld Gods in engere en ruimere zin; over de vraag of dit beeld alleen te zoeken was in de ziel, dan wel ook in het lichaam; daar is in latere tijd weer geschreven over restbeeld en wanbeeld. En bepaald eenstemmig zijn de geleerden tot op dit ogenblik niet. Dat zullen we hen niet kwalijk nemen, want gemakkelijk is het vraagstuk niet; en we gaan ook niemand verketteren, omdat ieder die hiermee zich bezig hield, toonde in zijn dogmatische constructies ernst te willen maken met wat de Schrift hierover zegt; en zolang ze dat doen, zijn ze gereformeerd, ook al wordt hun theorie onhoudbaar geacht. Daarover spreken we dus vanmiddag niet.

Misschien zegt iemand: maar hoe kunnen we dan over dat beeld Gods nog spreken? Als we niet eens weten, wat het is? Maar ik geloof: we moeten er eenvoudig over spreken, als de catechismus, in nauwe aansluiting aan de Schrift, en dan ook direct gericht op de praktijk. 'k Weet heus niet, welke constructie over het beeld Gods het meest juist geacht moet worden, maar we weten allen, wat de Schrift in eenvoudige taal, voor elk verstaanbaar, hierover zegt.

God schiep de mens naar zijn beeld en zijn gelijkenis. D.w.z.: de mens werd het welgelijkend beeld Gods, zoals wij van een jongen zeggen, dat hij sprekend op zijn vader lijkt, of ook van een foto, dat hij goed gelijkt. Zo is nu de mens het sprekend beeld Gods. Nu moeten we maar niet vragen, of dat alleen zijn ziel betrof dan wel zijn lichaam. De mens is het beeld Gods, hijzelf in zijn ganse bestaan. En als we nu de Schrift verder lezen, blijkt het, dat dit beeld-Gods-zijn vooral verband houdt met de heerschappij die de mens op de aarde ontvangt. Terecht is erop gewezen, dat aardse vorsten in hun gebied, waar ze zelf niet geregeld komen, hun beeld laten aanbrengen ten teken van hun opperhoogheid. En zo doet God ook. Hij zalft de mens tot koning. Hij legt de heerschappij op zijn schouders. Daarom staat er ook dadelijk bij in Genesis 1, dat God toen tot hem zei: hebt heerschappij over de ganse aarde. Alles wat schepsel is, staat onder God; schepsel-zijn betekent onderworpen zijn, geen deel hebben aan de macht. Maar dat is nu de bijzondere positie van de mens, dat God zijn majesteit op hem legt, en hem doet heersen over al zijn werken. De mens mag zitten in de troon Gods. Dezelfde gedachte hebben we in Ps. 8, als het daar heet: Gij hebt hem een weinig minder gemaakt dan de engelen. Dan staat er eigenlijk: weinig minder dan een goddelijk wezen, want Gij hebt hem met eer en heerlijkheid gekroond. De mens beeld Gods, d.w.z. hij deelt in de majesteit Gods, hij heeft het gekroonde hoofd. De aarde, de voetbank van Gods voeten, heeft Hij ook onder 's mensen voeten gelegd. De mens is geroepen hier beneden Gods heerschappij en zijn hoogheids-recht te vertegenwoordigen. En als ge het zó zegt, dan noemt ge in één adem de onderscheiding die God de mens verleende: hij zit in de stoel der ere, hij heeft heerschappij over al het geschapene; en tegelijk noemt ge dan zijn verantwoordelijkheid: hij zit hier als vertegenwoordiger Gods, in zijn dienst, tot

zijn glorie. Het beeld Gods, dat is eigenlijk heel kort samengevat in de term: onderkoning. Onderkóning: hij deelt in Gods hoogheid, ónderkoning: hij staat in Gods dienst. Onderkóning: hij mag delen in de zaligheid Gods en hij is geroepen en bestemd om met Hem in de eeuwige zaligheid te leven; maar toch ónderkoning: hij staat met God niet op gelijke voet, want hij bezit zijn heerschappij om God recht te kennen en van harte lief te hebben; hij deelt in Gods zaligheid, want hij is koning; maar toch alleen om God eeuwig te loven en te prijzen, want hij blijft ónderkoning.

En als ge die beide momenten vasthoudt: van de eer én de verantwoordelijkheid, het koning-zijn én het dienaar-zijn, van de macht die hij bezit enerzijds, en de roeping die hem is verleend aan de andere kant, dan hebt ge wezenlijk de zin van het beeld Gods begrepen; en dan begrijpt ge ook, hoe het zit met het verlies van het beeld Gods.

Want dat is het eigenaardige in de Schrift, dat we daar die beide gedachten tegenkomen, dat de mens door de val het beeld Gods verloren heeft én dat hij het behouden heeft. Aan de ene kant wordt om deze reden het zwaardrecht aan de mens verleend: wie des mensen bloed vergiet, zijn bloed zal door de mens vergoten worden; en Jacobus zegt: door de tong loven wij God en de Vader, en door haar vervloeken wij de mensen, die naar de gelijkenis Gods gemaakt zijn. Dat is dus de gedachte, dat we het beeld Gods behouden hebben. Aan de andere kant spreekt Paulus van onze vernieuwing naar het beeld Gods, wat wijst op het verlies ervan. En die dubbele werkelijkheid: dat het beeld behouden bleef én dat het verloren ging, heeft men vroeger vaak proberen te vatten in de onderscheiding: in enger en ruimer zin. Al zijn die termen niet duidelijk, en al meen ik, dat we met deze onderscheiding niet uit-, maar in de moeilijkheden komen, toch is dat wat men bedoelde weer te geven, zakelijk juist.

De mens blijft het beeld Gods; na de val neemt God hem zijn heerschappij niet af, maar God laat hem zijn ambtshoogheid houden: hij behoudt zijn positie en zijn ambtshoogheid als de van God gekroonde. Goed, dan is de luister ervan getaand, maar de aarde blijft God de mensenkinderen geven. Wie de mens doodt, moet daarom gewroken worden, want hij heeft Gods vertegenwoordiger aangerand, en daarmee God zelf in zijn ere en recht op het leven gehoond. Wie de gezondene Gods verwerpt, verwerpt ook Hem, door wie hij gezond werd. Daarom is dwaas de houding van de gelovige die met dezelfde tong God looft en de gezalfde Gods vervloekt; als iemand een mens vloekt, en daarin zegt: gij zijt een belialskind, een nietswaardige, een nul, dan tast hij hem aan in de waardigheid waarmee God hem bekleedde, en dan is daarin God zelf beledigd.

En toch is dit niet meer wat het in het paradijs was, en daarom moeten we naar het beeld Gods worden vernieuwd: er is nog wel hoogheid en heerschappij, maar niet meer in de ware kennis Gods; de mens bezit luister, maar niet in heiligheid; hij heeft grote macht, maar oefent die niet meer in rechtvaardigheid. Daar is ons levensheerlijkheid gegeven, zoals past bij het beeld Gods; maar met die levensheerlijkheid hebben we God niet lief, en we prijzen Hem niet: dat is het verlies van het beeld Gods.

Eigenlijk is de ingewikkelde zaak dus toch weer heel eenvoudig: denk maar aan een burgemeester, die zijn ambt misbruikt; hij heeft onbetwistbaar ambtshoogheid, en wee ons, wanneer we die niet erkennen: we zouden de overheid die hem aanstelde, aanranden; en tegelijk is heel de ambtspractijk van die man zélf ook een bespotting van de overheid.

En nu leren we hieruit, hoe groot onze zonde en ellende is. Uit het beeld Gods. Neen, niet uit een vergelijking van onze vroegere glorie en onze tegenwoordige misère; maar uit het beeld Gods als verbinding van eer en verantwoordelijkheid, van koningschap en dienaarschap, van macht en roeping. We hebben de macht in de wereld behouden, maar we haten daarmee God en de naaste; we spelen met de verantwoordelijkheid. We zijn koningen, maar we haten God, die ons koning maakte opdat we Hem zouden liefhebben. We hebben macht, maar we erkennen de roeping niet meer.

Nu wordt de zonde erg. We haten God en de naaste, zei Zondag 2. Maar Zondag 3 zegt: het is nog erger dan ge oppervlakkig zoudt zeggen. Wij hebben deel gekregen aan zijn

macht, aan zijn glorie, en daarmee haten we Hem. We werden gezalfd tot koning om Hem te dienen. En nu we dat weigerden, heeft God ons niet afgezet: Hij liet ons de stoel der ere behouden; maar we zijn nu revolutiekoningen, die de oude macht hebben behouden, en toch nooit meer in staat zijn die macht goed te gebruiken; koningen, die de eer hebben behouden, en toch nooit meer hun verantwoordelijkheid voelen; die alles wat ze van God ontvingen, tegen God gebruiken; die niet anders willen, die ook niet anders meer kunnen.

En nu moet ge dat concreet zien, want we kunnen soms zo handig goochelen met termen en onderscheidingen, alsof het abstracties waren, waar we buiten staan. Maar dit is werkelijkheid. Trieste werkelijkheid van elke dag. We hebben konings-heerlijkheid: techniek, macht, cultuur, wetenschap, kunst, geld, goed, de aarde, de film. Maar we haten daarmee God en de naaste. Techniek — er is veel kwaad van gezegd: doe het niet, want is de mens niet naar het beeld Gods gemaakt? Daar is iets van Gods luister in elke nieuwe vinding. Techniek — er is ook bij gezworen, bij de ongelooflijke prestaties van deze eeuw: doe het niet, want we haten daarmee God en de naaste; we hebben niet meer lief in de eeuw der techniek; nu is het ten dode. Daar hebt ge macht — een schoon ding, want God schiep de mens naar zijn beeld. Maar het is tegelijk een afschuwelijk ding: we hebben niet lief, nu is heel dat machtsapparaat een dodelijk geweld. De film — zeg er toch nooit kwaad van; hier ziet ge het beeld Gods. En ge kunt er toch ook geen goed van zeggen, zolang de mens niet naar het beeld Gods is vernieuwd tot gerechtigheid en heiligheid. De mensen gaan in twee groepen uiteen; de één roept bij al die dingen: geweldig, geweldig! de ander zucht: ach, ach. Maar de Christen belijdt beide: naar het beeld Gods gemaakt, doch tegelijk: onbekwaam tot enig goed. Wat me ten leven was, dat is mij ten dode bevonden. En dat dit nu geldt en gelden moet van elke fabriek die draait, en van elke boerderij en van elk kantoor en van elke studeerkamer. Dat alles gevangen zit in de ban der revolutie.

Want in deze dingen staan we niet geïsoleerd. Dit komt van de val en ongehoorzaamheid van Adam en Eva in het paradijs. Dat staat er weer niet om Adam een schop achterna te geven. Maar dat staat er weer, opdat ge zoudt weten, hoe groot mijn zonden en ellende zijn. Ge weet dat allen: God heeft niet een hoop losse zielen geschapen, maar Hij heeft uit enen bloede het ganse geslacht der mensen gemaakt. Hij heeft ons allen begrepen in Adam, die het hoofd was, die de leiding had ten goede of ten kwade. Het zijn geen miljoenen individuen, die optreden zonder verband, maar we treden op in Adam als een eenheid; die met hem staat of valt. Dat hij ons hoofd is, is niet kwaad. Want God heeft hem goed en naar zijn evenbeeld gemaakt; God heeft ons begrepen in een goed hoofd. Maar hij staat op, en sleept allen in de afval mee. En daarom spreken we van erfschuld en erfsmet.

En nu zeg ik weer: ge moet dat concreet belijden. Want voor heel velen is dit weer de rechtzinnige leer, al haspelen ze die termen nog wel eens door elkaar. Maar het is zo vaak niet meer dan een historische waarheid, zonder actuele betekenis vandaag. Ze verootmoedigen zich over hun eigen daadwerkelijke zonde, maar ze belijden niet hun erfschuld. Dit staat zover van de mensen af, zover dat ik eens een ouderling ergens hoorde beweren, dat dit toch heus niet op de catechisatie behoefde te worden geleerd, als de jongelui zich maar als een arm zondaar leerden kennen.

Maar ge moet het concreet zien; dat wij in onze ellende, zoals ik die pas noemde, in onze dodelijke techniek, in onze gewelddadige machtsoefening, in onze afvallige cultuur, dat we daarin niet alleen staan en op onszelf. Het is niet zo, dat ik een zwart schaap ben in een overigens nette familie; het is ook niet zo, dat wij knoeien ieder voor zich en elk apart; maar wij, de rebelse koningen, wij hebben met elkaar in de afval te maken al hebben we elkaar niet lief; wij zondigen in samenhang met elkaar, ook al zondigen wij in oorlog met elkaar; en we zondigen allen in samenhang met Adam. Die structuur van het menselijk geslacht, uit één bloed en onder één hoofd, die structuur was ten leven; maar die is ons nu ten dode geworden. Was het maar zo, dat ik een uitzondering was; of dat ik zondigde voor eigen risico, puur alleen. Maar ik zit aan de anderen vast, wij zitten allen aan Adam vast in deze ellende; we kwamen er niet op eigen gelegenheid in, wij

komen er ook nooit meer op eigen gelegenheid uit.

Daar hebt ge nu twee dingen van de ellende: het is de afval van beelddragere Gods, de opstand der gezalfden; en het is een afval niet in bond met elkaar, want we kunnen elkaar ook niet luchten of zien, maar toch wel in samenhang met elkaar. En het laatste is, dat we er uit onszelf ook niet meer uitkomen. De kracht der wedergeboorte zit in mij niet, en in de anderen niet, en in ons samen niet. We zitten vast. Dan dromen de mensen van een betere wereld na de oorlog; maar Zondag 3 zegt al bij voorbaat, dat dat een illusie is.

2. Zondag 3 is zo donker, dat ge bijna niet begrijpt, dat dit tot onze troost is. En toch is ook dit geopenbaard opdat wij in Christus zouden blijven, en aldus leven en sterven in de enige troost.

Neen, dit behoeft ge niet te weten, voor ge in Christus geloven moogt; dit is niet het donkere dal dat ge doorwaden moet, voor ge met Hem in aanraking komt. Dat niet, want God heeft mij reeds in Christus begrepen, toen ik van de realiteit van Zondag 3 nog niets wist. Maar nu ik groot geworden ben, en ook uit Zondag 3 leer kennen de diepte van mijn ellende, nu begin ik pas te begrijpen, wat we in Christus hebben. Hoe-meer ik nu me verdiep in de oorsprong der ellende, des te rijker wordt me het wonder der verlossing. Na Zondag 3 zeg ik het weer met meer stelligheid dan ik het ooit gezegd heb: Christus alleen, en nooit iemand anders.

Nu dit de ellende is, de enige waarheid aangaande mijn ellende, nu is Christus ook slechts de verlossing, nu is het mijn enige troost, dat ik Zijn eigendom ben. Als ik Zondag 1 lees, ben ik ontroerd en zeg: dat is rijk. Maar als ik Zondag 3 gelezen heb, en dan nog eens weer teruggrijp naar Zondag 1, zeg ik: de helft is mij niet aangezegd. O diepte des rijkdoms beide der wijsheid en der kennis Gods.

Want wat betekent het nu: verlost te zijn als het eigendom van Christus? Wat betekent dat bij Zondag 3? Zijn eigendom zijn, dat wordt hier dit: dat ik in Hem gerechtvaardigd ben én geheilgd, dat ik vernieuwd ben tot kennis, naar het evenbeeld van Hem die mij geschapen heeft. Dat ik werkelijk weer ben beelddrager Gods. Dat ik het gekroonde hoofd heb en de heerschappij op mijn schouders is gelegd, maar nu weer in waarheid, opdat ik God recht zou kennen en Hem van harte liefhebben; dat ik koning ben, die tegelijk als priester bewust alles weer aan Gods voeten leg. Dat ik de zaligheid heb, maar alleen om God eeuwig te prijzen. Dat ik weer ken de eer en de verantwoordelijkheid van het beeld-Gods-zijn in enen; dat ik de macht heb, maar slechts als zijn dienstknecht.

Als ik slechts kende de ellende van Zondag 3, ik zou geen geld meer durven aanraken, want ik zou er alleen mee zondigen; ik zou me van techniek, van cultuur, van kunst, van heel het geschapene moeten terugtrekken, omdat ik ermee strijden zou tegen God. Maar in Christus ben ik vernieuwd naar het beeld Gods. Nu dank ik God voor elke technische vinding, want ik kan Hem daarin dienen; ik dank Hem voor alle macht die Hij verleent, want ik mag daarmee 't leven zegenen. Wetenschap en kunst worden nu wonderheerlijk in Christus. Noem maar wat ge noemen wilt: 't hele leven is pas mogelijk in Hem.

Of dat andere: dat we zondigen in samenhang met elkaar. Zo pas zei ik, dat daarom geen mens het zwarte schaap in de familie kan zijn, want vanwege de structuur van ons geslacht, vanwege ons begrepen-zijn in Adam, zondigen we in samenhang met elkaar. Maar diezelfde samenhang is er nu ook in de verlossing. We kunnen nu slechts verlost worden in Hem, die het hoofd der nieuwe mensheid is, slechts dan wanneer we begrepen zijn in Hem. Dat wil ook zeggen: slechts in samenhang met elkaar. Verlossing is nu nooit, dat ik er op mijn eentje uit kom; want mijn ellende hangt samen met aller ellende. Daarom is verlossing ook slechts daar, waar ik in gemeenschap met allen door Christus verlost word. Ellende is niet één zwart schaap, maar de zwarte kudde. Verlossing is daarom ook niet één witte raaf, maar de ganse kudde gereinigd in Hem. En wie nog nooit begreep, wat de kerk is, leert dat woord hier in Zondag 3 wel spellen.

En nu dat laatste: onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. Maar nu gaat

open voor mij de wondere diepte van de wedergeboorte door de Geest van Christus. En in Christus zijn, zijn eigendom zijn, dat betekent: de Geest hebben, de Geest die mij vernieuwt; die mijn onwil breekt en voortaan mij van harte gewillig maakt Christus te dienen; de Geest die mijn onmacht breekt en me bekwaam maakt om God lief te hebben metterdaad.

3. En wat nu de dankbaarheid betreft: na Zondag 3 leer ik Psalm 8 weer beter lezen: wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, en de Zoon des mensen, dat Gij hem bezoekt; dat Gij hem eens gemaakt hebt en in Christus hersteld hebt tot een mens, weinig minder dan de engelen, tot mens en beelddrager Gods? Gij hebt alles onder zijn voeten gezet. Dus ligt nu heel de wereld voor me open; ik mag met God nu reeds in de eeuwige zaligheid leven, om Hem daarin eeuwig te loven en te prijzen! Heere mijn God, in eeuwigheid zal ik U loven. Amen.

Zondag 18 Jan. 1941.

ZONDAG 4

Lezen: Psalm 92

Heidelbergse Catechismus Zondag 4

Psalm 119:69

Psalm 119:77

Psalm 5: 4, 6, 7, 8

Psalm 51: 5, 7

9. Vraag. Doet dan God den mens niet onrecht, dat Hij in zijn Wet van hem eist wat hij niet doen kan?

Antwoord. Neen Hij; want God heeft den mens also geschapen, dat hij dat kon doen; maar de mens heeft zichzelf en al zijn nakomelingen, door het ingeven des duivels en door moedwillige ongehoorzaamheid, van deze gaven beroofd.

10.Vraag. Wil God zulke ongehoorzaamheid en afval ongestraft laten?

Antwoord. Neen Hij, geenszins; maar Hij vertoort zich schrikkelijk beide over de aangeboren en werkelijke zonden, en wil die door een rechtvaardig oordeel tijdelijk en eeuwiglijk straffen, zoals Hij gesproken heeft: *Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der Wet, om dat te doen.*

11.Vraag. Is dan God ook niet barmhartig?

Antwoord. God is wel barmhartig, maar Hij is ook rechtvaardig; daarom zo eist zijn gerechtigheid, dat de zonde, welke tegen de allerhoogste majesteit Gods gedaan is, ook met de hoogste, dat is met de eeuwige straf aan lichaam en ziel gestraft worde.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We doen in deze Zondag belijdenis van het recht Gods. En we doen — dat moeten we nooit vergeten — we doen van dat recht belijdenis in het stuk der ellende. D.w.z. we doen daarvan belijdenis tot onze enige troost.

Heel veel mensen maken Zondag 4 los van Zondag 1. Ze spreken van ellende op zichzelf; ze maken dit recht des Heeren los van wat er in de catechismus voorafgaat en van wat erop volgt. Het recht Gods staat voor hen gelijk met zijn rechtvaardig oordeel, met het recht der verdoemenis. Ze spreken van het recht des Heeren lang en veel; maar in hun oraties over het recht des Heeren is geen plaats voor dat wonderschone evangeliewoord: Sion zal door recht verlost worden. Want het recht Gods is voor hen slechts het recht-der-ellende; maar niet het recht-der-verlossing.

En dan wordt Zondag 4 een grote verschrikking. Als hier dan staat, dat God rechtvaardig is, dan wordt dat slechts dit, dat God verdoemt! En wat blijft er hier dan aan evangelie over? Wat is er dan in deze Zondag aan vertroosting; wat hebben we hier dan voor kennis van Christus?

Maar ge moet het goed verstaan: Zondag 1 gaat vooraf. Wat wil de catechismus met Zondag 4? Is het de bedoeling om hiermee te verschrikken? Maar de catechismus is het boek van de enige troost! Ook in Zondag 4.

Voor enkele weken hebben we samen Zondag 1 gelezen en overdacht. Hoeveel stukken zijn u nodig om getroost te leven en te sterven? Drie stukken; o.a. hoe groot mijn zonden en ellenden zijn. En hoe groot mijn zonden en ellende zijn, dat leer ik ook uit Zondag 4. Maar dat leer ik, en dat moet ik volgens onze belijdenis leren, om getroost te zijn.

Ik moet u dus vanavond bedienen het Woord van het recht Gods, opdat ge uw ellende recht en grondig zoudt leren kennen; maar ik moet dat toch doen tot uw sterke vertroosting. Laten we dan vanavond overdenken wat God ons openbaart en wij belijden inzake *het recht des Heeren*. Ik spreek u dan nader van:

1. de Heere in Zijn vorderingsrecht;
2. de Heere in Zijn vergeldingsrecht;
3. de Heere in Zijn verlossingsrecht.

1. De belijdenis van Zondag 4 is wel één der allermoeilijkste. En telkens weer rijst op dit punt de twijfel, en hebben we te verduren de zwaarste aanvechting. Talloze malen worstelen we met de vraag: is God rechtvaardig?

Die moeilijkheden heeft men altijd gehad; maar die krijgen toch in onze dagen een hoge exponent. God regeert en leidt het leven van ieder persoonlijk en Hij bestuurt de hele wereldgeschiedenis. Maar is Hij daarin rechtvaardig?

Men heeft er al moeite mee, wanneer men de bijbel leest. Abraham bedriegt Abimelech; hij zegt tot hem, dat Sara niet zijn vrouw is, maar zijn zuster. Maar God komt tot Abimelech met straffen; en die straf wordt pas opgeheven, als Abraham daarom bidt (Gen. 20). Ik denk aan Jacob: hij leidt Ezau om de tuin; hij maakt handig gebruik van een zwak ogenblik van zijn broer, als die vermoeid terugkomt van de jacht. Later bedriegt hij hem weer, als Izak de zegen gaat geven. En bij Laban maakt hij het al niet veel beter; ge weet wel van zijn knoeierijen met Labans veestapel. En toch zegent de Heere hem. Hij ontvangt de zegen van Izak: zijn kudden vermeerderen sneller dan die van Laban. God zegt: Jacob heb Ik liefgehad, maar Ezau heb Ik gehaat. Is dat rechtvaardig?

Ik denk aan de geschiedenis der koningen. Saul strekt zijn handen uit naar het altaar; hij offert, voordat Samuel gekomen is. En dan is het onmiddellijk uit; hij wordt als koning verworpen.

David: hij pleegt overspel met de vrouw van zijn naaste, hij pleegt een laffe moord op

Uria; hij telt het volk. En hij wordt wel gestraft; soms ook zwaar; maar toch blijft hij door de Heere als koning gehandhaafd. Is dat recht?

Als David het volk telt, worden duizenden van het volk door de Heere gedood; de schuldige leeft; de onschuldigen vallen als offer. Is dat recht?

En zo zoudt ge uit de bijbel de voorbeelden kunnen vermenigvuldigen. Daar is het probleem van verkiezing en verwerping in het algemeen; daar is telkens het onbegrijpelijke in Gods doen; b.v. dat Hij eerst de Assyriërs gebruikt als tuchtroede voor zijn volk; terwijl Hij dan naderhand toch weer de Assyriërs straft om wat ze Israël hebben aangedaan. En dat zelfde is er nog telkens in het leven; in het leven van de mensen onderling en in het leven der volkeren: de maatschappelijk zwakkere wordt onderdrukt; hoe vaak is niet bij vredesverdragen de overwonnen geknecht! Wat is het ongelijk verdeeld in de wereld; wat wordt er niet op allerlei wijze onrecht gepleegd; en God laat het maar toe. Wat zien we van de rechtvaardigheid Gods?

Als ik Zondag 4 lees, dan is eigenlijk elke vraag en elk antwoord een probleem; een aanvechting voor ons geloof. Doet dan God de mens geen onrecht, als Hij in Zijn wet van hem eist, wat hij niet doen kan?

Nietwaar? Wij zeggen: waar niet is, daar verliest ook de keizer zijn recht. Alle recht eindigt, waar de onmacht openbaar wordt. Nu, wat hebben de mensen niet telkens getracht de wil Gods te doen! Wat heeft men niet idealistisch gesproken van de verbetering onder de mensen. Men moest scholen bouwen, en de gevangenen konden worden gesloten. De mensen zouden vanzelf al het lelijke en slechte overwinnen; er zou komen een rechtvaardige maatschappij; een vreedzaam naast elkander leven der volkeren. Maar evenzo vele malen liep het uit op een ontgoocheling! Het blijkt toch altijd weer, dat de mens niet doen kan wat God van hem eist. Is het dan recht van God, dat Hij aan zijn eis vasthoudt, nu elke eeuw sterker bewijst de onmogelijkheid om aan die eis te voldoen?

Ik lees de tweede vraag: Wil God dat ongestraft laten? Neen, maar naar zijn rechtvaardig oordeel wil Hij die zonde tijdelijk en eeuwig straffen. Maar ik zit weer met de werkelijkheid. Daar is toornontlading van God. Maar is die rechtvaardig? Wat worden er niet vele onschuldigen gedupeerd door de misdaad van anderen. De toorn gaat zo heel vaak aan de overtreders voorbij. Abimelech moet boeten voor de leugen van Abraham.

Dan dat laatste: is God ook niet barmhartig? Hij is wel barmhartig, maar ook rechtvaardig. Daar is dus een rechtvaardigheidsbetoon van God, waarbij toch Zijn barmhartigheid niet in gedrang komt. Maar wat wordt er van de barmhartigheid in Gods rechtshandhaving openbaar? Ik denk aan onze bewogen tijd; aan al dat lijden. Als hierin is de openbaring van Gods recht, waar zijn dan zijn barmhartigheden? Is dit wel rechtvaardig van de barmhartige God?

Met die vragen kunnen we niet blijven zitten; want die spanning verteert ons tenslotte; er zijn er velen, die zo in het geloof schipbreuk hebben geleden. En dit rooft ons de vertroosting. Ik kan niet getroost zijn, als ik niet vasthouden kan, dat God rechtvaardig is.

Maar, geliefden, we hebben het wel telkens over Gods rechtvaardigheid; maar wat is dat? Heel veel mensen hebben het over het recht des Heeren, ook in deze tijd; en ze zeggen: Als er toch een God bestond, een rechtvaardig God, hoe kan het dan in het leven gaan, zoals het gaat?

Maar in die vraagstelling bewijzen ze, wat ze onder het recht Gods verstaan. God achten ze dan rechtvaardig, wanneer Hij aan ieder uitkeert, wat hem toekomt; wanneer Hij aan ieder loon naar werken geeft; wanneer Hij, als Hij iemand straft, ook werkelijk de schuldige straft en niet de onschuldige dupeert. Wanneer Hij het voor de onderdrukte opneemt!

Maar dit is niet het recht Gods! Dit is alleen, dat wij onze rechtsopvatting op God

overdragen; dat wij Hem dagen voor onze rechtbank. Wij stellen dan vast, wat recht is; wij beschrijven dan het wetboek met onze bepalingen, en dan gaan we na, of God beantwoordt aan wat wij voor recht houden. En dan komen we er nooit meer uit. God kan niet gemeten worden met onze menselijke en zondige maatstaf. God is het recht; en God stelt het recht; en God is het. Die het wetboek beschrijft. Hij maakt uit, wat recht is, en niet wij; en Hij daagt ons voor zijn rechterstoel inplaats van wij Hem voor die van ons. En als we daarom over het recht Gods willen spreken, moeten wij Hem vragen, wat recht is; en dan moeten we zijn wetboek openen. En in zijn wetboek staat, dat Sion door recht verlost wordt; dat God rechtvaardig is juist daarin, dat Hij de goddeloze rechtvaardigt en vrijspreekt.

En wij moeten dat ook weer leren. We zeggen b.v. in het gebed: wanneer Gij met ons zoudt doen naar recht, we zouden niet kunnen bestaan; bewijs ons daarom uw genade. Genade en recht zien we dus als tegenstellingen. Maar ik lees in Ps. 51, als David met Bathseba gezondigd heeft: verlos mij van bloedschulden, o God, Gij God mijns heils; zo zal mijn tong uw gerechtigheid vrolijk roemen. David bidt, ook na zijn zware val, dat God hem zijn gerechtigheid bewijzen zal, en daarom hem zijn moord vergeven. En wij durven dan slechts spreken van Gods genade. Het recht dat David begeert, daarover beven wij.

Nu wil ik over een woord niet vallen. Maar ik geloof, dat heel veel aanvechtingen, die wij hebben bij het recht Gods, hiermee samenhangen, dat we rekenen naar onze rechtsideeën en niet naar Gods rechtswerkelijkheid. Niet alleen in ons spraakgebruik, maar ook in onze beschouwingen denken we ons het recht Gods meer in de trant der Farizeeërs dan in de stijl van Paulus.

De Farizeeërs zien God als een bankier, die de inlagen met rente op rente eens uitbetaalt; die ieder geeft, wat hem toekomt, naar zijn werken. Gods rechtvaardigheid is, dat Hij handelt volgens een vast tarief.

Maar Paulus moet er niets van hebben. God is rechtvaardig als Hij de goddeloze vrijspreekt. Paulus zegt: David heeft gelijk, als hij bidt om de openbaring van Gods gerechtigheid daarin, dat Hij hem zijn bloedschulden vergeeft. Paulus stelt zich met zijn leer van Gods gerechtigheid in de rij der Oud-testamentische profeten, en hij wil niets weten van de gerechtigheid Gods zoals de Farizeeërs daarover spreken; want dat is niet de gerechtigheid Gods, maar de gerechtigheid naar de gedachte van de mens.

Is het dan niet waar, wat de Farizeeërs zeggen, dat God een ieder vergeldt naar zijn werken? Ja natuurlijk! Maar de Farizeeërs hebben dat losgemaakt van de basis waarop God dit geopenbaard had. De Farizeeërs hebben vergeten, dat de gerechtigheid Gods is een verbondsterm.

Ge moet u daaraan niet stoten, dat ik het zo zeg. Want alleen zo kan ik het u goed duidelijk maken. Vooral de nieuwere theologie van de laatste jaren heeft dat aangetoond. Men kwam tot de ontdekking, dat het verbond voor het Israëlitische leven en denken centrale betekenis had. En dat de gerechtigheid Gods nooit daarvan los te denken was. Bij ons kan er van gerechtigheid sprake zijn zonder enig verbond. Een rechter is rechtvaardig, wanneer hij strikt eerlijk recht spreekt; hij behoeft werkelijk niet in een bepaalde verhouding tot de beklaagde te staan. Maar in Israël is dat anders. Daar veronderstelt gerechtigheid altijd, dat er is een bepaalde verhouding tussen twee partijen; een betrekking van liefde. Gerechtigheid wil daar niet zeggen, dat men strikt eerlijk handelt tegenover de naaste; maar het wil zeggen, dat men in alles handelt overeenkomstig de band der liefde, die er met de naaste is. Iemand is dan rechtvaardig, wanneer hij in heel zijn optreden de betrekking met de ander erkent; wanneer hij in alles, wat hij doet zich aan de afspraken houdt, en het welzijn van de andere partij bevordert.

Gerechtigheid is het dus, wanneer men in heel zijn houding rekening houdt met een fundamentele betrekking. En waar tussen God en mens het verbond de oerverhouding is waardoor die twee aan elkaar verbonden zijn, daar is gerechtigheid Gods niet maar, dat Hij strikt eerlijk handelt, ieder vergeldt naar zijn werken; maar dat Hij de mens als zijn

bondgenoot beschouwt en behandelt; dat Hij zijn belang zoekt; dat Hij hem zijn gunst geeft; dat Hij in alles een Vader voor hem is.

Gerechtigheid is vrijwel hetzelfde als goedertierenheid en liefde.

Wanneer is God rechtvaardig? Wanneer Hij aan de mens een wet geeft; en hem precies uitbetaalt, wat hij verdient? Maar van verdienen is bij God nooit sprake. Adam in het paradijs kon nooit iets verdienen bij God. Kon Adam tot God gaan en zeggen: dat en dat heb ik gepresteerd; geef mij mijn loon? Kon Adam een nota indienen wegens verrichte werkzaamheden? Natuurlijk niet; want alles wat hij heeft, is van God; en alles wat hij doet, is uit kracht die God verleende. Hij kon dus nooit iets verdienen.

Maar dit is de gerechtigheid Gods: de mens is voor Hem niet maar een schepsel, zoals er vele andere schepselen zijn. Maar in God was de wil tot gemeenschap. God nam de mens aan als kind; en Hij zei tot hem, uit pure gunst: Ik ben uw Vader. Gij hebt in uzelf geen recht op de wereld; want de wereld is van Mij; en gij zijt ook van Mij. Maar ik heb u lief met eeuwige liefde. Ik maak u tot mijn kind; en daarom moogt ge eten van alle bomen dezes hofs.

Dat evangelie: ge zult vrij eten van alle bomen dezes hofs, was dat rechtvaardig van God? Wij, met ons begrip van gerechtigheid, zeggen: van rechtvaardigheid is hier geen sprake; dit is alleen maar gunst van God. Maar de Bijbel zegt: toen God het hele paradijs voor de mens openstelde, en hem vergunning gaf om alles te gebruiken, toen was dat rechtvaardig. Toen hield God zich daarin aan de verhouding, die Hij tussen Zich en de mens had gelegd. Hij had in het verbond hem aangenomen als Zijn zoon; nu gaat Hij hem ook als zoon behandelen; en Hij doet hem delen in al de rijkdom van zijn wereld; Hij doet hem meegenieten van de schoonheid der schepping; Hij doet hem ingaan in de rust, die Hij zelf viert. Gerechtigheid van God is het, wanneer Hij naar eis van het verbond zijn gunst en trouw geeft; wanneer Hij de mens behandelt als zijn geliefde kind. En nu moet ook de mens rechtvaardig zijn; zijn God liefhebben, in alles wat hij doet, Hem eren als Vader. Gerechtigheid is het dus, wanneer ze over en weer in alles wat ze doen, de band der liefde erkennen en daarmee altijd rekenen. Gerechtigheid is altijd in de Schrift: zich houden aan het verbond.

En nu komt de zondeval. De mens van zijn kant wordt ontrouw; hij weigert zijn God en Vader te eren, en met Hem heel zijn leven te leven. Bij God was er de sterke wil tot gemeenschap. Maar Adam weigert die gemeenschap. Hij wil zijn eigen leven leiden, los van God, zelfstandig.

Dit is zijn ongerechtigheid, dat hij de gemeenschap afwijst, de band verbreekt; dat hij zich van God scheidt. En nu hij eenmaal de band verbroken heeft, kan hij die zelf ook nooit weer aanknopen. Want hij had die band niet zelf gelegd; God had dat gedaan; als hij de band stuk maakt, kan hij die ook nooit herstellen; als dat gebeuren zal, moet God het doen.

Nu, daar staat Adam. Hij heeft "neen" gezegd tot God; hij zei: ik ga wel mijn eigen wegen; het lust me niet met U gemeenschap te houden.

Wat moet God nu zeggen? Moet Hij Adam zijn gang maar laten gaan? Moet Hij nu zeggen: goed, als ge niet langer in de gemeenschap met Mij wilt leven, ga dan maar? Moet Hij zeggen: Ge kunt nu niet langer doen, wat Ik van u vraag; nu zal Ik van Mijn vorderingen wat laten vallen? Moet Hij zeggen: nu annuleer Ik de betrekking tussen u en Mij?

Maar, geliefden, dan zou God onrechtvaardig zijn! Dan zou Hij immers loslaten de grondverhouding waarin Hij de mens tot Zich had geplaatst. Gods gerechtigheid is, dat Hij krachtens Zijn wil tot gemeenschap, die gemeenschap maakt en in alles de ontplooiing daarvan zoekt. Gerechtigheid is het slechts, wanneer Hij ook na de val Zijn wil tot gemeenschap handhaaft; wanneer Hij in elk woord dat Hij nu spreekt, in elke eis die Hij stelt, in elke daad die Hij doet, zich gedraagt overeenkomstig de rechten van het verbond. Gerechtigheid is het, wanneer Hij nu strikt zich houdt aan de gemeenschap en

de verplichtingen die daaruit voortvloeien; wanneer Hij in elk woord en elke eis vasthoudt aan Zijn wil tot gemeenschap-der-liefde.

Als God had gezegd: nu goed, dan scheiden onze wegen zich hier, dan had Hij zelf de gemeenschap prijsgegeven; dan zou Hij nooit meer rechtvaardig kunnen heten; want Hij had dan zelf de basis onder Zijn recht weggeslagen. Als God Zijn wetboek, dat de verhouding tussen beide partijen regelde, had ingetrokken en Adam van zijn verplichtingen ontslagen, dat was onrecht geweest; immers zou Hij juist daarin zelf het verbond hebben losgelaten. Dan had Hij wel het verbond ingezet; dan was Hij zelf wel met de gemeenschapsoefening begonnen, maar Hij zou die niet hebben doorgezet. Het onrecht van Adam was met onrechtvaardigheid van God beantwoord geworden.

Natuurlijk, het zou een ander geval zijn, als God zelf de mens tot zonde had gebracht. Maar dat is iets, waarover verder niet te spreken valt. God had de mens zo geschapen, dat hij dit kon doen. God heeft de mens niet maar in de kinderpositie ingezet, maar hem ook gegeven het vermogen en de wil tot kinderlijke trouw. Maar de mens heeft zichzelf en al zijn nakomelingen door het ingeven des duivels en door moedwillige ongehoorzaamheid van zulke gaven beroofd. Dat de mens zich niet langer wil houden aan het verbond, dat hij zich daaraan niet meer kan houden, dat hij onrechtvaardig werd en nooit meer het recht des Verbonds kon eerbiedigen, dat is zijn eigen schuld. Maar God is in alles trouw aan het verbond; in wat Hij voor de val doet, is Hij Vader; is het niet pure vaderliefde en wil tot gemeenschap wanneer Hij zegt: ge zult vrij eten? Is het niet pure vaderliefde en wil tot gemeenschap, wanneer Hij de mens tot kind maakt; wanneer Hij hem het hart van een kind geeft, en de kracht om kind te blijven? Is Hij niet rechtvaardig, wanneer Hij de mens schept in ware gerechtigheid? God is trouw aan het verbond, ook in alles wat Hij na de val doet. Als Hij van Adam en ons blijft vragen, is dat dan niet een aandringen op de liefde van het kind; bewijst Hij zich juist in die gehandhaafde vordering niet de ware Vader, die van de gemeenschap geen afstand wil doen? Is God niet rechtvaardig, juist omdat Hij blijft eisen? Hij blijft de kinderlijke liefde en trouw van ons vragen. Maar daarin bewijst Hij, dat Hij Vader bleef; daarin betoont Hij zijn rechtvaardigheid; daarin bewijst Hij, dat Hij er niet aan denkt het verbond te schenden.

Ja, geliefden, dit is een donker woord, dat wij niet meer kunnen doen wat God van ons vraagt; het is volstrekte ellende. En toch is dit een stukje paradijs. We kunnen niet; dat is ellende; maar we moeten toch; God blijft vragen; God handhaaft het oude recht van het paradijs.

O, het is een grote teleurstelling, dat van al de idealen tot zedelijke verbetering van de wereld niets terecht kwam; het is ontzaglijk tragisch, dat er scholen worden gebouwd, maar dat de gevangenen niet overbodig worden. Het is een afschuwelijke ellende, dat ook nu het radicaal boze in de mens zich openbaart. Maar toch, hier is een stukje paradijs. Wij zijn geen kind meer; maar God blijft Vader, want het oude wetboek van het paradijs laat Hij niet los.

Er is niets van het paradijs ons gebleven; en wat men resten van het paradijs noemt, het stelt teleur; het zijn vage herinneringen, niets meer; het zijn pijnlijke herinneringen, dat vooral. Maar er is één gaaf stukje paradijs ons bewaard, zonder enige verminking: de wet bleef dezelfde; want God bleef dezelfde. En als ge uw eigen en anderer onmacht ziet, ween bitterlijk; maar verblijd u tevens; want ge ziet dat alleen, omdat de oude wet gehandhaafd bleef; het paradijs blijft van kracht.

Moet God zijn vorderingen verminderen of wijzigen? Laten we geen dwaasheid zeggen. Dat God zijn eisen onverzwakt blijft stellen, is het enige wat nog mooi in de wereld is; en anders is niets ons gebleven. O ik weet het; daar wordt niet één van Gods vorderingen voldaan; niet één van Gods rekeningen betaald; en zover komen we nooit: dat is ellende. Maar dit is ongerepte paradijsschoonheid, dat de rekening toch wordt gepresenteerd. Want nu weet ik, ook in onze tijd van mensen-zonde en mensenonmacht, dat God rechtvaardig is; dat Hij het kindschap blijft vragen; dat Hij Vader is.

2. En nu dat tweede, of God de zonde niet ongestraft kan en wil laten? Zeg 't maar dadelijk concreet: wil God en kan God niet het oordeel van deze tijd opheffen? Want vandaag zijn Zijn oordelen in de wereld; ze slaan fel in, ook in ons leven; maar is dit oordeel rechtvaardig? Hij mag blijven eisen; maar Hij kan van de betaling toch kwijtschelding verlenen? Hij heeft het vorderingsrecht, maar hoe zit het met het vergeldingsrecht?

De catechismus is aanstonds gereed. God is ook in Zijn vergelding rechtvaardig. Want Hij heeft gesproken: vervloekt... En dat is wel een woord van na de val (immers uit de wetten van Mozes); maar daarin handhaaft God toch de oude bedreiging van vóór de val. Toen Hij Adam aannam tot Zijn kind, en het verbondsrecht in werking deed treden, toen zei Hij: ge zult vrij eten. Maar Hij zei erbij: ten dage als ge eet van die ene boom, zult ge de dood sterven. God zei: er is gemeenschap; nu ga ik mijn rechtvaardigheid tonen; ik verleen u kinderrechten. Maar Hij zei erbij: als gij van uw kant de gemeenschap breekt, vervallen onmiddellijk uw rechten; ge wordt uit de gemeenschap dan uitgebannen. God is rechtvaardig, als Hij het paradijs openstelt in vaderlijke liefde over zijn zoon. Maar Hij is rechtvaardig, ook wanneer Hij de bastaard uitwerpt in vaderlijke toorn.

En nu komt het. Nu breekt de toorn los. O ja, de volle ontlading iaat nog op zich wachten. God stelt die uit tot de dag des toorns. Maar zijn gramschap ontbrandt; en Hij werpt Adam uit het paradijs; en Hij werpt de wereld in ellende; en Hij dompelt onze wereld van de ene verschrikking in de andere. En we sidderen. En de mensen zeggen: er moest maar spoedig een einde aan al dit vreselijke komen; en wij zeggen het hun na.

En toch... ook dit is openbaring van Zijn rechtvaardigheid. Dat God toorn uitstort als een stroom, dat is, omdat Hij vasthoudt aan het recht van de beginne. Wie ontdekt in deze tijd nog iets van de schoonheid van de hof van Eden? Het is alles in zijn tegendeel veranderd. Maar de Schrift zegt: ook die toornontlading is handhaving van het paradijs; handhaving van het verbondsrecht. In dat verschrikkelijke van onze tijd, in dat overgegeven-worden van heel de wereld aan de vloek, in dat uitgestoten-worden, daarin bewijst God het toch, dat Hij de gemeenschap heeft gewild en nog wil.

Wij huiveren, en we zeggen: och, dat er een uitweg mocht zijn; dat er gunst mocht zijn; dat er leven mocht zijn. Maar we worden met stomheid geslagen. Want God antwoordt: Ik heb gemeenschap gesticht; Ik dring nog dagelijks er bij u en bij allen op aan; maar Ik roep tevergeefs. En nu krimpt ge onder de vloek; maar dit ook is een bewijs dat Ik de gemeenschap met u wilde; dat Ik daarvan geen afstand wil doen; dat ik daarmee niet speel. Ik heb zozeer uw leven gezocht en strikt rechtvaardig uw welzijn beoogd, dat Ik uw spelen daarmee moet wreken. Wij moeten niet zeggen tot God, we moeten dat ook in deze tijd nog niet zeggen, dat we het leven zoeken en het geluk najagen. Want God antwoordt: ge liegt; ge hebt met uw leven gespeeld; en ge speelt er nog mee; Ik heb uw leven gezocht en uw geluk; Ik was het, Die het spelen daarmee niet verdragen kon en Die daarom Mijn gramschap ontbranden deed.

We zeggen het zo gemakkelijk: mocht aan de ellende een einde komen. Maar zelfs daarin verergeren we de ellende. Als het leven maar wat loopt, dan is het ons goed; maar dat het beantwoordt aan het verbond, daarnaar vragen we niet. We zijn zelf onrechtvaardig geweest en we zijn het nog; en we vinden het ook wel goed, als God zijn rechtvaardig oordeel niet komen doet; als we maar weer adem kunnen halen. Dat wil zeggen: we zoeken ook nu nog leven buiten het recht om; buiten het verbond om; buiten de liefde van de vader en de gehoorzaamheid van het kind om.

Maar God is rechtvaardig, als Hij toorn over ons brengt. Ook dat verschrikkelijke van nu is handhaving van het paradijs; ook daarin bewijst God Zich Vader; daarin verwijt Hij ons, dat we geen kind zijn geweest; daarin roept Hij ons toe het weer te worden. Dat God zijn vorderingen handhaaft, dat Hij vergelding uitgiet, daarin handhaaft Hij het paradijs tegenover ons, die het hebben verlaten. Daarin toont Hij, dat Hij werkelijk Vader is, maar wij geen kinderen!

Wat moeten we zeggen van onze bange tijd? Dat het een chaos is en wordt? Neen, dat het paradijs zich handhaaft. Niet dat dit het paradijs is; maar het zet zichzelf door tegen allen, die het verachten. En als we in deze tijd ons geslagen weten, dan is dat het bewijs, dat we het paradijs wel hebben veracht, maar dat we het niet konden verachten; dat het zich handhaaft tot verdoemenis.

Wat zullen we nu zeggen: dat aan de ellende maar een einde moest komen? Dat God zijn oordeel zo maar moest opheffen? Maar dan roepen we een nieuw oordeel over ons in. We verachten dan nog het paradijs, al verlangen we terug naar het geluk ervan; we verachten het, want we negeren het recht Gods nog, terwijl het zich in de toorn laat gelden.

Ook deze toorn is een stuk paradijs. Zal God zijn eisen loslaten en Zijn straf matigen? Wie dat zegt, wil geen God; en geen paradijs; hij wil leven buiten de gemeenschap met God.

Het is toch paradijs. Het is onze ellende, dat we er niet in kunnen komen. Maar het blijft rijk, dat het er toch nog is; en dat het zich laat gelden in zijn vordering en zijn vergelding.

3. Maar hoe leer ik zo de belijdenis, dat Sion door recht verlost wordt; hoe kan ik in mijn onmacht en buigend onder het oordeel het recht Gods met vreugde gaan roemen?

Nu noem ik het laatste: Gods verlossingsrecht. David heeft ervan gezongen; Paulus een hele brief erover geschreven. En onze belijdenis wijst ook daarnaar. Is God ook niet barmhartig? God is barmhartig; evenwel met handhaving van zijn recht.

Zo pas zei ik: Gods wil tot gemeenschap is zijn rechtvaardigheid. Nu keer ik het om: zijn rechtvaardigheid betekent wil tot gemeenschap. Achter Gods rechtshandhaving zit het verbond. Maar het verbond is ook het doel.

Gods wil tot gemeenschap bewijst Hij in zijn vordering en in zijn vergelding. Maar het is dan toch de wil tot gemeenschap, die Hij daarin doorzet. Het verbond betekent, dat God zijn recht handhaaft; dat Hij op zijn eisen staat, dat Hij zijn toorn ontlaadt. Maar dat God zijn recht aldus handhaaft, is alleen omdat Hij het verbond wil; omdat Hij de gemeenschap zoekt; omdat Hij Vader wil zijn. De gemeenschap met Hem kan niet bestaan zonder het recht van Zondag 4. Maar dit recht heeft geen zin dan voor de gemeenschap met Hem. Het bewijs van zijn liefde zit achter zijn recht; maar dat zit er ook bij vòór. Hij wil zo toch tot de gemeenschap der liefde weer komen.

Daar zeg ik nu niet veel van. Want ge weet dat: God betoont deze eisende en vergeldende rechtvaardigheid in het kruis van Christus; maar zo verlost Hij ons en maakt de gemeenschap weer mogelijk. Omdat God Vader was, handhaafde Hij zijn recht. Maar zijn recht liet Hij niet los, opdat Hij zich Vader zou tonen, en opdat er zou zijn de aanneming tot kinderen. Nu gaat het dus naar recht; maar zo wordt Sion toch verlost.

En nu ben ik getroost: de liefde drijft God tot handhaving van het recht. Maar het recht baant zo de weg tot betoning van Zijn liefde. Al Gods recht is tenslotte verlossingsrecht in Christus.

En nu ga ik ook die eerste beide vragen weer lezen: Doet God de mens geen onrecht, els Hij in zijn wet van hem eist wat hij niet doen kan? God is liefde; Hij maakt om Christus' wil het die mens weer mogelijk te doen wat Hij in zijn wet van hem vraagt. Het is recht, als Hij het blijft eisen; het is verlossingsrecht, dat Hij de vervulling van de eis weer mogelijk maakt.

Nu de tweede vraag: wil God dit ongestraft laten? Neen, Hij, maar... Maar Hij heeft onze overtredingen op Christus doen aanlopen. De plaag is op Hem geweest. Zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn. In de eeuwigheid niet: ook in de tijd niet. Het is verlossingsrecht — de straf is op Christus geweest!

We staan voor onmogelijke eisen: maar in Christus kunnen we ze volbrengen.

Het oordeel wordt nu uitgestort in de wereld, en zie, de vloek daarin gaat aan ons voorbij, om Christus' wil. Sion wordt door recht verlost. Door recht. Dat is herinnering aan het eerste paradijs. Verlost: dat is belofte van het tweede paradijs. We leven tussen twee paradijzen in; we zijn uitgedreven uit het eerste; want God was rechtvaardig. Maar we worden weer aangenomen in het tweede; want God is rechtvaardig.

Nu leer ik de lofzang van David: Gij zijt volmaakt; Gij zijt rechtvaardig, Heer.

Amen.

Zondag 29 Sept. 1940.

ZONDAG 5

Lezen: Romeinen 3:9-28

Heidelbergse Catechismus Zondag 5

Psalm 49:3

Psalm 49:1

Gezang 25:1, 2, 3

Gezang 16:3.

12.Vraag Aangezien wij dan naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend hebben, is er enig middel, waardoor wij deze straf zouden kunnen ontgaan en wederom tot genade komen?

Antwoord. God wil dat aan zijn gerechtigheid genoeg geschiede; daarom moeten wij aan haar óf door ons zelf, óf door een ander volkomenlijk betalen.

13.Vraag. Maar kunnen wij door onszelf betalen?

Antwoord. In generlei wijze, maar wij maken ook de schuld nog dagelijks meerder.

14.Vraag. Kan ook ergens een bloot schepsel gevonden worden, dat voor ons betale?

Antwoord. Neen, want ten eerste wil God aan geen ander schepsel de schuld straffen, die de mens gemaakt heeft; ten andere zo kan ook geen bloot schepsel den last van den eeuwigen toorn Gods tegen de zonde dragen en andere schepselen daarvan verlossen.

15.Vraag. Wat moeten wij dan voor een Middelaar en Verlosser zoeken?

Antwoord. Zulk een, die een waarachtig en rechtvaardig mens is, en nochtans ook sterker dan alle schepselen, dat is, die ook tegelijk waarachtig God is.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus.

Wij moeten gelukkig niets hebben van rationalisme en intellectualisme. Ge weet, wat die beide woorden willen zeggen. In die stelsels zit het menselijk verstand, de rede, op de troon. De rede maakt uit, wat waar is. Men wil niet weten van onderwerping aan het Woord Gods, en van een leven uit het geloof. Men buigt alleen voor wat 't eigen verstand als waarheid bewijzen kan.

En ge weet, hoe in de loop der eeuwen de kerk hiervan geleden heeft. Men kon het wonder niet aanvaarden meer. Want de rede bewees, dat wonderen onmogelijk waren. Alle dingen ontwikkelden zich naar een vaste, onveranderlijke wet. Dat had de rede ontdekt. En daarom was er voor wonderen geen plaats. Want wonder wil zeggen, dat een gebeurtenis afwijkt van de onveranderlijke natuurwet. En zo heeft 't rationalisme tenslotte de bijbel aan de mensen ontnomen. Men geloofde niet meer aan schepping, men had een redelijke verklaring voor 't ontstaan der wereld. Men kon niet aannemen de ingeving van de Heilige Schrift, en evenmin de geboorte uit een maagd, en ook niet de offerande van Christus aan het kruis, en ook niet zijn opstanding en hemelvaart. Want al die heilsfeiten waren niet in overeenstemming met de rede. En zo deed 't rationalisme een grote aanval op alles, wat de kerk rijk maakt. De eredienst van de rede betekende tenslotte de ondergang van het geloof.

Daarom is dan ook de kerk dit rationalisme als haar doodsvijand blijven zien. Ze wilde niet weten van het soevereine denken, dat zelf uitmaakt, wat waarheid is. En ze eiste de onderwerping ook van het denken aan de geopenbaarde waarheid Gods.

Maar dat betekent niet, dat de kerk het denken uitschakelt. Zo deed men in de wereld. Als men daar een tijd onder de vloek van het rationalisme gezocht had, kwam er een irrationalistische reactie, waarbij men de betekenis van 't verstand praktisch negeerde, en daaraan slechts een ondergeschikte plaats gaf. En men zei dan: het leven wordt beheerst niet door de rede, maar door onredelijke factoren, door de levensdrift, door de zucht naar macht of hoe dan ook. Maar dat zegt de kerk nooit, dat 't denken een bezigheid is van de tweede of derde rang, en dat in de godsdienst het denken geen plaats heeft.

Paulus, de man die in vreemde talen kon bidden, vond het toch veel belangrijker om met het verstand te bidden. In zijn brieven wemelt het van uitdrukkingen als "zo dan" en hij trekt dan een verstandelijke conclusie. Ja, hij gaat zelfs zover, dat hij van de kerk eist, dat ze oefenen zal haar redelijke godsdienst.

En dus houdt in onze dienst van God, in ons geloof, in ons belijden, in ons bidden, het verstand een grote plaats. Want God, die niet duldt, dat 't denken zich onttrekt aan de heerschappij van Zijn Woord, heeft toch ook gezegd: Gij zult liefhebben de Here, uw God, met geheel uw verstand. En tot de zuivere dienst van God behoort dus ook 't offer van ons denken, de inspanning van ons ganse verstand, om te verstaan de rijkdom der Openbaring.

Ge begrijpt, waarom ik bij Zondag 5 over deze dingen spreek. Want men heeft vaak gezegd: dit is 't puurste intellectualisme. Hier is de mens aan 't redeneren over de weg der verlossing: zo kan 't niet, en zo ook niet, en zo al evenmin, dus: nu moet 't zo. Men zegt: hier is niet meer de kleine mens, die gelovig luistert naar wat God over de weg der verlossing ons openbaart, die het zelf niet weet en het zelf niet uitvinden kan, maar de knappe mens, die precies berekenen en bewijzen kan, hoe God 't moet doen.

Men zegt: de taal van 't geloof horen we in de Heilige Schrift: hetgeen geen oog heeft gezien en geen oor gehoord en in geen mensenhart is opgeklommen, dat heeft God bereid dien, die Hem liefhebben. Maar hier in de Catechismus spreekt de *rede*: 't is wel in mijn hart opgeklommen, ik kon het zelf wel vinden, ik kan 't redelijk bewijzen. Daarom vindt men dat in Zondag 5 niet de taal van het kinderlijk geloof wordt gehoord.

En toch is de kerk gezond, die de taal van Zondag 5 spreken kan. Want ze zegt niet tot God: ik heb dit zelf bedacht. Maar ze zegt wel tot Hem: Here God, wij willen U dienen

met geheel ons verstand. En daarom hebben we Uw Woord onderzocht en we hebben de lijnen daarin ontdekt; we hebben niet onze logica erin gelegd, maar we hebben de logica van Uw werken gezien. Want 't ene vloeit bij U uit het andere voort. Als Gij een verbond der genade opricht, als Gij een Middelaar geeft in Jezus Christus, dan zeggen wij nu achteraf: 't kon niet anders dan zo. Want heel de structuur van het genadeverbond is afhankelijk van die van 't werkverbond.

De vereisten voor de Middelaar vastgelegd in de structuur van het werkverbond. Want 't werkverbond betekent, dat de betaling komen moet:

1. van een waarachtig mens.
2. van een rechtvaardig mens.
3. van een waarachtig God.

Zondag 5 trekt de conclusie uit wat in de vorige Zondagen naar het Woord Gods beleden is. Ge weet dat wel: in die Zondagen werd gesproken over onze val in Adam, over de erfzonde; en we hebben beleden, dat daar onze menselijke natuur volkomen bedorven is geworden, zodat we allen in zonde ontvangen en geboren worden. Zo bedorven, dat we onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad.

En eveneens werd daar uitgesproken, dat God de zonde niet ongestraft kan laten of wil laten.

Dat wil dus zeggen: op dat ene moment, dat Adam en Eva aten van de boom, was het opeens hopeloos. Toen vielen we allen. Toen waren we in één slag allen onbekwaam tot enig goed. Toen was het uitgesloten, dat God de zonde ongestraft zou laten.

En ge weet waarom het hopeloos was. Dat kwam van het werkverbond. Zo noemen we immers de verhouding waarin God Adam tot zich had gesteld.

't Begon in het paradijs voor de mens zo schoon. Want God schiep vele schepselen: zon en maan en sterren, bloemen en planten, licht en lucht, vissen en vogels, dieren en mensen. Maar Hij geeft aan de mens een erepositie. Hij neemt hem aan als Zijn kind, als Zijn zoon. Adam had daar in zichzelf helemaal geen recht op, net zo min als een boom of een dier of een engel. Hij was in zichzelf niets meer dan de andere schepselen. Hij kon geen aanspraken laten gelden.

Maar Gods verkiezend welbehagen is daar in het paradijs. En Hij kiest de mens als Zijn gunsteling, zijn lieveling, zijn kind, zijn erfgenaam. De andere schepselen blijven voor God schepselen-zonder-meer. Maar de mens is niet maar schepsel, maar het onderscheiden schepsel, aangenomen als kind en erfgenaam. Hij ontvangt in zijn Vader alles: vrij eten... Dat is 't verbond der werken: Gods liefde gaat tot hem uit en maakt hem tot koning der ganse aarde.

Maar dan roept God hem ook tot wederliefde. God geeft alles, naar nu vraagt Hij dan ook alles. 't Verbond is heerlijk: de mens ontvangt alles; maar 't wordt ook ontzaglijk ernstig: wee hem, wanneer hij nu ook van zijn kant niet alles geeft. En God heeft dat ook alles tot Adam gezegd: Hij heeft hem al zijn schatten gewezen, Hij wandelde met hem in de wind des daags. Dat was 't volle leven. Maar daartegenover stond dan ook de dreiging met de dood, indien Adam zou vallen.

En 't raakt Adam niet slechts individueel, voor zichzelf persoonlijk. Hij is ons aller vader en hoofd. Nu, dat weet ge wel: een vader neemt beslissingen voor heel zijn gezin. Als hij zegt: we gaan verhuizen, dan gaat hij niet alleen, maar 't gezin trekt mee. Als hij zijn zaken niet gaande kan houden, dan wordt niet hij alleen arm, maar heel 't gezin wordt gedupeerd. En zo ook een hoofd. Als een hoofd van een land de oorlog verklaart, dan betekent dat niet, dat hij persoonlijk gaat vechten, maar dat al zijn onderdanen, wier hoofd hij is, worden opgeroepen tot de strijd.

En als God dus met Adam een verbond sluit, dan raakt dat ons allen. Alle zegen ontvangt hij niet voor zichzelf, maar ook voor zijn kinderen. Doch ook: als hij opstaat

tegen God, dan is dat niet de particuliere oorlogsverklaring van een zekere Adam, maar de oorlogsverklaring van de vader en het hoofd van alle mensen, en zo een opstand van de hele mensheid.

Dat is dus 't werkverbond. de rijkdom van Gods verkiezing van de mens.

't Verbond zegt: God geeft alles. Nu mag Hij alles vragen.

't Verbond zegt: Adam is hoofd: in hem zijn allen begrepen.

't Verbond zegt: God is de ene partij, de eeuwige, oneindige God. En de kleine mens is de andere partij.

't Verbond zegt: zijt gij gehoorzaam, dan ontvangt ge al de zegen van de eeuwige God. Maar 't zegt ook: zijt ge ongehoorzaam, dan treft u de vloek van de eeuwige God.

Nu komt de val. Maar ge moet dat zien: nu houdt 't werkverbond niet op; nu is de verhouding niet ontbonden. Maar nu handhaaft God dat verbond naar zijn vreselijke keerzijde. Nu treedt dus al de dreiging, al de vloek, al de dood in, die bij 't verbond was gestipuleerd. Nu gaat 't verbond niet opzij, maar nu handhaaft 't zich in de verdoemenis. Want 't verbond is: alles of niets. Eeuwig leven of eeuwige dood. Als 't geen leven wordt, dan wordt 't dood.

En nu ziet ge dus het geweldige verbond Gods in beweging komen in toorn en verdoemenis.

Nu wreekt 't zich, dat 't verbond alleen was aangegaan met de mens.

Nu wreekt 't *zich*, dat in het hoofd allen begrepen waren.

Nu wreekt 't zich, dat de kleine mens stond in het verbond *met* de eeuwige God.

Dat zijn drie dingen. En we willen die stuk voor stuk wat nader bezien.

1. Ik zei: nu wreekt 't zich, dat 't verbond was aangegaan alleen met de mens.

Dat was in de ochtendstond der schepping 't privilege van de mens: hij alleen had 't verbond; engelen niet, dieren niet, alleen de mens.

Dat was toen de majesteit der verkiezing, de glans van het eeuwig welbehagen. Toen gold de psalm: de broze mens, hoe klimt hij tot die waarde, dat Gij aan hem in zoveel gunst gedenkt, en 's mensen zoon uw teerste liefde schenkt?

Maar nu, na de val, wordt zijn privilege zijn grote ongeluk. En de glans van 't welbehagen wordt nu de donkerste verschrikking. Want nu wordt hierdoor één der verlossingswegen versperd.

Want één van de verlossingsmogelijkheden was toch: dat een andersoortig schepsel betaalde in de plaats van de mens; een engel b.v. Kan de mens dan niet betalen, laat een engel in zijn plaats treden.

Maar God handhaaft 't werkverbond. D.w.z.: nu kan de mens niet vervangen worden. God heeft alleen hem op die bijzondere plaats gezet.

Alleen aan de mens is alles gegeven. Maar dat betekent, dat hij nu ook alleen van de mens alles gaat vragen.

Als er betaling zal komen, een engel kan die niet geven. God wil nu aan geen ander schepsel de schuld straffen die de mens gemaakt heeft.

God kan en wil vanwege 't werkverbond 't niet vragen van de engel. Dus blijft Hij alles vragen van de mens.

En daarmee valt één van de open deuren in het slot. Eén van de verlossingswegen is daarmee voorgoed versperd. Wij moeten aan Gods verbondsrecht óf door onszelf óf door een ander volkomen betalen. Maar in ieder geval: door een *mens*. Door een v/aarachtig mens. De verlossing door een engel is afgesneden.

2. Nu is er 'n tweede weg mogelijk: als 't dan moet komen door een mens, dan is er nog een kans. Want er zijn vele mensen op komst. Heeft God Adam niet vruchtbaar gemaakt, heeft Hij niet tot hem gezegd: Vermenigvuldigt u, en vervult de aarde? Als Adam dan gevallen is, laat één van zijn kinderen 't goed maken. Licht is er toch één te vinden onder al die duizenden, milliarden in alle eeuwen.

't Zou kunnen, *als daar niet was 't werkverbond*.

Dat was in de ochtendstond der schepping de grote heerlijkheid. In één waren ze allen begrepen. Door de gehoorzaamheid in die ene zouden ze allen ingaan tot 't eeuwige leven. De mensen hingen niet als los zand aan elkaar, maar ze waren in Adam begrepen. En kunt ge iets heerlijkers u denken dan dit verbond, waarin alle mensen een eenheid vormen, een onbreekbare gemeenschap in hun hoofd?

Maar dan kunt ge u ook niets verschrikkelijkers denken dan de handhaving van dit verbond na de val. Stonden ze nu maar los van elkaar, hadden ze nu maar niet met elkaar te maken. Dan betekende de val van de één niet de val van de ander; dan betekende de ongerechtigheid van Adam niet 't bederf van de ander.

Doch nu zijn ze allen in hem begrepen, nu wordt dus de schuld van de één de schuld van allen; de onreinheid van de één de vergiftiging van allen.

Niemand kan nu geven een reine uit een onreine, niet één. Er komt nu onder al die duizenden kinderen van alle eeuwen niet één, die buiten de stroom der zonde staat, niet één, die de gerechtigheid doet. Ieder maakt nu de schuld slechts dagelijks meerder. Nu ze allen in Hem begrepen zijn, nu wordt de schuld niet afgelost, nu is er niemand, die daarmee een begin maakt; de schuld gaat slechts groeien.

En dus valt ook *de tweede deur in 't slot*, en ook de uitweg dat er verlossing zou komen door de kinderen, is afgesneden. Want ieder kind maakt de ellende slechts groter.

Dat heeft 't Verbond gedaan; 't schone verbond, waarbij in één allen begrepen waren, 't breekt ons nu de nek; 't werpt ook deze deur weer toe.

't Moet komen van een waarachtig mens; de engel kan 't niet doen.

't Moet komen van een rechtvaardig mens; de kinderen van Adam kunnen 't niet doen.

3. En zelfs al zou er ooit een rechtvaardige geboren worden, al zou God een heilig mens scheppen, zelfs dan zijn we er nog niet.

Want de mens leeft in het verbond met Gòd. De bondgenoten zijn niet aan elkaar gelijk.

Dat was oorspronkelijk onze rijkdom. Want de rijkdom in elk verbond hangt af van de partner.

Adam had 't verbond met God, De kleine mens ontvangt nu Goddelijke majesteit; hij zit met God in Gods troon; hij is erfgenaam van al Gods schatten.

Maar nu wordt het verbond fataal: als hij valt.

Hadden we nu maar niet met God te maken. Hadden we nu maar met een mens te doen. Maar 't blijft een verbond met God. 't Wordt nu geen menselijke toorn, waartegen we opgewassen zijn, waarmee we vandaag of morgen klaar komen, die altijd te dragen is. Maar 't wordt nu de ondraaglijke last van de eeuwige, oneindige toorn van God.

Hoe moet er nu verlossing komen? We hebben zelfs aan een rechtvaardig mens niet genoeg, want de verlosser moet *zijn* opgewassen tegen God zelf, sterker dan alle schepselen, ook waarachtig God.

Nu is de laatste mogelijkheid afgesneden: een engel mag 't niet doen; een kind van Adam kan 't niet doen; en vooral: hoe zal uit ons geboren worden een heilig mens, die ook zelf God is?

't Verbond, de grootste rijkdom eens, is nu de grootste ellende. 't Verspert alle mogelijkheden. En God handhaaft het. Want elk verbond is een eeuwig verbond.

Nu zitten we vast aan alle kanten. De verlossing kan slechts komen van een waarachtig mens, rechtvaardig mens, waarachtig God.

Dat is geen redewijsheid. Maar dat zijn de verschrikkelijke conclusies uit 't geopenbaarde Woord.

En als ik rationalist was, dan zou ik nu wanhopig zijn. Dan zou ik zeggen: alle mogelijkheden zijn afgesneden.

Maar de christen, die redelijke conclusies trekt en redelijke godsdienst bedrijft, hij is niet wanhopig. Want als de rede geen uitweg meer ziet, dan gelooft hij in God, die een uitweg belooft en een uitweg schept.

De rationalist zegt: nu is 't hopeloos.

Maar de man van de redelijke godsdienst zegt: wat bij de mensen onmogelijk is, dat is mogelijk bij God.

Wij kunnen geen Middelaar geven die aan die eisen voldoet.

Maar God kan ons zulk een Middelaar geven.

En God wil ons zulk een Middelaar geven.

Wat moeten wij dus voor een Middelaar zoeken?

Alleen Hem, dien God ons gaf. Want een ander is er niet. Onze Heere Jezus Christus.

En wat, geliefden, wat wil dus Zondag 5?

De God van 't werkverbond verspert hier alle wegen.

Maar waartoe zegt Hij 't ons? Om ons allen te drijven naar de enige Middelaar, Jezus Christus.

En daarom is Zondag 5, de Zondag van drie gesloten deuren, toch onderdeel van het stuk der verlossing. Want hij dwingt ons te gaan door de enig geopende deur, die God ons geeft.

De God van 't werkverbond verspert alle wegen. Om ons te brengen tot 't geloof in de Middelaar van het genadeverbond, Jezus Christus.

En voortaan zal ik er aan denken, als ik 't paradijsverhaal lees, het verhaal van het werkverbond. Ik zal eraan denken als ik Genesis 3 lees, het verhaal van de in het werkverbond gesloten deuren.

Want ook 't paradijsverhaal en Genesis 3, ze wijzen ons naar die ene, Jezus Christus. En ook de eerste bladzijden van de Bijbel roepen het nu uit: Hoort Hem, Hoort Hem. Geloof in de Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden. Hij is de deur.

't Is verschrikkelijk te kloppen aan gesloten deuren. Zondag 5 zonder meer zou afschuwelijk zijn. Maar 't is heerlijk, als ik 't zo lees: God zegt tot mij: die deur zit dicht, en die ook, en die ook. Klopt daaraan dus niet.

Maar Ik zet één deur open: Jezus Christus. Klopt bij Hem aan, dat is het enige adres. Klopt, en u zal opengedaan worden.

Amen.

Zondag 9 Mei 1943.

ZONDAG 6

Lezen: Hebreeën 1 en 2:14-18

Psalm 130:2

Heidelbergse Catechismus Zondag 6

Psalm 130: 4

Psalm 73: 12, 13

Psalm 56:5

16. Vraag. Waarom moet Hij een waarachtig en rechtvaardig mens zijn?

Antwoord. Omdat de rechtvaardigheid Gods vorderde, dat de menselijke natuur, die gezondigd had, voor de zonde betaalde; en dat een mens, zelf zondaar zijnde, niet kon voor anderen betalen.

17.Vraag. Waarom *moet Hij* tegelijk waarachtig God zijn?

Antwoord. Opdat Hij uit kracht zijner Godheid den last van den toorn Gods aan zijn mensheid zou kunnen dragen en ons de gerechtigheid en het leven zou kunnen verwerven en wedergeven.

18.Vraag. Maar wie is deze Middelaar, die tegelijk waarachtig God en een waarachtig en rechtvaardig mens is?

Antwoord. Onze Here Jezus Christus, die ons van God tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en tot een volkomen verlossing geschonken is.

19.Vraag. Waaruit weet gij dat?

Antwoord. Uit het heilig Evangelie, hetwelk God zelf eerstelijk in het paradijs geopenbaard heeft, en daarna door de heilige Patriarchen en Profeten laten verkondigen, en door de offeranden en andere ceremoniën der Wet laten voorbeelden, en ten laatste door zijn eniggeboren Zoon vervuld.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We overdenken vanmiddag, wat de kerk van Christus belijdt in Zondag 6. En als we daartoe overgaan, houden we wél voor ogen, dat we ook deze Zondag geen moment mogen losmaken van Zondag 1. De catechismus is het boek van de enige troost. Van deze troost, dat we het eigendom zijn van Jezus Christus. Die troost wordt in Zondag 1 in enkele forse, machtige lijnen ons getekend; maar dat wordt dan nader uitgewerkt in al de Zondagen, die nog volgen.

Het is u wel duidelijk geworden: de mensen plegen dat nogal eens te vergeten bij het stuk der ellende. Dan knippen ze de band met Zondag 1 door, en sprekende over hun ellende, doen ze net alsof ze van Jezus Christus nog nooit hebben gehoord; alsof ze hier staan in het donkere dal, dat eerst moet worden doorwaad, voor ze eindelijk mogen beklimmen de bergen der verlossingen Gods. De kennis der ellende is voor hen de weg om tot de troost te komen; ze zien die niet als een instrument om de rijkdom der ontvangen verlossing elke dag dankend te genieten. Doch we komen niet van de ellende tot de troost; maar als de in Jezus Christus waarlijk getroosten komen we tot de overweging van onze ellende, opdat we in Zijn vertroosting mogen leven en sterven. De Zondagen 2-4 zijn niet het voorhof voor de tempel der vertroosting, maar ze leiden ons binnen in het heiligdom der vertroosting zélf.

En zo mogen we ook hier in Zondag 6 van het stuk der verlossing niet vergeten het uitgangspunt van Zondag 1. Ge denkt misschien, dat het gevaar daarvoor hier niet zo groot is; zeker niet zo groot als bij het stuk der ellende. Maar ik weet dat nog niet. De mensen maken ook deze afdeling los van de belijdenis hunner vertroosting in de eerste Zondag; en dan weten ze niet meer, wat ze met Zondag 6 moeten beginnen. Dan ergeren ze zich aan wat hier geschreven staat. Waarom moet hij mens zijn? Waarom moet hij God zijn? En vlot komt het antwoord: om die en die redenen. Daaraan ergert men zich: net alsof de mens zelf heel handig de weg der verlossing kan uitdenken; net alsof hij wel buiten de bijbel om, al redenerend, het God op een briefje kan geven, aan welke eisen de Middelaar moet voldoen, om dan daarna de bijbel open te slaan en triomfantelijk te zeggen: heb ik het u niet gezegd? Voldoet Jezus Christus niet precies aan de voorwaarden, die ik voor de middelaar had uitgepraktiseerd?

Als dat de boodschap was van Zondag 6, zouden we deze afdeling ook direct uit de catechismus moeten uitscheuren. Want dan zou hier aan het woord zijn niet ons geloof, maar ons intellect. Dan zouden wij het zijn, die het geheim van Jezus Christus ontdekten, inplaats dat GóD Hem ons openbaarde.

Maar dat dit de bedoeling niet kan zijn, ziet ge aanstonds aan de laatste vraag: waaruit weet ge dat? Uit het heilig evangelie, hetwelk God zelf in het paradijs openbaarde. D.w.z. wij hebben dit niet ontdekt; ons denken kon dit niet vinden; ons natuurlijk denken verzet zich zelfs tegen de waarheid van Jezus Christus. Dat wij van Hem weten, en dat we weten, waarom Hij zó is en niet anders, dat is, omdat God het ons openbaarde door zijn Geest; omdat God dat, wat geen oog heeft gezien en geen oor gehoord en geen hart bedacht, omdat God dat bereid heeft dien, die Hem liefhebben.

Misschien vraagt ge: wat doen we hier dan nog met deze redenering: waarom moet Hij mens zijn en waarom God? Wel, dat is precies hetzelfde wat ons ook tot het stuk der ellende bracht. Deze getrooste mens overweegt, hoe groot zijn zonden en ellenden zijn, opdat hij aldus de rijkdom der verlossing te beter mag smaken. Maar deze getrooste mens overweegt ook, hoe hij van zijn zonden en ellenden verlost is en wordt, om toch maar dagelijks in deze sterke vertroosting te mogen leven. Hij overweegt ook waarom hij alleen zo, door deze Middelaar, God en mens, verlost kon worden, opdat hij elke dag met sterker nadruk het belijden zou: mijn enige troost is, dat ik zijn eigendom ben.

Want het is met deze troost niet zo, dat ge die hebt en dan verder niets: ge moet daarin groeien; het is met deze troost ook niet zo, dat ge die vasthoudt zonder schokken en aanvechting; ge denkt duizend keren: zou het wel zo zijn? Maar daarom overweegt ge dan ook, waarom het beslist zó moest, waarom het persé niet anders kon. Zo verzekert

ge uzelf in het geloof dat dit is de enige troost en dat daarbuiten niets gevonden wordt. Ge begint altijd hiermee: ik ben van Christus; en dan probeert ge denkend de inhoud en de zin en de rijkdom hiervan te vatten; en dan wordt het eind, dat ge met vaster stem en met blijder klank en met groter hartstocht belijdt: ik ben van Christus; Christus alleen!

Zo overdenken we vanmiddag de vertroosting, dat we het eigendom van Christus zijn, onder het gezichtspunt van Zondag 6. En we gaan dan na, wat het betekent: *het eigendom te zijn van Jezus Christus*.

1. als zuiver mens.
2. als waarachtig God.
3. als het vervulde evangelie.

1. Wij, zoals we hier zitten, we belijden dat we zijn het eigendom van Jezus Christus, onze getrouwe Zaligmaker, en we zeggen, dat dit onze enige troost is. Maar als we spreken van Jezus Christus, dan spreken we van Hem, die waarachtig mens geworden is! Zo echt mens, als gij en ik dat zijn. We zeggen dus, dat het onze enige troost is, dat we het eigendom zijn van Hem, waarachtig mens. Dat als Hij geen mens was, we ongetroost zouden zijn.

Maar nu zet onze belijdenis ons daarover aan het nadenken.

We zeggen dat wel, maar weten we, wat we dan zeggen en waarom we het zeggen? Waarom geeft slechts dit de troost, dat we het eigendom zijn van de méns Jezus Christus? Waarom kon het niet anders? Waarom moest Hij waarachtig mens zijn? En het antwoord luidt, dat de rechtvaardigheid Gods dit vorderde, dat de menselijke natuur, die gezondigd had, voor de zonde betaalde. Dus: dit slechts kan me troosten, dat ik van de mens Jezus Christus ben; dit slechts kan me troosten, omdat alleen dit is overeenkomstig de eis van de rechtvaardigheid Gods. Als het anders zou zijn, dan zou er misschien heel wat moois van te zeggen zijn; maar niet dit allerbelangrijkste, dat alleen zo voldaan wordt aan de eis van Gods gerechtigheid.

Nu herinnert ge u, hoop ik, wat we vroeger u wel eens van de rechtvaardigheid Gods hebben gezegd. Dat is heel wat anders dan dat wij onze menselijke opvattingen over het recht ook van toepassing verklaren op God. Dat doet bijna de hele wereld. Ze kunnen niet geloven aan Gods rechtvaardigheid, anders zou Hij niet toelaten dat zoveel onschuldigen moeten lijden, enz. Ge kent die gedachten wel. Als we zo spreken, opereren we met ónze gedachten over recht, en we willen dat God daaraan beantwoorden zal. Maar dan loopt ge finaal vast. Want Gods gedachten zijn hoger dan onze gedachten; en zo hoog de hemel is boven de aarde, zo hoog is zijn gerechtigheid verheven boven wat wij recht noemen. Als we hier zouden uitgaan van Gods recht naar onze inzichten, ja, dan was hier weer de rede aan het woord en niet ons geloof.

Maar als de bijbel spreekt over Gods gerechtigheid, dan bedoelt hij altijd de rechten des Verbonds. Dan gaat hij niet uit van wat wij met onze kromme gedachten tot recht stempelen, maar dan grijpt Hij terug naar het wetboek Góds; naar het recht, dat Hij in de beginne heeft afgekondigd, toen Hij de mens aannam tot zijn zoon en erfgenaam; toen Hij die mens schiep naar Zijn beeld en gelijkenis; toen Hij heel de wereld in het verbond voor hem openstelde en alles aan zijn voeten legde. Toen heeft God afgekondigd zijn recht, het recht des Verbonds. En die gerechtigheid is dus niet iets totaal anders dan Zijn liefde; recht en liefde zijn hier niet in botsing. Maar dit is het recht van Zijn liefde, waarbij Hij wederliefde vraagt.

Wilt ge weten, wat Gods rechtvaardigheid is? Wel, de eerste zin uit dat wetboek luidt: Ik ben de HEERE, uw God; Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; Ik heb u aangenomen tot Mijn kind en erfgenaam; Ik heb u gekend uit alle schepselen Mijner hand om Mijn zoon en gunsteling te zijn. En de tweede regel, hieraan gelijk, is: Gij, Mijn geliefde zoon, gij zult Mij liefhebben boven alles, ge zult Mij als uw Vader nederig eren.

Dat is Gods gerechtigheid: Zijn liefde. Mijn God, wat is de mens toch op deez' aarde? De broze mens, hoe klimt hij tot die waarde, dat Gij aan hem in zoveel gunst gedenkt en 's mensen zoon uw teerste liefde schenkt? Daar komt niet één van de andere schepselen aan toe: de dieren niet, de engelen niet. Dat heel bijzondere van het verbond, dat is er slechts tussen God en mens. Wat hier gegeven wordt, dat geeft God alleen aan de mens: de liefde van het verbond, en wat hier gevraagd wordt, dat vraagt Hij ook alleen van de mens: de liefde van het verbond. Daar staan nu letterlijk alle andere schepselen buiten: niemand ontvangt zoveel, en van niemand wordt zoveel gevraagd. Wie veel gegeven is, van die zal ook veel gevraagd worden. En als dus aan de mens iets heel bijzonders gegeven wordt, iets waarin zelfs de engelen begerig zijn in te zien, dan wordt van de mens ook iets heel aparts gevraagd, iets wat zelfs de engelen, die in sterkte en macht meerder zijn, nooit kunnen geven. En als de mens dat weigert te geven, dan kan daarom ook nooit een engel in zijn plaats treden.

Ge denkt aan het huwelijk; de Heilige Schrift zelf gaat ons daarin voor. Die heel bijzondere verhouding is er alleen tussen u en uw vrouw. Wat ge voor haar zijt, zijt ge voor niemand anders en wat ge van haar verwacht, verwacht ge van niemand anders. Als zij u ontvalt, of ook als zij u teleurstelt, komt er een leegte, die niemand vervullen kan. Hoe rijk ge anders ook moogt zijn aan vriendschap, aan medeleven, aan kennissen, het kan nooit vervullen het gemis en de eenzaamheid die ge in uw huwelijk hebt. Kinderloze mensen knuffelen soms een hond, maar het is niet dat waarnaar ze hunkeren; er is een schrijnende leegte.

En als dus Adam het verbond breekt, dan is er de leegte voor God. Neen, dan ontken ik niet, dat Hij zichzelf genoegzaam is; maar dan is er voor God, zoals Hij het verbond met de mens sloot en begeerde, de eenzaamheid; dat wordt door geen trouw van engelen vergoed; want geen engel kan treden in de plaats van de mens. Gods rechtvaardigheid, d.w.z. Zijn liefde, die de mens zoekt en begeert, is slechts dan bevredigd, als daar een méns tegenover Hem staat; een tweede mens, die boet wat de eerste mens misdeed; een tweede mens, die ook geeft, wat de eerste zijn God onthield. Het moet dus van de ménsen komen.

En nu moet ge dat niet beperken tot de verwerving des heils. Daarvan is hier wel in de eerste plaats sprake; ge denkt bij de betaling aan het kruis. En terecht. Maar straks in het vervolg van deze Zondag wordt niet slechts gesproken van de verwerving van de gerechtigheid en het leven, maar ook van het wedergeven daarvan; er wordt van Christus gezegd, dat Hij ons niet slechts gegeven is tot rechtvaardigheid, maar ook tot heiligmaking. Ge moogt dus, als hier van betaling gesproken wordt, niet bij Golgotha blijven staan. Christus' werk is betaling tot nu toe, ook in zijn opstanding en hemelvaart en zitten ter rechterhand Gods. Als Hij vandaag voor ons bidt, dan is dat de wierook, die God van de mens begeert. Als Hij alle dingen daarboven en hierbeneden regeert, dan is dat de heerschappij die God in het verbond de mens heeft geschonken. Een engel kan ook wel bidden, en macht oefenen; maar nooit wordt het dat, wat God van de mens eist. Een hond kan geknuffeld worden, en aanhankelijkheid betonen; maar dat wordt nooit wat een kind voor de ouders is. En alles dus, wat Christus in de staat van vernedering en van verhoging doet, het moet komen van de méns Jezus Christus; anders kan het God niet behagen.

En anders kan het ook nooit ónze armoede vervullen. Want dit van Christus' menselijke natuur heeft twee kanten, naar God toe en naar ons toe. Dat wat God van de mens verwacht, kan nooit een engel geven. Maar ook wat wij van een mens verwachten, kan nooit een engel geven. Daar zijn heel wat legenden over de hulp van engelen; daar is ook een aanroepen van beschermengelen. Maar het is nooit dat, wat onze leegte vervult. Engelen blijven ons tenslotte vreemd. Engelen, zegt de Schrift, zijn begerig in te zien in wat wij weten. 'k Zou het ook zo kunnen zeggen: engelen kunnen er niet inkomen, wat ons het leven benauwt en versombert. Maar van Christus Jezus belijden we, dat Hij is waarachtig mens. Hij weet, wat honger is en dorst; wat kou betekent, wat pijn is, wat sterven is, wat angst is, wat verzoeking is. En daarom kan Hij in hetgeen Hij zelf, verzocht zijnde, geleden heeft, ons tehulpkomen; want niets menselijks is Hem vreemd.

Hij is in alle dingen verzocht geweest als wij. Dat betekent, dat er geen nood is, geen angst, ook geen vreugde, of Hij weet, wat het is. En dit neemt ons de leegte weg.

Jezus Christus, waarachtig mens. Dit is het, wat God begeert; dit is het, wat wij nodig hebben; dit en niets anders. En nu, o mens, wat is uw enige troost in leven en sterven? Wat uw troost naar lichaam en ziel? Dat ik het eigendom van Christus ben, van Christus Jezus, waarachtig mens. Deze Middelaar voldoet, omdat Hij mens is, aan Gods betalingseis; aan zijn recht; aan zijn gemeenschap-stichtende en -zoekende liefde. God wil een mens. Maar ik ben het eigendom van die mens, die God begeert. En in Hem sta ik nu, in leven en in sterven, onder de heerschappij van Gods gerechtigheid; dat is onder het recht des Verbonds. Onder de heerschappij van wat God wil geven in Zijn verbond, in dit leven, en ook als mijn hart niet meer klopt: in Hem ben ik voor eeuwig geborgen in de liefde Gods. Onder de heerschappij ook van wat God in het verbond vraagt; ik mag nu in Hem en met Hem mee betalen aanbedding, eer, en dankb're lofgezangen; en mijn onvolkomen werken, ze zijn in Hem volmaakt. Hij is de mens, die God begeert. En ook wij, we begeren Hem zeer: Hij is onze Broeder, mens als wij, verzocht als wij, gestorven, zoals wij moeten sterven, opgestaan tot het eeuwige leven, zoals wij dat zullen smaken.

Dit is mijn enige troost, dat ik het eigendom ben van de méns Jezus Christus; want alleen deze Middelaar is God en ons niet vreemd. En daarom kan alleen Hij heten de Middelaar Gods én der mensen.

En niet alleen dit: wij belijden, dat we zijn het eigendom van Jezus Christus, rechtvaardig mens, en dit is onze enige troost. Nu is het dus dit: wat troost u dit, dat Hij, Wiens eigendom gij zijt, is rechtvaardig mens?

't Antwoord is zo heel simpel: een mens, zelf zondaar zijnde, kan niet voor anderen betalen. Wie zelf failliet is, kan geen borg zijn in het faillissement van een ander. Maar Jezus Christus is rechtvaardig mens. Daar hebt ge weer datzelfde woord "rechtvaardigheid" van zoëven, en het heeft hier dezelfde inhoud. 't Is niet, dat Jezus Christus is een mens met sterk rechtsgevoel of iets van die aard. God is rechtvaardig: Hij wil in Zijn bond slechts met de mens te maken hebben. Jezus Christus is de rechtvaardige: Hij wil naar eis van het verbond slechts God liefhebben. En daarom kan slechts Hij de Middelaar zijn. Als Hij nu betalen gaat, dan betaalt Hij naar de eis van het recht; als Hij nu werken gaat en zegenen en bidden, als Hij nu de wereld regeren gaat, dan is dat in alle rechtmatigheid; in al Zijn werk zal Hij betalen de liefde, welke is de vervulling der wet, en in Zijn gebeden zal Hij brengen de Gode aangename wierook der liefde. En nu Hij zo is, zonder zonde, nu is Hij de mens die God begeert in het verbond. God kan Hem altijd zien, deze mens. Als Hij Zijn werk begint, God heeft in hem een welbehagen; als Hij tot zonde is gemaakt, en verstoten van Gods aangezicht, dan blijft Hij ook in de verwerping zonder zonde: Hij heeft God lief, daarom kan Hij in de hel niet blijven. Deze mens is het, die Zich nooit van God vervreemdt. Zodanig een Middelaar behaagde aan God, Die alle gerechtigheid vervulde. Maar zodanig een Middelaar betaamde ook ons, heilig, onschuldig, afgescheiden van de zondaren. Hij vervreemdt Zich van God niet, want Hij is zonder zonde, afgescheiden van de zondaren. En afgescheiden van de zondaren verbreekt Hij toch niet de band met hen. Want Hij is in alles als wij verzocht geweest, doch zonder zonde; daarom kan Hij ons, die verzocht worden, tehulp komen. Hij laat ons niet, omdat Hij rechtvaardig is en wij onrechtvaardig, in de verzoeken alleen, maar Hij voert ons daardoor heen: Hij leidt ook ons op het pad der gerechtigheid, en het recht der wet wordt vervuld in ons, die niet naar het vlees wandelen, maar naar de Geest. Afgescheiden van de zondaren — maar dat is niet een verheven isolement, waar wij Hem niet kunnen bereiken, maar dit, dat Hij ons wordt tot heiligmaking, dat Hij ons meeneemt in Zijn isolement, opdat wij van de wereld niet zijn, gelijk Hij van de wereld niet is. Zodanig een Middelaar betaamde ons, die betaalde, Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zou brengen: Hij heilig voor de onheiligen, opdat Hij ons Zijn heiligheid zou deelachtig maken.

Nu weer: alleen deze Middelaar kan God aanzien; alleen Hij kan ons tehulp komen. Wat is uw enige troost naar ziel en lichaam beide? Dat ik Zijn eigendom ben, want Zijn

onschuld bedekt de ongerechtigheid, waarin ik ontvangen en geboren ben; dat ik Zijn eigendom ben, want wat ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof in de Zoon Gods. Deze is waarlijk de Middelaar Gods en der mensen.

2. Waarom moest Hij waarachtig God zijn? Want de mens moet het doen. Ja, en toch ook: God moet het doen. De oneindige last van de toorn Gods drukt hem neer naar Zijn mensheid; maar ook: Zijn eigen oneindige goddelijke kracht veert Zijn menselijke natuur in de druk omhoog. Hij moet God zijn, zal Hij naar zijn mensheid kunnen betalen. Wie kan het uithouden tegen God dan alleen Hij, Die zelf God is? Hij moet God zijn, ook om ons het leven weder te geven. Want wie maakt doden levend, wie herschept het hart van de mens, wie roept de dingen die niet zijn, alsof ze waren, dan alleen God? De mens heeft geen heerschappij over de dood, hij opent geen hart, hij schept niet, nooit. En zal Hij waarlijk Middelaar zijn, dan moet Hij scheppen ook: Hij moet zijn God, Die de doden levend maakt; God, Die spreekt en het is, Die gebiedt en het staat, Die het aangezicht der wereld vernieuwt. Hoe zal Hij als mens de wereld regeren dan alleen uit kracht Zijner godheid? Hoe zal Hij Zijn volk beschermen in dure tijd en hongersnood? Maar nu is Hij God, boven alles te prijzen tot in der eeuwigheid. In de grootste smarten blijven onze harten in die

Heer gerust; 'k Zal Hem nooit vergeten, mijn Heer.... én mijn Góð.

Wien heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde. Heere, we hebben dat al gezegd, direct bij het begin. Maar we weten ook, wat we zeggen: Gij zijt onze enige troost. Want Uw wijsheid is volmaakt goddelijk en toch ook volkomen menselijk; ze is ons te hoog, we kunnen daar niet bij, want Gij zijt God; en ze is ons toch ook niet vreemd, ze is ons zo vertrouwd, want Gij zijt mens. Gij zijt onze gerechtigheid; want in U is de rechtvaardigheid Góðs openbaar geworden, en toch óók de rechtvaardigheid van de mens. Gij zijt heilig, wonende onder de lofzangen Israëls, maar Gij zijt ook ons geworden tot heiligmaking. Daarom zijt Gij ons een volkomen verlossing. Gij, God en mens; Gij, Die één zijt met de Vader en de Heilige Geest, en Die toch ook U niet schaamt ons broeders te noemen.

3. Nu het laatste: waaruit weet ge dat? Middelaar is alleen Hij, Die God is en mens tegelijk. Maar zó is Hij onze Middelaar, niet alleen in het lijden, niet slechts in het werken en betalen; maar óók in het spreken. Hij ís het evangelie, want Hij is God en mens. Maar daarom spréékt Hij ook alleen het evangelie, want Hij is God en mens.

Ik laat nu vanmiddag rusten, dat er naar onze belijdenis is geweest een geschiedenis der openbaring, dat God telkens meer het licht van Zijn evangelie heeft doen schijnen. Maar wél nog even dit: Hij heeft dit evangelie ten laatste in Zijn eniggeboren Zoon vervuld. Hij sprak tot ons van de eniggeboren Zoon. Maar Hij sprak ook slechts door de eniggeboren Zoon. Want niemand heeft ooit God gezien; de eniggeboren Zoon, Die in de schoot des Vaders is. Die heeft Hem ons verklaard.

Jezus Christus, waarachtig God en mens, Hij is het evangelie. Maar dat evangelie kon niemand der mensen vinden; het was het geheim van God, en niemand heeft daarvan geweten dan de eniggeboren Zoon. Die in de schoot des Vaders is. Hij kende het mysterie van de vleeswording des Woords, want Hij is God. Maar wij moeten het weten en belijden; hoort nu toe; Hij is ook waarachtig mens; wat Hij wist als waarachtig God, dat heeft Hij ons verklaard als waarachtig mens. Nu weet ik het: deze is de enige Middelaar, niet alleen als Priester, Die het grote werk der betaling doet; niet alleen als Koning, Die de wereld regeert, maar ook als Profeet, Die ons de raad der verlossing bekend maakt. In Hem ligt de enige verbinding tussen God en mens; maar omdat Hij beide is, God en mens, daarom wordt de verborgenheid Gods hier in Zondag 6 onze belijdenis. Wat God alleen wist, dat weten wij nu ook; wat Hij wist als God, dat kwam Hij zeggen als mens.

Ik weet nu, dat Hij die beide is, waarachtig God en mens. Maar ik weet het ook alleen doordat Hij beide is, God en mens. Boven alle twijfel: de verborgenheid der godzaligheid is groot: God is geopenbaard in het vlees. Hij heeft ons van Zichzelf gesproken. Nu ben

ik getroost; want deze openbaring is mij geschied van Hem, Die God is; nu is Zijn Woord de onwankelbare waarheid. Maar ze is mij ook geschied van Hem, Die mens is; nu worden de duizelingwekkende gedachten Gods binnen mijn bereik gebracht. Het is Góds Woord, dat Hij spreekt, maar Hij spreekt het in mensentaal; daarom kunnen wij God in het woord ontmoeten.

Wat is uw enige troost? Dat ik het eigendom ben van Christus Jezus, mijn Broeder en mijn God. Wat is uw enige troost? Dat dit evangelie volstrekt goddelijk is en toch ook zo puur menselijk. Het is het mysterie van God; geen oog heeft het gezien en geen oor gehoord; dit is in geen mensenhart opgeklommen; niemand heeft het bedacht, zo volstrekt goddelijk is het. Maar het is zo puur-menselijk gezegd, zo verstaanbaar, het is zo dicht bij mij gebracht, dat ik het Woord Gods, dat ik niet bedenken kon, tóch overdenken en nadenken kan; dat de hoge logica van God in het geloof bij Zondag 6 kan worden gevolgd door de kleine hersenen van de mens.

Waarom moest Hij zijn God en mens? Ik wist dit niet; het was me te hoog, ik kon er niet bij. Maar Hij, Die God is én mens, Hij komt naar me toe, en zegt het me voor, en ik luister, en zeg: natuurlijk, zo moest het. Wat is het eenvoudig. Hoe dat kan? Gods oneindige gedachten en mijn beperkte verstand zijn met elkander verzoend en in verbinding gebracht door Jezus Christus, God en mens.

En daarin dat de kerk Zondag 6 formuleren kan, daarin heeft Christus het bewijs voor de inhoud van Zondag 6 geleverd. Hij moest God zijn en mens, zegt Zondag 6. Dit was het geheim, alleen bij God bekend: God wist, dat dit moest. Maar ik weet nu ook, dat het zo moest. Ik kan zelfs zeggen, waarom. En dat ik, nietige sterveling, die louter méns ben, weet en begrijpen kan wat volkomen het mysterie Góds is, dat is het bewijs, dat Zondag 6 waar is: ik weet wat Gód weet; dat kan alleen, omdat Jezus Christus beide is. God én mens; omdat Hij zo, ook in Zijn spreken tot mij, is de enige Middelaar, Middelaar Góds én der ménsen.

Amen.

Zondag 8 Febr. 1942.

ZONDAG 7

Lezen: Johannes 3:11-21

Psalm 2:6

Heidelbergse Catechismus Zondag 7

Psalm 2: 7

Psalm 95: 1, 4, 5

Psalm 81:8, 4

20.Vraag. Worden dan alle mensen wederom door Christus zalig, zoals zij door Adam zijn veroordeeld geworden?

Antwoord. Neen zij, maar alleen degenen, die Hem door een waar geloof worden ingelijfd en al zijn weldaden aannemen.

21.Vraag. Wat is een waar geloof?

Antwoord. Een waar geloof is niet alleen een stellig weten of kennis, waardoor ik alles voor waarachtig houd, dat ons God in zijn Woord geopenbaard heeft, maar ook een vast vertrouwen, hetwelk de Heilige Geest door het Evangelie in mijn hart werkt, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is uit loutere genade, alleen om der verdienste van Christus wil.

22.Vraag. Wat is dan een Christen nodig te geloven?

Antwoord. Al wat ons in het Evangelie beloofd wordt, hetwelk ons de Artikelen *van ons algemeen en ongetwijfeld Christelijk geloof in een hoofdsom* leren.

23.Vraag. Hoe luiden die Artikelen?

Antwoord. *Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde.*

En in Jezus Christus, zijn eniggeboren Zoon, onzen Here; die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria; die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruist, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle; ten derden dage wederom opgestaan van de doden; opgevaren ten hemel, zittende ter rechterhand Gods, des almachtigen Vaders; van waar Hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden.

Ik geloof in den Heiligen Geest. Ik geloof een heilige, algemene, Christelijke Kerk, de gemeenschap der heiligen; vergeving der zonden; wederopstanding des vleses; en een eeuwig leven.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We moeten vanavond u bedienen het Woord dat God spreekt, en dat Zijn kerk belijdt, over het geloof. En het wordt in deze Zondag ons dadelijk ingescherpt, dat dit is een kwestie van leven of dood. Worden dan alle mensen wederom door Christus zalig, gelijk ze door Adam veroemd zijn geworden? Neen, maar alleen degenen, die Hem door een waar geloof worden ingelijfd en al zijn weldaden aannemen. En dat deze belijdenis volkomen gedragen wordt door het Woord Gods, is u wel gebleken uit de schriftlezing daareven: die in Hem gelooft, wordt niet veroordeeld; maar die niet gelooft, is alreede veroordeeld; omdat hij niet heeft geloofd in de naam van de eniggeboren Zoon van God.

Wat bedoelt Jezus, en wat bedoelt onze belijdenis, als ze dit ons voorhouden? Toch zeker dit: ge moet geloven! Ge moet geloven, zegt Jezus; anders zijt ge geoordeeld. Ge moet geloven, zegt de catechismus; anders wordt ge in Christus niet zalig. Het gaat hier dus over de noodzakelijkheid van het geloof; over Gods eis om te geloven: en dat is een eis, waarvan God geen afstand doet; over welks verachting God zich schrikkelijk vertoort.

Maar nu zal het u ongetwijfeld meermalen zijn opgevallen, dat wij over het geloof anders spreken. De vraag wordt zo dikwijls gesteld, ook onder ons: *Mag* ik wel geloven? Ik zou wel willen geloven; maar mag ik het wel doen? Wie de kwestie zo stelt, gaat dus uit van de gedachte dat God misschien hem verbiedt te geloven. Jezus zegt: ge moet geloven; anders zondigt ge. God gebiedt u onvoorwaardelijk, te geloven. Maar wij vragen soms: mag ik wel geloven? Dat is toch eigenlijk: verbiedt God het me misschien, te geloven?

En een ander zegt: zeker, God eist van ons geloof! Maar *kan* ik wel geloven? Men is het wel eens met een prediking, die de eis des geloofs stelt; maar toch is men het er ook weer niet helemaal mee eens; men is zo bang, dat dit nadruk leggen op de wet des geloofs tekort doet aan de leer van 's mensen onmacht. Zeker, het moet gezegd worden, de mens *moet* geloven; Maar er moet meteen bij gezegd worden, dat hij niet *kan* geloven; dat het geloof Gods gave is.

Maar hoe moet het nu met Zondag 7?

God zegt tot mij: Ge moet geloven. Maar als ik nu eens niet geloven *mag*? De belijdenis zegt: ge moet geloven! Doch als ik nu eens niet geloven *kan*?

Ik bedien u dan het Woord Gods over het *geloof*.

1. Geloof en kerk.
2. Geloof en Woord.
3. Geloof en gebod.

1. Allereerst dus de verhouding van geloof en kerk. Misschien denkt iemand bij zichzelf: daar hebt ge de kerk weer; dat is een stokpaardje van sommige dominees tegenwoordig. Maar ik zou daarop willen antwoorden: dat is geen stokpaardje van mij. Maar uw eigen belijdenis begint daarover. Het eerste wat de belijdenis in deze Zondag zegt, is een uitspraak over de kerk.

Want ik wil even uw aandacht vestigen op de eigenaardige formulering van Zondag 7. Alleen degenen, die Hem door een waar geloof worden ingelijfd en al zijn weldaden aannemen. Bij het geloof komen dus twee dingen aan de orde: het ingelijfd-worden in Christus; en het aannemen van al zijn weldaden. Bij dit laatste zijn we zelf actief; als ik een weldaad aanneem, dan doe ik iets. Maar bij dat eerste, bij de inlijving in Christus, ben ik lijdelijk. Ik word Hem ingelijfd; m.a.w. dat doe ik zelf niet, maar dat doet God. Dat is Zijn gave.

Zo ziet ge dus in deze Zondag al datzelfde probleem om de hoek gluren, dat we zoëven noemden. Ik moet geloven: immers: ik moet al zijn weldaden aannemen. Maar kan ik wel geloven? Ben ik wel Christus ingelijfd? Heeft God wel wat aan mij gedaan, zodat ik

de eis des geloofs volbrengen kan?

Het wonderlijke in deze Zondag is zelfs, dat dit laatste het eerst wordt genoemd. De catechismus spreekt pas in de laatste plaats over het actief-aannemen van Christus; maar noemt allereerst: het passief ingelijfd-worden; hij begint dus met alle nadruk te leggen niet op de eis des geloofs, maar hierop dat dit geloof is een gave Gods. Als God me de gave des geloofs niet geeft, kan ik nooit de daad des geloofs verrichten. Als ik Christus met al zijn weldaden zal aannemen, moet ik eerst Hem zijn ingelijfd.

Maar weet ge, waar ge nu vooral voor oppassen moet? Dat ge die twee dingen niet tegen elkaar uitspeelt! Dat ge niet bij uzelf zegt: Als God me niet bij Christus inlijft, kan ik onmogelijk Hem aannemen. Zolang ik niet weet, dat de Heilige Geest dit bij mij deed, geldt de eis des geloofs mij eigenlijk niet; want immers, ik kan niet geloven! Want als ge zo spreekt, laat ge de eis des geloofs los met een beroep op het geloof als gave Gods.

En dat mag nooit. Ge moogt nooit het ene woord der Schrift tegen het andere uitspelen. Nog sterker: als ge niet met alle kracht blijft vasthouden aan de eis des geloofs, laat ge eigenlijk ook los dat het geloof is een gave Gods. Want de mensen zeggen wel heel vaak: het geloof is Gods gave; als ik geloven zal, moet Hij het me eerst geven; God moet het toch doen! En ze menen ook, dat het heel vroom is, zo te spreken; maar dat is het niet. Ze zeggen: het geloof is Gods gave; maar ze weten niet, of God het wel geeft. Maar hoe kan ik iets een gave noemen, als het voor mij niet vaststaat, dat het gegeven wordt; niet maar misschien, maar werkelijk gegeven wordt? Ik kan het geloof pas een gave noemen, als ik zeker weet, dat het gegeven is; dat het mij gegeven is. En anders is het voor mij geen gave; ook al zeg ik het honderdmaal.

Of op een wat andere manier beredeneerd: de mensen zeggen: de Geest moet het doen; dat geloof ik. Maar ze zeggen erbij: als de Geest het niet doet, kan ik niet geloven. Misschien kan ik wel niet geloven! Dat is juist, wilt ge zeggen. Neen, geliefden, wie het zo zegt, spreekt niet meer de waarheid. Ze verstrikken zichzelf in hun eigen tegenstrijdigheden. Immers: eerst zeggen ze, dat ze *geloven*, dat de Geest het moet doen; daarna zeggen ze: misschien kan ik wel niet geloven! Maar dat is toch dwaasheid? Als ik toch geloof, dat de Geest het moet doen, en als ik dat belijd, dan geloof ik toch; en dan is het toch dwaasheid nog de mogelijkheid te opperen, dat ik misschien wel helemaal niet geloven kan? Wie fietst, spreekt toch niet meer ernstig over de mogelijkheid, dat hij niet kan fietsen? Wie leest, zegt toch niet: maar misschien kan ik wel niet lezen? Zo ook wie gelooft, en dat belijdt, die kan toch niet meer zeggen: maar misschien kan ik wel niet geloven?

Ik wil dus maar zeggen: één van tweeën: ge gelooft, dat het geloof is een gave Gods. Maar dan gelooft ge al; en dan heeft God u dit al gegeven; of ge gelooft dit niet; maar dan moogt ge ook niet meer spreken en doen, alsof ge het gelooft.

Eén van tweeën: het geloof is voor u een gave Gods; maar dan weet ge ook, dat God het u gaf; of ge gelooft dit niet; maar dan is het voor u niet meer gave Gods; en dan kunt ge u nooit meer daarachter verschuilen.

Misschien vraagt ge: maar wat heeft dit alles te maken met de kerk?

Heel veel. Immers, het geloof als gave Gods wordt hier zo omschreven, dat we Christus worden ingelijfd. En inlijving is een prachtig woord. Ge kent het uit de vaderlandse geschiedenis: ons land is in 1800 en zoveel bij Frankrijk ingelijfd. D.w.z. dat ons land toen zijn zelfstandig bestaan verloor, en een deel werd van het Franse keizerrijk. Inlijving wil zeggen, dat we niet meer op onszelf staan, maar onderdeel worden van een groter geheel.

Die zin heeft dit woord ook in onze belijdenisschriften. Dat we bij Christus worden ingelijfd, betekent eenvoudig, dat we een deel worden van het lichaam van Christus. Zo heeft het doopsformulier dit beleden: als we in de naam des Zoons gedoopt worden, verzegelt ons de Zoon, dat Hij ons wast in Zijn bloed van al onze zonden, ons in de gemeenschap Zijns doods en Zijner wederopstanding inlijvende. We krijgen dan de ge-

meenschap met de gestorven en opgestane Christus; we worden van onze zelfstandigheid verlost, en gemaakt tot een lid van het lichaam van Christus. Precies zoals Paulus daarvan spreekt in Rom. 6, dat we met Christus één plant zijn geworden, dat we met Hem zijn samengegroeid.

Het geloof als gave Gods betekent dus altijd, dat we in Christus zijn ingelijfd, dat we een lid zijn geworden van het lichaam van Christus; en het lichaam van Christus is de kerk.

Maar nu ziet ge ook opeens, hoe eenvoudig de geloofsvragen nu worden. Voor onnoemelijk veel mensen is het hun hele leven een open vraag, of ze v/el mogen geloven; of ze wel kunnen geloven. Als God het me nu eens niet geeft. Maar, geliefden, dat is dwaasheid. God geeft het, heel zeker. Ge moet geloven; ge moogt geloven; ge kunt geloven. Natuurlijk, niet uit u zelf. Het is Gods gave. Maar ge kunt dan toch geloven door zijn genade. Want Hij heeft u bij Christus ingelijfd, heel zeker. Ge zijt immers lid van het lichaam van Christus; ge zijt door Hem opgenomen en ingevoegd in de kerk.

Geliefden, wat betekent voor u het lidmaatschap der kerk? Wil dat zeggen, dat ge in de doopregisters zijt ingeschreven? Betekent het, dat ge in de kerk kunt komen en uw kinderen op catechisatie? Is het alleen, dat de ouderlingen huisbezoek komen doen, en de commissie van Beheer een bijdrage vraagt?

Maar wat hebben we dan aan ons lidmaatschap der kerk? Dan is het immers niet anders, dan dat ge lid zijt van een vereniging van mensen die godsdienstige samenkomsten beleggen.

Maar het lidmaatschap der kerk is het abc des geloofs. De kerk is het lichaam van Christus; de kerk is de gemeenschap van hen, die bij Christus zijn ingelijfd, ingelijfd in de gemeenschap zijns doods en zijner wederopstanding. En van die kerk heeft God u lid gemaakt; in dat lichaam heeft Hij u ingelijfd.

Dus: hoe weet ik nu, dat het geloof mij gegeven is? Dat ik mag geloven en dat ik kan geloven? Maar ik ben lid der kerk. God heeft me dus ingelijfd bij Christus. Daarom mag ik geloven; daarom kan ik geloven. Het geloof is ook mij gegeven.

Het is zo ontzaglijk tragisch, dat zo velen van de betekenis der kerk niets meer begrijpen. Dat velen bang zijn voor preken over de kerk, omdat dan het persoonlijk geloofsleven in de knel komt. Dat zelfs in onze kringen geschreven wordt, dat we niet eenzijdig nadruk moeten leggen op de kerk, omdat dan het aandringen op persoonlijk geloof en persoonlijke bekering achterwege blijft.

Als er één ding voor het persoonlijk geloof en voor de persoonlijke bekering van ónberekenbare waarde is, dan is het de kerk. Want de kerk is het lichaam van Christus; de kerk is de gemeente van hen, die Hem zijn ingelijfd door de genade Gods en de kracht des Heiligen Geestes. Maar *van die* kerk ben ik lid, ik persoonlijk. D.w.z. ik ben, heel persoonlijk, de Heere Jezus ingelijfd; ik weet dit heel zeker. Even zeker, als ik ben ingeschreven in de boeken der kerk. Kunt ge nu een evangelie bedenken dat meer persoonlijk is, dan deze belijdenis over de kerk? Is er één ding vertroostender, versterkender, bevindelijker, dan wat we hier zeggen over het lichaam van Christus?

Nu zeg ik dus: ge moet geloven. En als iemand vraagt: maar mag ik wel geloven, dan zeg ik: ge zijt toch lid der kerk; ge behoort toch tot de gemeenschap, tot het lichaam van Christus?

En als de kerk niet geloven mag, wie mag het dan nog wel? Zoudt gij niet mogen geloven, gij die door God zelf zijt ingevoegd in de kerk? Maar dan wordt het hele evangelie een leugen, als de kerk niet zou mogen geloven.

Maar kan ik wel geloven? Is het me wel gegeven? Het is me gegeven; want ik ben bij Christus ingelijfd; ik ben lid van Zijn lichaam, vlees van Zijn vlees, been van Zijn been. Als ik dat ben, kan ik toch geloven? Of dacht ge, dat het geloof *iets* is dat buiten de inlijving in Christus staat?

Geliefden, het is waar, dat we van onszelf niet kunnen geloven. Maar even waar is het, dat we door de genade Gods wel kunnen geloven. Het is waar, dat we ziende op onszelf niet mogen geloven. Maar even waar is het, dat we ziende op onze inlijving in Christus ook mogen geloven.

God zegt u: Ge moet geloven. Maar dat zegt Hij alleen, omdat ge moogt geloven; omdat ge werkelijk kunt geloven.

Ge zijt lid van de kerk: en als ge dat verstaat, dan zegt ge vanzelf: niet alleen anderen, maar ook mij is vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken, uit loutere genade. Het is *gegeven*: het is niet uit mij; niet uit de werken opdat niemand roeme. Maar het *is* dan toch gegeven; niet alleen aan de anderen, maar ook aan mij. Niet alleen aan mij, maar ook aan de anderen.

2. Nu zit ge misschien met een ander bezwaar: ik wil wel geloven, en soms denk ik ook, dat ik een gelovige ben; maar gedurig bekruipt me weer de angst: als dat geloof nu eens niet het echte is! Het komt toch aan op het ware geloof; op een oprecht geloof; en als ik me daarin nu eens vergis! Want we hebben dat allen op de catechisatie geleerd, dat er ook schijngeloof is in allerlei vorm; historisch-, tijd- en wondergeloof. Het historisch geloof, dat alleen maar verstandswerk is; tijdgeloof, dat slechts een gevoelskwestie is; wondergeloof, dat slechts belangstelling heeft voor bijzondere krachten en tekenen. Maar het ware geloof is niet alleen verstandswerk, maar daar komt wat bij; het is wel ook een kwestie van gevoel, maar toch niet zonder meer; het heeft interesse ook voor de krachten Gods, maar toch niet op zichzelf. Al die vormen van schijngeloof zijn toch het echte niet. Er is wel 'n goed element in, maar ze blijven halverwege staan. Ze gaan niet ver genoeg. Hoe kan ik nu weten, dat 't bij mij is het rechte werk des harten; dat ik daarin oprecht ben?

Nu moeten we allereerst de vraag beantwoorden: wat bedoelden de opstellers van de catechismus met die term: waar, oprecht geloof?

Bij heel velen leeft de mening, dat oprecht geloof is een geloof, dat werkelijk komt uit het hart; terwijl we onder hypocrieten verstaan de mensen, die het van zichzelf denken, maar zich vergissen; de mensen, die zich alleen maar inbeelden, dat ze gelovigen zijn, die daarom met 'n ingebeelde hemel verloren gaan.

Maar, geliefden, dit is toch een ernstige misvatting. Voor de opstellers van de catechismus — Dr. Kuyper heeft dit eens heel duidelijk aangewezen — voor de opstellers van de catechismus ging het in de kwestie van waar geloof niet over de vraag, of het werkelijk zo was, of dat men het zich alleen maar inbeeldde, het geloof te bezitten. Maar het ging hierover, of men de waarheid aannam, dan wel de leugen.

De vraag is dus niet, waar zit uw geloof: alleen in uw verstand, of alleen in uw gemoed, of alleen in uw wil, of komt het voort uit het diepste van uw hart? Maar: waarop richt zich uw geloof, op de waarheid Gods, of op de leugen der mensen. Hypocrieten zijn niet de mensen die te goeder trouw zich in zichzelf vergissen; maar het zijn de mensen die bewust de waarheid Gods verwerpen, die heel goed weten, dat ze de leugen liefhebben, en die voor anderen slechts de schijn aannemen, dat ze de waarheid aanvaarden.

Er is schijngeloof, inderdaad. Maar dan niet geloof, dat u zelf toeschijnt het ware te zijn, zonder dat het zo is. Maar het is, dat ge voor anderen de schijn van geloof aanneemt, zonder het werkelijk te menen.

Dus moet ge niet de vraag stellen: dat geloof van mij, is dat werkelijk of inbeelding? Maar ge moet u afvragen: waarop richt zich m'n geloof: op het Woord van God. of op de leugen?

Dan wordt de kwestie veel eenvoudiger. Elk geloof is eerlijk gemeend. De heiden ook meent het eerlijk; 't is een zaak des harten bij hem; maar hij heeft toch het valse geloof. Het gaat er slechts om, waarnaar uw hart zich uitstrekt; wat de diepste begeerte is van uw ziel; wat ge van harte gelooft, het Woord of iets anders!

Maar is er dan niet een grote kans, dat we schijngelovigen zijn? Neen, geliefden. Een historisch gelovige is niet iemand, die heel zijn leven te goeder trouw denkt, dat het bij hem wel het echte is, en te laat tot de vreselijke ontdekking komt dat hij een noodlottige vergissing maakte; dat het achteraf bleek alleen maar verstandswerk te zijn. Neen, een historisch gelovige is een hypocriet; iemand die voor anderen een schijn aanneemt, die heel zuiver over de waarheid spreekt, maar ondertussen heel goed weet, dat hij er niets van gelooft; die de theologie behoorlijk onder de knie heeft, en dat ook graag etaleert, maar toch bewust de inhoud der waarheid verwerpt. De historisch gelovige zegt "neen" tegen het Woord, en weet dat ook heel goed. Alleen anderen merken het niet.

Een tijdgelovige is niet iemand, die zijn hele leven leeft in de waan, dat 't het met hem in orde is en wie dan in de eeuwigheid de blinddoek wordt afgerukt, zodat hij dan pas ziet, dat het slechts gevoelswerk bij hem was. Neen, hij is naar het woord van Jezus, iemand die het evangelie terstond met vreugde aanneemt; maar in de tijd van vervolging, als het gevaarlijk wordt bij Jezus, als het begint te dreigen in de kerk, brengt hij zichzelf in veiligheid en verlaat het zinkende schip. Het is niet iemand die leeft in een roes; maar het is de man die tenslotte bewust Christus verwerpt, omdat hij niet zijn smaadheid aanvaarden wil.

En wondergeloof: dat is weer niet een vergissing; maar het is de bewuste daad der Joden, die graag tekenen wilden zien, zonder dat ze ooit de prediking wilden geloven; die Jezus wel als wonderdokter en duivelbanner begeren, maar hem niet willen zoals het Woord Hem ons predikt: die zijn boodschap bewust negeren; die zijn kruis niet zoeken ter verlossing; die zich onder de wet van Zijn koninkrijk nimmer buigen.

Schijngeloof is niet een kwestie van vergissing, maar van bewuste verwerping. En ge moet niet vragen: hoe staat het erbij in m'n hart: vergis ik me soms ook? Maar: wat erken ik als waarheid? Het Woord of iets anders? En als ge zegt: ik heb de bijbel lief, en daarbij wil ik leven en sterven, dan is er geen kwestie van dat ge u vergissen zoudt. Uw geloof is echt, want ge hebt de leugen verworpen en de waarheid aangegrepen. Deze Zondag zegt niets ervan, hoe uw ziel gestemd moet wezen; wat er in uw hart moet worden gevonden. Maar alle nadruk ligt hier op het voorwerp des geloofs: *wat* heeft God ons bevolen te geloven? Al wat ons in het evangelie beloofd wordt.

En nu lossen alle geloofsvragen zich op: ik kan geloven en ik mag geloven: God lijfde me in in het lichaam van Christus. Ik weet, wat 't ware geloof is: 't is een aanvaarden van God, zoals Hij spreekt in Zijn Woord; 'n zeggen: uw Woord is de waarheid.

3. En nu het zo is, nu *moet* ik ook geloven.

De mensen doen zo dikwijls, alsof het nadruk-leggen op de eis des geloofs tekort doet aan het geloof als gave Gods; en dat dan te weinig de nadruk gelegd wordt op het ware geloof.

Maar ge zult nu inzien, dat dit een vergissing is.

Ge moet geloven: wie dat zegt, vergeet niet, dat het geloof een gave is van God; maar hij gaat ervan uit; en daarom legt hij zo grote nadruk op de roeping. God maakte u tot lid der kerk; dat is Zijn gave. Nu kunt ge, nu moogt ge, neen, nu moet ge geloven. Wat kan ik anders in de kerk doen dan dit? Waarom moet ik geloven? Omdat God het me gaf. Als Hij het niet gaf, dan behoefde ik het niet te doen. Maar Hij gaf het; want Hij lijfde in in de kerk. Nu moet ik geloven; wee mij, als ik het nu niet doe. Wie maakt ernst met het geloof als gave Gods? Hij die zegt: het moet toch maar gegeven worden, en als het niet gegeven wordt, kan ik er niets aan doen? Neen, hij gelooft niet de gave Gods; maar hij, die belijdt: het wordt me gegeven; nu mag ik met die gave niet spelen.

Meent ge, dat als in de prediking gezegd wordt: gelooft toch, — meent ge dat dan te weinig nadruk gelegd wordt op het ware geloof? Dat dan eenzijdig de klemtoon valt op het ene, terwijl het andere vergeten wordt? Maar weer zeg ik: dit is een vergissing. Wie de eis tot geloof stelt, gaat uit van het oprechte geloof. Want oprecht geloof, dat is dat

we het Woord aanvaarden; dat we het aannemen niet als een theorie over de zaligheid, maar als de belofte der zaligheid; niet als een verhandeling zonder adres; maar als het Woord van God aan ons adres. Dat is oprecht geloof, dat we het Woord zien als belofte. En daarmee is de eis tot geloof niet in strijd; neen, die gaat daarvan uit. Juist omdat God beloofde, moet ik aanvaarden. Een theorie kunt ge laten liggen; een beschouwing-zonder-adres behoeft ge niet te accepteren; maar met de belofte, aan u gericht, moet ge wat doen. Juist omdat waar geloof de belofte aangrijpt, juist daarom is er de noodzaak van geloof. Nu is het een gebod, waar ge niet onderuit kunt. Maar waar ge nu ook niet meer onderuit wilt.

Ja, ik moet geloven. Want ik mag geloven: het werd me eerst beloofd. Ik moet geloven. Maar ik kan ook geloven: het werd me eerst gegeven. Wat zal ik nu zeggen? Ik wil geloven. Ja, Heere, ik geloof; kom mijn ongelovigheid te hulp.

Amen.

Zondag 27 Oct. 1940.

ZONDAG 8

Lezen: 1 Joh. 5:1-13; Ev. Joh. 17:20-26

Heidelbergse Catechismus Zondag 8

Gezang 18:1, 2

Gezang 9:7

Psalm 33:3, 6, 10, 11

Gezang 29

24.Vraag. Hoe worden deze Artikelen gedeeld?

Antwoord. In drie delen. Het eerste is van God den Vader en onze schepping. Het andere van God den Zoon en onze verlossing. Het derde van God den Heiligen Geest en onze heiligmaking.

25.Vraag. Aangezien er maar een enig Goddelijk Wezen is, waarom noemt gij dan den Vader, den Zoon, en den Heiligen Geest?

Antwoord. Omdat God zich alzo in zijn Woord geopenbaard heeft, dat deze drie onderscheiden Personen één enig, waarachtige en eeuwige God zijn.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We beleven een ontzaglijk troosteloze tijd. Want we zien op dit ogenblik de wereld uiteenbreken, en we zien daarbij de kerk uiteenvallen. En als je je dat even goed indenkt, grijpt de verbijstering je aan: waarvoor leven we eigenlijk nog? Wat is alles een grote waanzin. Ons geloof heeft de grootste moeite om niet in vertwijfeling aan allen en alles onder te gaan. In de wereld bots je daar elke dag tegen op: vele volken, verschillend in ras en taal en cultuur en mentaliteit. Wat zou het leven in die veelvormigheid rijk kunnen zijn. Maar elke onderscheiding wordt een tegenstelling, elk verschil leidt tot botsing, en nu weten ze elkaar niet meer te bereiken, ze breken uiteen in een oorlog, zo ondenkbaar afschuwelijk. Daar is geen samenbinding, geen eenheid, en het ontbreken van elk verband maakt het leven onmogelijk. En was het nu in de kerk maar anders, de kerk, die de hoge pretentie voert van te zijn de gemeenschap der heiligen. Doch de kerk is ook verdeeld in kerken en groepjes en secten, en we mogen aan elkaar een vriendelijke gedachte wijden, en er brede opvattingen op na houden over eenheid boven kerkmuren uit, die kerkmuren staan er dan toch maar en verhinderen ons samen te wonen als broeders van hetzelfde huis. Onze Gereformeerde kerken stonden daar niet buiten. Daar was ook allang verschil van ligging en vroomheidstype, verschil in traditie en opvatting, en die pluriformiteit maakte ons kerkelijk leven rijk. Maar onze kerken ook, onze kerken juist, hebben temidden van de versplintering der wereld niet het licht van de eenheid in Christus doen schijnen: ze vallen uiteen en er is in *deze jaren* een verwijdering en vervreemding gekomen; en dat is niet meer goed te maken ook, als God geen wonder doet.

En zo zitten we hier nu, meer dan ooit wanhopend aan een vrede onder de volkeren: voor dertig jaren zaten onze ouders in de oorlog, vandaag wij, over vijftien jaar onze kinderen of misschien nog wel veel eerder, want de tegenstellingen onder de bondgenoten zijn onoverbrugbaar; en in de pas bevrijde gebieden is het een chaotische verwarring. En hoop dan nog maar eens wat van zo'n wereld; het wordt een oorlog zonder eind. Maar dan heb je ook nog geen enkel houvast in de kerk, want ook aan de kerksplitsing komt geen eind: vandaag twisten ze hierover, morgen is er weer een ander leergeschild, en dat zou zo erg niet zijn, maar je hebt in de kerk altijd met mensen te doen, d.w.z. met alle kleinzieligheid en egoïsme en misverstand en achterdocht en naijver en zelfhandhaving en koppigheid en humeurigheid en zelfgenoegzaamheid, en dan verwacht je het ook van de kerk niet meer. En je voelt je zo ontzaglijk eenzaam worden: je snakt naar vrede, maar je noemt elk vredesideaal een illusie; je hunkert naar gemeenschap der heiligen, en je kunt daaraan niet meer geloven.

En nu lazen we straks bij Johannes dat geweldige woord, dat ons geloof de wereld overwint, en hij bedoelt dan de wereld van liefdeloosheid en verwijdering; het geloof overwint dat alles, wat we vandaag in de wereld zien en ook in de kerk, want het geloof in Jezus Christus is één met de liefde. En die liefde zegeviert in deze wereld, omdat het geloof onoverwinnelijk is. En het geloof overwint alles, omdat achter dat geloof staat het getuigenis van Drie in de hemel: de Vader, het Woord en de Heilige Geest. En dan wordt de belijdenis van Zondag 8 opeens reëel en ze krijgt kleur; het gaat hier niet over God, zoals Hij in Zichzelf bestaat, en hoe we ons dat nu begripsmatig moeten voorstellen of in formule kunnen brengen; doch het gaat over God, Die zich aan ons openbaart, opdat we Hem zouden vasthouden; het gaat over Vader, Zoon en Geest, die van Jezus Christus getuigenis geven en door dat getuigenis ons geloof de wereld van liefdeloosheid en haat doen overwinnen.

De drie-enige God, getuigenis van Jezus Christus.

1. De Personen in de hemel, die dat getuigenis geven: Vader, Zoon en Geest, en deze Drie zijn één,
2. De feiten op de aarde, waarin ze dat getuigenis geven: Geest, water en bloed, en deze drie zijn tot één.
3. Het einde der geschiedenis, waartoe ze dat getuigenis geven: God, kerk en

wereld, en deze drie komen tot één.

1. Zondag 8 zegt: geloven in God betekent altijd geloven in Drie: de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. En daarom betekent het geloof ten aanzien van de werken Gods ook altijd geloof met betrekking tot drieërlei werk: schepping, verlossing en heiligmaking. Dan is het geloof dus ontzaglijk rijk en breed: het grijpt zich vast aan God in heel de volheid van zijn bestaan, en het belijdt Hem over de ganse breedte van zijn werken.

En dan schijnt het toch wel een versmalling van het belijden, als we deze volheid Gods gaan beperken tot het getuigenis van Jezus Christus. Want, niet waar?, als we dat hier lezen: God de Vader en onze schepping, God de Zoon en onze verlossing, God de Heilige Geest en onze heiligmaking, en we stellen ons de vraag, in welk van die drie delen Jezus Christus zijn plaats heeft, dan zijn we onmiddellijk geneigd te zeggen: Jezus Christus, dat is de inhoud van dat tweede stuk, van God de Zoon en onze verlossing. En daarnaast willen we dan ook nog belijdenis doen van de Vader en onze schepping, alsmede van de Geest en onze heiligmaking.

Toch grijpen we er dan geheel naast, en we doen dan onze catechismus geen recht. Want als het gaat over dat eerste: van God de Vader en onze schepping, wat is dat dan? Is dat dan een stuk, waar Jezus Christus buiten staat? Is dat mijn geloof ten aanzien van het ontstaan der wereld en haar voortbestaan, een geloofsartikel, waarbij de naam van Christus Jezus nog niet te noemen valt? Spreek ik dan van schepping en voorzienigheid buiten Christus en zijn verlossing om?

Maar dan moet ge Zondag 9 eens lezen — de volgende week komt dat breder aan de orde — doch daar staat dan toch maar: dat de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, de God van schepping en voorzienigheid, om zijns Zoons Christus wil mijn God en mijn Vader is. Ik doe geen belijdenis van het ontstaan der wereld buiten Christus om, maar ik belijd de Vader van Jezus Christus als Schepper en Onderhouder, en ik belijd Hem in zijn scheppen en in zijn voorzienigheid als mijn Vader om Christus' wil. Dan ziet ge opeens, wat ge toch ook allang hebt geweten: niemand komt tot de Vader dan door Christus. Niemand kent de Schepper-God dan door Jezus Christus, zijn Zoon, en niemand komt dan ook op zijn plaats in het geschapen leven dan door Hem. Want Hij is het, Die ons de Vader, God de Schepper verklaart; Hij is het ook, Die ons de wet van de beginne, de paradijswet, weer verkondigt en oplegt; en daarom kent niemand God de Vader en onze schepping, dan wie het zich door de Zoon liet openbaren. En dan is dus de kern van dat eerste stuk, dat stuk van God de Vader en onze schepping: het getuigenis van Jezus Christus onze Heer.

En datzelfde hebt ge ook bij het derde stuk: van God de Heilige Geest en onze heiligmaking. Dat is weer geen stuk los naast de Christus, want Jezus Christus is het, die de Geest zendt van de Vader, die hemelse krachten in ons uitstort; het is toch altijd weer Jezus Christus, Die in de Geest tot ons komt en de wereld stuwt naar het einde door de ontketening van deze eeuwige krachten van boven. En als ik dus van de Heilige Geest spreek en Hem belijd, dan is het toch niets anders dan dit: ik geloof in Jezus Christus.

En dus is het geen versmalling van de rijkdom Gods noch een voorbijzien van de volheid van zijn werken, als we vanmiddag spreken over de Drieënige God, zoals Hij getuigenis geeft van Jezus Christus. Ik kan over God geen woord zeggen buiten Christus om. Ik kan daarom over Vader, Zoon en Geest niet spreken, dan alleen voorzover Ze Zich in Christus Jezus openbaren en aan Hem getuigenis geven. Ik zal altijd weer schepping en verlossing en heiligmaking van elkaar losmaken, altijd weer dualistisch gaan spreken van rijk der natuur en rijk der genade, altijd weer ongelukken begaan met de gemene gratie, behalve wanneer ik geloof, dat de Drieënige God slechts in Jezus Christus zich openbaart en daarom schepping, verlossing en heiligmaking alleen te kennen zijn in Hem.

Wij komen niet anders tot God dan door Jezus Christus. Drieëenheid, dat wordt buiten Hem om een ijdele klank, een verderfelijk gespeculeer. De kerkgeschiedenis is daar vol van, van diepzinnige bespiegelingen over God, zoals Hij in Zichzelf bestaat.

Maar al die diepzinnigheid heeft de harten leeg gelaten: God werd voor de mensen abstract en ver; de hoogmoed van de bespiegeling heeft het leven onvruchtbaar gemaakt en prijsgegeven aan de goddeloosheid, omdat men sprak van God-op-zichzelf en Hem buiten het leven stelde. En tegen al dat gefantaseer heeft de kerk maar één wapen: God, geopenbaard in Jezus Christus. In Hem komen ze ons nabij, Vader, Zoon en Geest; in Hem gaat de schepping voor ons open, in Hem zijn we verlost, in Hem wordt de wereld vervuld met de heiligheid des Heeren.

Want ge moet Johannes maar eens lezen. In zijn dagen dreigt voor de kerk groot gevaar van dwaling; van dwaling niet maar als een bepaalde theoretische beschouwing, maar van dwaling, die praktisch het leven vergiftigt, die de "wereld" binnenhaalt en zo het leven verwoest door liefdeloosheid. Dan verweert hij zich daartegen en hij wapent de kerk daartegen; maar hij doet dat niet door een diepzinnige beschouwing over de Drieëenheid — die ontmoet ge in de bijbel nergens — maar door de simpele prediking van Jezus Christus. In heel de melodie van zijn brief herhaalt hij in eindeloze variatie altijd maar weer dat ene thema: Jezus is de Christus, de Zoon Gods. Alleen wie dat gelooft, overwint de wereld. Want alleen zo overwint de liefde. Daar is in deze wereld van haat en versplintering maar één mogelijkheid, dat de liefde zegeviert en de tweedracht een einde neemt. Wie is het, die de wereld, de liefdeloosheid, de haat, de oorlog, de kerkverdeeldheid overwint, dan die gelooft, dat Jezus is de Christus? Dat geloof is bij hem zo sterk, dat hij zeggen durft: zijn geboden, het gebod der liefde nl., zijn geboden zijn niet zwaar.

Nu luisteren wij vandaag met open oren. Is het niet zwaar om lief te hebben? Dan moet ge eens om u heen zien in het leven: wat worden er in deze oorlog geen hartstochten ontketend, wat is er niet een haat gezaaid, wat heeft de zucht naar wraak niet een diepe wortels geschoten, hoeveel nieuwe conflicten zijn in deze tijd niet gegroeid. De volkeren vinden elkaar nooit weer: daar zit nu een haat in ons, zo onpeilbaar diep, dat roeit niemand meer uit; dit wordt niet weer goed. Is het gebod der liefde niet zwaar? Is het in de kerk anders? Maar wat heeft de wereldbond van kerken nu aan praktisch nut bewezen, waar is de eenheid gekomen? Wat kunnen groepen van dezelfde belijdenis elkaar slecht benaderen; ze verstaan elkaar zo moeilijk, en hoe kan het ook anders: daar ligt een hele historie tussen ze, en die vervreemding van jaren maak je niet ongedaan. Binnen onze eigen kerken ook: de verschillen waren niet zo bijster groot, maar 't boterde al jaren niet meer. Niemand wilde de breuk, en toch grijpt die om zich heen: wat het precies..... is? maar ze kunnen elkaar niet vinden, op het critieke moment ontglijpen ze elkaar. Maar is het gebod der liefde niet ongelooflijk zwaar?

Wat het geweest is? Johannes vat het samen in het ene woord: "wereld", alles wat menselijk is en klein en zondig.

Maar die wereld is dan toch maar een ontzaglijke macht; heel dat samenstel van psychologische en logische en historische factoren, dat de mensen van eenzelfde werelddeel en van eenzelfde kerk onweerstaanbaar uit elkaar drijft, je staat er toch maar machteloos tegenover. Maar Johannes houdt vol: toch zijn Zijn geboden niet zwaar, want dit is de overwinning, die de wereld overwint: ons geloof. Heel die wirwar van factoren, dat kluwen, dat geen mens ontwarren kan en dat noodwendig van de ene breuk tot de andere voert, dat kluwen wordt ontward door het geloof: Jezus is de Christus.

Als hij zo spreekt van het geloof, dat in de liefde overwint, dat sluit hij zijn ogen niet voor al die kleinheid bij kerkmensen, voor de "wereld" zoals deze ook in de kerk nog een macht is. Maar toch durft hij het aan, dat geloof onoverwinnelijk te noemen. Achter die liefdeloosheid zit de wereld van onpeilbare krachten, waar geen mens tegen op kan. Maar achter dat geloof, dat zegeviert in de liefde, zit heel het onmeetbaar geweld van de Drieënige God. Dat geloof in Jezus Christus wordt toch door de "wereld" niet verslonden. Want Drie zijn het, Die in de hemel getuigen, dat Jezus is de Christus: de Vader, en het Woord, en de Heilige Geest. En deze Drie zijn één.

Want Johannes houdt enkele gebeurtenissen vast. Als Jezus gedoopt wordt, en ook later,

bij zijn verheerlijking op de berg, is er de stem uit de wolk, de stem van God de Vader, de Schepper: Deze is mijn geliefde Zoon, in dewelke Ik mijn welbehagen heb, hoort Hem. De Vader geeft dan getuigenis aan Jezus, want Hij zegt: Deze is het, Deze is de enige, Die het weet, de enige, Die Mij als Vader verklaart, hoort Hem. En Hij zegt dat als Vader, als God en Schepper: hoort Hem. Gij komt met het leven niet klaar en met de wereld niet dan door Hem. Gij hebt uw problemen, internationaal, politiek, economisch, sociaal, en ge weet niet, hoe het moet; heel de schepping is voor u een raadsel, en ge komt er niet uit: hoort Hem, Hij weet het. Hij gaat u verkondigen de wet van het paradijs. En dan komt de Tweede, God de Zoon, en Hij geeft ook getuigenis aan Jezus Christus. Want Hij zegt: wie in Mij gelooft, die heeft het eeuwige leven. Gij komt er niet uit, uit de chaos niet en uit de ellende niet, gij overwint de dood niet, maar gelooft in Mij, Ik ben de enige, Die verlost, en wie in mij gelooft zal leven, ook al is hij gestorven. En als Hij ten hemel gevaren is, dan komt de Geest over de Apostelen, en ze hebben maar één boodschap: gelooft in de Heere Jezus Christus en ge zult zalig worden. Dan geeft dus ook de Geest getuigenis: Jezus Christus is het, Hij alleen, maar Hij dan ook zeker. Vader, Zoon en Geest, ze zijn één, en ze geven daarom ook maar één getuigenis: Jezus is de Christus. En tegenover de macht van de "wereld" blijft het geloof overeind staan, want Drie zijn er in de hemel, Die getuigen, Die in dat getuigen één zijn, Die dat getuigenis handhaven met goddelijke kracht. En als alles vergiftigd wordt door haat, als de wereld het geloof dreigt te overmannen, dan is daar een drieëinig getuigenis uit de hemel, en dan zit daar goddelijk geweld achter dat getuigenis, en het geloof handhaaft zich toch: Jezus is de Christus. Vader, Zoon en Geest, ze zeggen het alle Drie; in de mond van deze Drie Getuigen zal het bestaan. Het is toch de waarheid; het kluwen van wereld- en levensproblemen is te ontwarren: hoort Hem. De nood is te overwinnen, de dood wordt verslonden tot overwinning: gelooft in Hem. De haat is te blussen, de liefde zegeviert, de vrede komt: hoort Hem.

2. En hebt ge het nog moeilijk *met* het geloof? Welaan dan, er zijn ook drie, die getuigen op de aarde: het water, het bloed en de Geest, en deze drie zijn tot één. Het getuigenis, dat drievoudig en eenstemmig en daarom waar van de hemel klinkt, dat getuigenis vindt een echo op de aarde: drievoudig, en toch eenstemmig en daarom waar.

Want hoe is Jezus Christus hier op de aarde gekomen? Hoe is zijn gang hier beneden geweest? Wat is de taal der feiten? Ge weet het toch wel: Hij kwam door het water, Hij liet zich dopen. Johannes sribbelde tegen, maar Hij zelf zette door. Hij heeft zijn ambt publiek aanvaard. Hij zei: Ik wil de Christus zijn; Ik sta buiten alle schuld, maar Ik neem alles op Mij; Ik kom, o God, om uw wil te doen. Het water legt dus van Hem getuigenis af: Hij is de Christus; ondanks het verzet van Johannes heeft Hij Zijn taak aanvaard.

Is Hij dan daarin mislukt? Ge weet het wel beter: Hij kwam niet slechts door het water, ook door het bloed. Hij is niet begonnen zonder te voleindigen. Hij zette Zijn voeten op zijn ambtsweg, toen er nog slechts water was; maar Hij bleef op die weg, ook toen het kruis kwam. Toen het water in bloed veranderde, toen heeft Hij weer gezegd: aldus betaamt het Mij alle gerechtigheid te vervullen. Petrus sribbelde tegen: dat zou nooit gebeuren, en al de anderen werden zeer droevig, maar Hij ging Zijn weg ook aan het kruis.

Toen het nog water was, toen kwamen de tekenen: een stem uit de wolk, en de Geest als een duif. Het water getuigde: Deze is de Christus. Maar toen het bloed werd, toen kwamen ook de tekenen: de steenrotsen scheurden, de graven gingen open, het voorhangsel werd vaneen gereten, en zelfs een heiden moest erkennen: waarlijk, deze mens was Gods Zoon. Ook het bloed, heel het kruisgebeuren getuigt: deze is de Christus. En ook alzo was het getuigenis weer eenparig. Maar God zei: in de mond van drie getuigen zal alle woord bestaan. En na water en bloed kwam toen de Geest; want Christus stond op, en het werd Pinksteren, en ze werden allen vervuld met de Geest, en de tekenen waren verbijsterend. Toen sprak de Geest: nu wete zeker het ganse huis Israëls, dat God Hem tot een Heere en Christus gemaakt heeft. En deze drie: water, bloed en Geest, ze zijn tot één. De heilsfeiten wijzen alle in één richting, ze geven alle hetzelfde getuigenis: Jezus is de Christus, de Zoon Gods.

En wat de hemel dus van boven driestemmig getuigt, dat wordt bevestigd door de taal der feiten beneden. Vader, Zoon en Geest, Ze zijn één in hun getuigenis: deze is het, hoort Hem.

Maar alle heilsfeiten, van Kerstfeest over de Doop naar Golgotha, en vandaar over Pasen naar de Pinksterzaal, zij weerkaatsen dat getuigenis van de aarde: hoort Hem. Alle stemmen van boven zeggen het, alle feiten van beneden bevestigen het. En het geloof houdt zich vast aan de stemmen uit de hemel, en weet zich gedragen door de feiten van beneden, en het overwint deze boze wereld.

3. Want nu is het getuigenis van God machtiger dan dat van de ganse wereld. Want het getuigenis Gods is nu zesvoudig geworden, drie stemmen van boven en drie van beneden. En daarmee beweegt de drieënige God onweerstaanbaar tot geloof, en Hij houdt het overeind tegen de hele wereld. En dan wordt het nog groter. Hij beweegt zijn volk tot geloof, en dan hebben ze het getuigenis ook in zichzelf. En door dat geloof wederbaart Hij. Door het getuigenis Gods worden ze nieuwe mensen, en ze hebben Hem lief, Die door het getuigenis van Jezus Christus hen wederbaarde. Maar daarom hebben ze ook lief ieder die, evenals zij, uit God geboren is. In de wereld van haat en ontbinding wordt het machtige getuigenis Gods tot een wederbarende en levendmakende kracht, en het bindt samen allen, die uit God geboren zijn. Daarom is het dit geloof, dat de wereld overwint. Want de wereld, dat zijn alle krachten van beneden, alle *krachten van ontbinding*. Maar het zesvoudig getuigenis Gods bindt samen. En zo wordt het gebed van Christus verhoord: dat ze allen één zijn, gelijk Gij, Vader, in Mij en Ik in U, dat ook zij in ons één zijn. Het getuigenis Gods bindt samen met een geweld, als waarmee Vader, Zoon en Geest aan elkaar verbonden zijn. En omdat de kracht van Gods getuigenis zich openbaart in de samenbinding door de liefde van allen, die Jezus Christus belijden, daarom gebeurt het laatste grote wonder: ook de wereld gaat nu bekennen, dat de Vader Christus gezonden heeft. En dat wordt het einde van de geschiedenis. Het begin is:

Drie zijn er in de hemel, Vader, Zoon en Geest, en ze zijn één in het getuigenis van Christus Jezus. Dan komt het vervolg: er zijn drie, die getuigen op de aarde: water, bloed en Geest, en deze drie zijn tot één, ze zijn eenstemmig in het getuigenis van Christus Jezus. Maar omdat God zo de kerk beweegt tot geloof en daarom ook tot de liefde, daarom wordt het einde van de geschiedenis: daar zijn drie: God, kerk en wereld. God spreekt het eerst van Christus, zo krachtig dat de kerk gelooft en belijdt. En God maakt door de eenheid der kerk zijn getuigenis zo krachtig, dat ook de wereld belijden gaat, dat Jezus is de Christus. God getuigt het eerst, de kerk daarna, de wereld het laatst; maar het einde is dan toch dat ze allen getuigen, dat Jezus Christus de Heer is, tot heerlijkheid Gods des Vaders. Drievoudig, zesvoudig, negenvoudig.

En dus, geliefden, de weg is heel duidelijk. De eenheid komt in deze verscheurde wereld, de liefde overwint, omdat Gods getuigenis tot het geloof beweegt. En er is voor de verscheurde kerk maar één weg: we moeten van de theologie terug naar het getuigenis Gods, en van het gespeculeer tot het geloof in Jezus Christus. Want er wordt veel over de wedergeboorte geredeneerd, maar de liefde in de kerk is zoek. Het nieuwe leven wordt niet openbaar in liefde en eenheid als tussen Vader, Zoon en Geest. De wereld houdt het geloof tegen. Maar als we van de theologie komen tot het getuigenis Gods en van alle getheorctiseer tot het geloof, dan zijn we waarachtig uit God geboren, en we hebben dan ook lief wie even dierbaar geloof met ons verkregen hebben. En dan zal de zending grote vruchten dragen. Als de kerk de kracht van haar prediking bewijst in de grote liefde, dan zal ook de wereld Jezus Christus gaan belijden. En we zullen zo één zijn, dat aan kerkscheuring niet meer gedacht wordt, zo één, dat de oorlogen ophouden tot aan het uiterste der aarde, zo één in Christus, als Vader, Zoon en Geest één zijn. En als de grote kerkvrede komt en heel de wereld door de vrede bloeien gaat, dan zullen we verstaan, wat Drieëenheid betekent. Want de vrede zette zich in de wereld door, niet omdat de mensen vrede maakten, maar omdat er Drie in de hemel zijn die getuigen: de Vader, het Woord en de Heilige Geest, en deze Drie zijn één. Alle vrede van mensen ligt verankerd in de eenheid in God, Vader, Zoon en Geest; en ze wordt gerealiseerd, omdat

deze Drie zich openbaarden in Jezus Christus.

Amen.

Zondag 17 December 1944.

ZONDAG 9

Lezen: Openbaring 4

Psalm 146:4

Heidelbergse Catechismus Zondag 9

Psalm 146:3

Psalm 147: 7, 8, 9

Psalm 33:11

26.Vraag. Wat gelooft gij met deze woorden: *Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde?*

Antwoord. Dat de eeuwige Vader van onzen Here Jezus Christus, die hemel en aarde, met al wat er in is, uit niet geschapen heeft, die ook door zijn eeuwigen raad en voorzienigheid ze nog onderhoudt en regeert, om zijns Zoons Christus wil mijn God en mijn Vader is, op welken ik alzo vertrouw, dat ik niet twijfel, of Hij zal mij met alle nooddrift des lichaams en der ziel verzorgen, en ook al het kwaad, dat Hij mij in dit jammerdal toeschikt, mij ten beste keren; dewijl Hij zulks doen kan als een almachtig God, en ook doen wil als een getrouw Vader.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

In Zondag 9 doen we belijdenis van oris geloof in God de Vader; en we roemen Hem hier als de Almachtige; we belijden hem in zijn majesteit als Schepper van hemel en aarde. En de kerk belijdt dit als het eerste der twaalf artikelen.

Maar gelukkig belijden we dit niet als een fragment van de twaalf artikelen; als een op zichzelf staand iets, waar de andere elf artikelen eigenlijk niet mee te maken hebben; als een artikel, dat zich van de andere isoleren laat. En daarom belijden we het ook niet als het eerste artikel in die zin, dat dit in de eerste plaats aan de orde komt, voor we over de andere artikelen mogen spreken.

Het is hier eigenlijk net als bij de drie stukken van ellende, verlossing en dankbaarheid. Die drie kunnen we onderscheiden, maar toch geen moment van elkaar losmaken. Wie zijn ellende belijdt, roemt op datzelfde ogenblik in de verlossing die daar is in Christus Jezus, en die betoont daarin de waarachtige dankbaarheid. Als ik in de Zondagen twee tot vier belijdenis doe van de ellende, och ja, dan staat daar wel boven: "van de ellende", maar er kon evengoed boven geschreven staan: "van de verlossing" of "van de dankbaarheid". Want het ene is er nooit zonder het andere, en het ene is er ook niet vóór het andere. Ge kunt drie stukken onderscheiden, maar als ge het ene noemt, belijdt ge tevens het andere; en ge kunt evengoed beginnen met de dankbaarheid als met de ellende. De man die in Zondag 2 zegt, dat hij zijn ellende kent uit de wet Gods, bewijst daarin zijn dankbaarheid. Hij staat niet aan het begin van een weg van drie opeenvolgende étappes, maar hij staat op de ene weg der verlossing; en of hij nu Zondag 2 belijdt, of Zondag 52, hij zegt eigenlijk altijd hetzelfde; want zijn dankbaarheid doet hem klagen over zijn ellende, maar ook zijn klacht over de ellende is bewijs van dankbaarheid. Ge begint in de catechismus nooit bij het verkeerde eind, want in welke Zondag ge hem ook openslaat, ge hebt altijd alles in een.

En precies zo staat het ook met Zondag 9 "van God de Vader en onze schepping". Zondag 9 bewijst de waarheid van Zondag 8. Want daar, in Zondag 8, noemde de kerk er Drie: de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Maar ze zei er meteen bij, dat deze Drie de enige, waarachtige en eeuwige God zijn. Ze heeft naar de Schriften die Drie onderscheiden, maar ze weigerde op grond van dezelfde Schriften die Drie te scheiden. En dit nu, dat de kerk die gehoorzaam haar onderscheidingen maakt, toch nooit scheiden kan, dat bewijst Zondag 9. Want ze wil spreken van God de Vader en onze schepping. Maar ze belijdt hier God de Zoon en onze verlossing. Want dat de Vader van onze Heere Jezus Christus om zijns Zoons Christus' wil mijn God en Vader is, wat is dat nu anders dan het tweede stuk "van God de Zoon en onze verlossing"? En wederom: dat ik geloof in God de Vader, de Almachtige, en dat ik van dit geloof in gemeenschap met heel de kerk belijdenis doe, wat is dat anders, dan dat ik geloof in God de Heilige Geest en onze heiligmaking? Daar zijn Drie: de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Daarom kan ik de Vader en zijn werk belijden. Maar deze Drie zijn één. Daarom kan ik nooit de Vader noemen zonder de Zoon, want wie de Zoon niet eert, die eert in Zondag 9 de Vader niet; en niemand komt tot de Vader van Zondag 9 dan door de Zoon.

De kerk schrijft een Zondag, en zet er een nummer 9 boven; en ze zegt: nu gaan we van de Vader spreken. Maar ze heeft het nog niet gezegd, of ze spreekt al van de Zoon. Ze zegt, dat ze van de schepping belijdenis zal doen, en ze roemt in de verlossing. Maar dat is niet een bewijs van haar onmacht, niet een symptoom van bravour in het maken doch van stunteligheid in het handhaven der onderscheidingen. Dit is een bewijs van haar kracht; dit is haar grote rijkdom. Wie de Vader noemt, die noemt tegelijk de Zoon. En daarom kan ik van de schepping niet spreken, of ik roem in de verlossing; doe ik dat niet, dan loochen ik op hetzelfde moment de schepping. Ik kan gelukkig nooit van de schepping op zichzelf spreken; in de kerk spreek ik altijd van de verlostte schepping, van de schepping die door de Geest geheiligd is in de Heere. En niemand kan zeggen, hoe rijk het is, dat we van de schepping niet anders kunnen spreken dan zo; niemand kent de diepte van deze verlossing, en niet één kan zeggen, hoe rijk het leven hierdoor wordt. Dit is mijn enige troost, dat ik geloof in de Vader, maar dan in Hem die met de Zoon en

de Heilige Geest is één waarachtig eeuwig God, altijd geprezen.

En als we dus vanavond over het eerste artikel gaan spreken, dan spreken we niet over een geïsoleerd fragment der belijdenis; niet over de schepping zonder meer, maar over de schepping zoals we die kennen in de vergeving der zonden. De kerk heeft in dit artikel al de andere geconcentreerd; ze belijdt alles tegelijk. Ze grijpt terug naar de oorsprongen der wereld, maar dat doende grijpt ze vooruit naar het einde der wereld. Want het eerste artikel van God de Vader is tegelijk ook het laatste artikel van het eeuwige leven. Want dit is het eeuwige leven, dat ze u kennen, de enige waarachtige God, de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde; en Jezus Christus, die Gij gezonden hebt. Dit alles willen we nu vanavond nog wat nader uitwerken, als we u spreken van

De belijdenis van het eerste artikel door Jezus Christus onze Heer. Ik zeg u dan, dat dit artikel:

1. zijn mogelijkheid dankt aan Jezus Christus.
2. zijn vertroosting ontleent aan Jezus Christus.
3. zijn vervulling vindt door Jezus Christus.

1. Zo pas duidde ik reeds even aan, hoe wonderlijk rijk het is, dat de catechismus sprekende over God de Vader en onze schepping, Hem belijdt als de Vader van onze Heere Jezus Christus. Eigenlijk is dat een bevreemdend ding. Want toen God de wereld schiep toen deed Hij dat niet als de Vader van Jezus Christus. Op het moment dat de bloemen gingen bloeien en al de stromen vrolijk zongen, de handen klaptten naar omhoog, en Adam zijn God daar ontmoette in de wind des daags, toen heeft hij Hem wel begroet als zijn Vader, doch niet als de God en Vader van Jezus Christus.

En ge moet dus goed zien, dat Zondag 9 geen samenvatting geeft van Genesis 1. Als wij van de schepping willen weten, dan slaan we de bijbel open, en beginnen met het eerste hoofdstuk; en aan Jezus Christus denken we dan nog niet. Maar onze belijdenis heeft het zo scherp gegrepen: dat ik van het paradijs belijdenis kan doen, dat ik Genesis 1 in de bijbel lees, dat is voor ons vandaag niet anders mogelijk dan door Jezus Christus. De catechismus komt tot Genesis 1 vanuit Mattheus 1 en Lucas 2 en sprekende over het paradijs, denkt hij allereerst aan wat daarachter ligt, aan Bethlehem en Golgotha, aan Pasen en Pinksteren. Ge moet me goed verstaan, want 't klinkt misschien vreemd, dat er achter het paradijs wat zou liggen. Wij zeggen: achter de schepping ligt niets anders dan Gods Raad; en Bethlehem en Golgotha zijn feiten lang na de eerste dag. Maar zo bedoel ik het ook niet. Bethlehem en Golgotha liggen niet achter het paradijs, maar wel achter ons spreken over het paradijs. De weg van óns nú naar het paradijs, naar de eerste dag van het Oude Testament, die begint in het Nieuwe Testament.

Want niemand van ons heeft ooit God gezien; Adam heeft Hem als Schepper gezien; maar niemand van ons heeft Hem in zijn Scheppersglorie gezien; doch de eniggeboren Zoon, die in de schoot des Vaders is, die heeft Hem ons verklaard. Niemand kent de Vader, niemand kent de Schepper, dan de Zoon, en die het de Zoon wil openbaren. Want Zondag 12 zegt wel van Christus, dat Hij ons de raad Gods ter verlossing volkomen heeft geopenbaard. Maar dat betekent niet, dat Hij ons — laat ik maar zeggen — de verborgenheid van het kruis slechts heeft bekend gemaakt, terwijl we van de schepping anders ook wel zouden weten; maar het betekent, dat Hij ons door zijn kruis de verborgenheid der schepping heeft geopenbaard, ter verlossing. Want wie heeft de zin des Heeren gekend? Wie heeft de gedachten, de scheppingsgedachten van God gekend, dan alleen Hij? Daarom kunnen van deze dingen slechts spreken, zij, wie de Zoon dit wilde openbaren.

Natuurlijk, dan ontken ik niet, dat we allen van het geschapene wat weten; dat ook heidenen daarvan veel weten. Paulus gaat zelfs nog verder, als hij zegt, dat de onzienlijke dingen Gods van de schepping der wereld aan, door de schepselen worden verstaan en doorzien, beide zijn eeuwige kracht en goddelijkheid; hij zegt zelfs, dat ze

zo God hebben gekend. Heel de wereld kent God de Schepper; en wie het loochenen, die willen het niet weten; het is hun willens onbekend. Maar deze kennis, van de schepping niet slechts, maar van God de Schepper, is toch heel iets anders dan die waarvan hier sprake is. Want God kennende hebben ze Hem als God niet verheerlijkt of gedankt; God kennende hebben ze toch niet bekend, dat deze God de waarachtige is en het eeuwige leven. Daarom zijn ze in hun kennis van de schepping, en in de kennis van God zelf, verijdeld geworden in hun overleggingen, en hun onverstandig hart is verduisterd geworden. Zich uitgevende voor wijzen zijn ze dwaas geworden.

En daarom belijdt Zondag 9: ik geloof in God de Vader; Ik geloof in de Vader van onze Heere Jezus Christus; want Jezus Christus is de waarheid, en niemand komt tot de Scheppingsvader dan door Hem. Nu kan ik dus nooit meer de ware wijsheid over het geschapene spreken dan door Hem; als ik niet door Hem tot de Schepper kom, dan kom ik er niet, dan ben ik een dwaas met al mijn wijsheid. Want de eniggeboren Zoon, die *in* de schoot des Vaders is, die heeft Hem ons ook als Schepper verklaard.

En, geliefden, ge houdt dit toch wel vast, dat van de schepping nooit anders gesproken kan worden dan door Jezus Christus? Het wordt in allerlei toonaarden gezegd, ook vandaag, dat het leven van elke dag met Christus niet te maken heeft. En dat daarom de kerk zich met die dingen niet bemoeien mag. Men zegt, dat huwelijk en gezin, opvoeding en onderwijs, het nationale leven en het volkerenrecht, de arbeid en de vakorganisatie als zodanig dingen zijn waar Christus buiten staat, en waarvan de kerk bijgevolg ook niet spreken mag. Het geschapen leven heeft met godsdienst niet te maken. En spreken we zelf ook niet heel oppervlakkig van rijk der natuur naast het rijk der genade?

Maar wie gelooft in God de Vader, zal het nooit meer kunnen aanvaarden. Want hij weet, dat alleen de heerschappij van Gods genade in Jezus Christus heel het leven voor ons openlegt, en dat we anders met al onze schoolwijsheid, met al onze levenservaring, met heel onze praktische zakenblik verijdeld worden in onze overleggingen.

Ik geloof in God de Vader..... Maar dat is nooit: ik geloof het verhaal van Genesis 1; ik ben erg orthodox in de kwestie van dagen of tijdperken; ik ben overtuigd van het zintuiglijk-waarneembare van de bomen en van het werkelijk spreken van de slang, en dan verder niets. Maar het is dit: ik geloof, dat heel het leven, alle verhoudingen met Jezus Christus hebben te maken; dat ik de waarheid alleen kan kennen door Hem. Wie heeft de zin, de scheppingszin des Heeren gekend, anders dan door Christus? Als iets in het leven, onderwijs, organisatie of wat ge ook noemen wilt, wordt los gemaakt van zijn Woord, van zijn openbaringsgezag, wordt elk instituut van wetenschap automatisch een stichting tot verduistering van het onverstandig hart en met alle levenswijsheid worden we verijdeld in onze overleggingen. Maar de Vader kennende als Vader van onze Heere Jezus Christus leer ik de schepping werkelijk verstaan; door Hem ken ik God in liefde, en ga ik Hem verheerlijken en danken; want Christus is het, die mij ware wijsheid leert, mijn oog verlicht, de nevels op doet klaren.

En Christus, die ons de scheppingsgedachten Gods bekend maakt, Hij is het ook, die deze gedachten maakt tot gedachten des vredes voor ons. Want Hij is de weg, en niemand komt tot de Vader dan door Hem. Geloven in God de Vader, dat is in Christus dit, dat ik in alle dingen van het geschapen leven met God verzoend ben. Dat Hij niet maar is de Vader van Jezus Christus, maar om zijnentwil ook de Vader van ons. Dat houdt wat in in deze tijd, nu de ontzettingen van het geschapen leven zo groot zijn geworden, dat we bijna geen belangstelling meer hebben voor wat vandaag niet meer op het eerste plan staat. De mensen worstelen om ermee klaar te komen, met de grote benauwing die over het leven ligt; ónze interesse ook gaat slechts uit naar dat ene grote, waarbij alles wat ons vroeger bezighield, in het niet valt. Maar nu in deze tijd komt tot ons het evangelie van het allerkleinste, dat de haren van ons hoofd alle door de almachtige Schepper van hemel en aarde als Vader zijn geteld. Het allerminiemste, waaraan ik geen ogenblik meer denk, staat vandaag nog in zijn boek geschreven en het ligt altijd open bij Hem. Wij, die zo oud en moe geworden zijn door de grauwe triestheid, we kunnen ons niet meer verblijden over het spel der vogels en over de gratie der

bloemen. Maar God almachtig is het vandaag nog, die de mussen telt en het gras des velds weer gaat bekleden en die daarom zéker weet als Vader, wat wij behoeven. Als ik dat weer weet, dat de mussen en de haren van mijn hoofd bij de Vader geboekt staan, ja, dan kan ik ook vandaag nog spreken van de gedachten des vredes, die de Grote Schepper aller dingen heeft over het kleinste in mijn leven. En dan weet ik het heel zeker, dat Hij mijn omzwervingen telt, dat Hij mijn tranen legt in zijn fles en ze boekt in zijn register.

En dan houd ik het ook vandaag nog vol, dat de wereld er is voor Hem. Want het is de God en Vader van Jezus Christus, onze Héér, die we belijden. Hij is het niet slechts, die ons de Vader verklaart; ook niet alleen, die ons met deze Vader verzoent, Hij brengt ons terug tot zijn dienst in heel het leven. Want Hij is in alles nu onze Heer; en we kunnen niet geloven in God de Vader, dan alleen in Hem als Vader van onze Héér Jezus Christus. Het is niet waar, wat een doolgeraakte theologie ons zeggen komt, dat het evangelisch gebod van Jezus Christus *in* spanning zou staan met de scheppingsordeningen van de Vader. Het kan niet waar zijn; want de God der scheppingsordeningen is de Vader van onze Heer, die zijn gebod ons stelt. En daarom betekent geloven in God de Vader altijd, dat we, in gehoorzaamheid aan onze Heer, de Vader in al zijn ordeningen eren. Wat er ook van komt, we kunnen het leven nu nooit onttrekken aan de liefdedienst van God. Want Jezus Christus, onze Heer, Hij is ons leven; en niemand komt tot de Vader dan door Hem.

2. En nu het de God en Vader van onze Heere Jezus Christus is, die we hier belijden, nu wordt dit artikel van een ontzaglijke vertroosting. 'k Noemde reeds iets.

Hij is om Christus' wil mijn God en Vader. D.w.z. dat Hij me nu altijd verzorgen zal, omdat Hij dit kan als een almachtig God, en het ook doen wil als een getrouw Vader. Die twee, zijn. almacht en zijn liefde, zijn nu altijd één. Almachtig God en getrouw Vader: ach ja, dat kan ik weer onderscheiden, maar in Christus is dat eeuwig verbonden. Nu spreek ik dus nooit anders van de Vader en zijn schepping dan zo, dat ik belijd, dat onze hulp is in zijn Naam. Met die belijdenis openen we nu elke kerkdienst: dat de almachtige Schepper Vader is, want wat zijn liefde wil bewerken, ontzegt Hem zijn vermogen niet. En daarom kon de profeet Jesaja het volk in de nacht van de ballingschap troosten met de sterren. Of neen, met de God, die in getal hun heir voortbrengt, die ze alle bij name roept, vanwege de grootheid zijner krachten en omdat Hij sterk van vermogen is. Waarom zegt ge dan, o Jacob, en spreekt, o Israël: Mijn weg is voor de Heere verborgen en mijn recht gaat van mijn God voorbij? God schept niet meer, maar de Schepper leeft nog, en zijn eeuwige kracht en voorzienigheid bewijst Hij nog elke dag, en Hij is het nóg, die roept de dingen die niet zijn, alsof ze waren. En dan is er geen ding onmogelijk meer. Hij heeft Israël gesproken van God de Vader, de Almachtige. Schepper van hemel en aarde; dat was de garantie voor de verlossing, die afgesneden scheen. Want als Hij Vader is, dan zijn wij kinderen, en indien we kinderen zijn, zo zijn we ook erfgenamen Gods en mede erfgenamen van Christus. Dan ligt de toekomst open, ook nu die afgesneden schijnt.

En dat moet ge vandaag uzelf zeggen, en elkaar: dat ge kinderen zijt en erfgenamen. Dat is een heel ding. Want het brood dat we eten, wordt schaars, en onze vrijheden zijn aan banden gelegd. En we vragen ons af, of er na dezen nog ooit weer een toekomst voor ons dagen zal. Maar we zien op naar de sterren, die Hij bij name roept vanwege de grootheid zijner krachten. En als me het hoofd er niet naar staat, te letten op de sterren, ik zie overal de sneeuw, wier wondre vlokken voor elks ogen Gods macht en wijsheid klaar betogen. Wie zou niet voor Gods grootheid bukken? Hij werpt zijn ijs daarheen als stukken. Wie zal bestaan voor zijn koude? Daarvan hebben we deze winter de narigheid ondervonden. Maar weten we nog, dat daarin Gods eeuwige kracht en goddelijkheid ons is geopenbaard? En dat sneeuw en ijs de garantie zijn voor dat andere: Hij wil in gunst uw heil bewerken? Wat God eens was in de morgenstond der schepping, dat is Hij vandaag nog: groot van raad, machtig van daad. En dan groet mij 't altemale, dat God geschapen heeft: en ik groet midden in de zorgen het met blijdschap altemale als bewijs, dat Hij is almachtig God en getrouw Vader, vandaag nog. En dan ligt heel het

leven, de wereld, de toekomst voor me open. Dan zeg ik ook nu: de zachtmoedigen zullen de aarde beërven. Deze aarde, die nu een tranendal is, maar straks vervuld zal zijn met lachen. Wij, die met tranen zaaien, zullen met gejuich maaien.

Wee de kerk, die in haar donkere dagen haar eerste geloofsartikel vergeet. Het Jodendom heeft dat gedaan: ze hebben zich niet vastgeklemd aan het woord van Jesaja en niet omhooggezien naar de sterren, maar ze zijn gevlucht in de apocalyptiek. Ze hebben de aarde vergeten en zich overgegeven aan fantastische dromen over de toekomstige wereld. En vandaag is er weer diezelfde vlucht bij velen, ze grijpen naar de Openbaring, om de nood van dit leven te vergeten in hun speculaties. Ze wilden dat de laatste dag maar sloeg, want ze wilden wel, dat de eerste er niet was geweest. Maar uit het geloof is dat niet. Want de echte openbaring zegt niet, dat de eerste dag op de laatste herroepen wordt, maar dat die zijn vervulling dan vindt; dat het eerste werk van God de Vader door Jezus Christus tot de voleinding komt.

3. We lazen straks Openbaring 4, van God die op zijn troon zit en het boek, het zwaar verzegelde boek van zijn raad, in zijn hand houdt. En die de zegelen verbreken laat door Christus Jezus en zo de geschiedenis tot haar einde brengt door oorlog en epidemie, door revolutie en kerkvervolging, door armoë en chaos. Dat boek houdt in, dat de schepping wordt overgegeven aan de afbraak, en die afbraak komt door Jezus Christus. Maar nu is in dat vierde hoofdstuk dit merkwaardig, dat hemel en aarde, de vier dieren en de vier en twintig ouderlingen hun kronen werpen voor de troon, en zeggen: Gij, Heere, zijt waardig te ontvangen de heerlijkheid en de eer en de kracht; wánt: Gij hebt alle dingen geschapen en door uw wil zijn ze en zijn ze geschapen. Als de wereldafbraak aanstaande is, wordt de schepping niet genegeerd of veracht, maar gemaakt tot het grote motief in de lofzang van heel de wereld. En in dit uur van wereldafbraak ontgaat de heerlijkheid dus niet aan de Schepper, maar zijn eer en kracht als Schepper gaan nu pas blijken. De schepping komt door de chaos heen tot haar vervulling, en het eerste artikel wordt hier het laatste: Gij hebt alle dingen geschapen. En zelfs wanneer er in de hemel een stilzwijgen komt van een half uur, als de engelen bij het zingen een brok in de keel krijgen vanwege de wereldchaos, dan blijft de kerk beneden, ook in het uur van wereldondergang, in haar gebeden belijdenis doen van God de Vader, de Schepper, omdat ze weet, dat nu de schepping tot haar voltooiing komt.

Wat moeten wij vandaag dus doen, nu heel de schepping zucht en de wereld geblakerd wordt? We willen belijdenis doen van ons geloof, sprekende: ik geloof in God de Vader....

Want dit artikel vindt vandaag, nu Christus de zegelen verbreekt, zijn vervulling. Wat hier staat, wordt elke dag dieper en rijker, en de zin der schepping wordt dagelijks meer bereikt. En dit belijdende zal de gemeente vandaag hierbeneden aan de engelen bekend maken de veelkleurige wijsheid van God de Vader.

Want dat Mozes het scheppingsverhaal schreef, dat was veel. Dat Jesaja daarvan maken kon een troostmotief voor de kerk, dat was meer. Maar dat de kerk haar belijdenis van God de Vader en onze schepping in dagen van wereldafbraak *met* de engelen meespreekt en straks zelfs boven de engelen uitzingt, dat is het meest.

Ik geloof in God de Vader, de Schepper; daarom verwachten we naar zijn belofte een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waarop gerechtigheid woont. Neen, niet een nieuwe hemel en een nieuwe aarde waarbij de schepping der wereld wordt tenietgedaan, maar waarin de schepping tot haar eeuwige vernieuwing komt.

En daarom zien we in deze dagen van wereldbrand uit naar de laatste dag, maar we doen dat terugziende op de eerste dag; we omspannen in dit artikel al de eeuwen; we verbinden hier de schepping aan het eeuwige leven. We houden de Vader vast, want Hij is de God en Vader van onze Heere Jezus Christus; wij geloven in Hem door de Geest, die het uit Christus nam, en het ook vanavond ons verkondigde,

Amen.

Zondag 1 Maart 1942.

ZONDAG 10

Lezen: Psalm 107

Heidelbergse Catechismus Zondag 10

Psalm 147:6

Psalm 117, laatste 4 r.

Psalm 113

Psalm 93: 1, 2, 3, 4

27.Vraag. Wat verstaat gij door de voorzienigheid Gods?

Antwoord. De almachtige en alom tegenwoordige kracht Gods, door welke Hij hemel en aarde, mitsgaders alle schepselen, gelijk als met zijn hand nog onderhoudt en also regeert, dat loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, spijs en drank, gezondheid en krankheid, rijkdom en armoede en alle dingen niet bij geval, maar van zijn vaderlijke hand ons toekomen.

28.Vraag. Waartoe dient ons dat wij weten, dat God alles geschapen heeft en nog door zijn voorzienigheid onderhoudt?

Antwoord. Dat wij in allen tegenspoed geduldig, in voorspoed dankbaar zijn mogen, en in alles, dat ons nog toekomen kan, een goed toevorzicht hebben op onzen getrouwen God en Vader, dat ons geen schepsel van zijn liefde scheiden zal, aangezien alle schepselen also in zijn hand zijn, dat zij tegen zijn wil zich noch roeren, noch bewegen kunnen.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We spreken vanmiddag over de voorzienigheid Gods. En wat ons altijd weer treft, is dit, dat de belijdenis der kerk veel rijker is dan de theologie. Want de theologie heeft voor en na ook een paragraaf aan de voorzienigheid Gods gewijd. En ze verstond daaronder dan, dat God alle dingen onderhoudt en regeert. En ze maakte dan in de regel hierbij weer enkele onderscheidingen: de algemene voorzienigheid, de onderhouding door God van de wereld in het algemeen; de bijzondere voorzienigheid, betrekking hebbende op de mensen; en de aller-bijzonderste voorzienigheid, die gaat over de uitverkorenen. En uiteraard zijn daarbij wel prachtige dingen gezegd. Maar het haalt toch niet bij dit simpele antwoord van de catechismus. Want onze belijdenis heeft een veel rijker en vertroostender voorzienigheidsbegrip. Niet maar, dat God de Vader alle dingen onderhoudt en regeert; maar: dat Hij alle dingen alzo onderhoudt en alzo regeert, dat alle dingen uit zijn vaderlijke hand ons toekomen. Alle omstandigheden, alle gebeurtenissen, alle verhoudingen zijn dus ontsluiting van Gods Vaderhand, en Hij opent in alle dingen zijn Vaderhand voor mij, omdat zijn hart voor mij klopt, zijn warme sterke Vaderhart. Voorzienigheid is dus niet maar onderhouden en regeren, maar als Vader onderhouden en regeren. En dan is er dus geen voorzienigheid Gods over de wereld of over de mensen in het algemeen, maar dan is het de genadegave, die God slechts in het verbond ontsluit voor zijn volk, zijn kerk. En dan zo, dat het volstrekt persoonlijk is. Hij is in zijn hele wereldregiment mijn God en mijn Vader. Als Hij ingrijpt in het economische leven en honger brengt, als Hij de volkeren dooreenwerpt in de oorlog, dan verliest Hij geen ogenblik mij uit het oog. Dan is Hij geen ogenblik gelijk aan de wereldgroten, die bij hun algemene maatregelen de belangen van iemand persoonlijk verwaarlozen en aan het geheel de enkeling opofferen; neen, voorzienigheid is dit: God denkt altijd aan mij. Ik zal Hem daarin nooit kunnen volgen, Hem geen moment kunnen narekenen, maar ik geloof: Hij doet alles zo om mij. Als Hij het laat vriezen, Hij doet dat om mij. Als Hij de distributie scherper maakt. Hij denkt daarbij aan mij. Als Hij het geweld van de oorlog ontketent en de duur van de oorlog eindeloos rekt, Hij heeft aan mij gedacht. Hij opent daarin zijn Vaderhand, want Hij ontsluit zijn Vaderhart. Daar gebeurt dus niets in de hele wereld: er verschiet geen ster, er waait geen wind, er verglijdt geen uur, er is geen bacil, of Hij zegt tot mij: Ziet, hier ben ik, uw Vader, mijn hand en hart staan open. De zon schijnt, de aarde draait, de planeten volgen hun baan, de tanks rollen, de granaten huilen, het voedsel raakt op, vrouwen zeulen langs de wegen, plakkatens worden aangeplakt. Dat is voorzienigheid: hebt ge uw Vader gezien? Want elke nieuwe vreugde, elke nieuwe zorg, elk nieuw verdriet betekent: zijn hand gaat open voor mij, Hij laat mij niet los, Hij houdt mij vast, zijn goedertierenheid wijkt van mij nooit. Looft de Heere, want Hij is goed, want zijn goedertierenheid duurt tot in eeuwigheid. Zo, tegen de achtergrond van Psalm 107, willen we vanmiddag lezen, wat de kerk belijdt van de voorzienigheid. En we gaan dan na, *dat voorzienigheid is: de goedertierenheid des Heeren*

1. in de ellende.
2. in de verlossing.
3. in de dankbaarheid.

1. Psalm 107 wil aan de kerk leren de lofzang op de goedertierenheid des Heeren, die eeuwig is. Want zo wordt al dadelijk het thema van de voorzienigheid Gods in het eerste vers aangeslagen. En na een heel brede uitwerking en doorvoering van dat thema komt het laatste vers daarop terug. Wie is wijs? Die neme deze dingen ter harte, en dat ze verstandig letten op de goedertierenheid des Heeren.

Alle mensen zijn dwaas, ook vandaag; en wijs is slechts hij, die de voorzienigheid Gods gelooft en daarvan zingt. Levenswijsheid is slechts bij hem, die ook in de vloed der verwarrende gebeurtenissen van deze tijd verstandig let op de goedertierenheid des Heeren, die door het geloof die ziet in letterlijk alle dingen. Want goedertierenheid — ge weet dat zo langzamerhand wel — goedertierenheid is in de bijbel niet, dat God goedig is over ons, dat Hij gul al onze wensen vervult, maar het is dit, dat Hij altijd de

gemeenschap met ons betracht, dat Hij ons nooit in de steek laat, dat Hij in alles ons vasthoudt. Goedertierenheid is precies dat wat de catechismus hier van de voorzienigheid belijdt, dat God alle dingen onderhoudt en alzo regeert, dat alle dingen ons toekomen uit zijn Vaderhand. En dan niet alleen de begeerlijke dingen van loof en gras, spijs en drank, gezondheid en vruchtbare jaren, maar ook de benauwende dingen van ziekte en armoë, van honger en kou, van levensgevaar en tegenspoed. Ook in die dingen die vandaag ons leven verduisteren, zegt de catechismus, is God Vader voor ons. Hij ontsluit daarin voor ons zijn vaderhand; ook al die tegenspoed is een bewijs, dat Hij als Vader ons vasthoudt. Hij grijpt op een benauwende wijze in ons aller leven in, maar Hij doet het toch alleen om ons dankbaar en geduldig en vertrouwend te maken, om ons in alle dingen zijn goedertierenheid te doen zien.

Want Psalm 107 spreekt ook niet van de voorzienigheid Gods op een, laat ik zeggen, al te optimistische manier. Voorzienigheid en goedertierenheid — ze betekenen niet, dat het in mijn leven nu allemaal naar wens gaat. Want deze dichter had een open oog voor alle levensleed, zoals het ook bij de kinderen Gods zich vertoont.

Wat een ellende heeft hij gezien, een leed zo troosteloos en grauw, dat het bijna niet meer te dragen was. Een levensellende in duizend vormen, maar toch altijd zo, dat er geen uitzicht meer bleef.

Want hij spreekt al dadelijk van de mensen die zaten onder de hand der wederpartijders, en wel zo grondig, dat de Heere ze van alle kanten en uit alle landen weer verzamelen moest. Hij ook heeft de gezinnen uiteengerukt zien worden en de mannen zien verstrooien en uiteenjagen over de ganse aardbodem eigenlijk. En hij had een heel fijn gevoel voor alles wat daaraan vastzat aan verdriet en zorg: geen enkele gemeenschap meer, en wat kwam er van ze terecht, en wanneer kwamen ze nog weer terug!

Hij heeft ook gezien de mensen, kinderen Gods wel te verstaan, die in de woestijn dwaalden, in een weg der wildernis, die geen stad ter woning vonden. Dat is dus wat wij vandaag ook aanschouwen: de velen die zijn opgejaagd uit hun huis en stad, die berooid en haveloos rondzwerven hierheen, daarheen, en God alleen weet, waar ze zullen belanden.

En dan verder waren ze er, die honger leden en dorst, zo erg, dat hun ziel erdoor overstelpd was; die uitgeput en slap oneindig treurig en down maar één gedachte meer hadden: ergens nog een beetje eten op te scharrelen. Nu, dan denkt ge aan de eindeloze karavanen, die we dagelijks hier langs de wegen zien trekken: gammele vehikels, rammelende fietsen, wrakke kindervagens, moeizaam zeulende vrouwen: wat een ellende, en daar heeft ook God zijn kinderen tussen.

Och, en dan hebben we nog lang niet alles genoemd, van vandaag niet en ook van vroeger niet. De dichter spreekt ook van de mensen die gezeten zijn in duisternis en schaduw des doods, die gebonden zitten — en hebt ge het ooit scherper horen typeren? — die gebonden zitten "in verdrukking en ijzer". Daar gingen ook in die tijd al gruwelijke gevangenisopeningen, waar het ijzer je verhinderde te ontsnappen, waar de verdrukking het hele bestaan verduisterde, waarboven altijd zweefde de schaduw des doods.

Wat zijn de gevaren niet ontzaglijk groot: hier worden genoemd de zeelieden die in een vliegende storm raken, en met al hun handigheid en bekwaamheid het schip niet meer weten te houden; die van een hoogte als van de hemel worden neergesmeten in een afgrond, en doodsangsten uitstaan. En dat heb je toch bij elk beroep: legio zijn de bedrijfsongevallen en de verminkten voor hun leven.

Hoe erg kan het dan worden; de plagen kunnen zo fel zijn, zegt deze Psalm, dat onze ziel gruwt van elke spijs, dat we komen tot aan de poorten des doods. Dat is toch wel ongeveer de situatie van vandaag: de nood wordt zo groot, dat ondanks de felle honger je er bijna niet meer van eten kunt, zo verschrikkelijk wordt alles; je hele levensvreugde vergaat in wanhoop, je ziet geen uitweg meer, we hebben allemaal de dood voor ogen, en een dodelijke levensmoeheid komt over je, midden in je krampachtige pogingen om aan de dood 'te ontkomen. Je scharrelt wanhopig om in leven te blijven, maar je moet

vergaat, en de één na de ander zegt: dit is geen leven meer. En onder die mensen die aan de rand gekomen zijn, heeft ook God zijn kinderen, nu evenals voorheen.

Maar wat is dat nu? En wat moet je ervan zeggen?

Als je de vluchtelingen ziet, zonder doel en zonder bestemming, zwervend, God mag weten waarheen, is dat dan: de oorlog? Als je al die plakaten hebt, die de mannen verstrooien, en de kampen van de schaduw des doods, kun je dan zeggen: dat is nu de vijand? Bedrijfsongevallen, is dat de risico van het beroep; en levensmoeheid, is dat een kwestie van de zenuwen?

De dichter van Psalm 107 zegt van al die dingen: dat is nu God, de Vader, úw Vader, wiens goedertierenheid eeuwig is. Al dat verschrikkelijke en afschuwelijke, dat komt niet van de mensen en van de tijd en van de omstandigheden, neen, dat is nu het regelrechte ingrijpen Góds in uw leven. God vaart met de verwoesting van de oorlog boven een stad, en Hij maait verschrikkelijk om zich heen, maar dan toch geen ogenblik zo, dat Hij er niet op let waar de bommen vallen; neen, Hij zoekt juist die ene, zijn kind. God ontketent een hele wereldbrand, en dat wil wat zeggen: dan slaan overal de vlammen uit, niemand is er die het meer overziet, behalve dan God, die zijn vuur werpt in uw leven met opzet, die de verlossing tegenhoudt schijnbaar eindeloos, omdat Hij zich bemoeit met die ene in de gevangenis, en met die ander zonder brood, en met die derde, wiens zenuwen Hij kraakt. Dan let Hij dus precies op ieder apart, Hij laat het leed aan mijn huis voorbijgaan of ook Hij stort het er precies middenop, Hij verhaast het einde of ook Hij vertraagt het, omdat Hij zich met ieder van zijn kinderen bemoeit, omdat Hij goedertieren is. Hij grijpt in ieders leven in; in de hele wereldchaos is er niet één die aan zijn oog ontglipt, en Hij brengt over ieder precies dat, en precies zolang, en precies zo hevig, als dat voor zijn kind nodig is. Hij is in de vaart van de gebeurtenissen, die geen mens bijhoudt, en in de maalstroom, die het voor ons volkomen onoverzichtelijk maakt, met ieder van zijn kinderen speciaal bezig; niemands leven gaat op in de massa, niemand wordt meegezogen door de algemene stroom, want God behandelt in de grote wirwar de kwestie die Hij met ieder persoonlijk heeft. Maar het is altijd en voor iedereen zijn ingrijpen als Vader.

Dat is nooit voor ieder apart vast te stellen, wat het nu betekent. Voor ieder heeft het een eigen kleur; niemand kan ooit van het lot, dat zijn broeder treft, zeggen: dat heeft God daarom gedaan. Maar ieder kent zijn eigen leven met God, zijn eigen zonden, zijn eigen driften, zijn bijzondere verzoeken en zwakheden. En God is met ieder apart bezig, als Vader.

Doch voor ieder op eigen wijze was het toch dit: omdat ze wederspanning waren geweest tegen Gods geboden, en de raad des Allerhoogsten onwaardig verworpen hadden, daarom vernederde Hij hun hart door zwaarigheid, ze zijn gestruikeld en er was geen helper. Hij werpt al onze sterkten neer, Hij maakt ons hulpeloos en ons leven uitzichtloos, maar het is dan toch Hij, die ingrijpt, en die daarin Vader is. Hij laat ons, als we afdwalen, niet met rust, hij houdt ons vast. We hebben geen helper meer, zo arm heeft ons God gemaakt. Maar wat zullen we zeggen? Dat God zich om ons niet bekommert? Maar Hij bekommert zich juist heel erg om ons. Hij wil niet, dat we verloren gaan. We hebben jaren gehad, waarin we zeer vermenigvuldigden, en onze rijkdom niet verminderde; maar nu vliegt het weg, we gaan tenonder door verdrukking, kwaad en droefenis; Hij stort verachting uit over de prinsen en doet hen dwalen in het woeste. Wie is wijs? Die neme deze dingen ter harte en lette op de goedertierenheid des Heeren. Het was de Vader, die met een bewogen hart ons zocht, ieder van ons apart; en omdat Hij ons zocht, daarom kwam er honger en dood, armoede en gevangenis, wegvoering en zenuwslopende spanning. Dit alles was niet bij geval, maar zijn vaderhand ging open. Want zijn Vaderhart stónd open, en staat nog open.

2. Doch roepende tot de Heere in de benauwdheid die ze hadden, heeft Hij hen gered uit hun angsten. Daar is ook voorzienigheid, goedertierenheid, in de verlossing. Want goedertierenheid betekent, dat Hij ons niet loslaat. Als we dwalen, brengt Hij ons heel hardhandig terecht. Maar als we roepen, dan is Hij niet doof. Hij houdt ons vast. En van

die goedertierenheid in de verlossing zingt deze psalm even breed, als eerst de ellende was. Hij brengt de gedeporteerden terug, want Hij heerst over alle landen, de daklozen geeft Hij een stad ter woning, de hongerigen verzadigt Hij. Hij verbreekt koperen deuren en ijzeren grendels, Hij voert op uit duisternis en dood.

Het was volstrekt zonder uitzicht: wie breekt de gevangenis open? Wie haalt de verdrevenen terug? We zeggen toch allemaal: dit komt nooit weer goed. Wie geeft de hongerigen te eten? Het loopt toch hopeloos vast.

Maar daar is één ding: Hij is goedertieren, Hij houdt ons vast. Hij laat de zon schijnen om mij; Hij rekt de oorlog om mij; Hij verwekt een hongersnood om mij. Het gebeurt alles, omdat Hij mij zoekt te behouden. Hij stelt de rivieren tot een woestijn om mij. Maar ook: Hij stelt de woestijn tot een waterpoel om mij. Als ik roep, Hij hoort mij wel. En Hij verhoort mij ook, Hij beweegt de hele wereld om mij ten kwade, maar ook wentelt Hij de geschiedenis voor mij ten goede. Hij ontketent een oorlog, als Hij mij in de gevangenis wil hebben, Hij bestelt vrede, als Hij mij hoort roepen. De verlossing komt ook niet uit de lucht vallen. De vrede komt niet, omdat het ene volk het onderspit gedolven heeft: de vrede komt, omdat God mijn geroep verhoort.

En te eten krijg ik, niet als er weer vervoer komt, als er weer een gaatje openkomt, maar alleen als God mij redt uit mijn angsten naar zijn trouw. De verlossing ook komt niet bij geval, doch uit Zijn Vaderhand. Het hangt alles alleen aan de almachtige kracht, waarmee Hij zijn vaderhand ontsluit. En als Hij mij hoort, dan houdt geen offensief dat tegen, en geen verwoesting, geen gevangenis en dood. En Hij zal mij horen, omdat ik zijn kind ben, en Hij mij niet loslaat. Hij brengt de noodduftige uit de verdrukking in een hoog vertrek, en maakt de uiteengeslagen gezinnen als kudden. Dat is geen kwestie van geluk hebben en boffen, het is alleen maar de trouw waarmee Hij zijn roepende kinderen vasthoudt.

En daarom, geliefden, we zitten niet vast vandaag, en we lopen ook niet vast. We zitten vol angst en wanhoop neer, maar we lopen niet vast. We kunnen roepen tot Hem, die boven al onze angsten staat, en Hij verhoort, Hij, de enige die beschikt over brood en vrijheid, over terugkeer en leven. We lopen niet vast, want zijn goedertierenheid zal van ons niet wijken.

3. En zo, ons door de druk bekerend en uit de druk verlossend, brengt Hij ons met zijn almachtige kracht tot de dankbaarheid. Want in deze psalm is veelvormig het leed en het verdriet. Maar in die ellende is er maar één evangelie: doch roepende tot de Heere in de benauwdheid die ze hadden, heeft Hij hen gered uit hun angsten. Daarom is ook eenstemmig de roep tot dankbaarheid: laat ze voor de Here zijn goedertierenheid loven en zijn wonderwerken voor de kinderen der mensen. Laat hen Hem verhogen in de gemeente des volks en in het gestoelte der oudsten Hem roemen. Maar wat is het dat ons dankbaar maakt? De wending in de omstandigheden, of de uitredding uit de nood? Ach neen, zijn goedertierenheid, dat Hij ons vasthoudt. De trouw waarmee Hij onze gebeden hoort. Hij maakt ons dankbaar door de almachtige kracht waarmee Hij alle dingen als Vader regeert.

De omstandigheden maken niet dankbaar; wanneer zijn we dankbaar geweest in de jaren van overvloed? Toen kankerden we net als iedereen. Maar vandaag nu Hij ons stuk voor stuk de weldaden ontnemt, nu leert Hij ons dankbaar zijn voor een beetje rogge en een kilo aardappels. Hij leert ons nu de zegeningen tellen; vroeger waren het er zoveel, dat we aan het tellen niet eens toe kwamen. Maar nu leert Hij ons tellen, en zijn trouw zien in een klein pakje, juist op het moment dat we niet wisten, wat we morgen zouden eten. Zijn almachtige kracht zet Hij in, als alle wegen dicht zijn, en we zien het dagelijks brood als een wonder van zijn trouw. We hebben vroeger er nooit aan gedacht, wat het betekende vrijheid te hebben en recht, en het rustige gezin, en volop eten en brandstof en electra, en een dak boven ons hoofd. Nu zien we het als zijn trouw, dat Hij ons bewaarde, toen het gevaarlijk was, en dat Hij ons verzorgde, toen het moeilijk werd. De heel kleine verrassingen worden nu grote wonderen, bewijzen van zijn goedertierenheid, die Hij handhaaft met almachtige en alomtegenwoordige kracht.

En ik weet niet, wat morgen komen zal; maar ik weet één ding: zijn macht is groot, zijn trouw zal nooit vergaan: al wat Hij ooit beloofd heeft, zal bestaan. Hij houdt mij altijd vast. Want zijn goedertierenheid is in der eeuwigheid.

Amen.

Zondag 7 Januari 1945.

ZONDAG 11

Lezen: Handelingen 3: 26 - 4:12

Psalm 3:1, 2

Heidelbergse Catechismus Zondag 11

Psalm 3:4

Psalm 103:2, 3, 6

Gezang 10:4

29.Vraag. Waarom wordt de Zoon Gods, *Jezus*, dat is Zaligmaker, genoemd?

Antwoord. Omdat Hij ons zalig maakt en van al onze zonden verlost; daarbenevens, dat bij niemand anders enige zaligheid te zoeken of te vinden is

30.Vraag. Geloven dan die ook aan den enigen Zaligmaker Jezus, die hun zaligheid en welvaart bij de heiligen, bij zichzelf of ergens elders zoeken?

Antwoord. Neen zij; maar zij verloochenen met de daad den enigen Heiland Jezus, ofschoon zij met den mond in Hem roemen; want van tweeën één: óf Jezus moet geen volkomen Zaligmaker zijn, óf die dezen Zaligmaker met waar geloof aannemen, moeten alles in Hem hebben, dat tot hun zaligheid van node is.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

Zondag 11 is ons zeer vertrouwd, ook de kinderen in de kerk. De naam Jezus kennen wij al van jongsaf. Dit is een Zondag, waar ook onze kleintjes bij kunnen; er komt zo heel geen geleerdheid aan te pas. Niemand zegt hier: dit is mij te hoog. Integendeel: deze naam spreekt ieder toe. Wat een wonder-diepe klank zit er in dat woord "Jezus": zaligheid!

En toch zal het goed zijn, geliefden, dat we ons eens weer de vraag laten stellen van Zondag 11: maar wat betekent Jezus? Neen, dan wordt van ons niet verlangd een uiteenzetting die ge uit boeken kunt opdiepen. Ge vergeet toch niet, dat we hier vanavond met onze belijdenis bezig zijn? En belijden, dat is níét: vertellen, wat anderen over Jezus zeiden; maar belijden is: antwoorden op een vraag die u op de man af gesteld wordt: wie zegt gij, dat Hij is?

En dan is ook de bedoeling niet, dat ge nu eens laat zien, hoeveel ge wel van Jezus weet. Het is heus niet te doen om een dogmatisch betoog over de figuur van de Zaligmaker; niet om een orthodoxe verhandeling, ten bewijze dat u de dwalingen van Rome ten aanzien van dit punt terdege kent en kunt weerleggen.

Het is er al evenmin goed mee, als deze naam alleen maar een sterke gevoelstoon voor me heeft; dat ik hem met verheven gezicht en ontroerde stem uitspreek.

Neen, als ik Hem waarachtig belijden zal, dan moet ik het weten en getuigen: Hij is Jezus - *Hij verlost mij*. Hij verlost metterdaad; en Hij doet het mij; en Hij doet het nú, vandaag!

Want, geliefden, hoe is de Catechismus begonnen? Toch met de vraag naar onze enige troost in léven en sterven. Niet in het sterven alleen, neen ook in het léven. En in het eerste antwoord belijden we dan ook, dat we met lichaam en ziel het eigendom zijn van onze Zaligmaker. Alweer: niet met de ziel alleen, maar met het lichaam ook. Zijn verlossing omspant hemel en aarde beide. In alle dingen en op élk moment hier benéden is Jezus mijn Zaligmaker. Zijn naam betekent: Hij is vandaag bezig ter verlossing met mijn lichaam, met de aarde, met de wereld.

Zie, dat maakt het geloof in Hem zo rijk: dat Zijn naam alles omvat, dat héél mijn leven door Hem verlost wordt. Niets van mijn bestaan valt daarbuiten: ook de haren uws hoofds zijn alle geteld. En dit is het heerlijke in zijn verlossing: dat ik niet slechts wat aan Hem heb voor later, doch reeds aanstonds voor het heden. Het geloof in zijn naam is geen wissel op de eeuwigheid; de wissel wordt héden gehonoreerd. Daar is actuele verlossing; ieder uur van mijn leven, in alle verhoudingen van mijn bestaan.

Maar dit maakt het geloof in Hem ook moeilijk. Als zaligheid alleen betekende: de hemel straks, eeuwig leven hiernamaals; als het zó was, dat alleen mijn ziel eens de zaligheid zou smaken, ja dan konden we gemakkelijk het geloof handhaven. Want als het zó staat, dan schokken de spanningen van de aarde het geloof in Hem niet, dan blazen de stormen van de tijd het niet omver, dan laten de smarten van mijn lichaam het ongemoeid. Maar nu ik zeg: de aarde, die heeft er ook mee te maken, het is voor dit tijdelijk leven evenzeer, mijn lichaam is er niet minder bij betrokken, — nú wordt het zwaar om te geloven. Want ik zég wel: de verlossing is er nu, in mijn lichaam, hierbeneden, maar ik zie het niet.

Want kijk eens naar de wereld waarin we leven: valt daar de verlóssing te constateren? In de onderlinge verhouding der volkeren? In een florissant maatschappelijk leven? Zien we niet veeleer alles te gronde gaan? De cultuur van eeuwen wordt in een ogenblik vernietigd, moreel ontsinken de mensen aan alle normen. Aangaande de dagen óók van ónze jaren: het uitnemendste van die is moeite en verdriet. En voelen we ten aanzien van ons lichaam niet dagelijks de zorgen nijpender worden: wat zullen we eten en drinken, en waarmee zullen we ons kleden? En al die vragen betekenen voor ons tenslotte toch maar dit: is Jezus werkelijkheid of fictie?

Nu komt ge vanavond in de kerk, waar u Jezus wordt gepredikt. En prediken is: feiten

verkondigen; niet de mensen in de waan brengen, hun een mooie droom vertellen, ze blij maken met een illusie; maar hun de werkelijkheid zeggen, doen horen wat geschied is. Wij zijn geen kunstig verdichte fabelen nagevolgd; neen, maar wat wij gezien hebben met onze ogen, wat wij aanschouwd en wat onze handen getast hebben van het woord des levens, dat verkondigen wij u. Jezus prediken, dat is zeggen: ziet hier is Hij; reëel, vlakbij, in onze wereld, hier is de verlossing te grijpen.

Om Hem te *zién* nu, en de verlossing vandaag te grijpen, moeten we weer weten, *wie Jezus is, wat zaligheid is*

1. radicaal.
2. totaal.
3. fataal.

1. We zijn daareven onze Schriftlezing geëindigd met het woord van Petrus: "En de zaligheid is in geen ander; want er is ook onder de hemel geen andere Naam, *die* onder de mensen gegeven is, door welke wij moeten zalig worden". Naar die tekst verwijst ons onder meer Zondag 11. En dat is geen wonder: want op deze schriftplaats berust hij. Maar nu moet ge goed op het verband letten, waarin Petrus deze woorden spreekt. Aan het Schriftgedeelte dat wij vanavond lezen, gaat vooraf de genezing van de kreupele aan de Schone Poort. De geschiedenis is u bekend. Het is kort na Pinksteren. Op zekere dag gaan Petrus en Johannes samen naar de tempel. En als ze dan het tempelgebouw hebben bereikt en naar binnen willen gaan, worden ze bij de ingang even opgehouden. Er ligt daar al sinds jaar en dag iemand die kreupel is geboren. Elke dag wordt hij door een familielid of een goede kennis naar de Schone Poort gedragen. Hij heeft dit plekje uitgezocht in de verwachting, dat de tempelbezoekers hem uit medelijden wel wat zullen willen geven. En zo kan hij dan tenminste, al kan hij er niet voor werken, toch aan de kost komen. Nu, zo doet hij dan ook een beroep op de milddadigheid van Petrus en Johannes. En dan gebeurt het: het wonder, waarop hij wel allerminst gerekend had; Petrus vestigt met Johannes straks de blik op de stakker en zegt: "Zilver of goud heb ik niet, maar wat ik heb, geef ik u: in de Naam van Jezus Christus, de Nazarener, sta op en wandel". En waarlijk, de man *kómt* overeind en wandelt uitgelaten dankbaar met hen de tempel in.

En nu moet ge goed verstaan, wat deze weldaad betekent. Ge zult zeggen: prachtig voor die man: wat een gewaarwording zal dat voor hem geweest zijn, opeens te kunnen lopen. Wat een bijzondere weldaad heeft hij van de Heere mogen ontvangen. En dat is natuurlijk wel waar, maar daarmee zijn we er niet. Dit is geen weldaad voor die man persoonlijk zonder meer, hier geschiedt een weldaad aan gans Israël. In deze genezing wordt niet enkel het verminkte leven van één mens hersteld; neen, in dit wonder doet Jezus een beroep op *héél* het volk. Petrus onderstreept dat nadrukkelijk, als hij zijn toespraak tot de menigte aldus besluit: "God opgewekt hebbende zijn Kind Jezus, heeft Denzelve het eerst tot u gezonden, dat Hij ulieden zegenen zou, daarin dat hij een iegelijk van u afkere van uw boosheden". Het is de Heere om zijn *vólk* te doen, ook als hij deze enkeling bezoekt.

En hier ziet ge nu, wat we zoëven zeiden: prediken is verkondigen van feiten, van de *wérkelijkheid* van Jezus. Of eigenlijk moet ik het nog even sterker zeggen: in de prediking komt Jezus mee, in de prediking verschijnt Hij aan de mensen. De verlossing wordt hier in de preek werkelijkheid. Immers: toen Petrus de kreupele genezen had, stond het volk verbaasd: dat *mén*sen zoiets konden doen! Maar Petrus zei: mensen, wat ziet ge *óns* er op aan? Dit is *óns* werk niet; dit heeft *Jézus* gedaan. *Jézus* stond zoëven aan de Schone Poort, het was Jezus die door onze mond tot deze stakker sprak, en die door dit wonder tot u allen spreekt. God opgewekt hebbend Zijn Kind Jezus, heeft Hem eerst tot u gezonden, dat Hij u zou zegenen. In ons, apostelen, komt onze *Zénder* tot u. Wie hebt ge hier gezien? Mensen met bijzondere krachten? Neen! Jezus, de Zaligmaker.

Hebt ge nu gezien, wat dit betekent, vandaag? Men kan allerwegen de vraag horen: wij wilden Jezus wel zien. Maar waar kan men Hem te zien krijgen? Het antwoord vindt ge

hiér; dit is de gang die Jezus vandaag tot onze geplaagde wereld neemt: Hij komt via het kerkgebouw. Hij draagt zijn zaligheid naar ons toe, naar u persoonlijk, naar heel de wereld, via de kerk. En wie de zaligheid, straks eeuwig, maar óók nu in de tijd en naar het lichaam,... wie de zaligheid smaken wil, die moet zich opstellen langs de weg waarlangs Jezus, de Zaligmaker, komt.

En nu vraag ik: willen de mensen verlost worden? Of laten we maar dichterbij huis blijven; willen wij verlost worden? Ieder zegt vandaag: de oorlog moest maar niet te lang meer duren. Hoe gauwer er een eind komt aan al die ellende, hoe beter. Ieder snakt dus, zou men zeggen, naar verlossing. Maar Jezus komt met verlossing via kerk en catechisatie! Met zijn verlossing voor de ziel, ja, maar ook voor het lichaam. Hij brengt het heil voor de hemel, doch evenzeer voor de aarde; en daarmee komt Hij naar ons toe in de kerk. Maar kijk eens om u heen: de avonddiensten zijn maar matig bezet. Dat wil zeggen: die mensen, die hier vanavond hadden kunnen zijn, maar wegbleven, zij willen de verlossing niet, zij begeren die niet met heel hun ziel. Ik denk ook aan de jongelui. Zij hebben het veelszins moeilijk vandaag: de nood komt niet het minst op hén aan. Maar ik kan zo maar verscheiden gezinnen aanwijzen, waar de kinderen heel slap catechiseren. Dan vraag ik toch: willen zij nu heus de verlossing? Begeren ze een toekomst? Maar ze mogen het zich voor gezegd houden: Jezus draagt de verlossing hun leven in in het catechisatielokaal.

Natuurlijk, nu kunt ge heel kritisch kijken, en nuchter zeggen: of er honderd meer zijn in de kerk of honderd minder, daar duurt de oorlog geen dag korter om: en of m'n jongens vaak verzuimden of niet, dat is op de ellende van deze tijd van geen invloed; dat heeft met de verlossing niet te maken. Maar ik lees in de Bijbel, dat God in Christus de oorlogen doet ophouden tot aan het einde der aarde..... Daar hebt ge dus de volkomen verlossing, waarnaar we allen snakken; maar aan het begin van die weg staat de kerk. Verlossing van de oorlog, die komt ook van Jezus; maar ze gaat niet buiten de kerk om, neen Hij brengt die in de kerk mee.

Als de mensen dus vragen: wat zien we van Jezus? dan zeggen we: hiér ziet ge Hem; God zendt Hem naar u toe, en tot de wereld ook. Nu begrijpt ge, wat dit kerkgebouw betekent voor deze stad. Van hieruit gaat Jezus heel het bonte leven in onze woonplaats verlossen. Hier legt Hij de grondslag voor de opbloei van aller bestaan. En nu nog eens: willen de mensen verlost worden? Ze zeggen allen: ja. Maar in de kerk komen ze niet. En natuurlijk, nu kunt ge heel wat verontschuldigen voor hen aanvoeren: de kerk heeft er zelf ook schuld aan; er vallen heel wat misstanden aan te wijzen, waardoor ze haar kinderen van zich heeft vervreemd. En ze beijvert zich lang niet voldoende, om terug te brengen wie zijn afgedwaald; daar is ontrouw in de evangelisatie. Maar dit alles neemt niet weg: de mensen weten wel, wat er in de kerk te doen is, dat het hier om verlossing gaat. Dat wil zeggen: ze lopen toch ook bewust aan Jezus voorbij, ze willen deze verlossing niet.

Preken, zeggen de mensen, wat voor invloed hebben ze op het wereldgebeuren? En huisbezoek? En diaconie? Zouden ze iets veranderen aan ons leven van alle dag? Och kom! Maar wat zegt Petrus? God zendt hier Jezus tot u als Zaligmaker. De verlossing komt mee in die ouderlingen aan uw deur! Neen, niet om wat zij presteren. Wat zoudt ge verbaasd zien naar hen? Zij zelf zijn het niet, die het leven verlossen, evenmin als Petrus en Johannes. Maar dóór hen komt Jezus, evengoed vandaag als toen. Hoe komt het tot verlossing van het leven, tot de eeuwige vrede? Vroeger heette het: door ontwapening: als ieder land nu eens afzag van een leger, dan zou de oorlog voortaan uitblijven. Vandaag is de opinie gewijzigd: thans zal de oorlog de voorwaarden voor een duurzame vrede scheppen. Maar de kerk betekent voor de vrede meer dan een conferentie, en een preek meer dan een vliegtuig. Want hiér op de preekstoel komt Jezus, de Zaligmaker, naar de wereld toe om te verlossen. Wat hebben wij vandaag het meest nodig voor een eeuwige vrede? Mensen, naar de kerk toe! Daar ligt uw verlossing, ook voor het tijdelijk leven.

O neen, nu maak ik de kerk niet tot een politieke en sociale instantie en ik ga geen

mensen verheerlijken, die hier het ambt bedienen. De kerk predikt niet een politieke of sociale orde, maar het evangelie; en haar ambtsdragers verwezenlijken niet een nieuw program voor staat of maatschappij, maar het woord der verzoening is in hen gelegd. Waartoe komt Jezus in de preek, waartoe zendt God Hem op huisbezoek? Petrus zegt het: om ons te zegenen, daarin dat Hij een iegelijk van ons afkere van onze boosheden. Zó werkt Hij de verlossing: in het evangelie der vergeving, in de roep tot bekering. Hij verlost radicaal: Hij tast de ellende aan in de wortel. Schijnbaar duurt het zo veel langer en is het minder effectief. Wij zouden op het eerste gezicht zeggen: wat een ómweg. Maar dat is niet waar: dit is radicaal, en dit is de enige weg. Ja, oppervlakkig bekeken had het ook anders gekund: als Jezus eens alle zieken had genezen en alle armen rijk gemaakt; als Hij de Romeinen uit het heilige land had verjaagd en zo het hele leven opnieuw had doen bloeien: hoe zouden de Joden Hem geprezen hebben, dat ze zo maar ineens uit alle narigheid waren! Maar uit de narigheid is nog niet hetzelfde als verlossing. De oorzaak van onze eeuwige honger en kommer, zo zegt het Avondmaalsformulier, heeft Jezus weggenomen door Zijn dood en bloedstorting. Maar zó willen de mensen Hem niet; ze lopen na wie komt met een daverend hervormingsprogram, iemand die wat presteert; maar niet Jezus, die het evangelie verkondigt. Preken, zeggen ze, dat zijn maar woorden en nog eens woorden; maar we willen daden zien. Maar zo houden ze de verlossing tegen. Want let eens op de vele werelddhervormers, die er zo in de loop der geschiedenis zijn opgetreden. O zeker: niemand zal het ontkennen, dat ze soms veel tot stand brachten: orde hier, vrede ginds, welvaart elders. Maar ze hebben niet de vergeving gebracht: de toorn Gods werd opgetast boven een welvarende wereld; ze hebben de krachten der heiliging niet uitgestort; waar het leven materiëel een hoge vlucht nam, stortte het moreel ineen. En men oogst geen blijvende vrucht: straks gaat elke hervorming weer onder in de chaos en is een nieuw hervormer nodig.

Maar zie nu Jezus: Hij pleistert niet en kramt niet. Hij zet niet een mooie gevel voor een bouwval; Hij legt een ander fundament. Wie aanziet wat voor ogen is, zegt: wat heeft Jezus in de wereld veranderd, nu in twintig eeuwen? Minder dan ieder van de groten der aarde. Hij heeft geen nieuwe maatschappij te voorschijn geroepen, geen volkenbond georganiseerd. Heeft zijn arbeid wetenschap en kunst doen bloeien? Ach, het bleef veelszins bij pogingen daartoe. Wij Christenen ook, wij dragen onze doden uit, zo goed als de anderen. Ook een zakenman van de kerk krijgt klappen en verliest z'n kapitaal; ook onze cultuur is in de neergang. Maar de doden zijn in vrede gestorven, gelovende de vergeving der zonden en het eeuwige leven. Daar gaat veel stuk in ons leven, maar de heiligmaking gaat door. Jezus verlost van zonde; en Hij doet het schijnbaar langs een omweg: we zien zo weinig tastbare resultaten, en het duurt zolang. Maar toch: Hij heeft de verlossing "systematisch" opgezet, Hij tast de wórtel der ellende aan, n.l. de zonde, Hij werkt radicaal. En zo is Zijn weg toch de kortste weg.

En wie zo de verlossing heeft leren zien en aanvaarden, die zegt: Jezus is mijn zaligmaker, mijn enige zaligmaker. Hij gelooft het, maar dan ziet en tast hij het ook. Hier in de kerk beweegt Jezus tot geloof en bekering. Hier zien we werken de krachten van het eeuwige leven: hier genieten we de vrede met God, hier ervaren we de wijding en heiliging van ons leven.

Hier is de verlossing als een feit; en wij weten het: vanuit deze wortel verlost Hij heel ons leven van het verderf. We hebben de aanvang gezien: die al uw ongerechtigheden vergeeft; nu geloven we ook het vervolg: die al uw krankheden geneest, die uw leven verlost van het verderf, die u kroont met goedertierenheid en barmhertigheden.

2. Maar dan is de verlossing in Christus dus ook totaal: ze omvat nu héél het leven. Onze Catechismus bedoelt dat, als hij zegt: dat bij niemand anders enige zaligheid te zoeken of te vinden is. De zaligheid is in geen ander, ook niet voor het geringste deel. Alles is in Jezus, de zaligheid is bij Hem ten volle, op elk terrein. En daarom voegt onze Catechismus er aan toe, dat het een verloochening van Hem betekent, als iemand zijn zaligheid of welvaart bij zichzelf, bij de heiligen of ergens elders zoekt.

Ge voelt wel aan de bewoordingen, dat het toen tegen de Roomsen ging. Maar die

hoeven wij vanavond geen afstraffing te geven; die zou hén niet raken, en óns niet. Maar dit raakt ons terdege: dat er geen welvaart is buiten Hem; dat de zaligheid in geen enkele vorm bij een ander gezocht mag worden.

Nu denk ik weer aan die kreupele. Ik weet wel: Christus genas niet alle zieken. Hij richtte niet alle ellendigen op. Hij deed dit teken, om tot het geloof te bewegen. Ook dit wonder is, gelijk alle andere, ondergeschikt aan de preek. De gezondmaking van deze man wordt dienstbaar gemaakt aan Israëls verlossing van de zonde. Anders zou het niet radicaal geweest zijn, wat Jezus deed. Hij zou dan van buiten hebben gepleisterd, doch niet van binnen uit hebben genezen.

Maar tóch zegt het wat, dat Hij een kreupele genas. Ze moeten komen, allen die dit aanschouwen, tot het gelóóf, natuurlijk; maar dan ook tot het geloof in Hem als verlosser van het lichaam, in de tijd, op de aarde. Hij neemt de zonde weg, ja zeker; maar dat betekent ook, dat Hij straks de laatste vijand tenietdoet: de dood; dat houdt ook in, dat het leven opnieuw bloeien gaat: dat vrede en aangename rust en milde zegen ons verblijdt, dat er welvaart in ons land is en in onze huizen vreugde en lust. Christus komt niet met een sociaal program, maar Hij schenkt wel vergeving óók van sociale zonden; en door deze vernieuwing in de wortel legt Hij ons ook voor het sociale leven een roeping op. Daar is geen opstanding der doden nog. maar toch wel reeds de troost der opstanding en de dienst Gods in dit sterfelijk vlees. Ons lichaam tobt nog met ziekte, maar toch is het geheilgd en ervaren we in de genezing, hoe God het kroont met barmhartigheid.

"Jezus, Zaligmaker": wie dat zegt, die verwacht het van Hem totaal; Voor de ziel, maar voor het lichaam niet minder. Dat betekent: hij eet vanwege het kruis, en anders verhongert hij liever. Buiten Jezus lust hem niets ook op aarde. Hij wil geen brood buiten de verlossing in Hem; hij doet om zijn voedsel geen knieval voor een ander. Tegenwoordig zegt men: Jezus Christus? Best, maar dan voor de ziel en de Zondag. Voor het lichaam en voor de week zijn er andere instanties. Een Christelijke vakorganisatie? Onzin! dit maatschappelijk leven heeft met Jezus niets te maken. Jezus zorgt voor de hemel, een ander zorgt voor de aarde. En het is benauwend, dat dit geluid niet alleen buiten de kerk wordt vernomen: er zijn er van ónze mensen, die meedoen. Maar wie zo spreekt en leeft, die verloochent metterdaad de enige Heiland Jezus. Hij heeft met zijn Zaligmaker afgerekend, tenzij hij zich alsnog bekeert. Wie vandaag hier zoekt naar Jezus, maar morgen brood eet buiten Hem om; wie zijn toekomst verzekert los van zijn geloof en zijn zaken doet zonder zijn zaligmaker, die gelóóft in Hem niet, omdat hij niet alles in Hem heeft, En hetzelfde geldt ten aanzien van het politieke leven. Ieder ziet uit naar het eind van de oorlog en velen maken zich voorstellingen van ons nationaal herstel. De een denkt het zich zus, de ander zo. Maar als het staatkundig leven wordt opgezet buiten Hem, dan is er voor ons als natie geen toekomst. Wij zullen ook politiek alles in Hém moeten hebben, en anders krijgen we niets. En voor het leven van ons ieder persoonlijk geldt het evenzeer: we kunnen niet vandaag "Jezus" zeggen en morgen de zonde liefhebben en doen. Als u vandaag vergeving geschonken wordt, als gij hier de heiliging ontvangt, dan zijn die beide totaal, dan omvatten ze uw hele leven. Er valt geen enkele zonde buiten de vergeving die u vandaag wordt gepredikt; alles wat ge in de week misdrijft, wordt u hier kwijtgescholden. Vandaag ontvangt gij de krachten der heiligmaking voor alle terrein. Maar dat betekent, dat ik morgen in Hem blijf. Anders ben ik een hypocriet.

3. Maar daarom is Jezus dan ook fataal. Dit verdraagt men niet, dat Hij de verlossing radicaal aanpakt, dat Hij begint met de zónde; en dat Hij dan die verlossing totaal maakt, ze doorzet in alle verhoudingen. Als Hij maar van zonde had gezwegen, en enkel de narigheid opgeruimd; als Hij zich maar tot de hemel en de ziel had willen beperken, en het lichaam en deze aarde ongemoeid had gelaten: dat zouden ze nog wel genomen hebben. Maar Jezus doet dat niet; en daarom slaan ze Hem aan het kruis. Het radicale en het totale van zijn verlossing worden Hem noodlottig.

En een dienstknecht is niet meer dan zijn heer, noch vergaat het een gezant beter dan

zijn zender: ook Petrus en Johannes krijgen moeilijkheden om deze verlossingsdaad van hun Heiland. Ze worden gerechtelijk ondervraagd vanwege een weldaad aan een krank mens geschied. Het is eigenlijk zo intens dwaas wat de Joodse leidslieden hier doen: weldaad wordt bij hen geacht als misdaad, verlossing geldt als vergrijp. Petrus begrijpt het niet: wat hebben zij nu voor verkeerd gedaan? En toch: hij komt in de gevangenis om Jezus, om de werken der verlossing.

En ge moet niet menen, geliefden, dat het vandaag anders is. Wij zingen wel: geen naam is er zoeter. En het is waar, maar dan in de zin van Openbaring 10: het boekje, dat Johannes ontvangt, het evangelie, dat hij moet opeten, is in zijn mond zoet, maar in zijn buik bitter. Het profeteren betekent de dood voor de twee getuigen. En wat heeft men nu precies tegen de kerk? Niet, dat de kerkmensen in de praktijk tegenvallen; niet, dat hun wandel niet strookt met hun belijdenis. O ja, daaraan ergeren de mensen zich wel, en dat schuiven ze graag naar voren. Maar dat is niet hun eigenlijke grief, dat brengt de crisis niet. Men laat ons nog wel ongemoeid, als we maar schipperen met Jezus. Maar als we Hem ernstig nemen, als we alle verhoudingen in Hem willen genezen, dan loopt men te hoop. Vandaag nog ontbrandt voor ons het conflict vanwege de weldaad aan een kranke wereld geschied. Men verdraagt Jezus als verlosser niet, men wil Hem niet als volkomen zaligmaker. En dat wordt ons fataal. Jezus, dat betekent: zaligheid; maar ook: vervolging, gevangenis, dood. En deze dingen beginnen ernst te worden, ook in ons leven.

Maar we belijden Zondag 11. Neen, dan onderschrijven we niet een bladzij uit een oud vergeeld boekje, dat we als antiek in ere houden. Maar wij belijden wat hier gezegd wordt; dat betekent: hier staan en vallen we mee. En we weten, dat dit ons de dood brengt. Maar zowaar we verlost zijn, wij kunnen en willen niet anders. De wereld haat ons hierom, maar wij hebben toch de wereld lief, we blijven tot hen zeggen: de zaligheid is in geen ander.

Geliefden, Jezus was vanavond hier in de prediking; ik heb Hem gezien in de kracht der verlossing. Nu moet ge er morgen voor staan, in uw werk, als men niet gedooft, dat ge de naam van Jezus belijdt. Ziet ge ook aan die tegenstand niet, dat Hij present is, dat men met Hem rekent? Hij is het teken, dat wedersproken wordt; Hij is de rots der ergernis, waarover de wereld struikelt. Maar ik blijf zeggen: Jezus, Jezus, uw naam zij deer. Laat het fataal voor mij worden. Ik ben verlost, radicaal, totaal!

Amen.

Zondag 4 Juli 1943.

ZONDAG 12

Lezen: Mattheus 16:13.28

Heidelbergse Catechismus Zondag 12

Psalm 57:1

Psalm 57:2

Psalm 89:9, 12, 20

Gezang 23:5

31. Vraag. Waarom is Hij Christus, dat is Gezalfde, genaamd?

Antwoord. Omdat Hij van God den Vader verordineerd is, en met den Heiligen Geest gezalfd, tot onzen hoogsten Profeet en Leraar, die ons den verborgen raad en wil Gods van onze verlossing volkomen geopenbaard heeft; en tot onzen enigen Hogepriester, die ons met de enige offerande van zijn lichaam verlost heeft, en voor ons met zijn voorbeding steeds tussentreedt bij den Vader; en tot onzen eeuwigen Koning, die ons met zijn Woord en Geest regeert, en ons bij de verworven verlossing beschut en behoudt.

32. Vraag. Maar waarom wordt gij een Christen genaamd?

Antwoord. Omdat ik door het geloof een lidmaat van Christus en alzo zijner zalving deelachtig ben, opdat ik zijn Naam belijde en mijzelf tot een levend dankoffer Hem offere, en met een vrije en goede consciëntie in dit leven tegen de zonde en den duivel strijde, en hiernamaals in eeuwigheid met Hem over alle schepselen regere.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

We doen hier in deze Zondag belijdenis van twee dingen: van onze Heiland Jezus, én van onszelf; we zeggen van Hem, dat Hij de Christus is; en wat onszelf aangaat, spreken we hier uit, dat wij Christenen zijn. Maar als we deze twee dingen belijden, dan spreken we daarvan in hun onderlinge samenhang; dan zeggen we, dat het eerste omtrent de Christus nooit los te maken is van het tweede, dat wij Christenen zijn. Want Christen-zijn in de zin van het laatste antwoord is alleen mogelijk door het geloof in Christus naar het eerste antwoord; ik ben Christen, alleen omdat ik Hem als Christus belijd; maar dat belijden van Hem als de Christus volgens het eerste antwoord betekent toch altijd, dat ik in zijn zalving deel, dat ook ik in Hem door de Vader geroepen ben en met de Heilige Geest bekwaamd, dat ook ik het mandaat en de kracht ontvangen heb om zijn werk te werken in deze wereld. Ik kan het tweede over mezelf niet zeggen zonder dat eerste over Hem; maar als ik dat eerste zeg, kan ik daarbij niet blijven staan, want ik moet dan ook van het tweede spreken. Ik kan van mezelf geen belijdenis doen, of ik moet eerst gesproken hebben van Hem; maar ik kan van Hem geen belijdenis doen, of ik moet ook spreken van mezelf. Zo zeer zijn deze twee één.

En dan willen we deze belijdenis niet losmaken uit de omlijsting waarin het evangelie die plaatst. Om wat we hier zeggen, heeft Christus eenmaal Simon Petrus zalig gesproken, en op deze belijdenis van Petrus wilde Hij heel de gemeente bouwen. Hij sprak hem en ons zalig, omdat de inhoud van Zondag 12 ons niet is geopenbaard door vlees en bloed, maar door de Vader in de hemelen. Deze belijdenis is dus het rijkste waartoe een mens ooit komen kan. Maar het is de verschrikkelijkste belijdenis tevens. We zijn zalig, omdat de Vader ons dit openbaarde; en toch huiveren we ook, want vlees en bloed openbaarde ons dit niet. Vlees en bloed spreken tegen de openbaring des Vaders in. We zijn zalig, want de openbaring des Vaders overwon de ergernis van vlees en bloed; maar we verheugen ons met beving, want vlees en bloed begeren tegen de openbaring des Vaders. We zijn zalig, want vanwege deze belijdenis zullen we met Christus ingaan in de heerlijkheid des Vaders; maar we huiveren toch ook, want wie achter Christus wil komen met de belijdenis van Zondag 12 in hart en mond, die moet zichzelf verloochenen en zijn kruis op zich nemen. Deze belijdenis betekent het verlies van ons leven: de wereld zal ons kruisigen; en alleen zo het behoud van ons leven: de Vader zal ons brengen in zijn koninkrijk. En het ene is zonder het andere niet.

Het gaat er dus in deze Zondag niet om, dat we prachtige onderscheidingen kunnen maken tussen profeet en priester en koning, dat we het goed dóór hebben. Maar het gaat erom, dat we kennen de dodelijke ernst van deze dingen. Als het hier ging om het spel van het denken, om de scherpste van het intellect, de wereld zou ons ongemoeid laten. Maar het gaat hier over de inhoud van ons geloof, over de keus van ons hart. Als ik dit met het hart geloof en met de mond belijd, loop ik in de wereld vast: nu wordt ik door de wereld gekruisigd. En we moeten zeker vandaag dat weten, wat er aan deze belijdenis vastzit, aan vertroosting maar aan verschrikking ook. Wie dit zeggen wil, moet weten, dat hij zijn leven verliezen zal, én dat hij het alleen zo voor eeuwig behouden zal. We staan hier voor de werkelijkheid van leven en dood tegelijk. En nu kunnen we gaan onderscheiden die drie dingen: profeet, priester en koning. Want nu betekent het onderscheiden, dat we ons in de werkelijkheid van leven en dood verdiepen. Onderscheiden, dat is in de catechismus niet, dat we de vrije teugel laten aan ons denken, maar dat we de diepte gaan peilen van het kruis der wereld, en ook van de hoogte van de heerlijkheid des Vaders. Zo willen we dan belijden de ernst *en de vertroosting van onze verbondenheid aan Christus als*

1. onze hoogste profeet en leraar
2. onze enige hogepriester
3. onze eeuwige koning.

1. We zeiden daareven: als ik Zondag 12 belijd, kan ik me geen enkele illusie meer maken, over de wereld niet, over God evenmin. We doen belijdenis met open oog; we

weten nu: het kruis wacht; we weten ook, dat de kroon wenkt.

Dat geldt al dadelijk van het eerste, dat hier wordt genoemd, dat Hij van God de Vader is verordineerd en met de Heilige Geest gezalfd tot onze hoogste profeet; dat Hij dus geroepen is geweest en ook bekwaamd geworden door God, om ons de verborgen raad en wil Gods van onze verlossing volkomen te openbaren. Eigenlijk moeten we hier op elk woord letten. Hier is sprake van de raad Gods ter verlossing. Hier staat niet: de wil Gods ter verzoening of iets dergelijks. Dan zouden we alleen denken aan het kruis, aan de openbaring van de noodzakelijkheid en de zin van zijn bloed. En dan zou de verlossing uit de ellende van deze tijd er praktisch buitenvallen. Maar nu gaat het over de raad Gods ter verlossing; ter verlossing uit al onze nood en dood. De verlossing van de zonde, natuurlijk die ook; maar dan verder ook de verlossing uit al onze angsten en moeiten van vandaag. En hier wordt dan gezegd, dat Christus ons deze raad volkomen heeft geopenbaard; d.w.z. wij weten er nu alles van. Neen, natuurlijk niet van de tijden en gelegenheden die de Vader in zijn eigen macht heeft gesteld; maar toch wel van Gods verlossingsplan, zoals Hij dat ook vandaag ten uitvoer brengt.

Daarmee wordt Zondag 12 opeens van een bijzondere actualiteit. Want ge weet: daar tobben de mensen vandaag mee, met de raad Gods in dit alles. Waarom Hij deze verschrikkelijke oorlog heeft laten komen; wat de zin is hiervan, en wat het einde van dit alles worden moet. Als er één ding is, dat vandaag knaagt aan het hart der mensen, dan is 't wel de raad Gods in deze dingen; dat dit nu behoren kan tot zijn verlossingswil. Maar de kerk belijdt, midden in haar actuele nood: we weten er alles van, want Christus heeft ons die raad volkomen geopenbaard. Wij weten door het geloof, dat ook het gebeuren van deze tijd opgenomen is in Gods verlossingsplan; wij kennen de zin en het einde van dit alles. O neen, dan gaan we geen voorspelling doen, want het komt ons niet toe te weten de tijden en gelegenheden. Maar wél kunnen we over onze tijd nu profeteren.

'k Zeg niet, dat we het ook werkelijk doen. Want we zitten daar ook zelf telkens mee, wat het worden moet, en de spanning verteert ook ons. Maar als we in het geloof staan, dan vragen we niet meer naar de zin van dit alles; want dan belijden we: ik weet er alles van; het is me volkomen geopenbaard.

Want wat heeft Christus ons van Gods verborgen raad bekend gemaakt?

Wel, Hij heeft tot ons gesproken van zijn kruis; maar ook van alles wat daarop volgt. Hij heeft tot ons gezegd, geroepen als Hij daartoe was door de Vader en gezalfd met de Heilige Geest, dat we niet anders dan door vele verdrukkingen kunnen ingaan in het koninkrijk Gods. Hij heeft ons bekend gemaakt, dat naar deze raad Gods de dood zou zijn de laatste vijand, die werd teniet gedaan; en ook, dat God de wereld naar de voleinding dreef door oorlog en honger, door revolutie en pest, door kerkvervolging en wereldchaos heen. Zo heeft Hij van de raad Gods ons gesproken; en Hij heeft ons ook bekend gemaakt, dat deze donkere raad toch raad der verlossing is, omdat de dood is afsterving van de zonde en doorgang tot het eeuwige leven; omdat de kerk door lijden geheiligd wordt, en leren zou niet op zichzelf te Vertrouwen maar op God, die de doden levend maakt; omdat door de ontzaglijke spanningen der "laatste dagen" de tegenstellingen worden toegespitst en de wereld rijpgestoofd voor het einde, en door de vernieuwing aller dingen.

En geloven in Jezus Christus, dat is Hem als hoogste profeet hierin aanvaarden; in Hem rusten, ook als Hij Gods moeilijke raad ons openbaart. Ik zeg niet, dat we niet in Hem hebben geloofd; maar een heel stuk van die raad die Hij ons openbaarde, is toch vaak geen realiteit voor ons geweest. We hebben tot Hem gezegd: Gij hebt de woorden des eeuwigen levens; en we zeiden dat gemakkelijk, toen het leven bloeide en de dood ons niet aan alle kant omringde; en we wisten wel, dat de dood is de laatste vijand die wordt tenietgedaan; maar we beseften niet, wat dat inhield. Maar nu vandaag, nu werpt God ons leven midden in de dood; als we denken aan die duizenden afgesneden of geknakte jonge levens, en aan de ellende in al de levens die daaraan vastzitten, dan kunnen we het eigenlijk niet meer verwerken. En nú zegt God: geloof ge nu nog in Jezus als de

Christus? Aanvaardt ge, dat dit is de raad Gods ter verlossing, ook nu ge het niet verwerken kunt? En dan niet maar: gelooft ge, dat het zo is, omdat de feiten zo zijn, dat ge ze niet loochenen kunt; maar: aanvaardt ge dit als plan Gods ter verlossing, omdat Christus het zegt? En kunt ge in deze Christus rusten? Aanvaardt ge wat Hij zegt over de laatste vijand, niet maar zolang ge jong zijt en sterk en aan de dood niet denkt; maar aanvaardt ge dat ook nog, als ge merkt, dat ge elke dag zwakker wordt; rust ge dan nog in deze Christus? Doet ge dat ook, als Hij de smartelijke breuk maakt in uw eigen kleine kring?

We wisten allen, dat eenmaal de wereld zou vergaan, en we vonden wat de bijbel daarover zei, heel interessant. Alleen maar, we hoopten dat het niet in onze dagen komen zou; want we werkten allen aan de opbouw en de bloei der wereld; en heimelijk hopen we daarop vandaag nog. En de spanning verteert ons. Maar nu komt een ontstellende afbraak, als we nooit hadden vermoed, en ons aller welvaart gaat tegen de grond. Nu zegt God: gelooft ge in Jezus Christus? Gelooft ge, wat Hij als hoogste profeet u heeft gezegd? Gelooft ge het, niet maar omdat ge het niet loochenen kunt, maar gelooft ge, dat dit is de raad ter verlossing, hoewel ge daarvan niets ziet? Kunt ge zo in Hem rusten? Zegt ge nu nog: ik vertrouw u op uw woord?

Laten we eerlijk zijn: eigenlijk willen we dit niet. De Vader heeft het ons geopenbaard, maar vlees en bloed gaan daartegen in. Als we ooit aan den lijve ondervonden hebben de botsing tussen de openbaring des Vaders en de begeerte van vlees en bloed, als we ooit ontdekt hebben de ergernis en dwaasheid van Christus als hoogste profeet, dan is het vandaag. We hebben het hiermee allen wel moeilijk vandaag.

En dat mag tot op zekere hoogte ook. Paulus zat er ook mee, toen hij zijn dood nabij wist. Hij zuchtte, omdat hij liever over-kleed dan ontkleed wilde worden. En dat is het in zekere zin ook bij ons. We zouden gaarne willen de opvaart van deze wereld tot de eeuwige glorie des Vaders; maar dat het door de afbraak heen gaat, dat doet ons zuchten.

Maar diezelfde Paulus zei ook: Christus zal grootgemaakt worden door mijn lichaam, hetzij door het leven hetzij door de dood. Hij heeft wel gezocht over de dood, maar niet vertwijfeld aan de raad Gods ter verlossing, zoals Christus hem die ook in het stuk van het sterven had geopenbaard. En daarom heeft de spanning van vrijspraak of veroordeling, leven of dood, hem niet verteerd. Hij heeft geloofd in Christus, en rust gevonden in de raad Gods, die ook in het moeilijkste toch raad der verlossing bleef. Toen kwam de kwestie van de afloop van zijn proces op het tweede plan. De onzekerheid van het proces kon de zekerheid ten aanzien van de raad der verlossing niet meer schokken.

Wij zijn wellicht zover nog niet. De onzekerheid over de afloop van alles wat vandaag in de wereld gaande is, heeft ons te pakken. Als we ons maar weer overgeven, elke dag opnieuw, aan Christus. Als we er maar weer in rusten, dat het toch behoort tot de raad der verlossing: oorlog en vrede, ervaring en ontwrichting, leven en dood, vrijheid en banden, alles. Als we niet vanuit die zekerheid de vele onzekere dingen van deze tijd benaderen, gaan we aan onrust te gronde. Maar ik geloof in Jezus Christus. Vlees en bloed hebben me dit niet geopenbaard, die vloeken daartegen in; maar toch weet ik er alles van. door openbaring van boven.

En alleen zo vervullen we onze profetische roeping in deze wereld. Want Christen-zijn betekent niet slechts op deze Christus vertrouwen, maar door het geloof deel hebben aan zijn zalving; in Hem en met Hem mee tot de profetie geroepen zijn door de Vader, en daartoe ook bekwaamd door de Geest, daarin dat we zijn naam belijden. Niet zo dus, dat wij de profetie van Christus aanvullen, maar wel dat we die verder dragen de wereld door. Over zending en evangelisatie spreek ik vanavond niet. al hoop ik wel, dat ge die minder dan ooit in uw gebeden vergeten zult. Maar ik denk nu aan onze gewone gesprekken. Want de grote evangelisatie is niet een tractaatje of een scheurkalender, maar de dagelijkse conversatie. We geloven in Christus. Maar dat betekent, zegt 't tweede antwoord, dat we door dat geloof deel hebben aan zijn zalving, daarin dat we zijn naam belijden. Want wij hebben de zalving van de Heilige, en weten nu alle dingen.

Daarom wie spreekt, die spreke als de woorden Gods. Dat is dus niet, als het zo eens te pas komt, of als we er eens apart voor op uit gaan; maar elk woord dat ge zegt, zij een woord van God.

Nu, die gesprekken van ons, dat is vaak niet veel. Daarin is veel meer de nervositeit der wereld, en de angst, dat deze dingen geschieden, dan de belijdenis van de raad Gods, dat al deze dingen móeten geschieden. En zo zegenen we de wereld niet. Ook in óns woord is er de verbazing, de vraag naar het waarom; wij zien deze tijd als abnormaal en we hebben vergeten, dat dit na Pinksteren het normale is; immers bloed en vuur en rookdamp, naar de raad Gods, de raad der verlossing.

Weer: dat is niet gemakkelijk, zo de dingen te zien en te noemen. En tóch: gij hebt de zalving van de Heilige; ge zijt geroepen tot de belijdenis van Gods naam; en ge kunt dat ook, want in Christus zijt ge met de Geest gezalfd. Zijn naam belijden in de dingen van alle dag, ach ja, dat is voor ons wel het buitengewone, omdat het geloof zo weinig heerschappij heeft; maar wie gelooft, vindt het niet meer abnormaal, want daartoe is hij gezalfd met Christus. En pas zo, als we onszelf en anderen stellen onder het openbaringsgezag van Christus, pas zo blinkt de heerlijkheid des Vaders in ons leven. Maar dan is die heerlijkheid ook niet meer iets van de toekomst, maar *iets* van vandaag; want wat kan nu normaler zijn, en wat kan heerlijker zijn dan dit, dat we zelf voor de openbaring buigen, en het licht daarvan doen schijnen? Zalig zijt gij, zo ge deze dingen doet.

Alleen: daar wordt het leven direct weer moeilijker door. Want de wereld heeft ook haar profeten, en die profeten hebben hún raad van verlossing. En het geloof in Christus, het belijden van Gods verlossingsraad, betekent dus verscherpte spanning. Christus kondigt af de raad Góds; maar Kajafas en de Joden hebben ook hun ideeën over verlossing; verlossing is voor hen, dat het niet tot een conflict komt met de Romein. En dus brengt de openbaring van de raad Gods aan Christus het kruis.

En dat gaat zo de eeuwen door, de spanning tussen de raad Gods en de verlossingsraad der mensen. En dat is er tot op deze dag toe, en we kunnen het conflict niet ontlopen; een ander kan het ene plan van mensen prijsgeven voor een ander, van de ene theorie overspringen op de andere; want hij gaat van de ene mens tot de andere, en niemands raad van verlossing is absoluut. Maar wij kunnen niet meer kiezen; gebonden als we zijn aan het openbaringsgezag van Jezus Christus als hoogste profeet, kunnen we naast hem geen andere profeet meer horen; bukkend voor de raad Góds, moeten we verwerpen alle raad van mensen. Want de wijsheid dezer wereld is dwaasheid voor God; is daarom dwaasheid ook voor ons. En dat brengt ons het kruis. Wij kennen geen andere profeet dan Jezus Christus; dat is ook vandaag de zaligmakende genade Gods, maar tegelijk de verbeterd ergernis der wereld. En als ge dus zegt: ik geloof in Jezus Christus, het is wel; als ge maar uw leven wilt verliezen. Wie zijn leven wil behouden, moet niet bij Christus zijn.

2. Eigenlijk zijn we nu al bezig met het tweede: dat Christus onze enige Hoogepriester is, Die ons met de enige offerande zijns lichaams verlost heeft, en met zijn voorbidding tussentreedt bij de Vader. Over die offerande van zijn lichaam behoef ik in de lijdensweken niet veel te zeggen; ge hoort dat elke Zondag. En ge weet allen wel, wat het betekent in deze Priester te geloven. Dat is niet, dat ge wel aanneemt, dat Hij indertijd gekruisigd is, en dan verder niets; maar dat ge gelovig in deze offerande rust; dat er voor u daarnaast niets anders is.

En we krijgen het heus met de Priester niet gemakkelijker dan met de Profeet. Dat lijkt heel wat, wat hier staat, dat Hij steeds voor ons bidt bij de Vader. En dat is ook heel wat. Als ge maar vasthoudt, hoe Hij bidt. Ik bid niet, dat Gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat Ge hen bewaart van de boze. De Satan heeft u zeer begeerd te ziften als de tarwe; Ik heb voor u gebeden, niet dat ge aan de zeef van Satan ontkomt, maar dat uw geloof niet ophoude. Wat bidt Christus voor ons? Hij bidt de oorlog niet weg, en de ellende niet, en de armoede niet, en de vijandschap niet. Hij bidt alleen maar het ongeloof weg, meer niet; Hij bidt de verzoeking van satan niet weg, maar Hij bidt de

bewaring Gods naar ons toe. En, geliefden, wij hebben een Voorspraak bij de Vader; maar Hij bidt niet wat vlees en bloed begeren. Als ge dus zegt, dat deze uw enige Hogepriester is. weet wat ge zegt. God zegt: begeert ge geen ander? Geen ander dan deze, die alleen maar bidt, dat ge in het geloof blijft en niet overgegeven wordt aan de boze? Is dat het eigenlijke voor u. dat ge bewaard wordt in het geloof en in de liefde Gods? Zalig is hij, die aan deze priester zich niet ergert. Die in Hem geloven blijft, en door het geloof deel heeft aan zijn priesterlijke zalving. "Dat ik mezelf tot een levend dankoffer Hem opoffere". Levend dankoffer — dat klinkt nogal blij. Maar dat is geen goedkoop Halleluja of een haastig Onze Vader; dat kan zijn, dat ge u gewillig in de dood geeft met Christus voor het recht Gods, dat ge als Petrus tot een drankoffer geofferd wordt. Levend dankoffer — dat is, dat ge met Christus meebidt, voor uw familie in verre landen; niet, dat ze er ongehavend afkomen, maar dat hun geloof niet ophoude; dat ge met Hem bidt voor de volkeren der wereld; niet, dat ze tot verademing mogen komen, maar dat ze de Zoon mogen kussen; dat ge met Hem bidt voor uw vijanden, dat het leven verlost worde van de Boze en het recht Gods erkend. En dit offer der gebeden is weer tegelijk: de heerlijkheid des Vaders en de vijandschap der wereld. Want de wereld offert ook, aan haar afgoden; de wereld bidt ook, in haar stijl. Maar als gij Christus als hogepriester belijdt, dan is dat dus, dat ge uw leven inzet voor Gods waarheid, maar zelfs geen cent dienstbaar maakt aan de heerschappij van de leugen; dat ge wel uw voorbede doet voor de wereld, maar nooit haar gebeden overneemt of uw gebeden met de hare mengt. Als ge u tot een levend dankoffer stelt, weet wat ge doet; ook uw offer en uw gebed maken u bij de wereld gehaat. En ge kunt het alleen volhouden, wanneer ge zien blijft op de heerlijkheid des Vaders.

3. En zo kom ik tot het laatste, van Christus als onze eeuwige Koning. Hij regeert ons met zijn Woord en Geest, staat hier; dat betekent dus ook, dat Hij ons vlees vernedert. Dat doet Hij vandaag. Maar dan verder houdt het in, dat Hij heel ons leven stelt onder de heerschappij van zijn Woord, zodat er niets meer buiten valt, en dat Hij alle verhoudingen heiligt door de Geest, en ons zo bij de verworven verlossing beschut en behoudt.

Het is weer ergernis en dwaasheid. We hebben voor en na heel wat gezegd over het koningschap van Christus; we konden het zelfs zeggen in het Latijn: Pro Rege. En dat was ook alles heel goed. Maar nu wordt het menens, nu alom de heerschappij over het leven aan het Woord wordt betwist, en het vlees zich verheft tegen de Geest. Nu vraagt God vanavond aan u en mij: wat dunkt u van de Christus? Zegt ge nu, nu het er op aankomt, nog met evenveel klem als vroeger: Hij is onze eeuwige Koning? Nooit een ander? Houdt ge nu nog vast, dat Hij u bewaart bij de verworven verlossing? Dat Hij u niet aan de nood en de vijandschap onttrekt, maar u bewaart bij 't geloof en bij de vreze Gods? Is deze Koning u genoeg, en verkiest ge geen ander?

Maar wie Hem zo belijdt, hij wordt wel van de wereld gehaat; maar hij heeft in dit alles een vrije en goede consciëntie; hij is zelf reeds tot koning gezalfd. Want regeren, dat is niet op een troontje zitten, maar het is het leven aan God onderwerpen. Dat kan evengoed in verdrukking en banden. Wie is koning? Hij die een goed geweten heeft bij God, omdat hij Zijn recht in het leven hielp handhaven. En met de stoel der ere komt het dan ook wel in orde. We zullen hiernamaals in eeuwigheid met Hem over alle schepselen regeren. Want Christus is reeds ingegaan in de heerlijkheid des Vaders, en Hij zal ons tot zich trekken, ons die in Hem als Christus hebben geloofd en als Christenen zijn verschijning hebben liefgehad.

Amen.

Zondag 22 Maart 1942.

ZONDAG 13

Lezen: Hebreëën 1:1 - 2:4

Heidelbergse Catechismus Zondag 13

Gezang 27:1

Gezang 24:2

Psalm 45:2a, 3b, 4, 8

Gezang 23:5

33. Vraag. Waarom is Hij Gods eniggeboren Zoon genaamd, zo wij toch ook Gods kinderen zijn?

Antwoord. Daarom, dat Christus alleen de eeuwige natuurlijke Zoon Gods is, maar wij zijn om zijnentwil uit genade tot kinderen Gods aangenomen.

34. Vraag. Waarom noemt gij Hem onzen Here?

Antwoord. Omdat Hij ons met lichaam en ziel van al onze zonden, niet met goud of met zilver, maar met zijn dierbaar bloed gekocht, en van alle heerschappij des duivels verlost heeft, en ons also zich tot een eigendom gemaakt.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Wij moeten ook bij deze Zondag in het oog houden, dat we hier te doen hebben met de belijdenis der kerk, en niet met de wetenschappelijke verwerking daarvan door geleerden. We hebben hier wel dogma, doch geen dogmatiek. Want de kerk spreekt hier van Jezus Christus, Gods eniggeboren Zoon en onze Heer; maar ze doet dat niet om ons te bieden een schoon-geordend systeem, een afgeronde en welsluitende beschouwing, een abstracte theorie, want ze wil ook in deze Zondag zijn het boek van de enige troost in leven en sterven. En daarom zegt ze ons, wat wij aan Jezus Christus hebben. Dan blijft het dus ook vandaag volledig gericht op ons in onze levenspraktijk, op ons in onze concrete noden van deze tijd. Want een theorie, hoe schoon ook, en een *systeem*, hoe harmonisch ook, laten ons in de rauwe levenswerkelijkheid toch altijd onvruchtbaar. Het enige wat de wetenschap van het dogma ons schenkt, is de overtuiging: wat zit het toch alles prachtig in elkaar, het sluit als een bus. Maar ik heb daaraan weinig, vandaag nu ik zo ontzaglijk arm geworden ben, nu ik vervuld ben van een nameloze honger, nu we allen aan de rand van de ondergang staan. In deze werkelijkheid van mijn leven heb ik niets aan een schone theorie over het Zoonchap van onze Heere Jezus Christus. Hoe prachtig het ook worde beredeneerd, het laat me onvruchtbaar in een heel werkelijke nood. Al zit het ook nog zo wondermooi in elkaar, al klopt alles zo, dat er geen speld tussen te krijgen is, ik heb daaraan in de bitterheid van het leven en in de donkerheid van het sterven tenslotte niets. Want ik kan wel zonder een sluitend systeem leven, maar ik kan niet verder zonder waarachtige troost.

Maar nu komt de Catechismus naar me toe, zo als ik vandaag leef en lijd, zoals ik nu heel concreet worstel en tob, en hij verkondigt me naar de Schriften de werkelijkheid van Jezus Christus; hij zegt me, wat ik aan Hem heb midden in dit troosteloze leven; hij zegt me niet, dat alles zo logisch en schoon in elkaar zit, maar hij zegt me, hoe rijk ik ben, juist daarin dat Jezus Christus is Gods eniggeboren Zoon en onze Heer. Want de belijdenis bedoelt niets anders en niets meer, en niets minder ook, dan vertolken wat de Schrift zegt van Christus tot de kerk in haar actuele nood en strijd. De Catechismus vat hier alleen maar samen wat de Schrift ter vertroosting zegt van Jezus Christus, Gods eniggeboren Zoon, onze Heer, zoals ze o.a. van Hem spreekt heel praktisch en concreet in de brief aan de Hebreeën.

En in de lijn van Hebr. 1 en 2 willen we daarom vanmiddag deze belijdenis in haar praktische vertroosting trachten te verstaan. Want dit, *dat Hij is Gods eniggeboren Zoon en onze Heer, wat betekent dat anders dan dat wij zijn erfgenamen der toekomstige wereld?* Immers:

1. De glorie der toekomstige wereld is geopenbaard in de Eniggeborene van de Vader.
2. De weg tot de toekomstige wereld is ontsloten in de Eerstgeborene onder vele broederen.
3. De waarborg der toekomstige wereld is gegeven in de Heer der heerlijkheid.

1. De brief aan de Hebreeën is werkelijk een brief. Dus geen wetenschappelijk verhoog, geen geleerde verhandeling, maar een brief, gericht aan een bepaald adres; gericht aan de kerk van Christus in haar praktische nood en strijd en verzoeking. En alles wat in de brief staat, is dan ook geschreven met het oog op die actuele moeiten en gevaren.

Dan moet ge eens lezen, hoe die mensen, die "Hebreeën" ervoor zaten. Er staan zo allerlei opmerkingen door de brief verspreid, die ons een heel scherp beeld van hun omstandigheden geven. Er is sprake van, dat ze hun have en goed hebben zien wegroven. Er zijn er, die moesten vluchten, die zich moesten schuil houden, en die als een opgejaagd dier rondzwerven, en vandaag hier om onderdak vragen en morgenavond ginds logies begeren. Er zijn er ook, die in de gevangenis zijn gekomen, en zware mishandelingen ondergaan. En weer anderen die buiten de gevangenis bleven, maar voor wie het broodvraagstuk heel benauwend geworden is, zodat het gevaar groot is, dat ze hebzuchtig bijeengraaien wat ze kunnen, om toch maar verzorgd te zijn, of ook

terwille van het brood hun belijdenis verloochenen en allerlei vreemdsoortige leringen aanhangen. Van de dominees zijn er al heel wat de marteldood gestorven, en de leden der kerk worden op allerlei wijze gesmaad en vervolgd.

Nietwaar, dat zijn dezelfde verschrikkingen die vandaag ons leven verduisteren, en waarvoor wij vandaag de troost zoeken. Maar wat heeft nu de schrijver van de Hebreeërbrief aan zijn lezers in die omstandigheden tot hun vertroosting geschreven?

Wel, het allereerste wat Hij hun in herinnering brengt, is dit, dat Jezus Christus is Gods eniggeboren Zoon. God, voortijds veelmaal en op velerlei wijze tot de vaders gesproken hebbende door de profeten, heeft in deze laatste dagen tot ons gesproken door de Zoon, het afschijnsel zijner heerlijkheid, het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid. De Zoon, door wie Hij alle dingen schiep, die nog alle dingen draagt door het woord zijner kracht. De Zoon, die thans gezeten is aan zijn rechterhand in de hoogste majesteit, als erfgenaam van alle dingen, ver verheven boven de engelen zelfs. En dit, waarover wij spreken, zo voegt hij eraan toe, dit is de toekomstige wereld, en dit betekent, dat God die toekomstige wereld aan ons onderworpen heeft. Daarin is de glorie der toekomstige wereld verschenen, dat God tot ons spreekt door de Zoon, en niet meer door profeten of engelen.

Vroeger, onder het Oude Testament, was er ook contact tussen God en zijn volk, daar was verbondsverkeer in zijn spreken tot hen. Maar toen was het nog altijd een spreken op een afstand. God zelf kwam niet nabij. Hij bediende zich van tussenpersonen, die zijn woord overbrachten. Hij zond profeten, of ook Hij kwam door tussenkomst van engelen, maar God zelf kreeg niemand te zien en te horen.

Maar nu spreekt Hij nog, nu spreekt Hij weer. Maar Hij zei: Ik zal mijn Zoon tot hen zenden. Mijn Zoon, die een naam heeft boven allen, boven engelen en profeten, die in waarheid de Eniggeborene is van de Vader. Zoals Hij is er geen tweede, niemand is er die zo dichtbij de Vader staat als Hij; niemand, die zo diens vertrouwen geniet en weet al wat er leeft in zijn hart. Niemand, die zo de Vader gelijk is als Hij, want Hij is het afschijnsel zijner heerlijkheid en het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid. God spreekt nu door Hem, de Zoon. Dat wil zeggen: Hij kwam ons nooit meer nabij dan thans. Want wie Hem gezien heeft, de Zoon, die heeft de Vader gezien. In Hem heeft God onder ons zijn tenten opgeslagen en woning bij ons gemaakt. Ik heb Jezus Christus zien komen, de Eniggeborene des Vaders: nu heb ik de Vader gezien. God werd gezien met mensenogen en getast met mensenhanden. Zo dichtbij is Hij nu gekomen. Want niemand heeft ooit God gezien, niemand kent het geheim van Gods hart, maar de Eniggeborene die in de schoot des Vaders is, die heeft Hem ons verklaard. Nu God door Hem spreekt, nu spreekt Hij onmiddellijk, van vlakbij. Nu weten we er alles van. Nu heb ik niets meer te vragen, want alles is mij nu gezegd.

Nu houdt ge wel vast, dat dit in een brief staat? Dat dit geschreven werd aan mensen in een bepaalde tijd, in heel concrete nood en zorg? Ge moet die Hebreeënen daar zien zitten, toen die brief kwam. Ze hadden niets overgehouden, de vijand had alles meegenomen. Ze waren volkomen leeggeplunderd. En velen zaten er in de gevangenis, en anderen zwierven opgejaagd rond zonder een dak boven hun hoofd; de één werd zwaar mishandeld, de ander had niet meer te eten. Maar in die ellende, zo nameloos grauw, klinkt het sonore geluid van het evangelie boven hun hoofd: God, voortijds tot de vaders gesproken hebbende door de profeten. Hij sprak tot ons door de Zoon.

Dat wil zeggen: God is nu meer nabij dan ooit. Het verkeer met Hem is nu zo intiem, als we het maar kunnen denken; Hij spreekt door de Zoon, die meer dan allen is. Hij spreekt niet uit de verte, Hij stelt niet een grote afstand, want Hij komt tot ons in zijn Eniggeborene. En nu Hij in Hem tot ons spreekt, nu is het niet slechts van vlakbij, maar nu wordt ons ook alles gezegd: profeten zagen slechts iets, maar de sluier bleef hangen; er was openbaring, maar er was nog grote verberging daarnaast; de engelen stonden vlakbij de troon, en ze werden uitgezonden tot dienst; ze konden iets zeggen van wat ze hadden gezien en gehoord, maar ze waren toch nooit geheel de vertrouwelingen van God. De engelen waren begerig in te zien in wat God nog verborgen hield, en profeten

bleven hunkeren het volle licht te mogen aanschouwen van wat ze in schemerige nevels hadden zien liggen, doch het werd hun niet gegund. Doch tot ons sprak God door de Zoon, die altijd in zijn schoot was, die al zijn geheimen kende, die het alles ons zeggen kon en zeggen wilde. Nu zijn wij rijk, rijker dan de engelen, want die hebben tevergeefs een blik proberen te slaan in wat wij door de Zoon thans weten; en de minste in het Koninkrijk der hemelen is meerder dan de grootste der profeten. Want vele profeten hebben begeerd te zien wat wij zien, en te horen wat wij horen, doch tevergeefs. Daarom zijn wij zalig, omdat wij zien en horen mogen God, geopenbaard in de Eniggeborene.

We zijn meer dan de profeten, geliefden, al worden ook al onze goederen geroofd en al gaan ook de gevangenen voor ons open. We zijn rijker dan de engelen, geliefden, al hebben we bijna niet meer te eten en al zwerven we als daklozen rond. Want God sprak tot ons in de Eniggeborene, en daarin is de toekomstige wereld ons verschenen. God was ons nog nooit zo nabij als thans, Hij sprak door de Zoon tot wie vandaag vertrapt zijn en opgejaagd worden. Hij stortte heel zijn hart uit voor wie in gevangenen zijn en de dood nabij zien. Wilt ge zeggen: arm als wij en is er geen? Maar rijk als wij en is er geen, want God sprak tot ons door de Zoon. Daarin ging de toekomstige wereld ons open.

2. Maar niet alleen dit; de toekomstige wereld is ons niet maar getoond, de weg naar die wereld is ons ook geopend, we worden thans ook zelf tot de heerlijkheid der toekomstige wereld geleid. Want immers, Jezus Christus, de eeuwige natuurlijke Zoon Gods, verheven boven alle profeten en met een uitnemender naam dan engelen hebben, Hij de Eniggeborene, in volstreekte zin hoger dan alles wat ooit kind van God zich noemen mocht, Hij schaamt zich toch niet ons broeders te noemen. Want Kerstfeest betekent toch, dat Hij, de Enige van de Vader, één werd van ons. Hij nam ons vlees en bloed aan, Hij is volstrekt anders dan wij, en is toch ook geheel aan ons gelijk geworden. Hij is de eeuwige natuurlijke Zoon: wie op aarde of in de hemel zal zich met Hem durven gelijk stellen? En toch stelt Hij ons met zich op één lijn, want door Hem worden wij kinderen Gods. Hij schaamt zich niet ons broeders te heten, want Hij maakt ons tot zijn medeërfgenamen. En ik moet dus na dat eerste: Eniggeborene des Vaders, altijd direct dat andere zeggen: de Eerstgeborene onder vele broeders. Toen Hij kwam, kwam God nader dan ooit. De openbaring was nog nooit zo volstrekt en direct-goddelijk geweest als toen. En toch was het ook nog nooit zo volstrekt menselijk geweest als toen. Want Hij kwam in ons vlees. Hij zette zijn voeten op onze weg, Hij ging in tot ons lijden en onze dood en onze dienstbaarheid. En Hij deed dat om ons tot zijn heerlijkheid te voeren en de weg naar de toekomstige wereld open te stellen.

Dan behoef ik vanmiddag niet de noodzakelijkheid van zijn lijden te bespreken, dat hebben we al gehad bij Zondag 6; dan behoef ik u ook verder niet van zijn menswording te spreken, dat komt de volgende week. Het gaat nu alleen om dit ene: Hij, Gode gelijk als de Eniggeborene, werd de mensen gelijk als Broeder onder de broederen, als de Eerstgeborene onder hen. Hij nam het zaad Abrahams aan. Hij nam de engelen niet aan, doch ons. Want Hij kwam in tot onze natuur, Hij kwam bij ons, zoals we geknecht waren en gebonden zitten in vreze des doods. Hij ging in tot onze dood opdat Hij door de dood zou tenietdoen de duivel, die het geweld des doods had. En zo, als onze grote Broeder, voert Hij ons uit het diensthuis naar zijn glorie, Hij neemt ons bij de hand en trekt ons achter zich aan en leidt ons tot de heerlijkheid der toekomstige wereld.

Dan houdt ge wel vast, wie de geadresseerden waren? Mensen zonder brood en zonder dak, mensen zonder recht en zonder vrijheid, mensen zonder bezit en zonder naam. Maar dan toch door Hem kinderen Gods. Hij schaamt zich niet de Broeder van die ellendigen te heten, want Hij is één van hen; Hij ging diezelfde smartenweg, Hij heeft de bitterheid van dat alles volkomen geproefd. Maar die weg van honger en ontbering, die weg waarop gevangenen opengaan en het recht wordt verkracht, die weg waar je opgejaagd wordt en uitgeplunderd tot op je laatste cent, die weg is door Hem de weg naar de glorie van de toekomstige wereld. Hij was de Eniggeborene van de Vader, daarom sloeg Hij een brug van boven naar ons hier beneden; maar Hij was de

Eerstgeborene onder de broeders ook, daarom legde Hij een weg van onze schande en dood naar de toekomstige glorie. Hij sloeg de brug van beneden naar boven ook.

En dus, geliefden, wij zijn in al onze nood ontzaglijk rijk. Wij worden boven de engelen uitgeheven. Want waarlijk, Hij nam de engelen niet aan, maar ons, het zaad van Abraham. Broeder van engelen wilde Hij niet heten, want Hij ontving een naam van de Vader, veel uitnemender dan die van hen. Maar Broeder van ons wil Hij heten, hoewel Hij de Eniggeborene van de Vader is. Hij ging de weg van ons, van onze vernedering en dood, maar zo voert Hij ons met zich mee en achter zich aan, de eeuwige glorie tegemoet. Zo werd Hij de overste Leidsman onzer zaligheid, de Hertog van ons heil. De hongerigen worden met goed verzadigd, de ten dode ge-doemden staan op de weg naar het eeuwige leven, de gevangenen worden uitgevoerd in vrijheid; de opgejaagden en rechtelozen zien hun recht daarboven vastgelegd, de beroofden en leeggeplunderden zijn door hun grote Broeder de erfgenamen van alles; want daarin dat Hij hun alle dingen onderworpen heeft, heeft Hij niets uitgezonderd dat hun niet onderworpen is.

3. O ja, we zien nog niet, dat ons alle dingen onderworpen zijn. Dat is dan ook onze nood, onze strijd, onze verzoeking. En toch ben ik in die nood getroost en heb ik in mijn hoogste aanvechtingen een machtig houvast. De verzoeking kom ik te boven. Want de waarborg der toekomstige wereld is gegeven in Jezus Christus, de Heer der heerlijkheid. Het is toch niet maar een titel, als we Hem onze Heer noemen?

We zien nog niet, dat ons als kinderen Gods alle dingen onderworpen zijn. We zijn tot werelderfgenamen wel geproclameerd, maar tot de erfenis nog niet ingegaan. Maar we zien Jezus met heerlijkheid en eer gekroond. Hij is, hoewel Hij de meerdere der engelen was, voor korte tijd beneden de engelen vernederd, in het lijden des doods. Maar hij stond op en ontving een naam boven alle naam, Hij is tot zijn erfenis ingegaan, want Hij is gezeten aan de rechterhand der Majesteit in de hoogste hemelen.

En terwijl ik nog midden op mijn lijdensweg sta, zie ik op tot Hem: Hij heeft de weg al afgelegd en ging tot zijn heerlijkheid reeds in. Hij is de Heer der heerlijkheid. Maar nu ben ik getroost, want ik ben zijn eigendom, zijn broeder; Hij schaamt zich voor mij niet. Hij kwam op mijn doodsweg en ging die voor mij uit aflopen ten einde toe; maar omdat Hij voorging, daarom mondt ook mijn weg uit in de glorie des hemels. Hij heeft zijn voeten gezet op mijn weg: nu weet ik, dat ik altijd sta op zijn weg, de weg naar de toekomstige wereld. Ze kunnen me de erfenis niet roven; en als ik bang word, dat mijn weg ondergaat in gevangenis en dood, in honger en gevangenis en vlucht, dan zie ik op Hem: Hij legde dezelfde weg af, en ziet, Hij is gezeten aan de rechterhand der Majesteit in de hoogste hemelen.

O neen, ik ontken de verzoeking niet. Vooral niet als het zo dichtbij komt als vandaag. Houd het maar eens vast, als men het laatste u genomen heeft: ik ben werelderfgenaam. Houd het eens vol, als ge opgejaagd wordt of gevangen zit of niets meer te eten hebt: ik ben op weg naar de heerlijkheid, Hij voert me regelrecht naar de glorie toe. Maar God zij geloofd, ik geloof in Jezus Christus, mijn Heer. Hij is Heer. Dat wil niet zeggen: nu is de afstand tussen Hem en mij oneindig groot. Het wil ook niet zeggen: Hij is het lijden te boven en ik zit er nog middenin. Maar het is dit: in hetgeen Hijzelf als onze Broeder verzocht zijnde geleden heeft, kan Hij als Heer der heerlijkheid degenen die verzocht worden, te hulp komen. Hij weet er alles van, Hij heeft het aan den lijve ondervonden. Hij is het niet vergeten, wat het zeggen wil honger te hebben; Hij heeft ook geklaagd, dat Hij niet had om het hoofd neder te leggen; Hij herinnert zich nog precies wat Hij geleden heeft van Kajafas en Pilatus en Herodes, van de soldaten en van het gepeupel, van de gesel en van het klimaat. Al onze verzoeken heeft Hij van a tot z doorworsteld. Hij kwam ze te boven, doch heeft ze geen ogenblik vergeten. Wat betekent het nu, dat Hij mijn Heere is? Dat Hij in alle aanvechting me te hulp komt. Als ge vanavond eten gaat een boterham die *uw honger niet* verzadigt, Hij weet, hoe erg het is. Hij weet nog precies, hoe Hij eraan toe was, toen Hij zeide: Mij dorst. Als ge in zorg zit over uw man in de gevangenis, Hij weet nog, wat er omging in zijn moeder, en hoe zeer Hem dat deed. Maar Hij is de Heer, Hij leeft in alles mee, Hij komt in alles te hulp.

En daarom houd ik vol: Hij kwam zelf door de verzoeken heen, en Hij draagt mij erdoor heen.

Och neen, nu ben ik niet geleerd; maar wel zeer getroost. Ik ben op weg naar de glorie der toekomstige wereld. En dat dank ik aan Hem, mijn Heer, en mijn Broeder en mijn God.

Amen.

Zondag 28 Januari 1945.

ZONDAG 14

Lezen: Lucas 1:26-38

Heidelbergse Catechismus Zondag 14

Gezang 23:4

Gezang 11

Psalm 22:13, 14, 15, 16

Psalm 72:1, 10, 11

35. Vraag. Wat is dat gezegd: Die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria?

Antwoord. Dat de eeuwige Zoon Gods, die waarachtig en eeuwig God is en blijft, ware menselijke natuur, uit het vlees en bloed der maagd Maria, door de werking des Heiligen Geestes, aangenomen heeft, opdat Hij ook het ware zaad Davids zij, zijn broederen in alles gelijk, uitgenomen de zonde.

36. Vraag. Wat nuttigheid verkrijgt gij door de heilige ontvangenis en geboorte van Christus?

Antwoord. Dat Hij onze Middelaar is, en met zijn onschuld en volkomen heiligheid mijn zonde, waarin ik ontvangen en geboren ben, voor Gods aangezicht bedekt.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

We moeten vanmiddag denken en spreken over het Kerst-feit; immers de Kerk doet in deze Zondag belijdenis van Jezus Christus, ontvangen van de Heilige Geest en geboren uit de maagd Maria. Dat Kerstevangelie is ons overbekend, en toch blijft het altijd nieuw. En hoe meer we de Schrift hierover lezen, des te dieper wordt onze bewondering en aanbidding voor de grote verborgenheid der godzaligheid: God, geopenbaard in het vlees. Maar tot die aanbidding komen we ook alleen bij de Schrift. We gaan zo gemakkelijk een andere kant met onze ontroering uit; dan stellen we het ons voor: de Zoon van God zo'n lief en klein en teer en hulpeloos wezentje als alle pasgeboren kindertjes. Dan is er wel ontroering, maar dit is nog geen geloof. Want de Schrift weidt daar niet over uit, dat Hij klein was en lief en teer; maar de Schrift zegt wel, dat Hij vernederd was en verstoten en vervloekt; wel, dat Hij dit deed om ons; wel, dat hier gebeurd is, wat bij mensen onmogelijk was. Niet, dat Hij geboren werd, is het wonder, want elke dag staan er geboorteberichten in de krant; maar, dat Hij zó geboren is, dat is het wonder, want bij mensen is dat niet mogelijk; niet dat Hij teer was en lief en hulpeloos, is bijzonder, want dat kunt ge elke dag bij mensen zien, dat is ook nu nog bij mensen mogelijk; maar dat de levensaanvangen van dit kind er waren zonder toedoen des mans, dat is het, wat bij mensen onmogelijk is.

Ontvangen van de Heilige Geest: hier is een nieuw en vreemd begin, hier wordt geboren de nieuwe mens; maar toch geboren uit de maagd Maria, onze zuster naar het vlees en naar de Geest; Christus Jezus staat er niet buiten, buiten onze menselijke samenleving, buiten onze menselijke verbanden; de Geest draagt Hem in in onze menselijke natuur, want Hij is de Zoon van David, zegt Mattheus; de Zoon van Abraham, zegt dezelfde; de Zoon van Adam, zegt Lucas. Maar toch komt daar in die rij van David en Abraham en Adam een nieuwe mens en een nieuw begin. Nu komt er in ons, in mijn leven een nieuw begin. En de evangelisten hebben geen idyllische en ontroerende tafereeltjes ons geschilderd over het kindeke Jezus, maar wél hebben ze geslachtsregisters geschreven, opdat wij zouden geloven, dat Hij is de Zoon van Adam, Abraham en David. En onze belijdenis heeft dat gelukkig vastgehouden, dat er door deze nieuwe geboorte een nieuw begin komt in onze natuur, want nú is er de ware mens, het ware zaad Davids, de ware broeder.

Christus, ontvangen van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria.

1. De Zoon en Heer van Adam.
2. De Zoon en Heer van Abraham.
3. De Zoon en Heer van David.

1. De evangelist Lucas schrijft het evangelie van Jezus Christus. Maar op het moment, dat hij zijn bericht over de werkzaamheid van Johannes de Doper afsluit, om te verhalen, wat Jezus heeft gedaan en geleerd, schrijft hij eerst een geslachtsregister. En die stamboom maakt hij dus tot inzet van heel het werk van Christus.

Maar het merkwaardige is dan, dat hij, anders dan Mattheus, die stamboom herleidt tot Adam, de zoon van God. Want Lucas heeft Paulus horen spreken, en hij is diep onder de indruk gekomen van wat Paulus sprak over Christus als de tweede Adam. En Lucas ziet sindsdien heel het evangelie in dat licht: het is de tweede Adam, die kwam leren en werken.

En zo valt er ook een heel eigenaardig licht op het Kerstevangelie, dat hij schrijft: dit is de geboorte van de tweede Adam, Adams Zoon en Adams Heer. De eerste Adam is niet geboren, maar geschapen. De tweede Adam is wel geboren, maar toch ook geschapen. Hij is geboren, geboren uit de maagd Maria. Hij is geschapen, immers ontvangen van de Heilige Geest. Hij is geboren: nu is Hij Adams Zoon; Hij is geschapen: nu wordt Hij Adams Heer.

Want Adam heeft vele kinderen gehad: hij gewon zonen en dochteren, zegt de Schrift. Maar over al die levensaanvangen ligt een vloek; op elke wieg in Adams tent rust zwaar

het oordeel der toerekening. En God zegt bij elke wieg: is Adam uw vader en hoofd? Dan wordt gij door de ongehoorzaamheid van die ene mens tot zondaar gesteld. Dat betekent het, kind van Adam te zijn. En nu heeft Adams geslacht geen toekomst meer; want hoe vaak de wieg ook voor de dag wordt gehaald, de toerekening blijft, en de schuld van Adam komt over al zijn kinderen tot verdoemenis. Niemand kan die noodlottige ban breken: dat is bij mensen onmogelijk. Van elk kind zal opnieuw gelden: in zonden ontvangen en geboren. Door de voortgang van de schuld en de toerekening en de straf (de dood) wordt de levensvoortgang nu de voortgang van de dood!

Maar thans wordt Jezus Christus geboren uit de maagd Maria, dochter van Adam. Adam krijgt een zoon, maar hij verwekt ditmaal geen zoon; Jezus Christus is niet uit Adams lendenen. Dit is het verhaal van wat mogelijk is bij God; God schuift Jozef opzij, d.w.z. Hij schuift Adam opzij. Hij neemt Maria, Hij legt beslag op Adams vlees en bloed; dit kind zal wel hebben Adams vlees en bloed, maar toch is het niet geboren uit den bloede, noch uit de wil des vleses, noch uit de wil des mans, maar uit God. Adam verwekt ditmaal geen kind, het zou hem niet baten, het zou de ellende alleen maar vergroten, want Adam kan slechts de schuld verder dragen, en de werkingssfeer der verdoemenis uitbreiden. Maar hij ontvangt wel een kind. God scheidt een kind, God maakt in Adams vlees en bloed een nieuw begin. En omdat God scheidt, daarom is het het Heilige. Het staat buiten de schuld en verdoemenis, want het is ontvangen van de Heilige Geest. En toch komt het onder de schuld en verdoemenis, want het is geboren uit de maagd Maria.

En daar ligt het nu alles in. In dit, dat bij mensen onmogelijk was, doch mogelijk bij God. Hier de Heilige en Onschuldige, die ingaat in onze menselijke natuur, in de bedorvenheid en schuld daarvan, die die op zich neemt, maar daarin al Adams kinderen verlost. God geeft Adam een kind: dat heeft Hij vaker gedaan. Hij geeft Adam een Heer: dat is nog nooit geschied. En nu legt God alles op Hem, al de schuld, al de vloek, al de verdorvenheid van onze natuur; maar hierdoor is nu de schuld, waarin ik ben ontvangen en geboren, voor Gods aangezicht bedekt. Dat wil zeggen: nu wordt mijn menselijke natuur weer bevrijd. Nu wordt het weer de ware menselijke natuur. Want dit is niet een stukje dogmatiek, maar belijdenis van geloof. Hier heeft God ons leven op een nieuwe basis gesteld, en de grote wending gebracht. Mijn schuld, waarin ik ontvangen en geboren ben, is voor Gods aangezicht bedekt. God kan mij weer zien in gunst. De kracht der zonde is in mij gebroken door dit nieuwe begin. Nu word ik weer zuiver mens.

Er zijn mensen, vooral veel jongelui, die menen, dat het geloof de domper zet op het leven; dat Christen-zijn betekent de verschrompeling, de verstikking van het echt-menselijke. Dat Christen-zijn inhoudt: dit mag niet en dat niet: dat overal de bordjes staan met "Verboden Toegang". Maar weten ze dan niet, dat het Kerstfeest is geweest, en dat daardoor het echt-menselijke, de ware menselijke natuur, is vrijgemaakt? Christen-zijn: dat is: ge zult weer vrijelijk eten van alle bomen van Gods hof. De wereld ligt weer open: God heeft u weer lief, want de schuld is weggenomen; de glimlach Gods is nu over elke wieg, en Hij verheugt zich over onze spelende en stoeiende jongens; zijn welbehagen is groot over onze jongens en meisjes, als de liefde in hun leven komt, en als ze aan het werk gaan. Want ze zijn wel Adams kinderen, doch God ziet hen aan in Jezus Christus, Adams Zoon en Adams Heer. En nu staan we in de ruimte weer; en het echt-menselijke, dat is er pas in het geloof. Het onmenselijke, de vloek, de scheefgegroeide natuur, dat is weggenomen. God heeft u in Christus weer recht gemaakt. Door Hem gaan alle deuren in Gods wijde wereld voor ons pas open.

De Zoon en Heer van Adam. Een nieuw begin. Ge weet, hoe Adams kinderen tegen elkaar in het harnas zijn gevlogen, uiteen zijn geslagen. We beleven het vandaag, en we zien het niet weer goed komen: de haat tussen de volkeren. Dan zeggen we: er is geen hoop meer voor de wereld; elke vrede was tot dusver het begin van een nieuwe oorlog. Maar daarom is het dan ook een verademing, neen, onze verlossing, dat wij vandaag belijden Jezus Christus, Adams Zoon en Heer. Dan bloeden de volken dood, en toch zien we boven de slagvelden het licht gloren, het licht van Jezus Christus, de tweede Adam, die de zonde van de eerste wegneemt, en zo ook de vloek van de versplintering teniet doet. Al Adams kinderen ondergaan vandaag nog de vloek van zijn zonde; de

verdeeldheid vreet al verder door en vreet steeds dieper in. Maar op ditzelfde ogenblik zie ik Hem, de tweede Adam, die vergaderend werkt, die door Zijn Woord en Geest zich vergadert een gemeente uit alle geslacht en taal en volk en natie. En dan kan ik in deze verscheurde wereld toch zingen: Vrede op aarde. Want de zonde heeft geheerst tot de dood, maar de genade gaat heersen tot het eeuwige leven door Jezus Christus.

2. Maar dan is Hij voorts ook de Zoon van Abraham, zegt Mattheus. En de catechismus zinspeelt daarop, als hij zegt, dat Hij Zijn broederen in alles gelijk is geworden. Zijn broederen. Dat is geen term hier van vleselijke verwantschap, maar van geestelijke band. Broederen, dat is de gemeenschap van Abrahams kinderen, dat is de kring van het Verbond.

Want ge weet wel, dat God binnen de kring van Adams kinderen een nieuwe gemeenschap, een nieuw levensverband heeft afgezonderd, toen Hij Abraham riep. Hij riep hem weg uit zijn land en maagschap en uit zijns vaders huis, Hij isoleerde hem van Adams kinderen, om met hem op te richten het verbond der genade, met hem en zijn zaad na hem.

En Abraham krijgt ook kinderen, niet kinderen des vleses, maar kinderen der belofte. En zo krijgt ge dus binnen de kring van Adams zonen, waar de schuld doorgaat, een nieuwe kring, waar de belofte verdergaat, de belofte van genade. Er komt een gemeenschap van broeders, die erfgenamen zijn van de belofte des levens.

Maar ook die kring kan niet verderkomen. In de gemeenschap van Adam loopt het leven dood; het leven plant zich voort van vader op zoon, maar de weg van Adam loopt dood; wie zal een reine geven uit een onreine? Niet één. Maar Abraham komt, en het verbond wordt opgericht. En nu gaat de belofte voort van vader op zoon. En dus schijnt de weg van Abraham niet dood te lopen. Want boven elke wieg hangt nu niet slechts het oordeel der verdoemenis van Adam, maar ook de belofte van Abraham. En toch loopt ook de kring van Abraham dood. Want in elk verbond zijn twee delen begrepen; hier is niet alleen de belofte des levens van Gods kant, maar ook de eis der nieuwe gehoorzaamheid van 's mensen kant. En de belofte wordt slechts vervuld, waar de erfgenamen de nieuwe gehoorzaamheid volbrengen. En dat kunnen ze niet. En dus gaat wel de belofte verder van geslacht op geslacht, maar de eis die aan de belofte verbonden is, wordt niet vervuld. En daarom kan de belofte niet verkregen worden. Abraham kan eindeloos kinderen krijgen, maar de vervulling der belofte komt niet naderbij. Abrahams kinderen gaan in ballingschap, straks zuchten ze onder de Romein, vanwege hun ongehoorzaamheid. Daar hebt ge het dus weer: wat bij mensen onmogelijk is, dat kan geen Jood veranderen.

Maar hoort nu toe: Jezus Christus, geboren uit de maagd Maria, dochter van Abraham, Hij is geboren: nu is Hij Abrahams zoon, nu staat Hij tussen vele broeders; maar Hij is ook geschapen, immers ontvangen van de Heilige Geest: nu is Hij Abrahams Heer en de eerstgeborene onder vele broeders. Abraham ontvangt een zoon, maar hij verwekt ditmaal geen zoon. En dit is het verhaal van wat mogelijk bleek bij God. God schuift Jozef opzij, God schuift Abraham opzij. Hij neemt Maria, Hij legt wel beslag op Abrahams vlees en bloed, maar dit kind is toch weer geboren niet uit den bloede, noch uit de wil des mans, maar uit God. En nu wordt Abraham verlost, en heel de gemeenschap der broeders. Abraham kan kinderen krijgen, en op hen de belofte overdragen, maar hij krijgt nooit een kind, dat de eis des Verbonds vervult, en de vervulling der belofte mogelijk maakt. Maar God scheidt een kind, Hij maakt in Abrahams vlees en bloed een nieuw begin. En omdat God Hem scheidt, daarom is Hij de Heilige. Nu staat Hij daar als een Broeder tussen de broeders, hun in alles gelijk, doch zonder zonde. Hij kan de eis des Verbonds vervullen, want Hij is ontvangen van de Heilige Geest, daarom zal Hij de belofte van Abraham verkrijgen, want Hij is toch Abrahams Zoon, geboren uit de maagd Maria. En dus staat hier Abrahams zoon, erfgenaam der belofte, maar toch hoog boven Abraham en al de broeders uit Abrahams Heer, vervuilers van de eis der nieuwe gehoorzaamheid, en daarom ook vervuiler der belofte. En nu wordt Abrahams zaad verlost, en de broeders kunnen getroost opzien naar de Eerstgeborene onder hen; deze

vervult immers het verbond? Hij verwerft de genade, Hij vervult de eis der wet; Hij is het verbond in eigen persoon.

En zo staat het Kerstfeit beheersend midden ook in onze tijd. Abrahams Zoon en Heer. We willen ons daarvoor niet schamen: de zaligheid is uit de Joden. En dan weten we het wel: de verharding is over een deel van Israël gekomen naar Gods verheven heilsplan. Maar toch is er hoop voor de wandelende Jood; want de genadegiften en roeping Gods zijn onberouwelijk. Christus heeft de belofte van Abraham vervuld, en daarom is er een toekomst voor Abrahams kinderen. Want de belofte blijft: gans Israël zal zalig worden.

Jezus Christus, ontvangen van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria, dochter van Adam en Abraham. Van Adam: daarom is Hij het licht tot verlichting der heidenen. Maar van Abraham ook: daarom is Hij de heerlijkheid van zijn volk Israël.

En ge weet het: wij, die heidenen waren, we zijn op de boom van Israël ingeënt, ingelijfd in de kring der broeders en der erfgenamen der belofte. En wij vieren Kerstfeest, en we zingen van Hem, in Wien het verbond vervuld is; die de eis heeft vervuld, en de vloek gedragen, voor ons, Zijn broederen, en die ons doet wandelen in de nieuwe gehoorzaamheid.

Nu wordt de doopvont een zeer vertroostend ding; onze kinderen worden gedoopt in Jezus Christus, in Zijn dood en opstanding. Betrokken bij dit nieuw begin. En nu wordt het hun verzegeld, niet maar, dat de vloek van Adams zonde doorbroken is, maar óók, dat de vervulling van Abrahams belofte verkregen is. En dan krijgen we kinderen in een barre, troosteloze wereld, waar voor Gods kerk al minder plaats is; en we zingen het toch: ons Godgeheiligd zaad zal 't gezegend aardrijk erven. Want Christus is geboren, Abrahams Zoon en Abrahams Heer, onze broeder Jezus Christus, en toch onder allen de eerstgeborene, immers zonder zonde.

3. En nu ten laatste: Jezus Christus, het ware zaad Davids. Immers, Davids Zoon en Davids Heer. Ik ga daarvan nu niet veel zeggen, want ik heb het in de Kerstpreken zovaak gedaan.

Er daagde hoop voor Adam, met Abraham. Toen kwam in de wereld der toerekening het verbond der genade. Er daagde voor Abraham hoop met David, want toen kwam binnen het verbond het koningschap. En zo is er dus binnen de kring des Verbonds weer een kleine gemeenschap gevormd, waar niet maar de belofte, maar ook de kroon verdergegeven wordt.

En nu schijnt het pad geheel gebaand te zijn: in David, voor Abraham en zo voor Adam. Want David zal Abrahams zaad verlossen, en in Abrahams zaad zullen alle kinderen van Adam gezegend worden.

Maar toch loopt ook de weg van David dood. Hij draagt de kroon, maar hij heeft hem zelf ontheiligd. Hij telt het volk, en verliest zijn volk meteen. Ze vallen bij duizenden. En de kroon gaat over op zijn zonen na hem, maar als ze groot geworden zijn, verheft zich hun hart, en het koningschap gaat te gronde. En als Maria haar kindje verwacht, dan is het hopeloos voor David: David kan Abraham niet verlossen, en daarom kan Abraham Adam niet zegenen. Dit is het, wat bij mensen onmogelijk was.

Maar bij God zijn alle dingen mogelijk; immers, ik belijd hier Jezus Christus, ontvangen van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria. Hij is geboren: Davids Zoon; maar ook geschapen, immers ontvangen van de Heilige Geest: nu is Hij Davids Heer.

David ontvangt een zoon, maar hij verwekt geen zoon. God schuift Jozef opzij, God schuift David opzij. Hij legt beslag op Davids vlees en bloed, maar dit kind is toch geboren alleen uit God. God maakt in de koningslijn 'n nieuw begin. Hij staat daar aan 't eind van de vervallen koningslijn: Davids zoon, die daarin Davids zonde boet; maar Hij staat er toch als eeuwige Koning, Davids Heer. Want God heeft tot Hem gezegd: zit aan mijn rechterhand.

En zo staat het Kerstfeit vertroostend in de wereld van vandaag: de kerk lijdt en zwoegt,

heel de wereld is in nood. Maar wie heeft het heft in handen? Daarom houden we toch de Koningspsalm vast: de bergen zullen vrede dragen, de heuvels heilig recht. Nooddriftigen zal Hij verschonen... Immers, wij zijn het gezegend heidendom. En wat kunnen we anders doen dan dit: 't geluk van deze Koning prijzen, die Davids troon beklom?

Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen!

Amen.

Zondag 26 September 1943.

ZONDAG 15

Lezen: 1 Petrus 2:18-25

Heidelbergse Catechismus Zondag 15

Gezang 15

Gezang 16:3

Psalm 89:16, 17, 18

Psalm 89:20

37. Vraag. Wat verstaat gij door het wordeke: Geleden?

Antwoord. Dat Hij aan lichaam en ziel, de ganse tijd zijns levens op aarde, maar inzonderheid aan het einde zijns levens, de toorn Gods tegen de zonde des gansen menselijken geslachts gedragen heeft, opdat Hij met Zijn lijden, als met het enig zoenoffer, ons lichaam en onze ziel van de eeuwige verdoemenis verlost, en ons Gods genade, gerechtigheid en het eeuwig leven verwierf.

38. Vraag. Waarom heeft Hij onder de rechter Pontius Pilatus geleden?

Antwoord. Opdat Hij, onschuldig onder de wereldlijke rechter veroordeeld zijnde, ons daarmede van het strenge oordeel Gods, dat over ons gaan zou, bevrijdde.

39. Vraag. Heeft dat iets meer in, dat Hij gekruisigd is geweest, dan of Hij met een andere dood gestorven was?

Antwoord. Ja het: want daardoor ben ik zeker, dat Hij de vervloeking, die op mij lag, op Zich geladen heeft; dewijl de dood des kruises van God vervloekt was.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

We moeten ons vanavond rekenschap geven van het lijden van onze Heere Jezus Christus. Want de vraag wordt hier aan ons gesteld, wat wij verstaan onder dat ene woord uit de belijdenis, het wordeke "geleden". Het is maar één wordeke, en toch is dit korte woord van een onmetelijke inhoud. Het is maar een heel simpel woordje, en toch zit er alles in; want het is van een helse diepte, het brengt een gans zeer uitnemende hemelse vertroosting, en het beheerst de hele wereld en de ganse geschiedenis.

Geleden: daarvan moeten wij spreken in een wereld van nameloos lijden, nu het lijden de grenzen van het menselijke overschrijdt. We zouden zeggen: wat lijden betekent, dat zijn we wel gewaar geworden, en we ontdekken het nog elke dag beter. 't Ganse schepsel zucht. En de hoop versterft, dat het zal vrijgemaakt worden van de dienstbaarheid.

Toch moeten we oppassen, dat we niet eenvoudig het lijden van Hem en dat van ons -op één lijn plaatsen. Sommigen doen dat, en dan zeggen ze: ja, het zal wel erg geweest zijn bij Jezus, maar is ons lijden minder erg? Het duurde bij Hem maar heel kort, en wat hebben wij al veel jaren geleden. Waren Zijn pijnen groter dan de afschuwelijke dingen, die vandaag de wereld doen krimpen? Maar wie eenmaal zo gaat redeneren, die verliest het lijden van Jezus Christus. Als we dat eenmaal met dat van ons op één lijn stellen, ja, dan is Zijn lijden niet zwaarder meer. Wat Hij naar het lichaam heeft ondergaan op die ene dag, *is* vreselijk geweest, maar niet erger dan de verschrikkingen, waaraan thans de mensen weken en maanden lang zijn blootgesteld.

Maar, wat maakt het lijden van Christus volkomen anders dan het lijden van deze tegenwoordige tijd? Wel, Zijn lijden was offer en betaling. Hij stelde Zijn ziel tot een losprijs voor velen. Maar, als wij vandaag de slagen ontvangen, dan betalen we niet, en we betalen daarmee zeker niet de schuld van een ander. En dan: Hij heeft geleden als de mens zonder zonde; en niemand kan zich indenken wat het zeggen wil, als de zondeloze te worden overgeleverd aan de goddelozen. De zonde heeft ons afgestompt, verdierlijkt, soms tot duivelen gemaakt; wij reageren niet fijngevoelig meer. Wel zijn we gauw op de teentjes getrapt, maar we trappen ook de naaste erop. We hebben wel last van de gevolgen der zonde, maar we hebben geen afschuw van de zonde zélf, zoals Hij. En als Christus dus lijdt, dan is dat volkomen anders. Want hier is een mens, die niet slechts onschuldig lijdt, maar die ook lijdt als mens zonder zonde, die niet is afgestompt, die alles wel haarfijn gevoelt en op alles volmaakt zuiver reageert. Als Christus een slag in het gezicht krijgt, dan is het niet de pijn van die slag, maar dan is het het precies taxeren van de zonde daarin, die Hem lijden doet. Het kruis, dat is voor Hem niet de foltering van het lichaam slechts, en niet de spot van mensen, maar dat God Hem verstoot. Wij kunnen niet lijden zoals Hij, want niemand stelt zijn ziel tot een losprijs van anderen, niemand is zondeloos zoals Hij, en niemand weet wat helse kwelling is. We kunnen ons misschien een idee vormen van de lichaamspijn aan het kruis, iets (maar ook nooit meer) aanvoelen van de hoon der mensen, maar we hebben geen vermoeden van helse benauwdheid. En God beware ons ervoor, dat we ooit zouden vermoeden, wat dat inhoudt.

En dus, geliefden, wij stellen vanavond niet Zijn lijden op één lijn met het onze. We gaan niet, vanuit wat wij van lijden weten, dat van Hem benaderen, want het is volkomen anders.

En toch maken we Zijn lijden ook niet van ons lijden los. Het is volkomen anders bij Hem, maar toch heeft het alles met het lijden van deze tijd te maken. Zijn lijden verklaart alles, wat er verder aan lijden in de wereld is.

Het lijden van Christus en het lijden van deze tegenwoordige tijd.

Ik zeg u van Zijn lijden, dat het

1. de vertroosting biedt in het lijden van deze tijd.

2. de verklaring geeft van het lijden van deze tijd.
3. de vervulling vindt in het lijden van deze tijd.

1. We beginnen dus met de vertroosting, die het lijden van Christus ons biedt. Want de catechismus is het boek van de enige troost, ook in de omstandigheden van nu. En pas wanneer we waarlijk in Christus getroost zijn, kunnen we ook aanvaarden de verklaring en de vervulling, die we straks bespreken.

Nu legt de belijdenis er de nadruk op, dat Christus de ganse tijd Zijns levens geleden heeft. Het begint dus al direct bij Zijn geboorte. Ge kent dat wel, dat Hij is gewonden in doeken en gelegd in de kribbe, omdat er geen plaats was in de herberg; en ge weet ook, dat bij Zijn voorstelling het offer der armen werd gebracht, en dat de schatten der wijzen werden verteerd tijdens de vlucht naar Egypte.

Als ge dat zo aan de buitenkant bekijkt, valt het nogal mee. Inderdaad, er zit iets heel triests in, dat Zijn bed werd gespreid in een stal; en de armoede treedt alom in het licht, en de vlucht was heel moeilijk. Maar zolang ge bij de buitenkant blijft staan, valt het toch wel mee. Er zijn tijdens evacuatie of bij bombardementen wel kinderen ter wereld gebracht in ontstellend veel groter ellende. Er zijn in de laatste jaren wel kinderen geboren, voor wie zelfs geen kribbe of doeken gereed waren.

Maar zo moet ge dit niet benaderen. Al lijkt het bij Jezus zo aan de buitenkant nog mee te vallen, het draagt bij Hem toch oneindig ernstiger karakter, want dit behoort bij Hem van stonde aan tot het werk der betaling. God begint Hem eigenlijk al dadelijk alles af te nemen. Jezus kan als kind nog niet Zijn leven stellen tot een losprijs, maar God vraagt van Hem dan tóch al de losprijs. En de dreiging der Egyptenaren (daarover hebben we met Kerstmis gesproken) die dreiging hangt loodzwaar al over Zijn prille jeugd, en die bui trekt niet voorbij, maar komt al meer opzetten, tot Hij op de Goede Vrijdag in hun handen wordt overgeleverd en gedood.

Als wij dus vandaag tobben met onze kinderen, met hun brood en hun kleren, dan is dat heel wat anders dan bij Hem. God heeft al onze armoede tegen Hem doen aanlopen, opdat de engel voor ons en voor onze kinderen eruit weg zou zijn. Dan is de armoe er nog wel, en de moeite, maar we hebben daarin vrede met God door onze Heere Jezus Christus.

En nu werk ik dit niet in details uit; maar zo heeft Hij geleden de ganse tijd Zijns levens. Dat wil zeggen: van de wieg tot het graf was het bij Hem één grote betaling. God nam Hem alles af. De vossen hebben holen en de vogelen des hemels nesten, maar de Zoon des mensen had niets om het hoofd neder te leggen. D.w.z. Hij heeft niet maar het leed der dakloosheid gedragen, maar de vloek gedragen, opdat wij vrede zouden hebben met God. Zelfs al hebben we geen dak meer boven ons hoofd. En zo met alles: de ganse tijd Zijns levens tussen wieg en graf; dat is dus in alles, wat er in een mensenleven zo te kijken komt, in alle verhoudingen, heeft Hij de vloek gedragen. En zo heeft Hij uit alles in ons leven de vloek weggedaan. En dan spitst die vloek zich toe bijzonder aan het einde van Zijn leven, dan mag Hij Zijn kleed niet houden, en Zijn brood niet, en Zijn vrijheid niet; dan vindt Hij geen recht meer, en geen barmhartigheid meer. Dan wordt Hem Zijn eer geroofd.

Dat zijn alle dingen, die elk mens kunnen gebeuren; dat alles kon ons ook overkomen; en toch wordt het voor ons nooit, wat het voor Hem was. De vloek is er uit weg. Van onze dood zegt de catechismus: geen betaling voor de zonde, maar afsterving van de zonde en doorgang tot het eeuwige leven. Dus; instrument van genade en leven. En dat geldt van alle dingen, die Christus leed: als het brood krap wordt toegemeten, het is geen betaling voor de zonde meer, maar afsterving daarvan. Als onze eer en ons recht ons worden betwist, dan betalen we niet aan God, maar dan staan we in die nood als mensen, voor wie bij God betaald is door Hem. Ze kunnen ons alles afnemen: brood, kleed, eer, vrijheid, recht, leven; noem, wat ge maar noemen wilt. Maar God rooft het ons niet in Zijn toorn; in dat alles, zegt Paulus, in vervolging, honger, naaktheid, gevaar, zwaard, in dit alles zijn we meer dan overwinnaars door Hem, die ons heeft liefgehad; ze

kunnen ons alles ontnemen, maar wie kan ons daarin scheiden van de liefde van Christus?

De belijdenis noemt hier speciaal twee momenten uit het lijden van Christus, die van grote betekenis zijn: allereerst, dat Hij geleden heeft onder Pontius Pilatus. Dit houdt iets meer in, dan wanneer Hij een andere dood gestorven ware, zegt de catechismus. Christus is niet gestorven aan een longontsteking of zo; Hij is niet gevallen door de hand van een sluipmoordenaar, maar Hij is gerechtelijk ter dood gebracht. En dat móést. Want de machten, die er zijn, die zijn van God verordineerd; de zwaardmacht en heel het apparaat der Justitie is van God. En de Schrift zegt daarvan heerlijke dingen, n.l. dat deze Overheidsmacht is dienaars van God, ons ten goede. Want naar Gods bestel is de Overheid wreekster van het kwade, en moet ze lof geven aan wie goed doen. En ze doet dat niet van zichzelf, of in naam der burgerij, maar op last van God.

Als dus Christus sterft onder Pontius Pilatus, dan keert zich daarin tegen Hem heel het rechtsapparaat van God. Dan grijpt God zelf via die Overheidsmacht gerechtelijk in. Een ziekte staat onder Gods voorzienig bestel, een sluipmoord ook: maar God Zelf is actief, wanneer Hij de machten van het zwaard-recht geeft. En als God Hem lijden doet onder Pontius Pilatus, dan is het dus God zelf, die Hem terechtstelt, die Zijn ganse rechtsorde in beweging stelt tegen Christus. Gód is het, die Hem heeft terechtgesteld; want Hij is onder Pontius Pilatus gekomen voor de vierschaar Gods.

Maar dit is dan ook de vertroosting der Kerk, dat in Christus zo de zonde is gestraft naar Gods recht, ambtelijk, door hen, die hiertoe waren aangesteld. Gód heeft aldus de zonde geoordeeld in Zijn vlees. Maar God heeft onze zonde zo geoordeeld in Hem. En daardoor ben ik zeker, dat Hij ons van het strenge oordeel Gods heeft bevrijd. Waarom kunnen we zonder verschrikking voor de rechterstoel Gods verschijnen? Omdat het proces tegen ons al aanhangig is geweest onder Pontius Pilatus; omdat, toen Pontius Pilatus op de rechterstoel ging zitten tegen Jezus Christus, hij in Gods naam op Gods stoel vonnis ging wijzen tegen ons. Toen hij Christus overgaf aan het kruis, en toen de soldaten wegmarcheerden naar de plaats der executie, toen zijn wij geoordeeld en gekruisigd in Hem. En daarom is het waar, dat niemand nu meer beschuldiging kan inbrengen tegen de uitverkorenen Gods. Als het vonnis tegen ons in Christus al gerechtelijk ten uitvoer is gelegd, wie zal dan nog veroordelen degenen, die in Christus zijn?

En dat komt daarbij dat andere: dat van het kruis. De kruisdood is ernstiger dan elke andere dood. Want heel het rechtsapparaat in deze wereld kan niet anders doen dan iemand uit het leven werpen in de dood; verder gaan met zijn straf kan het niet. En toch is in Israël één bepaalde vorm van doodstraf, die meer is dan alleen maar doden; dat is de ophangingsdood. De opgehangene is Gode een vloek, en hij is ook den mensen een vloek. En als Christus Jezus gekruisigd wordt en gehangen aan het hout, wordt daarin aan Hem voltrokken een straf, die de menselijke, aardse perken te buiten gaat. Immers, Hij wordt Gode een vloek. De mensen zeggen: O, God, wij kunnen niet verder, maar we geven Hem aan U over, opdat Gij Hem verlaten zoudt. Ze schuiven Hem de hel binnen, als ze Hem kruisigen. Hij wordt van God verlaten; en ook van de mensen verlaten. Want Hij wordt in deze Zijn schande als verwerpende Gods prijsgegeven aan het publiek, opdat Hij de speelbal van allen zou zijn. De mensen ook kunnen op helse wijze Hem nu kwelen, want in de hel spot de één met het ongeluk van de ander. Hij wordt vogelvrij verklaard: ze mogen met Hem doen naar hun lust. Er is geen recht meer, dat Hem nog beschermt; God neemt het voor Hem niet meer op, en de mensen evenmin.

En zo is Christus gekruisigd, uitgeworpen uit de gemeenschap van God en mensen; weggestoten in de volkomen verlating. Maar nu trooste zich de kerk, want wat ons nu overkomt, het gericht van God keert zich tegen ons niet, en we worden door Hem nooit meer gevloekt. We zijn altijd in onze hoogste benauwdheid bij Hem aangenomen als Zijn lieve kinderen en erfgenamen.

Neen, dit wil niet zeggen, dat we aan de verschrikkingen ontkomen. Het rechtsapparaat kan zich ook keren tegen ons; onschuldig ter dood veroordeeld, ach, de geschiedenis der Kerk is er vol van: Jacobus, Petrus, Paulus, en dan een lange rij van martelaren. En dat

gaat zo de eeuwen door. Maar toch hebben ze hun psalmen kunnen zingen in de rook, want ze wisten, dat Gods rechtsspraak hen niet veroordeelde; dat het vonnis alleen maar van mensen kwam, doch niet van God. Zij zijn geweest een speelbal van mensen, ze deden maar met hen, ze waren geworden aller afschrapsel, maar ze zijn daarin niet verlaten geweest; ze waren van hun kindschap zeker. En als het ons overkomen zou, het lijden zou ontzaglijk zijn, het lijden van rechteloosheid en helse hoon; en toch zullen we zeer getroost zijn, want ons recht is van de Heere, en Hij zal het doen voortkomen als het licht. In de rechteloosheid bij de mensen is ons toch gewaarborgd het recht, dat wij hebben bij God. En in de helse hoon van mensen is altijd triomferend de hemelse vertroosting, dat we zijn aangenomen bij God. En zo blijft het lijden van onze Heere Jezus Christus onze enige troost, ook in het lijden van deze tegenwoordige tijd.

2. O neen, daarmee is nog lang niet uitgeput het verband tussen het lijden van Christus en het lijden van deze tijd. Daar wordt ontzaglijk geleden, en velen kunnen het niet verwerken, dat God dit toelaat. Dat Zijn barmhartigheid niet openbaar wordt. Inderdaad, als de liefde Gods geopenbaard is ter verlossing in het lijden van onze Heere Jezus Christus, waar is dan die liefde vandaag?

Maar, wel ver ervan, dat deze tijd een fel contrast vormt met het lijden van Christus, vindt het daarin zijn enige verklaring. Want hier staat, dat Christus Jezus gedragen heeft de toorn Gods tegen de zonde van het ganse menselijke geslacht. God kan de wereld alleen aannemen in het lijden van Zijn Zoon.

Maar wat is het? De wereld heeft Christus verworpen, zichzelf met haar kinderen geplaatst buiten de liefde Gods; verstoten de enige mogelijkheid, waarop ze bij God aangenomen kon worden. Wat blijft er dan anders over, dan dat God te allendage toorn? Ze hebben hun hele leven van de wieg tot het graf gesteld buiten het lijden van Christus. Maar nu ligt dan ook de toorn Gods op hen, van de wieg tot het graf.

Er gebeuren ontzaglijke dingen: dagelijks vallen er velen, daar is schreiende nood bij kinderen en bij oude mensen; daar is ontwrichting van heel het leven. Maar wie het lijden van Christus gelooft, die verstaat: nu kan het niet meer anders, God is liefde, ook vandaag, want Hij handhaaft het offer van Zijn Zoon als losprijs voor de ganse wereld; maar de wereld wil in deze liefde niet leven. Ze hebben het lijden van Christus veracht ter verzoening; nu zullen ze zelf lijden en ondergaan in de toorn.

God heeft aan Christus een naam gegeven boven alle naam, en Hem gemaakt tot Koning der koningen, en Heer der heren, vanwege Zijn lijden. Maar ze verachten Christus, de volkeren en de machtigen der aarde; ze tellen niet de Opperhoogheid, die Hij door Zijn bloed zich verwierf. Nu stort hun macht ineen, en hun heerschappij verschrompelt. De machten, die er zijn, die zijn van God verordineerd; maar wee hun, wanneer ze zich stellen buiten de liefde Gods in Christus Jezus; wanneer ze zich onttrekken aan de Majesteit, die Hij verkregen heeft door Zijn bloed; dan zal hun macht vergaan. En het volkerenleven moet nu tot een chaos worden.

Ze bouwen het leven op buiten Hem. En ze menen, dat ze zo hun naam en eer kunnen behouden. Maar nu overdekt God ze met schande. Daar is geen leven, daar is geen eer, daar is geen macht verzekerd, anders dan in de gemeenschap met het kruis van Christus. En als ze Hem, de Gekruisigde, niet eren, dan wreekt zich dat lijden; dan ontketent het kruis van Christus alom in de wereld de dood, de eerloosheid, het verval van macht.

En wanneer wij de wereld een chaos zien worden, we zullen niet klagen en vragen, alsof dit in strijd zou zijn met de liefde Gods. Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft; dat Hij Hem niet gespaard heeft, maar voor ons allen overgegeven heeft in de dood. Maar alleen zo, dat een ieder, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Heeft de wereld in Christus geloofd? Hebben de machtigen hun sterkte gezocht bij het kruis? Hebben ze hun eer gered door het geloof in Zijn schande? Ze hebben niet in Hem geloofd. Nu wordt de keerzij openbaar: alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven

heeft. Maar een ieder, die niet gelooft, moet dan nu ook verderven, hij zal het leven niet zien in der eeuwigheid.

Waarom lijdt de wereld nameloos? Waarom wordt het bijna hels? Omdat Christus geleden heeft, daarom. Zijn lijden brengt ons de hemel in, of het stoot ons de hel binnen. God kruisigde Hem, opdat wij aan het gericht Gods zouden ontkomen. Maar hoe zal de wereld aan het gericht ontkomen, terwijl ze Zijn kruis veracht?

3. En nu het laatste: het lijden van Christus vindt zijn vervulling in het lijden van de tegenwoordige tijd. Want niet alleen de wereld bloedt, de kerk bloedt ook en nog veel erger. In al de gebeurtenissen heeft de kerk het meest verloren. En als ge de Schrift vraagt, hoe dat toch zit met het lijden van de kerk, dan wordt ons geantwoord, dat we in ons vlees te vervullen hebben de overblijfselen, de resten van Christus' lijden. Natuurlijk niet zo, dat het lijden van Christus nog onvoltooid is in die zin, dat daaraan nog iets zou moeten worden toegevoegd voor de verzoening; dat niet. Maar wel in deze zin, dat de wereld nog altijd het kruis voor Christus opricht, en dat ze, omdat Hij haar ontruikt is, Zijn kerk kruisigt.

Het is niet zo, dat de wereld onverschillig aan het kruis van Christus voorbijgaat, en dat ze weigert daaruit te leven. Ze haat Hem en koelt die haat op Zijn kerk. Daarom worden wij de ganse dag gedood en geacht als schapen ter slachting. Het lijden van Christus handhaaft zich, niet alleen in de wereldchaos, maar ook in de haat der wereld tegen heel de kerk. Hij heeft de ganse tijd Zijns levens op aarde geleden. Wat betekent dat? Dat nu ons leven wordt een gestadige dood. Dat de schaduwen van Christus' kruis hangen boven de wieg van elk kind, dat in de kerk geboren wordt. Gods toorn is wel uitgewoed tegen Hem, maar de vijandschap der wereld niet. En de overblijfselen van dat lijden krijgen wij te dragen.

En daartoe wordt heel het machtsapparaat der wereld gebruikt: wij zullen lijden onder Pontius Pilatus. En ze geven ook ons aan de verachting prijs: de dode lichamen blijven onbegraven liggen op de straten der grote stad, die geestelijk Egypte heet. Dat is ons kruis!

En de kerk lijdt, dat betekent, dat de woede der wereld nog niet is gekoeld; dat ze met het ene kruis op Golgotha niet voldoende wraak heeft genomen tegen Hem; dat ze niet rusten kan voor ze heel Zijn gemeente mee heeft gedood.

En, geliefden, als ik dus het lijden van deze tijd wil verstaan, dan is er maar één antwoord: Christus heeft geleden. Omdat de wereld zich buiten Zijn liefde stelt, lijdt de wereld nameloos. Omdat zij zich in Zijn liefde bergt, lijdt de kerk nog veel erger.

Kunnen we nu nog het lijden van Christus aanvaarden? Het is niet slechts verzoening, het is de wereldchaos, en kerkvervolging ook. Kunt ge nu nog Christus aanvaarden, die geleden heeft? Dat is niet een feit uit de verleden tijd, maar dat beheerst het leven en de wereld van vandaag. Dat de wereld zo ellendig is, dat komt van het kruis van Hem.

Kunnen we het aanvaarden? Ja, want in dit alles, en nu grijp ik naar het begin terug, in deze choas, in deze vervolging, zijn we met God verzoend.

En wel is het waar, dat het lijden van Christus zich voortzet in het lijden van ons. Maar de Schrift zegt, dat het zo tot zijn vervulling komt. Het komt elke dag dichterbij het hoogtepunt; en hoe feller de wereld woedt, des te meer giet zich de vijandschap leeg. Want aan het woeden der wereld komt een einde. Maar God, die te allen dage toorn, God doet vanwege het kruis al sterker ontbranden Zijn toorn tegen de wereld. De vijandschap der wereld tegen Christus vindt een einde, maar de toorn Gods tegen de wereld komt niet tot rust. Daarom zijn we getroost in alle droefenis en vervolging, want onze lichte verdrukking gaat zeer haast voorbij; maar het werkt ons een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid. Immers, indien we met Christus lijden, we zullen ook met Hem verheerlijkt worden.

Amen.

Zondag 19 April 1942.

ZONDAG 16

Lezen: Mattheus 27:45-61

Psalm 56:6

Heidelbergse Catechismus Zondag 16

Psalm 84:6

Psalm 22:1, 12, 15

Psalm 97:7

Psalm 102:16

40. Vraag. Waarom heeft Christus zich tot in de dood moeten vernederen?

Antwoord. Daarom, dat vanwege de gerechtigheid en waarheid Gods niet anders voor onze zonden kon betaald worden dan door de dood des Zoons Gods.

41. Vraag. Waarom is Hij begraven geworden?

Antwoord. Om daarmee te betuigen, dat Hij waarachtig gestorven was.

42. Vraag. Zo dan Christus voor ons gestorven is, hoe komt het, dat wij ook sterven moeten?

Antwoord. Onze dood is geen betaling voor onze zonden, maar alleen een afsterving van de zonden en een doorgang tot het eeuwige leven.

43. Vraag. Wat nuttigheid verkrijgen wij meer uit de offerande en de dood van Christus aan het kruis?

Antwoord. Dat door Zijn kracht onze oude mens met Hem gekruisigd, gedood en begraven wordt, opdat de boze lusten des vleses in ons niet meer regeren, maar dat wij onszelf Hem tot een offerande der dankbaarheid opofferen.

44. Vraag. Waarom volgt daar: Nedergedaald ter helle?

Antwoord. Opdat ik in mijn hoogste aanvechtingen verzekerd zij en mij ganselijk vertrooste, dat mijn Heere Jezus Christus door Zijn onuitsprekelijke benauwdheid, smarten, verschrikking en helse kwelling, in welke Hij in Zijn ganse lijden (maar inzonderheid aan het kruis) gezonken was, mij van de helse benauwdheid en pijn verlost heeft.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Wij hebben vanmiddag, aan de vooravond van ons Kerstfeest, te overdenken wat God ons heeft geopenbaard omtrent het lijden van onze Heere Jezus Christus. Hier, in deze Zondag, doen we belijdenis van Zijn kruisiging, Zijn nederdaling ter helle, Zijn sterven en Zijn begravenis. En we moeten al die verschrikkelijke dingen overwegen, nu we ons opmaken tot de viering van het Kerstfeest. Wij mogen er blij om zijn, dat God de dingen zo leidt, dat we met deze belijdenis het Kerstfeest tegemoet gaan.

Want over het algemeen is het met onze Kerstfeestviering niet al te best gesteld tegenwoordig. Iedereen viert immers Kerstfeest. Men maakt er gezellige dagen van, dagen van huiselijke intimiteit, waarin we de zorgen en beslommeringen van ons trieste leven van ons afzetten. En die sprookjessfeer van het Kerstfeest kunnen we al heel gemakkelijk aanbrengen. De één heeft een Kerstboom; de ander maakt zijn interieur wat feestelijk met een tak hulst hier en daar; en verder is er goede muziek of een aardig boek. En moeder besteedt aan de maaltijd wat meer zorg dan gewoonlijk; met niet al te veel moeite weet men zo de rechte Kerstsfeer te scheppen. En dat dringt helaas al sterker ook in onze kringen door. Natuurlijk, men verzekert, dat dit de hoofdzaak niet is; dat het erop aankomt, in de "geest" te gaan naar Bethlehem, en daar te knielen om te

aanbidden. Maar de sfeer, waarin we het Kerstfeest vieren, is toch ook wat waard; de kinderen vinden het zo fijn, die brandende kaarsen. En als men dan de kerstliederen samen zingt, het kerstevangelie samen leest, dan komt men toch al echt in die mysterieuze stemming van Kerstmis; dan begint men werkelijk al het gevoel van "Vrede op aarde" enigmata te krijgen. Men zou niet weten, wat daar nu op tegen is: tegen die romantische sfeer, tegen die traditionele Kerstversiering, en alles wat men er verder bij haalt.

Als er toch één feest vol stemming is, dan is het toch wel het Kerstfeest.

Maar stemming is nog geen geloof. Ik zeg niet, dat het geloof zonder stemming is en zonder gevoel; integendeel: het geloof herstelt alles in ons leven; als er geloof is, worden ook onze stemmingen daardoor beheerst. Het Kerstfeest heeft zijn eigen stemming. Mits dan ook daarop de nadruk ligt, dat het Kerstfeest zijn *eigen* stemming meebrengt, omdat Kerstfeest iets heel bijzonders is; iets van geheel enig karakter. Daarom verdraagt het Kerstfeest geen aankleding, geen opsiering, die met de betekenis van het Kerstfeest in volkomen tegenspraak is. Ons Kerstfeest heeft met het feit van Bethlehem letterlijk niets meer te maken, als het van Sinterklaas slechts verschilt in datum, maar overigens in aankleding en sfeer daarvan de rechtstreekse voortzetting is. Als het daarvan vrijwel de herhaling betekent.

Hulst en kaarslicht, ze behoren bij het sprookje. Ze behoren tot de wereld vol romantiek. Maar, is het Kerstfeest een sprookje? Heeft het iets met romantiek te maken?

Men spreekt van stemming; maar dat is zonder meer nog geen geloof; het geloof verdraagt alleen zijn eigen stemming. Men wil gevoel: maar dat is heel iets anders dan sentimentaliteit.

Het romantische past niet bij het Kerstfeest; want Kerstfeest is werkelijkheid. Kerstfeest is bittere werkelijkheid. Kerstfeest is vernederende werkelijkheid. En dat moeten we op geen enkele manier verbloemen. Het Kerstfeest is pas werkelijkheid voor wie de vernedering van Christus' geboorte recht heeft gezien. Het is ernst, bittere ernst; het is een kwestie van hemel of hel; van leven of dood; van eeuwig leven of eeuwige dood. Past daarbij een romantische sfeer?

Men zoekt op het Kerstfeest de aandoening hierover, dat de Zoon van God mens werd; dat Hij kind werd, zo'n hulpeloos en teer wezentje, dat als alle kinderen ieder ontroert. Maar dat is de ontroering van het Kerstfeest niet. De Schrift werkt dat nergens uit, dat Hij zo teer was, en zo lief en zo hulpeloos. Niet dat is de ontroering van Kerstfeest, dat Hij mens werd, dat Hij kind werd, dat Hij onze natuur aannam; maar dit, dat Hij inging in onze gevloekte natuur; dat Hij aannam onze vernederde natuur; dat Hij Zijn voeten zette op de bittere weg van kruis en dood, van begrafenissen en helse smarten. Kerstfeest is de aanvang van al de vreselijkheden, die hier in Zondag 16 worden beleden. En daarom komt Kerstfeest tot ons met de ontzaglijke ernst van leven of dood, van zegen of vloek; van die ontzaglijke ernst weet de wereld niets meer; ze heeft die bedolven onder de emblemen der romantiek. Maar die grimmige ernst, heel onze vernedering en schande, legt God voor ons open in deze Zondag. Want Christus' nederdaling ter hel, Zijn dood en begrafenissen, dat alles is het rechtstreekse vervolg op Bethlehem. Hier komt aan het licht, wat God in Bethlehem eigenlijk bedoelde; wat Hij op het Kerstfeest aan vreselijke dingen begon. En als ge met al dat moois niets te beginnen weet op Golgotha, is daarvoor ook geen plaats in Bethlehem.

We willen daarom vanmiddag zien *de uitwerking van het Kerstgebeuren in de verschrikking van de Goede Vrijdag*. En we letten daartoe achtereenvolgens:

1. op Christus' nederdaling ter helle.
 2. op Christus' uitgang uit het leven.
 3. op Christus' afscheid van de aarde.
1. Als we vanmiddag spreken over Christus' hellevaart, over Zijn dood en begrafenissen,

moeten we toezien, dat ons de zin van dit alles duidelijk wordt. Want van de hel hebben wij slechts een vermoeden. We hebben daaromtrent maar vage voorstellingen. We hebben in de Schrift iets gelezen van de poel des vuurs. En daarom is de hel wel eens wat al te oppervlakkig en al te grof geschilderd als een grote oven. Sommigen werken graag met de voorstellingen van reusachtige vlammen. Ik geloof, dat we daarmee wel heel voorzichtig moeten zijn; omdat we dan de hel wel heel realistisch en plastisch afbeelden met schrille kleuren, maar toch over de openbaring Gods inzake het helse vuur te lichtvaardig heenlopen, en de mensen wel bang maken, behalve met de schrik des Heeren. En misschien geldt nog groter voorzichtigheid, wanneer we spreken over Christus' sterven en begrafenis. Want als we over de hel spreken, ontleen we ons materiaal in ieder geval nog aan de Schrift, al werken we er ook te ruw mee. Maar ons spreken over sterven en graf is vaak zo heel weinig schriftuurlijk. Dat komt, omdat we die dingen kennen uit het leven van elke dag; omdat we daarmee vrijwel dagelijks in aanraking komen. Is de hel tenminste voor ons nog iets, waarvan we alleen uit de Schrift weten, onze kennis van dood en graf ontleen we aan de ervaring. En dit brengt het gevaar mee, dat bij deze dingen de Schrift voor ons gesloten blijft; en zodoende dood en graf ons doen huiveren, niet om wat de Schrift als de vreselijkheid ervan noemt, maar om wat wij als de vreselijkheid ervan zien in het leven. Op die manier blijven we toch ook met onze huivering heel erg aan de buitenkant staan terwijl de eigenlijke, de diepste verschrikking ons ontgaat. Daarom willen we over 't sterven en de begrafenis van onze Heiland dan ook niet spreken met de kennis die we aan de ervaring hebben ontleend; maar met de kennis, die God ons daaromtrent heeft geopenbaard in de Schrift.

Wanneer we nu de Schrift daarover raadplegen, horen we dat God de mens formeerde uit het stof der aarde, en toen in zijn neusgaten blies de adem des levens. Dan "leeft" de mens; immers, hij wordt daardoor tot een levende ziel. Dat betekent dan niet slechts, dat hij nu de adem heeft, dat zijn hart klopt, dat zijn bloed stroomt; maar dat betekent, dat hij nu actief optreedt in alle verbanden, waarin God hem heeft geplaatst.

God plaatst hem daardoor in de gemeenschap der mensen. God doet hem vele banden hebben met zijn omgeving. Hij leeft tussen andere mensen, en heeft verkeer met hen; hij is geplaatst op de aarde, en heeft heerschappij daarover. Zijn ogen zien de wereld van schone harmonie; hij ontdekt met blijdschap prachtige vormen en warme kleuren. Zijn oren vangen alle klanken op, die van buiten tot hem komen; en al de geluiden in de wereld zijn voor hem een machtige symphonie, één groot gejuich, één heerlijk lied. Zijn voeten dragen hem, en hij beweegt zich in de schone schepping; zijn handen grijpen aan, wat ze te doen vinden. Die levende mens heeft dus contact naar alle kanten, verkeer in alle richtingen. Hij staat niet eenzaam en geïsoleerd, maar hij is opgenomen in de gemeenschap der mensen en dieren en planten en sterren.

Toch is dit nog lang niet alles; het is zelfs het eigenlijke niet. God sluit met de mens het verbond, en eerst daarin komt zijn leven tot de grootste ontplooiing en tot zijn eigenlijke bestemming. Die mens, zoals hij staat en zich beweegt tussen de mensen, de dieren, de weilanden, de bloemen, die mens wordt nu met dit alles geplaatst in het verbondsverkeer met God. En dat betekent nu twee dingen: allereerst, dat hij in heel zijn leven en al zijn verhoudingen geniet de gunst des Heeren, de liefde van zijn hemelse Vader; en dan verder: dat hij van zijn kant nu met alles wat hij is en heeft, geroepen wordt tot de gedurige gemeenschapsoefening met de Heere; tot de wandel als kind Gods. Hij leeft als schepsel; hij heeft allerlei verhoudingen en relaties; dat is zijn *bloot~creatuurlijk* leven. Maar als schepsel heeft hij in dit alles de gemeenschap met God, de band aan de Heere; dit is het *eeuwige* leven; immers: dit is het eeuwige leven, dat ze U kennen, de enige, waarachtige God. Maar hij mag nu voorts ook met heel zijn leven staan niet op zichzelf, en niet ten pleziere van zichzelf, maar voor de dienst Gods; dit is het *geestelijk* leven.

Ik onderscheid naar de Schriften tussen drieërlei leven bij de mens. Natuurlijk niet, alsof die drie los van elkaar stonden; het is dooreengeweven. Maar toch drieërlei: het creatuurlijk leven, dat hij de adem heeft en is ingeplant in de gemeenschap met wat

hem omgeeft. Het eeuwige leven, dat hij daarin geniet de gemeenschap met God als zijn Vader; en dan het geestelijk leven, dat hij ook van zijn kant gaarne gewillig is en bereid tot de kinderlijke dienst van God in heel zijn leven. Dus: adem; religie; ambt.

Maar de zonde brengt de dood, de verwoesting van het leven; nog niet onmiddellijk in volle omvang, maar toch principieel; en die macht des doods ontplooit zich evenver als de heerlijkheid van het leven zich vertoonde.

De mens is begonnen met de gehoorzaamheid te weigeren aan zijn Vader. Nu is hij onmiddellijk dood; dood door de zware misdaden en de zonde, zegt de Schrift. God had gedreigd: ten dage als gij daarvan eet, zult ge de dood sterven. En die straf gaat onmiddellijk in. Velen menen, dat God die bedreiging nog niet aanstonds ten uitvoer legde; want immers de mens bleef ademen. Maar dat is niet juist gezien. Hij is aanstonds gestorven; hij was direct dood door de misdaden en zonden. Hij kan van zijn kant niet meer de gemeenschap oefenen met God; hij wil hem niet dienen; hij prijst God niet, zijn hart zoekt God niet; en tot de dienst Gods wordt hij uit zichzelf ook nooit weer bekwaam. Het verbond is van zijn kant gebroken. Nu is hij geestelijk dood. En God gaat ook Zijnerzijds de gemeenschap verbreken; hij trekt Zijn gunst terug. Dat is zo prachtig beschreven in Genesis 3. God kwam tot Adam; Hij wandelde met hem in de hof, en Adam hoorde Hem aan de wind des daags. En Adam zoekt zijn God; zijn hart verheugt zich, zo vaak God nadert. Maar dat is nu opeens anders. De band is gebroken; Adam vlucht voor God: ik hoorde Uw stem in de hof en ik vreesde, daarom verborg ik mij. De gemeenschap is door de mens verbroken en daarom ook van de zijde Gods teruggenomen. Het verbond is teniet gedaan. Och, dan leeft Adam nog wel: het bloed stroomt als vroeger, zijn hart klopt als voorheen; maar toch is hij dood; hij zoekt God niet, en God komt tot hem niet meer. Nu komt zijn creatuurlijk bestaan nooit meer tot zijn bestemming: het is immers aan de dienst Gods onttrokken; het mist alle wijding, want het is geestelijk dood. Nu kent zijn creatuurlijk bestaan ook niet meer de minste vreugde, want God gaat daarin hem verlaten; hij is eenzaam geworden, deze mens. En omdat God hem verliet, daarom bloeit zijn creatuurlijk leven nergens; daar is haat en verwijdering onder de mensen; de dieren zijn hem niet meer onderdanig; de aarde is vervloekt, en brengt distelen en doornen voort; heel de wereld is van de mens losgebroken en hem tot een vijand geworden. Alles is weerspanning en opstandig; nu gaat hij zuchtend zijn weg tot hij terugkeert tot de aarde, waaruit hij is genomen; alle banden laten los, de een na de ander; en straks gaat hij zelf ook tot ontbinding over.

En nu gaat ge verstaan, wat we van onze Heere Jezus Christus belijden. Hij is nedergedaald ter helle. Wat was dat toen? Was dat een verschrikkelijk vuur, dat Hem verteerde? Ach neen, op Golgotha heeft niemand vlammen gezien. Wat was het dan? Wel, ge hebt dat straks met mij gelezen: het werd nacht, drie-urige duisternis. Meer was er aan de buitenkant niet te zien; veel meer kunnen we er eigenlijk ook niet van zeggen. Maar dat is toch al erg genoeg. Want dit is wat anders, dan wat wij beleven, wanneer we in het donker onze weg moeten zoeken tegenwoordig. God rukt Christus opeens los uit de hele wereld. Hij mag niets meer hebben; Zijn ogen zochten het licht, de zon, de kleuren; maar ze waren weg. Zijn oren hoorden niets meer; de mensen stonden vlakbij; en ze waren toch zo oneindig ver weg. Niemand was er, die nog fluisterde. Het was hun allen, alsof de wereld verging; hun borst zwoegde, en ze wisten van ontzetting niets meer te zeggen; hun tong weigerde zijn dienst. Nu wil ik het over de angst van die mensen niet hebben, al was die verschrikkelijk. Maar Christus hoorde dus toch ook niets meer. Geen woord van haat; ook geen woord van liefde; Hij zag niets meer, geen nijldige blikken, evenmin een blik van medelijden. Christus is dan dus losgebroken uit alle levensverbanden. En op zichzelf zou dat te dragen zijn; maar dat is nu het onzegbaar verschrikkelijke, dat Hij in alles van God verlaten was. Ja, zeg nu maar eens, wat dat is: van God verlaten. Dat is heel wat anders dan geestelijke verlatingen van ons. Hij roept, maar God antwoordt niet; Hij klopt, maar God doet niet open; Hij zoekt God met heel Zijn hart en ziel en alle krachten, maar daar is nergens contact; Hij wordt botweg afgewezen, of neen, dat was het ook nog niet eens; Hij werd volmaakt genegeerd. God laat alle duivelen op Hem los, maar elk sprankje licht, van vreugde, van liefde, van

gemeenschap is hier weg. Was het een verschrikkelijke vlammenzee, die Hem verzengen ging? Was het dat maar geweest! Maar dit is geen hitte van vuur, maar hitte van Gods toorn; er was geen contact met God, en daarom niet met de wereld, niet met de mensen; Hij was volkomen prijs gegeven aan de duivelen.

En dus is het bij Hem veel erger dan bij de verdoemden; zij immers roepen niet, en kloppen niet. Maar Jezus Christus wilde naar God toegaan, doch wordt niet toegelaten. Hij klopt, maar de Vader doet Hem niet open. Dat God niet langer Vader wil zijn, voor wie zelf weigerden kind te zijn, dat spreekt. Maar dat Hij Christus nu verstoot, die met heel Zijn hart en al Zijn krachten kind begeert te zijn, dat beangstigt Hem bovenmate. Wat vader onder U, dien de zoon om brood bidt, zal hem een steen geven? Hij kon dit niet verstaan en niet verwerken. De zoon kwam thuis en werd niet binnengelaten; nochtans had Hij de Vader niet vergeten. Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten? Ik ben geen verloren zoon; ik ben altijd bij U gebleven; waarom wilt Gij bij mij niet blijven? O God, Gij, die de verloren zoon begroet en Hem uit de verte al ziet aankomen en tegemoetloopt; de zoon, die al Uw goed doorgebracht heeft, en niet thuis wilde zijn; waarom jaagt Gij de zoon nu weg, die niets anders begeerde dan te zijn in de dingen des Vaders? En nu moet ge goed begrijpen, dat dit de voortzetting van Kerstfeest was: dit was het verlengstuk van Zijn geboorte. In Bethlehem heeft Hij slechts een kribbe; in Bethlehem wordt Hij ook al uitgestoten uit de kring der mensen; daar is geen plaats voor Hem in de herberg. Is dit zielig, zoals het altijd zielig is, als een kind het levenslicht ziet in een armelijke omgeving, waar het allernodigste ontbreekt? Is dit triest in dezelfde zin als het triest was, dat tijdens de evacuatie kinderen geboren werden in een treincoupé, of weet ik in welke andere ellende? Maar, ge moet dit zien, bij Christus is het volmaakt anders. Die kribbe is bij Hem het voorportaal der hel. God begint hem dan al te verlaten en van alles te beroven. Tijdens de evacuatie waren er mensen, die medelijden hadden, maar bij Jezus trekken de mensen zich terug. Die kinderen, die toen geboren werden, nu ja, het was behelpen, een geïmproviseerd bedje; maar God was in die barre geboortenoed over moeder en kind met barmhartigheid bewogen. Maar is God in Bethlehem met barmhartigheid bewogen? Ja, over ons! Maar ook over Jezus? Toen al begon Hij Hem te verlaten. Op dat ogenblik al begon God Zijn aangezicht te verbergen, en keerde Hem de rug reeds toe, en schoof Hem reeds weg naar de hel toe. En dat maken de mensen nu mooi met twinkelende lichtjes, kleurige kaarsjes en romantisch gedroom. Maar, dat is niet anders dan de hel versieren. Wie, die gelooft, zou nog de moed hebben dit afschuwelijke van helse smart, van helse verlating mooi te maken? Moet dit mooi gemaakt worden? Kan dit mooi gemaakt worden? Is het daarvoor niet veel te ontzettend? Men spreekt veel van stemming en gevoel op Kerstfeest. Maar, het is, geloof ik, spotten met alle gevoel, als men dit verschrikkelijke, deze oneindige tragiek, behandelt als iets, waarbij men vredig kan dromen, en prettig naar zachte lichtjes kijken. Wij zijn dan toch eigenlijk, al weten we het niet, ontzaglijk ruw bij de geboorte van Christus Jezus.

Wat we dan moeten doen? Ik denk aan het Avondmaalsformulier. Hij is van God verlaten, opdat wij tot God genomen en nimmermeer van Hem verlaten zouden worden. Dat is het op Golgotha, en daarom gaat het ook al op Kerstfeest. God stoot Hem weg, opdat Hij ons zou aannemen; God doet Hem dragen de vijandschap der mensen, opdat wij de gemeenschap der mensen weer zouden genieten. God legt Hem in een kribbe, opdat wij als Zijn kinderen weer een behoorlijk bed zouden hebben. En dat kunt ge nu maar aanvullen. God stoot Hem weg, opdat wij in heel ons mensenleven aangenomen zouden zijn. God herstelt nu ons leven.

Ja, dat lijkt een leugen in de wereld van nu: wat blijft er over van glans en vreugde? Hebben wij werkelijk weer dat, wat Adam had? Maar dan zit ge met honderd vragen. Ons mensenleven gaat te gronde, en daaraan ontkomen wij als Christenen niet. En de catechismus spreekt daarvan ook: van onze grote aanvechtingen en vreselijke benauwdheid. Maar, zo zegt onze belijdenis: we mogen ons nu ganselijk vertroosten, dat onze Heere Jezus Christus ons van de helse benauwdheid en pijn verlost heeft.

Zo oppervlakkig heeft ons leven meer overeenkomst met dat van Jezus in de tijd van

Kerstfeest tot Golgotha, dan met dat van Adam in het paradijs. Jezus kwam in de misère, en wij zitten ook in de ellende; de een al niet erger dan de ander. Hebben wij een leven in de stijl van Adam? Het lijkt er niet op! Adam genoot werkelijk vrede op aarde; Jezus niet en wij evenmin. Heeft Christus dan voor ons iets bereikt?

En toch, ons leven is met al zijn moeiten hersteld op het peil van Adam. Dat Jezus Christus geen behoorlijk bed heeft, dat is hels; dat de mensen voor Hem in huis geen plaats hebben, dat is verlating. Maar, als wij geen woonplaats hebben, als wij verarmen, als onze gezinnen uit elkaar gerukt worden, dan is dat ontzaglijk smartelijk: maar de hel is daarin niet! Want wij zijn daarin niet van God verlaten, maar voor eeuwig aangenomen.

Wij houden ons meer dan ooit bezig met de vraag, wat de toekomst zal brengen; wanneer we tenminste een enigermate normale wereld zullen weerzien; wanneer er weer vrede zal zijn, en welvaart. Maar we krijgen op al die vragen geen enkel zeker antwoord. Doch dit ene blijft: tot God genomen, en nimmer van Hem verlaten. Als het spoedig beter wordt, ons leven zal dan goed zijn, niet vanwege de omstandigheden, maar omdat God met ons verdergaat. En wanneer het nog heel lang duurt, en het eens heel erg mocht worden, God zal daarin bij ons zijn. Ik zeg niet, dat het leven gemakkelijk gaat worden; we hebben de belofte niet van levensglans en -blijdschap. Maar we hebben nu, vanwege deze nederdaling ter helle, wel de belofte: Ik zal U niet begeven of verlaten.

Het kan heel erg worden nog in ons leven; maar zover komt het niet, dat we de klacht van Christus moeten overnemen: waarom hebt Gij Mij verlaten? Hij zegt in Zijn nood: Gij antwoordt niet; Gij luistert niet, hoe dringend ik ook roep; ik vind bij U geen open oor. Maar wij hebben ook in deze tijd, ook ten aanzien van alles, wat nog over ons kan komen, de zekerheid: eer we roepen, zal Hij antwoorden; zijn Zijn oren niet tot ons geroep?

En daarom leer ik alleen met het oog op Golgotha, in het geloof aan deze helse kwelling, de psalm zingen: Gods vriendelijk aangezicht..... Ps. 97:7.

2. De catechismus stelt hier de vraag, waarom Christus zich tot in de dood heeft moeten vernederen? De opstellers van de belijdenis hebben blijkbaar deze kwestie niet zo eenvoudig gevonden als ze ons toeschijnt. Wij zeggen eenvoudig: de dood is de straf op de zonde; toen Christus de straf droeg, moest Hij dus ook sterven. Maar, zo simpel is de kwestie toch niet. Ik maakte zoëven de onderscheiding tussen creatuurlijk leven, eeuwig leven en geestelijk leven. En toen hebt ge wel aanstonds begrepen, dat ingeval God aanstonds de volle straf ten uitvoer had gelegd, de mens levend ter helle zou zijn gevaren. Dan was er dus geen plaats meer geweest voor de tijdelijke dood. Ook de goddelozen, die leven zullen op de Jongste Dag, zullen niet eerst nog sterven, maar in een punt des tijds veranderd worden, en ter helle varen.

En nu ziet ge, hoop ik, waarom het zulk een groot probleem is, waarom Christus de tijdelijke dood, de creatuurlijke dood, moest ondergaan. Immers, Hij was toen al van God verlaten geweest, en al weer in gunst aangenomen. Op dat ogenblik, dat Christus stierf, sprak Hij: Vader in Uw handen beveel ik Mijn geest. Hij noemt God dan reeds weer Vader. Christus heeft dan dus de eeuwige dood ondergaan. Waarom komt daar dan nu nog de tijdelijke dood overheen?

De catechismus zegt: vanwege de gerechtigheid en waarheid Gods. Maar God gaf toch geen overvloedige straffen?

De eigenlijke straf op de zonde bestaat in twee stukken. Want het eigenlijke leven van de mens omvat ook twee zijden. God komt tot hem, en de mens komt tot God. Het verbondsverkeer komt van twee kanten. Dat is het volle leven. Nu begrijpt ge daaruit onmiddellijk, dat de volle dood ook komt in twee gedeelten: de verbreking der gemeenschap van beide kanten. De mens verlaat God, en kan Hem nu onmogelijk weer dienen; God verlaat ook de mens en verstoot hem uit Zijn gemeenschap: de eeuwige dood.

Nu is Christus reeds ter helle gevaren; Hij heeft de eeuwige dood reeds ondergaan. Maar Hij moet ook nog ondergaan die andere verschrikking, de geestelijke dood, dat Hij van Zijn kant met God geen gemeenschap meer oefenen kan. En nu komt die geestelijke dood bij ons vanzelf. Wie zondigt, verspeelt daarmee de mogelijkheid om God te dienen. Maar bij Christus kan dat niet. Hij van Zijn kant kan nooit ontrouw worden aan God. De geestelijke dood komt bij Hem nooit automatisch, als verharding van binnen uit. En als Christus nu toch de geestelijke dood zal smaken, dan moet God dus aan Hem de dienst van Zijn Vader onmogelijk maken op een andere manier. En dit nu gebeurt, wanneer God Hem de levensadem afsnijdt. Op het ogenblik, dat Christus de tijdelijke dood sterft, ondergaat Hij de geestelijke dood. En niet dit is de verschrikking van Zijn sterven, dat Hij niet meer ademen mag, dat Zijn hart wordt stilgezet; maar dit, dat Hem nu de dienst van Zijn God onmogelijk is gemaakt. Christus leefde ervan, Gods wil te doen. Hij zei zelfs eens: Mijn spijs is het te doen de wil des Vaders. Werken voor de Vader, dat is voor Christus het leven. Maar nu ontslaat God Hem. Hij mag niet meer werken. Hij mag de diepste vreugde van Zijn leven niet langer hebben; het voorrecht van God te dienen wordt Hem nu ontnomen. Hij is dan dus door God reeds weer aangenomen; God zal Hem niet meer verlaten. Want de Schrift zegt van Hem: Gij zult mijn ziel in de hel niet verlaten; ook in het dodenrijk blijft Gij bij mij. Maar Hij van Zijn kant kan God niet meer dienen. Dat is de eigenlijke verschrikking van Zijn lichamelijke dood. Sommigen zullen deze gedachten misschien vreemd vinden. Maar dat dit toch het eigenlijke is, blijkt ons uit de psalmen. Als de dichter in levensgevaar komt, wat is dan zijn eigenlijke angst? Deze: wie zal U loven in het graf! Dat hij het leven moet loslaten, dat hem lief is, dat vindt hij het ergste niet. Maar God heeft hem een taak gegeven, om zijn God in al de verhoudingen van dit leven te dienen, om God hier te prijzen. Zo leeft de echt gelovige: hij is niet voor zichzelf in de wereld, niet voor zijn vrouw, voor de kinderen, voor zijn zaak — maar voor God. En nu heeft hij hiervoor, dat hij zijn eigenlijke levensbestemming moet missen. Hoe zal ik U loven in het graf? En, geliefden, zo moeten wij het ook zien; anders ontgaat ons de vertroosting van Christus' sterven.

Nietwaar, wij vinden dit de grote ontzetting van de dood, dat we het leven hier moeten loslaten. We hebben het leven, ondanks al zijn moeiten, zo lief; en we zitten er zo heel erg aan vast. Waarom? Wel, het biedt ons nog zoveel schoons; er valt nog zoveel te genieten; we denken aan vrouw en kinderen en aan ons werk. En ik zeg niet, dat hierin geen juist element ligt; maar zonder meer is dit toch puur werelds gedacht. Wij brengen dan immers niet in rekening, wat voor de psalmist het eigenlijke was: dat we in gezin en werkkring en omgeving God moeten prijzen. Maar als dit nu voor ons gaat leven, dat we hier zijn voor God, dan wordt juist de lichamelijke dood voor ons een heel bitter ding. Niet dit: hoe kan ik nu langer zorgen voor mijn vrouw en kinderen, en mijn zaken behartigen? Maar: hoe kan ik nu werken tot eer van God? Juist als de liefde voor Gods rijk in deze wereld ons hart vervult, wordt de dood zulk een grote benauwing.

Doch dan is ook de vertroosting van Christus' sterven voor ons zo ontzaglijk groot. Want nu is onze dood geen betaling meer voor de zonde, maar een afsterving van de zonde, en een doorgang tot het eeuwige leven. Christus is in Zijn sterven van Zijn ambtsdienst ontzet, opdat wij in onze dood nimmer meer zouden worden afgezet. Onze dood blijft veel smartelijks houden. Maar de grootste pijn is daaruit nu weg. Ik word van mijn ambt niet ontzet, maar van mijn post afgelost. Ik ga met verlof; met vacantie. Daarom zegt de Schrift: zalig zijn de doden, die in de Heere sterven van nu aan; ja, zegt de Geest, opdat ze rusten van hun arbeid. Alle zonden, die ons in onze ambtsdienst telkens belemmeren, we zijn ze nu opeens te boven. En straks in het eeuwige leven mogen we volmaakt God weer gaan dienen. We worden dus niet van ons ambt ontheven in toorn; maar in liefde van ons gebrek in de dienst Gods voorgoed genezen, om straks het volmaakt te kunnen doen. En ondertussen mogen we rusten van de moeiten van het werk hier.

En zie, nu wordt het mogelijk, Christelijk en getroost heen te gaan. Ik maak het uiteraard heel veel malen mee, dat er een broeder of zuster afscheid moet nemen van dit leven. Maar nu weet ik een sterke vertroosting. Als dit het erge was, dat ze

wegmoeten uit hún gezin, uit hún werk, dan zou ik geen enkel woord van troost meer weten. Maar nu leer ik het zuiver zien. Mijn gezin is niet mijn bezit, maar eigendom van God. Mijn zaak is niet mijn zaak, maar die van God. En zolang ik in dit leven ben, mag ik God daarin dienen. Dat maakt het heerlijk: ik zal mijn God psalmzingen. Maar als mijn taak daarin voleindigd is, laat God Zijn dienstknecht gaan in vrede; en omdat het Zijn zaak is, waarin ik slechts Hem diende, zal Hij voor gezin en werk ook wel verder zorgen. Omdat het alles is Zijn zaak, daarom zal Hij nog veel beter zorgen dan ik, die zwakke knecht. Dit alles dank ik aan de verschrikkelijke dood van Christus, die ontzet werd, opdat ik zou mogen rusten van mijn werken.

3. Dan moet ik nog een enkel woord zeggen over Christus' afscheid van de aarde, Zijn begrafenis. Wat is de bijzondere verschrikking van het graf? Niet dit, dat ons lichaam tot ontbinding overgaat, zodat zelfs ons lichaam hier niet kan blijven; niet dit, dat we dan worden weggeborgen in de aarde. Ja, daarin zit een grote verschrikking. Maar dat raakt toch slechts de buitenkant. Het eigenlijke ligt in iets anders. De Bijbel zegt: God is in de hemel, maar de aarde heeft Hij de mensenkinderen gegeven. God heeft hun de heerschappij hier beneden toevertrouwd. Het leven is er voor de dienst Gods; en de aarde is het terrein van de ambtsdienst; de grote werkplaats van de mens.

Nu wordt dus de dood buiten Christus het ontslag uit de dienst en wie ontslagen is, mag ook niet langer op zijn post blijven; hij wordt uit de werkplaats verdreven; wat heeft hij daar langer te maken? Dat is de grote vernedering der begrafenis, dat de mens van de aarde, waarop hij koning werd, wordt weggejaagd. En dat komt dus als laatste trap der vernedering over Christus. Zeker, Hij is door Gods gunst weer aangenomen, en daarom kan God niet toelaten, dat Zijn Heilige verderving ziet. Hij moet alleen nog worden onttroond.

Maar, nu Hij onttroond is, nu is voor ons het graf anders geworden. Het is nu rustplaats en doorgang naar de nieuwe aarde, waarop gerechtigheid woont. Nu wordt het waar: de zachtmoedigen zullen de aarde beërven. Wij zullen als koningen heersen over de wereld, omdat God ons het recht op de troon heroverd heeft.

En dat moet ge nu eens zien in zijn vertroosting voor het leven nu. Ons land is bezet. Wij ook als Christenen dragen de smart daarvan. Wie heersen er? Wij in geen geval! Wat is de troost in dit grote verdriet? Dat we misschien onze zelfstandigheid nog eens terugkrijgen? Maar dat is heel onzeker. Dan misschien, dat we een beter vaderland hebben, en dat we vroeger of later naar dat betere vaderland gaan? Maar dan hebben we toch definitief de aarde en de heerschappij verloren.

Doch daar is een betere troost: door Christus' vernedering in het graf is ons recht op de wereld heroverd. Al hebben we nu geen macht in de wereld, geen heerschappij in de wereld, wij zullen door het graf heen ingaan in onze volkomen heerschappij. Of we aan deze zijde van het graf nog ooit tot de macht komen, is heel onzeker; en och, dan blijft het nog altijd tijdelijk. Maar Christus herstelt ons op de stoel der ere voorgoed, dwars door het graf heen.

Nu kunnen we het verdragen, het grote verdriet van deze tijd. We zullen toch de aarde erfelijk bezitten. Onze macht aan deze zijde van het graf is altijd tijdelijk, altijd onzeker. Hier kan ons de heerschappij geroofd worden, door wie sterker zijn dan wij. Maar ons recht op de aarde ligt eeuwig vast. Daar worden Christenen vervolgd; men zegt: voor hen is geen plaats; ze worden gevangen en in grote moeite gebracht. Maar God heeft toch door Zijn begrafenis de wereld voor ons vrijgekocht. Daaraan kan niemand raken en daaraan wordt niet getornd door alle verschuivingen in macht, die hier plaats vinden. Ons recht op de aanneming tot kinderen ligt vast in de verstoting van Christus; ons recht op het leven in Zijn dood; ons recht op de wereld-heerschappij in Zijn graf. Nu ben ik getroost.

Amen.

Zondag 22 December 1940.

ZONDAG 17¹

Lezen: Hebreë 2: 8b-18

Psalm 144:2

Heidelbergse Catechismus Zondag 17

Psalm 144:1

Psalm 22:11, 12, 13, 14

Psalm 8:4, 5

45. Vraag. Wat nut ons de opstanding van Christus?

Antwoord. Ten eerste heeft Hij door Zijn opstanding de dood overwonnen, opdat Hij ons de gerechtigheid, die Hij door Zijn dood ons verworven had, kon deelachtig maken. Ten andere worden ook wij door Zijn kracht opgewekt tot een nieuw leven. Ten derde is ons de opstanding van Christus een zeker pand onzer zalige opstanding.

¹ Deze preek, oorspronkelijk een "vrije stof" over Hebr. 2:8b-18, werd later door de auteur ook voor de behandeling van Zondag 17 gehouden.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We hebben in de vorige Zondagen samen weer het lijdensevangelie overdacht, en zo meteen is het Pasen, en vraagt het evangelie van Christus' verheerlijking onze aandacht. Maar één ding is zo moeilijk vaak: om dat evangelie, zowel van lijden als heerlijkheid, te verstaan in zijn betekenis voor ons vandaag en om het zo te geloven. Wat zegt dat evangelie tot ons voor de verhoudingen waarin wij vandaag moeten leven? Waar ligt de verbindingslijn tussen Gethsemane en Golgotha enerzijds en de wereld van nu aan de andere kant? En vooral: waar is de draad tussen Pasen en ons leven?

Pasen is het evangelie van de overwinning van de dood; maar het wordt gezegd tot ons, die leven in een wereld die niets anders is dan een gestadige dood. Pasen lijkt toch wel een werkelijkheid van een andere wereld, en niet iets dat doorbrak in ónze wereld. Pasen betekent toch: Jezus Christus staat aan de andere kant van lijden en dood, en wij zitten midden in de dood. Hij leeft in een andere wereld dan wij; Hij is gekroond met eer en heerlijkheid, zegt Hebr. 2. Maar de glans van ons leven is verdwenen, en de heerlijkheid en eer hebben in ons bestaan toch wel volkomen plaats gemaakt voor angst en verschrikking. Hebben wij op die manier nog wat aan Pasen? En hebben wij in deze omstandigheden nog iets aan Zijn lijden?

En kijk, daarom is onze Zondag nu zo prachtig. We lazen zoëven een fragment uit de brief aan de Hebreëen. En ge moet u de verhouding tussen de schrijver en zijn lezers toch vooral niet voorstellen als die tussen hoogleraar en studenten. Hij geeft geen zware en diepzinnige betogen voor mensen, die geleerd willen worden. Hier in deze brief is de zielszorger aan het woord. Niet de man van de studeerkamer, die wetenschappelijk onderzoek verricht en de resultaten ervan publiceren gaat; maar de dominee, die een gemeente heeft; een gemeente in nood en strijd, in aanvechting en verzoeking. Hij komt daarom ook niet voor de dag met een brok geleerdheid, maar met het evangelie van de enige troost, zoals zijn mensen dat nodig hebben in hun worsteling. Heel deze brief is dus niet gericht op de theorie, maar op de praktijk des geloofs, en dan op die praktijk in een zeer bittere levensnood.

Want die Hebreëen — dat blijkt uit deze brief telkens in talloze trekjes .— waren er slecht aan toe. Ze werden om hun geloof vervolgd; hun bezittingen werden hun ontnomen, ze werden geboycot in zaken, ze werden opgejaagd, gevangen genomen en soms zelfs terechtgesteld. Het is aan alle kanten één stuk onveiligheid en ellende. Ze waren niet meer zeker van hun brood, nog minder van hun vrijheid en ook niet van het leven. Nu, ge begrijpt wel, wat dat betekende aan angst en spanning, aan zorg en moeite. Het leven was tot één brok moeite geworden. Stoffelijk was alles onzeker. En ook geestelijk leefden ze eigenlijk permanent in de crisis. Want dat ging natuurlijk niet langs hen heen, het greep ze aan; het plaatste ze voor de vragen en het bracht ze in de aanvechting. Ze hadden de uiterste moeite om materieel zich te handhaven en nog veel zwaarder was het om geestelijk op de been te blijven. In grote trekken was het dus hetzelfde wat ons vandaag benauwt: eindeloze levensonzekerheid, onafgebroken aanvechting en verzoeking.

En het is met het oog op die situatie dat deze brief geschreven is. En om ze nu echt te troosten in hun levensnood wijst de schrijver er eerst op, hoeveel ze ontvangen hebben. God sprak tot de vaders op veel manieren: door dromen, door visioenen, door profeten, door engelen. Maar tot hén had Hij gesproken door de Zoon. Want dat weet u allen: het maakt altijd een groot verschil op welke manier je iemand een boodschap laat toekomen. Je kunt een briefje schrijven, je kunt een knechtje sturen of de dienstbode, je kunt het ook door één van je kinderen laten doen. Telkens is er dan contact tussen een man en een ander. Maar het contact is lang niet altijd even intiem. Als een zakenman een drukwerkje stuurt, ligt het veelal direct in de prullemand. Er wordt niet veel notitie van genomen. Zendt hij een bediende of een vertegenwoordiger, dan blijkt daaruit dat het geval hem behoorlijk interesseert. Maar stuurt hij zijn zoon, die mee in de directie zit en die hem bij gelegenheid vervangt, dan weet men: dit is hoog bezoek. De relatie is dan het meest intiem. Nu, zo gaat het ook als God een boodschap zendt tot de mensen.

Eerst, in de dagen van het Oude Testament, deed Hij dat op velerlei manier, door mensen of engelen; in ieder geval door een tussenpersoon. Maar in de laatste dagen zond Hij Zijn Zoon, de Erfgenaam van alle dingen. Daarom zijn de mensen, die in de dagen van de Zoon leven, zalig te prijzen: de Vader heeft met hen een contact, en toont voor hen belangstelling op een wijze als vroeger nooit is vertoond. Nu, hoe arm die Hebreëen ook zijn, en hoe moeilijk ze het ook hebben, ze mogen nooit dit ene vergeten, dat de Vader zijn warmste meeleven heeft getoond, door tot hen de Christus te sturen. En omdat de Zoon aan hen verschenen was, daarom moeten ze dan ook wel toezien, dat ze acht geven op het evangelie. Voornamer gezant kan de Vader niet sturen; en laten ze de boodschap van de Zoon liggen, dan hebben ze de Vader beledigd op een gruwelijker wijze dan vroeger ooit mogelijk was. Dat is zo in grote lijnen de inhoud van hoofdstuk 1 en het begin van hoofdstuk 2.

Maar dat is het enige niet; niet alleen dat de brenger van het evangelie veel hoger is, niet alleen dat uit de openbaringswijze blijkt hoezeer het hart van de Vader voor hen klopt; ze moeten ook letten op degenen tot wie die boodschap komt. Tot wie komt de goede tijding? Wie heeft God bestemd tot erfgenamen der toekomstige wereld? De engelen? Neen, de mensen. Zo stond het al in Psalm 8. Daar zingt de dichter van de glorie der toekomstige wereld. Maar hij is dan hierover ontroerd, dat die toekomstige heerlijkheid is weggelegd voor de mens. Immers, hij zingt: wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, en de zoon des mensen dat Gij hem bezoekt?

Zij hebben dus niet maar een voorrecht, vergeleken bij hun vaders, omdat zij werden aangesproken niet maar door profeten, doch door de Zoon Gods zelf; zij hebben ook een voorrecht boven de engelen. Want de engelen heeft God niet gesteld tot erfgenamen der wereld, doch de mensen!

Kijk, dat is echt iemand troosten! Als hij zucht over zijn grote armoede, hem laten zien welke geweldige rijkdommen hij bezit. Als de Hebreëen zuchten: ons leven is niet veel zaaks, wij zijn bij God blijkbaar niet in tel, Hij let niet op ons, dan zegt deze schrijver: Mensen, hoe durf je het te zeggen? God geeft u meer dan uw vaders; Hij liet Zijn zoon tot u spreken. Hij geeft u ook meer dan de engelen: Hij maakte niet hen, doch u tot erfgenamen van de komende glorie. En nu hoort hij de tegenwerping: we zien daar nog niets van. De mensen zeggen, vrij bitter, tot de schrijver; u kunt mooie zinnetjes schrijven, en zeggen dat wij door God gesteld zijn boven de engelen, omdat naar Psalm 8 alle dingen aan ons onderworpen zijn. Maar kom nu eens in de praktijk. Wij erfgenamen van alle dingen? We zien er niets van, ons leven is niet anders dan één gestadige dood. Inplaats dat we alles bezitten en beërven, zijn wij bezig alles te verliezen!

U verstaat direct: dat is dezelfde aanvechting als waarmee wij gedurig tobben. Het evangelie belooft zoveel, maar in de praktijk krijgen we in dit leven zo weinig. En daarom is u er direct bij betrokken, als de schrijver op deze tegenwerping antwoordt gaat. Hij wijst hen op het evidente feit, dat Christus tot heerlijkheid kwam, vanwege het lijden des doods.

Zo verkondig ik u dus, Zondag 17 lezende bij het licht van Hebreëen 2: *Christus' Paasglorie, die klaarblijkelijk Hem verleend is vanwege de erkenning van de broederband in het lijden,*

1. zo heeft het de Vader betaamd,
2. hiervoor heeft de Zoon zich niet geschaamd.
3. zo heeft het de Geest beaamd.

1. Ge begrijpt dus nu wel, wat er met deze Hebreëen aan de hand was, en ge houdt, hoop ik, die achtergrond gedurende de hele preek wel goed vast: deze mensen verkeerden in grote druk, precies zoals gij thans. En ge moet dus deze hele preek, ook zonder dat ik nog één woord van "toepassing" heb gezegd zo opnemen: dit zegt de Heere tot mij in de spanningen erf noden van dit ogenblik. Want ik moest, in de narigheden waarin gij

verkeert, eens zeggen: gij zijt de mensen van Psalm 8; gij zijt het, die God kroonde met eer en heerlijkheid, gij zijt maar een weinig minder dan de engelen; u heeft God gesteld over de werken zijner handen; alle dingen heeft Hij onder uw voeten gesteld! Dan zoudt gij toch waarschijnlijk precies zoals deze Hebreëen reageren, en zeggen: we zien daarvan niets? U zou toch misschien ook zo vol zijn van uw zorgen en noden, dat u zou zeggen: zwijg over Psalm 8; ik kan het niet verdragen, want waar het bij ons ook op lijkt, toch zeker niet hierop, dat ons alle dingen onderworpen zijn.

Nu, zo was het dus toen ook. Daar kwam die schrijver die mensen in hun nood aan boord met Psalm 8! Het leek er wat op.

Daarom antwoordt de brief hier dan ook: nu zien we nog niet, dat de mens alle dingen onderworpen zijn. Betekent dat dan, dat die mooie Psalm een hersenschim is, een dwaze illusie waaraan die mensen zich vergapen? Is dat van die komende heerlijkheid nu iets, waar niets van valt te zien?

Deze man zegt: we zien wél iets! Neen, nog niet dat ons alle dingen onderworpen zijn. Maar we zien wel iets anders, iets van Jezus; iets dat dus te constateren valt. Hij doet dat in een zin, die een beetje ingewikkeld is, en die we daarom beter wat kunnen omschrijven. Want vers 9 zegt: maar we zien een Jezus die iets minder dan de engelen geworden was; iemand, die wel gekroond is met eer en heerlijkheid, maar toch alleen vanwege het lijden des doods. En die dat lijden des doods op zich nam, "opdat Hij door de genade Gods voor allen de dood smaken zou".

Dat zijn dus eigenlijk drie antwoorden tegelijk. Die mensen *zeggen* wrevelig: Psalm 8 op ons toepasselijk? Man, let eens op onze misère! Zie je dat dan niet? Maar hij zegt: zie je Jezus dan niet? Zoals Hij tot ons gekomen is met een leven van zichtbare en tastbare werkelijkheid? Bij Hem was het immers precies eender. Zolang Jezus hier op aarde zich vertoonde, gold het immers ook van Hem, dat Hij minder dan de engelen geworden was. Zijn leven was toch ook een aaneenschakeling van lijden en druk?

En mochten ze van plan zijn daartegen in te brengen, dat die Jezus nu toch maar gekroond is met eer en heerlijkheid, dat Hij sinds Pasen in glorie zit, dan heeft hij al bij voorbaat het antwoord klaar: inderdaad, Jezus is nu met eer en heerlijkheid gekroond, maar toch vanwege het lijden des doods. Die lijdensweg, die Hij met u gemeen heeft, en waarover gij zo tobt en klaagt, die lijdensweg was bij Hem toch maar de weg tot de heerlijkheid. Ge voelt al waar hij heen wil: omdat Hij de lijdensweg met u deelt, en omdat déze weg Hem tot Zijn glorie bracht, is ook uw nood van vandaag niets anders dan het pad naar de glorie van Psalm 8, naar de bedeling waarin alle dingen aan uw voeten onderworpen zullen zijn.

Natuurlijk, nu zouden ze nog kunnen tegenwerpen: dat Jezus zo tot de glorie kwam, zegt nog niets voor ons; dat betekent nog niet, dat wij hetzelfde pad gaan betreden als Hij. Maar die tegenwerping wordt al bij voorbaat ontzenuwd: ge moet niet denken, dat die weg van het doodslijden tot de Paasglorie iets was van Jezus alleen en apart. Want waarvoor nam Hij dat lijden op zich? Dat was toch opdat Hij door de genade Gods de dood voor allen smaken zou. En dus gaat het u allen aan, en zijt ge allen bij Hem betrokken. Hij ging deze weg tot Zijn glorie niet voor zichzelf, maar voor ons.

Dat wordt dus ook tot u gezegd, in uw omstandigheden vandaag. Daar is geen glans meer in uw leven, en gij en ik, we zien er niets van, dat ons alle dingen onderworpen zijn. Maar we zien toch wel wat anders, des Zondags in de kerk. Het is toch niet voor niets geweest, dat we de laatste weken hebben stilgestaan bij het lijdensevangelie? Dat raakt ons allemaal; want deze weg naar Zijn heerlijkheid ging Christus om onzentwil. Dat is nu de genade Gods: wij hebben dit niet verdiend, maar zo liggen de dingen toch maar; dat kunnen we allen zien.

Daar is dus genade Gods over ons leven hierin.

Maar aan de andere kant, al is het voor ons genade, er was hier toch ook zoiets als een goddelijk moeten. De Vader was dit aan zichzelf verplicht. Want — zo zegt vers 10 — het

betaamde Hem om welken alle dingen zijn, en door welken alle dingen zijn, dat Hij, vele kinderen tot de heerlijkheid leidende, de overste Leidsman hunner zaligheid door lijden zou heiligen. Inplaats van dat laatste woord staat er eigenlijk: dat Hij die Leidsman door lijden zou "voleindigen" en tot zijn bestemming en doel zou voeren.

M.a.w. dat Christus deze weg ging voor ons, dat is genade van God. Maar het betaamde de Vader toch ook; Hij was het aan zichzelf verplicht. Waarom? Vanwege de schepping. De schepping is natuurlijk iets anders dan de verlossing. Maar die twee hangen ook weer heel nauw samen. Onze verlossing komt op deze manier, omdat de schepping zo is als die is. Want door de Vader zijn alle dingen. Dat ze zijn zoals ze zijn, dat is aan Hem te danken. En alle dingen zijn ook óm de Vader zo. Ze vinden in Hem hun zin en hun doel.

U vraagt natuurlijk, waarom die schrijver zo opeens naar de schepping overspringt; wat heeft dat te maken met de vraag waaraan de schrijver bezig is? Maar dat begrijpt ge direct als ge let op wat volgt: God wilde vele kinderen tot de heerlijkheid leiden. Hoe zijn wij geschapen door God? Als ménsen? Neen, als Zijn kinderen, Zijn zonen. En wat voor zin had dat? Dat gebeurde zo terwille van de Vader. Dat was Zijn scheppingsdoel: met al die zonen rusten in het paradijs. Zij moesten als Zijn zonen in Zijn heerlijkheid delen.

Natuurlijk, ge weet dat allen: toen is de zonde tussenbeide gekomen. Als ge maar vasthoudt, dat de zonde wel de schepping aantast en bederft, maar nooit de schepping ongedaan maakt. God schiep ons als zonen; en de zonde slaat daar wel in, maar ze maakt geen einde aan ons kindschap. We zijn sinds die dag gevallen zonen; maar dan toch nog zonen. God kan niet vergeten waartoe Hij ons stelde. En Hij laat ook Zijn scheppingsdoel niet los: het diende alles Hem, tot Zijn glorie. Ja, nu kunt u alles zeggen: dat de zonde een breuk bracht in de schepping, en nog veel meer; als ge maar één ding niet vergeet: de val bracht geen verandering in de bestemming van het schepsel. Wat de zonde ook teweegbrengt, het feit blijft dat God ons als zonen geschapen heeft, het feit blijft ook, dat God die zonen tot glorie bestemd had. En daarom ook wil Hij de gevallen zonen tot de heerlijkheid leiden. Hij moet dus een weg zoeken om Zijn scheppingsdoel met ons toch te verwezenlijken. Een weg om die zonen, die hun heerlijkheid hebben verspeeld, toch nog tot de eeuwige glorie te brengen. Hij zat aan Zijn schepping vast; en daarom betaamde het Hem deze weg der verlossing te betreden. Hij kon niet iets nieuws opzetten, een nieuwe mens scheppen; maar Hij moest dat gevallen schepsel, die verloren zonen, terug zien te brengen in de direct voor hen bestemde heerlijkheid.

Doch omdat Hij vasthoudt aan Zijn scheppingsdaad en aan Zijn scheppingsdoel, daarom is God tegenover zichzelf niet vrij meer wat betreft het banen van de verlossingsweg. Hij kan niet iets nieuws beginnen; omdat Hij ons zo geschapen heeft als zonen, en omdat Hij die zonen tot de heerlijkheid wil leiden, daarom betaamt Hem deze verlossingsweg, dat de Leidsman onzer zaligheid ook Zijnerzijds door lijden tot heerlijkheid komt. Hij kan Christus niet zo in de glorie van het eeuwige leven zetten: de hertog moet dezelfde weg gaan als zijn soldaten. Als een boot vastgevroren zit in het ijs, dan komt hij niet los, of een ijsbreker moet zich in het ijs wagen. Als een leger ingesloten zit, dan wordt het niet ontzet, of het bevrijdingsleger moet zich een weg vechten dwars door de vijand heen. En zo is Christus nu onze Leidsman, onze Baanbreker, onze Voorman; als Hij ons tot de glorie zal voeren, dan moet Hij eerst indalen in onze dood, en zich aan het hoofd van die zonen Gods een weg naar de heerlijkheid openvechten. Wij komen er nooit uit, tenzij we achter Hem aangaan. Hij kan niet Zijn eigen weg gaan, van heerlijkheid tot heerlijkheid; zal Hij onze Baanbreker zijn, dan moet Hij onze weg gaan, door lijden tot heerlijkheid. Zo betaamt het die God, die vasthoudt aan Zijn schepping.

En hebt ge het nu verstaan, geliefden? We hebben de laatste weken Christus gezien op de lijdensweg. Hebben we Hem gezien op Zijn weg? Neen, we hebben Hem aanschouwd op onze weg, de weg der verloren zonen. Maar zo meteen is het Pasen. En we zullen Hem dan zien in de glorie van het onvergankelijk leven. Is dat het eindpunt van Zijn weg? Neen, dat is het eindpunt van onze weg, de weg der verloren zonen, die Hij openvocht.

Nu kunt u alles opsommen, wat uw hart benauwt. Ge kunt met recht zeggen: we zien er

nog niets van, dat ons alle dingen onderworpen zijn. Maar zie dan ook dat andere: dat het niet was Christus' weg die eindigde met eer en heerlijkheid, maar uw weg, uw doodsweg, waarop Hij u voorging als Baanbreker, dat úw weg eindigt in opstanding en leven, en beërving van alle dingen. Ge zijt zelf nog niet aan het einde van die weg, ge hebt dus ook nog niet alle schatten der toekomstige wereld verkregen. Ge ziet uw handen nog niet gevuld. Maar Pasen betekent toch, dat ge kunt zien als tastbare werkelijkheid, dat de weg, waarop gij staat en waarop Hij u voorging, uitmondt in het eeuwige leven. Pasen betekent toch, dat Christus is opgestaan, niet voor zichzelf, doch voor u; dat Hij de insluiting van de dood doorbroken heeft, dat Hij zichzelf en u daar dwars doorheengevochten heeft, zodat de weg naar de eeuwige vreugde voor u open ligt.

Dat ziet ge; dat is een werkelijkheid, die te tasten is, even werkelijk als de nood van uw leven te zien en te tasten is. Hij heeft ons de weg naar het leven en de heerlijkheid opengebroken.

En vergeet vooral niet, dat het zo de Vader, die Schepper is, betaamde. Wij zuchten zo vaak vandaag over onze moeiten, en vrezen dat onze weg binnenkort eindigt in chaos en dood. Maar dat kan niet, geliefden. Als ons leven zou ondergaan, dan vergaat tegelijk de hele schepping; dan komt God niet tot Zijn doel. Dan lukt het Hem niet Zijn zonen tot de heerlijkheid te brengen. Als gij niet komt tot de heerschappij over alle dingen, dan is God als Schepper mislukt. Uw ondergang zou worden die van Hem. Maar omdat Hij God is, eeuwige Schepper, uit Wien alle dingen zijn — door Zijn eigen wil — en om Wien alle dingen zijn — tot Zijn eigen glorie —, omdat Hij zich in de schepping gemaakt heeft tot Vader van u en het lot der zonen heeft vastgekoppeld aan Zijn eigen eer als Vader, daarom zult gij straks alle dingen onder uw voeten zien.

Zie op God, de Vader, de almachtige Schepper, geliefden. Hij triomfeert als Scheppings-Vader; daarom zult gij in glorie zitten als Zijn geschapen zonen .

Ziet op Christus, geliefden, want het is uw weg, die Hij opengebroken heeft naar het eeuwige leven toe.

2. En van dit laatste moet ik nog nader spreken. Want ge hebt nu wel verstaan wat de Vader dreef; het betaamde Hem zo, Hij was dit aan zichzelf als Schepper verplicht. Maar achter uw weg uit de misère van nu naar de glorie die komt, zit niet alleen de Vader, doch ook de Zoon. En dus stelt de schrijver de vraag: wat dreef de Zoon, om als onze Baanbreker onze weg te gaan?

Nu is er in het begin van deze brief al veel gezegd over de heerlijkheid van de Zoon; Hij is het afschijnsel van Gods heerlijkheid en het uitgedrukte beeld van Zijn zelfstandigheid. Hij is de eeuwige natuurlijke Zoon Gods, zegt de Catechismus. Maar later, in Hebr. 2, is daaraan toegevoegd, dat wij toch ook Gods zonen zijn. Hij noemt God Zijn Vader, maar God is ook ónze Vader.

Dus: de Zoon naast de zonen. Ja, ik weet het wel, ge kunt nu heel veel verschil opnoemen tussen Christus en ons. Hij is de ongeschapen Zoon, wij zijn geschapen zonen. En na de zondeval: Hij is de heilige Zoon, die niet van de Vader afviel; en wij zijn de onheilige en de verloren zonen. Als Hij wat voor ons doet en optreedt als Baanbreker onzer zaligheid, dan is Hij het die ons heiligt en wij moeten geheiligd worden. Hij is dus de Zoon, die heiligheid geeft, en wij moeten van Hem heiligheid ontvangen.

En toch..... Hij is de Zoon des Vaders, en wij zijn ook zonen des Vaders. Hij, die heiligt en zij, die geheiligd worden, zijn allen uit Eén, zegt vers 11. Ondanks alle verschil hebben wij toch één Vader. Zo heeft de Vader ons geschapen, en dat kan de Vader niet vergeten; maar de Zoon net zo min. M.a.w. wij zijn broeders van Hem.

Het is om van te duizelen: wij, mensen, die eerst geschapen en daarna gevallen zijn, wij staan bij God bekend niet maar als schepselen, doch als zonen; verloren zonen, maar toch zónen. Christus is de ongeschapen en de niet-gevallen Zoon. Maar daarom is Hij toch, ook na onzen val, onze grote Broeder. Hij kan het niet voorbijzien, dat Hij ons als

Zijn broeders naast zich gekregen heeft, en Hij wil het ook niet. Hij doet heel anders dan wij vaak. Maar Hij doet het alleen goed. Nietwaar? Als u rijk is, en u hebt een broer, die straatarm is, dan geneert u zich een beetje voor hem. Als u erg keurig leeft en nog nooit wat met de politie te maken hebt gehad, en u hebt een broer, die in de gevangenis zit, dan schaamt u zich voor zo'n broer. Maar u kunt zich zo hard schamen als u wilt, en er nooit over praten, het feit blijft toch maar, dat u kinderen van één vader is. Ge kunt de broederband wel verloochenen en negeren, maar nooit ongedaan maken.

Maar hoe prachtig is Christus. Daar is tussen Hem en ons een geweldige afstand; Hij ongeschapen, wij geschapen; Hij heilig, wij gevallen. Maar Hij probeert niet één seconde de broederband te negeren, ook niet na de val; Hij schaamt er zich daarom ook niet voor ons broeders te noemen.

Als bewijs worden hier een paar teksten genoemd, van David en Jesaja. En als ge die eerst leest, dan denkt ge: dit is toch wel vreemd. Natuurlijk weet ge allen wel, dat profeten en psalmisten gesproken hebben door de Geest van Christus, die in hen was. David en Jesaja hebben niet uit zichzelf gesproken, maar de Zoon des Vaders was het, die sprak door hun mond. Hij sprak nog niet direct, de woorden kwamen nog uit mensen-monden, maar ze waren toch afkomstig van de Zoon. En dus is het niet vreemd, dat woorden van David en Jesaja hier worden aangediend als woorden van Hem.

Toch is het vreemd, dat de schrijver hier die teksten uit het Oude Testament noemt. Want wat had hij dan geen prachtige teksten kunnen noemen uit de mond van Jezus zelf. Nog wel op de Paasdag, waar het hier toch over gaat. Als Hij de vrouwen ontmoet, zegt Hij: boodschapt het mijn broeders. En tot Maria Magdalena: Ik vaar op tot mijn Vader en uw Vader. Waarom laat hij die schone woorden uit Jezus' eigen mond rusten, om daarvoor een paar teksten van David en Jesaja te geven?

Maar kijk, dat is het nu juist. Het gaat erom te laten zien, dat de eeuwige Zoon, vóór Zijn menswording en vóór Zijn vernedering, toen Hij nog de heerlijkheid bij de Vader bezat, toen dus het verschil tussen Hem als de Zoon der heerlijkheid en ons als verloren zonen zo scherp mogelijk aan het licht trad — ik zeg: het gaat erom te laten zien, dat Hij in zijn heerlijkheid van eeuwige Zoon toch nooit zich gegeneerd heeft om ons broeders te noemen. Toen Hij non heel ver van ons was, nog niet ingegaan in onze natuur, toen Hij nog niet op de lijdensweg stond, tóén reeds durfde Hij het aan ons Zijn broeders te noemen. Toen het verschil en de afstand nog zo groot mogelijk waren, toen zei Hij reeds door Davids mond: Ik zal uw naam mijn broeders vertellen; toen zei Hij ook: Ik zal op de Heere betrouwen, Ik zal geloven precies zoals de andere zonen dat moeten doen; toen liet Hij Jesaja niet zeggen: Ik ben dit en dat; maar: ziehier, ik en de kinderen, die mij de Heere gegeven heeft, zijn tot tekenen en wonderen. Toen kwam Hij dus om zo te zeggen al staan in onze kring. Hij was nog bij de Vader, Hij had nog de heerlijkheid van vóór de schepping, en toen reeds zei Hij: Vader, die anderen, die verlorenen, die schepselen, ze zijn mijn broeders, Ik zal hun Uw naam bekend maken; Ik wil in hun kring staan; Ik zal geloven net zoals zij dat moeten doen. Hij zei toen al, dat Hij één met hen wilde zijn, en in hun kring wilde staan, en wilde doen zoals zij.

En Hij liet het niet bij woorden, maar Hij ging over tot de daad. Die andere zonen waren mensen van vlees en bloed, met een bestaan dat aan de dood onderworpen was en aan de duivel. Hij wilde, omdat ze Zijn broeders waren, hun in alles gelijk worden, helemaal met hen één zijn, hun leven, hun strijden, hun dood sterven, hun verzoeken proeven, hun angsten en verschrikkingen doormaken. Hij zei: het zijn toch Mijn broeders, Ik kan ze toch niet laten zitten; Ik kan toch niet als Kaïn zeggen: ben Ik mijn broeders hoeder? Ik kan toch als Zoon niet heerlijkheid hebben, terwijl de andere zonen ondergaan in de dood? Ik kan toch niet bij de Vader zijn, in Zijn schoot, terwijl de broeders in handen van de duivel gevangen zitten? Vader, Ik ga naar ze toe, Ik ben hun Broeder toch; hun angst, hun nood, hun dood, hun verzoeking, ze zijn toch die van Mij? Ik zal heel hun doodsbestaan meeleven, praten zoals zij, eten zoals zij, een moeder hebben zoals zij, en broers; Ik zal slapen zoals zij, moe zijn zoals zij, belasting betalen zoals zij, bidden zoals zij, geloven zoals zij, sterven zoals zij. Ik zal in alles hun gelijk

worden, doch zonder zonde; Ik zal hun weg gaan, en vóór hen uit de weg banen naar U toe; Ik ben al bij U, maar Ik ga hun weg openvechten naar U; Ik zal dwars door duivel en dood heenvechten, tot zij bij U komen en ook zijn, waar ik ben; Vader, Ik ga de anderen thuis halen.

Daarom betoonde Hij zich onze Broeder niet maar in de woorden, die Hij sprak voor Zijn vleeswording, maar vooral in de daad van Zijn vleeswording. Hij werd ons in alles gelijk, staat hier. Hij nam daarom aan ons vlees en bloed, precies zoals wij dat hebben; want Hij wilde uit eigen ervaring weten wat het zeggen wil mens te zijn, en vlees en bloed te hebben. Nu, vlees en bloed, — ge weet wel wat dat zeggen wil. Als zodanig is dat niet kwaad; vlees en bloed betekent je hele menselijk bestaan, met al de schoonheid ervan; dat je bloedverwanten hebt en kennissen, dorpsgenoten; dat er sympathieën zijn, en warmte en meeleven. Vlees en bloed, dat betekent alles wat ons mensenleven schoon maakt en daaraan glans verleent. Maar het betekent in deze gevallen wereld toch ook, dat al die banden en gevoelens een verzoeking worden: je oog verlokt je tot zonde, daar worden nu ook boze begeerten geprikkeld door onze leden; je kunt tot zonde komen, terwille van de familie; alles wat prachtig gemaakt is wordt nu tot een catastrophe: eten is niet slecht, maar je buik kan nu worden tot een afgod; het goud is schoon, maar het is nu altijd de verzoeking van mammon; het sexuele bestaan is een wonder, maar het wordt nu zo licht tot het dodelijke spel der hartstochten; vlees en bloed zijn schoon, want God heeft ze gemaakt, maar je moet nu elke dag je vlees leren kruisigen, je oog sluiten, je hand afhouden, je lusten breidelen. Nu *is* het bestaan in vlees en bloed geworden tot één grote strijd op leven en dood.

Vlees en bloed, ze zijn geschapen; maar ze zijn geworden tot instrumenten der zonde; en nu komt ook de verwoesting der zonde en de heerschappij des doods juist in vlees en bloed. Het is prachtig familie te hebben, maar de dood maait daar doorheen, en je staat telkens bij een graf; het is prachtig te eten, maar de dood slaat er doorheen, en je lijdt honger; God heeft je ogen gemaakt, maar ze vullen zich met tranen vaak; je hebt vlees, maar het wordt gekneusd, het is nu de grote pijn-mogelijkheid, en straks ontbindt de dood het; het is fijn, gevoelige zenuwen te hebben, maar ze worden nu tot een haard van onrust en angst. Vlees en bloed betekenen schone schepping, ze betekenen ook afschuwelijke verzoeking en verschrikkelijke zonde, ze betekenen ook lijden en dood.

Nu, dat nam de Zoon aan, zodat Hij wist wat verzoeking was uit eigen ervaring, zodat zijn ziel bedroefd kon zijn tot de dood toe, zodat Hij wenen moest, telkens weer, zodat Hij onduldbaar leed, de ganse tijd zijns levens, maar bijzonder aan het einde. Maar Hij deed het, want Hij wilde verteerd worden door onze angsten, onze verzoeking, onze dood, opdat Hij de zonde des volks bij God zou verzoenen. Hij wilde de verhouding tussen de Vader en de gevallen zonen weer in orde maken; Hij brak zo de straf des doods, het recht van de duivel om ons leven te vernielen. Hij brak ook het geweld des doods, Hij ving heel de stormloop van de duivel tegen ons op in Zijn eigen vlees, en Hij ging daaraan sterven, maar de duivel ging eraan te gronde; zijn kracht was gebroken toen hij zich tegen Christus had gekeerd; en zo verlost Hij ons, die tot slavernij gedoemd waren in ons ganse leven door de vreze des doods.

Wat beheerst ons leven? De angst voor de dood. En daarom is heel ons leven een wanhopige worsteling tegen de dood: wat een gescharrel om je bestaan te rekken, want een getob en gepieker om rond te komen, wat een zenuwen en angsten, wat een jacht tegen de oude dag om toch nog wat te leven; wat een worsteling om eindelijk vrede te hebben met het sterven. Eigenlijk is dat geen leven, want je wordt voortgejaagd door doodsangst, al je doen en laten wordt erdoor beheerst; je rekt je leven, en het is toch niets anders dan een zielig gescharrel, omdat je weet dat de dood je in zijn greep heeft, onontkoombaar; je bent eigenlijk je hele leven een slaaf van de dood.

Wat maakt dat je tegen het sterven zo opziet? Je kunt het leven hier niet loslaten, ondanks alle moeite; want je hebt een vage angst voor het onbekende, dat je tegemoet gaat; en hoe zal het na de dood wezen? Waar kom ik dan?

Maar Christus is die weg voor ons uitgegaan, opdat wij verzoend zouden zijn met de

Vader, en verlost uit de greep van de duivel, en daarom bevrijd, neen niet van de dood, althans niet direct, maar wel van den angst voor den dood zodat we in het sterven niet meer bang zijn, en ook niet meer bang in het leven. Hij is die weg voor ons uitgegaan opdat de dood niet zou zijn een poort naar een onbekende toekomst, en naar eeuwige verschrikking, maar opdat de dood zou zijn overgang tot het eeuwige leven.

Zo volmaakt is de Zoon onze Broeder geworden, dat Hij alles heeft doorgemaakt wat wij moeten doormaken, opdat wij in leven en sterven vrijmoedigheid zouden hebben bij de Vader: Hij toornt niet meer; opdat we in leven en sterven verlost zouden zijn uit het geweld des duivels: zijn macht is gebroken; opdat we in leven en sterven geen angst meer zouden kennen, omdat we weten dat we elke dag op weg zijn naar de glorie, die voor ons bewaard wordt.

Nu, dat verstaat ge de juichkreet: waarlijk, Hij neemt de engelen niet aan, maar Hij neemt het zaad Abrahams aan, de mensen! Hij is Broeder geworden niet van engelen, maar van ons.

Ik denk: we zullen allen, zeker tegenwoordig, wel eens jaloers zijn op de engelen. Zij zijn bij God in de hemel, en de verschrikkingen van het leven hier beneden treffen hen niet. Wat weten zij van duurte en ontwrichting, van armoede en van oorlogsdreiging, van ziekte en dood? En wij staan daar toch maar midden in. Het is waar, geliefden. Wij zijn vandaag een weinig minder dan de engelen, vanwege het lijden des doods. Maar het blijft toch waar, dat wij zonen zijn van de Vader, en zij niet; dat wij door de Vader gehaald worden naar Zijn heerlijkheid, en zij niet; dat wij broeders zijn van de Zoon Gods, en zij niet; dat Christus in alles óns gelijk geworden is, opdat wij erfgenamen zouden worden van alle dingen. Al is onze moeite vandaag dan ook nog zo groot, vergeet nooit, dat wij nu reeds staan in een verhouding tot Vader en Zoon, waarbij de hunne niet haalt; dat voor ons een heerlijkheid bewaard wordt, die zij niet zullen kennen; dat wij door de Zoon uit broederlijke liefde getrokken worden naar de glorie, die de Vader voor ons bestemd heeft.

Ik houd niet erg van wandteksten, 't is maar al te vaak in de trant van: een mens lijdt dikwijls 't meest door 't lijden, dat hij vreest. Maar als we nu eens een wandtekst wilden hebben, die in ons grauwe sombere leven elke dag ons zou omhoog heffen, dan zou het deze zijn: Waarlijk, Hij neemt de engelen niet aan, maar Hij neemt het zaad Abrahams aan. Hij is onze Broeder!

Dat was Hij niet maar in de dagen van het Oude Testament, toen de Zoon ons reeds broeders noemde; ook niet slechts in de dagen Zijner omwandeling tussen Zijn vleeswording en Zijn sterven. Maar dat blijft Hij alle dagen na Pasen. Want

3. als mijn derde punt noemde ik u, dat de broederband tussen Christus en ons door de Geest wordt beaamd. Want daar staat in vs 17, dat Hij in alles de broeders gelijk moest worden opdat Hij een barmhartig en getrouw Hogepriester zou zijn in de dingen, die bij God te doen waren om de zonden des volks te verzoenen. Over dat laatste, dat Hij Hogepriester is om de zonden bij God te verzoenen, heb ik straks al het nodige gezegd. Zakelijk is dat hetzelfde, als wat er in het begin stond, dat Hij Baanbreker, Aanvoerder, Leidsman werd op de weg des doods, om vele zonen tot de heerlijkheid te leiden. Maar ik moet nu nog iets zeggen over wat hier staat, dat Hij in dit werk *barmhartig en getrouw* moest zijn.

Om maar *met een* beeld de zaak eenvoudig te stellen: ge weet dat een goed officier dapper moet zijn, en ook een bekwaam soldaat; hij moet een goed aanvalsplan opstellen, en zich dapper aan het hoofd van zijn troep stellen om ze tot de overwinning te leiden. En een onderwijzer, die in zijn klas leiding moet geven, moet zijn vak goed verstaan en de kinderen weten te drillen, wil hij ze klaar maken voor het leven.

Maar voor beiden, en trouwens voor ieder, die leiding heeft te geven, is nog één eigenschap noodzakelijk vereist; willen ze werkelijk leiding geven, dan moeten ze niet maar zelf voorop gaan, maar ook de anderen weten mee te krijgen. Ze moeten hun ondergeschikten verstaan en begrijpen. Een officier moet zijn jongens verstaan in hun

angst als het op vechten aankomt; hij moet zelf ook eenvoudig soldaat geweest zijn, om hun zenuwen te begrijpen, en hun ontberingen en hun ellende. Zijn de knapste onderwijzers, die zelf spelenderwijs alles onder de knie kregen, de beste onderwijzers voor de jongens? Neen, meestal niet. Maar je hebt vaak prachtpaedagogen onder die figuren, die zelf indertijd ook moeite hadden met -d of -dt; die zelf in de bank ook zaten te tobben met breuken en wortels; als ze later voor de klas staan, weten ze nog precies waar de moeilijkheden zitten; en als er een jongen een fout maakt, dan gaat zo'n onderwijzer niet te keer tegen zo'n domkop, maar dan heeft hij medelijden; hij weet zelf maar al te goed, hoe moeilijk het is; en hij gaat met groot geduld zo'n kind helpen.

Wat heeft een leider dus het meest nodig? Een begrijpend, medelijdend hart; hij moet zich altijd zijn eigen moeiten herinneren en hij moet trouw zijn, iemand naar wie ze durven toegaan, en op wie ze kunnen rekenen. Want als ze geen medelijden hebben, dan gaat de officier tegen zijn manschappen te keer, en maakt de onderwijzer zich los van zijn klas; maar hebben ze hart, dan komt er een vertrouwelijke verhouding, en komen de ondergeschikten rustig tot ze, omdat ze weten: hij begrijpt er alles van, je kunt op hem rekenen.

Dat is het grote geheim van leiding geven: dat je hart voor je mensen hebt en medelijden en begrijpen, en dat je ze niet in de steek laat als ze een fout maken, maar dat je juist dan trouw ze terzijde staat en helpt: Voor zo'n officier gaan de jongens door het vuur, en hij krijgt ze mee; en zo'n onderwijzer brengt zijn klas ver, al heeft hij zelf misschien heel weinig acten.

Nu, dat geldt ook van Christus. Om een goed Hogepriester te zijn, moest Hij niet maar het bij God in orde maken, en de macht des duivels breken; maar Hij moest ook zorgen als Leidsman en Aanvoerder ons mee te krijgen, achter zich aan, de heerlijkheid in, dwars door angsten en noden, dwars door verzoeking en aanvechting. Hij moest barmhartig en getrouw worden.

Daarom eindigt Hebr. 2 dan ook: want in hetgeen Hijzelf, verzocht zijnde, geleden heeft, kan Hij degenen die verzocht worden tehulp komen. Dat gaat dus over de tijd na Zijn lijden, de tijd na Pasen, de dagen des Geestes. Dus is het ook hier weer de drieënige God. Niet slechts de Vader zegt, dat Christus zich Broeder moet betonen; niet slechts de Zoon betoont het, dat Hij in alles onze Broeder is, maar de Geest beaamt het ook, dat Hij in alles onze Broeder moet blijven, en ons in onze verzoeken tehulp komen. Dat is het fijne van Pasen, dat Hij niet ophoudt mens te zijn, maar dat Hij zich dan, op het moment dat Hij in de heerlijkheid ingaat, nog haarfijn herinnert hoe zwaar de weg naar de heerlijkheid is: dat Hij dan juist medelijden heeft met Zijn broeders, die nog niet tot de heerlijkheid gekomen zijn, en hen niet in de steek laat, doch ze tehulp komt door de Geest. Hij weet nu nog alles, en schaamt zich voor onze zwakheden niet; maar Hij zegt: Ik moet ze er overheen helpen. En daarom is Zijn eerste woord op Pasen: gaat heen, zegt tot Mijn broeders. Al is Hij in de glorie van het onvergankelijke leven. Hij schaamt zich nog niet ons broeders te noemen. En als Hij opvaart tot de Vader in Zijn troon, dan denkt Hij: Ik mag ze toch niet als wezen achterlaten; Ik ga ze een andere Trooster zenden, de Geest, en door die Geest zal Ik hen in hun aanvechtingen helpen. Want Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij mij zijn, de zonen, die Mij de Vader gegeven heeft; Ik ga ze achter Mij aan de heerlijkheid binnen trekken, Ik ga ze door de Geest heenhelpen over alle obstakels die op hun weg liggen.

Zijn hart is vol medelijden, en Zijn geest is getrouw: och, och, wat liggen er een struikelblokken op de weg naar de glorie; wat een verzoeken en angsten, voor Mijn broeders. Maar Ik zal ze tehulp komen, Ik ga u tot de heerlijkheid leiden.

Geliefden, kunt gij één verzoeking bedenken in uw leven vandaag, waarmee Christus niet verzocht is geweest? De kleren worden zo duur; maar heeft Hij ooit anders rondgelopen dan in een kleed, dat Hem gegeven was; anders dan in een jas van de diaconie? Ge zegt: woningnood; en ge noemt een grote benauwing; maar Hij had ook geen plaats waar Hij het hoofd kon nederleggen. Belasting? Maar Hij heeft Zijn kerkelijke bijdrage betaald, hoewel Hij *die niet* schuldig was; Hij heeft het recht van de keizer

geëerd, het recht van de vreemde dwingeland.

Valt het, u zwaar, van uw familie afscheid te nemen? Maar wat ging er door Zijn hart, toen Hij Zijn moeder zag staan aan Zijn kruis?

Kwelt u de valsheid en het verraad van mensen? Maar Hij heeft toch ook de kus van Judas voelen branden op Zijn wang? Zijt ge eenzaam, verlaten van allen? Maar wat is het voor Hem geweest, toen ze allen aan de haal gingen? Huivert ge voor oorlog en verwoesting? Maar Hij desgelijks, Hij weende over Jeruzalem, dat in vlammen zou staan. Ondergaat ge de verschrikking van het kerkhof? Maar Jezus weende bij het graf van Lazarus.

Vindt ge het moeilijk om te geloven? En om altijd te zeggen: Uw wil geschiede? Maar Hij werd door God verlaten; Hij moest geloven, toen Hij van Gods trouw niets meer zag. En Hij werd in Gethsemane verscheurd door angsten, en aan het kruis door benauwdheden. O, wat was het allemaal verschrikkelijk. Wat een leed, wat een pijn; en overal zit de duivel tussen met helse verzoeking.

Maar, geliefden, dan is er niets in uw leven van nu, geen verdriet, geen verzoeking, geen zorg, geen angst, of Hij weet er nog alles van; Hij heeft het aan den lijve ondervonden. En Hij blijft uw Broeder. Hij komt u in al die dingen tehulp; want gij moet naar de heerlijkheid toe!

Als ge struikelt in verzoeking, en uit zwakheid in zonde valt, o ja, Hij noemt het altijd zonde; maar Hij zegt tot de Vader: Ik heb voor hem betaald. Mensen zijn zo hard en fel in hun oordeel; maar als ge struikelt. Hij kan het zich heus wel begrijpen, Hij wendt zich niet hooghartig van u af; Hij heeft medelijden, want Hij weet wat de duivel is, en wat aanvechtingen zijn, en wat vlees en bloed betekenen; en Hij blijft u trouw, en zendt u de Geest om u op te richten; want Hij weet wat het is, uw Broeder te zijn; Hij wil u in Zijn glorie trekken, want waar Hij is, daar moeten toch alle broeders komen.

Dus, geliefden, al ziet ge er niets van, ge gaat naar de glorie toe. Want zo betaamt het de Vader; anders is heel Zijn schepping mislukt; hiervoor schaamt zich niet de Zoon, want Hij is uw broeder in woord en daad. Zo beaamt het de Geest: Hij laat zich door de Zoon zenden tot onze hulp in de verzoeken. Vader, Zoon en Geest, ze hebben alle Drie alles ingezet, om de verloren zonen thuis te brengen. Dat kunt ge toch zien, ook al ziet ge nog niets van uw glorie? Zie maar alle moeilijkheden, maar zie toch ook het werk van Vader, Zoon en Geest. Dan houdt ge het vast: alle dingen worden met haast aan onze voeten onderworpen. Waarlijk, Hij neemt de engelen niet aan, maar Hij neemt het zaad Abrahams aan. En dan houdt ge de psalm vast in diepe ontroering: wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt? Gij hebt hem nu wel een weinig minder dan de engelen gemaakt, maar Gij gaat hem met eer en heerlijkheid kronen, hem verheffen boven alle engelen, want wij zijn kinderen Gods, broeders en van de Zoon.

Amen.

Zondag 18 Maart 1951.

ZONDAG 18

Lezen: Johannes 17

Psalm 76:1

Heidelbergse Catechismus Zondag 18

Psalm 76:5

Psalm 132:6, 9, 10

Psalm 68:14, 16

46. Vraag. Wat verstaat gij daarmee: Opgevaren ten hemel?

Antwoord. Dat Christus voor de ogen Zijner jongeren van de aarde ten hemel is opgeheven, en dat Hij ons ten goede daar is, totdat Hij wederkomt, om te oordelen de levenden en de doden.

47. Vraag. Is dan Christus niet bij ons tot het einde der wereld, gelijk Hij ons beloofd heeft?

Antwoord. Christus is waarachtig mens en waarachtig God. Naar Zijn menselijke natuur is Hij niet meer op de aarde; maar naar Zijn Godheid, majesteit, genade en Geest wijkt Hij nimmermeer van ons.

48. Vraag. Maar zo de mensheid niet overal is, waar de Godheid is, worden dan de twee naturen in Christus niet van elkaar gescheiden?

Antwoord. Ganselijk niet; want dewijl de Godheid door niets kan worden ingesloten en overal tegenwoordig is, zo moet volgen, dat zij wel buiten haar aangenomen mensheid is, en nochtans niettemin ook in haar is en persoonlijk met haar verenigd blijft.

49. Vraag. Wat nut ons de hemelvaart van Christus?

Antwoord. Ten eerste, dat Hij in de hemel voor het aangezicht Zijns Vaders onze voorspreker is. Ten andere, dat wij ons vlees in de hemel tot een zeker pand hebben, dat Hij, als het hoofd, ons, Zijn lidmaten, ook tot Zich zal nemen. Ten derde, dat Hij ons Zijn Geest tot een tegenpand zendt, door wiens kracht wij zoeken dat daarboven is, waar Christus is, zittende ter rechterhand Gods, en niet dat op de aarde is.

Geliefden in de Heere n.l. Christus,

We hebben deze week samen de hemelvaart van onze Heere Jezus Christus herdacht. En toen is naar Psalm 68 in de Dienst des Woords speciaal dit ene element naar voren geschoven, dat de hemelvaart van Christus is de troost voor de ingesloten kerk. De kerk strijdt en bloedt, en zit aan alle kanten in het nauw. Maar ze rust desniettemin in de hemelvaart van Christus; want die bewijst, dat Hij grote overwinningen heeft behaald op de vijanden, dat Hij de gevangenis gevangen nam; maar daarom geeft het hemelvaartsfeit ook de waarborg, dat Hij elke directe dreiging afwendt: Basan kan niet tegen de berg Sion op, want daar woont God. En zo stelt de hemelvaart dan ook in uitzicht de volkomen zegepraal, waarin Christus al de heidenen zal hoeden met een ijzeren roede.

Maar het spreekt wel vanzelf, dat daarmee lang niet alles is gezegd van de hemelvaart. De grote vraag, die hier aan de orde is, is wel deze; hoe het nu gaat met Christus' werk op de aarde. Wij weten wel, dat Christus Zijn werk niet loslaat en Zijn kerk niet verlaat als Hij ten hemel vaart. Christus houdt de kerk vast, en Hij houdt de aarde vast, als Hij ingaat in het binnenst heiligdom. Maar wel kunnen we de vraag stellen, wat de hemelvaart voor de voortgang van Christus' werk van kerkverlossing betekent. En daarover heeft Christus zelf ons gesproken in het hogepriesterlijk gebed, dat we zoëven samen lazen.

De hemelvaart van Christus en Zijn middelaarswerk op de aarde.

Christus handhaaft in de hemel:

1. Zijn middelaarsrecht.
2. Zijn middelaarskracht.
3. Zijn middelaarsglorie.

1. Als in deze Zondag de vraag wordt gesteld naar het nut van de hemelvaart, dan antwoordt de catechismus daarop allereerst, dat Christus in de hemel onze voorspraak is voor het aangezicht van Zijn Vader. En ge weet, dat Christus' bidden na de hemelvaart heel anders is dan het onze. Christus óók vraagt, maar als Hij vraagt, dan kan Hij pleiten op Zijn eigen werk; dan smeekt Hij niet om een gunst. Dan vraagt Hij Zijn loon, Zijn recht. Dan zegt Hij: Vader, ik wil.

Natuurlijk heeft Christus ook op de aarde voor Zijn volk gebeden. Ook toen is Hij onze Voorspraak geweest bij de Vader. Als Hij Simon Petrus waarschuwt, dat de Satan zeer begeerd heeft om hem te ziften als de tarwe, voegt Hij er meteen aan toe: maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude. Dan is Christus dus ook de grote Voorspraak, de advocaat, die Simon Petrus en de anderen verdedigt, en hun zaak bij de Vader bepleit: Vader, houd hen vast, laat hun geloof niet ophouden. En wie heeft ooit een gebed gesproken als dat ene, dat Christus sprak aan de vooravond van Zijn lijden? Heel Johannes 17 toont ons de majesteit van de voorspraak op de aarde.

En we zouden dus zeggen: hiervoor behoeft Christus niet naar de hemel toe; Hij kan ook op de aarde onze zaak bij God bepleiten. En we denken misschien, dat het veel schoner zou zijn, als Christus maar bij ons was gebleven; we hadden Hem dan nog hier, in al onze nood en strijd en zonde en onze Voorspraak zou Hij hier even goed kunnen zijn.

Toch wijst juist het Hogepriesterlijk Gebed ons hier de weg, en leren we hier het verschil zien tussen Zijn voorspraak op de aarde en die in de hemel. Want dat is het typerende in dit hoofdstuk, dat Christus het spreekt, terwijl Hij nog op de aarde is, als Hij gereed staat het lijdenswerk te volbrengen, maar dat Hij het toch doet als de grote Knecht des Heeren, die met Zijn arbeid hier beneden is klaargekomen. Hij zegt dit op de aarde, en toch zegt Hij het eigenlijk als iemand, die al niet meer op de aarde is. Vader, zo zegt Jezus, Ik ben niet meer in de wereld (vs 11). Dat wil zeggen, dat we hier al hebben de aanvang van Zijn hemelse voorspraak.

Christus legt daarop alle nadruk. Hij verdeelt Zijn arbeidstijd in twee perioden. De Vader

heeft Hem gezonden, opdat Hij op de aarde de Vader zou verheerlijken. En dat werk moet Christus blijven doen, ook als Hij van de aarde scheidt. Maar hoewel het dus één werk is, dat Hij doet, één gebed, dat Hij opzendt, toch valt het uiteen in twee delen. Daar is een stuk, dat Hij moet doen in vernedering, waarbij Hij heeft afgelegd alle heerlijkheid, die Hij bij de Vader had eer de wereld was. Maar, als Hij daarmee klaargekomen is, en dus Zijn werk in dienstknechtgestalte heeft voleindigd, dan begint de tweede periode, waarbij Hij hetzelfde werk blijft doen, maar nu in al Zijn glorie als God.

Vader, de ure is gekomen, verheerlijk Uw Zoon, opdat ook Uw Zoon U verheerlijke. Hij blijft dus de Vader verheerlijken, evenals Hij dat vroeger gedaan heeft, maar Hij begeert zeer het nu te mogen doen als de Verheerlijkte van de Vader; niet langer als de lijdende Knecht des Heeren, maar als de verheerlijkte Zoon.

En dat maakt, dat ook Zijn voorspraak voortaan een ander karakter draagt. Ook vroeger kon Hij bidden voor ons, maar Hij kon het nooit doen op grond van Zijn volbrachte werk. Hij kon nog geen rechten laten gelden bij God, want Hij moest zich eerst die rechten nog verwerven. Maar in Johannes 17 zegt Hij: Vader, Ik ben klaar met Mijn werk hier beneden, verleen Mij nu weer de heerlijkheid van daarboven. Ik heb mezelf ontledigd en de gestalte van een dienstknecht aangenomen; en Ik heb dat gewillig gedaan, want het ging, Vader, om Uw eer in de wereld, om Uw naam en Uw recht. Ik heb Mijn eer afgelegd, opdat Ik hier beneden Uw eer weer zou veroveren.

Maar nu, Vader, nu ben Ik gereed. Ik heb U verheerlijkt op de aarde. Ik heb Mijn schande verdragen en Mijn lijden aanvaard, opdat Uw Naam weer heerlijk zou zijn. Maar nu Ik gereed ben, nu begeer Ik weer verheerlijkt te zijn met de heerlijkheid, die Ik bij U had, eer de wereld was. Vader, Gij en Ik, Wij zijn de enige waarachtige God. En God moet verheerlijkt zijn. Daarvoor is Hij toch God. Nu Vader, Ik heb Uw heerlijkheid in vernedering weer tot stand gebracht. Want Gij waart zeer begerig naar Uw glorie. Maar Ik begeer die ook. Vader, nu is de ure gekomen; Gij hebt door Mij Uw heerlijkheid terug ontvangen, laat Mij nu door U ook weer heerlijkheid hebben.

Vader, Ik kan nu rechten laten gelden. Ik heb Uw rechten bekend gemaakt, Ik heb die bekend gemaakt aan de mensen: en Ik weet, dat Ik het goed heb gedaan, want zij hebben Uw woord bewaard, en zij hebben erkend, dat Ik van U ben uitgegaan.

Vader, dit is Uw heerlijkheid, dat ze geloven; dat is voor hen het eeuwige leven, dat ze U kennen; maar dat is Uw heerlijkheid, dat Uw Woord wordt gehoord en geloofd. Maar nu is het weer zover; Gij hebt Uw eer terug ontvangen, maar verleen Mij nu ook alles weer, wat Ik om Uwentwil had afgelegd. En als antwoord op dat gebed heeft de Vader Hem ten hemel doen varen, en Hem geopenbaard als God boven allen te prijzen tot in der eeuwigheid. Hij behoefde niet langer te verkeren in de gestalte eens dienstknechts, Hij mocht nu weer schitteren in de gestaltenis Gods. En daarmee heeft God dus publiek uitgesproken, dat de rechtsaanspraken, die Christus in het Hogepriesterlijk gebed had uitgesproken, door Hem werden erkend. Hij zei: Mijn Zoon, Gij hebt getrouw Mij verheerlijkt, nu zal Ik U verheerlijken. Gij moogt nu weer zitten in de troon Gods als voorheen, Ge moogt U weer hullen in de lichtglans en in de majesteit van weleer. Voor U is de aarde thans geen plaats meer; want de aarde, dat is de plaats voor de dienstknecht, de plaats van lijden, maar dat is niet meer de plaats voor de Heer der heerlijkheid.

En dus zal Christus voortaan nog wel bidden, Hij zal de Voorspraak zijn voor Zijn volk, en hun zaak bij de Vader bepleiten, maar Hij zal het niet langer doen als de slaaf, maar als de Heere; niet als de lijdende knecht, maar als de verheerlijkte Zoon. Want Hij heeft Zijn werk volbracht, nu moet Hij het loon ontvangen. Christus' recht op de voorspraak, op de verhoring, wordt door de Vader openlijk erkend. Als Christus ten hemel vaart zegt de Vader: Eis van Mij, en Ik zal het U geven. Gij hebt Mij verheerlijkt, Ik zal het U doen. Eis van Mij, Mijn Zoon.

En elk gebed, dat Christus dus vandaag voor ons doet, is al bij voorbaat verhoord;

Christus handhaaft in de hemel Zijn recht. Als gij bidt om vergeving van al uw zonden, dan zegt Christus: Vader, Ik wil, dat Gij hem vergeeft. Dat die zondaar daar beneden in het stof kruipt en zich verootmoedigt, dat is Mijn werk. Ik heb Uw Naam, Uw recht, Uw wet, Uw Woord aan hem bekend gemaakt. Ik heb U verheerlijkt, want zie, hij bidt. Maar verheerlijk Gij Mij nu, en vergeef hem. Als een mens hier beneden worstelt om tot het geloof te komen, dan zegt Christus: Vader, Ik heb hem Uw Woord bekend gemaakt; en Gij ziet, hoe hij worstelt om het vast te houden. Ik heb U verheerlijkt daarin, dat die mens Uw Woord zoekt, maar verheerlijk Gij Mij nu, en maak zijn voetstappen vast in Uw Woord. Als gij hier strijdt tegen de zonde, en in zware aanvechtingen zijt, dan zegt Christus: Vader, Gij zijt verheerlijkt; dat is Mijn werk, dat die mens weer Uw wet erkent en liefheeft. Verheerlijk Gij Mij nu als Bemiddelaar, en houd hem staande. En wij doen dus geen enkel gebed buiten Christus om. Als wij bidden, dan is dat de vrucht van Christus' werk: Hij heeft de Vader verheerlijkt en ons Zijn Woord bekend gemaakt; daardoor alleen komt het gebed bij ons los. Als wij onze mond begerig opendoen, dan wijst de Zoon het aan de Vader en zegt; Vader, Gij zijt verheerlijkt; zie, Uw woord vindt een antwoord. En de Vader antwoordt de Zoon: Ik zal U verhoren.

En, geliefden, dit is dus de sterkte voor ons en de troost, dat sinds de hemelvaart achter elk gebed van Christus Zijn recht op verhoring staat; dat Hij alles, wat Hij voor ons begeert, als een eis kan indienen bij de Vader. Nu pleiten we in al onze gebeden op Zijn volbrachte werk, en we zeggen: verhoor ons, om Christus' wil. O, God, verhoor ons. Voor ons is dat louter genade, maar voor Christus is dat een recht. Wie zijn gebeden door Christus opzendt tot de Vader, is de verhoring toegezegd. Want alles wat wij als verbeurde genade vragen, dient Christus in als Zijn rechtmatige eis. De Vader kan Hem niets meer weigeren. Als de Vader ons niet verhoren zou, zou Hij eerst Christus uit de hemel moeten werpen. Dan zou Hij een streep moeten halen door Christus' volbrachte werk. Maar dat kan Hij niet doen, want Hij heeft Christus voor eeuwig verheerlijkt. Hij wierp de duivel uit de hemel; de aanklager der broeders werd als een bliksem op de aarde geworpen; maar de grote Voorspraak der broeders vond toegang en werd in al Zijn rechtsaanspraken erkend. En ge moet u dat eens trachten in te denken: als wij naar de Schriften bidden om alles wat Christus ons bevolen heeft te bidden, als wij zeggen: Vader, we vragen het U, dan zegt Christus: Vader, Ik eis het van U.

Zelfs zo sterk, dat wij het Onze Vader niet meer zo kunnen bidden als Christus het eens Zijn discipelen leerde. Men heeft zich daarover wel eens verbaasd, dat in dit volmaakte gebed de naam Christus niet genoemd werd; dat er niet bijstond: om Christus' wil. Maar, dat kón er toen nog niet bijstaan, omdat het nog geen hemelvaart was; omdat Christus toen nog niet eisen kon. Daarom zegt Jezus ook in Johannes 16: Al wat gij de Vader zult bidden in Mijn Naam, dat zal Hij u geven. Tot nu toe hebt gij nog niet gebeden in Mijn Naam. Want zij konden niet bidden in de Naam van een dienstknecht, die Zijn werk nog niet voleindigd had; maar nu is Zijn werk gereed, nu wordt Hij verheerlijkt, nu kan Hij al Zijn begeerten bij God indienen als een eis, en daarom moeten wij nu bidden: Om Jezus' wil. En wij bidden dus nog het Onze Vader als de discipelen eerst, maar we bidden het om Christus' wil. Wij zeggen: mag het? Maar Christus zegt: het moet! Daarvoor is ons de hemelvaart waarborg. De Zoon mag in Zijn heerlijkheid rechten laten gelden.

2. En niet alleen dit: Christus handhaaft uit de hemel ook Zijn Middelaarskracht. Daarover spreekt Hij ook in het Hoge priesterlijk gebed. Eerst spreekt Hij van het recht dat Hij door Zijn arbeid verworven heeft. Maar dan begint Hij ook over Zijn kracht. Hij denkt er niet aan, Zijn volk los te laten; heel dit gebed beweegt zich om de kerk. Christus zegt eerst: Vader, Ik mag thans eisen, want Ik heb U verheerlijkt. Hij laat Zijn rechten gelden. Maar dan laat Hij ook Zijn krachten gelden. Hoor maar: Heilige Vader, bewaar ze in Uw Naam, die Gij Mij gegeven hebt. Toen Ik in de wereld was, bewaarde Ik ze in Uw Naam. Maar nu kom Ik tot U. Ik bid niet, dat Gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat Gij hen bewaart van de boze. Christus kon hen voortaan dus niet meer zelf bewaren, en toch wil Hij Zijn bewaarskracht aan hen voortzetten. Daarom bidt Hij nu van de Vader niet alleen het recht, maar ook de kracht los, om hen vast te houden. En het antwoord op dit gebed kwam op Pinksteren.

Ge staat telkens verbaasd in de Bijbel over de wonderlijke structuur van Christus' woorden. Maar hier treft het u toch wel bijzonder.

Eerst verzekert Hij de Vader: Ik heb voortaan rechten. En de Vader geeft antwoord op de Hemelvaartsdag: Christus wordt verheerlijkt en Zijn rechten worden voor eeuwig erkend. Dan begeert Christus de krachten, om Zijn kerk te bewaren vanuit de hemel. Het antwoord daarop geeft God op Pinksteren, want Hij stort de Geest uit, en daarna de krachten van bewaring.

De wereld haat de kerk. Ze zullen het zwaar te verduren hebben.

Maar Christus zegt: Vader, ze kunnen niet alleen staande blijven. Ik heb ze vroeger vastgehouden, maar houd Gij hen nu vast, laten er krachten van bewaring komen. En ze kwamen vanuit de hemel.

Nu hebben wij de Geest, door Wiens kracht wij zoeken wat daarboven is en niet wat op de aarde is. Ge houdt het nu wel vast, geliefden: de dingen, die daarboven zijn: dat is niet de ziel en de hemel en het hiernamaals. Zoeken wat daarboven is en niet wat op aarde is, dat betekent niet, dat we het leven beneden loslaten of als een leven van de tweede orde aanzien. Christus zegt juist: Ik bid niet, dat Gij hen uit de wereld wegneemt. Wij moeten het dus ook niet bidden. Hij stelt ons tussen de wereld, midden tussen ongelovige burens, tussen ongelovige vakmensen in de werkplaats. En Christus zegt: Vader, haal ze daar niet vandaan, maar bewaar ze voor de boze. Heilig ze daar, op die plaats, in Uw waarheid; doe ze daar leven naar Uw Woord. Geef hun daar het eeuwige leven. Niet dit is het eeuwige leven, dat ze uit de wereld weglopen, maar dit, dat ze U kennen, de enige, waarachtige God, en Jezus Christus, Die Gij gezonden hebt. Bewaar hen van de boze op de markt en achter de schrijfmachine; heilig ze in Uw waarheid in de huiskamer en in de slaapkamer; doe hen U kennen op school en *in* het zwembad. Vader, laat in heel hun leven hier beneden krachten van bewaring hen omringen. Toen werd het Pinksteren, en de Vader zond krachten van bewaring uit in de Geest, en Hij leert hen zoeken wat daarboven is, en niet wat op de aarde is.

Vader, gelijk Gij Mij gezonden hebt in de wereld, zend Ik thans hen. Mijn roeping ligt op hen, en daarom bid Ik niet alleen voor hen, maar ook voor degenen, die door hun woord in Mij geloven zullen. En de Vader verhoort Hem, en zalft ze allen met de Heilige Geest, opdat ze zich niet slechts zouden bewaren voor de wereld, maar ook overgaan tot de aanval op de wereld. En ge moet vooral die twee niet van elkaar losmaken. Bij ons is van dat uitdragen van het Woord van Christus in de wereld weinig sprake. Niet waar? De kerk staat open, en we hebben een evangelisatiecommissie en een zangkoor. Maar verder brengen we het meestal niet. Van de aanval op de wereld is bijna geen sprake. Het agressieve karakter van Christus' kerk is zo heel sterk teloor gegaan. En kijk, dan wordt ook dat eerste, de bewaring voor de wereld, scheefgetrokken. Dan wordt dat een ons opsluiten in eigen kringetje, dan laten we de wereld maar wereld, en retireren. Maar die twee behoren onlosmakelijk bijeen. Ge moet u bewaren voor de wereld en tegelijk uitgaan tot de wereld. Zo heeft Christus het op de aarde ook gecombineerd. Hij stond fel tegenover alle zonde en alle leugen; maar dat betekende voor Hem, dat Hij streed voor Gods eer en naam, dat Hij Gods recht predikte in heel het leven.

En zo zendt Christus nu de kerk in de wereld, om ze ver te houden van de wereld, en dus haar heilig isolement te bewaren, maar dan ook tegelijk om tot de aanval over te gaan. Wat heb je aan een leger, dat in gesloten linie terugmarcheert? Daarop lijkt de christelijke kerk helaas heel veel: zich bewaren van de boze betekent praktisch, dat ze het contact met de wereld hardnekkig vermijden. Maar Christus zendt hen, om uit te gaan en de naam Gods uit te dragen. Dat ze het evangelie zelf zuiver bewaren, maar het meteen aan anderen prediken.

En daartoe zendt Hij de Heilige Geest. En dat is nu het zoeken van wat boven is: niet met de rug naar de wereld toe gaan staan, maar het evangelie uitdragen, opdat anderen door ons woord in Christus geloven mogen. En we moesten daar nu eindelijk maar eens mee beginnen. Want we hebben de krachten daartoe ontvangen, Christus heeft ze bij de

hemelvaart losgebeden van de Vader. Dat behoeft niet door een comité, en niet door een zwaar betoog; maar dat kan morgen beginnen bij de buurman en bij de collega in het werk. Als we maar geloofden, dat de Geest ons is gegeven.

3. Nu dan het laatste: dat Christus daarboven handhaaft Zijn Middelaarsglorie. De catechismus zegt, dat wij ons vlees in de hemel tot een zeker pand hebben, dat Hij ons ook als Zijn lidmaten tot Zich zal nemen. En ook dat punt heeft Christus in het Hoge priesterlijk gebed genoemd. Want Hij zei: Vader, Ik heb hun de heerlijkheid gegeven, die Gij Mij gegeven hebt: Vader, Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt. Geliefden, ziet, hoe lief Hij ons heeft. Hij diende bij Zijn Vader de aanspraken in, Hij vroeg Zijn heerlijkheid als een recht, maar toch alleen voor ons: Hij wilde Zijn rechten hebben, opdat Hij ons daarmee kon zegenen. Hij vroeg van de Vader de krachten, doch alleen om ons te bewaren. Als Hij ten hemel vaart, dan houdt Hij ons allen vast. Hij begeert de Middelaarsglorie voor Zich, maar niet voor Zich alleen. Vader, Ik kom naar U toe; dat is Mijn recht. Vader, verheerlijk Mij, met de heerlijkheid van voorheen: het is Mijn recht. Maar, Vader, Ik kom niet alleen naar de glorie toe. Ik draag hen allen mee de heerlijkheid in, die Gij Mij gegeven hebt. Ik wil, dat ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt.

O neen, de Vader heeft dat gebed van Christus nog niet verhoord. Want Hij erkent Christus' recht op de Hemelvaartsdag, Hij stort Christus' Middelaarskrachten uit op Pinksteren, *en Hij vervult Zijn Middelaarsglorie pas op de jongste Dag*, wanneer Hij ons allen in de hemel brengt, en ons verheerlijkt.

Maar toch is de hemelvaart ons een zeker pand van wat op de Jongste Dag gebeuren zal. Christus heeft onmiddellijk tot de Vader gezegd: Ik wil niet alleen komen in de heerlijkheid, Ik wil ze allen tot Mij trekken, Ik kom uit de wereld tot U, en Ik laat hen nu nog achter, maar als zij hun taak hier vervuld hebben, dan wil Ik, dat zij ook tot U komen, want pas in hun glorie ben Ik verheerlijkt. Vader, Ik kom niet alleen, Ik neem ze allen mee. Als God nu Christus opneemt in Zijn glorie, dan erkent Hij ook deze eis: Hij neemt Christus tot Zich op als de eersteling der Zijnen, maar daarna ook die van Christus zijn in Zijn toekomst. Als de Vader ons niet verheerlijken zou, Christus zou niet verheerlijkt zijn; Christus' hemelvaart wordt pas vervuld in die van ons; Zijn glorie betekent voor Hem niets, als wij niet in die glorie mogen delen.

Geliefden, Hij laat ons niet los; Hij belijdt ons voor het aangezicht des Vaders. Hij zegt: Ik heb recht op hen; Ik begeer krachten voor hen; Ik wil de glorie van hen. En in dit gebed heeft de Vader Hem verhoord, toen *Hij ten hemel voer*. En nu is het ons genoeg. Christus laat zich van ons niet scheiden; Hij laat al Zijn rechten gelden; elk gebed van mij is een eis van Hem. Hij gaat nu alle krachten geven, krachten van bewaring in de wereld, en toch ook van zending in de wereld; wij hebben de Geest ontvangen in Zijn Naam. En ons vlees is vandaag nog ontlusterd; maar Christus' vlees is gans verheerlijkt. Maar Zijn glorie is geen glorie zonder de heerlijkheid van mij.

Daarom begeren wij met groot heimwee de verheerlijking van dit ons sterfelijk vlees; en Christus begeert het ook, want pas in ons is Zijn heerlijkheid volkomen. Wij bidden het als een genade, dat we verheerlijkt mogen worden. Maar weet dit geliefden, zo vaak ge weent om de ontlustering van het vlees, om de tragiek van ziekte en gevangenis en dood, weet dit, dat Christus de heerlijkheid van ons vlees begeert als een recht.

En zo zijn wij gezegend door de hemelvaart van onze dierbare Heiland: onze Advocaat dient Zijn pleidooi in als een eis; Hij bewaart ons door Zijn kracht; en Hij bereidt ons de heerlijkheid die geopenbaard zal worden in de laatste tijd.

Wat is uw enige troost, beide in het leven en sterven? Dat ik met lichaam en ziel, in leven en sterven, ben het eigendom niet van mijzelf, maar van Jezus Christus, die ten hemel voer; het eigendom van de Voorspraak; het eigendom van Hem, die de Geest in ons uitstort; het eigendom van Hem, die ons vlees verheerlijken zal. Amen.

Zondag 17 Mei 1942.

ZONDAG 19

Lezen: Psalm 110

Psalm 132:9, 10

Heidelbergse Catechismus Zondag 19

Psalm 132:12

Psalm 110:1, 2, 4, 5, 6

Psalm 110:3,7

50. Vraag. Waarom wordt daarbij gezet: Zittende ter rechter hand Gods?

Antwoord. Dewijl Christus daarom ten hemel gevaren is, opdat Hij zichzelf daar bewijze als het Hoofd Zijner Christelijke Kerk, door wien de Vader alle ding regeert.

51. Vraag. Wat nuttigheid brengt ons deze heerlijkheid van ons Hoofd Christus?

Antwoord. Eerstelijk, dat Hij door Zijn Heilige Geest in ons, Zijn lidmaten, de hemelse gaven uitgiet. Daarna, dat Hij ons met Zijn macht tegen alle vijanden beschut en bewaart.

52. Vraag. Wat troost U de wederkomst van Christus om te oordelen de levenden en de doden?

Antwoord. Dat ik in alle droefenis en vervolging met opgerichten hoofde even dezelfde, die zich tevoren om mijnentwille voor Gods gericht gesteld en al de vloek van mij weggenomen heeft, tot een Rechter uit de hemel verwachte, die al Zijn en mijn vijanden in de eeuwige verdoemenis werpen, maar mij met alle uitverkorenen tot Zich in de hemelse blijdschap en heerlijkheid nemen zal.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Wij spreken vanmiddag opnieuw van onze Heiland in Zijn verhoging. En als ik van Zijn glorie spreek, dan verkondig ik u meteen de verheerlijking van uw eigen leven, omdat gij in Hem gelooft. Hij is immers in alle dingen de Christus en het Hoofd van Zijn kerk; en daarom staat Hij ook in Zijn hoogste triomf nimmer geïsoleerd van ons. Hij wil ons in Zijn glorie doen delen. Dat zei Hij zelf, toen Hij wist dat het uur van Zijn verheerlijking gekomen was: Vader, Ik wil, dat waar Ik ben ook die bij mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt. Vader, Ik kom tot U, Ik begeer het zeer, te mogen zitten in Uw troon en bekleed te zijn met de heerlijkheid die Ik bij U had eer de wereld was. Maar Vader, Ik kom niet alleen, Ik neem nu allen mee, die Gij Mij gegeven hebt, Ik trek ze allen de eeuwige vreugde in. En toen Hij dat gezegd had, toen trok de Vader Hem omhoog. Hij zette de troon voor Hem klaar, maar Hij zei meteen tot de engelen, dat er nog meer stoelen moesten komen, want Zijn Zoon kwam niet alleen, Hij kwam immers om velen tot de heerlijkheid te leiden.

Daarom is het ook zo schoon, als de Catechismus in deze Zondagen telkens vraagt: wat nut ons deze heerlijkheid van ons Hoofd Christus? Hij is in deze glorificatie ons Hoofd, de eersteling onder vele broederen, en daarom is Zijn heerlijkheid ons nut. Wie de hemelvaart van Christus gelooft, o neen, dat betekent voor hem niet, dat eeuwen geleden de hemel is opengedaan om die ene man, Jezus Christus, binnen te laten als eenling, en dan verder niets; verder niets dan een hemel die weer dicht zit en een wereld die geen uitzicht meer heeft naar boven. Neen, wie de hemelvaart gelooft, die ziet nu al de hemelen openstaan. En hij weet: de troon wordt ook voor mij daar ginds al geplaatst.

Maar als hij dat gezien heeft, dan houdt hij niet op. Want hij weet, dat Christus niet ten hemel voer voor hem, maar voor God. Hij zegt niet: ik ga naar huis, nu is alles goed. Want de glans van mijn eigen troon is toch enkel de weerkaatsing van het licht van Gods troon. Dat ik mijn stoel daarboven krijg, dat is toch alleen maar omdat God op Zijn troon zit en alle dingen aan Hem onderworpen zijn, opdat Hij zou zijn alles en in allen. Want wij zullen met Christus zitten in Zijn troon, doch dan vergeet ik dat andere niet: dat Hij gezeten is met Zijn Vader in diens troon; en dus gaat het bij de hemelvaart tenslotte om de troon des Vaders.

Dat is het waarvan Zondag 19 belijdenis wil doen. Ik spreek tot u van

Christus n.l., in de vervulling van Psalm 110.

Want Hij is in de troon des Vaders gaan zitten, opdat Hij zich daar bewijzen zou:

1. als Regent der wereld.
2. als Hoofd der kerk.
3. als Rechter van allen.

1. De belijdenis van Zondag 19 spreekt van Jezus Christus, zittende ter rechterhand Gods, des Vaders. En daarmee belijdt de kerk van de hemelvaart van Christus toch eigenlijk niets anders dan dit, dat toen begonnen is de vervulling van Ps. 110. Want wat wij hier als feit belijden, als gerealiseerde werkelijkheid, dat is geprofeteerd door David, toen hij in de Geest de toekomstige wereld zag komen, en daarvan ging spreken in Ps. 110.

Toen immers had hij slechts één thema: de Heere heeft gesproken tot mijn Heere: zit aan mijn rechterhand, totdat Ik uw vijanden gezet zal hebben tot een voetbank uwer voeten.

En als wij dus zuiver de glorie van onze Heiland willen belijden, dan moeten we ook vandaag weer naar de Schriften toe, en van het spreken der kerk teruggrijpen op het eigen spreken van God.

Nu is daar in Ps. 110 geen direct gegeven voor de tijd, waarin deze Psalm geboren is.

Maar er zijn toch wel indirecte gegevens, die steun bieden aan de opvatting van velen, dat ook deze Psalm zijn ontstaan dankte aan dat ene grote feit, dat de stof leverde voor een hele reeks van psalmen; ik bedoel het feit van de opvoering der ark. Ps. 47 en 68 en nog andere meer, ze borduren telkens maar weer voort op dat geweldige feit, dat de ark te Jeruzalem kwam, en dat sinds dat ogenblik de Heere zelf te Jeruzalem was komen wonen. En zo Ps. 110 in dat feit al niet direct zijn aanleiding vond, en dus al niet voor het eerst gezongen werd bij de opvoering zelf, toch grijpt de inhoud van de Psalm op dat feit terug, en is hij alleen in dat verband te verstaan.

Om het maar kort en in één keer te zeggen: wat is het grootste probleem van Israëls politiek? Het Melchizedek-probleem. Want als David, na zijn 7 jaren die hij te Hebron doorbracht, eindelijk Jeruzalem veroverd en daar zijn troon stelt, dan is hij niet waar hij wezen wil en waar hij komen moet, neen, dan begint het pas. Dan zit hij in de stad waar in een grijs verleden ook die geheimzinnige figuur zijn residentie had; hij is gekomen in de stad van Melchizedek, hij is gaan zitten op de troon van Melchizedek, want ook deze was koning van Jeruzalem, en toch is de glorie van Melchizedek niet teruggekeerd: want deze was ook priester des allerhoogsten Gods, en dat is David niet. Jeruzalem is voor David geen stad als andere, aan deze stad is de naam verbonden van Melchizedek, de priester-koning; en het is het probleem van dat priester-koningschap, waarmee David al zijn jaren worstelt, dat hem nooit loslaat, dat het kernprobleem vormt van zijn "politiek" zonder dat hij het ooit kan oplossen. Want David heeft terecht begrepen, wat vele van zijn zonen nooit ook maar hebben gezien: ik ben theocratisch koning; mijn heerschappij is niet souverain, ik ben slechts eerste dienaar der kroon. Mijn koningschap is slechts dan zuiver, als ik niet mijn eigen macht vergroot en eigen rijkdom opeenstapel; mijn koningschap heeft slechts zin, wanneer ik het dienstbaar maak aan het koninkrijk Gods. Mijn heersen mag slechts dienen zijn van mijn God, mijn macht moet offer blijven. Mijn troon mag slechts staan in de residentie van mijn God, en mijn paleis is slechts dienstvertrek van Zijn tempel.

Dan pas hebt ge David begrepen, en heel zijn politiek verstaan. Want als hij de troon van Saul overneemt, staat hij voor een heirleger van vijanden in binnen- en buitenland. Het kost hem wat, voor hij van de macht zeker is, en zijn heerschappij heeft gevestigd. En toch is er ook in die zware eerste jaren eigenlijk maar één probleem, dat hem gevangen houdt: één zorg die hem dagelijks kwelt, en de slaap uit zijn ogen houdt: dat de ark daarginds nog is in Kirjath-Jearim. Hij heeft zijn troon wel in Jeruzalem gezet, maar hij heeft nog geen plaats gemaakt voor de tent des Heeren. O Heere, gedenk aan David, aan al zijn lijden, dat Hij de Heere gezworen heeft, de Machtige Jacobs gelofte gedaan heeft: zo ik in de tent mijns huizes inga, zo ik op de koets van mijn bed klim, zo ik mijn ogen slaap geef en mijn oogleden sluimering, totdat ik voor de Heere een plaats gevonden heb, woningen voor de Machtige Jacobs. Zijn paleis bevredigt hem niet, rust in eigen woning geniet hij niet; hij woont hier wel, doch zijn God nog niet; zijn stad is nog niet de residentie Gods geworden. En zolang dat duurt, ontbreekt het eigenlijke: zijn troon is nog geen altaar, zijn paleis staat nog niet in het licht van de tempel; het is niet, wat het bij Melchizedek eens was.

En zo voert hij dan ook de ark op naar Jeruzalem. Maar hij doet het niet, om aan zijn stad meerdere luister bij te zetten, en zijn troon te doen schitteren, hij doet het alleen maar om de zin van zijn koningschap te belijden. Daarom rijdt hij niet in koninklijke pracht voor de stoet uit, neen, hij mengt zich tussen het volk en kleedt zich met de linnen lijfrok; Hij weet zichzelf onderdaan van Gods troon, en hij kleedt zich als een priester. Hij wil in zijn regering slechts priester-koning zijn in de stijl van Melchizedek.

En dan vindt hij nog de rust niet: de ark staat er nu wel, en God woont er wel. Maar het deugt nog niet: zelf woont hij in een paleis, en zijn God heeft nog slechts een tent. De verhouding is nog scheef, want het altaar staat nog altijd achter in glans bij de troon. En daarom heeft hij de laatste jaren van zijn regering nog één groot verlangen: de Heere een tempel te mogen bouwen. Hij is nog altijd niet gekomen op het plan van Melchizedek. En dan stelt God hem wel gerust: Salomo zal de tempel bouwen, en de glorie van Gods huis zal des konings paleis in de schaduw stellen. Het begint dan toch

weer op de stad van Melchizedek te lijken. En toch weet David, dat ook Salomo de glorie van Melchizedek niet zal doen wederkeren. Want als die tempel daar eenmaal staat, dan zal daarin niet Salomo hogepriester zijn; God heeft de hoge functies gescheiden en over twee stammen verdeeld: Juda heeft slechts het koningschap, en de priesterdienst blijft gereserveerd voor Levi. En daarom zal David wel een priesterhart hebben, en bij tijden het priesterkleed kunnen dragen, de Priesterdienst zal hij nimmer kunnen vervullen, en Salomo evenmin. Tot de hoogte van Melchizedek zal hij nimmer kunnen klimmen. Als Saul het probeert en het offer brengt, dan verspeelt hij zijn troon; als Uzzia als hogepriester met wierook de tempel binnengaat, werpt God hem melaats eruit. Het koningschap komt tot zijn vervulling niet, in Gods residentie kan de koning niet verschijnen dan door bemiddeling van de priester; de personele unie als bij Melchizedek blijft hem geweigerd. En in die grote spanning om de vervulling van Melchizedek heeft David maar één troost behouden: de Heere heeft gezegd tot mijn Heer: zit aan mijn rechterhand; want Hij heeft aan zijn Heer gezworen: Gij zijt priester in der eeuwigheid naar de ordening van Melchizedek. Waarom is zijn zoon zijn Heer? Omdat God Hem gezalfd heeft ook tot hogepriester. Als zijn grote Zoon straks komt, die God tot priester ook verkoren heeft, dan wordt het Melchizedek-probleem voor eeuwig opgelost; als Priester baant Hij zich de weg in het binnenste heiligdom, nu wordt zijn Koningschap volmaakt; Hij kan zich zetten in de troon Gods, want de stoel van God is niet meer door een gordijn van des konings zetel gescheiden. Daarom heeft David een sterke vertroosting gehad; in zijn Zoon zou eens de vervulling van Melchizedek komen, immers de Koning *die* zijn heerschappij zou stichten op zijn eigen offer.

En zo beheerst de figuur van Melchizedek toch heel het Oude Testament, al wordt zijn naam ook bijna niet genoemd. Melchizedek, de priester-koning, de koning wiens macht steunt op zijn offer: dat is de kern van de messiaanse verwachting. Israël heeft dat niet verstaan. Ze dromen van hun grote koning; als hun gevraagd wordt wiens zoon de Messias is, dan blijft niemand het antwoord schuldig: Hij is de zoon van David. Dat hebben de Schriftgeleerden hun geleerd. En ze hopen op zijn komst: Hij zal de Romein verdrijven, wiens tyrannie hun het hart doorwondt. Maar ze hebben de Messias losgemaakt van de oplossing van het Melchizedek-probleem, ze verwachten een koning die geen priester is; ze hebben het fundament onder Zijn troon weggeslagen in hun verwachting. Maar Jezus Christus komt, en Hij stelt met alle kracht het probleem, dat iedereen vergeten was. Het is het laatste punt, dat Hij publiek in de tempel aan de orde stelt. Nietwaar? Die laatste keer toen Hij in de tempel was, botste Hij op tegen de Farizeën en Schriftgeleerden. De Farizeën kwamen met de vraag of het geoorloofd was de keizer schatting te geven. Het was hun huichelarij, want ze vroegen het om Hem te verzoeken; en ze stelden het probleem verkeerd; ze maakten het messiaanse vraagstuk los van God en Zijn dienst. Maar ze stelden dan toch het messiaanse vraagstuk aan de orde. En de Sadduceën kwamen toen, met de kwestie der opstanding. En zij ook huichelde, want het was om Hem een strik te spannen. En zij ook stelden de kwestie scheef: ze begonnen over de opstanding zonder het probleem van de dood aan te roeren. Maar met hun vraag raakten ze dan toch aan één zijde van het messiaanse vraagstuk. Doch toen Christus hen op hun nummer had gezet, toen is Hij zelf gaan vragen, één vraag slechts, maar daarmee stelde Hij het messiaanse vraagstuk opeens in volle scherppte. De Schriftgeleerden zeggen, dat de Christus de zoon van David is. Waarom noemt dan David zelf Hem zijn Heer? En ze zijn allen het antwoord Hem schuldig gebleven. Maar het probleem van Psalm 110 is door Hem aan de orde gesteld. Gij spreekt altijd maar weer van Davids zoon, maar David zelf sprak van zijn Heer. Waarom is de Christus Davids Heer? En het antwoord, dat David gaf, was toch dit: Hij is mijn Heer omdat Hij priester is naar de ordening van Melchizedek. En daarmee stelde hij heel die schare die op de Messias wachtte, voor de grondfout in hun verwachting: ze zagen uit naar Davids Zoon, doch ze moesten uitzien naar zijn Heer. Het wachten was niet op de Koning, doch op de Priester. En met dat laatste woord in de tempel legde Hij alles bloot; het ging om de verwerkelijking van de Melchizedek-idee; alleen zo zou Psalm 110 zijn vervulling kunnen vinden.

Doch toen debatteerde Hij niet langer, Hij vroeg niet meer en leerde niet meer; Hij gaf

zich eenvoudig over en offerde zich Gode onstraffelijk op. Toen bewees Hij zich de grote Priester naar de ordening van Melchizedek. Hij verscheurde het "voorhangsel" van zijn eigen vlees, Hij ging in in het binnenst heiligdom, en zette zijn stoel naast die van God. Hij was openbaar geworden als Davids Heer: was Hij niet de eeuwige Hogepriester gebleken, had Hij het offer niet gebracht? Maar daarom mocht Hij zich nu ook vertonen als Davids grote Zoon, als Koning gezeten ter rechterhand des almachtigen Vaders. God zette Hem naast zich op de troon, en zond naar de belofte van Psalm 110 de scepter van Christus' sterkte uit het hemelse Sion. Hij bekleedde Hem met alle macht in de hemel en op de aarde.

Nu verstaan we de onmetelijke rijkdom van Zondag 19. Christus is de vervulling van Melchizedek geworden. Omdat Hij Priester was, daarom maakt Hij thans Zijn koningschap effectief. Zijn scepter wordt Hem niet gereikt uit het Sion beneden. Hij ontvangt Zijn staf uit Gods binnenst heiligdom in de hemel. Maar daarom is Zijn macht nu ook onbegrensd. Hij beschikt over alle volmachten boven en beneden; Hij beschikt over alle energieën van de aarde, over lucht en winden, over benzine en electriciteit, maar Hij zet ook open alle hemelse bronnen: Hij stort uit de Geest niet met mate. Hij stelt de mensen in Zijn dienst, Hij beveelt ook de engelen daarboven. En omdat Hij de grote Melchizedek werd, daarom heerst Hij nu met macht. Zijn koningsmacht is eindeloos, want Zijn priesteroffer is volbracht. Zijn heerschappij verduurt zelfs de eeuwigheid, Zijn koninkrijk is eindeloos uitgebreid, want Hij is priester in eeuwigheid naar de ordening van Melchizedek. Zijn troon staat vast, want Zijn altaar was onvergankelijk.

Nu willen we drinken uit de volle beek van Gods welbehagen. Want ik vandaag, och, ik weet niet, waar het heen gaat met de wereld. De stem van ons kleine landje telt niet mee in het koor der grote mogendheden; we hebben niets meer te zeggen. En is ons eigen land wordt de stem van de Christenheid straks overschreeuwd door de andere groepen. Waar gaan we heen? We hebben niet de kracht van het grote getal, niet de macht van het vele geld, niet de beschikking over de grote pers; wij tellen helemaal niet mee. We zullen geen invloed meer hebben. We zullen de koers niet bepalen. Dat slaat ons met het verlamdend gevoel van machteloosheid. Maar hebt ge het gehoord? Christus Jezus zit ter rechterhand Gods, en heeft ontvangen alle macht in de hemel en op de aarde. Hij bepaalt de koers en niemand anders. Hij zet Zijn wil door met de onmetelijke kracht van Zijn hemelse scepter, Hij heerst souverain in het midden van Zijn vijanden. Waar gaat het heen? Wel geliefden, het koninkrijk Gods komt, het komt met heerlijkheid en met kracht, en niemand zal het kunnen tegenhouden. Het komt wel in orde, met ons brood wel, en het met geld wel; we willen niet versagen in deze boze wereld, want de Priester-koning heeft zich gezet in de troon van God, en door Hem regeert de Vader nu alle dingen, ook de oorlog, ook het vredescongres, ook de politiek der grote mogendheden; Hij heerst over alle dingen met een ijzeren scepter, ook over de economische problemen, de Vader laat Hem Zijn voet zetten op de nek van al Zijn vijanden.

2. En zo ben ik al aan het tweede toegekomen; Hij zit daar niet maar als Wereldregent, maar Hij heeft zich in de hemel gezet opdat Hij zich daar in Zijn wereldheerschappij bewijzen zou als het Hoofd van Zijn kerk. David maakte zich van zijn volk niet los, toen hij de ark opbracht, hij mengde zich tussen het publiek, hij trok de linnen lijfrok aan, en toonde daarin dat hij niet als koning wilde pralen, alleen maar de eerste dienaar der kroon wilde zijn. En hij wilde slechts dienen in gemeenschap met heel zijn volk. En als Christus zich in de hemel zet op de troon Gods, dan ontvangt Hij grote heerlijkheid en macht, doch niet om Zelf daarmee te pronken, o neen, Hij ontvangt ze om alle dingen te onderwerpen aan de Vader, Daarom zet Hij zich ook niet in glorie op een eindeloze afstand van Zijn volk, neen, Hij gaat nu als eerste dienaar der kroon aan het hoofd van Zijn volk de wereld aan God onderwerpen. En daarom mobiliseert Hij nu heel de kerk. Hij roept hen op tot de strijd. Want zo staat hier: Hij stort in Zijn lidmaten hemelse gaven uit. En iedere gave van Hem is een taak. Hemelse gaven: dat betekent niet hemelse genieting en zaligheid, doch het wil zeggen: hemelse krachten om geschikt te

zijn tot de strijd. Hijzelf ontving Zijn volmachten ook over de wereld daarboven, daarom reikt Hij Zijn volk ook de wapens uit het hemels arsenaal. En zo vervult Hij Psalm 110: Uw volk zal uit louter vrijwilligers bestaan, op de dag van Uw krijgstoet. In heilig sieraad zal zich de jonge manschap aan Hem ter beschikking stellen, zo talrijk en fris als dauw in de vroege morgen. Hij behoeft Zijn leger niet te dwingen, ze komen van zelf en melden zich aan voor de strijd. Want Hij goot hemelse gaven in hen uit. De liefde tot het koninkrijk van de Vader slaat van Hem over op hen, ze zijn gegrepen door de Geest van hun Koning, ze staan in brand voor Zijn oorlogsdoel. En als Hij zich opmaakt tot de strijd — en dat is vandaag, geliefden! — als Hij zich opmaakt tot de strijd, dan stroomt Zijn volk als schare van louter vrijwilligers toe. Hij stort Zijn Geest uit op de ouden, maar ook op de jongen: de jeugd stelt zich Hem ter beschikking, en ze zijn zo talrijk en ze zijn zo fris en krachtig, dat ieder verbaasd gaat vragen: waar komen ze toch vandaan? Maar ze zijn er, als de jonge dauw in de prille morgen.

Geliefden, ziet ge nu, dat we een toekomst hebben? Dat we vandaag met sterke moed kunnen optrekken? O neen, ik prijs de ouden niet; ik som niet op de verdiensten van hun wijsheid en ervaring; ik til de jonge mensen niet over 't paard, ik zing niet van hun jeugd en moed en kracht; maar ik wil van Christus Jezus zingen, die ze allen zalft en allen roept en allen bekwaamt; van Christus, die de laksheid der ouden overwint door het vuur van Zijn Geest, die de onwil der jongeren breekt door Zijn hemelse gaven. Nu komen ze toch. Ik verwacht voor de toekomst van de oudere generatie niets, ik verwacht ook van de jonge garde niets, maar ik verwacht alles van Christus Jezus, die in de troon des Vaders zit.

Ze zullen nu allen komen "in heilig sieraad". David droeg de linnen priesterrok, toen hij danste voor de ark; Christus volbracht de grote priesterdaad door de offerande van Zijn lichaam; maar Hij stort hemelse gaven uit in jongen en ouden; nu verrichten ze allen priesterdienst. Ze komen op. ze begeren geen macht voor zich, geen rijkdom voor zich: ze vragen niet wat het leven vandaag en morgen biedt voor hén; ze dromen niet van een leven dat aan hún voeten ligt; ze zijn allen gegrepen door het koninkrijk Gods.

3. En deze verheerlijkte Christus, Wereldregent, Kerkhoofd, deze Christus voert nu Zijn strijd tot het bittere einde, totdat Hij komt om te oordelen de levenden en de doden. Want Hem is ook al het oordeel gegeven, Hij is gezet tot een Rechter over allen, Psalm 110 heeft het uit de verte gezien, en wij zien elke dag de vervulling naderkomen: de Here is aan Christus' rechterhand; nu zal Hij koningen verslaan ten dage Zijns toorns; Hij gaat gericht oefenen onder de heidenen, Hij maakt van de wereld één lijkenveld, Hij gaat over een breed front de schedels verpletteren. Want Hij regeert, en voert de strijd tot alle dingen de Vader volkomen onderworpen zijn. En waar Hij tegenstand ontmoet, daar verplettert Hij en doodt al wie Hem weerstaat.

En Hij heeft grote haast, Hij zet de achtervolging door met kracht. Hij kent geen uur voor zichzelf, Hij neemt geen rust en kent geen pauze. Hij drinkt haastig uit een beek die Hij onderweg passeert. Maar daarom zal Hij het hoofd omhoog heffen in zegepraal. Hij dorst ernaar de strijd te beëindigen, en al Zijne en mijne vijanden te verdoemen. Daarom heeft Hij slechts tijd voor een haastige dronk onderweg. En ge hoort in deze belijdenis dan ook de zucht der kerk, dat Christus komen zal. In alle droefenis en vervolging heb ik slechts één troost: Christus jaagt naar de jongste dag. Hij heeft geen tijd voor zichzelf, Hij komt met haast.

Geliefden, wat is onze troost in deze dagen van droefenis en vervolging? Is het de verwachting, dat we het eerlang wel beter zullen krijgen? Wat houdt ons overeind? Is het de hoop dat de oorlog binnenkort wel zal afgelopen zijn en dan alle leed geleden is? Als we bij de puinhopen staan, troosten we ons dan met de gedachte, dat we straks opnieuw kunnen gaan bouwen? Wat is 't dat ons draagt? Blijven we op de been in deze ontberingen door de hoop, dat we straks ons weer behaaglijk kunnen installeren en weer een leven als gezeten burgers kunnen leiden? Maar dan verwachten we niet het koninkrijk Gods en dan strijden we niet de goede strijd. Dan gaan we ons hier in deze wereld nestelen. Maar Christus komt met haast: dat is de enige troost. Hij gunt zich

geen oponthoud, Hij drinkt slechts uit de beek. En dus, geliefden, Zondag 19 is een geweldige belijdenis. Want "de hoofdsom der dingen, waarvan we spreken, is dat wij hebben zodanige Hogepriester, Die gezeten is aan de rechterhand van de troon der majesteit in de hemelen, een bedienaar des heiligdoms en des waren tabernakels, welke de Heere heeft opgericht en geen mens" (Hebr. 8:1,2). En de oplossing van het Melchizedek-probleem in de glorificatie van Christus is de sterkste troost, die denkbaar is. Maar tegelijkertijd: het is de scherpste prikkel, en het bepaalt de instelling ook straks van het na-oorlogse leven. Want: "nog een weinig tijds en Hij, die te komen staat, zal komen en niet vertoeven" (Hebr. 10:37). Na Zondag 19 is er maar één levenshouding voor ouden en jongen denkbaar: Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag Uwer heirkraft; in heilig sieraad stelt zich de jeugd U ter beschikking als dauw in de vroege morgen. Heere, wij ook, we zullen zo volledig ons geven, dat we nog slechts onderweg in allerijl uit de beek drinken, evenzeer als Jezus Christus zelf. Maar daarom houden wij in de ontbering en strijd met Hem onze hoop vast: wie op de weg uit de beek slechts drinken wil, die steekt eerlang het hoofd omhoog en zal de eerkroon dragen, door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen.

Amen.

Zondag 11 Maart 1945.

ZONDAG 20

Lezen: 1 Johannes 5:1-13

Gezang 23:3

Heidelbergse Catechismus Zondag 20

Psalm 143:10

Psalm 119:85, 86, 87,

Psalm 119:47

53. Vraag. Wat gelooft Gij van de Heilige Geest?

Antwoord. Eerstelijk, dat Hij te zamen met de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is. Ten andere, dat Hij ook mij gegeven is, opdat Hij mij door een waar geloof Christus en al Zijn weldaden deelachtig make, mij trooste en eeuwig bij mij blijve.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Boven deze Zondag, althans mee boven deze Zondag staat een opschrift, zoals we dat enkele malen vaker in de Catechismus aantreffen. En dat opschrift luidt dan: van God, de Heilige Geest en onze heiligmaking. We weten dus direct, waarover het nu gaan zal, over de Heilige Geest in Zijn werk der heiligmaking. En dan heiligmaking hier in de ruimste zin van het woord, over de toepassing van alle weldaden des heils. Of, om het met een term uit het doopsformulier te zeggen: over de Heilige Geest, die ons toeëigent, wat we in Christus hebben.

Dat toepasselijke werk des Heiligen Geestes — men klaagt nog wel eens, dat hierover in de prediking veel te weinig gesproken wordt. De meesten in onze kerken begeren de oude tijd niet terug, en ook niet de oude preektrant. Maar één ding is er dat velen in de prediking van tegenwoordig als een ernstige leemte zien: vroeger in de preken van de oude stempel kwam er aan het eind van elke preek, na de tussenzang, een toepassing, die ook werkelijk "toepassing" was; die na de voorwerpelijke verklaring vóór de tussenzang aandacht vroeg voor het onderwerpelijke element, voor dat werk der toeëigening. En nu acht men dit een gemis: niet, dat de toepassing vandaag door de hele preek wordt heengeweven, maar wel, dat er over dat onderwerpelijke, dat inwendige werk des Geestes, zo weinig meer wordt gezegd. Men acht dat toch een verdienste van vroeger boven vandaag, dat het innerlijk leven werd getekend, in al zijn nood en strijd, in zijn aanvechting en hoop, in zijn wonderzoete vertroosting en kenmerken. En de vraag wordt gesteld, of we in dit opzicht toch niet eenzijdig zijn geworden, of niet bij alle vooruitgang in dogmatische scherpste en exegetische diepte het geestelijk leven van Gods kinderen tekort komt. Ze staan toch niet voor niets in de bijbel, al die prachtige volzinnen over wedergeboorte en bekering, over vertroosting en verootmoediging; lees de Psalmen maar eens: wat ziet ge daar Gods kinderen niet in hun hoogten en diepten.

En we kunnen deze critiek niet met een breed gebaar naast ons neerleggen. Het is heel gemakkelijk om meewarig de schouders op te halen over de prediking van voorheen, en een beetje te schamperen over de onbeholpenheid van de verklaring, en over de eentonige dierbaarheid der toepassing; maar wie dat zou willen doen, is toch heel oneerlijk tegenover de oudere generatie; hij vergeet, hoe gebrekkig de opleiding toen vaak was, en hoe schaars het studiemateriaal, en dan vaak ook nog van absoluut slechte kwaliteit. Hij vergeet vooral, hoe grote dingen God gedaan heeft aan Zijn kerk ook door die arbeid. In een tijd van automobielen en vliegtuig mogen we niet minachtend spreken over de trekschuit, want ze hadden toen niet anders, en ze zijn er toch ook mee gekomen; wat langzamer misschien, maar heel wat veiliger waarschijnlijk ook. En God heeft bij het voortwerken naar de jongste dag en bij het verderstuwen van de geschiedenis ook de trekschuit gebruikt. 'k Wil maar zeggen: de Geest heeft ook toen de gemeenten gebouwd en vertroost. We kunnen ons niet verheffen, we kunnen alleen maar dankbaar zijn voor de gaven die God in de ontsluiting der Schriften vandaag geeft, meer en rijker dan voorheen. En de vraag blijft toch maar, of we met het rijkere licht en het meerdere materiaal vandaag ons even gewillig en trouw maken tot dienstknechten van de Geest in de opbouw van de gemeente. En zo hebben we ons dus toch rekenschap te geven van de vraag, of we niet een element verwaarlozen, dat toch voor het geestelijk leven onmisbaar is.

En het is mee met het oog op die vraag, dat we vanmiddag samen willen overdenken wat de kerk hier belijdt van *God de Heilige Geest en onze heiligmaking*. Hier worden dan met name drie werken des Geestes genoemd, immers we belijden hier van Hem, dat Hij is:

1. de Geest des geloofs.
2. de Geest der vertroosting.
3. de Geest der volharding.

1. Wat gelooft ge van de Heilige Geest? Dat is niet: wat leest ge in de Schrift over de

Heilige Geest, wat kunt ge van Hem en Zijn werk vertellen? Neen, het is recht op de man af, heel persoonlijk: wat gelooft ge van de Heilige Geest, wie is Hij voor u? En zo moeten we vanmiddag allemaal die vraag laten staan, en het antwoord ook. Want dit is de belijdenis niet van Ursinus en Olevianus, niet van de Gereformeerde kerken in het algemeen; het is de belijdenis van u; gij zegt dit van de Heilige Geest; gij zijt het, die in Hem gelooft.

We hebben hier dus niet het antwoord van mensen, die die allang dood zijn, ook niet van een naamloze massa, van een aantal onbekenden en vreemdelingen, maar het antwoord van u en mij.

En dat antwoord luidt dan: Eerstelijk, dat Hij tezamen met de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is; ten andere, dat Hij ook mij gegeven is, opdat Hij me door een waar geloof Christus en al Zijn weldaden deelachtig make, me trooste en bij mij eeuwig blijve.

Eerstelijk..... ten andere. Ten eerste..... en in de tweede plaats.....

Als we nu vanmiddag samen spreken eerst over Hem als Geest des geloofs, waarover hebben we het dan, over dat eerste of over dat tweede? Ge zegt dan onwillekeurig over het tweede, want dat is voor ons het belangrijkste. Dat Hij met de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is, daarmee hebben we geen moeite, 't is prachtig, maar 't gaat ons minder aan; maar dat andere, dat Hij ook mij gegeven is, dat is voor ons de grote zwarigheid. En de mensen zeggen: ik wou, dat ik dat maar zeker wist. Dat eerste, wie Hij voor God is, dat geloof ik wel; maar het komt erop aan, dat ik weet, wie Hij voor mij is.

Maar, geliefden, we moeten die kant zeker niet op. We zeggen hier twee dingen van de Geest: eerstelijk... ten andere... Maar maak daar om uws levens wil niet van ... eerstelijk, wie Hij voor God is; ten andere wie Hij voor mij is.

Dan scheurt ge die beide elementen van elkaar los; en dan houdt ge niets meer over. Daar staat zo'n prachtig woord in de bijbel over het huwelijk: wat God samengevoegd heeft, scheidt de mens niet. En die tekst mocht wel afgedrukt staan bij elke Catechismuszondag, waar een onderscheiding wordt gemaakt: 1e, 2e, 3e. Zo hier ook: 1e, 2e. Maar houd het toch vast: dit zijn twee dingen, maar dingen, die God heeft samengevoegd en die geen mens scheiden mag. Als ik dat eerste, die belijdenis over de Drieëenheid, zie als een belijdenis van wie de Geest voor God is, wat interesseert me dat dan eigenlijk? Aan God op zichzelf heb ik niets; alleen maar aan God, zoals Hij mijn God en Vader is. God zegt ons in Zijn Woord niets over zichzelf zoals Hij in het afgetrokken bestaet; Hij zegt ons slechts, wie Hij is voor ons. Want we hebben dat bij Zondag 8 gezien, wat het zeggen wil, dat God de Drieënige is. Ik kan dat nu niet herhalen. Maar dit ene wil ik vanmiddag weer noemen: Hij openbaart zich als de Drieënige; en als God zich openbaart, dan zegt Hij ons, wie Hij is voor ons. Dan verkondigt Hij ons niet het mysterie, hoe Hij in zichzelf bestaat, dan ontsluit Hij ons niet het geheim van de verhouding tussen de Drie Personen onderling, zodat we veel van Hem weten wat toch voor de praktijk des geloofs zonder betekenis zou zijn; maar dan maakt Hij ons bekend, wie Hij als de Drieënige is voor ons, opdat we, Hem zo kennende, het leven zouden hebben in Zijn naam.

En dat moeten we vanavond vasthouden: de Heilige Geest is met de Vader en de Zoon eeuwig God. Dat is geen waarheid buiten ons, waar we niets aan hebben, maar dat betekent voor ons geloof nu alles. Dit is voor mij het leven. Ik zou nooit kunnen zeggen, dat Hij ook mij gegeven is, ik zou daarvan in der eeuwigheid geen zekerheid kunnen krijgen, als dit niet vooropging, dat Hij één God is met Vader en Zoon. Maar omdat ik dat weet, daarom kan ik tot dit andere komen, dat Hij ook mij gegeven is.

Want wat wil dit zeggen, dat Hij één God is met de Vader en de Zoon? Daarover moet ge niet gaan speculeren, zoals de ketters altijd hebben gedaan, en daar moet ge ook geen geleerdheid van maken; maar het is openbaring tot geloof. Het betekent o.a. dit, dat Hij zich op dezelfde wijze bekend maakt en mededeelt als de Vader en de Zoon. Ze hebben

alle drie dezelfde manier om zichzelf aan ons te geven.

Dat leeft helaas voor ons niet meer. En daar komen ongelukken van. Dat God de Vader onze Schepper is, daaraan twijfelt praktisch niemand; dat de Zoon voor ons aan het kruis gestorven is, dat weten we heel zeker; maar of de Heilige Geest ons geschonken is, daarmee tobben de meesten wel.

Waarom? Omdat ze de Drieëenheid praktisch loslaten; omdat dat voor hen is een theorie over Gods bestaan, geen kwestie van de praktijk van alle dag. Maar de catechismus zegt: Hij is met de Vader en de Zoon één eeuwig God. Ik geloof in de Heilige Geest, zoals ik geloof in de Vader en de Zoon. Waarom? Omdat Hij tot me spreekt, omdat Hij mij dit belooft. Want we moeten niet vergeten: het geloof is altijd een aangrijpen van de belofte. Dat zegt Zondag 7, als hij overgaat tot de 12 artikelen: wat is een Christen nodig te geloven? Al wat ons in het Evangelie beloofd wordt, hetwelk ons de 12 artikelen in een hoofdsom leren. En tot die hoofdsom behoort ook Zondag 20. Ik moet in de Heilige Geest geloven, omdat Hij me in het evangelie beloofd wordt. Hoe weet ik van de Vader en de schepping? Toch niet zo, dat ik om me rondkijk, en denk; dit alles is niet vanzelf ontstaan, daar moet een Schepper zijn. Neen, de Vader openbaart me dit en verkondigt me dit, en daarom weet ik het door het geloof. En zo ook de Heilige Geest: Hij verkondigt me Zijn werk. Hij belooft me zichzelf, en daarom weet ik van Hem, door het geloof in Zijn belofte. Daarover zal straks in Zondag 25 nader gehandeld worden, dat de Geest het geloof werkt door verkondiging van het heilig evangelie. Maar dat moeten we hier al vooropstellen: het gaat hier niet over de Geest, zoals Hij in zichzelf bestaat, maar over Hem zoals Hij zich openbaart en mededeelt in de prediking. Ik kan over Hem nooit iets anders zeggen, ik weet van Hem niets dan zoals Hij zich openbaart. Maar Hij openbaart zich in het Woord.

En als hier dus staat: dat Hij ook mij gegeven is, dan betekent dat: dat Hij mij gegeven is en wordt in de prediking. Ge moogt wel spreken van Woord en Geest; als ge die maar niet van elkaar losmaakt. Als ge maar heel goed begrijpt: de Geest komt met het Woord naar ons toe, en anders niet. En dus, geliefden, we hebben allen de Heilige Geest vandaag ontmoet, en we ontmoeten Hem in dit ogenblik ook. Er wordt gepreekt; dat is niet een uiteenzetting van de Bijbel, maar dat is dit: de Geest komt naar ons toe. Calvinus vraagt: vanwaar is de Geest? Is het niet uit de prediking?

En niet één van u zal daaraan kunnen ontkomen: de Geest wordt u vanavond door Christus geschonken. Dat is de ernst en de heerlijkheid van de prediking, dat de Geest daarin geschonken wordt.

Nu kunt ge natuurlijk zeggen: U hebt het weer over Zijn voorwerpelijke werk, over Hem zoals Hij tot ons komt in prediking en kerk; maar we willen zo graag van dat onderwerpelijke horen, van wat Hij in ons doet, in ons persoonlijk. Over de termen zullen we nu maar niet twisten, we weten allen wel ongeveer wat ermee bedoeld wordt. Maar dan zeg ik nog: ge kunt dat nooit scheiden, dat werk des Geestes in de prediking, voorwerpelijk, en dan in onze ziel, onderwerpelijk; in de kerk voorwerpelijk en in mij persoonlijk onderwerpelijk. We halen altijd maar weer de zaak uit elkaar. Van God de Heilige Geest en onze heiligmaking, zegt de Catechismus; en dan begint hij te spreken over de kerk en de genademiddelen. Zo eigent Hij ons toe, wat we in Christus hebben. In de prediking van belofte en eis komt Hij naar ons toe, en deelt Hij zichzelf mee; zo komt Hij tot heel de kerk, maar meteen tot ieder persoonlijk; Zijn toepasselijk werk in mij gaat nooit buiten de anderen om. Hij werkt in mijn hart vanavond door het Woord. Hij verricht dat hele onderwerpelijke werk van geloof en wedergeboorte, maar Hij doet dat door de preek.

Moet er meer van het bevindelijke leven gesproken worden? *Van — laat* ik nu maar zeggen — de kenmerken? Maar hebt ge u wel eens afgevraagd, waaruit die zucht naar bevindelijke prediking verklaard moet worden? Hoe komt het toch, dat de gemeente daarnaar zo begerig is? Ik kan het niet anders zien dan als een gevolg van de bijna algemene twijfel. Men weet niet, of de Heilige Geest wel aan ons gegeven is; en men zoekt nu tot zekerheid te komen door allerlei kentekenen waaraan men zijn

aanwezigheid *in* zichzelf constateren kan. Maar hoe weet ik dat Hij ook mij gegeven is? Alleen omdat Hij tot me spreekt. Als ik uit de kenmerken tot de zekerheid wil komen, dat Hij ook mij gegeven is, zie ik voorbij, dat Hij zich aan me geeft in de preek. Dan doe ik, terwijl hij n.b. bezig is zichzelf te geven, alsof dat nog zeer de vraag is. En dat is mijn grote bezwaar tegen de z.g. kenmerkenprediking, dat ze een verhindering is voor de kenmerken; de bevindelijke prediking houdt de bevinding tegen. Zie eens, dat het geloof kenmerken heeft, daarover zijn we het eens; en dat de kenmerken er moeten zijn, daarover denken we allemaal gelijk. Maar de grote vraag is: hoe komen ze er? Niet door over kenmerken te praten, niet door het bevindelijke leven te tekenen, maar door de prediking van het Woord des geloofs. 't Geloof heeft kenmerken, en dus moeten we de Geest niet verhinderen, het geloof te werken. Als we al de rijkdom van het geestelijke leven van Gods kinderen begeren in eigen leven — want daar gaat het toch om, niet maar dat we erover kunnen meepraten, maar dat we dat zelf hebben — maar als we die schatten in eigen leven begeren, moeten we de Geest niet in de weg staan. Hij geeft zich in de weg der prediking van al Gods beloften; zo werkt Hij de bevinding, zo roept Hij de kenmerken tevoorschijn. En dat moeten we niet tegenhouden. Als de kenmerken er zullen zijn, moeten gemeente en predikant de Geest eren in de wijze, waarop Hij zich geeft, en niet zelf een verlanglijstje voor de prediking gaan maken; neen, we moeten ruim baan maken voor de Geest, Hem verwachten in de weg waarlangs Hij komt. En dan ziet ge de kenmerken aan alle kant. Juist omdat ge de Geest niet hebt tegengestaan in het werken van het geloof en zijn kenmerken. Dat weten we immers allen: een dokter houdt bij een zieke geen betoog over de kenmerken der gezondheid, maar hij geeft medicijnen om hem beter te maken; en in die weg niet van een betoog over de gezondheid maar van middelen tot die gezondheid krijgt de patiënt zijn krachten terug. Zo ook: in de weg niet van een bevindelijk betoog maar in die van de prediking des Woords en van de sacramenten brengt de Geest ons tot geloof, en dan bloeit daaruit heel de rijkdom der bevinding op.

En daarom is er maar één weg: naar de kerk, naar het avondmaal.

2. En zo verstaan we ook, wat hier gezegd wordt over de vertroosting des Heiligen Geestes. Ge begrijpt wel, de catechismus denkt hier aan het feit, dat de Geest bij Johannes telkens weer de Trooster heet, de paracleet. En met Pinksteren heb ik u gezegd: paracleet is een rechtsterm; een aanduiding zowel van de advocaat als van de ambtenaar van het openbaar ministerie. Dat is het werk van de Heilige Geest ook; Hij pleit voor de gelovigen. Hij neemt het voor hen op, maar Hij klaagt de goddelozen aan, en stapelt het bewijsmateriaal tegen hen op.

Hij troost me, dat betekent dus: Hij kiest mijn partij, Hij verdedigt mij, als ik geloof en Gods wil doe; maar ook: Hij klaagt me aan, Hij ontnemt me alle verontschuldiging als ik in zonde leef.

En nog eens weer: dat doet Hij in de preek. Want de Geest, dat is na Pinksteren altijd de Geest, die ambtelijk het Woord verkondigt aan de kerk. Geest is voor ons dikwijls zo'n vaag begrip. Wat moeten we daarvan toch wel zeggen? Maar in de bijbel is het concreet en tastbaar: de Geest betekent daar altijd ambt en Woord en kerk.

En als dus de prediking komt, dan komt daar de Geest met vrijspraak voor de één en met de veroordeling voor de ander. Hij verkondigt mij mijn vrijspraak in de preek, en wie zal nu beschuldiging inbrengen tegen mij? De Geest staat aan mijn kant. Hij bidt met me mee. Hij betuigt voor mij. Maar ook: Hij zegt, dat ik niet te verontschuldigen ben, Hij stapelt de bewijslast tegen me op, Hij brengt al het bezwarend materiaal bijeen, Hij betuigt tegen mij.

En daarom is er maar één weg voor wie de vertroosting des Geestes zoekt: naar de kerk! Naar het avondmaal! Wie er niet komt, verhindert de Geest in Zijn zelfmededeling. Wie 's avonds wandelen gaat, wederstaat de Heilige Geest. We moeten daar niet gering over denken, over slordige kerkgang; er zijn hier velen, die er regel van maken de Geest te bedroeven. Die slechts bezette middag- en avonddiensten zijn maar niet een verdriet voor de kerkeraad, maar het zijn de smarten van de Geest. Geliefden, bedroeft de

Heilige Geest niet als Hij zich aan u geeft.

3. En nu een enkel woord over Hem als de Geest der volharding. Er is de laatste jaren wel gezegd, dat er dominees zijn die de volharding der heiligen zoal niet loochenen dan in ieder geval toch teveel vergeten. Natuurlijk denkt geen mens daaraan. Maar wel is dit waar: bij velen groeit het bezwaar tegen de caricatuur, die men maakt van de volharding der heiligen. Sommige mensen zien de volharding zo: als ik maar eenmaal weet, dat ik een kind Gods ben, dan ben ik er eigenlijk; want er is volharding der heiligen; de rest komt dan wel, het loopt verder automatisch. Dan hebt ge u nergens meer druk over te maken.

En dat, zeggen velen en zeg ook ik, dat is een caricatuur van de volharding der heiligen. De volharding is een genadegave net als alle andere; niet iets automatisch, zonder geloof en bekering; niet in de trant van "eens bekeerd is altijd bekeerd", maar een weldaad die onze verantwoordelijkheid ten volle handhaaft, die nooit iets toegeeft aan lijdelijkheid en zorgeloosheid. De Schrift spreekt er zo heerlijk van, dat God ons bewaart tot de zaligheid, maar door het geloof. Het gaat altijd door het geloof, en omdat het geloof is uit het gehoor, is er geen volharding zonder de prediking.

Er wordt soms op zulk een ongelovige wijze over deze genade gesproken. Zo onverschillig: het komt wel in orde. Net alsof het werk des Geestes een machine is: is de machine eenmaal in werking gezet, dan loopt ze vanzelf wel door; je hoeft er niet meer naar om te kijken. En bij het oefenen van de tucht zegt men dan: je kunt me schrappen, maar 't geestelijk leven niet ontnemen. En dan beroepen ze zich op de Dordtse Leerregels, wat daar staat over de onverliesbare genade; dat God in de diepste val in hen bewaart het onverderfelijke zaad waaruit ze wedergeboren zijn. En daar maken ze dan een rekensommetje van: de vlam kan zinken en bijna geheel doven, maar onder de as blijft toch altijd een vonkje nog gloren. Het zaad, of zoals men dat veelal opvat, de kiem der wedergeboorte, gaat niet weer verloren.

Maar zo heeft Dordt het nooit bedoeld. Als daar gesproken wordt over het zaad der wedergeboorte, dan bedoelt men in Dordt niet een kiem van het nieuwe leven, maar de prediking des evangelies (III-IV, 17). Het is niet zo, dat de Christen aan zichzelf overgelaten kan worden en dat er dan toch altijd een kiempje overblijft van het nieuwe leven; neen, God blijft Zijn uitverkorenen vasthouden met het evangelie ook in hun droevigste val. Als God Zijn Woord zou terugtrekken, dan was het hopeloos voor ons. David en Jacob en Petrus waren weg geweest als God ze niet had vastgehouden met het evangelie. Maar God zendt Nathan tot David, Jezus komt tot Petrus, Jacob ziet in zijn val de ladder, en alleen door dat levendmakende wonder van het evangelie is het geweest, dat ze niet verloren zijn gegaan. Wie gelooft zegt niet: er is een kiem van het nieuwe leven in me, nu kan me nooit meer iets gebeuren, maar hij dankt de trouw van de Geest Die in zijn zwaarste val het evangelie, het zaad der wedergeboorte, in hem bewaart. En als ik dus de zekerheid der volharding wil, zeggen de Dordtse Leerregels, dan moet ik altijd weer naar de kerk en naar het avondmaal (zie ook V, 7, 8). Volharding, hebben ze in Dordt gezegd, is dit, dat God door Zijn Woord en Geest vernieuwt tot bekering. En gelijk het God beliefd heeft Zijn werk der genade in ons te beginnen door de prediking des evangelies, zo bewaart, achtervolgt en volbrengt Hij het door vermaningen, bedreigingen en beloften en door de sacramenten. Ook door bedreigingen. Christus dreigt de discipelen die in Hem niet blijven met verdorring; Paulus dreigt de Christenen, die niet blijven in de olijfboom, dat ze zullen worden afgehouden. Er is volharding, maar alleen door Woord en sacrament, en alleen in de weg van geloof en bekering.

"En eeuwig zal blijven.....", o neen, dat durf ik niet zien als een automatisch gevolg van het nieuwe begin. En ik stel het nieuwe leven niet op zichzelf alsof het op eigen kracht wel verder zou komen. Ik geloof in de Heilige Geest. Hij, de Geest, bewaart me door het geloof tot de zaligheid. En omdat het door het geloof is, daarom is er maar één mogelijkheid om van de volharding zeker te zijn: naar de kerk, naar het avondmaal (V, 14). Amen.

Zondag 14 November 1943.

ZONDAG 21

Lezen: 2 Johannes

Psalm 48:1

Heidelbergse Catechismus Zondag 21

Psalm 48:6

Psalm 87:1, 2, 3, 4, 5

Psalm 145:2

Psalm 133:1,3

54. Vraag. Wat gelooft gij van de heilige algemene Christelijke kerk?

Antwoord. Dat de Zone Gods uit het ganse menselijke geslacht Zich een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, door Zijn Geest en Woord, in enigheid des waren geloofs, van het begin der wereld tot aan het einde, vergadert, beschermt en onderhoudt; en dat ik daarvan een levend lidmaat ben, en eeuwig zal blijven.

55. Vraag. Wat verstaat gij door de gemeenschap der heiligen?

Antwoord. Eerstelijk, dat de gelovigen allen en een iegelijk, als lidmaten aan de Heere Christus en al Zijn schatten en gaven gemeenschap hebben. Ten andere, dat elk zich moet schuldig weten, zijn gaven ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten gewillig en met vreugde aan te wenden.

56. Vraag. Wat gelooft gij van de vergeving der zonden?

Antwoord. Dat God, om des genoegdoens van Christus wille, al mijn zonden, ook mijn zondige aard, waarmee ik al mijn leven lang te strijden heb, nimmermeer wil gedenken, maar mij uit genade de gerechtigheid van Christus schenken, opdat ik nimmermeer in het gericht Gods kome.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

"Buiten de kerk is geen zaligheid". Inderdaad, geliefden, buiten de kerk is geen zaligheid. Dat is niet een bewering van mij, want het is uw eigen belijdenis. En als ge dus deze uitspraak, dat buiten de kerk geen zaligheid is, vanavond tot inzet ziet gemaakt van een preek over Zondag 21, dan moogt ge niet zeggen of denken, dat het de dominé is, die de dingen wat erg strak en fors zegt, want ge hebt dat zelf beleeden, en gij belijdt dat vandaag nog. Want we zijn hier vanavond bijeen op de grondslag van de drie Formulieren. Wat ons dus vanavond samenbrengt, is niet de behoefte om een goed en stichtelijk woord te horen, maar dat is ons gemeenschappelijk geloof, onze eenheid in het belijden van de waarheden Gods. En wij hebben samen uitgesproken in artikel 28 van de geloofsbelijdenis, dat de kerk, de heilige vergadering, is een verzameling dergenen, die zalig worden, en dat buiten de kerk geen zaligheid is. En deze belijdenis, dat is niet een vergeeld stuk papier uit een grijs verleden, toen men nog bekrompen dacht, en nog niet bezat de breedheid van blik, waarop wij ons vandaag beroemen; neen, het is onze belijdenis. En wie een belijdenis bezit, heeft niet een oude acte, een antieke oorkonde, die als een waardevolle erfenis veilig opgeborgen ligt in een kluis, maar hij belijdt dit nog elke dag; hij zegt elke keer weer: ik sta daar achter. Als deze belijdenis gelezen wordt, dan zegt hij daarop; Amen, zo waarlijk helpe mij God.

Trouwens, als ge de catechismus goed leest, dan staat daar precies hetzelfde. Want wij belijden hier het artikel van de kerk; maar ge weet nog wel, wat we in Zondag 7 gezegd hebben ter inleiding van de 12 artikelen. Dat dit alles een "Christen nodig is te geloven". Alles van God de Vader, en van onze Heere Jezus Christus, alles van de Heilige Geest is ons nodig te geloven; en daarbuiten is geen zaligheid, buiten de Vader niet, buiten Jezus Christus niet, buiten de Heilige Geest niet. Maar dit alles omvat ook de kerk. Ook dit artikel is ons nodig te geloven. Buiten de kerk is er geen zaligheid. Buiten Jezus Christus niet, buiten de kerk ook niet.

Daar is reden om aan te nemen, dat dit besef bij velen is uitgesleten. Als er vandaag gevraagd wordt, wat nodig is ter zaligheid, dan wordt b.v. gezegd: schuldbesef is nodig; en het is de ellende van de kerk, dat dit schuldbesef vaak zo zwak is. Ik ben het er mee eens: buiten schuldbesef is er geen zaligheid. Wat is nodig ter zaligheid? Een ander zegt: het geloof aan de vergeving der zonden. Ik ben het er mee eens: buiten het geloof aan de vergeving van de zonden is er geen zaligheid. Maar nu dan ook: wat is er nodig tot zaligheid? Kerkelijk besef, want buiten de kerk is geen zaligheid. Waarom zou wel schuldbesef nodig zijn tot zaligheid, en kerkelijk besef niet? Waarom is wel nodig geloof met betrekking tot de vergeving der zonden en niet het geloof met betrekking tot de kerk, tot het Jeruzalem, dat boven is: waarom niet geloof met betrekking tot de bruid van Christus, tot de stad, die fundamenteen heeft, welker kunstenaar en bouwmeester God is? Dit wil ik van u weten, broeders en zusters: wie geeft u of mij het recht, de schaar te zetten in de belijdenis, en te zeggen: kennis van schuld is nodig, en kennis van de vergeving, maar zwijg toch in vredesnaam over de kerk? En toch doen velen dat, en zetten ze zich al schrap, als van de kerk van Jezus Christus gesproken wordt.

Maar nietwaar, broeders en zusters, als wij, gij en ik, ooit dit artikel van de kerk verwaarloosd hebben, dan willen we vandaag ons daarvan bekeren. Wij horen immers de Schrift spreken van het Jeruzalem-boven, van de stad Gods, van het heiligdom der woningen des Allerhoogsten, van de bruid en de uitverkoren vrouw, van de moeder der gelovigen, van het koninklijk priesterdom, van het heilig en verkregen volk: zoveel namen, en misschien nog wel meer, gebruikt de Schrift om ons de schoonheid der kerk te doen geloven.

Wat zullen we dus vanavond doen? Zullen we ons geërgerd afwenden met een gezicht: "och, altijd weer die kerk"? Neen, nietwaar? Wij geloven toch allen met het hart, en we willen toch ook allen belijden met de mond, dat "zeer heerlijke dingen van U worden gesproken, o stad Gods"?

Wat belijden we dus van de kerk?

Buiten de kerk is geen zaligheid.

Want de kerk is: 1. de vergadering van Christus.
is: 2. de gemeenschap der heiligen,
bezit: 3. de vergeving der zonden.

1. "Buiten de kerk is geen zaligheid".

Als we dat zeggen, zitten we al direct met een grote moeilijkheid. Want immers, de vraag wordt nu dadelijk deze: wat wordt hier met "kerk" bedoeld? Ge zegt misschien: ik kan het ermee eens zijn, dat buiten de kerk geen zaligheid is: alles hangt er maar vanaf, wat men onder kerk verstaat.

Dus moeten we vanavond dat eerst duidelijk zeggen: wat wordt er met "kerk" in dit verband bedoeld?

Nu zijn we zo langzamerhand wel erg knap geworden in het maken van allerlei onderscheidingen. Ge herinnert ze u nog wel van uw catechisatiejaren: onzichtbare en zichtbare kerk, kerk als organisme en als instituut. Bij "onzichtbare" kerk denken we aan die zijde der kerk, die voor ons verborgen is, aan Gods verkiezende liefde, die de kerk tot kerk maakt, en die we niet kunnen zien; we denken dan ook aan dat verborgen werk des Geestes in de harten, dat wel in het vervolg aan het licht treedt, maar dat toch in zijn aanvangen voor ons onnaspeurlijk is. En als we het hebben over de "zichtbare" kerk, denken we aan de belijdenis en wandel, aan alles, wat niet slechts open ligt voor Gods ogen, maar ook voor de mensen waarneembaar is.

Dus: buiten de kerk geen zaligheid. Wat is dat nu? Gaat het hier alleen over de kerk, zoals die naakt en geopend is voor de ogen Gods, of ook over de kerk, zoals wij, mensen, die kunnen zien? Dat is al één vraag.

En direct komt daar een tweede vraag bij. Als we het hebben over de kerk als "organisme" bedoelen we de organische band des geloofs, waardoor de kerk een lichaam is; dan denken we aan de enigheid des Geestes en der liefde, zoals die ook in de dagen van de week openbaar wordt in allerlei beoefening der gemeenschap. Maar als we spreken van het instituut der kerk, dan bedoelen we de kerk, zoals ze is geïnstitueerd, zoals ze ambtelijke bedieningen heeft; dus de kerk met dominees en ouderlingen en diakenen, *met* een bepaald adres, dat van de scriba. De kerk, die als instituut ook wel in de week bestaat, maar toch met name op Zondag optreedt als ze haar kerkdiensten houdt.

Nu weer: Buiten de kerk geen zaligheid. Betekent dat, dat we moeten behoren tot het organisme der kerk, tot die grote gemeenschap van gelovigen, of houdt het ook in, dat we moeten behoren tot de kerk, zoals die ambtelijk vergaderd wordt, tot een kerk dus met een bepaalde kerkeraad en met een geregeld bijgehouden ledenlijst? Sommigen zullen zeggen: dat eerste kan ik aanvaarden, dat we behoren tot het grote geheel der gelovigen, en dat buiten die gemeenschap geen zaligheid is. Maar dat tweede gaat me toch te ver, dat Christus eisen zou, dat we aangesloten zijn bij een bepaalde kerk onder leiding van een bepaalde kerkeraad. Is er dan buiten die kerk om geen zaligheid? Is soms, zo heeft men gevraagd, is soms de Gereformeerde Kerk de zaligmakende kerk, zoals de Roomse het van zijn kerk beweert?

U ziet dus, hoe nodig het is, dat we op de vraag een antwoord zoeken, wat in dit verband onder "kerk" te verstaan is. Maar nu zult ge het ook met me eens zijn, dat we onze belijdenis moeten lezen, zoals ze er ligt. Dat we niet, omdat dat voor ons gemakkelijker uitkomt, onze opvattingen over de kerk in de belijdenis mogen indragen, maar eerlijk moeten vragen, wat de belijdenis bedoelde.

En dan moet het antwoord luiden: de belijdenis verstaat onder kerk de ambtelijke vergadering van de gemeente van Christus. Dus niet slechts de onzichtbare kerk,

evenmin alleen de zichtbare, maar die beide samen. Niet slechts de gemeente als organisme, als eenheid des geloofs en der liefde en des Geestes; ook niet zonder meer het instituut, maar die twee samen. Want ge moet er goed op letten: we kunnen hier wel onderscheiden, maar we mogen nooit scheiden. De kerk heeft verschillende kanten, verschillende aspecten; maar het zijn dan toch altijd kanten van dezelfde kerk. En het gaat dus in dit verband over de kerk naar al die zijden tegelijk, over de kerk waaraan al die aspecten onverbrekkelijk verbonden zijn.

Het is zo prachtig, dat onze geloofsbelijdenis, hoe scherp ze ook weet te onderscheiden, zich toch zo dicht houdt aan de Schrift. Als artikel 28 spreekt van de kerk dan is er in artikel 27 al gezegd, dat bedoeld is de vergadering van ware Christgelovigen, gewassen in het bloed van Christus, en verzegeld door de Heilige Geest. Dan weet de belijdenis dus heel goed, dat er een onzichtbare kant aan de kerk is: die verzegeling door de Heilige Geest is immers onzichtbaar. Maar toch spreekt de belijdenis dan niet over een onzichtbare kerk, waarbuiten geen zaligheid is; maar ze heeft het in artikel 28 over deze heilige vergadering, waarbij ieder schuldig is zich te voegen, ook al zou het het leven kosten. Die kerk, die onzichtbaar gewassen is in het bloed van Christus en verzegeld door de Heilige Geest, treedt zichtbaar op, op een bepaalde plaats, waar ook mensen zijn, die niet van de kerk zijn; waar misschien prinsen en magistraten zich ertegen keren; en elk is schuldig zich erbij te voegen, ondanks alle dreigementen, en de band te verbreken met de ongelovigen.

Nu kunt ge zeggen: maar dit is nog slechts het organisme der kerk; hier is nog niet sprake van een kerkeraad. Maar dan moet ge artikel 30 erbij nemen: wij geloven, dat deze ware kerk geregeerd moet worden naar de geestelijke politie, die ons de Heere heeft geleerd in Zijn Woord, n.l. dat er dienaars of herders moeten zijn, en ook opzieners en diakenen.

Zo spreekt ook de Heilige Schrift zelf van de kerk als de woonstede Gods in de Geest (onzichtbaar), maar die toch belijdt met de mond en wandelt in heiligheid des levens (zichtbaar), die kent de organische gemeenschap: immers, één Heere, één geloof, één doop, één God en Vader van allen (organisme), maar waarin God door Jezus Christus toch ook gegeven heeft sommigen als Apostelen en sommigen tot profeten en sommigen tot evangelisten en sommigen tot herders en leraars tot opbouw van het lichaam van Christus; waarom de Apostelen zich ook beijveren van stad tot stad ouderlingen aan te stellen.

Vraagt ge dus, welke kerk hier wordt bedoeld, dan antwoorden Schrift en Belijdenis: er is maar één kerk; een kerk met heel veel kanten, met veelkleurige rijkdom, maar toch maar één kerk. En bij die kerk moet elk zich voegen, omdat buiten haar geen zaligheid is. Buiten die wassing in het bloed van Christus en die verzegeling des Heiligen Geestes niet, buiten die gemeenschap van het "één heer, één geloof, één doop" niet, buiten die apostelen en herders en leraars en ouderlingen en diakenen niet.

Nu hoor ik de bedenkingen al komen. Ge zult zeggen: is dan de Geref. kerk de alleenzaligmakende kerk? Is dan bij ons soms alles zo prachtig in orde? Wordt er in onze kerk niet vaak slecht gepreekt, is er geen tekort bij ouderlingen en diakenen? Zijn de leden van "onze" kerk zo volmaakt? Het mocht wat!

Wordt er in de Hervormde kerk soms niet prachtig werk gedaan, werkt de Geest van Christus soms ook niet in het Hersteld Verband, zijn er geen bekeringen ook nog in de Christelijke Gereformeerde Kerk? Zijn dan soms de aanhangers van Johannes de Heer uitgesloten van de zaligheid? Is "onze" kerk dan soms alles? Het komt vanavond allemaal wel in orde.

Om maar te beginnen: niemand spreekt van een alleenzaligmakende kerk, want zalig maakt ons niet de kerk, doch alleen Jezus Christus, onze Heer. De kerk doet het niet, maar Hij, al zeg ik er meteen bij, dat Hij het doet in de kerk. De kerk maakt niet zalig, alleen Jezus Christus, doch Hij schenkt geen zaligheid buiten de kerk.

Maar dat niet alleen. Wij stuiven zo gemakkelijk op: is dan alles in "onze" kerk zo

prachtig in orde? Maar, geliefden, hoe komen wij erbij om te spreken van "onze" kerk. Alleen Jezus Christus heeft de kerk. Gij en ik, wij behoren tot de kerk, we zijn de kerk, maar we hebben geen kerk. Als ik dus zeg, dat buiten de kerk geen zaligheid is, dan zeg ik niet: buiten "mijn" of "onze" kerk is geen zaligheid. Maar: daar is geen zaligheid buiten de kerk van Jezus Christus.

Het is wel goed daarop wat nader in te gaan. Hoe komt het toch, dat de mensen zo'n hekel hebben aan spreken over de kerk? Ik geloof, dat het hieraan ligt: wij zien telkens weer de kerk als een vereniging van en door mensen. Wij zijn op verenigingsgebied nogal wat mans geweest. We richtten samen zoiets óp, we kozen een bestuur, we lieten ons inschrijven als lid. Zo ging dat.

We hadden een radiovereniging, een schoolvereniging, een vakvereniging, een sport- en een jeugdvereniging, enzovoort. En zo menen we ook vaak, dat we hebben een godsdienstige vereniging in de kerk. Dan denken we ons de kerk dus zo: daar zijn mensen met dezelfde overtuiging en godsdienstige idealen; en voor de behartiging van hun godsdienstige belangen richten ze samen een vereniging op, die dan kerk heet; ze betalen hun contributie, ze kiezen een bestuur, dat ze kerkeraad noemen. Dat is dan "onze" kerk. Maar er zijn anderen, die op sommige punten wat anders denken; zij organiseren zich apart, kiezen een eigen kerkeraad; zij hebben "hun" kerk, de Hervormde of Christelijke Gereformeerde, of welke dan ook. Ja, als de dingen zo stonden, dan was het een hoogmoedig woord, als we zouden zeggen: buiten de kerk geen zaligheid. Als we dat gingen interpreteren: buiten "onze" kerk geen zaligheid. Dan zouden we verkondigen: als je maar lid bent van de Gereformeerde Kerk, dan is alles in orde. Dat zou inderdaad het puurste kerkisme zijn, of nog veel erger: het zou volstrekt onkerkelijk gedacht en gesproken zijn; want wij hebben geen kerk, alleen Jezus Christus heeft Zijn kerk.

Maar wij *belijden* vanavond; dat wil zeggen: we geven niet hoog op van "onze" kerk. We roemen niet in óns werk; we hebben het alleen maar over het werk van onze Zaligmaker Jezus Christus. Ik geloof de Heilige Algemene Christelijke kerk; dat is niet: ik geloof in mijn kerk, in wat wij ervan maken; maar ik geloof in Jezus Christus die zich Zijn kerk vergadert. Ook in dit werk is Hij mijn volkomen zaligheid, zo vertrouw ik op Hem, zo wijd ik mijn leven aan Hem. Ge moet dat goed verstaan: we hebben het niet over de preken van "onze" dominé, over de kwaliteiten van de ouderlingen, die "wij" pas hebben gekozen, niet over de uitnemendheid van "ons" geloof, over de heiligheid van "onze" wandel. We hebben het vanavond alleen over Jezus Christus, die zich Zijn kerk vergadert, en we zeggen slechts, dat we in Hem geloven en Hem liefhebben.

Want, als daar gevraagd wordt: wat gelooft ge van de kerk, dan luidt het antwoord: dat de Zone Gods zich een gemeente vergadert. Ik doe belijdenis niet van ons werk, en van ons verenigen op godsdienstig gebied, maar ik doe belijdenis van Hem en Zijn verlossing en Zijn vergaderen.

De Zone Gods vergadert. Waarom vergadert Hij, en niet gij of ik of een ander? Omdat wij het niet kunnen. Omdat wij nooit de gemeente Gods bijeenkrijgen, omdat alles, wat in ons natuurlijke mens is, altijd de gemeenschap verstoort, omdat in ons alleen maar de krachten der ontbinding zijn. Daarom doet Hij het. Daar is niets zo vernederend als dit antwoord: de Zone Gods doet het. Zo ellendig zijn wij: wij vergaderen geen kerk, wij bouwen die niet, wij houden die zelfs niet bijeen; wat wij op kerkelijk gebied goed doen, dat doen wij alleen uit de kracht van Zijn genade. Zou nu nog één van ons de moed hebben, om fier te zeggen: wij, Gereformeerden? Wat zouden wij, Gereformeerden? Ik dank God: Jezus Christus, onze Heer, Hij vergadert Zijn kerk.

Hij vergadert *zich* een gemeente. Gij en ik, wij hebben er niets over te zeggen, we kunnen er met de vingers afblijven. Wij hebben alleen maar Zijn soevereine rechten te erkennen. "Onze" kerk, die wij zouden hebben gesticht? Het is de dwaasheid gekroond. Heere, de kerk is Uw bruid; geef, dat we U in Uw rechten eren; wat wilt Gij, dat we in de kerk doen zullen? We hebben alleen maar Zijn beloften en bevelen in ontvangst te nemen, anders niet; zo leeg staan wij, als we het over de kerk hebben.

En die gemeente heet hier dan "tot het eeuwige leven uitverkoren". In de kerk is dus een ontzaglijke rijkdom, immers het eeuwige leven. Deze zaligheid is nooit buiten haar; maar ze dankt die zaligheid niet aan haar eigen kwaliteiten of aan haar leden, maar aan de verkiezende liefde Gods. Niet uit de werken, opdat niemand roeme.

Hij vergadert de kerk, "in enigheid des waren geloofs". Het is dus alweer niet waar, dat die kerk beter zou zijn dan de wereld, of de ene "kerk" vromer dan de andere. O zeker, de kerk is geroepen tot de goede werken; maar ze wordt toch vergaderd in de enigheid des waren geloofs. Niet in de enigheid van eigen idealen of doelstellingen; wij in de kerk, we hebben geen program opgemaakt, als een partij tegen de verkiezingen; we hebben alleen maar geloofd, wat we zelf niet wisten, wat Christus ons kwam openbaren. We zijn dus ontzaglijk rijk, maar we zijn rijk gemaakt door Christus in onze armoede; Hij heeft ons met goederen vervuld. Buiten de kerk is geen zaligheid, inderdaad; maar het is door Hem, door Hem alleen om 't eeuwig welbehagen. Hij vergadert, en niet wij; Hij vergadert een gemeente voor zich, en niet voor ons; Hij vergadert ons in de enigheid des waren geloofs, en niet in de enigheid van ons program; Hij vergadert ons slechts door Zijn waarheid. We moeten letterlijk alles ontvangen. En dat is niet alleen het begin, maar ook het vervolg en het einde: Hij onderhoudt ons; dat de kerk er blijft, dat is niet te danken aan dominees, niet aan synoden. Als ge de kerkgeschiedenis leest, verwondert ge u, dat de kerk er nog is; wat hebben synoden niet geknoeid, en ambtsdragers niet veel bedorven. Dat de kerk dus nog bestaat, dat is weer alleen uit Christus. En dat geldt ook van het einde: ze is er van het begin der wereld tot het einde, staat hier. Maar hoe komt dat? Alleen omdat Christus haar beschermt tegen de machten van de duivel, de wereld, de antichrist; omdat Hij haar staande houdt in verzoeking en strijd en vervolging.

Dat is de kerk: alles in en uit en door Christus. En wie dus de kerk belijdt, die spreekt geen trotse woorden over "bij óns", maar die man heeft nog nooit zo diep gebogen, is nog nooit zo beschaamd geweest en verlegen. Wie "kerk" zegt, die laat al zijn aanspraken en hoge woorden vallen.

En dat geldt ook van het persoonlijke: "dat ik daarvan een levend lid ben en eeuwig zal blijven". Inderdaad, buiten de kerk geen zaligheid. Want hoe ontving ik het eeuwige leven? In de gemeenschap met alle heiligen. Ik ben lid van de kerk. Niet dank zij vader of moeder, krachtens geboorte, maar dank zij de verkiezing Gods. Christus vergaderde ook mij tot de gemeente der uitverkorenen. Lid, levend lid. Maar dat leven is niet in mij. Levend lid is wat anders dan een actief werkend lid van een vereniging. Levend lid wil zeggen: ik heb dit leven ontvangen. Dat ik geloof wat de kerk gelooft, dat ik de zaligheid heb, die slechts de kerk heeft, dat is niet te danken aan mijn activiteit, dat is slechts de kracht van Jezus Christus in mij.

"En eeuwig zal blijven". Weer niet, omdat ik een eed van trouw aan de kerk heb gezworen. Ik zeg hier niet: "ze kunnen op mij rekenen; als ik eenmaal ja heb gezegd, dan is het ja". Ik roem hier niet in mijn belijdenis, in mijn volharding; maar ik belijd hier mijn geloof in Christus, in Gods trouw, in Zijn bewaring, die me tot het einde dragen zal. Immers, Hij vergadert en onderhoudt en beschermt mij met heel de kerk door Zijn Woord en Geest. Dat zijn geen twee dingen los van elkaar; maar het wil zeggen: door de ambtelijke dienst des Woords, waardoor de Geest van Christus sedert de Pinksterdag krachten doet.

Buiten de kerk geen zaligheid: d.w.z. niet buiten de vergadering, bescherming en onderhouding van Christus; niet buiten de gemeente die van Hem is; niet buiten de verkiezing Gods, niet buiten de enigheid des waren geloofs, niet buiten Geest en Woord, niet buiten de instrumentele dienst, de ambtelijke dienst des Woords, die Christus heeft ingesteld; niet buiten het levende lidmaatschap van deze kerk. Buiten de kerk geen zaligheid.

Als we het over de kerk hebben, dan belijden we dus alleen Jezus Christus, Zijn recht, Zijn kracht, Zijn genade, Zijn instrumenten, Zijn werkmethode, en daarop ziende zeggen we:

"Ik zal, o Heer, die ik mijn Koning noem" Psalm 145: 2.

2. Maar daarmee is nog niet alles gezegd. Want de catechismus gaat nu in het volgende antwoord nader in op het karakter van de kerk als gemeenschap der heiligen. En dat wordt ons hier dan uiteengezet als belofte en eis. De gemeenschap der heiligen, de enigheid der kerk, is allereerst een gave van Christus; allen en een iegelijk, in onderlinge samenhang dus, hebben de gelovigen deel aan de Heere Christus en al Zijn schatten en gaven. Daarover behoeven we nu niet verder te spreken, want dat is zopas wel voldoende uiteengezet; want immers die gemeenschap aan de schatten en gaven van Christus wil zeggen de gemeenschap aan Hemzelf; de gemeenschap aan de kerk, die Hij zich vergadert; de gemeenschap aan Zijn Geest en Woord, dus ook de gemeenschap aan de door Hem ingestelde ambten, de gemeenschap in het ware geloof.

Maar dat is in de kerk niet alleen gave van Christus, maar ook eis van Christus. Het is niet maar voorrecht, doch evenzeer roeping. Dat is immers altijd zo bij God; in alle verbonden zijn twee delen begrepen; we ontvangen de schatten der genade, maar we worden tegelijkertijd geroepen tot de nieuwe gehoorzaamheid. En zo roept Christus de kerk dan ook, om de gemeenschap, zoals Hij die stichtte, te bewaren en te onderhouden; de ganse kerk moet dat doen, maar ook ieder als lid der kerk.

Elk moet zich schuldig weten..... Nu kunnen we daarbij gaan spreken over de diaconie, over allerlei vorm van gemeenschapsoefening, en dat is ook allemaal waar; dat vloeit hieruit voort. Maar vanavond beperken we ons tot de kerkgemeenschap.

Christus heeft alle gelovigen deel gegeven aan zichzelf en Zijn schatten en gaven. Dus niet alleen de gelovigen in de Gereformeerde Kerk, maar evengoed die in de Hervormde, de Christelijke Gereformeerde, de Oud-Gereformeerde, de Lutherse Kerk; ja ook in de Rooms-Katholieke, de Grieks-Katholieke Kerk, alle gelovigen ook in de kring van Buchmann, Johannes de Heer, het Leger des Heils. Zij hebben evengoed als wij deel aan de schatten van Christus. Want wie door Christus vergaderd wordt, ontvangt de toegang tot al Zijn schatten, zoals we die straks hebben genoemd. Maar nu heeft ieder persoonlijk de roeping zich in die gemeenschap als een levend lid te openbaren, dus de door Christus gestichte eenheid te beoefenen en te onderhouden, ieder op zijn eigen plaats en met de hem verleende bijzondere gaven. Die roeping ligt op mij, maar evengoed op mijn broeder, de pastoor.

Wat houdt dat nu in? Och, ik geloof, alle gelovigen willen nog wel de band aan Christus bewaren; maar ze verliezen vaak de band aan Zijn gaven, ze bewaren ook niet de gemeenschap daarin.

Christus vergadert *zich* een gemeente; Hij heeft de enige zeggenschap in Zijn kerk; Hij oefent gezag alleen door Zijn Woord. Dit hebben de Roomsen vergeten, toen ze de Paus zetten op de stoel van Christus; dat hebben de Hervormden vergeten, toen ze de reglementen van de synode meer gezag toekenden dan het Woord van Christus. Ik zeg dus niet, dat daar geen gelovigen zijn; ik wil ook niet de Gereformeerden verheffen alsof dergelijke hiërarchische tendenzen bij ons voorgoed verdwenen zouden zijn. Daar zijn de gelovigen, maar daar is niet de kerk van Christus, die Hij *zich* vergadert; daar is het de kerk van de Paus, de kerk van de synode; dus helemaal niet wat we hier van de kerk zeggen, dat Christus alleen daar rechten heeft. En als ik dus gehoorzaam ben aan Jezus Christus, zoals Hij de kerk vergadert, dan moet ik om des gewetens wil mij losmaken van een organisatie, die zich wel kerk noemt, maar niet eerbiedigt de souvereiniteit van Christus. Dan vergeet ik niet, dat daar broeders zijn, en ik blijf ze liefhebben; maar niet eerbiedigt de souvereiniteit van Christus. Dan verte verwerpen, dat afbreuk doet aan dat van Christus. Zo ook dat andere: Christus vergadert in de enigheid des waren geloofs. En zo moeten we Hem dus in Zijn werk van kerkvergadering eren. Hij vergadert niet gelovigen en ongelovigen bij elkaar, maar Hij vergadert de gelovigen en scheidt ze door het ware geloof af van de ongelovigen. En juist, omdat het nooit onze kerk is, maar die van Jezus Christus, omdat Hij het alleen te zeggen heeft, hoe het met de kerk moet, hebben we Hem in deze wet voor het vergaderingswerk te eren. Dat mag dan voor ons gevoel minder prettig zijn, omdat we soms tegen een historische traditie van vele jaren

moeten ingaan, Christus vergadert nu eenmaal in enigheid des waren geloofs; en Hij geeft aan allen en een iegelijk de roeping, daarin Zijn navolgers te zijn. Als dus de ongelovigen openlijk in de gemeenschap der kerk worden toegelaten (ik heb het niet over hypocrieten, die we niet kunnen zien, maar over ongelovigen, die zich in woord en wandel aldus openbaren), als die worden toegelaten aan het sacrament van het Heilig Avondmaal, als kinderen van ongelovige ouders worden gedoopt, moderne predikanten worden toegelaten op de kansel, dan is daar de vergaderingswet van Christus veracht; en daarmee mag ik geen gemeenschap hebben. Als ik vragen mocht, wat het gemakkelijkst was, dan bleef ik; er *zitten* ware broeders in de kerk, ik heb oude banden aan hen; en een afscheiding betekent veel smaad en vervolging en ellende en slapeloze nachten. Maar ik ben als levend lid gebonden aan de vergaderingswet van Christus. Daarom mag ik daar niet langer blijven. Niet, dat het dan dus allen daar opeens ongelovigen zijn, gelukkig niet; maar als men gelovigen en ongelovigen samenvergadert, dan is dat de kerk niet, want Christus vergadert in enigheid des waren geloofs; en als ik trouw ben aan Hem, dan moet ik me afscheiden van hen, die niet van de kerk zijn. Maar tegelijkertijd ben ik geroepen om de enigheid des geloofs te betrachten met alle gelovigen; niet zo, dat ik af en toe eens bij hen op visite ga, of eens naar een andere kerk; dan dans ik lichtvaardig heen over alle kwesties, over de vraag van de gehoorzaamheid; ook niet door maar eenvoudig te zeggen: het zijn allemaal ware kerken, want dan negeer ik, dat Christus vergadert in enigheid des waren geloofs. Dat lijkt wel breed en vriendelijk en broederlijk, maar ik maak de scheur slechts erger, omdat ik van mijn kant de belijdenis van de kerk los laat op het kardinale punt van de enigheid des waren geloofs. Hoe dan? Wel, door met volharding te zoeken en te vermanen alle gelovigen in andere groepen. Dan is het fout van de orthodoxen in de Hervormde kerk, dat ze de band met de vrijzinnigen vasthouden als kerkverband; dan is het de zonde van de Christelijke Gereformeerden, dat ze zich om allerlei futiliteiten isoleren; maar dan is er ook schuld bij de Gereformeerden, omdat we het contact niet trouw en volhardend hebben gezocht, en ons soms hooghartig hebben afgewend. En dan komt er dus niet het zomaar bij elkaar naar de kerk gaan, alsof het allemaal de kerk van Christus was; maar wel het gesprek om elkaar te benaderen en te vermanen tot de geloofsgehoorzaamheid.

Christus vergadert in de enigheid des waren geloofs, door Zijn Woord en Geest, door de ambtelijke dienst der genademiddelen. Dan ontken ik niet, dat er gelovigen zijn in de kring van Johannes de Heer, of bij Buchmann, gelukkig niet. Maar wel zeg ik dan, dat het hun zonde is, dat ze zich niet aan Christus onderwerpen, die voor de bouw van Zijn kerk de ambten heeft ingesteld. Dan gaan we dus nooit met die buitenkerkelijke bewegingen sympathiseren, maar wel in grote liefde die dwalende broeders zoeken.

Dan geloof ik dus, dat de Gereformeerde kerk is de ware kerk, dat deze kerk principieel gehoorzaam is aan Christus, al is er bij haar ook een tekort aan liefde en veel struikeling; ik noem niet meer alles kerk, wat zich als kerk aandient; maar niemand verheffe zich: als de kerk haar principiële gehoorzaamheid aan Christus zou opzeggen, door een ander gezag boven het Zijne te stellen, of door de enigheid des waren geloofs prijs te geven, dan kunnen er nog vele gelovigen bij ons zijn, maar we zouden dan niet meer recht hebben op de naam kerk. En als ik vandaag zeg, dat vandaag de Gereformeerde kerk is de ware kerk, dan betekent dit, dat alle gelovigen elders bij ons horen en in enigheid des waren geloofs door ons worden gezocht en begeerd; als we daarmee zouden ophouden, zouden we onmiddellijk ontaarden in een secte.

3. De eenheid der kerk? Als we vandaag op de omstandigheden letten, op de historisch gegroeide misverstanden, op alle mogelijke dwaling en wanbegrip, op onverschilligheid voor deze vragen ook, dan wanhopen we eraan, of ooit de eenheid zal worden verkregen. Is het wanhopig? Maar ik geloof, dat Christus Zijn kerk vergadert, door onze dienst mee. En ik geloof de vergeving der zonden. Het is mooi, dat dat in deze Zondag staat: vergeving der zonden, niet het minst van de kerkzonden.

Die hebben we allen en een iegelijk nodig. Maar ik geloof die. Ik geloof ook, dat God mijn zondige aard nimmermeer wil gedenken; dat is dus de zondige aard van ons allen;

ook de zondige aard, die zich telkens weer openbaart in het maar heendansen over de kerkvragen, in het lichtvaardig scheuring-maken, in het vasthouden van banden met ongelovigen. God belooft ons allen vergeving, voorzover wij het werk van Christus, Zijn kerkvergadering, hebben belemmerd of verstoord.

Dat betekent, dat er een uitweg is uit de impasse, waarin we zijn geraakt met de kerk. Want vergeving betekent herstel. We kunnen opnieuw beginnen.

Hoe komen wij eruit? Wij moeten ook hier kennen, alle gelovigen, waar ze zich dan ook hebben aangesloten, we moeten ook hier kennen drie stukken: 1e. hoe groot onze zonden en ellenden zijn, ook in de kerk. 2e. hoe we van al deze zonden en ellenden verlost worden. Maar dan 3e. ook: hoe we Gode voor deze verlossing dankbaar zullen zijn.

En de vergeving der zonden zal zich daarin bewijzen, dat we strijden tegen alles, wat op dit punt bij ons is uit de oude mens, maar dat we ook met alle kracht aandoen de nieuwe mens. Want buiten de kerk, buiten de vergeving ook der kerk-zonden is geen zaligheid. Maar ook: buiten de eerbiediging der kerkwet is geen zaligheid. Gaan dan allen verloren, die op dit punt hebben gedwaald?

Maar ge weet, hoe het bij de andere geboden is. De Schrift zegt, dat geen doodslager, geen echtbreker, geen geldgierige, geen onkuise zal ingaan in het Koninkrijk Gods. Er worden evenwel velen zalig, die tot hun dood toe met die zonden hebben geworsteld en dagelijks daarin struikelen, vanwege de in hen overgebleven zwakheid.

Dat geldt ook bij de kerk. Daar worden velen zalig, die tot hun laatste dag toe in zwakheid te diep in het glaasje hebben gekeken; bij wie de geldgierigheid altijd het zwakke punt bleef, die altijd tegen hun drift hebben moeten vechten. Zo zullen ook zalig worden allen, die door de in hen overgebleven zwakheden in het stuk van de kerk gestruikeld zijn.

Nochtans blijft het woord waarachtig: buiten de kerk geen zaligheid. We worden tenslotte allen zalig ondanks veel overgebleven zonden; nochtans blijft het gebod, dat buiten de gehoorzaamheid aan Gods geboden geen ingang in het Rijk Gods is.

En we gaan dus ook hier vanwege de grote genade Gods nooit zeggen: het komt niet zo precies, het doet er niet toe, tot welke kerk je hebt behoord. Want zalig zullen worden zij, die, al is het met veel struikeling, toch hebben geloofd en beleden, dat buiten de kerk geen zaligheid is.

Amen.

Zondag 14 Juni 1942.

ZONDAG 22

Lezen: 1 Corinthe 15:12-32

Psalm 73:12, 13

Heidelbergse Catechismus Zondag 22

Psalm 17:8

Psalm 84:1, 3, 4, 6

Psalm 16:5, 6

57. Vraag. Wat troost U de opstanding des vleses?

Antwoord. Dat niet alleen mijn ziel na dit leven van stonden aan tot Christus, haar Hoofd, zal opgenomen worden, maar dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, wederom met mijn ziel verenigd, en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden.

58. Vraag. Wat troost scheidt gij uit het artikel van het eeuwige leven?

Antwoord. Dat, nademaal ik' nu het beginsel der eeuwige vreugde in mijn hart gevoel, ik na dit leven volkomen zaligheid bezitten zal, die geen oog gezien, geen oor gehoord heeft, en in geens mensen hart is opgeklommen, en dat, om God daarin eeuwiglijk te prijzen.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We doen in deze Zondag belijdenis van God, de Heilige Geest en onze heiligmaking. Maar dan houdt ge toch wel vast, dat Vader, Zoon en Geest één zijn, één in wezen en daarom ook één in hun werken. Als het hier gaat over de Geest, die het werk der heiligmaking aan ons doet, dan begrijpt ge wel: dit is niet een nieuw werk, los naast dat van Christus Jezus. Neen, dan gaat het over het werk van Christus, dat in de Geest zijn vervulling vindt. Zo heeft Christus zelf van de Geest gesproken: die zal het uit het Mijne nemen, die zal Mij verheerlijken. De Geest komt dus slechts, opdat Hij Christus heerlijk zou maken, door aan Zijn werk het volle effect te geven. Wat Christus volbracht heeft, dat mag niet doodlopen, dat mag niet verzanden, dat moet zijn volle vrucht ontvangen. En daarom komt nu de Geest; Hij neemt alles uit Christus, Hij knoopt aan bij Zijn verlossingswerk. Hij zet het voort en werkt het uit totdat Hij alles in heerlijkheid heeft vervuld.

Want Christus is het die opstond uit de doden. Maar dat leven van Hem moet verheerlijkt worden in al de zijnen. En de Geest komt nu om het paaswerk van Christus voort te zetten, om het zijn beslag te geven in de grote Paasdag van alle creatuur. Hij komt om de paasvrede van Christus te maken tot het grote levensherstel van ons; om de Paasglorie van ons Hoofd mee te delen aan al Zijn leden; om de paaswerkelijkheid van Hem te maken tot een werkelijkheid voor ons allen.

Het begin van Pasen: dat was de opstanding van Jezus in Jozefs hof. Doch het einde van Pasen is, dat alle graven opengaan, dat alle doden in heerlijkheid verrijzen; het einde is, dat de dood verslonden wordt tot overwinning. En dat is het nu, wat de Heilige Geest komt doen. Hij voert de stormloop tegen de laatste vijand, die wordt tenietgedaan, de dood. En daarom is het een groot ding, wat we hier van de Geest belijden. Hij staat tussen de eerste en de laatste Paasdag in, de levenskracht van Christus maakt Hij tot een macht die beheersen gaat al de zijnen. Zo spreek ik u van

De Heilige Geest in de voltooiing van Christus' Paaswerk.

1. Hij vervult Christus' paasvrede in ons sterven.
2. Hij vervult Christus' paaswerkelijkheid in onze opstanding.
3. Hij vervult Christus' Paasglorie in ons eeuwig leven.

1. Van drie dingen wilde ik vanavond tot u spreken; van de vervulling van Christus' paasvrede en van Zijn paaswerkelijkheid en van Zijn paasheerlijkheid. Die drie dingen hebben we ook de vorige Zondag genoemd, toen we het hadden over het bericht dat Lucas ons geeft van de verschijning van Christus aan Zijn discipelen aan de avond van de opstandingsdag. Nietwaar? Het eerste, dat ons in dit paasverhaal treft, is toch dit, dat Christus tot Zijn discipelen de vredegroet spreekt. Dat is een groot wonder. Want Christus staat dan toch maar in een totaal andere wereld. Hij is door de dood heengekomen. Hij staat nu aan de overzijde van rouw en tranen, van verdriet en moeite, van sterven en aftakeling. Hij is nu als mens voor ons de gans andere geworden. Doch wat is nu het fijne van Pasen? Dit, dat Christus zich niet terugtrekt in Zijn wereld van ongebroken leven, dat Hij zich niet afzondert in Zijn heerlijkheid en levensbloei, maar dat Hij hoewel Hij de gans andere geworden is, tot ons komt en in Zijn groet de brug slaat tussen Zijn wereld van leven en onze wereld van dood. Wie een groet spreekt, die sticht gemeenschap. Dat is voor ons niet vreemd. Maar dat de Paasvorst een groet spreekt, een alledaagse groet, dat is het wonder. Hij overbrugt de mateloze afstand tussen Zijn wereld en die van ons. Hij legt tussen de wereld van leven en van dood een contact zo nauw en intiem als wij mensen in de groet tussen elkaar leggen. Een groet tussen twee mensen: dat betekent gemeenschap tussen twee mensen; gemeenschap tussen de ene sterveling en de andere sterveling; dat betekent contact tussen het ene slachtoffer van de dood en het andere. Groeten betekent dit: we zijn van gelijke beweging, en we verkeren in dezelfde omstandigheden, en we zitten in hetzelfde schuitje. Maar nu spreekt Christus in Zijn opstanding ook de vredegroet. Dan zegt Hij dus tot ons, die midden in de dood liggen. Ik laat u niet alleen, Ik kom naast u

staan; waar Ik ben, daar zult gij ook komen; Ik wil dat waar Ik ben, in deze wereld van ongebroken leven, — Ik wil dat waar Ik ben ook die bij mij zijn die mij de Vader gegeven heeft.

Dat is een groot ding. Ik denk aan David, toen hij overspel gepleegd had met Bathseba. Het kind, dat uit hun overspelige verhouding geboren was, ging sterven. En zolang het ziek was, was David niet te troosten. Maar toen het gestorven was, toen zalfde hij zijn aangezicht. Hij stond nu voor het onherroepelijke. Hij kon het kind uit de dood niet wederhalen. Hij zou wel tot het kind gaan, maar het kind zou tot hem niet wederkomen. Kijk, daar hebt ge nu de gemeenschap tussen mensen, tussen vader en kind. Het is een gemeenschap van dood. David weet, dat hij straks wel bij het kind komt; hij ook moet eenmaal sterven; maar hij haalt dat kind niet weer bij zich terug in zijn leven. Dat wil zeggen: er ligt wel een brug van het leven hier naar de dood ginds; maar er is geen verkeer van de overzijde naar deze kant. Wie de overkant bereikt heeft, komt niet terug. De levenden komen wel bij de doden, doch de doden kunnen niet terugkeren tot de levenden.

Dat was David, en de man had volkomen gelijk. Maar hoeveel meer is dan Christus Jezus in Zijn opstanding. David zag wel een kans om van hier naar ginds te komen; de weg van leven naar dood ligt open; maar hij zag geen mogelijkheid tot de terugkeer van ginds naar hier; de weg uit de dood naar het leven is er niet. David zegt: de dood is de grote verzamelplaats, het enige ontmoetingspunt in deze wereld; want daar komen we tenslotte allemaal. Maar Christus bewijst zich de meerdere van David. Hij staat op uit de doden, Hij slaat de brug uit de dood naar het leven. En als Hij daar dan staat in de zegepraal van Zijn onoverwinnelijke leven, dan spreekt Hij uit die wereld Zijn welkomstgroet; Hij legt gemeenschap tussen Zijn leven en onze dood en sterfelijkheid. Hij zegt: de verzamelplaats is niet de dood, maar het leven; waar Ik ben, zult gij ook komen. Gij kunt niet komen tot Mij; gij kunt door de dood niet heenkomen tot het leven dat Ik bezit. Doch Ik kom uit mijn leven tot uw dood, en Ik draag u er heen, want waar Ik ben, zult gij ook zijn. Groetend kondigt Hij het leven, het zegevierende leven aan Zijn kerk af als het grote ontmoetingspunt. Wij zullen altijd bij de Heere zijn. Daar komt de gemeenschap, doch niet in de dood; wij zullen bij Hem zijn, die dood gewéést is, en ziet Hij leeft tot in alle eeuwigheid.

En deze paasvrede nu, dat we gemeenschap hebben met Christus in Zijn leven, deze paasvrede vervult de Geest nu ook op het moment van ons sterven. En dat is mijn enige troost. Want sterven — dat blijft toch maar de grote donkerheid. Wat wij van het sterven zien, och, daar is geen enkele glans in; de dood komt, onzegbaar tragisch, onuitsprekelijk wreed en verschrikkelijk; wat is hij soms niet, vooral in deze tijd, afgrijselijk. Zo dat er niet eens meer een afscheid mogelijk is. Zo dat wie van Christus zijn weerloos worden neergemaaid. Zo dat ze omkomen in wie weet hoe ontzaggelijke ellende. Maar ook al is er een sterfbed in goede ouderdom, zonder de dingen die het sterven zo onnoemelijk kunnen versomberen, dan nog is in het sterven geen enkele glans. De Schrift zegt ergens, dat alles ons dan ontbreken gaat. We houden dan niets meer over. En toch is voor het geloof de glans van de paasvrede in elk sterven van Gods kinderen, zelfs in het meest afgrijselijke. Als iedereen huivert voor zoiets ontzettends, dan is er voor het geloof nog de vertroosting van Zondag 22: dat mijn ziel na dit leven van stonde aan tot Christus, haar Hoofd, wordt opgenomen. Het maakt daarvoor geen verschil, of we sterven op ons bed dan wel tegen de muur. Als er geen afscheidsgroet kon zijn van wie ons hebben liefgehad, niemand kan verhinderen de welkomstgroet uit de eeuwige tabernakelen. Van stonde aan tot Christus, haar Hoofd..... neen, dan maakt het geen verschil of het een longontsteking was of een bom of een diphtherie of een kogel: tot Christus, haar Hoofd. We gaan tot Hem, we worden verzameld in het rijk van Zijn triomferende leven. Op hetzelfde ogenblik dat de adem ons begeeft, vervult de Geest de paasgroet van die eerste avond: we zijn bij Christus. Het komt erop aan, dat we dit vandaag vasthouden, sterker dan ooit. Want hoevelen gaan er heen zonder een groet van wie ze in dit leven hebben liefgehad. Hoevelen sterven niet onder de handen, onder de hoon, onder de verwensingen van wie hen haten. Dat wil toch heel wat

zeggen: heengaan in volstrekte eenzaamheid. Maar ik geloof in God de Heilige Geest; ik geloof dat Hij de paasvrede uit Christus neemt en die ook aan hen verkondigen gaat, die zo sterven. Ik geloof, dat als er geen woord van afscheid is, als in volstrekte zin alles hen ontbreken gaat, Christus hen groetend ontvangt in de eeuwige tabernakelen. Als ze de ogen opslaan, dan is het eerste woord ook tot hen: vrede zij ulieden. En ze zullen tot hun verwondering aanschouwen, wat het zeggen wil de groet van Christus te horen. Ze zijn niet in de dood verzameld, maar tot Hem die de opstanding en het leven is. Als ze uit de gemeenschap van deze wereld worden uitgebannen, dan gaan ze met blijdschap in tot de rijkste gemeenschap met Hem, die ze hier hebben liefgehad. Met het gehoor des oors hebben ze de paasgroet hier van Hem gehoord, maar dan ziet Hem hun oog en ze ontdekken dan eerst recht, wat de vrede van Pasen is: ze mogen altijd bij de Heere zijn.

Daarom geliefden, houdt het vast: de glans van Pasen ligt breed en vol zelfs over onze meest donkere en droevige dood. Want de Geest brengt in het sterven de vervulling van de Paasvrede.

2. En dan het tweede, wat we hier belijden: de Geest brengt ook tot de vervulling van de paaswerkelijkheid, want ik geloof de wederopstanding des vlees. Dat betekent niet, dat ik verwachting heb van dit vlees. We worden dat wel anders gewaar, zeker in deze tijd, nu bloeiend leven in een ogenblik verpletterd wordt en uiteengescheurd; nu het lichaam vervalt in de ellendigste armoë, nu het te gronde gaat in de afschuwelijkste verschrikking. Als 't oorlogsgeweld over een staat trekt, als de honger door het land gaat, als de epidemie de steden teistert, nu, dan blijft er niet veel over; alle heerlijkheid van het vlees is gras.

Onherkenbaar verminkt, afschuwelijk geschonden, ellendig uitgeteerd: dat is wat het vlees in deze tijd ondergaat. Ik geloof niet in het vlees; maar ik geloof in God de Heilige Geest; in de Geest van Hem, die Christus uit de doden heeft opgewekt, en die Geest woont ook in ons.

En wie Geest zegt, wie de Geest belijdt, die belijdt de kracht van Christus in ons vlees. Dezelfde kracht die majestueus zich vertoonde die eerste keer dat het werkelijk Pasen werd. Want op de Goede Vrijdag was al Zijn heerlijkheid vergaan, ge weet dat wel. Er is nog nooit een lichaam zo afgetobd en afgebeuld geweest als dat van Hem. Zijn angsten hebben Hem het bloedig zweet uitgedreven in de hof; Hij is geslagen, gegeseld; doornenkroon en spot, ik kan niet vermoeden hoe Hem dat heeft uitgeput. 'k Weet alleen dat Hij bijna niet verder kon, toen ze de poort bereikten; Hij wankelde en zakte bijna in elkaar, en ze moesten het kruis op de schouders van Simon leggen, anders haalde Hij het niet eens meer.

En toen begon het eigenlijk nog maar pas, toen Hij al niet meer kon. Toen kwamen de hamer nog en de spijkers, de gewrongen houding, het urenlange hangen, en al de kwellingen daarvan: de insecten, de schroeïende zon. Toen kwam de helse verlating nog, en ik weet niet hoe de hel het lichaam slopen kan. En toen kwam nog een soldaat en gaf een ruwe stoot met de speer in Zijn zijde. Dan verstaat ge toch: zijn vlees is volkomen vergaan. Dan hebben de mannen gelijk: maar haastig begraven. En de vrouwen hebben gelijk: specerijen kopen en Hem balsemen; wat is er verder nog te doen? Dit vlees heeft geen toekomst meer.

Maar twee etmalen later, dan staat dat vlees, levend en heerlijk, in de zaal waar ze bijeen zijn. Datzelfde vlees, dat zo gekneusd was en verbrijzeld, dat aan de kwellingen bezweken is. Het staat dan in heerlijkheid in hun midden. Natuurlijk, dat is onbegrijpelijk voor ons. Dat die discipelen menen een geest te zien, wie zal het ze kwalijk nemen? Want hoe kan dat nu? Ze hebben twee dagen geleden dit vlees, dood en geschonden, ten grave gedragen. En nu op dit ogenblik, nu leeft het en het staat zelfs voor geen gesloten deuren meer. Die twee dagen: hun eigen vlees is gebleven wat het was. Ze hebben gegeten, en gedronken; en hun bloed stroomt. Maar Zijn vlees is niet maar teruggekeerd uit de dood, het is niet herrezen op het peil van vroeger, maar het is verheerlijkt. Het heeft getriomfeerd; niet maar over de dood, maar ook over de

sterfelijkheid, over de zwakheid, over de kleine grenzen, over de vele beperkingen. Twee dagen liggen er tussen. Maar die overgang nu, dat is: de kracht van Christus. Dat maakt de Geest bij Hem uit dat verbroken en verwoeste lichaam. De Geest van God voer in, en het leefde, en het was thans een "geestelijk" lichaam.

Nu, zo moet ge lezen, wat we hier belijden. Dit mijn sterfelijk vlees: och, dat is tenslotte niet veel. Je houdt het in stand met eten en drinken, met wassen en kleden, met medicijnen en een operatie, en tenslotte wordt het toch verwoest. Maar het is Pasen geweest. Toen is de kracht van Christus als werkelijkheid openbaar geworden. En die kracht is er vandaag nog. Natuurlijk, die kracht wordt vandaag niet geopenbaard. Want de dood is pas de laatste vijand die wordt teniet gedaan. De Geest is als kracht der opstanding nog niet in beweging gekomen. Maar Hij is er toch, even werkelijk als op die paasdag; Hij woont al in ons, deze Geest van leven en van kracht. En Hij heeft beloofd, dat Hij dat wat bij Christus als paaswerkelijkheid aan het licht kwam, bij ons vervullen zal. Heel de heerlijkheid, de glorie, de luister van dat stralende, pronkende vlees: dat is de werkelijkheid, die Hij bij ons vervullen komt.

En om dat vast te houden, willen we op de werkelijkheid van Christus' opstanding letten. Het was zo vreemd voor de discipelen; ze meenden, dat ze een geest zagen. Maar toen mochten ze naderbij komen, en zien; kijk maar, daar gingen de spijkers door Zijn handen voor enkele dagen. Het is nog goed te zien; en daar kreeg Hij de steek in Zijn zijde, toen Hij al gestorven was. Voel maar, je kunt er nog je hand in leggen. Ze betastten Hem, eerbiedig, huiverend, schuchter, twijfelend; maar ja, het was toch zo; en toen zagen ze Hem eten; neen, er was geen twijfel meer mogelijk. Dit Zijn vlees..... thans opgewekt en verheerlijkt.

Nu, precies zo, even echt en werkelijk: dit mijn vlees. Dan kunnen de zieken dus naar hun magere armen kijken, hun smalle vingers. Dit mijn vlees, deze handen, deze voeten, dit lichaam, door de kracht van Christus opgewekt en gans verheerlijkt. Ja, het is een wondermooi belijden, als ik zeg: ik geloof in de Heilige Geest. Dat betekent ook: dit mijn vlees opgewekt door Zijn kracht. En dan vallen alle vragen: hoe kan dat nu? Dit vlees gaat toch tot ontbinding over. Maar: ik geloof in God de Heilige Geest. Hij zweefde op de wateren in den beginne: toen begon het leven te ontluiken. Hij vaart over dorre doodsbeenderen aan het einde. Niet te geloven? Ach waarom niet. Zou iets de Geest te wonderlijk zijn? Ik heb toch vandaag handen en voeten, spieren en hersenen, en ik leef vandaag toch ook. Dat is toch ook ontstaan, ja, waaruit? Tenslotte uit een hoopje stof, uit een klomp aarde. Maar de Geest was er, de Heilige Geest van God. Dan is de opstanding geen probleem meer. Daar is ontbinding aan het einde der dagen; een hoop stof. Maar de Geest is er, de Geest en de kracht van Jezus Christus.

3. En zo vervult Hij de levensheerlijkheid, de Paasglorie van Christus ook in ons. Nademaal ik nu het begin der eeuwige vreugde in mijn hart gevoel..... Neen, nu gaan we niet bouwen op de ervaring en van daaruit verder redeneren. Ik geloof in de Heilige Geest. Ik geloof: het is zo, alleen omdat het Woord het me zegt. Maar ik zie vandaag al, dat het Woord niet liegt. Het Paasevangelie bewijst zich toch nu al als een levende kracht in mijn leven. Ik heb een beginsel van eeuwige vreugde. Dat wil zeggen: er is een vreugde uit de andere, de toekomstige wereld; en die bespeur ik nu al als een realiteit. Waarover verheug ik me? Over wat aardappels? Over de voorjaarszon? Over het spel van mijn kinderen? Over een zingende vogel? Over het werk, dat vlotten wil? Over de bevrijding die nadert? Ja, daarover ook. Maar over veel meer nog, over iets heel anders ook. Ik verheug me over God, over Jezus Christus, over de ontplooiing van Zijn werk in deze wereld; over de kerk, die gebouwd wordt; over de toekomst die wacht. Pasen is toch geen idee, waarmee ik rondloop; geen denkbeeld, waaraan ik prachtig voortspinnen kan. Neen, het evangelie is nu al een reële kracht.

Dan moet ge maar eens bij zieken komen, die gesloopt worden; of bij oude mensen, die van het leven niets meer te wachten hebben. Dan is het fijn om dominé te zijn: je ziet de levende kracht van het evangelie: er is een beginsel van eeuwige vreugde. Want dan gaat metterdaad alles ontbreken: het lopen wil niet meer, de borst hijgt, ze kunnen nog

slechts fluisteren, het eten wil niet meer, ze dommelen maar wat, soms zijn ze in de war; maar je noemt de naam van Jezus Christus slechts, en de uitdovende geest flakkert weer op, en de glans van boven ligt over hen, juist dan als alles ontbreken gaat.

Dat is het nu; dat heeft de Geest van die mensen gemaakt, wie alles begint te ontzinken. En de Geest is getrouw, die deze vreugde in heerlijkheid vervullen zal in het eeuwig leven. Omdat ze Zijn kracht, Zijn werk, in zichzelf bespeuren, daarom is hun vooruitzicht schoon: Hij zal voleinden wat Hij begon. Hoe schoon het wordt, ach, ze hebben er geen vermoeden van, en ik die preken moet, evenmin. Geen oog heeft het gezien, geen oor gehoord, geen hart bedacht. Maar Góð zullen ze prijzen. En dus is de hemel niet het land van de rust, niet het saaie oord van eindeloze verveling; het is de borrelende vreugde van het drukke hoewel nimmer vermoeiende leven; de stralende blijdschap van eeuwige jeugd, van ongebroken zingen, dat nooit eentonig wordt; van leven dat een lofzang werd voor God, en daarin nu voor altijd zijn zin vindt. Het is de grote bruiloft, zegt de bijbel. Nu heb ik een licht vermoeden van wat me wacht. En wie zo de paasglorie nabij zag komen in de Geest, die zijn hart verheugt, die droomt van de vervulling van deze heerlijkheid; hij weet slechts één ding: het zal nog rijker zijn dan mijn stoutste fantasie. Op aarde was als ijdel glas mijn blijdschap licht te schenden. Maar eenmaal kan de vreugde van de bruiloft nimmer enden. Wij loven U, o God, we prijzen Uwe naam. Want Gij hebt het Pasen gemaakt, en Gij zelf zijt garant voor de vervulling van het feest des levens, ook bij mij.

Amen.

Zondag 8 April 1945.

ZONDAG 23

Lezen: Romeinen 1:8-17

Psalm 25:5

Romeinen 3:21-31

Gezang 15

Heidelbergse Catechismus Zondag 23

Psalm 32:1, 2, 3

Psalm 130:2

59. Vraag. Maar wat baat het U nu, dat gij dit alles gelooft?

Antwoord. Dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben, en een erfgenaam des eeuwigen levens.

60. Vraag. Hoe zijt gij rechtvaardig voor God?

Antwoord. Alleen door een waar geloof in Jezus Christus; alzo, dat, al is het, dat mij mijn conscientie aanklaagt, dat ik tegen alle de geboden Gods zwaarlijk gezondigd en geen daarvan gehouden heb, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben, nochtans God, zonder enige verdienste mijnerzijds, uit louter genade, mij de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus schenkt en toerekent, evenals had ik nooit zonde gehad noch gedaan, ja, als had ik zelf al de gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft, in zoverre ik zulk een weldaad met een gelovig hart aanneem.

61. Vraag. Waarom zegt gij, dat gij alleen door het geloof rechtvaardig zijt?

Antwoord. Niet, dat ik vanwege de waardigheid mijns geloofs Gode aangenaam ben; maar daarom, dat alleen de genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus mijn gerechtigheid voor God is, en dat ik die niet anders dan alleen door het geloof aannemen en mij toeëigenen kan.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

We moeten vanmiddag samen spreken over de rechtvaardigmaking door het geloof. Want we hebben in de vorige Zondagen een overzicht ontvangen van de rijkdom, die God in het evangelie ons belooft, en die wij op grond van die belofte moeten geloven. Zondag 7 heeft een antwoord gegeven op de vraag, wat een Christen nodig is te geloven; immers daar werd gezegd: alles wat ons in het evangelie beloofd wordt, hetwelk ons de 12 artikelen in een hoofdsom leren. En daarop grijpt Zondag 23 nu weer terug, als hier gevraagd wordt: wat baat het u, dat ge dit alles gelooft? "Dit alles", d.w.z. alle beloften des evangelies, zoals ze waren samengevat in de 12 artikelen. En hier wordt dan ten antwoord gegeven, dat we door het geloof in Christus voor God rechtvaardig zijn. En ge weet, dat het deze belijdenis is, die de kerk der Reformatie weer met alle nadruk gehandhaafd heeft tegenover de Roomse opvatting der rechtvaardigmaking op grond van de goede werken.

Maar toch gevoelen we hier heel sterk de grote moeilijkheden, en als ge de geschiedenis onzer kerken sinds de Hervorming enigermate kent, weet ge, dat het stuk der rechtvaardigmaking later telkens weer het grote twistpunt binnen deze kerken geworden is. Het scheen zo gemakkelijk: tegenover de Rooms en vasthouden aan de rechtvaardigmaking door het geloof. En toch bleek dat juist het grote punt van geschil te worden binnen de kerken der Hervorming zelve. Want het lijkt wel gemakkelijk: rechtvaardigmaking door het geloof alleen; maar het bleek ontzaglijk moeilijk: rechtvaardigmaking door het geloof — wat is dat nu eigenlijk? Hoe is de verhouding tussen rechtvaardigmaking en geloof? Gaat deze weldaad aan het geloof vooraf of volgt ze erop? Daar lag één van de grote verschillen met de Remonstranten. Die hielden ook vast aan dat grote goed der Reformatie: gerechtvaardigd door het geloof; maar zij lieten deze weldaad volgen op het geloof, en maakten dus de vergeving der zonden afhankelijk van het geloof, Gods werk van óns werk. En in heel de Remonstrantse constructie was dus toch weer de mens de eerste inplaats van God. En daarom heeft men tegenover de Remonstrantse constructie altijd weer gehandhaafd, dat de rechtvaardigmaking aan het geloof voorafgaat. Gods genade is het eerst, en pas als vrucht van die genade komt ons geloof.

O ja de Rooms en en ook de Remonstranten ontkenden dat. Zij wilden er ook aan vasthouden, dat de genade Gods het eerste was. Rome zei: God verleent door de sacramenten de genade, en door die genade worden we in staat gesteld goede werken te doen, en dan rechtvaardigt Hij ons althans mee op grond van de goede werken. En de Remonstranten waren van oordeel, dat Gods genade ons het geloof mogelijk maakte, en dat God ons dan op grond van dat geloof rechtvaardigt. Maar bij beiden bleef het dan toch zo, dat de door Gods genade mogelijk gemaakte werken of het geloof de grond werden van de vergeving der zonden; en daarin werd tekort gedaan aan de gerechtigheid van Christus; want Paulus stelde altijd met zo grote nadruk vast: wij dan, gerechtvaardigd uit het geloof, zonder de werken der wet, hebben vrede met God. Gods rechtvaardiging gaat aan alle werken en ook aan het geloof als werk vooraf.

Maar hoe moeten we dan met Zondag 23? En straks met Zondag 31? We worden toch gerechtvaardigd uit het geloof, en ons wordt verkondigd, dat we vergeving der zonden hebben, zo dikwijls als we de belofte des evangelies met een waar geloof aannemen? En dat is het kernprobleem van Zondag 23 dan ook, hoe het zit met de verhouding tussen geloof en rechtvaardigmaking. Moet ik zeggen: rechtvaardigmaking vóór het geloof of na het geloof, óf moet ik nog iets anders zeggen?

En dat is weer geen theoretische kwestie. Het raakt ons allemaal. Immers het gaat hier over de vergeving onzer zonden. Hoe krijg ik die?

De rechtvaardigmaking uit geloof tot geloof.

1. De rechtvaardigheid Gods, die geopenbaard wordt.
2. Het evangelie, waarin ons de openbaring geschonken wordt.

3. Het geloof, waartoe ons die openbaring geschonken wordt.

1. Vanmiddag mag ik er wel van uitgaan, dat ge allen de gangbare omschrijving der rechtvaardigmaking kent. Immers, we plegen in onze kringen de definitie aldus te geven, dat de rechtvaardigmaking is die rechterlijke daad Gods, waarbij Hij ons vrijspreekt van schuld en straf der zonde, en ons recht geeft op het eeuwige leven.

Het gaat hierbij dus om vergeving der zonden en het eeuwige leven, die we danken aan een rechterlijke uitspraak Gods. Maar toch is het opmerkelijk, dat Paulus altijd weer en vooral in de brief aan de Romeinen in dit verband spreekt van de gerechtigheid Gods.

En laten we maar eerlijk zijn: hoelang we ook al Gereformeerd zijn, hoeveel jaren kerkgeschiedenis we al achter de rug hebben, deze term ligt ons niet. Gerechtigheid is voor ons besef rechtdoen; en dus als iemand schuldig is, hem rechtdoen door hem te veroordelen en te straffen. Een rechter, die een schuldige vrijspreekt, is voor ons besef niet rechtvaardig. En als wijs dus de grond voor de vergeving der zonden zouden moeten aangeven, dan zouden wij hier spreken van Gods liefde en genade, maar zeker niet van Zijn gerechtigheid. Dat Hij ons vergeving schenkt, dat is Zijn liefde, zeggen wij; maar Paulus zegt: dat is Gods gerechtigheid.

En als we dus wat de Schrift ons hierover zegt, recht zullen verstaan en geloven en belijden, dan moeten we eerst vragen: hoe komt Paulus erbij, hier van de gerechtigheid Gods te spreken? Wat verstaat Hij daaronder?

Voor ons besef zijn liefde en recht tegenstellingen. Als ik rechtvaardig ben, dan houd ik me strikt aan de bepalingen der wet; ga ik daarentegen liefde bewijzen, dan strijk ik de hand over het hart, en houd me niet stipt aan het wetboek. Recht en liefde botsen voor ons gevoel heel vaak: ben ik rechtvaardig, dan komt de liefde telkens in het gedrang: bewijs ik liefde, dan licht ik de hand met de wet. En wie met deze gedachten tot de bijbel nadert, komt er nooit uit. Ge ziet hem altijd de God der liefde uitspelen tegen de God van het recht en omgekeerd.

Maar daarom moeten we vooropstellen: de bijbel werkt met heel andere begrippen dan wij. Neem die ene tekst: Sion zal door recht verlost worden. Dan ziet ge in één keer, dat voor de bijbel liefde en recht geen tegenstellingen zijn, want Gods gerechtigheid werkt verlossing. Rechtshandhaving is liefdebetoon. Liefde en recht zijn één.

Hoe komt dat? Dat in de bijbel één is, wat voor ons een tegenstelling is? Omdat al die woorden als waarheid, trouw, gerechtigheid aanduidingen zijn in de Schrift van een gemeenschapsverhouding. Als we lezen van goedertierenheid, dan is dat voor ons besef "goedig zijn", het niet zo precies nemen; maar in de bijbel is het: de verplichtingen der gemeenschap heel precies nemen en stipt in toepassing brengen. Daarom tobben we ook zo met het 9e gebod, waarheid spreken. Waarheidlievend heet bij ons de man, die precies de feiten spreekt, ook al gaat de naaste erbij tegronde. Maar in de bijbel is de waarheid slechts bij hem, die trouw is aan de naaste. Een prachtig voorbeeld daarvan hebben we in het verbond tussen Abraham en Abimelech. Abimelech zegt dan: zweer mij hier bij God, dat gij mij of mijn zoon of mijn neef niet liegen zult; wat bedoelt hij dan? Dat Abraham hem geen onwaarheid mag vertellen? O neen. "Naar de weldadigheid die ik bij u gedaan heb, zult gij doen bij mij". (Gen. 21: 23). Abraham heeft in het land van Abimelech gastvrijheid genoten en een uiterst welwillende behandeling ontvangen. Er was een heel goede verstandhouding. Maar die legt Abraham ook voor de toekomst verplichtingen op, en als hij zich daaraan niet stoort, dan "liegt" hij. Waarheid spreken is dus nooit de feiten mededelen, zeggen wat waar is; het is in de eerste plaats rekening houden met de naaste. Ik kan maar niet zeggen wat waar is, ik heb een morele verplichting jegens de naaste, ik moet met hem en zijn recht rekenen. Waarheid is in de bijbel: moreel handelen. Goedertierenheid veronderstelt dus een betrekking van gemeenschap, waarheid ook. En laat ik er nu maar aan toevoegen: gerechtigheid ook. Ik kan volgens de bijbel nooit rechtvaardig zijn tegenover een vreemde; rechtvaardigheid is pas mogelijk tegenover de mens, met wie ik in een zeker samenlevingsverband sta, een bepaalde vorm van gemeenschap, die haar rechten en

plichten meebrengt.

En nu begrijpt ge wel zonder meer, wat ik zeggen ga over de gerechtigheid Gods. Die onderstelt het verbond, waarin wij met God in gemeenschap leven. Zijn gerechtigheid is het, dat Hij trouw de gemeenschap met ons oefent, en ook, dat Hij van onze kant het betoon van gemeenschap vraagt. Zijn gerechtigheid moet ge niet vergelijken bij die van een rechter, die stipt zich houdt aan de wet, maar voor de aangeklaagden niets voelt; want dat is een recht zonder liefde en zonder gemeenschap. Neen, rechtvaardig is Hij, als Hij zich gedraagt zoals een Vader jegens zijn kinderen. Zo zingt Psalm 103 ervan, dat de Heere gerechtigheid en gerichten doet aan al degenen, die onderdrukt worden, d.w.z. Hij neemt het voor hen op, omdat ze van Hem zijn. Zijn goedertierenheid is in eeuwigheid tot eeuwigheid over degenen, die Hem vrezen, en Zijn gerechtigheid aan kindskinderen. Dw.z. Hij komt Zijn verplichtingen tegenover hen na.

Zijn gerechtigheid staat niet tegenover Zijn liefde, o neen, ze is het betoon van Zijn liefde. God is rechtvaardig daarin, dat Hij liefde schenkt en verlossing bewijst, daarin, dat Hij de gemeenschap oefent en ook de gemeenschap vraagt. En ge hebt niets van de gerechtigheid Gods begrepen, als ge dat niet verstaat, dat ze is Zijn gemeenschap-stichtende en gemeenschap-vragende liefde.

En nu is Gods rechtvaardigheid door de zonde beledigd. Hij gaf alles, maar kreeg niets terug. Wat is Gods rechtvaardigheid in deze zondige wereld? Is dat de hel? Is dat verdoemenis? O neen, het is zijn gekrenkte liefde die zich laat gelden. Die liefde is gekrenkt, maar ze laat zich gelden, ze blijft vragen waarop ze recht heeft; ze laat zich gelden tot in de hel toe. De hemel is het bewijs van Gods liefde, maar de hel is het ook. Waarom verdoemt God de mensen, anders dan omdat Zijn liefde niet beantwoord werd? En dus kan deze rechtvaardigheid Gods, d.i. nu, deze gekrenkte liefde ook verschrikkelijk toornen en straffen: maar het blijft dan toch Zijn liefde, die gemeenschap zoekt en begeert. En daarom wordt de gerechtigheid Gods dan ook geopenbaard in het kruis van onze Heere Jezus Christus. Onze belijdenis zegt dan, in ons spraakgebruik, dat in het kruis Gods rechtvaardigheid en Zijn barmhartigheid beide zijn geopenbaard; Zijn rechtvaardigheid in het oordeel, Zijn barmhartigheid in de genade. Maar als ge het bijbelse begrip gerechtigheid vasthoudt, dan kunt ge wel zeggen, dat in het kruis van Christus Gods rechtvaardigheid zich betoonde; Zijn liefde die alles vraagt, die beledigd is en daarom de Christus verdoemt, maar toch ook Zijn liefde, die alles geeft, die gemeenschap zoekt en sticht.

En daarom heeft Paulus de gehele brief aan de Romeinen gemaakt tot een psalm op de gerechtigheid Gods. Maar dan van de gerechtigheid zoals die geopenbaard is in het kruis, alles vragend, maar tegelijk alles gevend; gemeenschap eisend, maar ook gemeenschap stichtend.

Paulus kan over de gerechtigheid Gods niet spreken en net doen alsof Christus niet gekomen was. Zo doen wij het vaak: we maken Gods gerechtigheid los van Christus, en natuurlijk, dan sidderen we voor de openbaring van Gods gerechtigheid. Maar Paulus weet alleen van de gerechtigheid Gods in Jezus Christus, in Zijn kruis en opstanding. Daar heeft Gods liefde alles gevraagd, maar tegelijk alles gegeven. Daar heeft God in Zijn gerechtigheid de bondsbreuk volkomen gestraft, maar tegelijk als de Rechtvaardige het verbond vernieuwd en de gemeenschap der liefde weer mogelijk gemaakt; Hij kruisigt ons met Christus, want Hij vraagt alles; maar Hij wist het handschrift onzer zonden uit, want Hij geeft alles. Hij verstoot Christus en in Christus ons, vanwege Zijn gerechtigheid, maar tegelijk neemt Hij ons aan en geeft ons de toegang met vertrouwen, vanwege diezelfde gerechtigheid. Want immers, Zijn gerechtigheid is Zijn liefde, die wel vraagt, maar toch ook geeft.

2. En nu klimt deze rechtvaardige God, d.w.z. de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, de God der volmaakte liefde, op de rechterstoel, om vonnis te vellen. Hij gaat Zijn gerechtigheid openbaren.

Wanneer doet Hij dat nu? Want nietwaar? de rechtvaardigmaking is een rechterlijke

daad Gods, waarbij Hij ons vrijspreekt en ons rechten op het eeuwige leven verleent. Maar waar en wanneer doet Hij die daad van vrijspraak?

Daar heeft men ontzaglijk over getheologiseerd. Sommigen onderscheiden de rechtvaardigmaking in vier trappen, en anderen in nog veel meer. Men spreekt van eeuwige rechtvaardigmaking, van de rechtvaardigmaking bij de opstanding van Christus, van de rechtvaardigmaking bij de instorting van het geloofsvermogen, van de bewuste rechtvaardigmaking op het moment, waarop we tot het geloof komen, van rechtvaardigmaking in het jongste oordeel, en weet ik van welke dingen nog meer. Er zit in al die dingen wel een kern van waarheid, maar het grote bezwaar is, dat het de dingen zo hopeloos ingewikkeld en verward maakt. We moeten veel eenvoudiger worden. Het is natuurlijk wel waar, dat God ook hiertoe van eeuwigheid het besluit genomen heeft, maar daarom is er nog geen eeuwige rechtvaardigmaking. Het is ook waar, dat God Zijn gerechtigheid heeft bewezen in het kruis en de opstanding van Christus, maar dat is nog niet de rechtvaardigmaking van ons. Uitspraak is er pas, als de rechter de beschuldigde het vonnis bekend maakt. Waar doet God uitspraak over ons? Paulus zegt: in het evangelie. Daarin wordt de gerechtigheid Gods geopenbaard. Gods rechtvaardigheid zei ik zoëven is, dat Hij op grond van Christus' werk liefde betoont, vrijspraak geeft, rechten toekent. Maar dat doet Hij toch immers door de Geest. Ge weet dat toch nog wel van Zondag 20 over de Geest en het werk der heiligmaking? En uit het doopsformulier, dat de Geest toeëigent, wat we in Christus hebben? Maar de Geest, d.w.z. het Woord, het ambt, de kerk, de prediking. God rechtvaardigt ons in Christus, maar door de Geest. Hier in de kerk doet God uitspraak, hier spreekt Hij vrij. Weet ge niet meer, wat Christus tot Zijn apostelen zei: zo ge iemands zonden vergeeft, die zijn ze vergeven; zo gij iemands zonden houdt, die zijn ze gehouden.

God plaatst Zijn rechterstoel hier. Wij weten, helaas, niet meer wat preken is. Dat is een diep betoog voor de één, dat is een stichtelijk woord voor de ander; maar het is vrijspraak. Het is de betuiging van de vergeving der zonden; niet maar de uiteenzetting van het werk van Christus, evenmin een betoog hoe wij er deel aan kunnen krijgen, maar het is de verkondiging, dat ge er deel aan hebt. Hier wordt u niet gezegd, dat ge vergeving der zonden krijgen kunt, en ook niet, hoe ge die krijgen kunt, maar hier wordt u gezegd, dat de zonden u vergeven zijn. Johannes schrijft aan de gemeenten: kinderzens de zonden zijn u vergeven om Zijns naams wil. Dat is preken: het vonnis Gods uitspreken. Het gaat hier niet over mogelijkheden en wegen, maar over de werkelijkheid ervan. Velen willen het anders, ze begeren te horen van de weg tot zaligheid; maar als ik iemand de weg wijs. dan is hij nog niet, waar hij zijn wil. Maar de kerk preekt niet de weg der verlossing, maar het feit der verlossing: de zonden zijn u vergeven om Zijns naams wil.

3. En dan zegt ge natuurlijk: maar het geloof dan? Gaat het zomaar aan, om ieder lid der kerk zalig te spreken? Mag tot ieder lid der kerk dat gezegd worden: de zonden zijn u vergeven? De dominé is toch geen hartenkenner? En vooral: het is toch alleen maar voor de gelovigen? We worden toch slechts gerechtvaardigd uit het geloof?

Nu moet ge erg oppassen. Want hier zijn velen gestruikeld. Zondag 23 heeft gelijk: gerechtvaardigd uit het geloof, door het geloof, na het geloof. Inderdaad, maar Zondag 21 heeft ook gelijk: ik geloof de vergeving der zonden, omdat God me die belooft. God spreekt me vrij vóórdát ik geloof. En Paulus heeft gelijk, dat God de goddeloze rechtvaardigt. Mijn geloof is nooit het eerste; de belofte is het eerste, anders wordt mijn geloof een slag in de lucht, dan heeft het geloof niets om aan te grijpen. De belofte der vergeving, d.w.z. de vrijspraak Gods gaat ook aan het geloof vooraf.

Is dat geen tegenstrijdigheid? Men heeft dat wel gezegd en nog vaker gedacht. Maar de Schrift plaatst die beide naast elkaar: "God rechtvaardigt de goddeloze" én "wij dan, gerechtvaardigd uit het geloof..." Jezus zegt tot de geraakte: uw zonden zijn u vergeven, zonder over het geloof te spreken. Die uitspraak is er eerder dan zijn geloof, die vrijspraak werkt zijn geloof. Van Abraham wordt gezegd: zijn geloof is hem tot gerechtigheid gerekend. Paulus zegt: gerechtvaardigd uit het geloof, zonder de werken

der wet; Jacobus zegt: gerechtvaardigd uit de werken, en niet alleen uit 't geloof. Het schijnt alles hopeloos tegenstrijdig. En toch is er geen tegenstrijdigheid.

Want herinnert ge u niet, wat we zoëven zeiden van Gods gerechtigheid? Dat is een kwestie van het verbond. Gods gerechtigheid is Zijn gemeenschap stichtende en ook Zijn gemeenschap vragende liefde. En zo komt God in Christus naar ons toe, om Christus' wil gevend, maar om Christus' wil ook alles vragend. Om Christus' wil onvoorwaardelijk belovend: de zonden zijn u vergeven om Zijns naams wil; maar in Christus ook eisend geloof en bekering. En die twee staan nooit van elkaar los. Daar is het toch een verbond voor, met belofte van genade, maar daarom ook met de eis der nieuwe gehoorzaamheid? De rechtvaardigmaking is onvoorwaardelijk, want God stelt geen condities, ook niet de conditie van geloof, vóór Hij ons de belofte schenkt. Maar hoe onvoorwaardelijk ook, de rechtvaardigmaking brengt altijd verplichtingen mee. God begint onvoorwaardelijk, Hij is de eerste in alles, ook in de rechtvaardigmaking. Als ik met het geloof beginnen moest, waaraan zou dat zich kunnen vastklemmen? Maar Zijn woord van vrij spraak is het eerst.

Nu heeft mijn geloof houvast; nu wordt mijn geloof mogelijk, want door de rechtvaardigmaking beweegt God me tot geloof. Maar vanwege de rechtvaardigmaking verplicht Hij me nu ook tot geloof. En als ik nu geloof, ben ik er dan? Is de rechtvaardigmaking dan afgelopen? Spreekt God één keer, en geloof ik dan één keer, en is dan de rechtvaardigmaking voltooid? O neen, we leven in het verbond met God, en dat is een levend verkeer; als ik geloof, dan komt God opnieuw met Zijn woord van vrij spraak tot de mens, die nu gelooft, en drijft hem zo tot werken der dankbaarheid: rechtvaardiging uit 't geloof. En als hij die doet, dan verschijnt God opnieuw en spreekt hem weer vrij, Hij rechtvaardigt hem dan ook uit de werken, zegt Jacobus.

Er is rechtvaardiging vóór het geloof en na het geloof, en toch staan die twee niet los van elkaar. Door de eerste sticht God het verbond, in de tweede handhaaft Hij het. Door de eerste werkt Hij het geloof, door de tweede versterkt Hij het. Want het is de rechtvaardigheid Gods, zegt Paulus, die in het evangelie geopenbaard wordt, uit geloof tot geloof. Waar de prediking komt van Christus' kruis en opstanding, de prediking van Gods rechtvaardigheid in Christus, alles gevend maar nu ook alles vragend, daar werkt ze het geloof: uit geloof. Maar tot die gelovigen komt de prediking opnieuw: tot geloof.

En daarom komt tot ons allen vanmiddag de prediking van Gods gerechtigheid in Christus, alles gevend en daarom alles eisend. Of ge gelooft of niet, tot u allen zeg ik: de zonden zijn u vergeven om Zijns naams wil. Dat zeg ik tot de gelovigen onder u, opdat ze in het geloof zouden volharden. En tot de ongelovigen zeg ik het ook, opdat ze tot het geloof zouden komen. Mag het niet tot de nog ongelovigen worden gezegd? Het móet ze worden gezegd: het vuur wordt ze nu aan de schenen gelegd: de zonden zijn u vergeven om Zijns naams wil. Wee u, indien ge het nu nog niet gelooft. Want de rechtvaardigheid Gods wordt vanmiddag geopenbaard, onvoorwaardelijk alles gevend, maar nu ieder van u volkomen verplichtend: alles eisend. Ze wordt geopenbaard uit geloof tot geloof.

De prediking van Gods rechtvaardigheid is u allen een rijkdom: immers, het geloof werkend of versterkend. Maar ze is voor allen ook ontzaglijk verantwoordelijk, geloof vragend; niemand kan zeggen: ik ben al gerechtvaardigd, want de rechtvaardige zal slechts uit het geloof leven. Geen ongelovige kan zich meer verontschuldigen, want de vrij spraak Gods kwam ook tot hem.

Kinderkens, de zonden zijn u vergeven om Zijns naams wil. U allen. Geliefden, gij moet nu allen geloven.

Amen.

Zondag 5 December 1943.

ZONDAG 24

Lezen: Marcus 10:17-31

Heidelbergse Catechismus Zondag 24

Psalm 32:1

Psalm 32:3

Psalm 19:5, 6, 7

Gezang 16:3, 6

62. Vraag. Maar waarom kunnen onze goede werken niet de gerechtigheid voor God, of een stuk daarvan zijn?

Antwoord. Daarom, dat de gerechtigheid, die voor Gods gericht bestaan kan, gans volkomen, en der wet Gods in alle stukken gelijkvormig moet zijn, en dat ook onze beste werken in dit leven alle onvolkomen en met zonde bevlekt zijn.

63. Vraag. Hoe? Verdienen onze goede werken niet die God nochtans in dit en in het toekomende leven wil belonen?

Antwoord. Deze beloning geschiedt niet uit verdienste, maar uit genade.

64. Vraag. Maar maakt deze leer niet zorgeloze en goddeloze mensen?

Antwoord. Neen zij; want het is onmogelijk, dat, zo wie Christus door een waarachtig geloof ingeplant is, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

Ge weet allen wel, dat Zondag 24 het vervolg brengt op Zondag 23. We moeten dus niet zeggen, dat Zondag 23 spreekt van de rechtvaardigmaking, en Zondag 24 ingaat op het stuk van onze goede werken. Want de eigenlijke brede behandeling van de goede werken komt pas later aan de orde, in Zondag 32 en volgende. In Zondag 24 komen de goede werken alleen ter sprake, om af te wijzen de dwaling alsof wij bij God gerechvaardigd zullen worden door onze werken. Eigenlijk gaat het dus ook in deze Zondag over het thema van de rechtvaardigmaking. In Zondag 23 is gezegd, positief, dat we die alleen ontvangen door het geloof op grond van de gerechtigheid van Christus, en Zondag 24 voegt daaraan nu, negatief, toe, dat die gerechtigheid in geen enkel opzicht en zelfs niet voor een heel klein deel te danken is aan onze eigen werken.

Zondag 24 belijdt dus, dat de rechtvaardigmaking in Christus het een en het al is. En we willen vanavond dat zo uitwerken, dat de *rechtvaardigmaking in Christus*:

1. het gericht over onze goede werken is.
2. de bron van onze goede werken is.
3. het loon op onze goede werken brengt.

1. Als we zo na een goed jaar deze Zondag weer onder de ogen krijgen, staat hij wel erg ver van ons af. En bijzonder in een tijd als deze. Nietwaar we hebben tegenwoordig wel andere dingen, die ons hart vervullen. Daar is elke dag de loodzware druk van duizend zorgen en angsten. En als we dan Zondag 24 lezen, waarin de kerken der hervorming hun standpunt tegenover de Roomse dwaling afbakenen, dan hebben we het gevoel, dat dit op zijn zachtst gesproken niet erg actueel meer is. Natuurlijk, vroeger, in de dagen der kerkhervorming, stond dit punt op de voorgrond. En we zijn het er dan ook roerend mee eens, dat dit de zuivere leer is. Maar daarmee is het dan ook gezegd. Het interesseert ons vandaag niet zo bar, zo'n dogmatisch punt van verschil uit lang vervlogen eeuwen. Wat zegt me dit nu vandaag? Wat troost me dit nu, in deze tijd?

En het is goed, dat we zo de kwestie stellen. Want immers, de catechismus is ook in deze Zondag het boek van de enige troost. In leven en sterven. Ook in ons leven en sterven vandaag. Onze belijdenis weigert ooit een theoretische kwestie aan de orde te stellen. Ze wil geen boek zijn van theologen, maar het troostboek van de gemeente, midden in haar strijd en nood; het boek niet van academische twisten voor de geleerden, maar het boek van praktisch belang voor iedereen. De catechismus is niet opgesteld als handboek voor studenten in de theologie; maar men wilde hierin onderwijzen alle jongens en meisjes in heel hun levensnood en -strijd; men had hem hun in de hand gedruwd, zoals ze zaten op de boerderij en in de fabriek, midden in de problemen van alle dag; in hun tijd. toen de oorlog woedde, toen de brandstapels rookten. En toen gaf men ze de catechismus in handen als boek van de troost.

En zo houdt de kerk vandaag nog aan de Heidelberger vast. Als het hier ging over een kwestie, waarover eeuwen geleden theologen elkaar eens in de haren zijn gevlogen, werkelijk, dan konden we deze dienst beter besteden. En dan had men ook in die dagen reeds de gemeente er niet mee bezig gehouden.

En dat Zondag 24 dus in de catechismus staat, dat is een bewijs, dat men deze kwestie voor ieder actueel achtte. Men zei; dit moeten de mensen weten, nu hun land in vlammen staat, nu ze misschien de brandstapel moeten beklimmen.

Nu is de vraag dus: wat betekent deze Zondag in het oorlogsleed en in de kerknood van 1942? Wat hebben we hieraan?

En dat we dit niet scherp meer zien, hangt voor een deel wel samen met onze theologie. Die zit ons hier wel wat dwars.

Want *immers*, vroeger op de catechisatie hebben we ook gehoord van het onderscheid tussen rechtvaardigmaking en heiligmaking. En dat onderscheid werd dan aldus omschreven, althans onder meer, dat de rechtvaardigmaking een daad van één keer zou

zijn, en de heiligmaking een proces dat zich uitstrekte over heel ons leven. Men zei: we worden zo langzamerhand geheiligd; dat is een steeds voortschrijdend proces, waarbij we al meer de zonde gaan haten, tot we na dit leven tot de volkomenheid geraken. Maar de rechtvaardigmaking is iets van één keer; op dat ene *moment* vergeeft God ons alle zonde, niet alleen die we gedaan hebben, maar ook die, welke we later nog zullen doen.

En dat nu is toch niet helemaal juist. Ik zou de stelling aandurven, dat de rechtvaardigmaking iets is van elke dag. Natuurlijk, op het moment dat een heiden tot het geloof komt, wordt hij gerechtvaardigd; hij wordt in dat ene moment tot kind van God aangenomen. Dat is de eerste, grote rechtvaardiging. Maar toch spreekt de bijbel van een herhaalde rechtvaardigmaking daarna. Immers, ook na ontvangen genade vallen we nog telkens in zonde en verstoren we de gemeenschap, die er tussen de Vader en Zijn kinderen is. We verliezen daarmee het kindschap niet, maar de verhouding is toch verstoord. En die latere zonden ook hebben vergeving nodig; God moet ons weer rechtvaardigen. Ik denk b.v. aan de Psalmen: David bidt, als hij gezondigd heeft met Bathseba: was mij wel van mijn ongerechtigheid; hij roept de genade der rechtvaardigmaking van deze bepaalde zonde in. En straks looft hij de Heere, omdat Hij het is, die al onze ongerechtigheden vergeeft. Niet maar als iemand, die al onze zonden in één keer vergeven hééft, maar als iemand die telkens weer vergeeft. Daarom zegt Psalm 130 dan ook: maar bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt. Niet: bij U was vergeving; neen bij U is vergeving. En zo leert Christus ook ons bidden, elke dag: vergeef ons onze schulden. Elke dag is er dus het gebed, dat God onze zonden en onze zondige aard nimmermeer wil gedenken, maar ons de genade van Christus schenken, opdat we nimmermeer in het gericht Gods komen.

Daar is dus na die eerste, principiële rechtvaardigmaking, waarbij we tot kinderen Gods worden aangenomen, ook nog de herhaalde rechtvaardigmaking, waarbij we in de ongestoorde gemeenschap met God worden hersteld. Dat is zo prachtig ons gezegd in het verhaal van de voetwassing. Jezus zegt: wie gewassen is, wie geheel gereinigd is, heeft niet van node dan de voeten te wassen, maar is geheel rein. We hebben niet meer nodig de totale reiniging, maar wel de wassing der voeten, wel de reiniging en vergeving van alle zonden, waarmee we ons hebben besmet.

En als ge dat nu vasthoudt, dat de rechtvaardigmaking niet maar is één enkel feit, dat we allang achter de rug hebben, maar een dagelijkse weldaad, zonder welke we niet kunnen leven, als ge dat vasthoudt, dan ziet ge opeens ook weer de actualiteit van Zondag 24. De rechtvaardigmaking is een feit van elke dag, en daarom ook van deze dag.

Dat spreekt temeer, nu in deze tijd de toorn Gods over ons leven ontladen wordt. Neen, een oorlog, en armoede, en ziekte en vervolging zijn op zich zelf geen bewijs van Gods toorn. Mijn ellende leer ik niet uit de omstandigheden, maar uit Gods wet. Doch die wet wijst het tekort in ons hele leven aan, aan alle kanten. Wij weten uit de wet van ongerechtigheid; en de wet brengt toorn, de wet dreigt met straf allen die in overtreding zijn.

Heel de benauwing van ons leven wordt uit de wet Gods openbaar. Gods wet dreigde al lang met straf over onze ongerechtigheid. Maar nu vandaag, nu is het geen dreiging meer; het vonnis wordt nu ten uitvoer gelegd. De toorn van God over alle ongerechtigheid wordt nu geopenbaard.

Nu ondervinden we het aan den lijve in elke dag nieuwe verschrikkingen, wat het zeggen wil, geen gerechtigheid te hebben bij God.

Nu is het dus niet meer een academische kwestie van theologie, maar nu is het voor ons allen vandaag een levensvraag: hoe word ik rechtvaardig bij God? Hoe wordt Zijn toorn gestild, zoals die concreet zich vertoont in duizendvoudige verschrikking?

De Roomsen nemen hun toevlucht tot hun werken. En wij doen het toch ook. We zeggen: er was in ons leven toch heel veel goeds? Want daar staan toch op deze dag ook tientallen Gereformeerden van te kijken; ze begrijpen het niet, dat God dit toelaat;

dat heel veel christelijke actie, waarin we oprecht God wilden dienen, opeens te gronde ging. Rechtvaardigt dat alles ons niet bij God?

En nu is het zo prachtig, dat de catechismus daar op ingaat. En zelfs aandacht gaat geven aan onze beste werken. Hij wijst ons niet op onze grove zonden, maar op de beste werken.

Ge kunt dat zo breed nemen als ge wilt. Ons kerkelijk leven met kerkgang en diaconale arbeid, de zending, de evangelisatie, onze jeugdarbeid, onze strijd voor het koninkrijk Gods, en ga maar voort.

Dat is eerlijk. De belijdenis zegt niet: het was niets gedaan, dat Gereformeerde leven. Zo doen velen vandaag. In het wilde weg critiseren ze het leven der gelovigen, en ze zeggen, dat de kerk zo slecht was. Dat doet de catechismus niet. Hij erkent onze goede werken, en haalt de beste daarin juist naar voren. Maar daarmee slaat hij ons juist neer.

Tegenwoordig blijft men in het vage: men noemt geen enkel concreet onderwerp, maar volstaat met de algemene bewering dat het christelijk leven niets betekende. Maar zulk een critiek raakt niemand, omdat ze onpersoonlijk is; en zulk een critiek verandert niets, omdat ze in het algemene blijft hangen.

Maar de belijdenis slaat ons neer. Hij zegt: neem uw beste werken nu maar: kerk en diaconie en zending, uw gebeden en offers en bijdragen. Alles waarmee we menen nogal ingenomen te kunnen zijn. En waarin ook inderdaad heel veel goeds is. Maar God vraagt een gans volkomen gerechtigheid, die aan Zijn wet in alle stukken gelijkvormig is.

Gans volkomen daar hebt ge weer die gedachte van de vorige Zondag, dat Christus in Zijn wet de volmaaktheid vraagt, de radicale overgave. Maar wij zijn de mensen van het compromis. Ach neen, grove zonden hebben we niet; althans niet veel. Maar we zijn niet radicaal geweest, niet in de liefde, en nergens in. We hadden de naaste lief, zolang we er zelf geen schade bij hadden. We waren niet absoluut in het huwelijksleven, niet in het gezin, niet in de kerk, niet in de zaken. We waren wel zo tamelijk correct, er viel weinig van te zeggen. Maar de kerkgang liet te wensen over: de geestdrift voor de jeugdactie was bij velen zoek; de zending kreeg vaak maar iets meer dan een fooi.

En zo kunt ge heel het leven toetsen; het was nergens beslist, en nergens consequent; het was niet volkomen, niet der wet Gods in alle stukken gelijkvormig. Daarmee is het goede niet weggeredeneerd, heus niet. Maar we hebben door onze beste werken onze schuld verzwaaard. Het zit hem niet in de brute goddeloosheid; maar het betoon van liefde, de dienst Gods op Zondag, de strijd voor Christus' recht in het leven, juist zij wijzen een angstig tekort aan; daarin en daardoor hebben we dagelijks de schuld vermeerderd. Dat tekort neemt van het goede niets weg; maar evenmin heft dat goede het tekort op. Wij kunnen voor God niet bestaan, vanwege onze beste werken al niet.

En we staan dus met lege handen in dit oordeel van nu. We gingen er nogal prat op; en ja, we hoefden ons voor elkaar niet zo hard te schamen; en voor de wereld viel het ook nog wel mee. Maar die ons oordeelt, is de Heere; en we hebben geen gerechtigheid bij Hem.

Christus stelt ons onder de paradijswet; maar wij zijn de mensen van het compromis, van de aanpassing over heel de linie. We passen ons aan bij onze omgeving; we blijven niet zo heel ver beneden de maat; we komen er zelfs hier en daar wel eens boven uit; maar tot de volmaaktheid kwamen we niet. We passen ons aan bij de omstandigheden, bij wat ons mogelijk is, bij wat van ons redelijkerwijs verwacht kan worden, maar we zijn niet de mensen van den beginne; in onze beste werken zijn we dat niet. En daarom begint het oordeel van het huis Gods, en is de fakkel erin geworpen. Het gericht is gekomen over onze beste werken.

En wat wil dat nu zeggen? Is dat nu het enige, dat er gericht is?

Maar immers Zondag 24 hangt samen met Zondag 23. God spreekt het oordeel, en Hij oefent het gericht over onze werken; Hij zegt en toont, dat we daarin niet voor Hem

kunnen bestaan; maar Hij zegt het alleen, opdat we onze gerechtigheid in Christus zouden hebben.

Hij spreekt het oordeel uit over onze werken, maar alleen opdat we ook nu bekleed zouden worden met de gerechtigheid van Christus. Hij oordeelt onze werken, opdat we vrijgesproken zouden worden. Hij spreekt het woord van gericht, opdat we het woord van Zijn genade zouden aannemen.

Die twee moet ge nooit scheiden. Dat doen de mensen; ze knippen de band tussen deze beide Zondagen door. Dan zeggen ze: onze gerechtigheid is als een wegwerpelijke kleding. En ze menen, dat ze dan buigen onder het oordelend woord van God. Maar dat doen we zo niet. Als ik werkelijk buig onder het oordeel, dat Hij velde over onze werken, dan buig ik me meteen onder het oordeel der vrijspraak in Christus Jezus. Hij zegt, dat we er niet komen in onze weg, maar Hij zegt dat alleen opdat we zouden gaan op Zijn weg, de weg van Zijn gerechtigheid, geopenbaard in het kruis van Christus.

Ge moet niet menen, dat ge kunt geloven wat hier staat over uw beste werken, als ge niet gelooft in Jezus Christus. Want als ge gelooft, dat uw eigen werk u er niet brengt, als dat werkelijk is een u onderwerpen aan de rechtspraak Gods en niet maar een napraten van wat zware termen, dan buigt ge u ook onder het vrijsprekend oordeel in Christus Jezus. En dat vrijsprekend vonnis is er ook in deze dienst, evenals in elke kerkdienst; dat er geen verdoemenis is voor degenen die in Christus Jezus zijn.

Waarom werpt God de oordeelsbrand in heel ons Christelijk leven?

Toch zeker hierom, dat we weer ten volle zouden leven uit de gerechtigheid van Christus. Niet uit de werken, maar uit het geloof. Als we dat nu maar leren. En zo onze tijd maar zien. Het is toch geen mysterie waarom ook ons leven zo geteisterd wordt. God laat ons geen werken om op te steunen; en als we dreigen erop te steunen en nogal voldaan zijn over wat we voor Hem hebben gedaan, dan werpt Hij de brand erin, opdat we zouden leren uit het geloof gerechtvaardigd te worden.

Dan gaat het dus heel pijnlijk toe vandaag; maar God dringt ons terug naar het kruis van Christus. Hij wil ons weer leren bidden: vergeef ons onze schulden: vergeef ons onze allerbeste werken, en zie ons aan alleen in Christus. En als we daar, vanavond nog, komen — want dat hoeft geen dagen en maanden te duren, dat moet vanavond nog — dan zijn we op ditzelfde moment aan het oordeel ontheven. Dan is er nu in dit eigen uur, de verzekering van God: al waren uw zonden als scharlaken, Ik zal ze maken witter dan wol. En dan is ook alles anders. Neen, dan is de narigheid niet weg; maar we weten dan, dat God niet op ons toornst noch op ons scheldt; dat we in hetzelfde oordeel zijn als de wereld zonder daarin verteerd te worden. Dat er geen verdoemenis is, ook nu niet, voor degenen die in Christus Jezus zijn.

2. En deze gerechtigheid van Christus betekent dan werkelijk niet een gevaar voor het doen van goede werken; ze is veeleer de bron ervan. Men meent dat wel, dat het zo de mens te gemakkelijk gemaakt wordt; dat ze zullen zeggen: Christus moet het doen, en zo verslappen in de strijd tegen de zonde. De Rooms en wierpen dat de kerken der reformatie voor de voeten, dat deze leer die afzag van alle menselijk werk, zorgeloze goddeloze mensen maakte. Rome zei: als de mensen zelf wat moeten doen, dan voelen ze hun verantwoordelijkheid; maar als Christus alles doet, dan is de prikkel weg. Maar Calvijn en de anderen zeiden: dat bestaat niet. Het is onmogelijk dat wie Christus door een waar geloof is ingeplant, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid.

En ge moet goed lezen, wat hier staat. Hier staat niet, dat wie in Christus verlost is, de plicht heeft tot dankbaarheid, maar dat hij niet anders kan doen dan vruchten der dankbaarheid voort te brengen. Het spreekt niet maar vanzelf, dat hij dankbaar moet zijn, maar dat hij het metterdaad is. Dat maakt nogal enig verschil: of ik het móet dan wel of ik het kan en dóe. Hier staat het laatste: iemand is werkelijk dankbaar en hij toont het. Want de bron der goede werken staat bij hem open.

Als ge naar de praktijk kijkt, dan zijt ge geneigd te zeggen: zo vanzelfsprekend is het

niet. Dat de gelovigen dankbaar moeten zijn, dat is logisch; maar je merkt er vaak weinig van dat ze het ook metterdaad zijn. En dan hoor je ook in onze zwaar-Gereformeerde kringen de mensen puur-Rooms redeneren. Dat ze veel te gemakkelijk geloven; dat ze zorgeloos worden. Men wil dan toch heimelijk er wat bij hebben, geen missen en waskaarsen natuurlijk, maar wel wat meer bevinding en verbijzeling. Nietwaar, dat is ook hier schering en inslag: al die mensen aan het avondmaal! En wat zie je er praktisch weinig van. Maakt deze leer geen zorgeloze en goddeloze mensen, zegt hij in zijn hart met de Roomsen mee?

Niemand zal ontkennen, dat ons leven angstig grote tekorten aanwijst. Komt dat omdat we te gemakkelijk geloven? Het komt, zegt uw belijdenis, omdat we veel te traag zijn in het geloof: veel te weinig vrijmoedig; te onzeker, te aarzelend. Waarom gaat het zo slecht? Is er teveel geloof? Maar er is te weinig geloof. Het is, omdat we goede voornemens hebben, maar niet rusten in Christus. We doen ons best, en we proberen het wel, maar we wurmen onszelf vast; we zeggen niet vastverzekerd: Christus leeft in mij; we weten niet meer wat het zeggen wil: hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof in de Zoon van God, die zichzelf voor mij heeft overgegeven.

Als het werkelijk met ons christelijk leven vooruit zal gaan, dan moeten de kerken veel voller worden door honger naar het evangelie van Christus en de avondmaalstafels tot de laatste plaats bezet zijn om te leven uit de gerechtigheid van Christus. Dan moet niet de één naar de ander wijzen en zeggen: hij hoort daar niet, maar hij moet opstaan en zeggen: ik kom naast u zitten.

O, ik wilde dat we werkelijk een beetje meer Gereformeerd werden.

Het is de ellende niet, dat we het in het geloof zo gemakkelijk hebben; maar de ellende is, dat we die lichte weg niet gaan. De ellende van ons Gereformeerde leven is, dat de Roomse in ons hart vaak op de troon zit; dat we onszelf inspannen inplaats van te drinken uit de stromen des heils. De mensen zijn bang van een ruim evangelie, en van zomaar geloven. Maar hoe zal er een leven der dankbaarheid komen, tenzij dan door het sterk geloof in Christus?

3. En ook: tenzij we sterk zien op het loon? Natuurlijk, dat is geen verdienste, maar genade. Dat wil zeggen: dit loon ontvangen we om Christus' wil. Dat is geen loon op óns werk, maar op dat van Hém.

Ik behoef van dat loon niet veel te zeggen na de preek over de rijke jongeling. We komen uit onszelf niet tot de radicale gehoorzaamheid, maar Christus brengt er ons door Zijn kracht. Maar Hij trekt ons met de belofte van het loon. Hij lokt ons met het eeuwig leven; en ook met het honderdvoudig in deze tijd: huizen en akkers en broeders en zusters, en vervolgingen ook.

Het is geen verdienste maar genade; immers, het is 100-voudig; het staat in geen verhouding tot wat we deden. Maar het is ons toegezegd: huizen en akkers en vervolgingen, want ook die zijn ons loon, zeer groot. De Schrift noemt het een verwaardigd worden te lijden voor Christus; en Petrus zegt, dat het genade is, indien we weldoende geslagen worden en om het geweten van God zwaarigheid hebben te verdragen. Is het geen eer, dat we zozeer mogen delen in het lot van Christus?

Maar dan ziet ge toch: alles van de goede werken wordt beheerst door Christus. Zijn gerechtigheid betekent gericht over onze werken; en toch is het ook de fontein van onze werken, en het loon van onze werken.

Wat zullen we dus zeggen? Ik leef, doch niet meer ik, Christus leeft in mij. Al mijn werken staan in het licht van de Zijne.

Amen.

Zondag 23 Augustus 1942.

ZONDAG 25

Lezen: Romeinen 10:6-21

Psalm 106:2

Heidelbergse Catechismus Zondag 25

Psalm 106:3

Psalm 111:3, 4, 5

Psalm 105:5, 6

65. Vraag. Aangezien dan alleen het geloof ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, van waar komt zulk geloof?

Antwoord. Van de Heilige Geest, die het geloof in onze harten werkt door de verkondiging van het heilig Evangelie, en het versterkt door het gebruik van de Sacramenten.

66. Vraag. Wat zijn Sacramenten?

Antwoord. De Sacramenten zijn heilige, zichtbare waartekenen en zegelen, door God ingezet, opdat Hij ons door het gebruik daarvan de belofte des Evangelies des te beter te verstaan geve en verzegele; namelijk, dat Hij ons vanwege het enige slachtoffer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt.

67. Vraag. Zijn dan beide, het Woord en de Sacramenten, daar heen gericht, of daartoe verordend, dat zij ons geloof op de offerande van Jezus Christus aan het kruis, als op de enige grond onzer zaligheid wijzen?

Antwoord. Ja, zij toch; want de Heilige Geest leert ons in het Evangelie, en verzekert ons door de Sacramenten, dat onze volkomen zaligheid in de enige offerande van Christus staat, die voor ons aan het kruis geschied is.

68. Vraag. Hoeveel Sacramenten heeft Christus in het nieuwe Verbond of Testament ingezet?

Antwoord. Twee, namelijk de Heilige Doop, en het Heilig Avondmaal.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

We doen in deze Zondagen belijdenis van het werk des H. Geestes in ons hart. En van de wijze waarop Hij dat werk wil doen. En het is een groot geluk, dat de kerk hiervan belijdenis doet, dat ze dat kan doen omdat de Heere ook over deze dingen tot ons gesproken heeft.

Ge weet wel, hoe het met deze dingen ook in onze kerken veelal is.

Men spreekt veel en graag over het werk des Geestes in de harten; men is van oordeel, dat de prediking soms aan deze dingen te weinig aandacht geeft. De oren zijn gespitst, zodra het woord geloof en wedergeboorte worden genoemd. Maar ik geloof: men spreekt over deze dingen zo graag en zoveel, omdat men innerlijk zo onzeker is. De Geest moet het doen. Maar de meesten tobben met de vraag: doet Hij het ook bij mij, en hoe kan ik dat nu weten? Geloof, ja, ja, prachtig, noodzakelijk, onmisbaar; maar: mag ik wel geloven? Wedergeboorte, weer: dat is zoiets groots en schoons, daar komt het op aan, dat je wedergeboren bent. Maar: hoe kun je dat nu weten? De ene dag hoop je, dat het het geval is; een dag later geloof je het; maar nog een dag later durf je er al niets meer van te zeggen. Hoe kun je daar nu zekerheid van krijgen, of het zo is?

In één woord: wat wéét ik nu eigenlijk van het werk des Geestes bij mij? Hoe kom ik daarover tot klaarheid en vastigheid?

Moeilijk? Helemaal niet moeilijk, zegt de Catechismus. Vanwaar komt het geloof? Hoe ontstaat het nieuwe leven, in zijn eerste aanvangen en in zijn ontwikkeling en in zijn voleinding? Vanwaar komt dat alles, geloof en wedergeboorte? Van de Heilige Geest, die het geloof werkt door de verkondiging des evangelies en het sterkt door het gebruik der sacramenten.

Ik spreek u dus vanavond van

De heilige Geest, gelijk Hij in ons hart werkt door de genademiddelen.

1. Het Woord in zijn voorrang boven de sacramenten.
2. Het Woord in zijn bevestiging door de sacramenten.
3. Het Woord in zijn eenheid met de sacramenten.

1. We doen goed bij de behandeling dezer Zondagen nauwkeurig te lezen, wat er staat. Alleen zo verstaan we wat de kerk belijdt. Natuurlijk geldt dat eigenlijk van alle Zondagen. Dat ik het hier expres erbij zeg, heeft zijn reden. Want over de leer der genademiddelen bestaat zo grote verwarring. Niet maar in het theoretisch denken, maar ook in het praktische, eenvoudige belijden. En dat schaadt op een ontzaglijke wijze de zekerheid des geloofs en zo ook de ontplooiing van het nieuwe leven. En dan verdient het aanbeveling om in dagen van zulke verwarring, die geloof en bekering belemmeren, — dan verdient het aanbeveling om te beginnen met een precies lezen van de belijdenis. Pas zo weten wij precies wat de kerk naar het Woord des Heeren belijden wil.

Vanwaar komt het geloof? De catechismus wil hier dus gaan uitspreken wat het Woord Gods zegt over — ja, laat ik het zo maar zeggen — over het ontstaan van het nieuwe leven. Als hier gesproken wordt van het "geloof", dan is het nooit de bedoeling om nu maar te spreken over die ene genade die wij geloof noemen, met uitsluiting van de andere weldaden des heils. Neen, het geloof is de ene centrale weldaad, de grote genade des heils. Daar zit naar de belijdenis al het andere aan vast, daarin zijn alle andere begrepen; wie gelooft, wordt door dat geloof wedergeboren, hij ontvangt in het geloof de genade der bekering (trouwens wedergeboorte en bekering betekenen in de belijdenis altijd hetzelfde; wedergeboorte is de totale verandering van de mens, zijn bekering zoals die openbaar wordt over heel de linie). Het gaat hier dus over de aanvangen van het nieuwe leven.

Vanwaar komt nu dat geloof?

En prachtig is dan het antwoord, en zo zuiver bijbels.

Van de H. Geest..... Daarmee is dus radicaal afgesneden elke gedachte alsof de mens zichzelf vernieuwen kon, alsof hij uit eigen kracht een nieuwe koers in zijn leven insloeg, alsof de verandering van hart en leven zou zijn een werk van hem.

Van de H. Geest..... de dominee doet het dus niet, en de kerk met haar genademiddelen niet; zijn verstand doet het niet, en zijn gevoel niet; het ligt niet bij de mens zelf. Wie dat gezegd heeft, die heeft zich dus radicaal afgewend van alle remonstrantse en farizeïse gedachten, alsof het nieuwe leven voor een deel ook maar zou zijn ons eigen werk. Het komt alleen maar door de Geest. De aanvangen van het nieuwe leven zijn in volstrekte zin goddelijk.

Maar daarmee kan ik toch geen ogenblik volstaan. Velen doen dat; hun dogma is: de Geest moet het doen; en verder weten ze dan ook bijna niets te zeggen. Maar de catechismus zegt meer: God de H. Geest moet het doen, maar Hij werkt het door de verkondiging des evangelies en Hij sterkt het door het gebruik der sacramenten. Alles wat er dus aan geloof en bekering in mijn leven tot stand komt, dat is het werk des Geestes. Maar die Geest komt tot mij langs een weg die Hij mij bekend heeft gemaakt. Hij doet Zijn werk door middelen die Hij heeft uitgekozen en waaraan Hij zich bindt naar Zijn welbehagen. Ik weet dus, waar ik de Geest ontmoeten kan; ik weet langs welke wegen Hij zich een weg baant naar het hart der mensen; ik weet waar ik Hem vinden zal: in de kerk. Als er gepreekt wordt, dan is daar de Geest in beweging; als een kindje wordt gedoopt, dan zie ik de Geest in actie; als de avondmaalstafel klaar staat, dan is het weer de Geest die aan het werk is. Hij komt zo naar de harten der mensen toe, Hij verandert ze, Hij breekt ze, Hij bekeert ze, Hij verlicht ze. Het is altijd een groot wonder, dit werk van de Geest. Ik zal het nooit kunnen verklaren, evenmin als ik de schepping verklaren kan. Maar al kan ik het niet verklaren, ik kan er toch wel wat van zeggen, en zelfs heel veel ervan zeggen, want de Geest heeft over Zijn middelen, over Zijn werkmethode, ons heel veel bekend gemaakt. Het is niet zo, dat de Geest opeens "uit de lucht komt vallen"; niet zo, dat Hij er opeens is, zonder dat ik er iets van merken kon of weten kon. De aanvangen van het nieuwe leven zijn volstrekt onbegrijpelijk, maar daarom nog niet onkenbaar en onberekenbaar, zodat ik er niets van vermoeden kan. Want Hij werkt het geloof door de verkondiging des evangelies.

Zo werkt Hij het geloof. D.w.z. zo ontstaat het geloof. Het is goed daarop te letten. Sommigen denken het zich zo, dat de Geest het geloof slechts tot bewustzijn brengt; dat er dus een sluimerend geloofsvermogen is, dat rechtstreeks door de Geest in de ziel is ingeplant, zonder tussenkomst van het Woord. Men spreekt wel vaak van een kiem van het nieuwe leven, of van een zaad der wedergeboorte. En men meent dan dat die kiem en dat zaad buiten de prediking om in de harten zijn gelegd, en dat de prediking alleen maar dient om dat sluimerende zaad tot ontwikkeling te brengen en die kiem tot ontplooiing. Dan wordt het dus; het geloof is er in vermogen reeds, het wordt door het Woord alleen maar tot bewustzijn en ontwikkeling gebracht.

Doch de catechismus snijdt die gedachten af. Het Woord werkt het geloof. En de prediking van het Woord is het zaad der wedergeboorte. We moeten al dat geredeneer over een sluimerend geloofsvermogen in onze kringen zo gauw mogelijk uitbannen, om weer het Woord als zaad der wedergeboorte te eren. Want hier hangt zoveel van af. Als ik ga redeneren over een kiem van het nieuwe leven, dan krijgt ge telkens weer de twijfel: is die kiem wel in mijn hart gelegd? De twijfel ook: als die kiem niet in mijn ziel is ingeplant, wat baat me dan de prediking, wat zal ik dan naar de kerk gaan, enz. Maar alle tobbers worden door de catechismus naar de kerk gedreven. Daar, door de preek, daar beweegt de Geest de mensen tot het geloof. Daar werkt Hij het nieuwe leven, daar vertoont Hij zich in Zijn majestueuze kracht van levenwekker. We moeten dus nooit de wederbarende werking des Geestes van de prediking scheiden.

Natuurlijk, ik ontken niet dat de Geest machtig is ook zonder de prediking Zijn levendmakend werk te doen. Hij is vrijmachtig, het staat Hem vrij de weg te nemen die Hij wil. Maar daarmee hebben wij niet te maken. Of Hij wel ooit iemand buiten de prediking om tot de wedergeboorte heeft gebracht, dat weet geen mens en dat zal

niemand ooit weten. Wij hebben ons eenvoudig te houden aan wat Hij ons als Zijn regel heeft geopenbaard: dat Hij het zo doet als hier staat, door de prediking.

En de kinderen dan, de kleine kinderen? Hoe werkt de Geest in hun hart? Dat is een vraag, waarmee velen zich nogal graag bezig houden en waarop ze soms ook een welverzekerd antwoord geven. Men durft over de wedergeboorte der kinderen soms heel wat beweren en heel wat conclusies trekken. Maar het is dwaasheid, omdat de Schrift ons daarover niets openbaart. Dat hangt samen met het karakter van de bijbel. De Schrift bedoelt niet ons op alle vragen een antwoord te geven. De bijbel spreekt nooit óver de mensen, maar altijd tót de mensen. Hij komt altijd tot iemand persoonlijk met de eis van geloof en bekering. En als iemand dan de vraag stelt: hoe zit het met de heidenen, en hoe werkt God in het hart van kinderen, dan zegt de bijbel: daar hebt ge niets mee te maken; dat is Gods eigen geheim. Maar waar ge wel mee te maken hebt, dat is dit: God zoekt u te bewegen tot het geloof, en Hij doet dat door de prediking, Hij wil u in de kerk zien. Langs welke weg de Geest kleine kinderen bereikt, dat gaat u niets aan; maar zorg dat ge zelf op de weg staat waarlangs de Geest wil komen tot u.

Wat onze kinderen betreft: we hebben de belofte, dat de Geest ook hun is toegezegd, dat Hij ook in hun hart wil wonen en werken. En dan laten we het verder rustig aan God over.

Als onze kinderen jong sterven, dan zijn we diep bedroefd, maar we twijfelen niet aan hun zaligheid, omdat God ze uit dit leven wegnam nog voor ze de voorwaarden van het verbond konden breken. Hoe Hij hun hart vernieuwd heeft? Buiten de prediking om? Het is mogelijk, God is daartoe machtig. Maar gebeurt het in werkelijkheid ooit buiten de prediking om? Niemand kan het zeggen, want God maakte het niet bekend. God weet Zijn weg wel te vinden tot hun hart, ook al ontgaat dat onze kennis. Meer behoef ik van de kinderen niet te weten. Wij hebben ons eenvoudig te houden aan de regel, dat de Geest werkt door de verkondiging van het evangelie. En wij hebben onze kinderen daarom het evangelie te vertellen, en we nemen ze mee naar de kerk zodra het kan, en we laten ze trouw catechiseren: in die weg wil de Geest het geloof bij hen werken, en de wedergeboorte ook in hun leven realiseren.

En wil iemand de befaamde uitdrukking gebruiken dat we de kinderen te houden hebben voor wedergeboren totdat het tegendeel blijkt, hij moet het zelf weten. De uitdrukking acht ik onhelder en verwarrend. In ieder geval staat dit vast: als we die term bezigen, mogen we daarin nooit een inhoud leggen die zich van deze belijdenis verwijdt. Als de geopenbaarde regel is, dat God wedergeboorte en geloof werkt door de verkondiging des evangelies, dan verplicht Hij me niet tot de veronderstelling dat de kinderen reeds wedergeboren en gelovig zijn nog voor ze de prediking konden horen.

Want het Woord, het gepredikte Woord, dat is het zaad der wedergeboorte en de spijs der ziel. En wie dat verstaan heeft, die komt in de kerk. Hij kan er niet buiten, omdat hij buiten de Geest niet leven kan. Wie de Geest zoekt en de Geest liefheeft, die komt altijd weer hier onder de verkondiging des evangelies. Hij laat zijn plaats niet ledig, als het regenachtig weer is, en evenmin als het eens een warme Zondag is. Als we hier door de Geest leven, dan herhaalt zich niet het droevig schouwspel van enkele weken geleden, die warme Zondag één week na de bevrijding, toen 's avonds maar een enkeling in de kerk was. Waarom zijn we daarvan genezen? Omdat ik de Geest niet bedroeven durf, de Geest die het geloof door de prediking werkt. Dat is de voorrang die het Woord heeft boven het sacrament.

2. Maar toch komt het Woord als genademiddel niet alleen. Het ontvangt zijn versterking in de sacramenten.

En weer: nu moeten we precies lezen. Sacramenten zijn tekenen en zegelen.... D.w.z. om ons tot het geloof te bewegen en daarin te bevestigen, voegt de Heere aan de prediking toe de bediening van Doop en Avondmaal, om het ons te verduidelijken en te bekrachtigen. Teken en zegel.

Maar nu is de vraag: teken en zegel waarvan? Wat wordt ons in doop en avondmaal

klaar voor ogen gesteld, wat is het dat de Geest ons op deze wijze garandeert? Dan staat hier: de belofte des evangelies.

Het sacrament verduidelijkt en bekrachtigt dus de belofte Góds. Het Woord, dat Hij in het verbond tot ons spreekt en de belofte die Hij ons doet, ontvangt in het sacrament zijn bevestiging. Ge moet daar goed op letten: het sacrament bevestigt het Woord; het sacrament verzegelt ons dat de Heere trouw is in Zijn spreken; het sacrament bekrachtigt dat Hij het werkelijk en ten volle meent als Hij ons iets belooft. Het sacrament zegt dus evenals de prediking alleen maar wie God is voor ons. Wat Hij doen wil. Het sacrament verzegelt niet wie wij zijn voor God; het sacrament zegt niet of er wat aan onze ziel veranderd is; doop en avondmaal verzegelen Gods belofte en niet ons geloof, niet onze bekering, niet ons wedergeboren-zijn. De doop garandeert me wel, dat God mij wederbaren wil, mij toeëigenen wil wat ik in Christus heb; maar doop noch avondmaal geven mij de verzekering dat ik wedergeboren ben.

Sommigen menen wel, dat de sacramenten een inwendige genade verzegelen. En ze beredeneren dat nog weer verschillend. De één zegt: de sacramenten versterken; ik kan niets versterken of dat "iets" moet er eerst zijn; het geloof kan niet versterkt worden, of er moet eerst geloof zijn. Dus: doop en avondmaal veronderstellen het geloof en verzegelen het feit onzer wedergeboorte. De ander zegt: de sacramenten zijn alleen voor de gelovigen ingesteld. Niemand kan dus gedoopt worden of we moeten hem voor een gelovige, een reeds wedergeborene houden. Maar hoe ze het ook beredeneren, beiden gaan uit van de gedachte dat de sacramenten een inwendige genade in ons verzegelen, en daaruit trekken ze dan conclusies ten aanzien van de kinderen.

Maar die redeneringen deugen toch niet. Zijn de sacramenten alleen voor de gelovigen ingesteld? Neen, de doop is evenals de besnijdenis verordend voor de gelovigen en hun zaad. De kinderen der gelovigen krijgen met hun gelovige ouders recht op de doop. Waarom? Omdat zij ook al geloven, of een geloofsvermogen hebben, of verondersteld worden gelovigen te zijn? Neen, omdat God in Zijn welbehagen het verbond oprichtte met de gelovigen en hun zaad. Ze worden gedoopt omdat Hij hun Zijn belofte gaf. Het is niet waar, dat men om gedoopt te worden een gelovige moet zijn, of verondersteld moet worden het geloof te bezitten. Het sacrament veronderstelt de belofte Gods. En de hele kwestie is dus maar: aan wie geeft God Zijn belofte, met wie richtte Hij Zijn verbond op? En bij de doopsbediening heeft de kerk dus niets te veronderstellen; ze heeft alleen maar te geloven Gods verbondswoord en te voldoen aan Zijn bevel. Ze heeft niet te vragen: zou er met dit kindje al wat gebeurd zijn; ze heeft ook niets daaromtrent te veronderstellen; ze heeft alleen maar te belijden dat God ook dit kind in Zijn verbond opnam, ook aan dit kind Zijn belofte gaf en daarom ook aan dit kind het teken en zegel der belofte wil geven. Men heeft wel eens gezegd: konden wij maar in het hart zien; als we dan wisten welke kinderen niet wedergeboren waren, dan zouden we geen vergissingen maken bij de doop. Alsof we ons nu vergisten, nu we Gods toezeggingen hebben, heel zeker en heel vast. Ook al zou ik in het hart kunnen zien en met zekerheid van een kind uit gelovige ouders weten, dat het niet wedergeboren was, ik zou het toch moeten dopen vanwege het bevel en de belofte Gods. De kerk staat gelukkig bij de doopvont niet in de ongewisheid van eigen veronderstellingen; ze ademt in het klimaat van Gods waarheid en trouw. Ze weet precies, waar ze aan toe is. Want God heeft haar gezegd: doop die en die, noem zijn naam en zeg tot hem: ik doop u in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes. De belofte is ook voor dat kind. Of het wedergeboren is of niet, dat zijn Mijn zaken; houd gij u eenvoudig aan wat Ik zeg en eis.

Natuurlijk, dan dienen de sacramenten om het geloof te versterken. Maar hoe versterken ze het geloof? Alleen omdat ze het zegel zijn op de belofte, omdat ze garanderen de waarachtigheid van het Woord. Omdat God het Woord me te duidelijker maakt en het met Zijn zegelen bekrachtigt, daarom wordt het geloof me te gemakkelijker gemaakt. Mijn twijfel kan het niet harden tegen Gods verzekeringen, mijn onverstand smelt bij Gods tekenen; het ongeloof van mijn hart is niet bestand tegen het Woord, zoals het door de sacramenten wordt bekrachtigd.

Zo heb ik pas wat aan de sacramenten. Als ze een zegel waren van iets dat ik alleen maar veronderstel, dan heb ik er nog niets aan. Wie een sacrament geeft in de naam Gods, die zegt: Amen, Amen, voorwaar, voorwaar zeg ik u; het is vast en zeker. Maar wat voor sacrament zou dat zijn, dat tot mij ging zeggen: ge zijt vast en zeker misschien wedergeboren. In het klimaat van onvergankelijke trouw is geen plaats voor een misschien. Wie de trouw van God bekrachtigd ziet, die laat al zijn veronderstellingen varen.

3. Nu nog een enkel woord over de eenheid van Woord en sacramenten. Want het Woord heeft wel de voorrang; het Woord is meer dan het sacrament. Het sacrament is slechts aan de prediking toegevoegd vanwege de zwakheid van ons geloof; het sacrament is dus nooit zelfstandig, zonder het Woord der belofte is het sacrament niets. Het bevestigt slechts het Woord. En het doet dat op een eigen manier: het Woord is hoorbaar, het sacrament zichtbaar; het Woord leert, het sacrament verzegelt. Maar juist omdat het sacrament altijd aan het Woord der prediking is vastgehaakt, zijn Woord en sacramenten èèn. Daarover spreekt de Zondag ook. Woord en sacrament zijn beide daarheen gericht en daartoe verordend, dat ze ons geloof wijzen op de offerande van Jezus Christus. Ze hebben wel elk een onderscheiden functie, want het Woord leert en het sacrament verzegelt. Maar beide wijzen ze toch op het kruis van Christus als de grond onzer zaligheid.

Daar zou veel over te zeggen zijn, over die eenheid. Vanavond alleen maar dit: houdt het vast, dat beide tenslotte dezelfde inhoud hebben. Het is eigenlijk zo ontzaglijk simpel.

Het Woord leert niemand: ge zijt wedergeboren, ge zijt een gelovige. Maar daarom kan het sacrament dat ook niet verzegelen. Als de sacramenten me zouden verzegelen dat ik wedergeboren was, dat ik een gelovige was, dan zouden ze een eigen inhoud hebben, en een andere inhoud hebben dan het Woord. Dan zou ik inderdaad in doop en avondmaal iets ontvangen wat ik nooit in de preek ontvangen kan. M.a.w. dan zou het sacrament zelfstandig zijn. Maar de catechismus zegt: Woord en sacrament hebben dezelfde inhoud. Het Woord der belofte wijst me op Jezus Christus. De Geest verkondigt me, dat Hij gestorven is voor mij. En het sacrament onderstreept dat: Waarlijk, Hij is ook voor u gestorven. En omdat Woord en sacrament hebben dezelfde inhoud. Het Woord onwonderbaarlijk getuigenis geven, daarom zijn ze de middelen, waardoor de Geest mij beweegt tot en bevestigt in het geloof.

Amen.

Zondag 27 Mei 1945.

ZONDAG 26

Lezen: Romeinen 2:17-29

Psalm 103:9

Heidelbergse Catechismus Zondag 26

Psalm 111

Psalm 25:5, 7

69. Vraag. Hoe wordt gij in de Heilige Doop vermaand en verzekerd, dat de enige offerande van Christus, aan het kruis geschied, U ten goede komt?

Antwoord. Alzo, dat Christus dit uitwendig waterbad ingezet en daarbij toegezegd heeft, dat ik zo zekerlijk met Zijn bloed en Geest van de onreinheid mijner ziel, dat is, van al mijn zonden, gewassen ben, als ik uitwendig met het water, hetwelk de onzuiverheid des lichaams pleegt weg te nemen, gewassen ben.

70. Vraag. Wat is dat: met het bloed en de Geest van Christus gewassen te zijn?

Antwoord. Het is vergeving der zonden van God uit genade te hebben om des bloeds van Christus wille, hetwelk Hij in Zijn offerande aan het kruis voor ons uitgestort heeft; daarna ook door de Heilige Geest vernieuwd en tot lidmaten van Christus geheiligd te zijn, opdat wij hoe langer hoe meer der zonden afsterven en in een godzalig, onstraffelijk leven wandelen.

71. Vraag. Waar heeft Christus ons toegezegd, dat Hij ons zo zekerlijk met Zijn bloed en Geest wassen wil, als wij met het doop water gewassen worden?

Antwoord. In de inzetting van de Doop, welke alzo luidt: Gaat dan henen, onderwijst al de volken, hen dopende in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes; Mattheus 27:19. En: Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden; maar die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd worden; Marcus 16:16. Deze belofte wordt ook herhaald, waar de Schrift de Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden noemt; Titus 3:5; Handelingen 22:16.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We doen in deze Zondag belijdenis van het sacrament van de heilige doop, we zeggen hier dus niet wat wij van de doop denken of veronderstellen, maar wat God ons daarover heeft geopenbaard. Straks gaan we er wel nader op in, maar dit ene weet ge al bij voorbaat: God heeft de sacramenten ingesteld, om ons in het geloof te versterken, d.w.z. om ons vast te maken in het geloof. Maar juist daarom komt het er heel erg op aan, dat we hier niet met vermoedens of onderstellingen gaan werken, maar met de vastheid der openbaring.

En nu is het zulk een tragisch ding, dat in de ganse geschiedenis der kerk die vastheid telkens weer ondergraven is en wordt. Dat is er al in de alleroudste kerkgeschiedenis, als men in het denken en spreken over de doop zich niet meer houdt aan wat God ervan zegt, maar de Christelijke doop verbastert in de trant van de heidense mysteriereligies, en in die weg worden tenslotte voor de Roomse kerk de sacramenten tot magische handelingen, tot een soort tovermiddel, waardoor ons de genade wordt toegevoerd. En dan komt daartegen verzet in de tijd der kerkhervorming: van Luther, van Calvijn, van Zwingli; maar toch kan men ook dan niet komen tot de eenheid in sacramentsbeschouwing; de twisten over de genademiddelen zijn oorzaak, dat de kerken der hervorming verdeeld blijven, en soms fel tegenover elkaar staan. En eigenlijk duurt de strijd over de betekenis van de sacramenten tot in onze dagen toe: ik behoef u daar niets van te zeggen, dat de leer van de doop ook een twistappel is binnen onze kerken zelf.

Hoe komen we daar nu uit? Alleen maar door te horen wat God over de hoop zegt. Anders plaatst de één zijn beschouwing van de doop tegenover die van de ander en dan komen we geen stap verder, want de ene menselijke theorie is zo feilbaar als de andere. We moeten altijd weer onze beschouwingen toetsen aan het Woord.

O neen, dan zijn we de problemen niet te boven. Vooral niet het probleem, hoe dat toch kan, dat sommige gedoopten verloren gaan. Dat is inderdaad een geweldig probleem, en om dat op te lossen heeft men al die theorieën dan ook ontworpen. Want dan rijzen de vragen: wat heeft zulk een gedoopte nu gehad, wat is het sacrament bij hem en voor hem geweest? Alleen maar een teken of een zegel? Had hij maar de verschijning, of ook het wezen van het verbond? Dopen we de kinderen op grond van een veronderstelde wedergeboorte misschien? Of geldt het teken en zegel alleen maar de soort, de massa, maar niet elk lid persoonlijk? Enzovoort.

Er blijven dus problemen, ik kan ze heus niet oplossen. Maar wat we wel kunnen doen, is dit: vragen, wat zegt God ervan. Ook al kan ik het ene dan niet met het andere verbinden, ook al is de zaak me dan niet volkomen helder in alle onderdelen, we hebben dan toch grond onder de voeten. En we vinden dan altijd weer elkander. Dan is het heus wel mogelijk, dat iemand in de oplossing van het probleem een andere weg gaat dan ik, dat we een verschillende theorie hebben: zolang we onszelf en elkaar houden en binden aan wat de Schrift zegt, en dan ook geen stap verder, zolang houden we elkaar vast, en bewaren we de broederlijke liefde.

Maar wel moeten we de vraag stellen, hoe die verwarring met betrekking tot de sacramenten telkens weer ontstaat, waaraan dat verschil van mening ook met betrekking tot de doop toch eigenlijk te danken is. Naar mijn mening ligt het, althans voor een belangrijk deel, hieraan, dat men telkens weer de verbanden uit het oog verliest, waarin de doop een plaats heeft. De doop staat niet op zichzelf, hij is samengeweven met heel Gods openbaring; en daarom kan ik over de doop ook niet zuiver denken als ik niet in rekening breng die verbanden, dat raam, waarbinnen de doop zijn eigen plaats ontvangen heeft.

Zo wil ik dan vanmiddag spreken over *het sacrament van de H. Doop*, en dan daarbij letten op drie van die verbanden:

1. Het verband van kerk en enkeling.

2. Het verband van teken en zegel.

3. Het verband van belofte en eis.

1. De catechismus stelt hier de vraag: hoe wordt gij in de doop vermaand en verzekerd?... Vermaand dus en verzekerd. En dan "vermanen" niet in de ongunstige betekenis, die het bij ons vandaag heeft; nietwaar, als ik iemand vermaan, heb ik iets op hem aan te merken, iets in hem te bestrijden en af te keuren. Maar in het oude Nederlands betekent het veelmeer: iemand iets in herinnering brengen. En dat is ook hier de betekenis. De doop doet dus twee dingen: hij vermaant, d.w.z. hij brengt me iets in herinnering, en hij verzekert me iets, hij geeft me een waarborg en garantie. Dat kan ook niet anders, want de doop is een sacrament, en van de sacramenten hebben we in de vorige Zondag beleden, dat het zijn tekenen en zegelen; tekenen die ons iets duidelijk maken, iets afbeelden en zo iets in de herinnering terug roepen, en zegelen ter bevestiging, zegelen die een gegeven woord bekrachtigen en me zo van de waarheid der gegeven belofte overtuigen.

Met die beide woorden, vermanen en verzekeren, herinnert de Catechismus er dus aan, dat ook de doop is teken en zegel, dat ook dit sacrament twee dingen doet: het geeft ons de belofte te beter te verstaan, zodat we die goed begrijpen; en het verzegelt die belofte, zodat we daarop te vaster vertrouwen.

Er wordt in het antwoord gezegd, dat de doop is teken en zegel van de belofte van het bloed en de Geest van Christus. Van het bloed van Christus: de doop maakt ons dus duidelijk en verzegelt ons, dat we door het bloed van Christus gewassen worden van al onze zonden, m.a.w. dat we ontvangen de vergeving der zonden, de weldaad der rechtvaardigmaking, waarvan we enkele weken geleden hebben gesproken. Maar dan ook van de Geest van Christus: de doop maakt ons duidelijk en verzegelt ons de belofte, dat de Geest van Christus ons gegeven wordt, de Geest der heiligmaking. Ge moogt ook wel zeggen: de Geest der wedergeboorte, want in de Bijbel en ook in de Catechismus en de Nederlandse Geloofsbelijdenis is wedergeboorte nog hetzelfde als heiligmaking. Nietwaar? Vandaag denken we bij wedergeboorte aan de instorting van de kiem van het nieuwe leven, voor ons is de wedergeboorte het begin, waaruit het geloof voortvloeit en waarop het geloof volgt. Maar in de Bijbel en ook in Catechismus en Geloofsbelijdenis is de wedergeboorte de totale verandering van de mens, zijn nieuw leven; hetzelfde dus als heiligmaking; en zo genomen gaat de wedergeboorte niet aan het geloof vooraf, maar komt ze daaruit op en volgt ze daarop.

Kort gezegd komt het dus hierop neer: de doop is teken en zegel van een tweeledige belofte; hij verduidelijkt ons, en hij verzekert aan ons de belofte van bloed en Geest, van rechtvaardigmaking en heiligmaking, van vergeving en wedergeboorte. Tot zover geeft de leer van de doop geen moeilijkheden.

Maar de moeilijkheden komen direct bij de vraag: wordt nu metterdaad aan allen, die de doop ontvangen, de belofte van vergeving en wedergeboorte betekend en verzegeld? Heeft God dus tot alle gedoopten gezegd en ook aan allen gegarandeerd: Ik zal uw zonden u vergeven, Ik zal u vernieuwen door de H. Geest?

U begrijpt wel, dat hier de moeilijkheden moesten komen, want niet alle gedoopten worden zalig. Er gaan inderdaad ook gedoopten verloren. Maar hoe zit het dan met hun doop? Wat voor betekenis en waarde heeft die dan toch gehad? Is die ook bij hen een werkelijk sacrament geweest? Voor die moeilijkheden zitten we allemaal. Hoe we dit probleem ook zoeken op te lossen, het probleem wordt door ieder erkend.

Nu heeft men ook vroeger reeds de oplossing in de richting gezocht dat men zei: de doop geldt voor de massa, maar niet voor ieder afzonderlijk; de doop is wel voor de kerk in het algemeen een sacrament, maar niet voor iedere enkeling afzonderlijk. Zo probeerde men vast te houden aan de ene kant, dat de doop werkelijk sacrament is en blijft, maar men zag toch aan de andere zijde kans op deze wijze het probleem van de verloren gedoopten op te lossen: de doop geldt immers slechts in het algemeen, maar niet ieder afzonderlijk geval.

Maar de catechismus vraagt: hoe wordt gij in de doop vermaand en verzekerd..... Gij, dus heel persoonlijk. De catechismus spreekt hier niet over de kerk in het algemeen, maar hij richt zich tot elke gedoopte persoonlijk: gij, die daar in de bank zit, en die gedoopt zijt, wat zegt de doop u?

En ik zou graag de taal van de catechismus onverzwakt zo willen laten staan. En niet graag willen spreken van een sacrament, dat wel in het algemeen geldt, maar niet persoonlijk. Want dan heb ik niets meer aan mijn doop.

Even een beeld, al weet ik heel goed, dat elke vergelijking nooit helemaal opgaat. Ge kent allen bankbiljetten. Wat staat op zo'n bankbiljet? Daar staat dit op: de Ned. Bank betaalt aan toonder (zeg maar) f10.—. Wat wil dat zeggen: niet dat ge daar f10.— in uw hand hebt, maar dat de bank u garandeert het bankbiljet — ik spreek nu maar over de tijd voor de oorlog — desgewenst in te zullen wisselen tegen muntspecie, tegen 10 zilveren guldens.

Maar als er toen bericht in de krant gekomen was: die garantie geldt slechts in het algemeen, maar niet in elk bijzonder geval, wat zou dan het resultaat geweest zijn? Dat niemand meer bankbiljetten had willen accepteren. Nogal logisch: als de Bank geen garantie geeft in elk bepaald geval, wat voor zekerheid heb ik dan, dat elk bankbiljet dat ik in mijn portefeuille heb werkelijk f10,— waard is? Ik weet zeker, dat een arbeider dan bij de betaling van loon tegen zijn patroon zou zeggen: hoor eens hier, meneer, geen briefjes, geef me liever klinkende munt.

U gevoelt waar ik heen wil: als de Heere in de doop slechts een zegel zou geven aan de kerk in het algemeen, maar niet aan elk lid der kerk persoonlijk, wat blijft er dan van de doop over? God wil door de sacramenten, ook door de doop, ons een ontwijfelbaar zeker getuigenis geven, ons brengen tot de volle zekerheid en blijdschap des geloofs. Maar als de doop slechts in het algemeen, aan de massa, verzekering schenkt, doch niet aan ieder persoonlijk, dan zou Hij me in de hoogste verlegenheid brengen; dan zou Hij, inplaats van Zijn belofte te bevestigen, die juist op losse schroeven zetten. Dan is de doop geen zegel meer. Dan kan de doop niet meer vastheid geven en rust en zekerheid.

Dus: de doop is een sacrament voor ieder persoonlijk. We mogen nooit de band tussen de kerk als geheel en het enkele lid losmaken.

Maar nu de andere kant. De doop is wel persoonlijk, maar nooit individualistisch. God geeft dit sacrament niet aan allerlei losse individuen, maar aan ieder persoonlijk in gemeenschap met de heiligen. Hij heeft de doop verordend voor de gelovigen en hun zaad, voor iemand persoonlijk dus slechts in, en nooit buiten, de organische gemeenschap der gelovigen. En het is van belang ook die kant vast te houden. Dat gebeurt lang niet altijd. Want sommigen zien het nu volslagen individualistisch: iedere gedoopte heeft het teken en zegel van God. Zo wil ik het ook niet zeggen: hij heeft het sacrament slechts in gemeenschap met de kerk, die het lichaam van Christus is.

Maakt dat laatste zoveel verschil, moet dat er nu persé bij? Me dunkt het: want er zijn en worden ook theorieën voorgedragen, die dat totaal vergeten. Ik denk b.v. aan de zin, die ge nogal eens hoort, dat het Nederlandse volk een gedoopte natie is. Iedereen is bijna gedoopt, Gereformeerd of Vrijzinnig, maar gedoopt is practisch iedereen. Ik denk ook aan de leuze die vroeger werd aangeheven: doop alles wat in het doophuis komt. Dan zouden dus practisch alle Nederlanders leven in het verbond met God en van Hem het sacrament hebben ontvangen.

En dat ontken ik beslist. De doop is voor de gelovigen en hun zaad. Als de ouders vrijzinnig zijn, maar de doop nog handhaven als symbool, uit een zekere traditie of wat dan ook, dan is daar niet het sacrament Gods. Ge hebt soms nog van die typische volkskerkideeën ook onder onze mensen. In m'n wijk zei eens een juffrouw, die zeer slap meeleeft, op m'n vraag waarom ze de doop van haar kind begeerde: niet gedoopt dat is toch niks. Zulke mensen zien niets meer van het sacrament. En de kerk, die de tucht verwaarloost, en alles doopt wat in het doophuis komt, die kerk maakt op datzelfde ogenblik, dat de papieren van de doop in waarde dalen.

Om op die bankbiljetten nog eens even terug te komen: als die worden nagemaakt en vervalst, dan daalt het crediet van zo'n land. En als, zoals na de vorige oorlog in sommige landen, de bankbiljettenpersen maar raak draaien, zonder dat er gouddekking aanwezig is, dan krijgt ge het waardeloze bankpapier.

Een bankbiljet heeft slechts waarde, als regering en onderdanen de wet voor de bankbiljetten eerbiedigen dat er voldoende dekking is. Anders is de garantie: de bank betaalt aan toonder, waardeloos.

En dat moet ge ook in de kerk vasthouden. God houdt heus de doop wel op peil. Hij knoeit er niet mee. Maar wij mogen er ook niet mee knoeien. De doop is voor de gelovigen en hun zaad. D.w.z. ouders die de doop aanvragen, moeten zichzelf beproeven of zij in het geloof zijn.

Ze mogen, zoals het formulier zegt, niet uit gewoonte of bijgelovigheid de doop gebruiken. Als ze niet geloven en toch de doop zoeken, dan kunnen ze niet het bloed en de Geest van Christus dwingen, Christus gaat met Zijn bloed en de Geest dan van hen wijken; de stroom van de Geest wordt belemmerd door hun ongeloof. Zij vervalsen het sacrament, precies als iemand die bankbiljetten namaakt; maar dan houdt de doop op sacrament te zijn, ook al lijkt hij er zo voor het oog precies op. Daarom zeggen de Dordtse Leerregels ook zo nadrukkelijk, dat Godzalige ouders niet mogen twijfelen aan de zaligheid van die kinderen, welke God in hun kindsheid uit dit leven wegneemt. En ook de kerk moet zorgen, dat de doop waarde houdt. Als de kerk de tucht niet handhaaft, dan wordt het verbond Gods ontheiligd en Zijn toorn over de ganse gemeente verwekt, zegt Zondag 30. Dan gaat de Geest van de gemeente wijken, en God verzegelt Zijn beloften niet meer, ook al houdt de kerk de doop nog vast. De regering, die bankbiljetten drukt zonder te vragen naar dekking, maakt het papier waardeloos. De kerk, die doopt alles wat in het doophuis komt, zonder de tucht te handhaven, zonder de wet des geloofs te eerbiedigen, die kerk maakt dat de papieren van de doop dalen. Wanneer is de doop sacrament? Ook in een volkskerk, die maar raak doopt? Ook bij mensen die uit gewoonte of bijgelovigheid de doop zoeken? O neen. De doop blijft slechts sacrament in een kerk, die werkelijk kerk is, die vergadering van gelovigen is, die de tucht handhaaft, die het sacrament reserveert naar Gods wil voor de gelovigen en hun zaad. De waarde van het sacrament is afhankelijk van de ernst der zelfbeproeving en van de handhaving der tucht.

2. Het eerste verband, dat we dus bij de doop dienen vast te houden is dat tussen de kerk als geheel en elk lid van die kerk. De doop is wel persoonlijk, tot iedere gedoopte: God noemt immers ieders naam bij de doop; maar nooit individualistisch: de belofte komt slechts tot ieder als zaad van gelovigen, in gemeenschap met al de heiligen.

Maar dan is er een tweede verband, dat tussen teken en zegel. Want ook in een kerk, die de zelfbeproeving predikt en de tucht handhaaft, hebben we het probleem van de afvallige gedoopten. En het kan niet anders, of weer zoekt men naar de oplossing. Nu heeft men die ook zo gezocht, dat men het verband tussen teken en zegel losmaakt. Onder allerlei benaming is dat gebeurd: men maakte de onderscheiding: in of van het verbond; uitwendig en inwendig verbond; de laatste tijd werd nog wel eens gesproken over wezen en verschijning van het verbond. Men redeneerde dan zo, dat alle gedoopten wel de verschijning van de doop ontvingen, ze kregen wel het water, maar niet allen ontvingen het wezen; God verzekerde niet aan allen Zijn belofte. Ze krijgen wel allemaal het teken, maar niet allemaal het zegel. Dat heeft men ook uit onze belijdenis trachten te bewijzen. Men zei: in art. 33 wordt ervan gesproken, dat de hypocrieten wel ontvangen het sacrament, maar niet de waarheid van het sacrament. En dat legt men dan zo uit: wel het teken, doch niet het zegel.

Maar dan weet men toch de belijdenis niet meer zuiver te lezen. Onze belijdenis houdt altijd teken en zegel bij elkaar. De sacramenten zijn teken en zegel. En als dus in artikel 33 van de hypocrieten wordt gezegd, dat ze het sacrament wel ontvangen, maar niet de waarheid ervan, dan betekent dat: ze ontvangen wel het teken én zegel der belofte, maar niet de waarheid, d.w.z. niet het beloofde goed, niet de vergeving en de

wedergeboorte. Ze krijgen niet allen de beloofde heilsgoederen, maar wel ontvangen ze de belofte en de verzegeling daarvan in het sacrament.

En weer zeg ik: het komt er op aan, dat we dit verband tussen het teken en het zegel vasthouden. Anders zit ik weer *met* de vraag.* wat blijft er zo van de doop over? Als dat kon, dat de doop alleen maar een teken was en niet tegelijk zegel, dan heeft mijn doop weer alle waarde verloren. Hoe kan ik dan weten, dat de doop ook mij Gods belofte verzegelt? Ik heb toch houvast nodig? En hoe kan ik dan weten, of mijn doop wel werkelijk zegel is van God? Als God mij nu eens geen zegel gaf? Zo'n doopsleer maakt niemand vast, want ze zet alles op losse schroeven. Wat heb ik aan een zegel, dat misschien wel geen zegel is? En hoe moet ik uitmaken of het werkelijk zegel is in een concreet geval?

Ik wil dat dus zo sterk mogelijk vasthouden: de doop is teken, maar dan verzegelt hij ook: of hij is geen zegel, maar dan maakt hij mij ook niet meer duidelijk dat God me om Christus' wil vergeving en vernieuwing schenkt. Ik zeg dus: in een kerk, die de tucht handhaaft en de zelfbeproeving, daar is de doop altijd teken en zegel. Anders krijgen we allemaal veronderstellingen, vermoedens, onzekerheden, maar geen mens weet dan meer wat hij met zijn doop moet beginnen. Wij hebben niets te veronderstellen, als God de vastigheid van het verbond openbaart, en de trouw van Zijn beloften sacramenteel vastlegt. De belofte van het evangelie maakt Hij mij duidelijk door de doop als teken; en Hij garandeert me dat het ook voor mij is, door de doop als zegel. En als God spreekt, en verzekert, als Hij me probeert te overtuigen door Zijn onveranderlijke vastheid, dan komt daar geen veronderstelling aan te pas.

En wat verzekert Hij me dan? Dat ik wedergeboren ben? Dat ik vergeving der zonden reeds ontvangen heb? Neen, Hij verzekert me niet, hoe het er bij staat met mijn geestelijk leven. Hij verzekert me niet dat ik al wedergeboren ben. Hij verzekert me Zijn belofte. Daarom staat hier dan ook, dat Christus toegezegd heeft. Het is dus geen zaak van dingen die al gebeurd zijn, maar van beloften, die Hij toezegt, en die vast zijn en betrouwbaar. Of een kind, dat gedoopt wordt, werkelijk al wedergeboren is? Niemand, die het weet, en we moeten daarover ook maar niet teveel willen zeggen. We mogen niet wijs zijn boven hetgeen God geopenbaard heeft. Het enige, dat verzekerd wordt, is dat God ons wassen wil in het bloed van Christus, dat Hij ons de Geest wil schenken, die geloof en wedergeboorte werkt.

Maar wanneer dat gebeurt weet niemand. Bij vroegstervende kinderen mogen we geloven, dat God het in hun kindsheid doet.

Maar overigens zeggen de Dordtse Leerregels, dat God het begin Zijner genade in ons werkt door de verkondiging des heiligen evangelies, dat het evangelie is het zaad der wedergeboorte. Geloof en wedergeboorte werkt God door de prediking. En als dus God de genade der wedergeboorte verzegelt, dan garandeert Hij aan de kinderen, die opgroeien, dat Hij ze onder het woord der prediking zal stellen, onder het instrument waardoor de Geest wederbaart. We weten dus niets van wat er in het hart van zo'n kind is gebeurd, we weten alleen dat Gods belofte vast is, dat Hij Zijn Woord houdt. Dan hebben we dus weer niets te veronderstellen, we hebben dan alleen te maken met de trouw van God.

Calvijn spreekt in dezelfde geest zich uit: behalve in het geval van vroegstervende kinderen acht hij de prediking het enige zaad der wedergeboorte, en hij zegt dan ook, dat de doop aan de kinderen bediend wordt tot de toekomstige tijd; voor het ogenblik wil hij aan de doop geen andere betekenis hechten, dan dat hij de belofte verzegelt. Hij speculeert niet en veronderstelt niet, hij houdt zich eenvoudig aan de Schrift: God bekrachtigt Zijn belofte, maar Hij vervult die op de tijd, die Hem behaagt. En daarover maakt hij zich dan verder ook niet druk. En laten wij het ook maar niet doen. Vergeving en wedergeboorte zijn in de doop een zaak van belofte, doch dan van een belofte die vast is. De doop bekrachtigt die immers?

3. En dan het laatste verband, dat ik noemen wilde, dat tussen belofte en eis. Daar is

ook heel wat over te doen geweest, over de vraag of de belofte onvoorwaardelijk is dan wel voorwaardelijk.

En me dunkt: de geschiedenis heeft wel geleerd, hoeveel misverstanden er zijn ook in onze kerken. De één legt zo sterke nadruk op het onvoorwaardelijk karakter van de belofte, dat *hij practisch verwaarloost* de *eis* van geloof en bekering. *Dan* doet men dus net, alsof God bij de doop belooft dat zo'n kind vast en zeker in de hemel komt. En de ander ziet terecht het gevaar, dat zo de eis der nieuwe gehoorzaamheid in gedrang komt, en wil dus alle nadruk leggen op het voorwaardelijk karakter van de belofte. God vergeeft de zonden wel, maar alleen als de mens gelooft. Doch heel licht komt men dan in een gevaarlijk spoor, dat men het geloof van ons laat voorafgaan aan de genade Gods; men doet dan net, alsof het verbond er pas is, als wij het aanvaarden.

En voor beide gevaren moeten we waken. God geeft geen enkele belofte zonder daaraan de eis van geloof en bekering te verbinden. Hij stelt ook geen enkele eis dan op grond van de belofte. De belofte wordt ons geschonken uit louter genade: dan geloof ik nog niet, dan is er bij mij geen verdienstelijkheid, geen goed werk; God is in het verbond altijd de eerste. En als Hij het verbond opricht, dan is het er, ook al geloof ik dan nog niet en al heb ik me nog niet bekeerd, het is er door de beschikking Gods. En zo komt de belofte tot mij onvoorwaardelijk, God stelt van tevoren geen eis, die ik eerst moet volbrengen.

Maar die belofte is toch ook weer nooit zonder de *eis*. Ge weet dat wel uit het doopsformulier, dat de doop ons vermaant en verplicht tot een nieuwe gehoorzaamheid. En dat staat hier ook in deze Zondag. God belooft wel de vernieuwing door de Geest en de heiliging tot lidmaten van Christus, maar dan toch alleen zo, dat wij hoe langer hoe meer de zonde afsterven en in een godzalig onstraffelijk leven wandelen.

God schenkt dus wel de belofte van vergeving en vernieuwing, maar altijd zo, dat onze verantwoordelijkheid wordt gehandhaafd, en Hij belooft de zaligheid alleen aan wie hebben geloofd. Ge kunt dus zeggen: de belofte is onvoorwaardelijk gegeven, maar de vervulling, de uiteindelijke vervulling van die belofte komt slechts in de weg van geloof en bekering, en nooit anders. Want een belofte is altijd een verplichtend ding, nooit iets dat ik negeren kan. En wil men dus van een onvoorwaardelijke heilsbelofte spreken, het is mij wel, als men maar nooit vergeet dat een voorwaardelijke belofte altijd tegelijk is een onvoorwaardelijke verplichting: God legt op alle gedoopten eenvoudig beslag, en eist van hen hart en ziel en alle krachten. Onvoorwaardelijke genade in de doop? Inderdaad; maar daarom ook onvoorwaardelijke gehoorzaamheid vanwege de doop.

Amen.

Zondag 2 Januari 1944.

ZONDAG 27

Lezen: 1 Petr. 3:15-22

Psalm 71:4, 12

Heidelbergse Catechismus Zondag 27

Psalm 71:2

Psalm 105:2, 3, 5

Psalm 111:3, 5

72. Vraag. Is dan het uiterlijk waterbad de afwassing der zonden zelf?

Antwoord. Neen het; want alleen het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest reinigt ons van alle zonden.

73. Vraag. Waarom noemt dan de Heilige Geest de Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonde?

Antwoord. God spreekt alzo niet zonder grote oorzaak; namelijk, niet alleen om ons daarmede te leren, dat, gelijk de onzuiverheid des lichaams door het water, alzo ook onze zonden door het bloed en de Geest van Jezus Christus weggenomen worden, maar veelmeer, omdat Hij ons door dit Goddelijk pand en waarteken wil verzekeren, dat wij zo waarachtiglijk van onze zonden geestelijk gewassen zijn, als wij uitwendig met het water gewassen worden.

74. Vraag. Zal men ook de jonge kinderen dopen?

Antwoord. Ja het; want mitsdien zij, alzowel als de volwassenen in het verbond Gods en in zijn gemeente begrepen zijn, en dat hun door Christus' bloed de verlossing van de zonden en de Heilige Geest, die het geloof werkt, niet minder dan aan de volwassenen toegezegd wordt, zo moeten zij ook door de Doop, als door het teken des Verbonds, der Christelijke Kerk, ingelijfd en van de kinderen der ongelovigen onderscheiden worden, gelijk in het oude Verbond of Testament door de Besnijdenis geschied is, voor dewelke in het nieuwe Verbond de Doop ingezet is.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

Mag ik wel geloven? Dat is de vraag, die velen, misschien wel de meesten in de kerk, gedurig bezighoudt. Daar wordt elke Zondag over het geloof gepreekt, en toch is de zekerheid des geloofs daar uiterst sporadisch. En als we de kerkgeschiedenis nagaan, is het al vele eeuwen zo geweest. In de kerk is veel meer twijfel, veel meer ongelooft, dan kinderlijk vertrouwen van de Heere op Zijn Woord.

Men heeft tegen deze kwaal, die als een epidemie voortwoedt in de kerk, zo voor en na ook wel wat trachten te doen. Men heeft dikke boeken geschreven over de kenmerken der genade, waaraan een Christen zich herkennen kon. Men heeft nauwkeurig acht gegeven op alle beweeg van het godsdienstig zieleleven, en haarfijn beschreven, wat er zo al in het zieleleven van een Christen behoort om te gaan. En men heeft de mensen aangespoord zichzelf te onderzoeken of zij dat nu ook kenden, en men bedoelde eerlijk door deze zelfbeproeving hen te leiden tot het geloof. Maar we zijn met al die dingen nog verder van huis gekomen; de mensen, die elke dag gebogen zaten over de oude schrijvers, hebben het in de regel niet verder gebracht dan tot het zuchten. Maar in de zekerheid staan ze allerminst.

En nu mogen wij daaruit leren: dat het met het geloof heel nauw steekt. Dat er geen teerder ding is dan het geloof. Dat, wanneer men tot het geloof zoekt te komen langs een andere weg dan God heeft voorgeschreven, we het geloof ondermijnen. God bakent zelf de weg des geloofs af, en geeft zelf de middelen om tot het geloof te komen, en daarin bevestigd te worden. En wie een stap zet buiten die weg, en andere genademiddelen aanprijst dan God gaf, die bederft zichzelf en anderen; die is op weg om in het geloof schipbreuk te lijden. Want genademiddelen geeft alleen God! En effectief zijn die middelen alleen door God! Als een mens zichzelf tot het geloof brengen kon, ja, dan konden we onze eigen huismiddeltjes beproeven. Maar juist omdat het geloof niet is uit ons, maar Gods gave, juist nu zullen we God in Zijn genademiddelen eerbiedigen en prijzen. Ik roep u daarom ook vanavond terug van uw eigen wegen naar de weg des Heeren, en van uw surrogaten tot het waarachtige, effectieve genademiddel, dat Hij ons gaf in de doop. Ik spreek u daarom van *God, door de doop ons bewegend tot het geloof*. Want tot het geloof beweegt Hij ons door het Woord, dat Hij spreekt:

1. *bij* de doop.
2. *over* de doop.
3. *in* de doop.

1. Wij willen dus vanavond eerst letten op het Woord, dat de Heere spreekt *bij* de doop. Dat is dus het Woord, dat ge bij elke doopsbediening hoort, en dat ook aan het slot van de vorige Zondag werd genoemd: ik doop u in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.

En het gaat hier zoals dat vaker gebeurt: de meest bekende teksten worden soms het slechtst begrepen; die uitdrukkingen zijn zo afgesleten, dat bijna niemand meer de diepe glans ervan ziet, en ook niemand meer naar de betekenis ervan vraagt.

Maar daarom willen we vanavond eens beginnen met op die term te letten. Wat betekent dat toch: iemand dopen in de Naam Gods?

Nu zou het me niet verbazen, wanneer de meesten dachten, dat het betekent: iemand dopen op bevel van God. Immers als ik iets doe in iemands naam, of naar iemand toega in iemands naam, dan wil dat zeggen, dat ik niet kom uit eigen beweging, maar dat ik gestuurd ben door een ander; dat ik zo'n handeling verricht niet op eigen gezag, maar krachtens ontvangen opdracht van een ander. Maar zo moogt ge niet verstaan de doopsformule: ik doop u in de Naam Gods. Natuurlijk is het wel waar, dat de dominee de doopshandeling voltrekt krachtens de lastgeving, die God hem verleende; maar die woorden "in de naam van" zien toch op iets anders.

Als ge uw bijbel kent, dan weet ge, dat daar van de Israëlieten gezegd wordt, dat ze in

de wolk en de zee "in Mozes gedoopt" zijn. Door de wolkkolom en door de Schelfzee zijn ze in Mozes gedoopt. D.w.z. die wolkkolom en die zee legden een band tussen Mozes en hen. Het waren niet allen losse individuen die die wolkkolom voor zich zagen. Neen, die wolk verbond hen aan elkaar; die wolk verenigde hen rondom Mozes. Het was in de woestijn toch niet zo, dat God zich alleen met Mozes bemoeide? Ja, God sprak wel alleen tot hem, en God handelde alleen met hem. Maar al die woorden en daden gingen alle Israëlieten aan; door de wolk waren ze met Mozes verbonden; het was de Mozesgemeente, die daar voorttrok, en omdat de wolk teken was, dat ze allen bij Mozes hoorden, daarom golden al Gods woorden en daden heel die Mozesgemeente.

En zo was het ook bij de doortocht door de Schelfzee. Toen liet God niet maar Mozes ongedeerd door het water gaan, en God spaarde niet alleen zijn leven voor de dreiging van de aanstormende Egyptenaren; neen, de zee omsloot hen gemeenschappelijk. Ze gingen daar door de zee als een gemeente, waarvan ieder lid met Mozes verbonden was; ze waren verenigd rondom Mozes; ze waren een eenheid in hem.

Iemand dopen in een ander wil dus zeggen, dat er een band wordt gelegd, zo dat de een de ander toebehoort, dat hij staat onder zijn gezag en bescherming. De doop legt een band van gemeenschap met Mozes, en door die band komt alles wat Mozes zegt en doet ten goede aan heel het volk, dat "in Mozes gedoopt" was.

Nu zegt ge natuurlijk: maar hier staat niet, dat we "in God gedoopt" worden. Neen, hier is sprake van "dopen in de Naam Gods". Maar nu moet ge weer vragen: welke betekenis heeft de naam in de bijbel? Wij verstaan dat niet meer. Onze namen zijn grotendeels woorden, zinloze klanken; eigenlijk niet meer dan een nummer, waardoor de een van de ander onderscheiden wordt. We hebben een naam naar grootvader of één of andere tante; maar wat die naam betekent weet eigenlijk niemand meer. En ook al weten we wat onze naam betekent, dan nog is het zeer de vraag of die naam werkelijk op ons past, of die naam werkelijk het kenmerkende van ons karakter en van onze persoon uitdrukt.

Maar voor de Oosterling is de naam veel *meer en* rijker. De naam geeft daar te kennen, wat iemand is; hij is uitdrukking van het karakteristieke en typerende van een mens; en dan niet van die mens in zichzelf, in de teruggetrokkenheid van zijn bestaan, in het isolement van zijn innerlijk leven. Want in de naam treedt iemand op naar buiten; in de naam als zodanig ligt het contact met de buitenwereld vastgelegd. De naam zegt dus nooit wie iemand in zichzelf is, maar wat hij voor een ander is.

En dat mogen we bijzonder wel hier vasthouden, nu wij gedoopt worden in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes. Want als wij het over de Drieëenheid hebben, en die namen noemen van Vader, Zoon en Geest, denken we zo licht dat het gaat over God, zoals Hij in zichzelf bestaat en niet over Hem zoals Hij zich openbaart aan de mensen. We denken heel gemakkelijk, dat die namen Vader, Zoon en Geest zeggen, wie Ze voor elkaar zijn. Maar dit zijn Hun namen; dit zijn Ze voor anderen; d.w.z. het gaat hier niet over Hun onderling leven en Hun onderlinge verhouding, maar over Hen, zoals Ze in gemeenschap treden met ons. Vader betekent niet, dat Hij Vader is voor de Zoon, maar dat Hij Vader is voor ons. En Zoon betekent evenmin, dat Hij voor de Vader de Eniggeborene is, maar dat Hij als de Eniggeborene óns de Vader verklaart. En wederom, Heilige Geest ziet niet op de Geest, zoals Hij werkzaam is voor Vader en Zoon, maar op Hem, gelijk Hij als Geest der heiligmaking aan ons gegeven is.

En nu begrijpt ge, wat het zeggen wil, gedoopt te worden in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes. Het is dit, dat God zelf ons in verbinding stelt met die Drie, Vader, Zoon en Geest. Hij zegt, dat Hij ons deel doet hebben aan zichzelf in alles wat Hij voor mensen wil zijn. Dat ik Zijn eigendom ben. Het eigendom van de Vader, d.w.z. dat Hij mij tot Zijn kind en erfgenaam aanneemt en daarom me van alle goed verzorgen en alle kwaad van me weren of te mijnen beste keren wil. Het eigendom van de Zoon, zó, dat Hij me wast in Zijn bloed van al mijn zonden; zó dat Hij me in de gemeenschap van Zijn dood en wederopstanding inlijft; zó dat ik van mijn zonden bevrijd en rechtvaardig voor God gerekend word. Het eigendom van de Heilige Geest, zó

dat Hij in me woont en me tot lidmaat van Christus heiligt; zó dat Hij me toeigent wat ik in Christus heb, de afwassing der zonden en de dagelijkse vernieuwing des levens, totdat ik onder de gemeente der uitverkorenen in het eeuwige leven onbevlekt gesteld word.

Zo sta ik in de verbinding met God, met Zijn naam, met Hem zelf in alles wat Hij naar Zijn welbehagen voor mensen is.

Nu kom ik terug op de vraag van het begin: mag ik geloven?

En nu antwoord ik: ik móet geloven. Ik mag alles, behalve ongelovig zijn. God speelt, als Hij ons dopen laat, toch geen spel met ons? Als Hij zegt, dat ik bij Hem hoor, dat ik het eigendom ben van Vader, Zoon en Geest in al Hun werken, waaraan zou ik dan het recht ontlenen om dat tegen te spreken, om zelfs maar een vraagteken te plaatsen?

Mag ik geloven? Maar dat kan toch geen vraag meer voor ons zijn? Het antwoord daarop is toch nooit afhankelijk van wat ik over mezelf denk; want ik denk altijd nog te goed van me zelf, en in elk oordeel over mij ben ik een verdorven mens. Maar het antwoord is afhankelijk van de soevereine beschikking Gods over mijn leven: Hij verklaart, dat ik van Hem ben. Hij verklaart dat in het Woord, dat Hij tot mij sprak bij de doop. En nu is het zo. Niet misschien, neen, zeker. God bepaalt, bij wie ik behoer. Hij doet dat soverain, naar Zijn welbehagen.

Hoe ging het bij uw geboorte? Gij hebt uw vader en moeder niet uitgekozen; en zij hun baby evenmin. Maar God beschikte dan in Zijn welbehagen, dat ge het kind zoudt zijn van die ouders. God legt die band. Maar precies zo heeft God naar Zijn welbehagen de band gelegd tussen Hem en u. Hij heeft *gewoon* beslag op u gelegd. Hij heeft niet gewacht tot het moment waarop gij tot het geloof kwaamt; Hij heeft het niet afhankelijk gesteld van uw keus. Maar Hij zwoer bij zichzelf: Zo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heere, deze mens heeft de gemeenschap met de Vader en de Zoon en de Geest.

En nu moeten we het zelf maar weten; *misschien* willen we van die band niets weten; of misschien twijfelen we eraan; maar die band ligt er, krachtens het ontwijfelbaar getuigenis Gods. We komen er nooit meer onder uit. En een andere weg tot het geloof dan deze is er niet. Als ge God niet vertrouwt op Zijn Woord, dan vindt ge het geloof nergens anders. Dan kunt ge alle oude en nieuwe schrijvers bestuderen, uzelf onderzoeken, kenmerkenlijsten opstellen, luisteren naar de bevinding van vrome mensen, maar het haalt allemaal niets uit. Want God is Rechter, die 't beslist. Als ge daarvoor niet buigt, voor de God, die eden zweert, die Zijn verklaringen in het publiek afkondigt, dan komt ge er nooit. 'k Zal nooit kwaad zeggen van de oude of nieuwe schrijvers en van kenmerken evenmin; maar als ge u daardoor laat verhinderen tot het geloven van God op Zijn Woord, dan is dat uw ongeluk. Wat kan het me tenslotte schelen, wat vrome mensen vroeger of nu schrijven? Ik heb met God te maken. En al die dikke boeken kunt ge wel op de plank laten staan, als ge maar dit éne gelooft, wat God zelf tot u zei: Ik doop u in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes. Een ander evangelie is er niet. En als God u zo niet tot het geloof bewegen kan, wie of wat ter wereld zou u dan wel zover kunnen brengen? Bevinding en kenmerken en oude schrijvers en doorgeleide zielen, het is allemaal best. Maar als het komt in de plaats van de enig ware Gód, die zich in Zijn Woord bij de doop aan me openbaart, dan is dat allemaal vervloekt. Al kwam het ook van een engel uit de hemel, het is vervloekt. Het heeft niets te betekenen bij dit éne zinnetje, dat God zelf tot ons zegt. Ben ik tegen de bevinding? Verwerp ik de kenmerken? Natuurlijk niet. Maar dit haat God, dat men van de bevinding een genademiddel maakt, en van de kenmerken een sacrament. Dit haat God, dat men oude schrijvers wel gelooft en niet de enig ware God. O, die zware mensen, die dit Woord Gods onder *hun dikke folianten bedelven; die met hun kenmerkenleer Gods sacramenten kapot maken, die het geloof verhinderen daar, waar God tot het geloof beweegt! Laten we beven voor Gód!*

2. Doch daar is meer. God spreekt niet alleen bij de doop, maar ook over de doop, en ook in dat spreken wil Hij ons tot het geloof bewegen.

Hij noemt de doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden. En de Rooms en leiden daaruit af, dat het doopwater zelf die vergevende en vernieuwende kracht bezit. Rome maakt het doopwater tot een tovermiddel, dat ons de genade Gods toevoert. De catechismus heeft heel goed begrepen, dat dat niet in de bedoeling lag. Alleen het bloed van Jezus Christus, eenmaal aan het kruis vergoten, reinigt ons van alle zonden.

Dus niet het uiterlijk water is de afwassing der zonden. En toch héét het zo. Toch noemt God het zo, hoewel het eigenlijk zo niet is.

Toen vroeg de belijdenis zich af: waarom drukt God zich zo, nu ja, onnauwkeurig uit? Kiest God dan niet met zorg Zijn woorden? Is Hij een mens, slordig in het spreken? Zegt Hij maar wat, zonder te weten, wat Hij zegt? Als God de doop de afwassing der zonden noemt, terwijl hij dat niet zelf is, wekt God dan geen misverstand?

Maar God wil tot het geloof bewegen. Dat gaat Hem boven alles. Als Hij ons zover maar krijgt, daar doet Hij alles voor. Hij bezigt daartoe zelfs stijlvormen, die niet letterlijk-precies zijn. Streeft God ernaar zich zo punctueel uit te drukken als een notaris? Neen, Hij wil dat wij zullen geloven. Het gaat Hem om het grote effect van Zijn woorden. En nu doet Hij als een mens, die om zijn woorden kracht bij te zetten, zijn woorden door opzettelijke onnauwkeurigheid aandikt, die door overdrijving ze onderstreept.

Nietwaar? Zo doen wij mensen ook. Als iemand honderd gulden van me moet hebben, dan kan ik hem een bankbiljet geven van die waarde. Maar ik kan hem ook een chèque schrijven voor dat bedrag. Ook dan kan ik zeggen: daar heb je je honderd gulden. Druk ik me dan nauwkeurig uit? Neen, want zo'n chèque is geen betaalmiddel. En toch maakt niemand bezwaar; want die chèque bewijst, dat die persoon gemachtigd is dat bedrag in ontvangst te nemen. Even zeker als hij dat papiertje heeft, even zeker ontvangt hij zijn geld. We spreken niet nauwkeurig en letterlijk in dat geval, maar we spreken wel de waarheid, en we spreken die zó, dat geen twijfel meer mogelijk is.

En zo doet God ook. Hij laat ons dopen, en zegt: hier hebt ge de wedergeboorte; hier hebt ge de afwassing der zonden. Kan dat geen misverstand wekken? O ja, God wist wel, dat het gebeuren zou. God wist wel, dat de Rooms en dit woord verkeerd zouden gebruiken. Maar dat risico aanvaardt God, omdat Hij tot elke prijs ons overtuigen wil. De mensen moeten weten, dat ze zo zeker van al hun zonden gewassen zijn als uitwendig met het water. De doop is het wettige bewijsmiddel, dat we recht hebben op de vergeving en op de heiligmaking, evengoed als die chèque de uitbetaling garandeert. Goed, zegt God, laat dan maar deze en gene die tekst verkeerd verstaan, als ze maar vast en zeker geloven, dat ze vergeving en wedergeboorte ontvingen. Misverstand met betrekking tot een tekst is niet erg; maar ongeloof en twijfel, dat is erg. Als ze maar geloven. God gebruikt het middel der onnauwkeurigheid om ons tot het geloof te bewegen. Als we maar geloven.

Goed, de Rooms en hebben het mis: het water zelf geeft niet de vergeving. Maar ze hebben dan toch maar begrepen, dat wie gedoopt is, vast en zeker de afwassing der zonden bezit.

Wie is dichter bij het koninkrijk Gods? De Roomse met een verkeerde sacramentsleer, maar toch met vast geloof omtrent de vergeving, dan wel de Gereformeerde met een zuivere opvatting, maar zonder geloof? Een misverstand, een vergissing, ach neen, dat is niet erg. Dat komt in de prediking vanzelf wel terecht, en op de catechisatie. Maar ongeloof, dat is erg. Als God zich uitslooft, als Hij alle middelen aanwendt opdat we toch maar geloven, waarom geloven we dan niet? Wat kan God nog meer doen? God spreekt een wonderlijk vertroostend woord bij de doop; God geeft ook een zeer krachtig getuigenis over de doop. Laat het dan voor misvatting vatbaar zijn, maar voor twijfel is er zeker geen plaats.

Petrus hebben we straks gehoord. Als de storm over de kerk giert en de gemeenten het oordeel zien inslaan in de wereld, dan zegt hij: dat de doop ons nu behoudt van het oordeel. Weer: dat is niet nauwkeurig gezegd. Maar wat kan dat schelen? Als de mensen

maar geloven. Als ze zich maar vastklemmen aan hun doop, ook in onze ontzaglijke tijd, als ze nu maar rotsvast weten: ik word behouden van de toorn, dan weten ze het eigenlijke. En dan komt de rest, een vergissing en een misverstand, vast wel in orde.

De Rooms en hebben het uitwendig waterbad en de afwassing der zonden vereenzelvigd. Natuurlijk, dat hadden ze niet moeten doen. Maar de Gereformeerden zijn bezig de band tussen doop en vergeving door te knippen. Maar wat ze overhouden, dat is een sacramentsbeschouwing, een brokje theologie. Maar de Zoon des mensen, als Hij komt, zal Hij ook gelóóf vinden op de aarde? Daar hebben ze nu weer zes jaar over gekibbeld, over "wezen en verschijning" van het verbond of hoe het verder heten mag; daar hebben ze een leergeschied van gemaakt. Zullen we nu eindelijk maar niet eens weer beginnen met het geloof?

Het is al weer zover in onze kerken, en na de synode is dat helaas zo gebleven, dat men soms dominees die vasthouden aan het "zo waarachtig van onze zonden geestelijk gewassen als uitwendig met het water", het is al weer zover dat men die dominees extremisten noemt, die gevaarlijk zijn voor de kerken, gevaarlijke mensen met wie je heel erg moet oppassen. Maar is dit nu extremisme? Laat het extremisme zijn, God wil ons tot het geloof bewegen. En pas dan komt de theologie aan de beurt.

3. Nu het laatste: dat God ons tot het geloof bewegen wil door het Woord, dat Hij spreekt *in* de doop. Want ge weet, de sacramenten zijn het zichtbaar Woord; ze doen niets anders dan ons wijzen op de belofte des evangelies. En dus is het ook in de doop zelf, dat God tot ons spreekt.

Dat wordt ons zo duidelijk gemaakt in het antwoord over de kinderdoop. Zal *men* ook de jonge kinderen dopen? U voelt wel, welke bezwaren daartegen bij sommigen leefden. Zo'n kind kan toch nog niet geloven. Hoe kan het dan het zegel van de gerechtigheid des geloofs ontvangen? En daarvoor vonden sommigen tenslotte deze oplossing: de kinderen zouden nog wel niet de daad des geloofs hebben, maar wel de hebbelijkheid, wel het geloofsvermogen. Maar erg bevredigend bleek deze oplossing toch ook weer niet. Want immers, bij het opwassen blijkt, dat niet alle kinderen geloven. Als daar een baby ten doop gehouden wordt, kun je er toch eigenlijk nog niets van zeggen, wat eruit groeien zal. En zo lang je dat niet weet, hoe kun je dan dopen?

Wat het fijne van de catechismus is? Dat hij niet eens op die bezwaren ingaat, omdat dat er niets toe doet. Je hoeft niet over een geloofsvermogen te fantaseren, en niet te speculeren, wat er uit zo'n kind groeit. Dat zijn allemaal dingen, waar we niets mee te maken hebben. Dat was ook de fout van de mensen, die wilden dopen op grond van de veronderstelde wedergeboorte. Want zo bouw ik de doop op een zeer wankel basis: op een veronderstelling die straks wel een totale vergissing kan blijken te zijn. Maar ik heb niet te maken bij de doop met het geloof van het kind, waaromtrent ik iets veronderstellen ga; doch met de belofte Gods, waarover ik volkomen zekerheid heb. Ja, als de doop een zegel was op het geloof van ons, dan wist ik met de doop geen raad. Maar het is een zegel op Góds belofte.

En daarom kunnen ook de kleinen worden gedoopt, op grond van Gods gewisse beloften over hen. De doop zegt niet, dat het gelovige kinderen zijn of dat ze wedergeboren zijn. Maar de doop zegt wel, dat ze evengoed als de volwassenen in het verbond en in de kerk begrepen zijn, en dat hun wél is toegezegd de verlossing door Christus' bloed en de Heilige Geest, die het geloof werkt. Dat wel. De doop zegt niet, wie de kinderen straks zullen zijn voor God, maar wél, wie God én nu én straks is voor de kinderen. We zijn niet zeker van het kind, maar we zijn volkomen zeker van God.

Het doopsformulier is daarover zo prachtig. "Hoewel onze kinderen deze dingen niet verstaan, zo mag men ze nochtans daarom van de doop niet uitsluiten, aangezien ze ook zonder hun weten der verdoemenis in Adam deelachtig zijn en alzo ook weder in Christus tot genade aangenomen worden". *Gelijk God spreekt!*

Daar wordt dus gezegd: het is met het in genade aangenomen worden precies als met het begrepen-zijn in Adam. Waarom hebben de kinderen deel aan de overtreding van

Adam? Daarvan weten ze toch niets. Net zo min als van Christus' verlossing.

Hebben ze deel aan Adams zonde omdat ze de hebbelijkheid van het weten hebben? Het weet-vermogen? Daarover bazelt toch geen mens. Ze hebben deel aan Adams val, zonder dat ze het weten of vermoeden, krachtens de rechtvaardige toerekening Gods, God zégt, dat het zo is, en daarmee uit.

Maar precies zo hebben ze deel aan Christus. Niet, omdat ze dat geloven, of omdat ze het geloofsvermogen of de veronderstelde wedergeboorte bezitten. Neen, alleen krachtens Gods rechtvaardige en genadige toerekening, waardoor Hij ze in Christus inlijft, zoals Hij ze eerst begrepen heeft in Adam. God zégt dat het zo is, en daarmee uit. Het is zo, niet omdat de kinderen het geloven of omdat ze het geloofsvermogen hebben, maar omdat God het zegt. We zijn dus maar van één ding zeker: van Gods belofte. En daarop is de doop het zegel, dat God meent, wat Hij zegt; dat Hij niet liegt, dat we Hem hierin werkelijk kunnen vertrouwen.

Ge moet dat goed vasthouden, geliefden. De doop is zegel op Gods belofte, niet op ons geloof. De mensen menen vaak het laatste: dat de doop het zegel is op het geloof. En omdat ze weten, dat niet alle kinderen geloven, durven ze zich niet eerder op hun doop te verlaten, vóór ze geloven. Als ze geloven, ja, dan durven ze zeggen, dat hun doop een echte doop is geweest. Maar zo verliezen ze de doop helemaal. Dan moet ik immers buiten de doop om tot het geloof zien te komen. En als ik zo tot het geloof kom, wat heb ik dan aan de doop? Niets. Als ik geloof, dan behoef ik niet meer te weten, dat mijn doop een echte doop was; ik heb aan het geloof genoeg. Voor zulk een gelovige is de doop volmaakt overbodig. En als hij weer begint te twijfelen, dan heeft hij aan zijn doop weer niets. Want als hij aan zijn geloof twijfelt, twijfelt hij automatisch ook weer aan de echtheid van zijn doop. Zo valt de doop helemaal weg.

Maar nu is de doop zegel op Gods belofte; Hij zegt het in Zijn Woord, en Hij verzekert het me heel persoonlijk in het sacrament, dat ik Zijn kind ben. Hij wil alle twijfel bij mij breken. Hij wil me door de doop brengen tot het geloof, tot het steunen op Zijn belofte; en niet omgekeerd door het geloof me brengen tot waardering van mijn doop als een echte doop.

De doop is altijd echt.

Altijd een zegel. Niet maar voor de gelovigen, evengoed voor de ongelovigen. Als ik eerst moet onderzoeken, of mijn doop wel een echte doop is, waar blijf ik dan? Als ge een gezegeld stuk hebt, gaat ge toch niet onderzoeken of het een echt zegel is? Dan zou het zegel immers elke waarde verliezen! Een zegel dient om de echtheid te bekrachtigen, maar als het zegel mogelijk onecht zou zijn, heb ik aan het zegel niets meer.

En toch is zo de doopsbeschouwing van velen. De doop is misschien wel niet een echte doop geweest. D.w.z. het zegel des Verbonds is misschien wel geen zegel geweest. Maar als ik Gods zegelen niet vertrouwen kan, waarop kan ik dan vertrouwen? Houdt God ons soms voor de mal? Speelt Hij met ons? Is Hij dan een mens, die liegen kan?

Geliefden, God is waarachtig; en daarom zijn Zijn zegelen echt. Uw doop is een echte doop. Als hij dat niet was, zou God geen echte God zijn! Maar God is betrouwbaar, en daarom zijn Zijn sacramenten het ook. Daarom kan ik Hem vertrouwen ook op het Woord, zoals Hij het in het sacrament tot mij spreekt.

Ziet ge nu, dat God u tot het geloof bewegen wil, ieder van u persoonlijk? Het woord bij de doop, het woord over de doop, het woord in de doop, het is alles opdat gij geloven zoudt.

Mag ik geloven? Ach wat! Ik geloof, Heere, want Gij komt op alle manier mijn ongelovigheid te hulp.

Amen.

Zondag 13 September 1942.

ZONDAG 28

Lezen: Hebreëen 10:19-39

Psalm 23:1

Heidelbergse Catechismus Zondag 28

Psalm 23:3

Psalm 103:2, 3, 4

Psalm 119:32, 40

75. Vraag. Hoe wordt gij in het Heilig Avondmaal vermaand en verzekerd, dat gij aan de enige offerande van Christus, aan het kruis volbracht, en aan al zijn goed gemeenschap hebt?

Antwoord. Alzo, dat Christus mij en alle gelovigen tot zijn gedachtenis van dit gebroken brood te eten en van deze drinkbeker te drinken bevolen heeft, en daarbij ook beloofd heeft: eerstelijk, dat zijn lichaam zo zekerlijk voor mij aan het kruis geofferd en gebroken en zijn bloed voor mij vergoten is, als ik met de ogen zie, dat het brood des Heeren mij gebroken en de drinkbeker mij medegedeeld wordt; en ten andere, dat Hijzelf mijn ziel met zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed zo zekerlijk tot het eeuwige leven spijst en laaft, als ik het brood en de drinkbeker des Heeren (als zekere waartekenen des lichaams en bloeds van Christus) uit des dienaars hand ontvang en met de mond geniet.

76. Vraag. Wat is dat te zeggen, het gekruisigde lichaam van Christus eten en zijn vergoten bloed drinken?

Antwoord. Het is niet alleen met een gelovig hart het ganse lijden en sterven van Christus aannemen en daardoor vergeving der zonden en het eeuwige leven verkrijgen, maar ook daarbenevens, door de Heilige Geest, die en in Christus en in ons woont, alzo met zijn heilig lichaam hoe langer hoe meer verenigd worden, dat wij, al is het, dat Christus in de hemel is en wij op aarde zijn, nochtans vlees van zijn vlees en been van zijn gebeente zijn, en dat wij door één Geest (gelijk de leden van een lichaam door één ziel) eeuwiglijk leven en geregeerd worden.

77. Vraag. Waar heeft Christus beloofd, dat Hij de gelovigen zo zekerlijk alzo met zijn lichaam en bloed wil spijzen en laven, als zij van dit gebroken brood eten en van deze drinkbeker drinken!

Antwoord. In de inzetting des Avondmaals, welke alzo luidt: *De Heere Jezus, in de nacht, in welke Hij verraden werd, nam het brood, en als Hij gedankt had, brak Hij het, en zeide: Neemt, eet; dat is mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt: doet dat tot mijn gedachtenis. Desgelijks nam Hij ook de drinkbeker, na het eten des Avondmaals, en zeide: Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in mijn bloed; doet dat, zo dikwijls als gij die zult drinken, tot mijn gedachtenis. Want zo dikwijls als gij dit brood zult eten, en deze drinkbeker zult drinken, zo verkondigt de dood des Heeren, totdat Hij komt; 1 Cor. 11:23-26.*

Deze toezegging wordt ook herhaald door de Heilige Paulus, waar hij spreekt: *De drinkbeker der dankzegging, die wij dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood, dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus? Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen ééns broods deelachtig zijn: 1 Cor. 10:16, 17.*

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

We doen met de Christelijke kerk in deze Zondagen belijdenis van God de Heilige Geest en Zijn genademiddelen. Dat begint in Zondag 25, en dat loopt door tot Zondag 31. Maar dan wil ik het toch heel nadrukkelijk zó zeggen: we doen hier belijdenis van God de Heilige Geest en Zijn genademiddelen. Want, als daar boven Zondag 25 staat: van de genademiddelen, wil dit toch geen ogenblik zeggen, dat die genademiddelen zelfstandig zijn; dat die middelen in zichzelf de kracht tot geloofsversterking hebben; dat ze automatisch werken. Dat leert Rome. Dat leert ook Luther. Maar dat is niet Gereformeerd. Rome en Luther zeggen, dat de goddelijke genade besloten ligt in Woord en Sacramenten. Dan werken die middelen als zodanig, geheel zelfstandig. En dan komen we er toe op die middelen te vertrouwen en die middelen goddelijke eer te bewijzen.

Maar wij hebben beleden, dat we geloven in God; in God alleen; dat we geloven in de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Ge kent dat uit Zondag 8: we belijden God de Vader en onze schepping; God de Zoon en onze verlossing; God de Heilige Geest en onze heiligmaking. We vertrouwen niet op de schepping, maar op God de Vader, de Schepper; zo ook: we geloven niet in de verlossing, maar in God, de Zoon, die verlost; en dan opnieuw: we geloven niet in de heiligmaking, maar we vertrouwen op God, de Heilige Geest, die heiligt. We geloven niet in de werken als zodanig, maar we geloven in God, die werkt. We geloven dus ook niet in de sacramenten, maar in God, de Heilige Geest, die door de sacramenten werkt.

Ge moet dit wel heel goed vasthouden, dat we nooit de genademiddelen als zodanig belijden; maar dat we belijdenis doen van God, die die middelen gaf en erdoor werkt. Als ge dit ook maar even loslaat, en de genademiddelen zelfstandig maakt, weet ge niet meer, wat ge ermee beginnen moet.

We hebben dit gezien voor enkele Zondagen ten aanzien van het genademiddel van de prediking des Woords. De mensen maken dat zelfstandig en ze denken zich dat Woord, en de prediking ervan los van de Geest. Dan is de betekenis van de prediking ogenblikkelijk een zeer dubieus ding geworden. Dan weet ik, als ik in de kerk kom, wel dat ik een preek zal horen, maar dan is het de vraag of dat Woord wat aan mij zal doen; ik zie dan de Geest niet staan achter het Woord; ik zie dan het Woord niet als het zwaard des Geestes, waarmee God zelf strijdt en overwint. Ja, dan kan ik nog allerlei rechtzinnige leringen leren over het Woord en ook over de Geest; ik kan van het Woord zeggen, dat het onfeilbaar is en dat God wil, dat er prediking zal zijn; ik kan van de Geest zeggen, dat Hij het tenslotte moet doen. Maar ik belijd dan toch het Woord niet meer als het zwaard des Geestes; ik belijd dat niet meer gelovig vertrouwend, dat de Geest het Woord als Zijn zwaard hanteert, zovaak er gepredikt wordt. Maar: ik geloof in God de Heilige Geest en onze heiligmaking; d.w.z. ik vertrouw op de Geest, die van het Woord Zijn zwaard maakt; achter elke preek weet ik door het geloof de activiteit des Geestes; en daarom is de kerk zo groot. Dat is niet de werkplaats van de dominee, maar de werkplaats van de Heilige Geest. En alleen daarom wordt elk onnodig verzuim van de kerkdienst zonde; want kerkgang is nooit de dominee zijn klandizie gunnen, zoals ge dit in de week doet *met* de bakker en de groenteboer, en daarom bij hen in de winkel komt. Kerkgang is altijd dit, dat ge u stelt onder de heerschappij van de Geest, opdat Hij met het Woord u regeren zou. Als we dat hier gaan verstaan, is ons kerkelijk leven met één slag weer Gereformeerd; niemand gaat dan deze zomer op de Zondagavond liever wandelen dan naar de kerk; niemand gaat in de kerk zich dan onhebbelijk gedragen. Want we hebben in de kerk met de Geest te maken.

En datzelfde wil ik nu vanavond doortrekken ten aanzien van het Heilig Avondmaal. Ge ziet het Heilig Avondmaal toch niet als iets zelfstandigs, als iets geheimzinnigs op zichzelf; als iets, dat automatisch werkt? Ge moogt zelfs in uw gedachten het Avondmaal niet losmaken van de Heilige Geest. Het Heilig Avondmaal is instrument van de Geest. En ik kan dus over dit instrument niets zeggen, als ik niet vasthoud, dat de Geest dit instrument heeft uitgekozen om daardoor te werken.

De vraag is niet: wat is het Heilig Avondmaal op zichzelf? Maar: wat doet de Geest door het Heilig Avondmaal?

Dus bedien ik u vanavond het Woord van God, de Heilige Geest, en het Heilig Avondmaal.

Ik zeg u dan, dat de Heilige Geest dit instrument gebruikt:

1. op de basis van het geloof.
2. ter bevestiging in het geloof.
3. voor de gemeenschap des geloofs.

1. Ik zei daareven, dat de Heilige Geest het Heilig Avondmaal als Zijn instrument hanteert op de basis van het geloof. Immers, zo belijden we dat hier, dat Christus mij en alle gelovigen van dit brood te eten en van deze drinkbeker te drinken bevolen heeft. En diezelfde gedachte vinden we ook *in* het Avondmaalsformulier, als het daar heet, dat Christus deze spijze alleen voor Zijn gelovigen verordeneerd heeft. Daarom worden we dan ook telkens weer opgewekt, om onszelf te beproeven, of we deze gewisse belofte Gods geloven, dat ons al onze zonden vanwege het offer van Christus vergeven zijn.

Het Avondmaal is dus alleen voor de gelovigen. En dat maakt het velen in de kerk erg moeilijk. Ze zouden wel graag Avondmaal willen voeren, als daar maar niet die conditie was, dat het alleen voor de gelovigen is. En ze zitten met de vraag: ben ik wel een gelovige?

Daar zijn de mensen, die de knoop eenvoudig doorhakken. Ze zeggen: ik weet dit nog niet, of ik wel een gelovige ben. En zolang ik dit niet weet, komt ik aan het Avondmaal maar niet. Dat is heel eenvoudig: "dan maar niet". En ze kunnen het maar moeilijk verdragen van de dominee, die op het vieren van het Avondmaal aandringt in de preek. Ze vinden, dat die man zijn stokpaardje berijdt. En de ouderlingen moeten ook niet bij elk huisbezoek over het Heilig Avondmaal spreken. Dan zeggen de mensen: daar begint u elk jaar maar weer over. Daar zijn er ook hier, die het niet verdragen, dat de eis van het Avondmaal wordt gesteld zonder ophouden. Praat toch ook eens over iets anders. Het heilig Avondmaal is toch alleen voor de gelovigen? Maar daar zijn toch ook anderen, die het er heel moeilijk mee hebben, die wel graag aan het Avondmaal zouden komen, als ze het maar van zichzelf wisten, dat ze gelovigen waren.

Geliefden, we moeten dit vanavond eens rustig onder ogen zien, wat dit zeggen wil, dat dit gebod alle gelovige geldt.

Christus heeft dit gebod gegeven, en Hij laat door Zijn Geest dit gebod uitgaan in de prediking van het Woord. Wij mogen dit rustig zo lezen, dat de Heilige Geest ons dit gebod stelt, want God laat al Zijn wetten afkondigen in de kerk door de verkondiging van het heilig evangelie, d.i. door Zijn Geest.

De Geest stelt deze eis vanavond heel nadrukkelijk hier in de kerk. Aan alle gelovigen. Nu wil ik dit vragen: stelt Hij deze eis ook aan u, die niet weet of ge een gelovige zijt? Wat bedoelt de catechismus hier? Geldt deze eis hier slechts voor een deel van de kerk, alleen voor die mensen, die het zeker van zichzelf weten; en geldt die eis niet voor de andere leden der kerk?

Expres stel ik de vraag zo, opdat we mogen inzien wat aan onze opvattingen vastzit. Als dit gebod geldt alleen voor de gelovigen in de kerk, voor een bepaalde groep in de kerk, en niet voor de anderen, dan zijn we weg. Wie de dingen zo stelt, doet niet maar grote schade aan deze of gene in de kerk, aan een losse ziel, maar hij heeft heel de kerk daarmee grondig bedorven. Wat is de kerk? Nu, ik denk aan Zondag 21: dat Christus zich een gemeente in enigheid des waren geloofs vergadert. De kerk als zodanig is de gemeenschap der gelovigen. En voor de ongelovigen is er in de kerk geen plaats.

En die belijdenis van Zondag 21 moet ge hier niet loslaten. Mij en alle gelovigen, dat wil zeggen: heel de kerk, zonder één uitzondering. Christus beveelt elk lid der kerk

(natuurlijk zodra het tot onderscheid van jaren is gekomen, daarover behoef ik verder niet te spreken) — maar Christus beveelt door Zijn Geest elk lid der kerk Zijn dood te verkondigen. En wie weigert het Heilig Avondmaal te vieren, onttrekt zich daarin aan de gemeenschap der kerk.

Ik weet, dat dit heel scherp gezegd is; ik weet ook, dat lang niet ieder, die tot dusver van het Avondmaal thuisbleef, die consequenties heeft gezien; maar het blijft toch waar: dit gebod is gericht tot elk lid der kerk, en wie daaraan ongehoorzaam is, verspeelt zijn lidmaatschap der kerk. Hij is ongehoorzaam aan het gebod van Christus; hij stelt zich tegenover de Heilige Geest. Ieder van ons wordt door deze wet in de engte gedreven, en daar is niet één van ons, die de kans krijgt aan de greep van Christus te ontkomen, en toch rustig zijn plaats in de kerk te behouden.

Maar is dit gebod dan in de grond der zaak niet een verschrikkelijk ding? Is dit dan niet iets, om voor te huiveren? Dat zou het zijn, wanneer dit gebod ons niet werd gesteld door Christus in de Heilige Geest. Maar nu moet ge vasthouden, wat ik zoëven zei over de sacramenten, dat ze nooit zelfstandig zijn, maar dat altijd de Heilige Geest erachter staat. Als ge dat ziet, wordt ge wel door dit onverbidde bevel in de engte gedreven, maar ge wordt toch tegelijkertijd door de Heere zelf in de ruimte gesteld. Niet in uw zelfverkozen ruimte, maar in de ruimte van de Heilige Geest zelf. Velen kiezen zelf een oplossing: "dan maar niet". Maar de Heilige Geest brengt u tot Zijn oplossing, dat ge niet slechts Avondmaal vieren moet, maar het ook kunt. Immers, de Heilige Geest, die het geloof eist, is het ook, die het geloof geeft. En Hij vraagt het geloof slechts van de kerk, omdat Hij het geloof daar schenkt. Hij wil alleen, dat wij Zijn gave aannemen. Dat moet ge zien, en dan komt ge in de ruimte: de Heilige Geest stelt deze eis alleen aan u, omdat Hij u de genade des geloofs gaf; en Hij stelt u dit gebod niet, om u neer te slaan en u wanhopig te maken, maar om u *in* het geloof te versterken. Hij wil als Werker van het geloof erkend worden. Ieder lid der kerk, dat tot jaren des onderscheids kwam, moet het Avondmaal vieren. Want de kerk is de gemeente, die Christus vergadert in enigheid des waren geloofs. Daarom is dit Avondmaals-bevel gericht tot heel de kerk.

Nu kan ik me indenken, dat bij deze of gene een bezwaar rijst. Dit bezwaar, dat er op die manier te veel aan het Avondmaal zullen komen: dat zo ook de zelfbeproeving in het gedrang komt: "het gaat toch niet zomaar?". Als daar iemand in de gemeente is, die aan zijn zondig leven vasthoudt, die niet tegen zijn zonde strijdt, maar ze koestert, mag die dan ook aan het Heilig Avondmaal komen? Als er nu iemand is, die zo oppervlakkig lid is der kerk, die stipt zijn kerkelijke plichten nakomt zonder echt te geloven, heeft die dan ook toegang tot het Avondmaal? Wat blijft er dan over van de zelfbeproeving?

Toch houd ik vol: elk lid der kerk moet de dood van Christus gelovig verkondigen: er is niemand in de kerk, wie deze eis niet geldt. Wordt het zo te gemakkelijk gemaakt aan de mensen? Wordt er dan geen ernst gemaakt met de zelfbeproeving?

Ik zou het juist willen omkeren: zo wordt met de grootste klem de zelfbeproeving gepredikt. Nu wordt het voor iedereen erg moeilijk. De gangbare opinie maakt het juist veel te gemakkelijk, en die licht de hand met de zelfbeproeving. Natuurlijk, als er iemand is, die niet met zijn zonde wil breken, die niet echt gelooft, die kan niet aan het Avondmaal komen; maar die kan ook geen lid der kerk blijven. Dat is juist mijn grote bezwaar, dat men heel strenge eisen stelt voor de Avondmaalsviering, maar het lidmaatschap der kerk voor iedereen openstelt. Men wil wel die ongelovige, die geen ernst maakt met de dagelijkse bekering, lid laten der kerk. Ze mogen niet aan het Heilig Avondmaal komen, maar ze mogen wel hun plaats in de kerk houden. Wat blijft er zo van de kerk over? Mag de kerk dan een gemengde hoop van gelovigen en ongelovigen zijn? Maar, dan kan ook de heiden kerklid zijn. En dan krijgt men in de kerk een apart kerkje van gelovige mensen, die Avondmaal mogen vieren. Maar dat wil de Schrift niet. Het Heilig Avondmaal vraagt zelfbeproeving. D.w.z., de Geest zet ons dan het mes op de keel. Hij stelt ons voor het alternatief: wat wilt ge nu, geloven of niet, Avondmaal vieren of niet, met uw zonde breken of niet, in de kerk blijven of niet? En ieder moet nu kiezen. We kunnen er niet aan ontkomen: Avondmaal vieren of niet. In de kerk of er uit. De

Heilige Geest kent maar twee mogelijkheden: lid zijn van de kerk, maar dan ook Avondmaal vieren, of geen Avondmaal willen vieren, maar dan ook geen lid van de kerk blijven. Wij stellen practisch altijd weer drie mogelijkheden. Eén groep viert Avondmaal d.w.z. de ware gelovigen; één groep is heidens; maar daartussen hebben we voor het gemak een derde kring van hen, die niet helemaal ongelovig willen zijn, maar toch ook niet van harte geloven. En Wie dan zo leeft dat hij niet aan het Avondmaal durft komen of kan komen, die vindt daar een toevluchtsoord, een asyl, in de kring die hinkt op twee gedachten; die noch positief rechts is, noch beslist links. We hebben tussen de beslist gelovigen en de beslist ongelovigen een tussengroep van onbeslisten. Dat is wel erg gemakkelijk: als het éne me te ver links is en het andere te ver rechts, dan houd ik maar de gulden middenweg, en blijf onbeslist lid der kerk. Maar dat wil de Heilige Geest niet. Hij zegt: één van tweeën: óf rechts óf links, en een tussenstandpunt is er niet. Ge bekeert u of niet, ge gelooft of niet; maar ge kunt in de kerk nooit een "halve" zijn: een beetje meedoen en toch ook weer nooit helemaal meedoen. Ge zijt lid van de kerk, maar dan ook helemaal meedoen, ook bij het Avondmaal; of ge doet niet mee, maar dan kunt ge in de kerk niet blijven.

Wanneer worden de hypocrieten in slaap gesust? Dan, als we een groep van onbeslisten in de kerk toelaten. Dan horen ze er niet helemaal bij, maar ze staan er ook niet helemaal buiten. Maar dat verknoeit de kerk. En als er dus onder u iemand is, die niet van harte geloofde tot dusver en niet in de wegen des Heeren begeerde te gaan: het is Avondmaal binnenkort. Nu kan hij nooit de dans ontspringen. Ja, als er een kring van onbeslisten is in de kerk, dan kan hij zich daarbij voegen. Maar dat bestaat niet. Nu wordt het dus Avondmaal, en hij moet kiezen. De Heilige Geest zegt nu tegen hem: ge moet weten, wat ge wilt. Wilt ge Avondmaal vieren, wilt ge in de kerk blijven, best: maar dan eindelijk ook werkelijk geloven, en met het lidmaatschap der kerk ernst maken; maar als ge u niet bekeren wilt, trek dan de consequentie: dan is er voor u in de kerk geen plaats.

Geliefden, wat wilt ge dus doen? Geloven of niet? Wandelen in de wegen des Heeren of niet? Wie geloven wil, ook al is het nog heel zwak, wie zich bekeren wil, ook al struikelt hij nog telkens, hij moet Avondmaal vieren. Wie niet geloven wil, hij moet ook niet langer doen alsof; misschien kan de kerkeraad op hem geen censuur toepassen, omdat men zijn ongeloof niet kan constateren. Maar hij moet het horen: voor hem is er in de kerk geen plaats. Het bestaat niet, dat iemand ongelovig zou zijn en dan toch op de een of andere wijze bij de kerk zou kunnen behoren. Hij moet zich geen illusies maken. Want in elke preek, en in elke Avondmaalsdienst zegt de Heilige Geest tot hem: ge moet weten, wat ge doet; wat ge doet, doe het haastiglijk.

Het één of het andere. Het is goed voor de hypocrieten, dat het Heilig Avondmaal een besliste keuze vraagt. Ze kunnen nu nooit hun toevlucht zoeken in een asyl voor onbeslisten.

Het is ook goed voor de twijfelende zielen, dat het Avondmaal zegt: het één of het ander. Ook voor hen is er geen uitweg mogelijk naar een plaats, waar ze in hun houding van twijfel jaar en dag kunnen volharden. Dat is zo gemakkelijk: niet aan het Avondmaal, maar toch wel in de kerk. En zo blijft men in de twijfel vastzitten: men komt er nooit overheen. Maar de Heilige Geest brengt de crisis in de kerk, en zegt: geloven of niet. Wat wilt ge nu? Zo dwingt de Heilige Geest ook hen tot de zekerheid te komen. De Heilige Geest kent slechts twee wegen, en zo helpt Hij ook die twijfelaars over het dode punt heen. En dan wordt het heel eenvoudig. Wat wilt ge nu: bij Jezus Christus horen of niet?

2. En wat ge vooral ook moet vasthouden: de Heilige Geest geeft het Heilig Avondmaal ter versterking van het geloof. Daar leeft bij velen zulk een wonderlijke voorstelling ten aanzien van de sacramenten. Men ziet het niet meer als versterkend middel voor zwakken, niet als bevestigingsmiddel voor twijfelaars, maar als beloning voor goed gedrag, als premie voor prima geloof, als kruis-van-verdienste. Het is in sommige streken zo erg daarmee, dat men de Avondmaalstafel openstelt voor slechts enkelen,

voor bijzonder-vromen. Hoe minder leden der gemeente ten Avondmaal komen, hoe liever men het heeft. Men acht het een bewijs dat de niet-komers het met het Avondmaal heel nauw nemen; dat het hoewel geen gelovigen, toch sierlijke leden der kerk zijn, omdat ze bekommerd zijn, en daarom wegblijven.

En die bekommerdheid bestaat dan daarin, dat men het niet gauw gelooft, dat men de gewisse beloften Gods niet zómaar aanneemt. Dat is ook een uitvinding van de duivel, dat hij dat schriftuurlijke woord "bekommerdheid" leert gebruiken ter aanduiding van goddeloze twijfel, van hardnekkig ongeloof. Ge moet dit zien: Christus vraagt geloof. God geeft gewisse beloften, en zegt: dit is het werk Gods, het werk, dat Hem behaagt, dat gij gelooft in Jezus Christus, die Hij gezonden heeft. En op een andere plaats: dit is Zijn gebod, dat gij gelooft. God gebiedt het geloof. Geloof is de enige goede eigenschap van de kerk. Maar velen vinden het een deugd, als de mensen Gods beloften negeren. God eist geloof. Maar vele "zwaren" eisen ongeloof, ook al noemen ze dat voor het gemak "bekommerdheid".

En zo zetten ze alles op de kop. Is het Heilig Avondmaal voor de besten in de kerk, voor de allervroomsten; een soort geestelijke ridderorde voor doorgeleide zielen; een erewijn voor de sterksten?

Maar God geeft het Avondmaal juist vanwege de zwakheid van ons geloof. De mensen zeggen: als ge Avondmaal wilt vieren, moet ge eerst heel ver zijn. Maar God zegt: ge moet Avondmaal vieren, omdat ge nog pas aan het begin staat, omdat ge nog helemaal niet ver zijt en anders ook nooit verder komt. Als de dokter versterkende middelen voorschrijft aan een zwakke, dan zegt *die patiënt* toch ook niet: maar, dokter, ik durf die middelen niet gebruiken, want ik ben nog zo zwak? Daarvoor zijn ze toch juist voorgeschreven? Maar waarom doen we dan bij God anders? Als God in grote genade zich over onze zwakheden ontfermt, en ons behalve het Woord, dat ons eigenlijk genoeg moest zijn, ook nog de sacramenten geeft, omdat we zo zwak zijn in het geloof, moeten wij dan van die zwakheid een argument maken om Gods versterkende genademiddelen te laten staan? Als we vast waren in het geloof, dan hadden we geen sacramenten nodig, dan hadden we aan het Woord voldoende. Maar we zijn zo zwak en daarom ontfermt God zich over ons. De mensen zien God bij de Avondmaalstafel vaak alleen maar als een strenge Rechter. Ze zien Hem niet als de in liefde bewogen Vader, die de zwakheid van Zijn kinderen kent, en liefderijk geneest. Ze zien Hem niet als de grote Geneesmeester onzer zielen. Wanneer zullen we toch eens de liefde Gods verstaan, en Hem in Zijn grondeloze barmhartigheid niet langer verachten? Ja, de mensen, die oordelen hard. Als we wat dicht bij elkaar leven en wat heel veel van elkaar weten, dan zetten we ons in de rechterstoel: "die ook aan het Avondmaal? Die moest maar niet komen. Die staat nog zover ervan af".

Maar God, die een zeer streng Rechter is, is tegelijk een zeer barmhartig Vader voor allen, die Zijn Naam aanroepen en tot Zijn genade vluchten. En als de mensen van een broeder zeggen: "die moest maar niet komen, die is er nog lang niet aan toe", dan zegt God van dat kind: "Wat is het toch nog zwak! Wat heeft het het Avondmaal toch nog nodig". De broeders in de kerk staan direct met opgeheven handen, en de zusters ook wel, en ze maken een afwerend gebaar: wegblijven! Maar de Vader staat met uitgestrekte handen, en Hij nodigt al Zijn zwakke kinderen: Komt allen tot Mij.

Meent ge, dat God een God is, die ons in ons geloof wil laten omkomen, die ons in wurgende twijfel wil laten ondergaan? Maar dan kent ge God niet, want God is liefde. Wat vader, wiens zoon om brood bidt, zal hem een steen geven? Zou dan de hemelse Vader Zijn kind, dat naar het geloof snakt en naar zekerheid, dat bidt om de genade des Heiligen Geestes, dat kind uitsluiten van het Avondmaal om het te gronde te laten gaan aan de twijfel en het overgeven aan de duivel? Als gij geen stenen voor brood geeft aan uw kinderen, hoeveel te minder uw Vader. Gij richt de tafel toe voor mijn aangezicht, Gij maakt mijn hoofd vet met olie, mijn beker is overvloeiende. God schenkt die beker telkens weer vol. Dacht ge, dat God wel een tafel toericht, maar Zijn kinderen daaraan niet nodigt, doch ze weert? God is liefde!

3. En dan dat schone geschenk, dat Hij ons hier geeft. Hij versterkt niet slechts het geloof, maar Hij sticht de gemeenschap des geloofs. De catechismus zegt er dit van: daarbenevens ook...

Met het heilig lichaam van Christus verenigd worden, zodat we been zijn van Christus' been en vlees van Zijn vlees. Ge kent dat uit het scheppingsverhaal van Eva. Adam juicht als hij ontwaakt: deze is ditmaal been van mijn beenderen, en vlees van mijn vlees; men zal ze Manninne heten, omdat ze uit de man genomen is. Hij is verrukt over de huwelijksgemeenschap met zijn vrouw: been van zijn beenderen, dat is de meest intieme gemeenschap. En zo intiem als het was tussen Adam en Eva, zo intiem is het tussen Christus en ons. Onze vaders spraken bij dit punt graag van "mystieke Unie", van de verborgen levensgemeenschap tussen Christus en ons. Het woord is wat gevaarlijk, want aan de term mystiek kleven nu eenmaal vele ketterijen. En nu moogt ge het woord wel vasthouden, als ge maar goed ziet, wat het inhoudt.

Wat is die mystieke Unie? Is dat een verborgen gemeenschap der ziel? Zoiets als het "uur der minne" in de mystiek? Is dat gevoelszaligheid? Een soort verzinken in Christus, waarbij ge niet meer denkt, doch slechts geniet? Is het een eenwording met Christus, waarbij uw verstand is uitgeschakeld, en uw activiteit ook, een toestand van verrukking en extase?

Nu, dan wil ik die term "vlees van Zijn vlees en been van Zijn beenderen" eerst eens zien in het raam der Schriften. Paulus neemt die woorden van de huwelijksseenheid over, als hij het heeft over de innige gemeenschap tussen Christus en Zijn kerk. Ge weet het wel: "deze verborgenheid is groot, doch ik zeg het, ziende op Christus en de gemeente. Zoiets als tussen Adam en Eva is deze Unie, alleen oneindig heerlijker".

Het is nu eenmaal niet anders, Paulus gebruikt deze term der mystieke Unie in de brief aan de Efeziërs. En dat is de brief over de kerk. Nu, dit is al een heel belangrijk gegeven. Mystieke Unie is slechts mogelijk in de gemeenschap met de kerk. De kerk slechts kan zeggen als bruid: been van Zijn beenderen, Zijn lichaam zijn wij. Maar daarom kan ieder persoonlijk slechts de mystieke Unie belijden als lid der kerk. Ja, nu is het jammer, dat we zo heel veel onderscheidingen hebben gekregen, en daarmee uiteengerukt, wat God verbonden had. We spreken van kerk als organisme en kerk als instituut, van zichtbare en onzichtbare kerk. En zo langzamerhand is het mode geworden, dat men zweert bij de onzichtbare kerk. Voor de zichtbare kerk geneert men zich nogal eens een keer, maar van die onzichtbare kerk wil men zich graag lid noemen. En men begrijpt niet, dat men dan eigenlijk gaat zitten in de stoel van God. Voor ons is er geen andere kerk dan de zichtbare, en dat is precies dezelfde kerk als de onzichtbare. Deze kerk, met haar gebreken en ellendigheid, zoals wij die zien, is dezelfde kerk, die God ziet, die Hij volmaakt ziet, ook in haar schoonheid en reinheid in Christus.

En dan die kwestie van organisme en instituut. Ik zal maar niet spreken over die termen. Maar het feit ligt er, dat velen niet veel moeten hebben van het instituut. Ze zijn ruim, ze zien over de kerkmuren heen, en het ambt achten ze van ondergeschikt belang.

Maar geliefden, dan verstaan we niets meer van de mystieke Unie, zoals Paulus ze ons tekent. Die kerk, die hij het lichaam van Christus noemt, been van Zijn beenderen en vlees van Zijn vlees, dat is niet de onzichtbare, maar de zichtbare kerk, aan welke hij schrijft. Die kerk daar in Efeze is het lichaam van Christus.

En dat is dan niet maar de kerk als organisme, maar dit is heel bepaald de kerk als instituut. Want Christus heeft tot de opbouw van Zijn lichaam gegeven apostelen en profeten en herders en leraars. Het is de kerk met die bepaalde dominee en die bepaalde ouderlingen en diakenen, en zó, als ambtelijk vergaderde gemeente, is ze lichaam van Christus en heeft ze de mystieke Unie.

En de catechismus belijdt, wat Paulus verkondigt. We worden door de Geest met Christus' lichaam verbonden, d.i. met Zijn kerk, en dientengevolge worden we door één geest, gelijk de leden van het lichaam door één ziel, geregeerd. Dat is weer de kerk, zoals die zich vertoont in de wereld en ambtelijk vergaderd wordt, het instituut, waarbij

de gelovigen staan ingeschreven *met* hun kinderen als "leden". "Zo zijn wij velen (leden van de gemeente te Corinthe) één lichaam".

Nu, geliefden, die weldaad ontvangen we bij het Heilig Avondmaal: zeg maar gerust "mystieke Unie", maar denk dan aan uw eigen kerk. We worden met Christus hoe langer hoe meer verenigd. Met Zijn lichaam. D.w.z. met de kerk alhier, met deze bepaalde kerkeraad, met de broeders en zusters naast me in de bank. Dat is mystieke Unie. Het is de gemeenschap der heiligen, volgens Zondag 21.

Ik heb wel eens de mening horen verdedigen, dat je gerust Avondmaal kon vieren in een andere kerk; heel de kwestie van het instituut kon men buiten beschouwing laten, als het ging over het Avondmaal. Dat was puur een kwestie van gemeenschappelijk geloof, geen kwestie van dezelfde kerkeraad. Maar, mystieke Unie is een kwestie van het kerkinstituut. Daarom kan ik bij het Avondmaal, bij dat feest der mystieke Unie, nooit de kerkmuren wegdenken. Ik kan niet Avondmaal vieren *met hen*, die met mij niet de gemeenschap der kerk willen oefenen.

Daar zijn velen buiten de Gereformeerde kerken, met wie ik graag Avondmaal zou willen vieren. Maar dan moet het eerst komen tot kerkelijke gemeenschap. En Avondmaal vieren op conferenties e.d. is spelen met de kerk, spelen met de mystieke Unie, is vergrijp tegen de wet van het Avondmaal zelf.

Velen zeggen: als je maar één geloof hebt, dan kun je samen aan het Avondmaal zitten. Maar de belijdenis zegt: even wachten. De kerk is geen bagatel. Eén geloof? Ja, maar dan ook één kerkeraad!

En daarom ook is het Heilig Avondmaal één der argumenten, om aan te dringen op, en actief mee te werken voor de eenheid van alle gelovigen. Voor hun eenheid, niet met negéring van hun ambt, maar voor hun eenheid ónder hetzelfde ambt. De versplintering der gelovigen vloekt met het Heilig Avondmaal als instrument der mystieke Unie. Nu moet er dus aan elke Avondmaalstafel zijn het gebed om de eenheid der kerk. O, God, wij zitten hier nu aan Uw tafel, we hebben gemeenschap met Christus en met elkaar; maar breng nu ook die anderen hier, die hier horen en vandaag nog niet zijn, die de kwestie van het instituut hebben gebagatelliseerd of verkeerd gesteld. Regeer ons door één Geest, maak ons tot één lichaam, onder één kerkeraad.

Dat is mystieke Unie. Mystieke Unie: ze is verborgen; ons leven is met Christus verborgen in God; we worden verborgen geregeerd door Christus. We zien er lang niet alles van. Het is verborgen, en toch zeer openbaar. 't Is de kerk, onzichtbaar en toch altijd tegelijkertijd zichtbaar. 't Is de kerk, organisme en toch altijd instituut!

En natuurlijk, dan behoort daartoe ook de vrede met God, de blijdschap des harten over de verzoening. Maar, daartoe beperkt het zich niet. Het is niet in de eerste plaats passief genieten, maar actief werken. Door de Geest geregeerd worden, dat is: Zijn wet gehoorzamen. Het is: met Christus werken Zijn éne werk, bedienen Zijn éne ambt. Het is: Gods naam belijden, onszelf Hem offeren; het is: tegen de zonde strijden in alle verhoudingen, in alle vormen.

Ik geloof het Heilig Avondmaal als instrument der mystieke Unie. D.w.z. ik geloof de opbouw der kerk-als-instituut. Ik geloof, dat de Heilige Geest ons daar aan Christus en aan elkaar verbindt, opdat we gezamenlijk Zijn werk zouden werken in de wereld, en in die werkgemeenschap met Christus, in die gemeenschappelijke strijd tegen de Antichrist, ook zouden kennen de vreugde der levensgemeenschap met Christus en met elkaar, de vreugde van het beginsel van het eeuwige leven.

Amen.

Zondag 23 Maart 1941.

ZONDAG 29

Lezen: Hebreëen 10:5-23

Psalm 111:3

Heidelbergse Catechismus Zondag 29

Psalm 111:5

Psalm 40:4, 6, 7, 8

Psalm 16:3, 6

78. Vraag. Wordt dan uit brood en wijn het wezenlijk lichaam en bloed van Christus?

Antwoord. Neen; maar gelijk het water in de Doop niet in het bloed van Christus veranderd wordt, noch de afwassing der zonden zelf is (waarvan het alleen een Goddelijk waarteken en verzekering is), alzo wordt ook het brood in het Avondmaal niet het lichaam van Christus zelf, hoewel het naar de aard en de eigenschap der Sacramenten het lichaam van Christus Jezus genaamd wordt.

79. Vraag. Waarom noemt dan Christus het brood *zijn lichaam* en de drinkbeker *zijn bloed*, of *het Nieuwe Testament in zijn bloed*, en Paulus *de gemeenschap des lichaams en bloeds van Christus*?

Antwoord. Christus spreekt alzo niet zonder grote oorzaak; namelijk, niet alleen om ons daarmede te leren, dat, gelijk als brood en wijn dit tijdelijk leven onderhouden, alzo ook zijn gekruisigd lichaam en zijn vergoten bloed de waarachtige spijs en drank zijn, waardoor onze zielen ten eeuwigen leven gevoed worden; maar veelmeer om ons door deze zichtbare tekenen en panden te verzekeren, dat wij zo waarachtiglijk zijns waren lichaams en bloeds door de werking des Heiligen Geestes deelachtig worden, als wij deze heilige waartekenen met de lichamelijke mond tot zijn gedachtenis ontvangen, en dat al zijn lijden en gehoorzaamheid zo zekerlijk onze eigen is, als hadden wij zelf in onze eigen persoon alles geleden en Gode voor onze zonden genoeg gedaan.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

We doen hier in deze Zondag belijdenis van het Heilig Avondmaal des Heeren. Het is één van die Zondagen, die opvallen door lange antwoorden en moeilijke zinsopbouw, en al in onze catechisatiejaren hadden we om die redenen met deze Zondag weinig op. En vooral: ik ben wel bijna zeker dat vandaag ons het hoofd er niet naar staat, ons bezig te houden met deze polemieken tegen de Roomsen. Het woord "leergeschillen" staat onder ons in een vrij kwade reuk. En als het nu nog actuele kwesties waren! Maar dit hier is voor ons besef al zo hopeloos verouderd. Die twist over het Avondmaal tussen Protestant en Katholiek ligt al weer eeuwen achter ons. En meer dan verouderde geschillen tussen Protestanten en Katholieken interesseert ons vandaag de gemeenschap tussen die beide groepen in de nood en strijd van dit ogenblik. Nietwaar? Soms maakt het op ons in deze tijd wel eens de indruk alsof men de dogmatische verschillen wat op de spits gedreven heeft, en vergeten heeft al dat andere waarin men het eens was. En vooral nu, in onze tijd, lijkt dit geschil zo betrekkelijk, zo onbelangrijk, als het er op aankomt. Alle dingen waarover we ons vroeger druk maakten, hebben vandaag grotendeels onze belangstelling verloren; het schijnt zo onbeduidend geworden bij de ontzaglijke gruwel en het leed van deze oorlog. Dat is ook een stuk oorlogsmentaliteit: wat we vroeger absoluut noemden, schijnt vandaag relatief; kloven, die vroeger een afgrond leken, schijnen ons vandaag heel goed te overbruggen; alles is zo klein en onbelangrijk geworden, vergeleken bij dat ene, dat nu onze harten vervult; alles is eigenlijk geabsorbeerd door de oorlog. Protestant of Katholiek: maar wie praat daarover als aller leven in gevaar is, als aller hart zwaar is van zorg, als van beide kanten er jongens zitten in hetzelfde kamp en bij hetzelfde transport?

Zo wil ik maar vragen: heeft Zondag 29 ons in deze omstandigheden wat te zeggen? Want catechismusprediking moet toch ook prediking blijven, geen dogmatische verhandeling, geen theoretische theologische uiteenzetting, maar prediking, boodschap Gods aan ons hier en nu, vertroosting, geest en leven; ze moet me iets geven voor vandaag en morgen, voor de verschrikkingen nu en voor de onzekerheden van morgen.

Maar juist als we het zo stellen, als we vragen naar de belofte Gods voor ons vandaag, juist dan wordt Zondag 29 actueel. Want hoe ook de oorlog ons leven beïnvloeden mag, hoe moe ons ook dit alles maken mag, wat is het feit dat de geschiedenis beheerst? Is dat de oorlog, óf is dat het kruis van onze Heere Jezus Christus? Maakt onze tijd met de oorlog het kruis betrekkelijk, of worden de verschrikkingen van nu ondergeschikt aan de heerschappij van het kruis?

En als het kruis de wereld beheerst, dan wordt ook de Avondmaalsvraag weer brandend, en dan heeft de twist over het sacrament, juist vandaag weer, een absoluut karakter. Want als we snakken naar de vertroosting van Christus, als we begeren Hem in deze nood ons nabij te weten, dan is het weer een levenskwestie, op welke wijze Christus in de wereld aan Zijn kruis effect verleent, op welke wijze Hij, in het sacrament ook, tot ons komt.

Want in de dagen dat de catechismus werd opgesteld en door de kerk aanvaard, woedde ook de oorlog met verschrikkelijk geweld, toen rookten de brandstapels, toen ook waren de moeiten groot en de dreigingen vele. Maar juist omdat men de gemeenschap met Christus begeerde temidden van al die ontzettende dingen, juist daarom heeft men over het Avondmaal gedacht en, toen het nodig bleek, ook getwist. Het was geen theologenruzie, maar een levenskwestie voor elke Christen, die zomaar uit zijn bed kon worden gelicht.

Zo spreken we vanmiddag over het *Heilig Avondmaal van de Middelaar Gods en der mensen*. Het Avondmaal zegt ons dan:

1. dat Hij in eenmaal bij God is klaargekomen.
2. dat Hij in vele malen met ons zoekt klaar te komen.

De catechismus voert in deze Zondag de strijd met de Roomsen, en werkt dat in de

volgende Zondag nog nader uit. En, zoals ik zei, maakt juist dat deze Zondag actueel voor ons, die midden in ons leven van nu de gemeenschap met Christus begeren.

Schijnbaar heeft de Roomse kerk hier een groot voordeel boven ons. Want zij zegt, dat brood en wijn veranderen in het lichaam en bloed van Christus, m.a.w. bij het Avondmaal hebben we maar niet de tekenen van Christus' lichaam, maar daar hebben we Hemzelf, daar is Hij ons lichamelijk nabij. En omdat brood en wijn veranderen in het lichaam van Christus, daarom is de breking des broods en het vergieten van de wijn een offerande; wat Christus aan het kruis deed, dat herhaalt Hij bij elke mis: Hij geeft zichzelf over als een lam ter slachting, we kunnen Hem hier proeven en tasten, we kunnen Hem, die hier met vlees en bloed tegenwoordig is, ook aanbidden.

Dan laat ik verder maar rusten alles wat de Roomse eredienst overigens indrukwekkend maakt, de wierook en de zangerige gebeden; de dienst is daar bedwelmend en betoverend. Maar ook al was verder alles even sober als bij ons, dan blijft dit toch een geweldig ding: dat Christus naar Zijn vlees en bloed in de kerk vlak bij ons is, dat daar een altaar staat waarop werkelijk geofferd wordt. Want nu daar geofferd wordt, nu zet Christus Zijn kruis daar vlak bij ons, midden in ons leven, voor ons te tasten en te grijpen. Dat moet ge u voorstellen: in de kerk, daar zitten de mensen, boos en schuldig, maar voor hun ogen wordt het offer der verzoening gebracht, en hun mond raakt het aan.

Wat is het kruis dan nabij! Wat wordt het dan een werkelijkheid! Daar zitten de mensen, gebogen en verslagen door het leed, maar Christus is daar lichamelijk bij hen.

En dan moet ge daarmee eens vergelijken onze eredienst en onze Avondmaalsleer: Christus lichamelijk in de hemel. Wat is Hij van ons ver! Hij is daar gezeten ter rechterhand des Vaders. Wat is toch de afstand groot tussen Zijn glorie en ons grauwe leven! We vieren de gedachtenis van Zijn dood. Wat is dat allang geleden! Wat verbleekt alles toch bij ons. Wat staat Zijn kruis ver van ons af, wat staat Zijn troon ver van ons af. En je kunt je niet overeind houden, als Hij niet vlakbij is, als Zijn kruis geen werkelijkheid voor ons is.

Het Avondmaal spreekt van een Christus die hoog is, die ver weg is; de mis spreekt van Christus, die ons nabij is, die tot ons is neergedaald.

Kunnen wij vandaag nog Avondmaal vieren, geliefden? D.w.z. hebt gij in uw zonde en nood hier beneden genoeg aan de psalm: wie heb ik nevens U omhóóg?

Geeft de mis niet veel en veel meer?

Laten we dankbaar zijn, geliefden, dat onze vaderen daarover gevochten hebben, dat ze met hand en tand het Avondmaal hebben verdedigd tegen de betovering der mis. Toen ze deze Zondag schreven, toen hebben ze zich vastgeklemd aan de rijkdom van de verhoogde Christus boven de Christus, die offert, en ze beklommen liever de brandstapel dan dat ze zich de troost van het Avondmaal lieten roven.

Want welke Christen is rijk? Wie kan de ontzettingen van deze tijd doorstaan, de man van de mis of die van het Avondmaal? De mis zegt: Christus moet nog geofferd worden, elke dag opnieuw. Het Avondmaal zegt: Christus is met Zijn offerande in eenmaal gereed gekomen, en dat herhaalt zich nooit. De één zegt: Hij is nog bezig, maar de ander roemt: Hij is al klaar bij God. De één zegt *met* Paulus: Christus is het die gestorven is; de ander zegt het ook, maar hij voegt er iets aan toe: Christus is het die gestorven is, maar wat méér is, die ook opgewekt is, die ook ter rechterhand Gods is, die ook voor ons bidt.

Wie is dus arm, de Roomse of de Gereformeerde? De één wil nog offeren; d.w.z. elke dag staat hij weer voor de muur die hem van God scheidt. De ander zegt: ik heb de toegang met vertrouwen. Maar dat is rijkdom: boven ons, in deze wereld, de hemel te zien openstaan; de Roomse moet elke dag de sleutel halen, en de volgende dag zit toch weer de hemel op slot; maar wij mogen ingaan in het binnenste heiligdom. Rome heeft schijnbaar de gemeenschap met Christus; zij suggereert zich dat ze Hem hier lichamelijk

bij zich kan brengen, maar ondertussen is de hemel boven hen gesloten. Maar wij hebben werkelijk de gemeenschap met Hem: Hij is ver weg, daarboven, en God ook woont in de hemel, en toch we kunnen Hem zomaar bereiken.

Rome troost zich met het kruis, en verlengt dat kruis tot haar altaar, maar ze troost niet met die betere troost, dat Christus daarboven bij de Vader voor ons bidt. Voor ons bidt, d.w.z. voor ons, zoals we het nu hebben, voor ons in alle ellende en leed, voor ons met onze grote jongens, voor ons als de vaders in het buitenland werken en de moeders er alleen voor zitten, voor ons met al onze onrust en spanning. De mis biedt niet die zoveel rijkere troost, dat Christus zit ter rechterhand Gods, d.w.z. dat Hij de teugels in handen houdt, dat deze bezeten wereld toch bestuurd wordt, en dat dat stuur ligt niet in de handen van een vreemde, maar van onze Heiland, dat we toch op weg zijn naar het paradijs Gods en de eeuwige vrede.

2. Maar nu ik dat zeg, nu gevoelen we het wel allen weer: wat staat dat toch ver van ons af. Het is als ijle muziek uit een onwezenlijke wereld. Zolang we hier in de kerk zitten, is het mooi, maar morgen is de spanning er weer en al die afschuwelijke dingen, en houdt het dan maar vast, wat het Avondmaal ons leert, dat Christus in de hemel is en dat Hij daar voor ons bidt. Gij kent dat toch ook, dat gevoel dat dit alles zo vreemd is en zo onwerkelijk; het zégt je vaak zo weinig.

Daarom is Zondag 29 ook zo mooi. Het Avondmaal betekent, dat Christus in één offerande bij God is klaargekomen; maar het zegt ook, dat Hij met ons nog lang niet is klaargekomen. Hij moet er lang over doen, Hij moet vele middelen gebruiken en ze telkens weer gebruiken, Hij moet een sterke taal spreken en vele malen spreken, om ons te verzekeren.

Verzekeren — daar ligt achter, dat er bij ons de twijfel is en het ongeloof, dat we er vaak zo weinig houvast aan hebben.

Rome heeft de mis, het herhaalde offer. Wat is dat toch arm. Zij laten Christus bij God werken, terwijl Hij daar allang gereed is door Zijn offerande, eenmaal aan het kruis geschied. Dat offer is bij God overbodig, dat offer van de mis. Maar ook: het geeft aan de mensen niets. Als de mensen geslingerd worden, als ze geen grond meer onder de voeten hebben, wat doet Christus dan aan hen, hoe helpt Hij hen er overheen?

Rome heeft dan geen antwoord.

Maar de catechismus spreekt van het Avondmaal als van een sacrament. Christus doet hierin iets aan ons, Hij leert ons, en Hij verzekert ons.

Hij leert ons. Hij spreekt in het Avondmaal een taal zo simpel, dat ieder ze kan verstaan. Hij kiest een beeld uit ons gewone leven van elke dag. Hij zegt: brood en drank voeden u, nietwaar? En daar is toch de jacht van uw leven naar, daar geven we vooral vandaag vele uren voor om het nodige te krijgen. Maar zoiets doe Ik nu ook. Ik geef u Mijn lichaam en bloed, om uw geestelijke honger en kommer weg te nemen. Zo simpel is het nu. O ja, daarover kunnen de geleerden lange vertogen schrijven, zo moeilijk, dat een gewoon mens het niet meer volgen kan. Als ge soms de verhandelingen der theologen leest over de sacramenten, dan begint het u te duizelen. Als ge toch maar vasthoudt, dat Christus heel eenvoudig spreekt: Ik geef u Mijn vlees en bloed, Ik voed u tot het eeuwige leven; dat is net zo iets als wanneer ge brood eet om uw leven te verlengen. Hoe Christus dat dan doet, dat is een mysterie, net zo goed als ook de spijsvertering een groot mysterie is. Maar Hij doet het, het is net zoiets als met eten en drinken, en zo gevoed worden. En als Hij ons te eten en te drinken geeft dan kunnen we toch niet wegblijven? Net zo min als we thuis aan tafel onze plaats leeg laten? O, als ge de mensen vandaag scharrelen ziet om wat groente en wat melk, en ge bedenkt dan dat ze de Avondmaalstafel voorbijlopen. O neen, ik verwaarloos nu de zelfbeproeving niet, maar hoe zullen we het eeuwige leven hebben, als we niet eten en drinken Zijn vlees en bloed? Als dat voor ons niet even gewoon is als ons dagelijks brood. En dat, nu Hij het ons zo duidelijk maakt, en er zo simpel van spreekt.

En zo nadrukkelijk tevens. Hij verzekert ons, dat we zo zeker deel hebben aan Hem als aan brood en wijn. Dat is dus de absolute zekerheid. Zo zeker Zijn vlees en bloed als brood en wijn. Zo zeker het eeuwige leven als we het tijdelijke leven hebben. Nu, dan kunt ge toch niet meer volhouden, dat het vreemd is en onwerkelijk. Hij verbindt die hemelse werkelijkheid van vergeving en voorbede en wereldheerschappij, Hij verbindt die hemelse werkelijkheid aan de werkelijkheid hier beneden, de werkelijkheid van brood en wijn, Hij maakt ze even tastbaar en reëel als ons eten en drinken van elke dag. Het is geen werkelijkheid meer buiten en boven en achter deze werkelijkheid, waarin we leven en tobben, maar Hij draagt die werkelijkheid van het eeuwige leven binnen in de vormen van ons tijdelijke leven; Hij maakt dat we de vergeving en Zijn voorbede en Zijn wereldheerschappij kunnen tasten en grijpen, evengoed als brood en wijn, evengoed als al die afschuwelijke dingen, die zulk een barre werkelijkheid voor ons zijn geworden. Hij maakt de zaligheid in Hem even tastbaar en concreet als de verschrikkingen van deze tijd tastbaar zijn en concreet.

Dat gaat zelfs zover bij Hem, die wil om ons te overtuigen, om het werkelijkheid voor ons te maken, dat Hij onnauwkeurig spreekt. Hij zegt dan toch maar: dit is Mijn lichaam. De Rooms en hebben dat verkeerd begrepen en gezegd: dat brood is dus Zijn vlees. En daarop hun hele leer van de mis gebouwd. Wij begrijpen dat beter: het is teken en zegel van Zijn lichaam, beeld en garantie. Maar al wist Christus ook, dat de Rooms en zich vergissen zouden, en dat daar veel narigheid van komen zou, die prijs was Hem niet te hoog. Hij sprak het dan toch maar: dit is Mijn lichaam, opdat wij er maar nooit aan zouden twijfelen, dat we werkelijk deel hebben aan Hem. Aan Zijn verzoening, aan Zijn leven, aan Zijn voorbede, aan Zijn bescherming, aan Hemzelf met al Zijn schatten en gaven.

Nietwaar, zo doen wij ook onder elkaar: als we iemand willen overtuigen dan spreken we niet al te nauwkeurig en precies, maar dan kiezen we krasse uitdrukkingen, dan overdrijven we wat, dan kiezen we woorden die niet helemaal letterlijk te nemen zijn, maar die door hun krasheid alle twijfel doden.

En zo doet Hij ook, Hij zegt het expres wat onnauwkeurig, maar daarom extra kras, want Hij wil ons verzekeren. Hij wil, dat wij onze twijfel overwinnen en ons ongelooft. Hij wil dat wij, nu de oorlog ons afmat en Christus zo vreemd voor ons wordt en zo buiten ons leven staande, Hij wil het werkelijkheid voor ons maken, opdat we houvast zouden hebben. Daarom spreekt Hij zo simpel, dat ieder Hem begrijpen kan, en tegelijk zo kras en nadrukkelijk, dat ieder Hem wel geloven moet.

Wat hebben we dus vandaag nodig? We moeten weer naar de kerk toe, en we moeten nu de weg naar het Avondmaal vinden, ook al hebben we het nog nooit durven vieren; anders blijft Christus buiten ons leven staan. Dan wordt alles wat in de bijbel staat voor u in deze tijd een mooi sprookje, wel mooi, maar toch onwerkelijk, en dan gaat ge aan de rauwe werkelijkheid van uw leven ten onder, als ge niet vasthoudt, dat Hij Zijn genade in het Avondmaal even werkelijk maakt als de verschrikkingen van ons leven; dat Zijn waarborgen even reëel zijn als de onzekerheden en de spanningen waarin we moeten leven.

En dan is er nog iets. Christus garandeert niet slechts het eeuwige leven als iets toekomstigs, maar Hij werkt het reeds als een bezit in deze tijd. Door de werking des Geestes worden we Zijn ware lichaam en bloed deelachtig, staat hier, en in de vorige Zondag, dat we met Zijn heilig lichaam hoe langer hoe meer verenigd worden, al is het dat Hij in de hemel is, terwijl wij nog op aarde zijn. Dat wil zeggen: Hij verbindt ons aan zich aan Zijn kruis, maar ook aan Zijn glorie.

Zo zeer worden we met Hem verenigd, dat Hij Zijn lot en Zijn heerlijkheid reeds op en in ons legt. Dan ligt de glorie van het eeuwige leven al breed en rijk over de gebrokenheid en de tragiek van nu. Ge merkt dat soms als ge een brief leest van hen wier leven genomen werd onder de donkerste omstandigheden, eenzaam en ellendig, en de glorie van de hemel straalt erin door, en ge zegt stomverbaasd: hoe is dat mogelijk, meer dan overwinnaars te zijn door Hem, die ons heeft liefgehad? Dat breekt al door, dat wordt al

zichtbaar aan deze kant. Maar dat is nu de vrucht mee van het Avondmaal: Hij verbindt ons met Zijn lichaam en bloed, d.i. ook: Hij stort Zijn heerlijkheid reeds in ons en over ons uit.

Nu stel ik dus de vraag van het begin: maakt onze tijd het onderscheid tussen de Roomse en de Gereformeerde sacramentsbeschouwing betrekkelijk? Kunnen we zeggen: wat interesseert ons dat, nu er zo veel op het spel staat? 'k Geloof, het is juist andersom. De Gereformeerde Avondmaalsleer maakt de verschrikkingen van deze oorlog betrekkelijk. O neen, dan onderschatten we ze niet, en dan huiveren we nog wel, maar het einde is toch: wie zal ons scheiden van de liefde van Christus, verdrukking of benauwdheid of vervolging of honger of dood? In dit alles meer dan overwinnaars. Onze uitwendige mens verdorven, nochtans inwendig vernieuwd van dag tot dag.

Amen.

Zondag 30 Januari 1944.

ZONDAG 30

Lezen: 2 Corinthe 13

Heidelbergse Catechismus Zondag 30

Psalm 139:5, 6

Psalm 139:14

Psalm 130:2, 3, 4

Psalm 26:1, 12

80. Vraag. Wat onderscheid is er tussen het Avondmaal des Heeren en de Paapse Mis?

Antwoord. Het Avondmaal des Heeren betuigt ons, dat wij volkomen vergeving van al onze zonden hebben door de enige offerande van Jezus Christus, die Hijzelf eenmaal aan het kruis volbracht heeft, en dat wij door de Heilige Geest Christus worden ingelijfd, die nu naar zijn menselijke natuur niet op de aarde, maar in de hemel is, ter rechterhand Gods zijns Vaders, en daar van ons wil aangebeden zijn. Maar de Mis leert, dat de levenden en de doden niet door het lijden van Christus vergeving der zonden hebben, tenzij dat Christus nog dagelijks voor hen van de Mispriesters geofferd worde, en dat Christus lichamelijk onder de gestalte des broods en wijns is, en daarom ook daarin moet aangebeden worden; en alzo is de Mis in de grond anders niet, dan een verloochening der enige offerande en des lijden van Jezus Christus, en een vervloekte afgoderij.

81. Vraag. Voor wie is het Avondmaal des Heeren ingesteld?

Antwoord. Voor degenen, die zichzelf vanwege hun zonden mishagen, en nochtans vertrouwen, dat deze hun om Christus' wil vergeven zijn, en dat ook de overblijvende zwakheid met zijn lijden en sterven bedekt is; die ook begeren, hoe langer hoe meer hun geloof te sterken en hun leven te beteren. Maar de hypocrieten en die zich niet met waren harte tot God bekeren, die eten en drinken zichzelf een oordeel.

82. Vraag. Zal men ook diegenen tot dit Avondmaal laten komen, die zich met hun belijdenis en hun leven als ongelovige en goddeloze mensen aanstellen?

Antwoord. Neen; want alzo wordt het verbond Gods ontheiligd, en zijn toorn over de ganse gemeente verwekt. Daarom is de Christelijke Kerk schuldig, naar de ordening van Christus en van zijn Apostelen, zulken, totdat zij verbetering huns levens bewijzen, door de Sleutelen des hemelrijks uit te sluiten.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Wij moeten vanavond samen spreken over de zelfbeproeving voor het Heilig Avondmaal. En dat is een moeilijk werk, om in gehoorzaamheid aan de Schriften van deze dingen te spreken. Ge weet, dat er de laatste jaren in de kring onzer kerken wel het een en ander over de zelfbeproeving is te doen geweest, en dat ook op dit punt de misverstanden legio waren.

Het bleek toen wel, dat we nog niet voldoende tot helderheid waren gekomen over deze dingen. En we moeten dus ook vanavond worstelen om ons inzicht te verdiepen, en zo almeer tot de volmaaktheid in het geloof voort te varen.

Daarom zou ik ter inleiding twee opmerkingen willen maken. De eerste is deze: het gaat over de zelfbeproeving *voor het Heilig Avondmaal*. Ik weet wel, zulk een opmerking lijkt een beetje banaal. Want dat weet ge allen allang. Nu, het is ook mijn bedoeling niet, dit uit te geven voor een geweldige ontdekking. Ge weet dit inderdaad allang. Maar tóch heeft het, juist in verband met de moeilijkheden die hier gerezen zijn, tóch heeft het zin, dat we ons de betekenis daarvan realiseren, dat de Schrift de zelfbeproeving in verband brengt met het Heilig Avondmaal. Want immers, nu is ons door de Schrift een gebod opgelegd. God zelf heeft deze zelfbeproeving gesteld tussen onze doop en het Avondmaal. En ik en gij, we hebben geen recht dat verband te negeren. Op het moment dat ik overga tot dat grote werk der zelfbeproeving, mag ik niet vergeten, dat achter die zelfbeproeving reeds iets anders staat: God heeft mij laten dopen. En God eist nu die zelfbeproeving op grond van wat Hij in de doop aan mij verzegelde. Als ik mijn doop negeer, dan hangt op datzelfde ogenblik heel de zelfbeproeving volkomen in de lucht.

En het tweede, wat ik wilde zeggen, is dit: de zelfbeproeving is een *goed werk*. Ook dat zal niemand onbekend zijn. Maar laten we nu toezien. Want wat zijn goede werken? Straks in Zondag 33 komt dat aan de orde; maar ik mag toch vanavond daarop wel vooruit grijpen. Goede werken zijn "alleen die uit waar geloof, naar de wet Gods, alleen Hem ter ere geschieden, en niet die op ons goeddunken of op menseninzettingen gegrond zijn". Onder deze grondwet der goede werken staat ook de zelfbeproeving. Het gaat hier niet om ons goeddunken, om een kerkelijke bepaling. We moeten ook in dit stuk ons van onze eigenwilligheid bekeren tot de gehoorzaamheid aan de wil Góds. Want er is inderdaad heel wat zelfbeproeving gegrond op eigen goeddunken en op menselijke inzettingen. We moeten dus ook hier bereid zijn onze lievelingsdenkbeelden en traditionele opvattingen prijs te geven, wanneer ze niet zouden zijn naar het Woord Góds.

En zo wil ik u nu het Woord Gods brengen over

De zelfbeproeving tussen doop en Avondmaal

Deze zelfbeproeving moet, om werkelijk een goed werk te kunnen zijn, geschieden:

1. alleen uit een waar geloof.
2. alleen naar de wet van God.
3. alleen tot eer van God.

1. Het eerste, wat ik u vanavond wil zeggen, is dus dit, dat de waarachtige zelfbeproeving moet geschieden uit waarachtig geloof. En dat roept ons als vanzelf Zondag 7 in de herinnering, waar immers van dat ware geloof die prachtige omschrijving is gegeven, dat het niet alleen is een stellig weten of kennis waardoor ik alles voor waarachtig houd wat ons God in Zijn Woord heeft geopenbaard, maar ook een vast vertrouwen door de Heilige Geest in mijn hart gewerkt, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden geschonken is, uit louter genade alleen om de verdienste van Christus' wil.

En dit ware geloof van Zondag 7 moet dus de bodem zijn waaruit de zelfbeproeving opkomt, zal ze tenminste op de naam van waarachtige zelfbeproeving aanspraak kunnen maken.

Nu is het nodig, dat we alle aandacht geven aan de beide elementen die in Zondag 7 worden genoemd. Natuurlijk weet ge wel, dat het geloof niet in tweeën uiteenvalt. Het geloof is niet een samenstelling van historisch geloof, waardoor ik de bijbel aanvaard en daarbij dan nog een persoonlijk vertrouwen, waardoor ik de vergeving der zonden aanneem. Het ware geloof is nooit historisch geloof plus dan nog iets. Want historisch geloof is vals geloof, ís tenslotte geen geloof, is een bepaalde vorm van ongelooft. En het ware geloof is nooit de samenstelling van vals geloof, ongelooft, plus dan nog iets.

Maar toch heeft die omschrijving van Zondag 7 dit voor, dat daarin een dubbel element wordt aangewezen. Het eerste is, dat ik alles voor waarachtig houd wat ons God in Zijn Woord heeft geopenbaard. Dat betekent dus voor ons vanavond, dat de waarachtige zelfbeproeving uitgaat van het geloof, dat het Woord Gods de waarheid is. En daardoor is nu ónze zelfbeproeving zo scherp onderscheiden van de zelfbeproeving der ongelovigen en heidenen.

Want ge moet dat goed in het oog houden: elk mens kan zichzelf beproeven. Dat is niet een specifieke werkzaamheid der gelovigen slechts; dat is iets, waaraan elk mens op zijn tijd doet. Ook een heiden heeft momenten, waarop hij kritisch zijn eigen leven gaat bekijken, waarin hij zich afvraagt hoe hij staat tegenover zijn god. En ook de heiden kan daarin volkomen eerlijk zijn. Hij heeft zijn geloof immers; hij heeft zijn voorstelling omtrent zijn god, en over de vraag wat die god van hem eist. En nu kan ook hij volkomen eerlijk zich afvragen of hij in zijn dienst van zijn afgod trouw is, of hij niets gedaan heeft, waarover zijn god zich vertoornen kan. En precies zo kan ook de moderne wereldling, die niet tot de heidenen gerekend wenst te worden, maar nog veel minder ooit tot de gelovigen gerekend kan worden, zo heeft ook de modérne wereldling zijn buien, waarin hij zijn eigen leven gaat toetsen. Hij zal uiteraard zich daarin niet stellen voor het aangezicht van een god, want daaraan gelooft hij niet; maar hij zal zich toch afvragen, of zijn leven wel strookt met zijn zedelijke idealen, of hij wel beantwoordt aan dat wat hij zichzelf en anderen als levensnorm stelt. En die ongelovige kan dat ook oprecht doen. Eerlijkheid is heus geen privilege van de mensen der kerk.

Maar dan gevoelt ge ook, waar het verschil ligt tussen de christelijke zelfbeproeving en die van heidenen en ongelovigen. Dat verschil ligt niet in de subjectieve eerlijkheid, in de persoonlijke oprechtheid waarmee men dat onderzoek verricht; maar het ligt hierin, dat de één daarbij uitgaat van de waarachtigheid der openbaring en de ander niet. Elke heiden, elke ongelovige is ook in zijn allereerlijkste zelfbeproeving vervreemd van de kennis Gods en van het burgerschap Israëls.

Waarachtige zelfbeproeving baseert zich dus altijd op de Schrift. Maar daarmee zijn we er nog niet. Want nu moet ge niet vergeten dat andere moment uit Zondag 7, dat het ware geloof altijd betekent een vast vertrouwen in de vergeving der zonden. Het ware geloof is nooit, dat men wat God zegt voor kennisgeving aanneemt, maar het is dit. dat men dat Woord hartelijk vertrouwt, dat men in de belofte der genade rust.

En dit tweede moment maakt het ons mogelijk de waarachtige zelfbeproeving scherp af te grenzen van veel zelfbeproeving, die in de kerk gevonden wordt; ik bedoel de zelfbeproeving waarbij men wel het Woord Gods als maatstaf nemen wil, maar waarbij men toch niet uitgaat van dat kinderlijke vertrouwen, dat niet alleen anderen maar ook mij vergeving der zonden van God geschonken is. Want hoe stellen heel veel mensen zich in tegenover de zelfbeproeving? Wel zo, en ge weet wel, dat dat ook hier lang geen uitzondering is: men heeft indertijd eens belijdenis van zijn geloof gedaan. Maar nu komt de Avondmaalstafel in zicht, en nu moet alles op losse schroeven worden gezet. Indertijd heeft men voor God en Zijn gemeente beleden, dat men al zijn zaligheid van Hem verwachtte in Jezus Christus; men heeft beleden dat men een kind Gods zich wist. Maar nu bij de zelfbeproeving moet daarachter een vraagteken worden gezet. Men begint dan dus zo: ik heb dat toen wel gezegd, maar ís het wel zo? Bén ik wel heus een kind van God? Heeft God mij werkelijk in genade aangenomen?

En dat nu is een zelfbeproeving die wel heel ernstig lijkt, en die het ook inderdaad aan heel veel mensen erg moeilijk maakt, maar die toch funest is voor de kerk van Christus.

Dit is een zelfbeproeving die het geloof breekt. Want immers, hier wordt uitgangspunt van het zelfonderzoek de twijfel: *bén ik wel een kind Gods? Mag ik dat wel aannemen?*

En vanzelf, als men zo eenmaal begonnen is, en dus in de twijfel zijn uitgangspunt heeft genomen, vanzelf wordt dan daardoor ook de methode van het zelfonderzoek bepaald. Want hoe moet ik nu tot de zekerheid komen, dat ik een kind Gods ben? Wel, men gaat zichzelf onderzoeken, zijn eigen geestelijk leven analyseren, een inventaris opmaken van zijn geestelijk kapitaal. Men onderzoekt dan of er wel echt berouw is, of er ook gevonden wordt een toevluchtnemen tot het bloed van Christus, of er ook een gezindheid is om voortaan beter te doen. En als men die dingen bij zichzelf bespeurt maakt men daaruit op, dat men zichzelf voor een kind Gods houden mag, dat je er toch niet buiten staat, en dat je dus ook aan het Avondmaal komen mag. Maar levert dat onderzoek een negatief resultaat op, zodat je van je geestelijk leven niet veel zeggen durft, ja, dan durft men ook geen Avondmaal vieren.

Wat is nu de fout van dit zelfonderzoek? Men doet het wel echt eerlijk, in oprechtheid; vaak hebben die mensen het geestelijk ontzettend benauwd. Maar wat is de fout?

Mag ik het proberen duidelijk te maken met enkele voorbeelden die ik op de catechisatie ook nogal eens gebruik?

Ge weet wel, dat de overheid indertijd voorschreef een verplichte periodieke keuring van autobussen. Want het liet toen met het reizigersvervoer wel wat te wensen over. De bussen waren vaak zo gammel, en stuur en remmen vaak in die mate defect dat het reizen eigenlijk levensgevaarlijk was. Toen heeft de overheid gezegd: die bussen moeten eens in de zoveel maanden worden nagekeken en geïnspecteerd. Maar hoe deed dan die meneer, die de bussen moest keuren? Begon hij dan met de vraag: zou dit wel een autobus zijn? Begon hij dan dus *met* als uitgangspunt de twijfel, of dit wel een bus was? En hoe was dan vervolgens zijn methode? Ging hij dan zeggen: er is een chassis, en een carrosserie, er zitten wielen aan en daar zitten banden om, er is een motor, er is een stuur, er zijn remmen, er zijn ook stoeltjes, dus dit is een autobus?

Natuurlijk niet. Hij zag wel met één oogopslag, dat het een bus was. Dat kan elk kind van een paar jaar u wel vertellen. Hij gaat bij zijn werk dus uit van het geloof, dat hij met een bus te doen had. Maar nu was zijn taak, alles te controleren, of de stuurinrichting geen defecten vertoonde, of de remmen wel in orde waren, of de bouw wel voor zoveel personen berekend was enz. Als hij ergens een mankement ontdekte, gelastte hij reparatie; en als alles in orde bevonden werd, werd een rijvergunning afgegeven.

Hij begint dus niet met de twijfel: is dit wel een bus, om dan door controle der onderdelen tenslotte tot de conclusie te komen: dit is een bus. Maar hij ging uit van de zekerheid: dit is een bus; en de controle bedoelde alleen na te gaan, of alle onderdelen normaal functioneerden. Indien dat het geval was, kon men verder rijden, maar anders moest men eerst de wagen in reparatie geven.

Of, neem een dokter aan een consultatiebureau voor t.b.c.

Als er iemand bij hem komt voor onderzoek, begint die dokter dan met de vraag van twijfel: zou deze patiënt wel longen hebben, om dan op grond van allerlei waarnemingen vast te stellen, dat de man heus longen heeft? Natuurlijk niet; hij begint zijn onderzoek in de vaste overtuiging dat die man longen heeft; hij wil alleen maar nagaan of die longen normaal functioneren. Is er niets aan de hand, dan kan die man zijn gang gaan; zijn er verontrustende symptomen, dan moet hij rust gaan nemen.

In beide gevallen dient het onderzoek dus niet, om vast te stellen, *óf* men wel met een bus, met een mens met longen te doen heeft; maar daarvan uitgaande, wil men onderzoeken of die bus, resp. die longen normaal functioneren.

En zo kunt ge de beelden vermenigvuldigen. Een getrouwde vrouw, die zichzelf beproeft aangaande haar huwelijksleven, begint niet met de twijfel *óf* ze wel getrouwd is, maar daarvan uitgaande, onderzoekt ze zichzelf of ze wel inderdaad zo leeft als het haar in het

huwelijk betaamt.

En nu keer ik terug naar de zelfbeproeving voor het Heilig Avondmaal. Ik mag daarin niet beginnen met de twijfel: ben ik wel een kind Gods, om dat dan vervolgens vast te stellen aan de hand van allerlei kenmerken: berouw over de zonde, gebed om vergeving, lust in de kerkgang enz. Maar ik moet uitgaan van de zekerheid, dat ik een kind Gods ben, en daarvan uitgaande heb ik nu mezelf te onderzoeken, of ik als kind van God normaal functioneer.

Uitgangspunt van alle waarachtig zelfonderzoek is dus het ware geloof, dat ik door God tot kind ben aangenomen. Evenmin als een getrouwde vrouw in haar zelfbeproeving zich afvraagt, óf ze wel getrouwd is, maar het feit van haar huwelijksverhouding juist maakt tot de basis van haar onderzoek, of ze wel werkelijk naar de wetten van het huwelijk leeft, evenmin mag geen Christen zich afvragen of hij wel in de verhouding van kind is gesteld; hij moet het feit van het verbond juist maken tot grondslag van heel zijn zelfbeproeving. Hij mag niet vragen: leef ik wel in het verbond? Als hij daaraan twijfelt, is er geen noodzaak meer voor de zelfbeproeving, en verliest die alle zin. Hij moet juist omgekeerd zeggen: ik leef in het verbond; dat is de grote verhouding, waarin de Vader mij naar Zijn welbehagen heeft gesteld; maar leef ik nu naar eis van het verbond? Hoe kan een vrouw zichzelf beproeven op het punt van haar huwelijkstrouw, als ze twijfelt aan haar gehuwde staat? Hoe kan een gelovige zichzelf beproeven op het punt van zijn verbondstrouw, als hij niet weet in het verbond met God te leven? Als hij twijfelt aan zijn "staat"?

Het is toch eigenlijk zo ontzaglijk simpel.

Want ge moet er wel op letten, geliefden; het gaat hier over *zelf*beproeving. In alle verbonden zijn twee partijen: God en mens. God belooft Zijn genade, de genade van het kindschap; de mens is geroepen tot de nieuwe gehoorzaamheid. Waarover gaat het nu in de zelfbeproeving? Moet ik dan onderzoeken, of Góð wel getrouw is? Natuurlijk niet, ik heb er slechts mee te maken, of ik van mijn kant in oprechtheid voor de Heere leef. Stel u voor, dat ik ging vragen: zou de Heere wel doen, wat Hij heeft beloofd? Dat is immers puur ongeloof. Dat is toch het in twijfel trekken van Zijn belofte. Zelfbeproeving betekent toch, hoop ik, bij ons niet, dat we de Heere van leugen gaan verdenken?

Neen, zelfbeproeving is, dat we onszelf toetsen, of we werkelijk in de nieuwe gehoorzaamheid wandelen. Maar die zelftoetsing kan niet meer plaats hebben, als ik aan God twijfel. Als er geen verbond is, als God niet mijn Vader is, als Hij me niet heeft gewassen door het bloed van Christus, waarom zou ik dan nog verplicht zijn in de nieuwe gehoorzaamheid te wandelen? Zo verliest de zelfbeproeving haar mogelijkheid, haar noodzaak, haar zin.

Hoe kan ik weten of ik de juiste houding aanneem tegenover God, als ik in twijfel verkeer over Gods verhouding tegenover mij? God is toch in het verbond de eerste. Mijn verhouding tot Hem wortelt toch in de verhouding, die Hij heeft aangenomen tegenover mij? En als ik van het laatste niet weet, hoe kan ik dan nog de eerste zuiver bepalen? Als ik twijfel aan God, aan de waarachtigheid van Zijn beloften, hoe zal ik dan nog ooit tegenover die God me zuiver stellen? Hij vraagt van mij als eerste stuk der nieuwe gehoorzaamheid, dat we Hem betrouwen van ganser harte. Maar als ik uitga van de twijfel ten opzichte van Hem, hoe zal ik dan nog mezelf kunnen beproeven, of ik Hem wel waarlijk betrouw? Als ik twijfel aan Zijn trouw, behoef ik me niet meer te onderzoeken of ik wel geloof. Ik twijfel immers al? Waarom zou ik moeten geloven in een God, die Zijn belofte misschien wel niet houdt, die misschien die belofte wel niet serieus heeft gemeend? Als Zijn trouw dubieus is, is er voor mijn vertrouwen geen plaats meer.

Daar is veel zogenaamde zelfbeproeving die in wezen niets anders is dan verkapte twijfel aan de trouw Gods. Zou dat een werk zijn, de Heere aangenaam?

Wij zullen onszelf beproeven, inderdaad. Maar alleen op deze basis, dat Gods verbond van geen wijken en wankelen weet. Want achter de zelfbeproeving ligt de doop. En van

de betekenis van de doop hebben we nog pas tot u gesproken dat God ons daarin verzegelt al Zijn beloften. En niet alleen heeft Hij het die éne keer gezegd bij mijn doop, maar elke Zondag is daarop gevolgd de bediening des Woords. God is maar doorgegaan met beloven, altijd maar weer beloven. En op grond daarvan vraagt Hij nu, dat ik mezelf beproeven zal, hoe ik tegenover Hem sta. Want Gód is wel waarachtig, maar alle mens leugenachtig. Daarom zullen we onszelf beproeven, hoe wij staan tegenover Hem. Of wij in de nieuwe gehoorzaamheid wandelen, waartoe Hij ons door de doop vermaant en verplicht.

2. We gaan nu over tot het tweede, en komen dus van het uitgangspunt tot de wijze der zelfbeproeving. En Zondag 33 leert ons, dat elk goed werk en mitsdien ook de zelfbeproeving moet geschieden "alleen naar de wet Gods" en niet naar ons goeddunken of naar menseninzettingen.

Het is van belang daarop te letten, omdat eigen willekeur en menseninzettingen in ons geloofsleven vaak een grote rol spelen. Ge weet dat dat ook het geval was en is bij de zelfbeproeving.

Vroeger had men in veel plaatsen een bizonder vrome ziel, naar wie de mensen voor het Avondmaal toegingen; en van haar advies hing het dan af, of men gaan zou, ja dan neen. En wat is er niet ontzaglijk gewerkt met de kenmerken. Ik had het daarover een vorige maal: men heeft dikke boeken vol geschreven over alles wat er bij een Christen gevonden moet worden. Het is in vroeger eeuwen tot vervelens toe uitgeplozen, waarin een bijna-Christen verschildte van een ware Christen. Gelukkig worden die boeken weinig meer gelezen. Maar ze oefenen in zoverre nog invloed, dat ze de gedachten van velen uit de oudere generatie nog beheersen. We kennen allemaal de geweldige kracht der opvoeding, en een mens maakt zich niet licht los van wat hem met de paplepel is ingegeven.

Ik zeg niet, dat in die boeken soms niet waardevolle opmerkingen te vinden zijn. Maar over het geheel genomen hebben ze de ware zelfbeproeving meer geschaad dan gediend. Ik heb ook hier te leven alleen naar de wet Gods. Het doet er tenslotte zo bitter weinig toe, wat een ander nodig oordeelt; want die mij oordeelt is de Heere. Daar is maar één Wetgever en Rechter, God! En nu, o mens, wat eist de Heere van u, dan recht te doen en weldadigheid lief te hebben, en ootmoedig te wandelen met uw God?

Daar is maar één kenmerkenboek, dat werkelijk gezag heeft, de tien geboden. God heeft het niet nodig geoordeeld, vele boeken vol te schrijven. Hij geeft Zijn wil klaarlijk te verstaan.

En als ik mij dus zelf waarlijk beproeven ga, dan toets ik me zelf niet aan een menselijke maatstaf, aan een oude schrijver, maar dan laat ik over me gaan de tucht van Gods wet. Hij zegt dat ik geen andere goden voor Zijn aangezicht mag hebben. Ik mag alleen Hem als God vereren, alleen op Zijn Woord mijn betrouwen stellen. Het eerste gebod vraagt van mij geloof. En bij de zelfbeproeving vraag ik me dus af, of ik inderdaad Hem op Zijn Woord geloof. En zo ook bij al de andere geboden: of ik Hem vereer op de wijze die Hij bevolen heeft, of ik Zijn Naam belijd en Zijn dag heilig, of ik eer allen die over mij gesteld zijn enz. Het Avondmaalsformulier is daarin ook zo mooi. Als die lange lijst van zonden wordt voorgelezen en de daaraan schuldigen vermaand worden van de tafel des Heeren zich te onthouden, dan volgt het formulier gewoon de tien geboden.

En daarheen moeten wij terug. En zie, geliefden, als we dat doen, dan wordt alles concreet en eenvoudig. Als ik die boeken lees waarin het zieleleven haarfijn wordt geanalyseerd, dan word ik wanhopig. Het maakt je zo grondig in de war. Zeg gij nu maar eens precies, wat uw gevoelens zijn, wat er leeft op de bodem van uw ziel, wat daarbinnen zo gist en bruist: het is niet eens precies te noemen zelfs. En al zoudt ge het alles kunnen opsommen, dan nog kunt ge nooit precies zeggen, waaruit het nu opkomt. Het ligt daar van binnen vaak zo wonderlijk door elkaar. Neem nu maar eens het gebed. Als ge bidt, is dat dan het pure werk des Geestes bij u? Maar dat is het immers nooit? Daar liggen heel vaak velerlei motieven dooreengevlochten: de kracht der opvoeding,

behoefte aan de gemeenschap met God, een stuk sleur, een stuk eigenwilligheid. Kerkgang, daarin kan van alles meespreken: gewoonte, lust naar het Woord; maar ook wel het hangen aan een bepaalde predikant, of ge doet het omdat ge u anders verveelt, ja, wat kan het allemaal niet zijn? En dat ligt dan alles zo zeldzaam dooreengestrengeld vaak, dat ge het niet meer uit elkaar kunt halen. Als ge dus een staat zoudt moeten opmaken van uw geestelijk leven, dan komt ge in de war. Want wat is het nu eigenlijk geweest?

Maar God stelt u voor Zijn wet, heel concreet, en Hij vraagt: hoe was uw geloof en hoe uw kerkgang en hoe uw huwelijksleven en hoe uw zakendoen? Beantwoordde het aan Mijn gebod?

Als we daarop het antwoord geven, ontdekken we over heel de linie een angstig tekort. De zwakheid van het geloof en de boze lusten van ons vlees treden overal aan het licht. Maar dan vraagt God verder: laat u die zonde onberoerd, of hebt ge er last van? Leeft ge er overheen, of snakt ge naar de vergeving? En gelooft ge die grond van Mijn beloften? En wilt ge nu voortaan weer strijden de goede strijd des geloofs?

Kijk, daarop kan ik het antwoord geven. In het geloof ben ik dan met alle drie stukken bezig. Nogmaals: in het geloof!

Sommige mensen zijn bang om de zelfbeproeving te gaan doen uit het geloof. Ze menen, dat we dan zo gemakkelijk over de zonde heenleven. Dat we zullen zeggen: het is me al weer vergeven, en dan maar weer in onbekeerlijkheid voort zullen leven. Maar dat is dwaasheid. Hoe meer ik bij de zelfbeproeving uitga van het geloof dat God om Christus' wil mijn Vader werd, hoe meer ik me realiseer wat Hij me aan overweldigende rijkdom schonk in het verbond, des te scherper besef ik wat mijn roeping is. Als ik overweldigd ben door de rijkdom Zijner genade, dan versta ik hoezeer ik Hem moet betrouwen en liefhebben. En des te teerder ga ik voor Zijn aangezicht leven. Wanneer komt de droefheid over de zonde bij me boven? Als ik zie de rijkdom van Christus. Wat is zonde erg na zoveel genade. Maar dan verhindert die droefheid me niet, meteen weer tot Hem te vluchten, en dan brandt mijn ziel op hetzelfde ogenblik van dankbaarheid. Denk aan de verloren zoon.

3. En nu nog een enkel woord over het doel der zelfbeproeving: ze moet geschieden tot eer van God alleen.

Wat is eigenlijk het doel der zelfbeproeving? Heel vaak zegt men, dat het nodig is voor onze zaligheid. Want we zouden onszelf eens kunnen vergissen. Het zou mogelijk zijn, dat we hypocrieten waren, dat we tenslotte met een ingebeelde hemel verloren zouden gaan; dat we ons maar wat wijs hadden gemaakt. En nu dient de zelfbeproeving om ons aan onszelf te ontdekken. Men heeft het wel eens zo gezegd: als alle Christenen werkelijk echte gelovigen waren, als er geen hypocrieten tussen zaten, dan was eigenlijk zelfbeproeving niet meer nodig. Zelfbeproeving is dan dus nodig terwille van eigen zaligheid.

Een ander zegt het iets anders, maar het komt dan tenslotte op hetzelfde neer. 'k Heb eens een collega gesproken, die in zijn gemeente iemand had, die zich aan een zware zonde had schuldig gemaakt, en die toen in zijn benauwdheid naar de dominee kwam lopen. Toen had de dominee tegen hem gezegd: maar ge hebt toch ook wel eens andere tijden in uw leven gehad? Tijden van gebed en van behoefte aan God? Wees dan maar gerust; want dat is Gods werk; en als ge eenmaal bekeerd zijt, dan blijft ge bekeerd. En die man ging opgelucht naar huis. Dat is dus weer een vorm van zelfbeproeving, waarbij het ging om die mens weer te kalmeren, om zijn bewogen ziel weer in de ruststand te brengen.

Maar daartoe dient de zelfbeproeving toch niet? Het gaat ook in de zelfbeproeving alleen om God. Ik ontken niet, dat de zelfbeproeving van belang is voor onszelf, dat we zo ontdekt worden aan schadelijke wegen; ik ontken evenmin, dat dit een element kan zijn om weer de vrede des harten te genieten. Maar tenslotte gaat het in de zelfbeproeving niet om de rust van onze ziel of om haar zaligheid, maar om de ere Gods. Die man ging

weer gerust naar huis: er was toch indertijd wat aan zijn ziel gebeurd, en dat kon niet verloren gaan. Maar zó leren de mensen juist de zonde licht achten. Zo worden ze zorgeloos: eens bekeerd is altijd bekeerd. Maar hij had die zonde aan God moeten belijden en de verzoening moeten vragen in Christus bloed, en de dankbaarheid aan God moeten beloven. Hij was wel weer rustig geworden, maar alleen omdat hij die zonde nu zag als minder erg dan hij eerst had gedacht. Hij was weer rustig geworden, maar er bleef iets zitten tussen God en hem; hij was voor God niet op zijn plaats gekomen.

Ook al zou er geen enkele hypocriet in de kerk zitten, ook al zou er geen gevaar zijn dat we bevangen werden door een geest eens diepen slaaps, dan nóg zou zelfbeproeving nodig zijn met het oog op God. Hij heeft er recht op, dat we telkens weer ons leven toetsen aan Zijn wet; dat we ons over onze zonde verootmoedigen en de vergeving bij Christus zoeken. Het gaat er niet om, dat wij maar weer rustig worden, zelfs niet, dat wij tenslotte in de hemel komen; maar dat onze verhouding met God weer in het reine komt. Het gaat niet om onze innerlijke rust, maar hierom, dat we in beweging komen, dat we jagen naar de prijs der roeping Gods; dat we trachten te grijpen waartoe we van Christus gegrepen zijn. Een mensenziel is nogal gauw weer gekalmeerd. Maar we zijn niet tot zielevrede, doch tot de volmaaktheid geroepen. En als we geen ander ideaal zouden kennen dan gemoedsrust of de zaligheid, dan zouden we vergeten hebben, dat de zaligheid is, dat we God eeuwig loven en prijzen. En als dat in de zelfbeproeving vooropstaat, dat God tot Zijn eer moet komen, dan komt dat andere vanzelf wel; dan krijgen we hier als loon van God ook weer de vrede des harten en dan zal Hij ons ook geven de eeuwige vreugde. Maar het gaat alleen ter ere Gods. Weet ge wat we anders krijgen? Een kerk met mensen, die geloven dat ze er wel zullen komen, omdat er eens wat met hen gebeurd is. En daar rusten ze dan heel prinsheerlijk op. Nu ja, als er iets heel ergs is geweest, dan zijn ze even uit hun evenwicht, maar van hun gewone zonden hebben ze weinig last, en het leeft maar heel knus en gemoedelijk verder. Ze bewaren hun evenwicht wel; ze zullen er wel komen.

Maar ze staan niet meer in brand voor de volmaaktheid, daar is geen jagen meer naar de prijs der roeping Gods. De spanning is uit het leven van die mensen weg. Het is de geesteshouding van geestelijke renteniers, die teren op wat ze eens hebben verkregen. Maar het zijn niet meer Gods strijdbare helden, die elke dag gespannen bezig zijn in Zijn koninkrijk, en zo zich dagelijks schatten vergaderen in de hemel.

Zelfonderzoek is niet, dat een rentenier zich vergewist of zijn kapitaaltje nog aanwezig is, maar het is dit, dat we onze roeping zien, en begerig zijn om die te volbrengen. Zelfonderzoek dient niet om van de kerk een rusthuis te maken, maar de grote werkplaats waar alle krachten worden ingezet. En ge zult dat niet mogen vergeten, deze week ook niet: God wil door de zelfbeproeving u niet op uw lauweren doen rusten, maar u doen jagen naar het wit. En het maakt een groot verschil wat ge u als uw doel stelt in deze week: dat ge uw eigen rust verzekert dan wel dat ge uw activiteit vergroot.

Amen.

Zondag 4 October 1942.

ZONDAG 31

Lezen: Lucas 12:35-48

Heidelbergse Catechismus Zondag 31

Psalm 144:1

Psalm 144:7

Psalm 122:1, 2, 3

Psalm 101:1, 8

83. Vraag. Wat zijn de Sleutelen des hemelrijks?

Antwoord. De verkondiging des heiligen Evangelies en de Christelijke Ban of uitsluiting uit de Christelijke gemeente, door welke twee stukken het hemelrijk de gelovigen opengedaan, en de ongelovigen toegesloten wordt.

84. Vraag. Hoe wordt het hemelrijk door de prediking des heiligen Evangelies ontsloten en toegesloten?

Antwoord. Alzo, als, volgens het bevel van Christus, aan de gelovigen, allen en een iegelijk, verkondigd en openlijk betuigd wordt, dat hun, zo dikwijls als zij de belofte des Evangelies met een waar geloof aannemen, waarachtiglijk al hun zonden van God, om der verdiensten van Christus, vergeven zijn; daartegen alle ongelovigen, en die zich niet van harte bekeren, verkondigd en betuigd wordt, dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hen ligt, zolang als zij zich niet bekeren; naar welk getuigenis des Evangelies God zal oordelen, beide in dit en in het toekomstige leven.

85. Vraag. Hoe wordt het hemelrijk toegesloten en ontsloten door de Christelijke ban?

Antwoord. Alzo, als, volgens het bevel van Christus, degenen, die onder de Christelijke naam onchristelijke leer of leven voeren, nadat zij, ettelijke malen broederlijk vermaand zijnde, van hun dwalingen of hun schandelijk leven niet willen afdagen, de gemeente, of degenen, die van de gemeente daartoe verordeneerd zijn, aangebracht worden, en, zo zij aan de vermaning zich niet storen, van henlieden door het verbieden der Sacramenten uit de Christelijke gemeente, en van God zelf uit het Rijk van Christus gesloten worden; en wederom als lidmaten van Christus en van zijn gemeente aangenomen, zo wanneer zij waarachtige betering beloven en bewijzen.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Wij moeten vanavond spreken over Zondag 31: de sleutelen des hemelrijks. Daarmee komen we dan tevens aan het einde van het tweede deel van de catechismus, van God de Zoon en onze verlossing. Want immers, in de catechismus wordt van drie stukken gehandeld: van ellende, verlossing en dankbaarheid. En Zondag 31 is dan de laatste afdeling van de leer der verlossing.

En ge moet dat goed vasthouden: dat we hier te maken hebben met het werk Gods tot onze verlossing. Dat wordt heel vaak vergeten, als het gaat over de sleutelen des hemelrijks, vooral als het gaat over de tweede sleutel van de christelijke ban, van de kerkelijke tucht, zijn er maar weinig mensen, die het zich herinneren, dat ook deze tweede sleutel bedoelt te zijn instrument van verlossing.

Maar zo toch heeft de catechismus het beleden, en zo willen we dit vanavond behandelen, dat Christus Zijn kerk verlost door de bediening der sleutelen.

Christus en de sleutelmacht der kerk. Deze sleutelen betekenen:

1. de bevoegdheid der kerk.
2. de ernst der kerk.
3. het heil der kerk.

1. Sleutelmacht, geliefden, wat is dat?

U zult misschien antwoorden: dat is nogal gemakkelijk, op die vraag het antwoord te geven. Immers, wie een sleutel bezit, kan daarmee een deur openen en ook op slot doen. En als Christus dus aan Zijn kerk de sleutelmacht verleent, wil dit zeggen, dat Zijn gemeente van Hem ontvangen heeft de sleutels waarmee ze het Koninkrijk der Hemelen kan openen voor de gelovigen en toesluiten voor de ongelovige. Zo staat het hier dan ook, dat de verkondiging van het Heilig evangelie en de christelijke ban de beide stukken zijn, waardoor het hemelrijk de gelovige wordt opengedaan, en de ongelovige toegesloten. Toch hebben we 20 niet voldoende gezien, waarover het hier gaat. Want zo kennen we aan de kerk toe de functie van portier bij de hemelpoort, ongeveer zoals de Roomse kerk Petrus maakt tot portier van de hemel. Maar in Palestina zal men dat nooit zeggen, dat een dienstbode, die u de deur opendoet, of een huisknecht, die u uitlaat, sleutelmacht heeft. Het gaat hier over iets veel rijkers en gewichtigers. Christus spreekt in Lucas 12 van een huisbezorger, die de heer zet over zijn personeel, om hun te rechter tijd het bescheiden deel spijs te geven, zolang hijzelf afwezig is.

En die slaaf, die door de heer wordt uitgekozen om gedurende zijn afwezigheid huisbezorger te zijn, die slaaf heeft de sleutelmacht. Sleutelmacht heeft dus niet de huisknecht, die, als zijn heer thuis is, portier moet zijn om mensen binnen te laten en ook weer uit te laten. Maar het is gegeven aan de huisbezorger, die tijdens de afwezigheid van zijn meester diens plaats inneemt en de leiding heeft van heel de gang van zaken. Zijn macht is niet slechts over de toegangspoort tot het huis, maar over alle deuren in het huis; hij heeft de sleutel van de brandkast, van de provisiekast, van alle magazijnen. Hij heeft niet slechts te maken met de mensen van buiten, die aankloppen, maar ook zeggenschap over alle mensen in het huis, over heel het personeel, over al de slaven. Die hebben naar hem te luisteren, hem te gehoorzamen zoals ze het, wanneer de heer zelf thuis is, aan hem doen. Sleutelmacht heeft dus die slaaf, die door zijn heer is aangesteld tot zijn huisbezorger, tot zijn chef, zijn gevolmachtigde, die namens hem alle dingen met gezag mag regelen. Die niet maar de sleutel van de buitendeur draagt en dus niet slechts beslist, wie binnenkomen mag en wie niet; maar wie de sleutels van alle deuren heeft, en dus ook beslist, wat de andere slaven zullen eten, die hun hun taak aanwijst enz.

Nu gaat ge begrijpen, dat het bij de sleutelmacht van de kerk niet gaat over een portier aan de hemelpoort. Christus heeft Zijn ambtsdragers niet bij de deur van het hiernamaals gezet. Maar Hij heeft hen, zolang Hij afwezig is, aangesteld om namens

Hem alle dingen van Zijn Koninkrijk te regelen, alle leden van de gemeente hun spijs te geven. Ze staan niet als portiers aan de deur van het hiernamaals, zoals controleurs bij de uitgang van het station. Maar ze hebben volmacht van Christus in het koninkrijk der hemelen nú en hier beneden, om alle schatten van het koninkrijk der hemelen uit te delen aan de gelovigen, en die te ontzeggen aan de ongelovigen, om zonden te vergeven aan de één en te houden aan de ander, zoals Christus zelf dat vroeger deed.

Het gaat hier dus over de ambtelijke volmacht der kerk om namens Christus, die in de hemel zit, hier op aarde op te treden, om de schatten van Zijn rijk open te zetten en toe te sluiten, om te vergeven en te veroordelen, om te zegenen en te vervloeken.

En nu zei ik, dat deze bevoegdheid verleend is aan de kerk, d.i. aan de ambtelijk vergaderde gemeente van Christus. Ge moet dat even goed in u opnemen, om het eigen karakter van de sleutelmacht naar Gereformeerde belijdenis te zien in zijn onderscheiding van het Roomse standpunt enerzijds en van dat der getuigenismensen aan de andere kant. Want ook in onze kring heeft men daarmee nog wel eens moeite, met het ambtelijk karakter van de Dienaar des Woords, en ook met de volmacht van de kerkelijke tucht. Sommigen willen het ook in onze kring niet aanvaarden, dat de prediking komt met ambtelijk gezag. Men wil er wel naar luisteren, maar men behoudt zich het recht voor het er al of niet mee eens te zijn. Men doet vaak, alsof men in de prediking te maken heeft met de persoonlijke opinie van deze of gene predikant. En als men het dan met de preek niet eens is, zegt men: hij kan wel meer beweren. Dat de prediking komt met gezag, en dat de prediking dus heel wat anders is dan een bijbellezing in een bepaalde kring, heel wat anders is dan de behandeling van een bijbels onderwerp op een vereniging, dat erkent men vaak maar heel moeilijk.

En hetzelfde ziet men gebeuren met de kerkelijke tucht. Als de kerkeraad komt vermanen, zeggen sommigen al gauw: waar bemoeit u zich mee, daar hebt u niet mee te maken. En maar al te vaak wordt het dreigement geuit: dan ga ik naar een andere kerk, waar ze niet zo lastig zijn. Men meent vaak, dat wie de nadruk legt op het ambtelijk karakter van prediking en tucht, daarmee verzeild raakt in Roomse wateren dat zodoende de ambtsdragers gaan heersen over de gewetens, en dat het recht der gelovigen in de knel komt.

Maar daarom leg ik er de nadruk op, dat deze sleutelmacht verleend is aan de kerk, aan de ambtelijk vergaderde gemeente van Christus. Zondag 30 spreekt dat met zoveel woorden uit, dat de kerk sleutelmacht ontvangen heeft.

Als we het zo zien, zijn we de fouten van het roomse standpunt en van dat der getuigenismensen teboven gekomen. De sleutelmacht is niet verleend aan een groepje uitverkorenen, dat de lakens uitdeelt; aan enkele machthebbers, terwijl de gemeente onmondig blijft en niets heeft in te brengen. Ze is evenmin gegeven aan losse gelovigen, die ieder op eigen gelegenheid eens een goed woord spreken, die wat ze dan noemen getuigen. Maar ze is verleend aan de ambtelijk vergaderde gemeente van Christus. Niet aan de gemeente zonder ambtsdragers, niet aan ambtsdragers los van de gemeente, maar aan de gemeente, zoals die ambtelijk vergaderd wordt. D.w.z.: de gemeente is altijd bij de oefeningen der sleutelmacht ingeschakeld. Rome schakelt de gemeenten uit. Daar hebben de leden niets te vertellen; ze hebben eenvoudig te accepteren wat de clerus hun oplegt. Ze zijn maar leken. De ambtsdragers handelen los van de gemeente, ze heersen eenvoudig over de gewetens. De kerk, die de sleutelmacht heeft, dat is bij de Rooms en eigenlijk de kerkeraad.

En nu gaan de mensen van het getuigenis — ik denk aan bewegingen als van Johannes de Heer, Oxford, Leger des Heils — nu gaan de mensen van het getuigenis zich vierkant daartegenover plaatsen en zeggen: ambtelijke prediking is niet nodig. Of nu een dominee spreekt of een gewoon lid van de kerk, als het maar getuigenis is, dan heeft het gezag. Het gezag ligt alleen in de inhoud, niet in de ambtelijke aanstelling. In het Woord, niet in het ambt.

Maar wij belijden, dat Christus deze macht gaf aan de kerk. Aan de kerk zijn de woorden

des levens toevertrouwd. Daarom handelen de ambtsdragers nooit als bijzondere individuen, los van de gemeente. Ze verkondigen het evangelie slechts, nadat ze daartoe geroepen zijn van de gemeente; ze hebben bij de uitoefening der sleutelmacht de gemeente achter zich, en zonder de gemeente zouden ze niets kunnen doen. Maar, de gemeente oefent de sleutelmacht slechts in de ambtsdragers want ze hebben niet tevergeefs in hun bijbel gelezen, dat de Heilige Geest tot de gemeente zeide: zondert mij af, beiden Barnabas en Paulus, tot het werk, waartoe Ik ze geroepen heb. De ambtsdragers, die de sleutelen bedienen, doen dit nooit geïsoleerd van de gemeente; maar de gemeente, die de sleutelmacht ontving, oefent die slechts door de afzondering van ambtsdragers.

Als de arbeiders op het Zendingsterrein het evangelie brengen, komen ze daar niet als particulieren, want de gemeente heeft hen gezonden. Heel de arbeid van de zending en evangelisatie is niet een zaakje van enkele mensen, maar van de gemeente. Maar de gemeente doet dat niet op eigen houtje en naar eigen inzicht, maar in de van Christus voorgeschreven weg, door mannen af te zonderen en uit te zenden in het ambt.

En dat geldt nu ook van de Dienst des Woords in eigen gemeente. Dat is maar niet een zaak van de predikant, maar van de gemeente. Daarom is de gemeente ingeschakeld bij het beroepingswerk, en bij het instandhouden van de Dienst des Woords. Daarom heeft ook de gemeente de roeping om kritisch te luisteren, in de goede zin van het woord. Niet zo: we zullen eens luisteren, wat hij er vandaag van maakt; niet om te vitten op preektrant en gesticulatie; niet om allerlei technische details van grondtekst en verklaring en vertaling te beoordelen; niet om eigen smaak op te leggen aan de predikant; maar wel, om te beoordelen, of hij in gehoorzaamheid het evangelie van Christus brengt aan de gemeente hier en nu. Of de prediking is naar de Schriften. Want aan haar zijn de woorden des levens toevertrouwd, en ze hebben de roeping om toe te zien, of de Dienaren als organen der gemeente deze sleutelmacht getrouw hanteren. De predikanten kunnen nimmer optreden met het air: ziezo, nu zullen wij het wel eens even vertellen, want ze mogen geen heerschappij voeren over het erfdeel des Heeren. Ze hebben hun ambtsmacht alleen als dienaren der gemeente, en de gemeente kan daarom nimmer bij de uitoefening der sleutelmacht worden uitgeschakeld. Zonder gemeente hebben zij geen ambtsmacht. Maar nu de andere zijde: de gemeente kan bij de sleutelmacht nooit de van Christus gegeven ambtsdragers voorbijlopen. Dat is in sommige kringen, die ik daar straks noemde, ingeburgerd, en dat vindt in onze kerken bij sommigen maar al te veel waardering: dat de gemeente wordt een groep gelovigen zonder ambtsdragers, en dat eigenlijk ieder het recht heeft van de verkondiging van het heilig evangelie. Daartegen verzet zich de Schrift ook. Want Christus bindt de gemeente bij de sleutelmacht aan Zijn ambtsdragers. Ze zijn wel organen der gemeente, maar ze ontvangen hun zending, hun lastbrief van Hem. Ze zijn niet loopjongen van de gemeente, maar dienaar van Jezus Christus. En hoe goed sommigen ook het getuigenis mogen bedoeld hebben, Christus heeft de gemeente geboden bij de bediening der sleutelen mensen uit hun midden af te zonderen, die Hij met het ambt bekleedt. Zij kunnen de sleutelmacht niet bedienen zonder de gemeente achter zich, maar de gemeente kan de sleutelmacht niet hanteren zonder de leiding der ambten. Zó heeft Christus het gewild; en zó hebben wij het te aanvaarden. Om een beeld te gebruiken: we zien met onze ogen; nu kan dat oog niet functioneren zonder het lichaam: slechts in samenhang met spieren, vezels en zenuwen kan het oog zien; en dus is het oog nooit los van het lichaam. Maar anderzijds kan het lichaam bij het zien nooit het oog passeren. Want juist dat orgaan heeft God voor het zien verleend.

En dat moet ge nu vasthouden bij elke preek. Hier is de sleutelmacht, en de gemeente is daarbij ingeschakeld. De leden moeten beoordelen wat de dominee zegt. Oordeelt gij hetgeen ik zeg, zegt Paulus tot de Corinthiërs. Maar toch staat de gemeente, die oordeelt, niet boven de dienaar, die ze beoordelen, want ze is onderworpen aan zijn gezag. Hij is in de bediening der sleutelen orgaan van de gemeente, want niet aan hem als zodanig, maar aan de gemeente zijn de woorden des levens toevertrouwd. Maar toch is hij in de dienst der sleutelen onderworpen niet aan de gemeente, maar aan Christus,

die met sleutelmacht bekleedt. Dus treedt hij altijd op met het gezag van Christus; en met het gezag, waarmee hij spreekt, kan niemand der gewone leden spreken. Als we dit verstaan, krijgen we een kerkelijk leven van ongekende bloei. Want de ellende is, althans op dit punt, in de kerk altijd geweest, dat men ambtsdragers en gemeente van elkaar isoleerde, en ze dan tegen elkaar uitspeelde. En het resultaat is, dat óf de ambtsdragers alle macht aan zich trekken en over de gemeente heersen, alsof het een schare onmondigen was, óf de gemeente alle ambt verwierp, en weigerde zich aan de dienstknechten van Christus te onderwerpen. Maar de Schrift heeft die twee onlosmakelijk aan elkaar verbonden: de predikant is orgaan der gemeente; hij ontvangt de sleutelmacht slechts via de gemeente en in verbondenheid met de gemeente. Maar de gemeente is altijd georganiseerd onder leiding der ambten, en ze moet daarom altijd mensen aanwijzen om in haar midden en als haar orgaan te hebben de volmacht van Christus.

Als dit verstaan wordt, erkent de predikant het recht der gemeente, het recht om te oordelen over wat hij zegt. Hij is slechts predikant van een mondige gemeente. Maar de gemeente erkent altijd de predikant in zijn ambtelijk gezag, want Christus heeft hem uit hun midden aangewezen om de sleutelen te bedienen.

Ik denk aan die gelijkenis van Lucas 12, waar Christus ons dit leert. De mensen, die Christus tot Zijn huisbezorgers aanwijst, mogen hun mededienstknechten niet slaan; ze zijn ervoor verantwoordelijk, dat ze hun spijs krijgen te rechter tijd. Maar die andere dienstknechten, die Christus aldus heeft beschermd tegen de tyrannie van de huisbezorger, mogen tot de huisbezorger niet zeggen: jij hebt hier niets te vertellen. Hij is één van hen, en daarom heeft hij zijn ambtsvolmacht slechts in gemeenschap met hen; maar toch bezit hij die ambtsvolmacht vanwege de opdracht van zijn heer, nu óver hen.

Dit geldt ook van de tweede sleutel, die der tucht. Dit is weer een sleutel, die de kerkeraad niet hanteert los van de gemeente. De gemeente is ingeschakeld. Ik noem slechts enkele dingen: daarom worden de namen afgekondigd van de kandidaten voor het ambt, de namen van de belijdeniscatechisanten, van degenen, die hun huwelijk kerkelijk bevestigd willen zien, van degenen, die attestatie hebben aangevraagd; daarom ook wordt mededeling gedaan aan de gemeente, wanneer de kerkeraad overgaat tot de censuur. Dat is niet maar bedoeld als informatie voor de gemeente om ze van het kerkelijk nieuws op de hoogte te houden, maar dat is om de actieve medewerking van de gemeente te vragen. De gemeente moet over al die dingen ook haar oordeel laten gaan, of er geen wettige bezwaren bestaan. Het gebeurt helaas maar al te weinig. Maar aan de andere kant kan de gemeente geen tucht uitoefenen dan via de ambtsdragers, die Christus daartoe aanwees. Ze mogen niet zelf de gemeenschap met een broeder of zuster afbreken; ze mogen niet, uit bezwaar tegen deze of gene, wegblijven uit de kerk; ze moeten met de kerkeraad mee tucht oefenen, daarom wordt het afgekondigd; maar ze mogen het nooit buiten de kerkeraad om doen.

En weer zeg ik: wat zou ons kerkelijk leven bloeien, wanneer we ons hieraan hielden. Nu gebeurt het zo vaak, dat de mensen, die bezwaren hebben, tegenover de kerkeraad daarover zwijgen, terwijl ze ondertussen zelf het heft maar in handen nemen. Op die wijze wordt de sleutel der kerkelijke tucht genegeerd.

2. Ge hebt nu wel verstaan, dat deze sleutelmacht betekent de bevoegdheid der kerk. Een andere bevoegdheid dan tot prediken en tucht heeft ze niet. Maar in prediking en tucht treedt ze dan ook op als gevolmachtigde van Christus zelf.

Dat brengt ons als vanzelf tot het tweede, waarover we vanavond willen spreken; deze sleutelen betekenen de ernst der kerk.

Daar zijn zo langzamerhand al heel wat romans verschenen, die de kerk in discrediet hebben gebracht. Men heeft voor en na al heel wat gebreken en zonden aan de kerk ten laste gelegd. Nu zullen wij onze ogen zeker niet mogen sluiten voor de fouten der kerk. Maar het tragische is, dat die boeken ertoe medewerken, dat de mensen van de ernst

der kerk maar heel weinig meer verstaan. Onze belijdenis zegt in artikel 27, dat er buiten de kerk geen zaligheid is. Maar zo langzamerhand schijnt het wel, alsof de zaligheid ligt buiten de kerk.

Wat doet de kerk, als ze met haar prediking optreedt in de wereld? Wat doet ze dan in eigen kring en ook naar buiten? We belijden hier, dat de kerk met het gezag van Christus zelf vonnis spreekt in de wereld. Zowel in prediking en tucht wordt de gelovige en boetvaardige vergeving van zonden geschonken en de ongelovige de zonden gehouden. En naar dat getuigenis zal God eenmaal richten op de jongste dag. Nu, zoveel weet ge wel van de jongste dag, dat dan de boeken geopend worden, en dat ieder vergelding naar zijn werken zal krijgen. Dat doet heel veel mensen huiveren, dat eindgericht. Velen maken zich niet erg druk over wat een dominee zegt in de preek, en ze storen zich maar heel weinig aan de vermaningen der ouderlingen op het huisbezoek; maar de jongste dag maakt hen bang.

Laten we ons dit nu even goed realiseren: de uitspraak valt in de kerk in de preek en in de tucht. Dat is dus geen bagatel. Als de dominee preekt, dan zegt hij niet zijn mening over een bepaalde tekst, dan houdt hij geen populair-theologische lezing. Maar dan ziet hij in de rechterstoel. En wat hij dan in Gods naam, op last van Jezus Christus en door de wijsheid van de Heilige Geest zegt, is het vonnis van vrijspraak en verdoemenis. Dat is de ontzaglijke ernst van de prediking. Hier worden de schatten Gods uitgedeeld, en hier wordt ook de toorn van God als een schat voor iemand gereserveerd.

Onze mensen noemen dit "onderscheidenlijk preken"; ook zeggen ze: in de preek moeten de twee wegen, de smalle en de brede weg, duidelijk worden aangewezen. En daarom zijn ze dan vaak ook niet tevreden, vóór de predikant die beide wegen heel toepasselijk en strikt persoonlijk aan ieder heeft voorgehouden. Ze vinden: dat moest eigenlijk in elke preek gebeuren, dat de mensen zo heel sterk persoonlijk ervoor geplaatst werden.

Maar geliefden, dat leest ge nooit in de bijbel. Als Paulus ergens preekt, dan maakt hij nooit een toepassing in deze vorm: "hebt gij er deel aan? Dan komt het goed. Maar wee u, als ge er nog buiten staat, dan loopt het verkeerd met u af". Zo preken de apostelen nooit, zo predikt Christus nooit; zo mogen wij ook niet preken.

Christus verkondigde eens aan Zijn discipelen het evangelie: verblijdt u, dat uw namen geschreven zijn in de hemelen. Onder die preek zat ook Judas, en Christus sprak die belofte ook tot hem. Maar Judas geloofde niet. Toen werd het koninkrijk der hemelen voor Judas toegesloten. Waardoor? Doordat Jezus zei: Judas, gij hebt er geen deel aan? Neen, maar doordat Hij zei: Judas, dit belooft de Vader ook aan u; die genade schenkt God ook aan u. Christus deelde toen getrouw het brood uit aan Zijn kerk, maar Judas weigerde ervan te eten. Toen werd niet door een boeteprediking, maar door een blijde evangelieprediking het koninkrijk der hemelen voor Judas toegesloten.

Een tijd later hield Jezus een preek, waarin Hij tot al Zijn discipelen ernstige waarschuwingen richtte. Hij zei: wacht u voor de zuurdesem der Farizeeërs, welke is de geveinsdheid. Dat zei Hij niet apart tot Judas, maar tot allen. Door die ernstige vermaning opende Hij het koninkrijk der hemelen voor Petrus, en de anderen, die vreesden in die zonde te vallen. Maar daardoor sloot Hij het koninkrijk der hemelen toe voor Judas, die niet wilde.

Jezus spreekt tot allen, ook tot Judas, het woord der belofte, dat de namen geschreven zijn in de hemelen. Hij spreekt ook tot allen zonder onderscheid, ook tot Petrus en Johannes, het woord van vermaning: wacht u voor de geveinsdheid.

Zo zullen wij het ook moeten doen. Vooral vroeger was het nogal de gewoonte dat men zich de gemeente voorstelde als saamgesteld uit twee groepen uit het ware volk Gods enerzijds en de hypocrieten en onbekeerden aan de andere kant. En dan stelde men de kwestie zo: nu moet in de prediking het volk Gods worden vertroost en de onbekeerden vermaand. Men kreeg dan toepassingen in deze trant: wat heerlijk, geliefden, als dat nu ook voor u geldt; maar als ge nog onbekeerd zijt, vlei u niet met een valse hoop; als ge

een hypocriet zijt, dan is deze belofte niet voor u; ge staat er buiten.

Maar dat kent Jezus niet. Hij zegt ook tot Judas: verblijd u, dat uw naam geschreven is in de hemelen. Gold die belofte voor Judas niet? Mocht hij dat niet geloven, omdat hij een hypocriet was? Integendeel, hij moest dit nu eindelijk eens geloven. Die belofte gold ook voor hem, maar hij moest zich die eindelijk eens gaan toeëigenen met een waar geloof. En precies zo moesten de gelovigen worden vermaand, en zich die vermaning aantrekken.

De preek vraagt u dus niet, wat ge zijt: een waar gelovige of een hypocriet. Maar ze stelt gelovigen en hypocrieten beiden onder dezelfde belofte en onder dezelfde eis en vermaant hen allen die ter harte te nemen. Als de hypocriet op zekere dag werkelijk de belofte gelooft, is hem het koninkrijk der hemelen geopend. Als Petrus op een goede dag de vermaning tegen de geveinsdheid vergeet, wordt hem het koninkrijk der hemelen toegesloten. Ze moeten allen zonder onderscheid de belofte horen: dan zal die belofte zelf onderscheidenlijk werken: de één gelooft, de ander verhardt zijn hart. Ze moeten allen zonder onderscheid de vermaning horen, dan zal die vermaning zelf onderscheidenlijk werken: de één bekeert zich, de ander weigert de bekering. En zo wordt door deze vertroostende preek het koninkrijk der hemelen de één opengedaan en de ander toegesloten; en ook door deze tuchtigende preek de één tot bekering geleid en de ander tot verharding.

Maar altijd gebeurt er wat, het één of het ander. Geen mens blijft onder de preek dezelfde. En dat is de ontzaglijke ernst van elke preek en van elke catechisatie: nu gebeurt er wat, dat geldigheid heeft bij God. Nu wordt er vonnis gewezen, vrijsprekend of veroordelend, maar God zal daarnaar oordelen beide in dit en in het toekomstige leven. Ge kunt niet zeggen: ik ben nu eenmaal een gelovige, want eens bekeerd is altijd bekeerd; als ge het Woord Gods vandaag niet aanneemt, wordt het koninkrijk der hemelen voor u toegesloten. Ge kunt ook niet zeggen: ik heb me tot nu toe aan het Woord niet gestoord, ik heb altijd gehuicheld in de kerk, nu sta ik er buiten. Als ge vandaag maar de prediking gelooft, dan gaat het koninkrijk der hemelen voor u open.

En datzelfde gebeurt in de tucht; ik kan dit niet verder uitwerken vanavond; maar ge begrijpt dit nu wel zonder meer.

Ik wil alleen nog even speciaal noemen het huisbezoek. Daar zijn gelukkig velen, die graag huisbezoek ontvangen, maar daar zijn er ook, die de broeders drie, vier keer tevergeefs laten komen; elke visite, elk pretje, elke cursus gaat voor, en bij heel velen zijn de kinderen niet aanwezig. Maar, geliefden, de ouderlingen komen ook dan met sleutelmacht om namens Christus zelf uw leven te regeren naar het Woord Gods. En dan kunnen er wel eens een keer bijzondere omstandigheden zijn, die u verhinderen hen te ontvangen; maar de visite stelt ge er maar een week voor uit; en ge zorgt dat uw kinderen er althans een deel van de avond bij zijn. Op zo'n avond hebben ze vrij van elke cursus en van de catechisatie ook. Christus wil hen dan regeren met Zijn Woord op het huisbezoek, en daar moeten we niet gering over denken.

Zo wordt hier vrijspraak verleend, en het oordeel uitgesproken. Dat komt niet pas later, maar dat is er nu reeds.

Zo'n ernstig ding is die kerk, waar velen tegenaan schoppen, en waar vele anderen om lachen. Zo ernstig vanwege de sleutelmacht.

En dat geldt ook voor zending en evangelisatie. Als daar in Indië een inlander in aanraking komt met de zending, gebeurt er een heel groot ding. De kerk der sleutelmacht kruist zijn weg. En in de kerk komt Christus zelf naar hem toe met het evangelie; als hij gelooft, gaat het koninkrijk der hemelen hem open; als hij het verwerpt, dan blijft hij in zijn zonde. Waar de kerk komt, daar komt de ernst van de jongste dag. Bij elke straatpreek wordt er zonde vergeven en zonde gehouden. We zien vaak zo weinig tastbare resultaten. Maar God ziet ze: er wordt vonnis gewezen, en God zal daarnaar oordelen; de crisis van de jongste dag komt in de straatpreek mee. Elke voorbijganger komt dan in aanraking met het koninkrijk Gods, en hij ondergaat de

krachten van het eeuwige leven en anders de krachten van de eeuwige dood.

Geliefden, ge behoeft de gebreken van de kerk niet goed te praten; maar pas er voor op, dat ge de broeders en ook de vreemden daardoor zoudt verleiden de ontzaglijke betekenis van de kerk voorbij te zien, en het oog te sluiten voor de adembenemende ernst van de kerk. Ik geloof de sleutelmacht.

3. En ik geloof, dat die betekent het heil der kerk.

De mensen willen dat nog wel zo ongeveer geloven, zolang het de prediking betreft. Maar men staat tamelijk afkerig van de tucht. Vooral als die wordt uitgeoefend over iemands afdwaling in het sociale of politieke leven. Men zegt: daar heeft de kerk niet mee te maken. En men ergert zich eraan, als om die reden de tucht begint.

Maar, geliefden, ge moet helder het misverstand zien, dat hier aan de dag treedt. De kerk heeft als kerk-der-sleutelmacht met heel het leven te maken, want Jezus Christus heeft met alles te maken. Daarom predikt ze het licht van Gods Woord voor elk terrein van het leven; daarom verzet ze zich ook met de tucht tegen elke zonde op elk terrein. Christus heeft over alle dingen te zeggen, en ons leven is slechts één van tweeën: het is aan Hem gehoorzaam, of tegen Hem in verzet. En omdat de wet van Christus geldt voor elk terrein, daarom strekt zich ook de sleutelmacht der kerk uit over heel het leven; daarom kan de kerk haar leden over onverschillig welke zonden vermanen, afhouden van het Heilig Avondmaal, tenslotte zelfs uit de gemeente sluiten met de ban.

En vooral ook dit: de bedoeling der tucht is nooit om iemand te treffen, maar altijd om iemand te behouden. Christus wil de heiligheid der gemeente. En daarin wil Hij ver van haar houden de toorn Gods. Daarom zoekt Hij elk lid apart, en ook alle leden samen met desnoods strenge middelen te houden in de wegen Gods. En dat we dit toch meer verstaan, dat Christus ook door de tucht der kerk zoekt te verlossen van de toorn en te behouden voor God. Zelfs wanneer een lid afgesneden wordt, is het doel niet de verdoemenis, maar het behoud van hem en van de ganse gemeente. Er wordt veel gelasterd over de tucht. Maar wij geloven, dat Christus ons hierdoor verlost.

Amen.

Zondag 20 April 1941.

ZONDAG 32

Lezen: 2 Petrus 1

Heidelbergse Catechismus Zondag 32

Psalm 26:3

Psalm 26:1

Psalm 19:4-7

Psalm 119:83, 86

86. Vraag. Aangezien wij uit onze ellendigheid, zonder enige verdienste onzerzijds, alleen uit genade, door Christus verlost zijn, waarom moeten wij dan nog goede werken doen?

Antwoord. Daarom, dat Christus, nadat Hij ons met zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, ons ook door zijn Heilige Geest tot zijn evenbeeld vernieuwt, opdat wij ons met ons ganse leven Gode dankbaar voor zijn weldaden bewijzen, en Hij door ons geprezen worde. Daarna ook, dat elk bij zichzelf van zijn geloof uit de vruchten verzekerd zij, en dat door onze Godzalige wandel onze naasten ook voor Christus gewonnen worden.

87. Vraag. Kunnen dan die niet zalig worden, die, in hun god deloos ondankbaar leven voortvarende, zich tot God niet bekeren?

Antwoord. In generlei wijze, want de Schrift zegt, dat geen onkuise, afgodendienaar, echtbreker, dief, geldgierige, dronkaard, lasteraar, noch rover, noch dergelijke, het Koninkrijk Gods beërven zal.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Boven deze Zondag staat het opschrift: van de dankbaarheid. En daarom begint de catechismus hier dan ook te spreken van de goede werken, de werken, die wij ónzerzijds moeten doen om God onze dankbaarheid voor de verlossing te bewijzen. Het stuk der verlossing is nu afgehandeld; daarin was sprake van wat Christus deed voor ons. Nu volgt het stuk der dankbaarheid, om ons bekend te maken wat wij moeten doen voor Christus.

Als ik dat zo zeg, zal wel niemand daar bezwaar tegen maken: het stuk der verlossing is ten einde, en nu begint het stuk der dankbaarheid. En toch wandelen we, als we het zo zeggen, langs de rand van grove ketterij. Want is dat waar, dat nu gesproken wordt van wat wij moeten doen? Volgt inderdaad op het evangelie de wet? Hebben dan ketters van allerlei gading toch gelijk, die zeggen dat we met het werk van Christus niet klaar zijn? Dat we zelf ook nog iets moeten doen? Is Christus dan toch geen volkomen Zaligmaker? Is er dus toch behalve het evangelie iets anders nodig? Christus heeft alles voor ons gedaan, zo belijden wij; daaraan hebben wij niets toe te voegen. Maar nu voegen we toch zelf ónze werken er aan toe, als noodzakelijk voor de zaligheid.

En het is dan ook zo prachtig, dat de catechismus als hij over de goede werken van ons gaat spreken, die kwestie direct aan de orde stelt. Aangezien wij uit onze ellendigheid, zonder-enige verdienste onzerzijds, alleen uit genade, door Christus verlost zijn, waarom moeten wij dan nog goede werken doen? Als Hij het alleen gedaan heeft, waarom moeten wij dan ook nog werken? En dan komt het geniale antwoord. Dan staat er niet: omdat wie door Christus verlost is, nu ook zijnerzijds dankbaar moet zijn: voor wat, hoort wat. Maar dan staat er: omdat Christus ons door zijn Heilige Geest tot zijn evenbeeld vernieuwt. D.w.z. wij moeten dankbaar zijn, omdat Christus ons dankbaar maakt. De verlossing door Zijn bloed geeft ons niet slechts reden tot dankbaarheid, maar de verlossing door het bloed zet zich voort in de verlossing door de Geest, die ons bekwaamt tot de dankbaarheid.

En dus, geliefden, is de dankbaarheid niet een nieuw stuk, waarin gezegd wordt dat er ook van óns nu iets verwacht wordt; maar de dankbaarheid is een onderdeel van het stuk der verlossing: het gaat hier niet over wat wij als tegenprestatie leveren, maar over wat Christus doet, wat Hij door Zijn Geest van ons maakt. In de dankbaarheid gaat het hierover dat Christus de vrijmakende kracht van Zijn bloed vervult door de vrijmakende kracht van Zijn Geest. Daarom spreek ik u vanmiddag over:

Het evangelie der goede werken.

1. op welke wijze.
2. met welk oogmerk.
3. met welke ernst Christus ons dankbaar maakt.

1. Het evangelie der goede werken — ja, want het is een zeer vertroostend iets, dat wij de goede werken nooit kunnen losmaken van Christus Jezus. Zopas zei ik reeds, dat we hier staan aan de rand van grove ketterij. En ge weet het wel uit de kerkgeschiedenis, dat talloos velen op dit punt zijn gestruikeld: de Roomsens, de Remonstranten, en zo heel licht ook wij, Gereformeerden. Waarom moeten wij goede werken doen? Die werken zijn dus een daad van óns, een prestatie, die wij volbrengen. Na het werk van Christus komt dus ter sprake het werk van óns. Na het evangelie komt de wet der dankbaarheid.

O ja, zo mogen we het ook wel zeggen, dat het hier gaat over onze werken, dat we nu gaan beginnen aan de wet, die zegt wat wij uit dankbaarheid moeten doen. Mits ge nu maar uw beide ogen open hebt! Want we denken en spreken hier zo slordig. Daar is bij velen de gedachte: wij moeten goede werken doen, omdat wij verlost zijn door Christus' bloed. We moeten de wet vervullen vanwege het evangelie.

En dat is ook waar. Christus' kruis heeft ons met God verzoend; de schuld Uws volks hebt G'uit Uw boek gedaan, ook ziet Gij geen van hunne zonden aan. We kunnen weer

met een schone lei beginnen.

Maar als we niet meer wisten te zeggen dan dit, dan waren we de ellendigste van alle mensen. Want als ik de vergeving der zonden deelachtig ben, inderdaad, dan heb ik wel de verplichting tot dankbaarheid; dan heb ik wel een heel sterk motief tot het doen van goede werken. Maar daarom ben ik nog niet tot de dankbaarheid in staat, nog niet gewillig en bereid om nu voortaan voor God te leven. Ik móet het nu wel doen, maar ik wil het nog niet, en ik kan het ook nog niet. Als Christus me vandaag met een schone lei laat beginnen, dan sta ik morgen toch weer bij God in het krijt.

We zouden doodongelukkig zijn, als na Zondag 31 hier opeens de wet stond. Als gezegd werd: ge zijt verlost, nu moet ge een nieuw leven beginnen. Als de wet hier stond los naast het evangelie. Als God eerst zei: Ik heb u in Christus verlost, maar nu moet gij ook komen met uw prestaties. Als dat zo was, dan zou wel de eis der wet op de genade van het evangelie steunen, dan had de wet wel een evangelische basis; maar de vervulling der wet zou ons in eeuwigheid onmogelijk blijven.

Maar de wet heeft niet slechts een evangelische grondslag, ze is zelf één stuk evangelie. Want Christus komt in de wet naar ons toe niet allereerst als Gebieder, maar als de Grote Verlosser. Hij zegt niet: Ik heb u verlost, en nu moet gij ook wat doen. Hij zegt integendeel: Ik doe het alles. Ik alleen. Ik heb niet slechts Mijn bloed gestort ter verzoening, om u daarna de wet zélf te laten volbrengen; neen, Ik verlos u helemaal; Ik ben het ook, die door Mijn Geest uw hart vernieuw. Ik zeg niet slechts, dat ge moet; Ik zorg ook, dat ge kunt en wilt. Ik eis niet maar de dankbaarheid. Ik werk die eerst, Ik geef ze eerst.

Hoort ge nu het evangelie hier?

We spreken hier over ónze goede werken. Maar Gode zij dank, niet wij doen die werken, Christus is het, die ze in ons werkt. Hij blijft met de verlossing niet halverwege staan, maar Hij verlost ons helemaal; Hij toont Zijn vrijmakende kracht aan het kruis: mijn schuld is uit Gods boek gedaan. Maar daaraan heb ik niet genoeg. Want hoe moet ik nu verder komen? Hoe moet ik nu een ander mens worden? Hoe krijg ik een ander hart? Want als ik de oude mens blijf, dan maak ik dagelijks maar nieuwe schulden. Maar Hij zet Zijn verlossingswerk voort, Hij strekt Zijn vrijmakende kracht nog verder uit; Hij komt van Golgotha naar Pasen en Pinksteren, Hij veroverd voor mij de levendmakende Geest, Hij stort hemelse krachten in mij uit. Hij vernieuwt me naar Zijn beeld, zodat ik wil wat Hij wil, zodat ik doe wat Hij doet.

Dankbaarheid, o neen, dat betekent gelukkig niet, dat nu het woord aan mij is, dat er nu ook van mijn kant wat moet komen. Neen, dankbaarheid betekent, dat het woord aan Christus blijft, dat Hij van Zijn kant verder gaat met de verlossing: dankbaarheid betekent, dat Hij Zijn verlossende genade tot het uiterste opvoert; dankbaarheid betekent, dat Hij niet slechts maakt dat ik moet, maar ook dat ik wil en kan. Zijn verlossing is dit, dat Hij niet slechts de plicht tot dankbaarheid schept, maar ook de wil tot dankbaarheid in me wekt, ook, dat Hij de kracht tot dankbaarheid in me legt. Hij doet het alles, Hij alleen.

En de mens die goede werken doet kan dus nooit een hoge borst zetten, want hij zegt: ik leef, doch niet meer ik, Christus leeft in mij. Goede werken betekenen niet, dat ik aan de volstreekte genade iets moet toevoegen, maar het wil zeggen, dat ik drink uit de bron der vervulde genade, dat ik geheel leef uit Christus. Dat ik leef niet slechts uit Golgotha, maar ook uit Pasen en uit Pinksteren. Want zo breed is Zijn verlossing nu, Zijn vrijmakende kracht vernieuwt ook mijn hart en leven.

Waarom moet ik goede werken doen? Wel, Christus is voor mij aan het kruis gestorven en heeft al mijn schuld verzoend. Maar als er niet meer te zeggen viel, o ja, dan was de verplichting tot dankbaarheid wel heel zwaar; maar ik zou me altijd nog kunnen beroepen op mijn onmacht. Ik zou altijd tot God kunnen zeggen: Uw geboden zijn me te zwaar. Gij hebt recht op mijn leven, maar mijn hart is onwillig en onbekwaam. Gij doet me geen onrecht, als Gij van me eist, Gij zijt volkomen in Uw recht, maar Gij eist toch

van mij, wat ik niet doen kan.

Maar waarom moet ik goede werken doen? Omdat Christus mij niet alleen door Zijn bloed verlost en vrijmaakt, maar ook door Zijn Geest vernieuwt. Nu kan niemand zich meer op onmacht beroepen, want Christus verlost me geheel, Hij maakte ook vrij mijn hart en ziel en al mijn krachten. Ik kan het nu doen, ik wil het nu doen. Hij werkt zelf in mij het willen én het werken naar Zijn welbehagen. Maar nu heb ik geen enkel excuus meer. Ik kom nu nooit meer onder de verplichting uit. Het is Goede Vrijdag geweest: ik móet; het is Pasen geworden: ik wil; het is Pinksteren geweest: ik kan.

Nu zie ik, hoe erg de Roomsen er naast zijn en al die anderen. Zij beweerden, dat de leer van de volstreckte genade goddeloze en zorgeloze mensen zou maken. Zij zeggen: Christus voor een deel en wij de rest. Want als Christus alles doet, dan komt er van onze werken niets meer terecht.

Maar wat vergissen ze zich. Juist omdat de genade genade is voor de volle honderd procent, juist omdat Christus' werk zo breed is, juist daarom moet ik goede werken doen. Als Christus me halverwege had verlost, dan kon ik er nog onderuit; dan zou ik me altijd kunnen verontschuldigen met een beroep op mijn onmacht. Maar nu kan dat niet meer. Waarom moet ik goede werken doen? Omdat Christus niet slechts de plicht tot dankbaarheid schept op Golgotha, maar omdat Hij ook de wil daartoe bij mij levend maakt op Pasen, en ook nog de kracht daartoe me verleent op Pinksteren. Als ik nu niet dankbaar ben, dan word ik het nooit. Waarom moet ik goede werken doen? Omdat de verlossende en vrijmakende genade van Christus volkomen is, 20 volkomen, dat Hijzelf mijn wil tot het goede wekt, en de krachten me verleent. O, dat we het toch zagen! Men klaagt soms, dat het in de preken zo gemakkelijk genomen wordt. Alleen maar geloof in Christus. Men zegt ook bij ons: als dat maar niet te gemakkelijk wordt. Men vindt dat we toch krijgen een teveel aan evangelie, en is bang, dat zo de zorgeloosheid in de hand wordt gewerkt. Gaat het veel te gemakkelijk? Maar zo breed is de verlossing nu: Christus doet het alles. Doch niemand kan zorgeloos worden. Waarom moet ge goede werken doen? Omdat Christus alles doet. Nu het evangelie volkomen werd, nu is niemand meer te verontschuldigen.

Dus zijn er geen goede werken mogelijk, dan door het geloof in Christus. In Christus, die alles doet. Ik moet de ganse Christus zien, in al Zijn werken, ik moet Hem zien komen van Golgotha tot Pasen en Pinksteren. Dan pas begrijp ik, waarom goede werken noodzakelijk zijn. Nooit is krachtiger de eis der goede werken in de wereld gesteld dan hier; de Roomse kan er niet aan tippen zelfs. Nu Christus' vrijmakende kracht zo volkomen is, nu wordt zonde de grootste dwaasheid; nu kan niemand ooit nog één excuus vinden.

2. En dat wordt nog sterker, als ge let op het oogmerk waarmee Christus ons dankbaar maakt. Want de catechismus geeft zich er rekenschap van, waarom Christus Zijn verlossende genade zover uitstrekt. Hij vernieuwt ons door Zijn Geest tot Zijn evenbeeld. Waarom doet Hij dat? Wel, Christus weet wat de wet is. Hij draagt de heil'ge wet, die God den sterv'ling zet, in 't binnenste ingewand. De wet Gods is voor Hem niet een politieverordening met een aantal voorschriften en verboden, niet een netwerk van bepalingen met vele mazen erin. O neen, Hij draagt de wet in Zijn hart; en Hij weet wat de wet wil: liefde. Gij zult liefhebben de Heere uw God bovenal en uw naaste als uzelf. Dat vraagt Hij van ons, omdat Hij het zelf volbrengt. God, de mens, de naaste — die drie staan Hem steeds voor ogen bij al Zijn werken. En omdat de wet der volmaakte liefde in Hem brandt, daarom vernieuwt Hij ons door de Geest. Hij schrijft de wet die in Hem leeft ons in het hart.

Want, zegt de catechismus. Hij doet dit, opdat we ons met ons ganse leven Gode dankbaar voor Zijn weldaden bewijzen. Christus zoekt God, het is Zijn spijze te doen de wil des Vaders. En daarom kan Hij niet rusten, voor Hij dat ook tot ónze spijze heeft gemaakt. Als Hij alleen maar voor ons gestorven was en verder niets, o, wij zouden nameloos arm zijn; maar vooral: God zou niet tot Zijn ere komen. Ons leven zou dan nog niet zijn geworden een welriekende reuk voor de Heere. Maar Christus bemint God

boven alles; Hij heeft ons lief, maar Hij heeft bovenal de Vader lief. Dus stort Hij Zijn Geest uit, opdat ons leven, ons ganse leven, werkelijk zou bloeien voor God.

Waarom moet ik goede werken doen? Omdat Christus God zoekt met alle krachten, omdat Hij niet rusten kan voor Hij ook mijn ganse leven heeft gemaakt tot een offer voor de Vader. Nu kan ik niet anders meer, nu wil ik niet anders meer; want Christus wordt verteerd door de ijver voor de Vader. En in die ijver betreft Hij mij. Hij heeft de Vader zo lief, dat Hij niet voor zichzelf alleen Hem dient; Hij zegt: Vader, alles, alles moet U prijzen. En dan ontdekt Hij mij, en zegt: ook gij zult meedoen; en als ik tegenspartel, dan beweegt Hij mij door de Geest. En nu kan ik er niets meer aan doen; nu moet ik goede werken doen. Christus heeft het vuur, dat in Zijn eigen hart zo laaiend brandt, ook in mijn hart geworpen, Hij steekt mij aan met Zijn eigen vlam. Waarom moet ik goede werken doen? Omdat Christus geheel voor de Vader leeft, zo volkomen dat Hij mij ook erin betreft. Hij zegt: Vader, deze mens ook heb Ik gevorderd, Ik heb Mijn vuur in zijn binnenste ontstoken; het ganse leven ook van deze mens offer Ik aan U. Geliefden, ziet ge het nu? Dit is veel meer dan Zondag 12. Daar staat, dat ik mijzelf tot een levend dankoffer Hem offer. Maar het is nog veel schoner: ik offer mezelf niet, Christus offert mij de Vader; en daartoe overweldigt Hij mij door Zijn Geest, opdat ook ik met mijn ganse leven, met gezin en werk en alles, zou zijn tot lof van God.

Maar Hij heeft ook mij lief. Hij zoekt ook mijn eigen heil daarin. Want waartoe geeft Hij ons de Geest? Ook, opdat elk bij zichzelf van zijn geloof uit de vruchten verzekerd zij. Hij weet wel, wat een getob het is met ons geloof. Want geloven is een moeilijk ding. Geloven is altijd een aannemen van dingen die we niet zien. Het is altijd een kwestie van woorden. Maar daarom besluit de twijfel mij: zou het wel waar zijn? Ik geloof in God, de Vader, de Schepper: ik geloof het paradijs, dat er was in den beginne. Maar is het wel waar? Wie garandeert me, dat het zo is als het in Genesis staat? Is dat paradijsverhaal legende of waarheid? Ik geloof in Jezus Christus... Maar wie kan dat controleren; niemand van ons is in Bethlehem geweest, niemand heeft bij het kruis gestaan, niemand heeft enig bewijs voor de waarachtigheid der opstanding, niemand heeft garantie voor het Pinksterverhaal. Zijn we misschien toch kunstig verdichte fabelen nagevolgd? Is het al met al toch niet meer dan een mooi sprookje? We geloven de vergeving der zonden, wederopstanding des vleses, en een eeuwig leven. Maar wie bewijst het ons?

Er is maar één bewijs: er zijn mensen, die door de Geest *van* Christus goede werken doen. Wat Hij in het Woord zegt, dat aanschouwen nu onze ogen. In het Woord spreekt Hij ons van een paradijs, dat we niet zien omdat het verloren ging; maar in de goede werken toont Hij ons de paradijsmens, die naar God geschapen is in ware gerechtigheid en heiligheid. Genesis 1 verhaalt ons van de heerlijkheid die in de beginne was; het is soms haast niet te geloven. Maar ik ontdek het bewijs van Genesis 1 bij mezelf, want door Zijn kracht ga ik weer leven zoals het in de beginne was. In het evangelie verkondigt Hij ons Zijn verlossingswerken, die we niet kunnen zien; en toch zijn we geen kunstig verdichte fabelen nagevolgd, want Hij doet ons de vrijmakende genade zien in eigen leven. In het woord spreekt Hij ons van de glorie van het nieuwe Jeruzalem en de luister der toekomstige eeuw. Toch is het geen sprookje, want in mijn eigen goede werken openbaart Hij de krachten der toekomstige eeuw. Hij zegt: het is heus geen fictie, ge maakt u niet blij met een illusie, met een droom; zie maar in uw eigen leven de werken, de schone vruchten van het Woord, dat ge gelooft; en de vruchten ziende, word ik verzekerd van de werkelijkheid van wat ik geloofd heb zonder aanschouwen.

Ziet ge nu de liefde van Christus, zoals Hij in de goede werken tot u komt? Hij toont ons de werkelijkheid van de dingen die we niet zien, want Hij wil ons zeker maken van wat we door het geloof hebben verstaan. Waarom moeten we goede werken doen? Omdat Christus ons zo liefheeft, dat Hij ons daardoor wil bewijzen de waarheid der onzienlijke dingen. In de goede werken maakt Hij door de kracht Zijns Geestes de onzienlijke wereld en de krachten der toekomstige wereld zichtbaar.

Maar Hij denkt ook aan de naaste, deze Christus der goede werken. Ge zult liefhebben de Heere uw God, én uw naaste. Maar daarom vernieuwt Hij ons door de Geest: Hij wil

in de goede werken der kerk de kracht Zijner verlossing aan de wereld bewijzen. De Joden begeren een teken, de Grieken zoeken wijsheid. En daarom is het evangelie van het kruis in hun ogen dwaasheid en zwakheid. Maar Hij bewijst, dat het evangelie is kracht Gods en wijsheid Gods. Elk goed werk, dat ik doe, is een bewijs van de kracht van Gods zwakke evangelie; de goede werken ruimen in de wereld de hinderpalen op, ze ontzenuwen de bedenkingen tegen de prediking; want het Woord des kruisis lijkt dwaasheid, maar in de goede werken openbaart het zich als wijsheid; het kruis schijnt de uiterste zwakheid, maar in de goede werken bewijst het, dat Christus ontketent de krachten der toekomstende eeuw.

Waarom moet ik goede werken doen?

Omdat Christus Jezus de hoogste liefde is: Hij heeft God volmaakt lief. Hij brengt me tot de offerande van mijn ganse leven; Hij heeft mij volkomen lief, Hij wil me zeker maken van de dingen die ik niet zie; Hij heeft de naaste lief, lief tot het einde, Hij ontzenuwt de bezwaren tegen het evangelie allemaal, in mijn goede werken baant Christus ook voor de naaste de weg tot het kruis en tot God. Maar als ik de hoogste liefde heb gezien in Christus, juist wanneer Hij door de Geest mijn hart vernieuwt tot het doen van goede werken, wat kan ik dan anders nog doen? Ik heb een vermaak in de wet Gods naar de inwendige mens.

3. En omdat hier het evangelie is der hoogste liefde, daarom is hier de ernst zo groot. Het koninkrijk der hemelen stond hier zo heel wijd open. Maar daarom wordt het ook onverbiddelijk toegesloten. Kunnen degenen die in hun onbekeerlijkheid volharden dan niet zalig worden? In generlei wijze. Het is volstrekt uitgesloten. Er is niet één uitzondering: geen onkuise, afgodendienaar... noch rover noch dergelijke kan het koninkrijk Gods beërven. Want als Christus de dankbaarheid in ons werk, als Hij de hoogste verlossingskracht ontplooit in de goede werken, als Hij daarin de hoogste liefde openbaart, dan komt juist in de goede werken het koninkrijk Gods tot ons. Nergens anders wordt het koninkrijk Gods zo glorieus openbaar als hier. Maar wie zich niet bekeert, wie de goede werken weigert, die stelt zich daarin buiten het koninkrijk Gods. Hij heeft de vrijmakende kracht van Christus veracht, toen ze zich op het hoogst bewijzen wilde. Hij heeft de hoogste liefde beledigd.

Hij gaat verloren, niet, omdat God hem onrecht deed door van hem te eisen wat hij niet doen kon. Maar hij gaat verloren, omdat God in Christus hem de genade bewees, dat Hij van hem eiste wat hij ook kón doen, maar hij heeft niet gewild.

Nu wordt het gevaarlijk in de kerk. De goede werken zijn geen wet, maar het hoogste en rijkste evangelie. Niemand van ons zal tot God kunnen zeggen: ik heb niet gekund. Want God zal zeggen: in de bijbel schreef ik niet slechts van Goede Vrijdag, doch ook van Pinksteren. En ge hebt het in uw eigen catechismus gelezen: Christus heeft ons niet alleen met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt, maar ons ook door Zijn Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwd.

Waarom moeten we goede werken doen? Dat is voor niemand een vraag meer. We moeten ze doen, omdat we ze kunnen doen. Ik kan de wet niet meer ontlopen, nu de wet geopenbaard is als het hoogste evangelie. Maakt deze leer zorgeloze en goddeloze mensen? Neen zij, want de hoogste liefde is altijd de bitterste ernst.

Amen.

Zondag 20 Februari 1944.

ZONDAG 33

Lezen: Filippenzen 2:1-16

Psalm 19:4

Heidelbergse Catechismus Zondag 33

Psalm 19:7

Psalm 119:83, 84, 87

Psalm 138:4

88. Vraag. In hoeveel stukken bestaat de waarachtige bekering van de mens?

Antwoord. In twee stukken: in de afsterving van de oude, en in de opstanding van de nieuwe mens.

89. Vraag. Wat is de afsterving van de oude mens?

Antwoord. Het is een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben, en die hoe langer hoe meer haten en vlieden.

90. Vraag. Wat is de opstanding van de nieuwe mens?

Antwoord. Het is een hartelijke vreugde in God door Christus, en lust en liefde om naar de wil Gods in alle goede werken te leven.

91. Vraag. Maar wat zijn goede werken?

Antwoord. Alleen die uit waar geloof, naar de wet Gods, alleen Hem ter ere geschieden, en niet die op ons goeddunken of op mensen inzetten gegrond zijn.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

"Eens bekeerd, is altijd bekeerd". Die uitdrukking kent ge allen. En ge kunt die ook wel accepteren, als ge ze maar goed verstaat; als ge er maar anders mee werkt, dan velen doen. Want dat deze uitdrukking ontzaglijk gevaarlijk is, heeft de practijk van het kerkelijk en geestelijk leven wel bewezen. Ge kunt die onderscheiding maken tussen de eerste bekering en de dagelijkse bekering daarna. Maar ge moet wel toezien hoe ge nu daarmee opereert. Er zijn mensen, die als ze in zonde gevallen zijn, zich hiermee troosten, dat er geen afval der heiligen is. Die als hun conscientie hen aanklaagt, zichzelf geruststellen en in slaap wiegen vanwege het feit, dat ze toch "eens bekeerd" zijn geworden. Ze kunnen u vaak dag en uur en plaats noemen, en de omstandigheden in kleuren en geuren u vertellen. Zij zeggen dan: eens bekeerd, is altijd bekeerd. Ze bedoelen: onze latere zonde is niet zo erg, en is ook niet gevaarlijk. Ze mag ons de zielevrede roven, ons veel last bezorgen, maar onze latere zonde kan ons nooit doen terugvallen in de staat van een onbekeerde. De weigering der dagelijkse bekering kan toch nooit teniet doen het feit van onze eerste bekering.

Wie zo spreekt, die begaat ongelukken. Want hij beroept zich op het feit en de kracht van zijn eerste bekering om zijn onwil tot dagelijkse bekering te verbergen, en om de ernst daarvan te verbloemen. Hij gaat met het feit der eerste bekering de noodzaak der dagelijkse bekering ondermijnen. Hij wordt, met een beroep op de genade van de aanvangsbekering, tot een zorgeloos en goddeloos mens. En daarom liegt deze mens, ook als hij de waarheid van de volharding der heiligen in zijn mond neemt. Hij liegt, zeg ik, want hij wijst het gebod der dagelijkse bekering van de hand; hij wijst de dagelijkse verantwoordelijkheid af. Hij zegt: ik ben bekeerd, en daar is volharding der heiligen, en dus... dus komt het vanzelf wel terecht; ik kan nu in zorgeloosheid mijn weg gaan. En in dat zeggen: daar is volharding der heiligen, in dat zeggen bewijst hij, dat hij liegt. Want als hij die volharding werkelijk geloofde, dan zou hij ook in de bekering volharden, en de eerste bekering handhaven in die van elke dag.

Maar de mens, die uit de waarheid geboren is, spreekt anders, en leeft ook anders. Hij zegt: ik ben bekeerd; God is Zijn werk in mij begonnen, Hij heeft beslag op mij gelegd, Hij is met Woord en Geest mij te sterk geworden, daarom heb ik mij bekeerd. Maar nu is het niet afgelopen. Nu kan ik niet op mijn lauweren gaan rusten, en zeggen: de rest doet er nu minder toe, want er is volharding der heiligen". Neen, hij zegt: nu ik bekeerd ben, nu begint het pas. Nu komt het er heel erg op aan. Want God verlaat niet wat Zijn hand begon. God bewaart mij door Zijn kracht. Hij handhaaft de genade en de kracht, die Hij me schonk tot de aanvankelijke bekering. God handhaaft die genade en schenkt mij daarom de krachten van boven elke nieuwe dag. Maar omdat God volhardt in het schenken van krachten, daarom moet ik ook elke dag volharden in het aannemen en aanwenden van die krachten. Omdat Góð verder gaat, en niet maar eenmaal, maar permanent genade bewijst, daarom moet ik ook verder gaan. Ik kan nu onmogelijk me eenmaal bekeren, en dan verder gaan rusten. God handhaaft de genade van het begin ook in het vervolg elke dag: dat is de volharding van Góðs kant. Maar daarom moet ik van mijn kant de bekering van het begin ook handhaven in de dagelijkse bekering: dat alleen is de volharding van mijn kant.

De volharding der heiligen: het is een ontzaglijk rijk stuk van onze belijdenis. Voor de geestelijke mens. Maar let er wel op: niet voor de natuurlijke mens. De natuurlijke mens aanvaardt niet de dingen des Geestes Gods; hij aanvaardt ook niet de volharding der heiligen. Want hij zegt: God zorgt er nu verder wel voor; het komt nu wel in orde; ik ben van mijn verantwoordelijkheid af. De natuurlijke mens zegt: Góð volhardt; daarom doe ik het maar niet meer. Maar de geestelijke mens zegt: elke gave van God is tegelijk een eis. Elke genade een opdracht. Elke kracht van genade verzwaart de verantwoordelijkheid. Góð geeft, maar ik moet aannemen. Hoe is die eerste bekering geweest? God werkte die, daarom heb ik me bekeerd. Maar nu, o mens, nu moet ge juichen en beven tegelijk. Want nú zeg ik: God is getrouw; Hij verlaat niet wat Zijn hand begon. God volhardt in het werken der genade; wat Hij schept, dat onderhoudt Hij naar Zijn voorzienigheid; als Hij het werk der bekering geschapen heeft, dan laat Hij naar Zijn

voorzienigheid elke dag nieuwe krachten van boven ons toekomen. Maar juist omdat God volhardt in Zijn werken, daarom moet ik ook volharden. Góð volhardt: dat is mijn zaligheid, want anders kwam ik er nooit. Maar het is ook mijn verantwoordelijkheid: nu moet ik volharden. Omdat God het begin handhaaft in het vervolg en tot het einde toe, daarom moet ik de eerste bekering handhaven in het vervolg der dagelijkse bekering tot het einde toe. Want eens bekeerd zijn, dat betekent: zich dagelijks bekeren. Inderdaad. Omdat het begin er was. daarom wordt het vervolg zo verantwoordelijk. Geliefden, weest nu voorzichtig met dit woord. Zegt gerust: ik ben bekeerd door de genade Gods. Maar denkt dan nooit: nu komt het vanzelf wel goed. Want nu ik bekeerd ben, móet ik me dagelijks bekeren. Ik moet doorgaan, omdat God met de bekering verder gaat. Werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven, want het is God, die in u werkt het willen en het werken naar Zijn welbehagen.

Ik spreek u van *de dagelijkse bekering van de boze tot de goede werken*.

Dat is een dagelijkse bekering:

1. van ongelooft tot geloof.
2. van eigenwilligheid tot gehoorzaamheid.
3. van eigen belang tot de eer van God.

1. De catechismus gaat hier weer aan het onderscheiden, want hij vraagt uit hoeveel stukken de waarachtige bekering bestaat.

Dat komt ge veel vaker in de belijdenis tegen. Hoeveel stukken moet ik kennen, om welgetroost te leven en te sterven? Drie stukken. En zo ook in Zondag 7. Hoe wordt deze belijdenis gedeeld? In drie stukken.

En het is een prachtig ding, dat de belijdenis zo doet. Want ge weet het nu zo langzamerhand wel: de catechismus wil niet zijn een boek van wetenschap voor de geleerden, maar het troostboek voor allen. En dus wordt deze kwestie van het aantal stukken niet uit wetenschappelijke motieven aan de orde gesteld, maar geheel uit praktische overwegingen. 't Gaat er niet om, hoe we de stof het best kunnen indelen en rubriceren; dat mag iedere man van wetenschap beproeven. Maar de bedoeling is, om terwille van de dagelijkse praktijk ons de nodige onderscheidingen bij te brengen, opdat we klaar zien, hoe de dingen liggen, en zo de weg tot het geloof ons zou worden gebaad. Want ge weet zelf wel, hoe vaak onkunde en misverstand ons geloof belemmeren. Wat zitten niet velen met de verkiezing b.v., omdat ze daarvan een wanbegrip hebben; wat tobben niet velen met het geloof en met de zelfbeproeving, omdat ze niet scherp zien wat het Woord ervan zegt.

En zo tobben er ook velen met het stuk der bekering. Ben ik wel bekeerd? Is mijn bekering wel echt? Dat zijn vragen niet van de studeerkamer, maar van de dagelijkse geloofspraktijk. En daarin wil de catechismus nu de helpende hand bieden, door u te zeggen, hoe dat in elkaar zit; wat de bijbel onder bekering verstaat; welke elementen daaraan te onderscheiden zijn.

En toch, geliefden, ge moet ook hier met de onderscheidingen weer oppassen. Want zo langzamerhand zijn de mensen in de kerk door die onderscheidingen nog verder van huis geraakt. Zondag 1 zegt, dat in het geloof drie stukken te onderscheiden vallen: ellende, verlossing en dankbaarheid. Te onderscheiden, maar nooit te scheiden. Precies zoals ik bij een plant kan onderscheiden tussen wortel en stengel en bloem; maar zodra ik die drie van elkaar losruk, houd ik niets over dan wat armzalige resten, maar de plant is onder de behandeling bezweken. En zo leert Zondag 7 en 8 ons onderscheiden tussen Vader, Zoon en Geest met Hun werken. Maar ketters van allerlei slag hebben die Drie van elkaar gescheiden, en ook Hun werken van elkaar losgemaakt, en zo zijn ze niet opgewassen in de genade en kennis Gods, maar daarvan juist vervreemd.

Datzelfde gevaar dreigt hier bij de bekering. Hoeveel stukken? Afsterving van de oude mens en opstanding van de nieuwe mens. Enerzijds een hartelijk leedwezen, een

groeïend haten en vlieden van de zonde; en anderzijds een hartelijke vreugde in God door Christus, en lust en liefde tot de goede werken. Zo moet ge dat onderscheiden om de rijkdom ervan goed te zien; om goed te weten wat bekering is, en zo ook metterdaad u te bekeren. Maar toch ook alleen om goed te ónderscheiden. Zodra ge die beide elementen van elkaar gaat losmaken, verhindert ge uzelf de bekering.

Dat komt metterdaad voor, dat men ze scheidt. Dan maakt men er weer twee étappes van, die op elkaar volgen; twee stadia van de bekeringsweg. De eerste étappe is dan die van diep berouw en hartelijk leedwezen, en als men dat deel van de bekeringsweg heeft afgelegd, dan kan men pas komen, en dan mag men pas komen tot het tweede: de hartelijke vreugde in God door Christus.

En wat krijgt ge dan in de praktijk? Het bekende type van de bekommerde Christen, die altijd verslagen is; die in vrees en dienstbaarheid leeft al zijn dagen; die tobt over zijn ellende, maar niet roemt over de verlossing: die bang is voor de hel, maar nooit jubelt over de hemel. En die zich niet bekeert.

Men is veel te bang, dat men zich iets zal toeëigenen, dat ons niet toekomt. Verloren in Adam, daar zegt men van ganser harte Amen op. Maar dat we verlost zijn in Christus, dat blijft de grote vraag.

Maar, geliefden, dat heeft de belijdenis nooit bedoeld. Dat hebben wel allerlei kwakzalvers ervan gemaakt. Het gaat hier niet over twee étappes van de bekering, die op elkaar volgen, maar over twee momenten, die tegelijkertijd aanwezig zijn. De oude mens sterft geleidelijk af, en de nieuwe ontplooit zich geleidelijk; en die twee gaan hand in hand. Nooit dus zo, dat het hartelijk leedwezen zou kunnen ontstaan, voor er is de hartelijke vreugde in God. En ook niet zo, dat dat afstervingsproces van de oude mens zou kunnen voortgaan, zonder dat tegelijk het opstandingsproces van de nieuwe mens zich ontwikkelt, maar beide tegelijk. Wanneer heb ik leedwezen, dat ik God door mijn zonde heb vertoornd? Dan, als ik me hartelijk in Hem verheug door Christus. Eerder niet, en anders ook niet. Wanneer smaak ik die heilige vreugde? Als ik tegelijkertijd de zonde haat en vlied, eerder niet en anders niet. Wie zou roemen in Christus en niet van harte zijn zonde beweent, die weet niet wat bekering is. En wie zucht en klaagt over zijn zonde, zonder te roemen in Christus, die weet evenmin, wat bekering is. Die twee zijn er dus tegelijk en ontwikkelen zich tegelijk.

Ge kent wel de verloren zoon. En ge weet van zijn bekering. Eerst had hij zijn vader vaarwel gezegd: het was er te stil, te eentonig, te vervelend bij de vader; het beviel hem daar niet. En de bekering van verre vreemde landen trok hem. Maar toen kwam de dag van zijn bekering. Hoe komt die? Wel, hij denkt weer aan zijn vader. Hoeveel huurlingen mijns vaders hebben overvloed van brood. Nu opeens ziet hij, hoe goed het thuis was, hoe rijk. Wat hem eerst in zijn vader tegenstond, dat behaagt hem nu. Wat een vader had ik toch! En tegelijk: wat ben ik toch een ontaarde zoon! Ik ben niet waard uw zoon te heten. Daar hebt ge nu bekering. In zijn hart verheugt hij zich over zijn vader. En dan schaamt hij zich meteen over zijn zonden.

Of ik denk aan Paulus in Rom. 7, als hij klaagt: ik ellendig mens, omdat de zonde nog heerst in zijn vlees. Maar dat is toch niet zonder die hartelijke vreugde in God door Christus. Als ik doe hetgeen ik niet wil, zo stem ik der wet toe, dat ze goed is. Hij heeft weer behagen in de wet, hij erkent, dat ze goed is, hij prijst God al weer. Daarom zegt hij: ik ellendig mens, maar tegelijk: ik dank God, door Jezus Christus! Dat, geliefden, is bekering.

En ge moet er dus radicaal van af: bekering is niet eerst droefheid, tranen, berouw, en dan geloof in Christus, en zo tenslotte vreugde in God. Het geloof begint niet met de bekering, maar de bekering begint met geloof. Geloof in Jezus Christus, in Zijn bloed, in Zijn kruis, waarin God openbaart tegelijk Zijn rechtvaardigheid en barmhartigheid; Zijn rechtvaardigheid: nu beweën ik mijn zonden; Zijn barmhartigheid: nu prijs ik Zijn genade. Maar beide tegelijk en beide door het geloof in Christus.

'k Weet wel, dat ik dingen zeg, die velen niet graag beamen, of slechts met grote

aarzeling. Dat kost ook in onze kerken heel wat strijd om het geloof voorop te stellen, en niet langer het berouw. Maar al zou niemand dit met me eens zijn, ik zou het toch nooit anders mogen zeggen. Ge kent toch Zondag 32 nog wel? Aangezien we uit onze ellende door Christus verlost zijn, waarom moeten we nog goede werken doen? Het feit van de verlossing gaat als geloofsbasis aan de goede werken vooraf.

Trouwens het staat met zoveel woorden hier in deze Zondag. We moeten ons bekeren van de zonden tot de goede werken? Maar goede werken zijn alleen die uit waar geloof geschieden. Als ik me bekeren zal, moet ik beginnen te geloven!

Dat kan ook niet anders. Want het geloof is het centrale; daar ligt het hart van heel ons leven met God. In het paradijs begint de zonde niet met een vloek of met overspel, maar met ongeloof: ze willen niet meer naar het Woord horen. En vanuit het hart werkt het door in alle leden. Het ongeloof openbaart zich dan in alle mogelijke zonden. Maar daarom is bekering dan ook allereerst bekering van ongeloof tot geloof. En dagelijkse bekering is dagelijkse bekering tot het geloof.

Daar begint het dus mee in ons leven, met geloof. En daar begint het elke dag opnieuw mee. We sterven dagelijks, wat onze oude mens betreft; elke dag groeit het hartelijk leedwezen, dat we zo weinig geloven, dat we God niet vertrouwen op Zijn Woord; en elke dag groeit zo ook de geloofsvreugde in God door Christus.

Neen, nu moet ge niet zeggen, dat ik het te absoluut stel, dat zo de bekering ongrijpbaar hoog komt te liggen, als ze met geloof beginnen moet. Ik heb het niet over een volmaakt geloof, maar over het hoe langer hoe meer haten van de twijfel, over het hoe langer hoe meer rusten in de belofte. Met het geloof is het dus ook een proces van allengs groeien en vaster worden. Bekering is niet een volmaakt geloof; maar bekering is: ik geloof, Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp.

Maar zo moet het toch elke dag opnieuw beginnen, met het geloof. En ge moet niet zeggen, dat ge dat niet kunt. Want ge hebt Paulus gehoord: werkt uws zelfs zaligheid met vrees en beven, want het is God, die in u werkt, beide het willen en werken naar Zijn welbehagen. Dat is geen tegenstrijdigheid, zoals velen beweren, alsof de apostel zou zeggen, dat we het zelf moeten doen omdat God het doet. Maar hij zegt: werkt uw zaligheid uit, voltooit wat God in u begon. God werkt het willen en werken in u, daarom kunt ge, maar daarom moet ge ook willen en werken. Dat geldt van heel de bekering, en dus ook van het geloof. Geloof zelf, want God werkt in u het geloof. God beweegt door Woord en Geest u tot het geloof; maar geloof dan nu ook.

Dat is het abc van de bekering. Waarom zijn er zo weinig goede werken? Omdat we zo slecht geloven. Dan tobt de één met zijn drift, de ander met zijn gierigheid, een derde met zijn onkuisheid; en ze willen er tegen vechten, en ze doen het ook; maar ze houden het niet vol, en bezwijken telkens weer. Ja. Natuurlijk lukt het zo niet, als ze niet in het geloof gaan strijden. Als ik een driftkop ben, dan moet ik niet zeggen: ik moet me beter beheersen. Maar ik moet geloven de vergeving der zonden in Christus, en in dat geloof overwin ik de wereld. Ook de drift. En als jongelui tobben met de donkere hartstochten van hun vlees, dan is het eerste niet een poging om voortaan reiner te denken, maar het begin is weer, dat ik me geborgen weet in Christus Jezus, en na eiken tuimel weer rusten ga in Christus, gelovende dat om Zijntwil de zonde over mij niet heersen zal. Begin van alle bekering is het geloof. En dagelijkse bekering is dus elke dag strijden tegen de zwakheid van het geloof. Dagelijkse bekering betekent: elke Zondag naar de kerk, om op te wassen in het geloof; het is leven bij het Woord en uit het sacrament. We bekeren ons in heel het leven, maar het begint altijd weer in de kerk, waar God het geloof werkt en versterkt, en zo de grondslag legt voor de vernieuwing elke dag. En daarom is vechten voor twee keer kerken niet een preken voor eigen parochie; en het is ook niet de suggestie dat na die twee diensten we klaar zijn, en het in de week wel wat kan lijden weer; maar het is vechten hiervoor, dat de bronnen der bekering niet verstopt raken; want de bekering van Maandag tot Zaterdag is afhankelijk van de geloofssterking op Zondag. Ge moet niet zeggen: het zit 'm niet in twee keer kerken, het komt op het leven aan. Inderdaad, het komt op het leven aan; maar dat kan niet bloeien zonder de

kerk; want er *is geen* bekering zonder geloof. De wereld schimpt van ons: dat gaat naar de kerk, en dat leeft zo slap in de week. Maar God zegt het anders: dat leeft zo slap, want het is op Zondag daar in de kerk zo'n slappe beweging; ze zijn er zo traag in het geloven, daarom zijn ze zo traag in goede werken. Want het peil van ons leven in de week wordt beheerst door het peil van onze Zondag; en wie vandaag zijn plaats hier openliet, die is morgen niet bekwaam tot goede werken.

2. Bekering is dan verder ook: bekering van de eigenwilligheid tot de wet Góds. Dat staat hier zo prachtig, en we zijn het er roerend mee eens vermoedelijk; maar we moeten het ons toch eens gezegd laten zijn. Want wat hebben we niet een andere machten, die onze levenshouding bepalen. Die ook onze christelijke samenleving beheersen.

Ik denk b.v. aan de macht der traditie. Natuurlijk ontken ik niet de waarde van de christelijke zede. Maar soms is de traditie een macht, die onze bekering tegenhoudt. Dan wordt er zonder meer gezegd: dat zijn we hier zo niet gewoon, en het bestaande gebruik wordt ontzien, maar de wet Gods vergeten.

Daar is de kracht der conventie. Dan durven de mensen niets doen, als ze bang zijn, dat de anderen er om zullen lachen. En dan verder hebben we de eisen der tactiek.' je moet bepaalde gevoeligheden ontzien. En de eisen der beleefdheid: je moet de dingen vooral niet naakt en cru zeggen. En dan schipperen en plooiën we, en we zorgen geen ruzie te krijgen; maar ondertussen komt de wet Gods niet tot heerschappij. Wat is er hierdoor in veel kerken al niet bedorven door de zitplaatsenregeling b.v. Je moet rekening houden met de bestaande gebruiken, en met gevoeligheden van bepaalde personen, en weet ik met hoeveel dingen meer.

Maar dat is geen bekering. Bekering is, dat ik me dagelijks weer conformeer aan de wet Gods. Dat kan wel eens betekenen, dat ik in conflict kom met de tactiek, of liever met wat "men" tactisch noemt. Want de ware tactiek is, dat ik het leven van mezelf en de naaste weer stel onder de wet. En waarachtige beleefdheid is niet een buiging, en wat keurige woorden; maar het is desnoods scherp de waarheid zeggen, opdat de wet Gods weer heerschappij krijgje. Amos, die de koeien van Basan striemt en Paulus, die de Galatiërs uitzinnig noemt, ze waren niet bepaald beleefd en tactisch, althans wat men in de regel daaronder verstaat. Maar ze hebben de kerk gesteld onder de wet. En wie dat doet, heeft ook in de kerk heel vaak de wind tegen, omdat daar ook de oude mens zich nog gelden laat; die moet soms zijn hele leven eenzaam tegen de stroom oproeien; en ze zullen hem misschien betitelen als ruziemaker en vechtjas op de koop toe. Maar daar is bekering. Dat is niet erg, als er eens wat deining komt. Hoe kan het anders, als de oude mens gekruisigd wordt? Wat is het dat onrust brengt in de kerk? Niet het klare, eerlijke, zuivere woord van iemand, die vecht voor de heerschappij der wet; maar wel de diplomatie, het bepaalde mensen ontzien, het mensen behagen. Dat vergiftigt de kerk. En ik geloof, dat we op dat punt heel scherp zullen moeten letten; dat ook in onze kerkelijke samenleving we al heel ver zijn afgezaakt. Als een simpel protest als van de kerk van Amersfoort tegen de behandeling der leergeschillen in Mei door de synode wordt afgewezen, zogenaamd om de toon, terwijl men alle argumenten gewoon negeert, dan betekent dat de decadentie, het verval in eigen kerkelijk leven. Want over de toon valt niet te praten, als niet eerst de argumenten zijn getoetst. Eerste bekering is, dat God ons leven bindt aan Zijn wet; maar God volhardt daarin. Daarom is dagelijkse bekering de gedurige toetsing en binding aan Zijn wet. En dat pas is: de volharding der heiligen.

3. En datzelfde geldt ook van het doel van alle goede werken. Alleen die, welke tot Gods eer worden gedaan.

We hebben vaak heel iets anders. Daar zit in ons werken vaak een heel stuk eigenbelang. Angst voor eigen hachje, terugdeinzen voor de consequenties en wat niet al. Dan gaan we schipperen: we gaan van twee kwaden het beste kiezen; we zeggen, dat we ook aan eventuele gevolgen moeten denken. Och, dan lukt het altijd wel ons te verdedigen. Om de schijn nog te redden.

Maar Christendom is radicaal. Het is het volstrekte offer. Het betekent dat we onszelf wegcijferen, omdat Zijn eer in het leven de doorslag geeft. En daarom is dagelijkse bekering de dagelijkse strijd, het elke dag weer opnieuw beginnen tegen onszelf te vechten, opdat God Zijn glorie ontvangt.

Nu eindig ik, waar ik begon. Eens bekeerd, is altijd bekeerd. Dat is waar, want God volhardt, daarom moeten wij volharden. De eenmalige bekering wordt slechts gehandhaafd in de dagelijkse bekering. God heeft mij eens bewogen tot het geloof, en toen heb ik gezegd: ik geloof, Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp. Nu, God volhardt, Hij blijft mij tot het geloof bewegen in Woord en sacrament. Maar daarom moet mijn wil, tot het geloof door Hem bewogen zijnde, nu ook zichzelf bewegen, en na elke twijfel, na elke daad van ongelooft, opnieuw tot het geloof zich opmaken.

God heeft mij eens bekeerd, want Hij bond me aan Zijn wet: toen heb ik gezegd: ik heb een vermaak in Uw wet. Maar Hij blijft doorgaan met me te binden aan die wet. Daarom is dagelijkse bekering dit: hoe lief heb ik Uw wet; ze wordt door mij betracht de ganse dag.

God heeft mij eens bekeerd, Hij riep me en trok me om te roemen in Hem. Toen heb ik gezegd: gij zijt mijn God, U zal ik loven. Maar God volhardt; Hij blijft me trekken en roepen; daarom moet ik elke dag zeggen: U zij de heerlijkheid en de kracht tot in der eeuwigheid.

Want daar is de volharding der heiligen, als genadegaven van God. Maar dit brengt de spanning in mijn leven, want dit betekent de volharding ook als roeping van mij. O God, Gij hebt mij eens bekeerd; Gij bekeert me vandaag nog. Daarom heb ik mij bekeerd, en ik zal mij bekeren tot het geloof, tot Uw wet, tot Uw eer, elke dag. Gij verlaat niet, wat Uw hand begon. En Uw hand heeft in het begin mijn hand gevat, zodat ook die begon. Maar Gij houdt mijn handen beide met kracht omvat. Daarom verlaat ik niet, wat mijn hand begon. O Levensbron, wil bijstand zenden.

Amen.

Zondag 1 November 1942.

ZONDAG 34

Lezen: Jesaja 28:1-13

Heidelbergse Catechismus Zondag 34

Psalm 119:1

Psalm 119:25

Psalm 135:7, 9, 11

Psalm 81:13, 15, 18

Psalm 117

92. Vraag. Hoe luidt de Wet des Heeren?

Antwoord. God sprak al deze woorden, Exod. 20:1-17, Deut. 5:6-21: *Ik ben de HEERE, uw God, die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb.*

Het eerste gebod.

Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben.

Het tweede gebod.

Gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken, van hetgeen dat boven in de hemel is, noch van hetgeen dat onder op de aarde is, noch van hetgeen dat in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen; want Ik, de HEERE, uw God, ben een ijverig God, die de misdaad der vaders bezoekt aan de kinderen, aan het derde, en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten; en doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben en mijn geboden onderhouden.

Het derde gebod.

Gij zult de naam des HEEREN, uws Gods, niet ijdelijk gebruiken; want de HEERE zal niet onschuldig houden, die zijn naam ijdelijk gebruikt.

Het vierde gebod.

Gedenkt de Sabbatdag, dat gij die heiligt. Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen; maar de zevende dag is de Sabbat des HEEREN, uws Gods. Dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling die in uw poorten is. Want in zes dagen heeft de HEERE de hemel en de aarde gemaakt, de zee, en alles wat daarin is, en Hij rustte ten zevende dage. Daarom zegende de HEERE de Sabbatdag, en heiligde dezelve.

Het vijfde gebod.

Eert uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land, dat u de HEERE, uw God, geeft.

Het zesde gebod.

Gij zult niet doodslaan.

Het zevende gebod.

Gij zult niet echtbreken.

Het achtste gebod.

Gij zult niet stelen.

Het negende gebod.

Gij zult geen valse getuigenis spreken tegen uw naaste.

Het tiende gebod.

Gij zult niet begeren uws naasten huis; gij zult niet begeren uws naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn os, noch zijn ezel, noch iets, dat uws naasten is.

93. Vraag. Hoe worden deze tien geboden gedeeld?

Antwoord. In twee tafelen; waarvan de eerste leert, hoe wij ons jegens God zullen houden; de andere, wat wij onze naaste schuldig zijn.

94. Vraag. Wat gebiedt God in het eerste gebod?

Antwoord. Dat ik, zo lief als mij mijner ziele zaligheid is, alle afgoderij, toverij, waarzegging, superstitie of bijgeloof, aanroeping van de heiligen of van andere schepselen, mijde en vliede, en de enige ware God recht lere kennen, Hem alleen vertrouwde, in alle ootmoedigheid en lijdzaamheid mij Hem alleen onderwerpe, van Hem alleen alles goeds verwachte, Hem van ganser harte liefhebbe, vreze en ere, alzo dat ik eer van alle schepselen afa en die varen late, dan dat ik in het allerminste tegen zijn wil doe.

95. Vraag. Wat is afgoderij?

Antwoord. Afgoderij is, in de plaats des enigen waren Gods, die zich in zijn Woord geopenbaard heeft, of benevens Hem, iets anders verzinnen of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen zet.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

We komen vanmiddag toe aan de behandeling van de Wet des Heeren. Nu is de bespreking van de wet altijd een zeer moeilijk ding. En een zeer gevaarlijk iets ook, omdat we de wet heel gemakkelijk verkeerd gebruiken. Omdat er ook een wetsprediking is, die vloekt met het Evangelie.

We hebben daarvan vanmorgen iets gezien, toen we het Woord bedienden uit de eerste brief aan Timotheus. Ik zei u toen immers, dat Timotheus daar in Efeze een zware strijd te voeren had met ketters. Waarschijnlijk met Joden, die ook zeiden het Christendom te aanvaarden, maar die toch Farizeeërs waren gebleven, die tenslotte hun zaligheid niet zochten in de genade van Jezus Christus, maar in de onderhouding van de wet.

In ieder geval, daar waren in de gemeente van Efeze dwaalleraars binnengedrongen. Ze waren daar binnengeslopen niet als onkundigen, die zich door Timotheus vanaf de kansel wilden laten onderwijzen. Neen, deze mensen wierpen zich op als leraars. Ze vonden, dat zij mans genoeg waren om het Woord tot de gemeente te spreken, dat zij voldoende kennis der waarheid bezaten om de kansel te beklimmen en anderen te onderwijzen.

En nu zegt Paulus van die mensen niet veel goeds. Hij zegt, dat ze over dingen spreken, die ze niet verstaan, dat zij, die als leraars zich opwierpen, zelf van het evangelie niet op de hoogte waren, dat ze de inhoud van hun prediking zelf niet verstaan. En vooral heeft hij dit op hen tegen, dat ze willen zijn leraars der wet, dat hun prediking is een wetsprediking. En nu is Paulus voor wetsprediking niet bang; hijzelf predikt ook de wet. Maar hij weet, dat de wet ook totaal verkeerd gepredikt kan worden.

Dat ligt niet aan de wet: we weten, dat de wet goed is. Als men in de prediking die wet dan ook maar goed gebruikt. Als men die maar keert, niet tegen de rechtvaardigen, maar tegen onrechtvaardigen en de goddelozen.

Blijkbaar wrong hier de schoen. En was in de prediking der wet door die ketters dit de fout, dat zij de wet keerden tegen de rechtvaardigen, tegen diegenen, die door het geloof gerechtvaardigd waren en nu daarnaar leefden. We krijgen de indruk — en dat wijst toch ook wel weer heel sterk in de richting van het Judaïsme — we krijgen de indruk, dat die dwaalleraars aan degenen, die in Christus geloofden, zeiden dat het met hen verkeerd ging; dat ze niet zalig konden worden, indien ze niet onderhielden de bepalingen der schaduwwachtige wet. Daar was dus, voorzover wij kunnen nagaan, in Efeze een richting in de gemeente, die zei, dat het ter zaligheid niet voldoende was, in Christus te geloven en dan uit dankbaarheid te leven, maar dat het zeer beslist noodzakelijk was te onderhouden al de bepalingen van het Oude Testament, die door het werk van Christus waren vervuld en afgeschaft.

Tegen zodanige wetsprediking keert Paulus zich nu, omdat die toepassing van de wet in strijd is met het Evangelie der genade. Maar dat betekent nog niet, dat Paulus daarom afkerig is van alle wetsprediking. Integendeel, hij dringt er in hetzelfde verband juist heel sterk op aan, dat de wet gepredikt zal worden. Hij zegt dat de wet ook wettig gebruikt kan worden en moet worden, als men maar die wet richt tot de onrechtvaardigen en halsstarrigen, de goddelozen en zondaren, de onheiligen en ongoddelijken, de vadermoorders en de moedermoorders, de doodslagers en hoereerders, degenen die bij mannen liggen, de mensendieven, de leugenaars, de meinedigen en zo er iets anders tegen de gezonde leer is. Zulk een wetsprediking, zegt Paulus, is overeenkomstig het Evangelie der heerlijkheid des zaligen Gods. En dat is dan ook de eerste vraag, die bij de wetsprediking aan de orde komt: de verhouding tussen evangelie en wet.

O neen, daar zal niemand van ons zijn, die het waagt, het voor die dwaalleraars in Efeze op te nemen en zich te keren tegen Paulus. Wij zijn het in theorie allen met Paulus eens. En toch blijkt het nog telkens, dat wij nog niet voldoende beseffen, hoedanig de verhouding is en het verband tussen evangelie en Wet; dat we nog altijd blootstaan aan het gevaar, van de Wet misbruik te maken.

Op het huisbezoek tref je altijd weer mensen, die zo voldaan zijn over zichzelf, over hun

prestaties, over hun flinkheid en braafheid, en die zeer geringschattend en afkeurend spreken over leden der gemeente, die niet zo flink zijn als zij. Hoe vaak heb ik dergelijke uitdrukkingen al niet vernomen van deze of gene: wij hebben zus en zo geleefd, dominee, wij hebben ieder het zijne gegeven; we zijn oppassend geweest: dat moest een ander toch ook doen. Nu ja, de Heere heeft ons gezegend vanzelf, maar als ze toch allemaal zo waren als wij...

Ik zeg niet, dat dezulken geen Christen zijn. Maar ik zeg wel dat hun beschouwing onchristelijk is: die mensen zijn trots op hun wetsonderhouding. Ze vinden eigenlijk, dat ze het wel verdiend hebben, dat het hun zo goed gaat. Ja, ze zeggen er wel bij: nu ja, de Heere heeft ons gezegend — en dat zullen ze ook wel menen, maar dat zinnetje komt als het hinkende paard achteraan. Ze beseffen niet voldoende, dat het in de eerste plaats en alleen te danken is aan de genade Gods wat ze zijn en hebben. Daarvoor roemen ze te veel op hun werken der wet, waar andere mensen — de meesten! — een voorbeeld aan kunnen nemen. Nu ja, de Heere heeft ons gezegend, maar wij zijn dan toch ook maar flink geweest. Ze zullen het in hun hart niet gauw belijden: "onverdiende zegeningen heb ik van mijn God genoten".

Is dus bij sommigen de neiging tot het Farizeïsme groot, komen sommigen dus helemaal in de lijn van die dwaalleraars in Efeze, anderen houden zich aan Paulus. Tenminste, dat menen ze. Ze willen leven van genade alleen, maar zij vergeten, dat Paulus ook van de wet spreekt. Die scherpe wetsprediking — ze kijken eigenlijk verbaasd, als ze daarvan horen. Wij moeten het toch van genade hebben? En daarom horen ze maar het liefst de wet niet. Ze leven eigenlijk geheel in de lijn van de Antinomianen, tegen wie Paulus ook zijn hele leven gestreden heeft: "t geeft niet, dat we zondigen; we moeten toch van genade leven".

Ik zeg niet, dat we consequente Farizeeërs in de gemeente hebben. Evenmin, dat er onder ons besliste, openlijke Antinomianen zijn. Maar daar zijn soms toch symptomen, dat men in deze of gene richting niet geheel zuiver is, noch in de leer, en nog minder in het leven.

Wie we ook zijn, we zullen altijd te strijden hebben tegen de fout van het Farizeïsme, dat met de wet zich keert tegen het evangelie, tegen de genade; maar ook tegen de fout van het Antinomianisme, dat met het evangelie de wet bestrijdt. Het Farizeïsme, dat het evangelie verwerpt; en het Antinomianisme, dat de wet verwerpt. Want wij zullen geloven en het evangelie en de wet; we zullen die twee in de onderlinge samenhang laten, waarin God ze ons gaf. Daarvan nu doet Zondag 34 belijdenis,

Van de verhouding tussen evangelie en wet.

1. in het algemeen.
2. met betrekking tot het eerste gebod.

1. Wie de wet des Heeren zuiver wil verstaan, moet beginnen met te letten op de datum der wet.

Toen sprak de Heere al deze woorden, zeggende: Ik ben de Heere, Uw God, die u uit Egypteland, uit het diensthuis, uitgeleid heb.

Ik heb eens iemand ontmoet, die zei: dat opschrift geldt alleen maar voor de Joden; dat is oud-testamentisch. Maar, dan moet men consequent zijn, en met het opschrift heel de wet voor oud-testamentisch verklaren; dan moet men zeggen, dat heel de wet voor ons niet meer geldt.

Want dat opschrift, die inleiding tot de wet, heeft geen zin, als daar de wet niet op volgt; het zou zijn als een deur zonder huis. Maar ook omgekeerd: de wet wordt onverstaanbaar, als daar niet die inleiding aan voorafgaat. Als ge dat opschrift wegneemt, dan hangt de wet in de lucht, dan heeft de wet geen grondslag meer. Want wie is die "IK", die in de wet spreekt? En wie zijn de "gij", aan wie de wet wordt opgelegd? Dat is alleen af te leiden uit de inleiding. Daarin maakt zich de Gever van de wet bekend. Daarin

worden ook degenen genoemd, voor wie de wet wordt afgekondigd. En dus houden wij dat opschrift vast.

"Toen sprak de Heere."

Wanneer was dat?

Dat weet ieder schoolkind wel te zeggen. "Toen", d.w.z. bij de berg Sinai. Want daar heeft de Heere aan Zijn volk Israël de wet gegeven. Ze waren toen onderweg van Egypte naar Kanaän. Egypte: dat was het land van hun verdrukking, waar ze in harde dienstbaarheid hadden gezucht en geweend. En nu waren ze op weg naar Kanaän, het land dat de Heere hun had beloofd te zullen geven; het land van vrijheid, vloeiende van melk en honing.

En toen, onderweg, bij de berg Sinaï, toen kwam tot hen de Wet.

Ge denkt misschien bij uzelf: dat weten we allang. Maar toch is dit heel belangrijk. Als we letten op de datum der wet, op het tijdstip van haar afkondiging, dan hebben wij eigenlijk dadelijk het antwoord op de vraag naar de verhouding tussen evangelie en wet. Dan zien wij heel scherp, hoedanig het verband is tussen het werk Gods tot onze verlossing, en de werken die wij hebben te volbrengen naar de wet Gods, Hem ter ere.

Immers, het moet onze aandacht wel trekken, dat de Heere de wet des Verbonds niet afkondigde, vóór Hij het volk uit Egypte leidde. En meteen ook, dat de Heere deze wet wel gaf vóór Hij hen in Kanaän binnenbracht.

Dat heeft profetische zin: daarin betuigt de Heere toch aan Zijn volk, dat hun verlossing uit Egypte niet afhankelijk is geweest van hun onderhouden der wet. Als de Heere dat van Israël had gevraagd, dat ze de wet moesten volbrengen tot het einde toe, vóór Hij hen uit Egypte wilde leiden, dan was Israël in Egypte gebleven. 't Zou die wet nooit volkomen hebben kunnen vervullen. Ze zouden nooit hebben kunnen voldoen aan de voorwaarde, die de Heere voor hun verlossing aan hen had gesteld. Dan was de uitredding eenvoudig onmogelijk geweest.

Maar dat is het heerlijke: Israël is in Egypte in grote nood en dood. Het zucht vanwege de harde dienstbaarheid, 't kermt om de verlossing, hun geroep is groot geworden. Komt de Heere nu tot hen met het woord: Ik wil u verlossen, maar dan moet ge eerst deze tien geboden volbrengen? Vraagt de Heere eerst van hen de volmaakte gehoorzaamheid? Welnee. De Heere spreekt van geen wet. Hij noemt de gehoorzaamheid niet eens. 't Was een diep ellendig volk, dat daar in Egypte verkeerde. En een diep zondig volk ook. Hun hart is boos en hun daden zijn boos. Kenden die mensen hun zonde wel goed? Neen. Braken ze met de zonde misschien? Al evenmin.

Waren ze in enig opzicht beter dan de Egyptenaars? Ach nee. De Egyptenaren waren goddeloze mensen: ze dienden andere goden. Maar Israël diende in Egypte die afgoden evengoed. Zie Jozua 24:4. Als ge dus de vraag stelt: verdienen de Israëlieten dat God ze uit Egypte verlost, dan moet het antwoord daarop zo ontkennend mogelijk luiden. Daar was geen vreze Gods voor hun ogen.

Maar de Heere God kende hen. Hij hoorde het geschrei, en redde hen uit. Als Israël uit Egypte gaat, dan is daarin de verlossing des Heeren. Dan is dat soevereine genade. Dan is daar aan de zijde van Israël geen enkel werk der wet geweest, waarmee ze die redding verdienden. Ik ben de Heere uw God, die u uit Egypte, uit het diensthuis uitgeleid heb. Dat is het evangelie. Dat is het woord, dat spreekt van louter genade. Waarom noemt de Heere zich hun God? Omdat zij Hem tot hun God hebben verkoren? Nee, want zij kozen voor God niet, evenmin als de Egyptenaren. Maar dit was het: God verkoos hen om Zijn volk te zijn, en de Egyptenaren niet. 't Is het vrije welbehagen des Heeren, die dit volk verkiest. En 't is dan ook alleen Zijn verkiezende genade, dat Hij Israël uitleidt.

En nu weet ge dat wel: uit Egypte, uit het diensthuis uitgeleid, dat is in nieuwtestamentische taal: Ik ben het, die u in Jezus Christus heb verlost van de slavernij

des doods en van de banden der zonde. Want Egypte, dat is het diensthuis, waar 't volk des Heeren gebonden is met vele banden, onmachtig om zichzelf te verlossen; ja, zelfs zijn verlossing tegenhoudende door zijn zonde.

Dat is de slavernij van het volk Gods, dat verdrukt wordt en geplaagd, dat wel de ellende voelt, maar zich niet verlossen kan; dat wel onder de verdrukkingen lijdt, maar toch zich niet bekeert. Maar God in Christus verlost dat volk: dat zondige volk. Hij verlost 't uit de banden des doods in Jezus Christus, Hij verlost ons in Hem van de tyrannie van de overste dezer wereld. Maar die verlossing is louter genade, en in geen enkel opzicht onze verdienste. 't Is puur Evangelie. Maar hier is in het geheel geen wet. De wet is bij de verlossing zelfs niet genoemd. Dat is dan ook het rijke evangelie, dat vanmiddag, nu we de bespreking van de wet beginnen, tot ons komt: dat God zonder enige verdienste onzerzijds, uit louter genade, ons in Christus heeft uitgeleid uit het diensthuis van zonde en dood.

Ach, daar zijn zoveel verslagenen in de gemeente. Daar zijn er zoveel, voor wie het altijd een vraag blijft, of de verlossing er ook is voor hen. Ze zien maar al te scherp, wat er in hun leven ontbreekt. Ook al leven ze nog zó onbesproken, dat ze een goede naam hebben bij de mensen, ze weten dat ze geen van Gods geboden hebben gehouden maar die alle overtreden. Ze worden door de wet van God verslagen, want hun hart klaagt hen aan. En ze komen ook maar niet verder. Ze bidden om genade — ze kunnen het niet laten — maar ze komen nooit tot de vrijmoedigheid des geloofs. Maar, daar is toch bij die mensen een grote fout.

Ze willen beginnen bij de wet. Als ze maar waren als die of die, zeggen ze, ze zouden dan geloven; als daar maar eerst meer heiligheid des levens bij hen te bespeuren viel.

Maar ze vergeten, hoe Israël uit Egypte is verlost. Ze zien het niet, dat bij die verlossing de wet zelfs niet genoemd werd. Dat God toen op de graad van Israëls gehoorzaamheid niet eens gelet heeft zelfs. Ze weten niet, dat het niet was omdat Israël zo voortreffelijk was, maar dat het alleen was, omdat God Zijn volk de kerk van toen, liefhad. Dat Hij heel die kerk bleef liefhebben, in al hun zonde en ellende.

Dat de genade souverain is, en dat alleen genade uitleidt uit het diensthuis; dat de wet daarbij geen rol speelt; dat het van onze gehoorzaamheid niet afhangt; dat zullen ze moeten leren en herleren, tot ze dat geloven.

't Is toch een zeer vertroostend iets, dat wij weten, dat Israël in Egypte andere goden heeft gediend, en alle geboden overtreden, en dat God daarop niet gelet heeft. Dat Hij alleen maar tot dat zondige volk gezegd heeft: Ik ben de Heere, uw God. Daarom verlos Ik u.

Beginnen met de wet, dat gaat in tegen het Evangelie.

De aanvang van onze verlossing, dat is genade alleen geweest; daar is naar werken der wet niet gevraagd. Dat heeft God in de verlossing van Israël bewezen.

En wij, — wij hebben altijd weer lust om de berg Sinaï in Egypte te plaatsen, om de afkondiging der wet te laten voorafgaan aan het woord der genade; om onze gehoorzaamheid te begeren, voor we uit het diensthuis gaan. De genade is het eerst. De genade is er in de aanvangen maar alleen. Het Evangelie treedt eerst in ons leven binnen, zonder de wet.

Wie daarom de genade ontvangen wil, hij leze het Evangelie en niet de wet. Wie bij de wet begint, vindt het Evangelie nooit. Wie eerst vraagt naar eigen levensheiliging, die komt tot de kennis der genade niet.

Wij mogen de wet niet zien, voor we het Evangelie hebben gezien. Wij zullen eerst moeten bukken voor het Evangelie: Ik ben de Heere, uw God, die u uitleidt. We zullen eerst moeten geloven de alleenheerschappij der genade, het Evangelie zonder de wet; eerst in dankende aanbidding ons moeten overgeven aan het Woord der genade alleen. En wie het anders wil, die moge verslagen en deemoedig zijn, hij is een Farizeeër, omdat

hij het begin begeert uit de werken der wet.

Wie bij de wet begint, vindt het evangelie nooit. De aanvang der verlossing is evangelie zonder wet.

Maar, wie bij het evangelie begint, die vindt straks op zijn weg ook de wet. Hij is verlost uit genade, uit genade alleen, uit het diensthuis. Maar straks komt de wet in zijn leven, die gehoorzaamheid van hem vraagt.

De Israëlieten zijn niet van Egypte dadelijk Kanaän binnengegaan. Het begin van hun weg — de uittocht uit Egypte — dat was genade alleen. Dat was niets dan evangelie. Maar toen stonden ze niet dadelijk nog in het land der vrijheid. Ze passeerden eerst de Sinai; en toen, toen heeft de Heere gegeven Zijn wet. Aan het volk, dat in beginsel verlost was, maar dat nog niet in Kanaän was, en de volle verlossing nog niet ontvangen had. Tussen het begin der verlossing en het eind der verlossing, daar ligt de berg der wetgeving. Ze zijn uit Egypte geleid door genade alleen. Maar voor ze in Kanaän binnengaan, moeten ze beginnen althans met zich te onderwerpen aan de wet.

Het einde der verlossing — de volle zaligheid — die komt er niet, tenzij dat we, uit dankbaarheid voor het begin der verlossing, ook een begin met de gehoorzaamheid hebben gemaakt.

In het begin is er het evangelie alleen, zonder de wet: Ik ben de Heere uw God. Maar dan in het vervolg, treedt naast het evangelie de wet: gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben enz.

En daar zijn vele Israëlieten geweest, die wel het begin van de verlossing hebben gekend, maar niet het einde. Die wel uit Egypte waren geleid, maar niet Kanaän zijn binnengegaan. Ze konden niet ingaan, zegt de Schrift, vanwege hun ongeloof. Ze hebben niet aan God zich overgegeven, niet op Hem gehoopt, hun vertrouwen op het schepsel gezet, ze zijn tegen Hem opgestaan — ze hebben de wet niet gehoorzaamd. En zonder gehoorzaamheid, zonder een begin daarvan komt niemand in Kanaän.

Dat is wat de Antinomianen vergeten. En wat de mensen vergeten, die zeggen: we moeten het van genade hebben, en er dan maar op los leven. Wat ook die mensen vergeten, die een hekel hebben aan de wetsprediking. Men zegt zo gemakkelijk: De dominee is ook zo streng en heeft ook zo veel te vitten. Of: de prediking is zo weinig vertroostend. Maar tegen dat misbruik van het evangelie om daarmee de wet opzij te zetten, keert zich de Schrift. Heel duidelijk is dat in Jesaja 28, het hoofdstuk, dat ik u straks liet voorlezen. Een wel zeer merkwaardig gedeelte uit Jesaja's profetie. Eerst richt hij zich tegen het Noordelijk rijk Israël, waarvan Samaria de hoofdstad was. Daar was het toen een liederlijk leven, vooral in de aanzienlijke kringen. Men mergelde de armen uit, en verzamelde zich zo schatten. Doch straks richtte men van dat afgeperste geld wilde drinkgelagen aan; en de elite van Samaria verbraste die schatten in dronkenschap en overdaad. Het was volgens Amos zo erg dat de dames van Samaria tegen haar mannen zeiden: brengt aan, ziet dat ge geld bij elkaar krijgt, opdat wij drinken. Een liederlijk leven van overdaad en zedeloosheid en onrecht.

En naast Amos heeft ook Jesaja aan die dronken bende het oordeel aangezegd. Maar Jesaja, die toch het Woord vooral te spreken had tot het Zuidelijk rijk, tot Juda, Jesaja weet, dat het daar al niet beter is. Dat het tot zelfs in de tempel toe een dronkenmansgedoe is geworden. De tempel heeft men gemaakt tot een allergemeenste kroeg.

Jesaja heeft het geconstateerd: priester en profeet zijn beneveld door sterke drank en buiten hun zinnen door de wijn. De priesters, die aan het volk des Heeren de wet des Heeren moeten zeggen, ze doen het met dubbelslaande tong; en de profeet, die in voorkomende gevallen, waarover de wet geen licht gaf, de uitspraak van Hem moest zeggen, de profeet kan op zijn benen niet meer staan. Waggelend en strompelend gaan de profeten door de voorhof, lallend onzinnige liedjes. Jesaja heeft het gezien, dat profeten in dronkenschap hun roes lagen uit te slapen; ze waren zomaar ergens in de

tempel neergesmaakt. En de priester, die het offer had te brengen, is al even beneveld als de profeet en de offertafeltjes zijn vol walgelijk uitbraaksel: daar is geen plekje meer schoon. De tempel, die in de uiterste reinheid moet worden gehouden, om de heiligheid des Heeren te openbaren, is overal bevuild door dronken priesters.

Tot die kliek dronken mensen heeft Jesaja het woord moeten spreken. Het ligt voor de hand: als de leidlieden al zo verdierlijkt zijn geworden, dan is het bij het gewone volk niet beter. En daarom is Jesaja's prediking één doorlopende waarschuwing, één dreiging, één aankondiging van het oordeel, één stuk wet.

Maar die zatte priesters lieten zich niet waarschuwen. Ze werden zelfs boos op die vervelende Jesaja. En hier schreeuwt een benevelde priester: aan wie wil Jesaja kennis onderwijzen? Wat denkt hij wel? Wij kunnen zelf wel onderwijs geven.

Leraren der wet zijn wij; wij behoeven van hem geen preek te horen.

En daar tiert een dronken profeet: aan wie zou hij een Godsspraak te verstaan geven? Meent hij, dat hij alleen het geheim Gods onthullen kan? Wij zijn evengoed profeet. Zou hij dan aan ons, de profeten, zeggen wat in de toekomst geschiedt? Dat weten wijzelf evengoed.

Ze zijn die aanmatiging van Jesaja meer dan beu. Meent hij dat hij kleine kinderen voor zich heeft, kinderen die pas zijn gespeend? Denkt hij, dat hij zo over hen de schoolmeester kan spelen?

Ze zijn die zedemeester moe. En ze vinden, dat Jesaja met zijn gevit maar eens de mond moet houden.

Die man, zo schimpen ze, kent niet anders dan de wet. En iedere dag komt hij weer met een lijstje geboden aandragen: dit mag niet, en dat mag niet; vandaag heeft hij dit, en morgen dat. Het is gebod op gebod, regel op regel, hier een weinig, daar een weinig. Maar altijd heeft die vervelende man wel wat aan te merken. Is dat nu soms een profeet? Die niet anders dan wat geboden uitdelen kan; die geen belofte, geen woord van troost te spreken weet?

Bij Jesaja, zo klagen ze, is het enkel wet. Die man spreekt het evangelie niet. Bij hem is het honderd procent wet. Gister was dat verkeerd en vandaag dit, en elke dag weer wat anders. Die man gunt hun nu nooit eens wat vrolijkheid. Die kankeraar kan niet anders dan criticasteren en die zwartkijker kent alleen maar de slavernij der wet en niet de vrijheid van het volk Gods. Nee, dan weten zij het beter: Ik ben de Heere, uw God, die u uit Egypteland uitgeleid heb. Die Jesaja, die profeteert van de wegvoering naar Assyrië, begrijpt hij niet, dat hij daar onzin zegt? Heeft God Zijn volk soms uit Egypte geleid, om het nu naar een ander diensthuis te brengen? En zo jouwen ze Jesaja uit als zedemeester: gebod op gebod, regel op regel.

Jesaja is aangegrepen door de tragiek in de tempel. Deze mensen hebben van God een aanstelling gekregen om de wet te prediken en in allerlei concrete situaties aan het volk de wil des Heeren te openbaren. En het was de bedoeling des Heeren geweest, om door al die voorschriften Israël te brengen tot de waarachtige vrijheid, tot de rust. Die wetsprediking van priesters en profeten bedoelde niet het leven van het volk aan banden te leggen en de vreugde te verstikken; maar die wet was er juist, om ze tot de volle vreugde te brengen en in de waarachtige vrijheid te zetten. De verlossing uit het diensthuis, dat was nog maar het begin der zaligheid. Maar nu gaf God de wet en nu vroeg Hij van Israël de gehoorzaamheid, doch niet om hen te knechten. Nee, die geboden hadden een evangelische bedoeling: om de aanvankelijke verlossing te behouden, en de levensblijdschap steeds hoger op te voeren, tot de volkomenheid was bereikt. Toen God met genade alleen Israël uit Egypte deed gaan, toen was de verlossing er. Toen was het toch nog maar een begin. Want de woestijn was nog niet ideaal: en toen gaf God de wet als de weg naar Kanaän. De gehoorzaamheid aan de wet, dat was niet een ander diensthuis, maar dat was juist de weg uit de woestijn naar het land der vrijheid. Maar ze wilden niet horen, die priesters.

De priesters en profeten, die de wet hadden te spreken en te onderwijzen, ze spotten zelf met die wet, en ze leerden het volk daarmee te spelen. Ze vonden het evangelische vrijheid. En Jesaja, die tegen hun losbandigheid toornde, noemden ze een zedemeester, een criticaster.

En daarom, zo zegt Jesaja, omdat leiders en volk niet wilden horen, omdat ze niet geloven, dat Gods geboden hun vrijheid bedoelen, omdat ze allemaal spelen met de wet, die hen tot de zaligheid brengen moet; omdat ze van mij, de evangelische wetsprediker, zeggen: gebod op gebod, regel op regel, — nu zullen ze hun oordeel dragen. Ze kunnen dat nu nog in koor met dubbelslaande tong door de tempel lallen: gebod op gebod, regel op regel. Maar ik zeg u, nu jij dat gebod op gebod uit mijn mond verwerpt, nu jij die evangelische wet niet horen wilt, nu zult ge anderen zien komen, barbaren. Die zullen hier in de tempel hun commando's doen snerpen. Nu jij de wet der vrijheid veracht, nu verspeelt ge ook het evangelie. En nu gaat ge terug naar het diensthuis, waar alleen de wet is, zonder het evangelie. De Assyriërs zullen komen, en dan zult ge het gewaarworden: gebod op gebod, regel op regel, hier wat en daar wat. Hier een commando, daar een commando. De Assyriërs zullen niet vragen wat de Joden belooft, ze zullen eenvoudig bevelen, tyranniseren. Omdat de Joden spotten met Jesaja, die de wet predikte als de weg naar de rust, als weg tot de waarachtige vrijheid, daarom zullen ze straks ontvangen van barbaren een andere wet, de wet der slavernij. Ze gaan naar het diensthuis terug. God heeft hen uit Egypte gebracht naar Kanaän, opdat ze daar Hem dienen zouden naar Zijn wet en in het onderhouden van Gods geboden grote loon ontvangen zouden. Maar nu ze die wet, die zelf ook evangelie is, verwerpen, nu wordt het Evangelie van hen genomen. Nu wordt het enkel weer wet, de despotische wet van de dwingeland. Ze gaan nu naar een tweede diensthuis.

Ik ben de Heere, uw God, die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb. En dan volgt de wet, als de voortzetting van het Evangelie. Maar als ze die wet vertrappen, dan wordt het einde: Ik ben de Heere, uw God, die u naar Assyrië, naar het diensthuis terugbrengt. Als ge speelt met Mijn wet, die u na het evangelie geschonken is, en die zelf ook evangelie is, als ge speelt met de wet, die aan het Evangelie onlosmakelijk verbonden is, dan verspeelt ge het evangelie ook.

Waarvoor voert God Zijn volk uit Egypte, uit het diensthuis en waarom geeft Hij hun de wet? Toch opdat ze straks in Kanaän Hem dienen zouden zonder vrees, en daarin zelf komen zouden tot de waarachtige vrijheid? Maar, als ze dat niet willen, dan kunnen ze wel weer naar het diensthuis teruggaan..

Daarom, broeders en zusters, het begin der verlossing is louter evangelie. Maar daarna komt bij het evangelie de wet, die niet tegenover het evangelie staat, maar juist leiden wil tot de volkomenheid van wat door het evangelie alleen begonnen werd. Naast het evangelie komt de wet, die zelf deel van het evangelie is, en die twee behoren dan voorgoed bij elkaar. Wat God samengevoegd heeft, dat scheide de mens niet. En als hij het ene, de wet, verwerpt, verwerpt hij ook het evangelie. Als hij de gehoorzaamheid opzegt, dan zegt hij ook de genade op. Laat de kerk van vandaag zich toch laten waarschuwen door het Israël van Jesaja's dagen, waaraan de psalm vervuld is:

Maar Mijn volk wou niet Psalm 81:13, 15, 18.

2. Zo bleek het ons nu, welke de verhouding is tussen evangelie en wet; hoe innig het verband is tussen Gods genadewerk, dat de aanvang maakt en onze werken, die de weg helpen banen tot het vervolg. Als het evangelie ons leven binnentreedt, dan komt het evangelie alleen, zonder de wet. Dan is daar de genade zonder de werken.

Maar zodra het evangelie één keer in ons leven is gekomen, zodra de genade werd gesmaakt, treedt naast het evangelie aanstonds op de wet. En die twee verbinden zich zo nauw, dat ze van elkaar niet meer te scheiden zijn. Want de wet is dan niet een aan het evangelie vijandige macht, maar de wet der nieuwe gehoorzaamheid dient dan de doorgang der genade. God wil ons door de gehoorzaamheid aan die wet brengen van het begin der verlossing tot de volkomen zaligheid. Zo staat dan eerst wel het Evangelie

alleen, maar daarna treedt ook de wet op, in dienst van het evangelie. Zó, dat hij, die de wet verwerpt ook het evangelie verwerpt.

Wat we nu vonden over dat verband tussen evangelie en wet in het algemeen zullen we nu vervolgens hebben aan te wijzen ook concreet bij het eerste gebod.

Na de zondeval komen er vele geboden. Veel machten, waarvoor de mens geknield ligt; machten, die hem gevangen houden, die hij ook als God vereert. Niet, dat God niet meer de enige god is dan. Maar Hij openbaart zich zo aan de mensen niet meer. Dan worden allerlei schepselen door de mens als goden vereerd; als goden, waarvoor hij bang is; goden die zijn hart beheersen, en die zich door de mens laten dienen. Dan wordt de zon aangebeden, en de donder en de vruchtbaarheid. Dan worden geld en eer en macht en zingenot de machten, die zich door de mens laten dienen.

Omdat ze afgoden zijn, brengen ze de mens nooit tot waarachtig geluk, maar voeren ze hem steeds in het verderf. En hoe hij ze ook dient, ze helpen hem niet uit zijn nood. De Israëlieten aanbaden in Egypte de zon, maar hun slavernij werd door de zon niet opgeheven. Ze aanbaden op de Karmel Baal, de god der vruchtbaarheid. Ze riepen tot hem om regen. Ze hadden al drie jaar daarom geschreeuwd, maar de regen kwam niet.

Ze jagen naar geld, maar de Mammon is een boze god. Hij laat zijn dienaren zomaar in de steek. Al zoeken ze hem vandaag, ze vinden hem niet terug. Kapitalen versmelten, en men kan het leven niet uit de as doen herrijzen met de zucht naar geld. Integendeel, die dienst van Mammon houdt het herstel van het leven tegen, omdat de mensen hun geld niet weer wagen: ze hebben al zoveel stroppen gehad.

Die dienst van de Mammon maakt de mensen tot wolven voor elkaar; de een besteeft de ander om zelf maar te bezitten. Voor geld wordt een moord gedaan; voor geld wordt het grofste onrecht gepleegd.

En de zucht naar geld brengt bij beide partijen de revolutie — denk maar aan Rusland — en dan wordt het leven een hel. En zo is het met alle afgoden: de mens dient ze, maar komt van hen niet meer vrij. Hij stelt zijn hoop erop, zonder dat ze hem ooit uit zijn nood verlossen.

Als Israël in Egypte zo in de ellende zit, dan openbaart God zich, de enige God. Dan toont Hij, wat Hij vermag. Dan verlost Hij. En dan zegt Hij: Ik ben de Heere, uw God. En Hij toont, dat Hij werkelijk God is, doordat Hij verlost. Hij toont, dat Hij alleen God is. Want de afgoden der Egyptenaren kunnen tegen deze God niets beginnen.

Dat is het evangelie: op dat ogenblik verschijnt in het leven der Israëlieten weer de Enige, die werkelijk God is. Die ze niet hadden gediend, maar die toch in genade zich aan hen openbaart, en die zich openbaart als de enige, die werkelijk verlossen kan.

Dan heeft Israël weer de enige God leren kennen. Dan zien ze het, dat de afgoden niets zijn; machten, die ze wel dienen, maar die hen niet verlossen; en dat God de enige God is, die ze niet dienen, maar die hen toch verlost.

Zo is dat weer het Evangelie alleen. De enige God wordt niet door de Israëlieten ontdekt, en niet door hen gediend. Maar Hij openbaart zich als de Enige, die werkelijk God is, die daarom vol genade *is*, ook als de Enige.

Toen zagen ze God.

En dan komt tot die mensen, nadat ze God in Zijn zelfopenbaring als de Enige hebben leren kennen, als Hij het hun bewezen heeft, dat Hij de Enige is, die verlost; dan komt tot die mensen het gebod: omdat Ik de Enige ben, die u verlost, daarom zult ge naast Mij geen andere goden hebben of erkennen; geen machten meer erkennen: geen zon en donder en vruchtbaarheid. Ge zult voortaan Mij alleen als God erkennen, betrouwen en dienen, alleen tot Mijn eer leven.

En dat gebod is er niet, om Israël opnieuw in boeien te slaan, om hen weer in slavernij te brengen, zoals ze vroeger slaven geweest waren van Egyptische goden —, neen, de

Heere wil daardoor van de slavernij hen volkomen verlossen. Hen verlossen van die schepselen, die harde goden zijn, goden die niets kunnen. Hij wil ze op Zijn naam doen betrouwen, niet, om nu met hen te spelen gelijk de afgoden hen hebben teleurgesteld; niet om hen te verschrikken zoals de afgoden, maar om hen van alle vrees te verlossen, om hun leven voorgoed in de ruimte te brengen, om hen in het licht, dat ze aanvankelijk zien, ook verder te laten wandelen. De Heere wil als de Enige worden geëerd door Zijn volk, opdat ze de verschrikking der andere goden nooit weer zouden kennen. Zo wordt door dit gebod hun de vrijheid niet geroofd, maar integendeel de weg tot de volle vrijheid gewezen. Dit gebod is niet de ingang van het tweede diensthuis, maar het is de weg, waarop ze nooit een diensthuis weer zullen ontmoeten. Als ze deze God dienen, Hem alleen, dan zullen ze van al hun vrees en al hun noden voorgoed zijn verlost. Dan zullen ze in de vrijheid staan en de zaligheid hebben.

Zo dient dit gebod, waarin God de eer vraagt voor Hem als de Enige, — zo dient dit gebod de zaligheid van Zijn volk.

En zo komt vandaag dit gebod tot ons in Nederland.

Vroeger toen hier de Batavieren woonden, toen werden hier andere goden gediend, en hielden het leven tenonder in vrees. De afgoden maken altijd het leven moeilijk.

Maar God, de Enige God, Hij was God van hemel en aarde, de God van heel de wereld. Daar is één God, zei Paulus ons vanmorgen; en één Middelaar Gods en der mensen. God was God, ook hier, al werd Hij door de Batavieren nog niet gekend. Wodan en Thor waren niets, want de afgoden zijn niets. En toen openbaarde God zich hier als de Enige God, de afgoden konden Hem niet tegenhouden. En God openbaarde zich hier in Jezus Christus als de God van genade, die het leven verlost van het verderf, en ons kroont met goedertierenheid en barmhartigheden.

Wij zouden hier vandaag niet in de kerk zitten als er meer goden waren, als de God van Israël niet was geweest de Enige, de God die ook hoog verheven is boven de heidenen. Daar had hier geen kerk kunnen staan, als God alleen de God van Israël was geweest.

Maar nu kwam God hier, en openbaarde Zijn heerschappij. Hij openbaarde zich als de Enige, die God is, als de Enige ook, die het leven verlost. En zó kwam ons land tot bloei, en werd ons volk gezegend.

Het begin der verlossing van Nederland is niet te danken aan het werk van Batavieren, Franken en Saksen. Maar wel aan de genade Gods.

Maar dan vraagt God van dat volk, dat het Hem erkennen zal als de Enige, dat het de afgoden zal wegdoen, dat het Hem alleen vertrouwen en Hem dienen zal. Dan legt God in dat gebod de weg, waarlangs de verlossing in Nederland bewaard kan blijven; de weg ook van zegen tot zegen. Maar nu gaan wij de afgoden dienen: de Mammon, de eer, de macht, de wellust. En dan komt de vloek in het leven terug. Dan gaat de zon weer schuil, en wordt het leven vol benauwdheid. Wij erkennen God nog zo gebrekkig als de Enige in ons eigen leven, en daar zijn nog zo velen in ons land, dat door die Enige gezegend werd, die Hem niet erkennen. Maar nu zei Paulus het vanmorgen: dat wij voor ons volk moeten bidden, en voor het Koninklijk Huis en de Regering: van dat gebed maakt God de verdere verlossing van het volk mee afhankelijk. Ieder, die voor de Overheid niet bidt, houdt tegen de erkenning van God als de Enige. Hij is een afgodendienaar geworden, omdat hij de heerschappij der afgoden in ons land niet wegbidt. Omdat hij er zelf nog voor geknield ligt in de praktijk en door niet te bidden niet meearbeidt aan de verlossing van ons volk, en een deel van dat volk onder de afgoden laat.

Dan krijgen we een heel andere kijk op de stembus straks ook: het gaat niet om onze welvaart of verlaging der belastingen, of dit of dat: we strijden daar voor de erkenning van God als de Enige in ons volksleven. Wie de kiezers lokt met mooie beloften, doet hen voor de afgoden weer neerknielen. 't Gaat erom, dat God als de Enige in Nederland wordt erkend. En wie daarvoor strijdt, en dus een principiële politiek voert, die werkt

mee aan het waarachtig welzijn van heel ons volk. Want de afgoden brengen ellende.

En nu nog een woord over de Zending. Men heeft me wel eens gevraagd, of ik niet te veel warm liep voor de Zending. Maar ik denk aan Paulus: Is God een God niet ook der heidenen, nademaal Hij een Enig God is? God wil daar tot erkenning komen, daar zich openbaren in de heerschappij Zijner genade, door onze dienst.

Maar wie in de Zending niet meearbeidt naar vermogen, die houdt de erkenning van God door de heidenen tegen, die laat van zijn kant de Indische gewesten in de macht der afgoden. Dat het liefdeloos is, als men zelf de genade ontving, niet te werken voor de doorgang van het heil naar anderen, zeg ik maar niet eens. Doch ik zeg wel: wie niet meearbeidt aan de Zending, wie de heidenen niet van hun afgoderij wil helpen verlossen, die is zelf ook een afgodendienaar geworden. Hij houdt opzettelijk de erkenning van God in heel de wereld tegen.

God is een Enig God. Dat heeft Hij getoond in onze verlossing. Maar daarom vraagt Hij de erkenning daarvan o.a. straks bij de stembus en als het collecte is voor de Zending.

Amen.

Zondag 3 Januari 1937.

ZONDAG 35

Lezen: Romeinen 10:6-17

Psalm 17:3

Heidelbergse Catechismus Zondag 35

Psalm 17:8

Psalm 115:5-8

Psalm 119:25

96. Vraag. Wat eist God in het tweede gebod?

Antwoord. Dat wij God in generlei wijze afbeelden, en op geen andere wijze vereren, dan Hij in zijn Woord bevolen heeft.

97. Vraag. Mag men dan ganselijk geen beelden maken?

Antwoord. God kan noch mag in generlei wijze afgebeeld worden. Maar de schepselen, al is het dat zij mogen afgebeeld worden, zo verbiedt toch God, hun beeltenis te maken en te hebben, om die te vereren, of God daardoor te dienen.

98. Vraag. Maar zou men de beelden in de kerken als boeken der leken niet mogen dulden?

Antwoord. Neen; want wij moeten niet wijzer zijn dan God, dewelke zijn Christenen niet door stomme beelden, maar door de levende verkondiging zijns Woords wil onderwezen hebben.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Wij moeten vanavond samen spreken over het tweede gebod. Maar het zal u na m'n vorige preek over Zondag 32 niet bevreemden, dat ik ook bij het tweede gebod dat geniale antwoord waarmee Zondag 32 begint voorop wil stellen. Het tweede gebod van de wet des Heeren; van de wét. Maar dan is het zeker nodig vast te houden, dat we ook in het tweede gebod te maken hebben met het evangelie der goede werken. Waarom moeten we goede werken doen? Waarom moeten we het tweede gebod volbrengen? Daarom, dat Christus nadat Hij ons met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, ons ook door Zijn Heilige Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt. Dat is het evangelie ook van het tweede gebod: dat Christus wel dankbaarheid van ons vraagt, maar alleen omdat Hij zélf eerst ons dankbaar maakt. Christus komt in het tweede gebod naar ons toe, niet zozeer als Gebieder en Souverein, maar als de grote Verlosser van ons leven. En Hij draagt, ook als Hij dit tweede gebod ons stelt, Zijn naam met recht; Hij heet ook hier Jezus, dat is Zaligmaker; want Hij vernieuwt ons door de Geest; Hij schrijft de wet van het tweede gebod in ons hart! Het tweede gebod is voor ons niet meer de ijzeren wet, die dwingt; het is voor ons niet meer de letter, die doodt, want de Geest maakte ons levend. Wij hebben niet meer het stenen hart, dat onbuigzaam is en onwillig; want Christus heeft ons het vlezen hart geschapen en dit gebod ons in het hart geschreven. We hebben Hem immers *zien* komen langs de grote heirbaan der verlossing; Hij kwam van Golgotha over Pasen naar Pinksteren; Hij stortte Zijn bloed ook voor onze zonden tegen het tweede gebod, maar Hij stond daarna op, opdat we ook hierin in nieuwigheid des levens zouden wandelen; en Hij zond ons de Geest, opdat we de wil Gods ook hierin van harte zouden doen. Christus voerde de vrijmakende genade op tot haar uiterste hoogte; Hij bracht me zover, dat ik zingen kan: hoe lief heb ik Uw wet. — Hoe lief heb ik het tweede gebod. En Hij vervulde de verlossende genade van de Goede Vrijdag door de vrijmakende kracht van Paschen en Pinksteren, omdat Hij waarlijk liefhad: God en de mens en Zijn naaste, deze drie. En Hij stak mijn hart in brand met de fakkel dezer liefde, opdat ook ik zou liefhebben God, mijzelf en de naaste, deze drie. Dus breng ik u vanavond het evangelie van Jezus Christus.

Christus, het tweede gebod ons schrijvend in het hart.

En Hij doet dit, opdat we:

1. aan Gód de dankbaarheid voor de verlossing zouden bewijzen.
2. zélf uit de vruchten van ons geloof verzekerd zouden zijn.
3. de naaste voor Christus zouden winnen.

1. We moeten wel beginnen met een eenvoudige catechisatieopmerking: wat is het verschil tussen het eerste en het tweede gebod? Want we halen die twee nog wel eens door elkaar, en ongetwijfeld is er ook verband tussen deze geboden. Maar toch is het nodig, dat we het onderscheid scherp in het oog vatten. Het eerste gebod richt zich tegen de afgoderij; het verbiedt, dat we naast of in de plaats van de enig ware God iets hebben, waarop we ons vertrouwen stellen. Maar het tweede gebod keert zich tegen de beeldendienst, d.w.z. tegen de zonde, dat we de enig-ware God vereren door beelden en zo met Hem gemeenschap zoeken. Wie dus zondigt tegen het tweede gebod, die denkt er niet aan een andere god, een afgod, te dienen; hij wil zich alleen maar buigen voor de waarachtige God, de Schepper van hemel en aarde. Maar z'n zonde ligt hierin, dat hij in de dienst van de ware God toch een verkeerde weg inslaat, dat hij God zoekt te eren door zich een beeld van Hem te maken en zich daarvoor te buigen.

En hoe bitter ernstig dit gebod gemeend is, blijkt wel heel duidelijk uit de sancties, waarmee het eindigt: want Ik, de Heere uw God, ben een ijverig God..... God is ontzaglijk jaloers, juist op het punt van Zijn eredienst. De zonde hier wreekt Hij tot in de geslachten, en de gehoorzaamheid beloont Hij eveneens door barmhartigheid aan duizenden.

Dan is het toch wel typisch, dat dit tweede gebod onder ons zo weinig ernstig genomen

wordt. Schuldbesef is er gelukkig in de kerk nog wel, ten aanzien van bijna alle geboden. Er zijn velen die zich voor de Heere verootmoedigen als David in Psalm 51, over zonden en onreinheid en overspel; er zijn velen wier conscientie het heel nauw neemt met de kwesties van mijn en dijn; velen ook, wie het vierde gebod van de kerkgang in het hart geschreven staat. Maar schuldbesef in verband met het tweede gebod ontmoet je eigenlijk nooit. Waarom niet? Omdat bijna niemand meer het tweede gebod verstaat, bijna niemand zich op dit terrein schuldig acht. Wij maken immers geen beelden meer? En niemand van ons heeft ooit daarvoor geknield? Goed, als we nu nog Rooms Katholiek waren! Maar wij, Gereformeerden?

Niettemin blijft die bedreiging daar staan, vol donkerheid. Die de misdaad der vaderen bezoek aan de kinderen, tot in het derde en vierde geslacht. Dat wil toch wat zeggen, dat het oordeel Gods nog vele generaties lang nawerkt, dat de toorn Gods over deze zonde een hele eeuw niet geblust wordt. En die toorn over de geslachten zit vast aan deze zonde, heel speciaal die zonde van beeldendienst. Hebt ge u wel eens afgevraagd, waarom God zulk een grimmige haat koestert tegen die beelden? Wat is er toch voor bizonders in deze zonde dat Zijn toorn doet ontbranden zo hevig, dat ze bijna niet meer te stillen is?

Dan moeten we eerst de vraag onder de ogen zien, wat de heidenen eigenlijk met de beelden beoogden. Die mensen kenden God niet. Ze eerden het schepsel als God: de zon, de maan, de sterren. Maar daarmee volstonden ze niet. Ze aanbaden niet de zon, zoals ze daar hoog aan de hemel te stralen stond; neen, ze maakten een beeld van hun zonnegod en bogen zich daarvoor neder. Waarom? Wel, de zon staat hoog en de sterren zijn ver. Maar de mens kan niet leven, als zijn god ver is; het ligt in ieders ziel met God gemeenschap te oefenen, om de afstand te overwinnen, om Hem nabij zich te weten. Ze willen de onzienlijke God zichtbaar maken, en de verre God tastbaar en grijpbaar; hoe zullen ze Hem anders dichtbij weten?

In dat maken van beelden ligt dus het heimwee naar de gemeenschap met God; iedere heiden, die een beeld formeert, belijdt daarin zijn verlangen: we kunnen U niet missen; we kunnen buiten U niet leven. Wie hebben we nevens U op de aarde. O God, dat Gij de hemelen scheurdet, dat Gij nederkwaamt; kom toch neder tot ons, die op de aarde wonen.

En zo hebben ze zich beelden gemaakt, om het heimwee van hun ziel te stillen. God is tot hen nedergekomen, Hij woont daar in Zijn tempel, Zijn beeld kunnen ze aanschouwen, ze kunnen het meevoeren in hun processies, ze kunnen het meebrengen als ze ten strijde trekken: overal is hun God hun nu nabij.

En in later tijd krijgt die zucht om de onzienlijke God zichtbaar te maken zo langzamerhand een meer geestelijk karakter. Het is dan niet langer het zien met het lichamelijk oog, maar het schouwen van God met het oog der ziel; men voelt Hem in zich, men zwelgt in de extase, men heeft het besef, dat men ontruikt wordt aan deze aarde en aan de tijd, men is opgeheven in de eeuwigheid in de hemel, men verliest zich in God, men voelt zich één met Hem geworden, men heeft voor zo grote zaligheid geen woorden meer; en als men dan uit die zielsverrukking weer neersmakt in de rauwe werkelijkheid, dan klaagt men erover dat het zo dor en dood van binnen geworden is. Men zou niets liever willen, dan onttrokken worden aan het aardse en tijdelijke, men zou altijd opgeheven willen zijn in die eeuwige wereld van zielsgenieting, in die rijkdom van de gevoelsextase. In één woord: zo langzamerhand komt men in de heidenwereld van het lichamelijk zien van een tastbaar beeld tot het geestelijk zien van de mystiek.

Maar het blijft dan toch de zucht naar het zien van God; men wil de afstand overwinnen en gemeenschap met Hem hebben.

En zeg nu zelf: verstaat ge dat heimwee der heidenen niet? Begrijpt ge het niet, dat toen Mozes op de berg was, daarboven bij God, het volk zich zo ontzaglijk verlaten gevoelde, zo eenzaam, zo ver van God, dat ze Aäron presten een beeld van hun God te maken, zodat ze Hem konden zien en tasten? Begrijpt ge het niet, dat ze het in Israël zo arm

vonden: de heidenen konden hun god in zijn tempel aanschouwen, maar ja, hun God woonde in Zijn tempel, te Jeruzalem, maar Hij was zover; en in dat heiligdom stond nog niet Zijn beeld, alleen maar een ark; en die ark kregen ze nooit te zien, de Hogepriester kwam er maar eenmaal in het jaar, en de anderen kwamen nooit binnen daar, waar God woonde. Wat waren ze toch arm, nameloos arm. Wat voor gemeenschap gaf nu hun God?

Ge verstaat het, dat Hofni en Pinehas de ark meenamen in de strijd; hoe zouden ze kunnen vechten zonder hun God bij zich en achter zich? Ge verstaat het, dat Jerobeam aan het verlangen van het volk tegemoetkwam en velen meesleepte; hij richtte beelden op in Bethel en Dan; dat was nog eens wat anders dan die tempel in Jeruzalem, waar God verborgen bleef achter de gordijnen.

Maar toch komt God met het tweede gebod, Hij laat Hofni en Pinehas sterven, Hij toornst op Aaron, Hij vloekt Jerobeam de zoon van Nebat, die Israël zondigen deed, Hij wil niet in een beeld vereerd zijn. Waarom niet? Mogen wij God dan niet zien? O ja, maar het zien is pas het einde der wegen Gods. We hebben de belofte dat we Zijn aangezicht in gerechtigheid zullen aanschouwen als we straks zullen ontwaken; we zullen Hem zien gelijk Hij is. Maar dat zien, het komt pas straks; en Hij wil, dat we hier zullen wandelen door geloof en niet door aanschouwen. Hij wil met ons eens in de intiemste gemeenschap leven, waarin ons oog Hem ziet. Maar nu kan dat niet. Want Hij bewoont een ontoegankelijk licht, Hem kan geen mens zien, of hij sterft. Het zien van God hier zou dodelijk zijn. Zijn ogen zijn als een vuurvlam, verterend alle goddelozen. In deze zondige wereld kan de aanblik Gods alleen maar doden. En daarom is zonde het pogen der heidenen; ze lopen over de zonde heen. Ze willen zelf de afstand overbruggen. Alsof dat kón! En daarom vervloekt God elke imitatie daarvan bij Israël. Hij wil wel komen tot de intiemste gemeenschap van het zien, maar dat kan pas als de zonde geheel overwonnen is. En wat doet nu die God, die geen mens gezien heeft of zien kan? Hij gaat spreken uit Zijn verborgen heiligdom. Hij verkondigt het Woord der verzoening. In Zijn tempel blijft Hij altijd achter gordijnen, niemand mag Hem zien. Maar Hij maakt wel zichtbaar Zijn wil om de afstand te overbruggen, Hij toont Israël niet Zijn eigen beeld, maar wel de dienst der verzoening in offers en wierook. Hij gaat door het Woord de aanschouwing voorbereiden. En Hij gaat steeds verder, deze God, die gemeenschap met mensen wil. Straks komt Christus, en Johannes zingt: het Woord is vlees geworden; de eeuwige God sloeg Zijn tenten op bij ons. En als Filippus het heimwee naar het zien Gods niet meer onderdrukken kan, als Hij zegt: Heere, toon ons de Vader en het is ons genoeg, dan antwoordt Christus: wie Mij gezien heeft, die heeft de Vader gezien. In Christus, in Zijn Woord, kwam God ons nabij. En straks als Christus sterft, dan scheurt het voorhangsel. God komt al achter de gordijnen vandaan en we mogen tot Hem gaan, hebbende de toegang met vertrouwen. De afstand krimpt in. En Hij gaat nog verder, deze God: Hij stort Zijn Geest uit en komt in ons wonen. Zozeer komt Hij ons nabij. Maar zien mogen we Hem nog niet. Eerst moet de Geest ons volkomen heiligen, de resten van zonde overwinnen, en pas daarna mogen we God zien, gelijk Hij is. Daarom bindt de Geest ons aan 't Woord. Hij bekwaamt ons niet tot het zien, maar Hij beweegt ons tot geloof.

Wie God eenmaal wil aanschouwen, die kan het feit der zonde niet negeren. Zolang de zonde in de wereld is, kan God alleen nog maar spreken; zolang komt Hij nog slechts in het Woord tot ons. En wie God dus wil dienen en vereren in de wereld, o ja, hij mag zich verheugen: ik zal Uw aangezicht in gerechtigheid eens aanschouwen, ik zal verzadigd worden met Uw beeld als ik zal ontwaken; maar hier moet hij gaan de ene weg van gemeenschap met God, de weg van horen en geloven.

En nu ziet ge, waarom Christus het tweede gebod niet afschaft, maar het blijft stellen. Hij heeft zelf geen andere weg gekozen dan de weg van het Woord. Al Zijn dagen heeft Hij geleefd bij de Schrift, En nu vernieuwt Hij ons naar Zijn beeld. En Hij zegt tot ons: hoort des Heeren Woord. Hij heeft God lief, die God, die gemeenschap met de mensen zoekt; die God, die tot de gemeenschap van het aanschouwen ons wil brengen, maar die dat voorbereidt door de gemeenschap in het spreken. Christus stond zelf op die weg, en

Hij zet onze voeten daarop, en Hij zegt: nabij u is het Woord. Christus verspert de Vader niet de weg tot ons, want alleen door het geloof wil de Vader ons tot de aanschouwing brengen. En daarom beweegt Hij ons door Zijn Geest, om geen andere weg te begeren. Hij leert het ons, het Woord lief te hebben om God niet naar beneden te halen. Hij maakt, dat we zeggen: Wie heb ik nevens U in de hemel? Gij zijt hoog, Heere God; niemand heeft U gezien, niemand kan U zien; maar met het gehoor des oors heb ik U gehoord, en ik heb geloofd; Gij zijt wel in de hemel en ik ben op de aarde, en toch ben ik altijd bij U, want in het Woord zijt Gij mij nabij. Het is mij goed nabij God te zijn, ik stel mijn betrouwen op U, hoewel ik U niet zie; het is mij goed nabij U te zijn, wandelend door geloof en niet door aanschouwen. Straks, Heere, zal ik verzadigd worden met Uw beeld, maar daarom heb ik hier het Woord lief, Gij hebt al gemeenschap met mij gezocht, Ge hebt tot mij gesproken; met het gehoor des oors heb ik U gehoord, straks ziet U mijn oog.

2. Maar Christus heeft ook ons lief. Hij vernieuwt ons door Zijn Geest, opdat elk bij zichzelf uit de goede werken als uit de vruchten zeker zou zijn van zijn geloof.

Want dat is de tragedie van alle mystiek. De heidense mysteriereligies zijn er vol van, dat men soms op die hoogtepunten staat van extatische genieting; maar het duurde zo kort, het was zo vluchtig, en dan moet men weer naar de laagvlakte toe, en dan klaagt men, dat men het zo dor heeft, dat alles zo doods is; en men zou maar het liefst dit leven ontvluchten willen om altijd die innige zielsgenieting te kennen. Het is soms alsof ge één van onze oude stichtelijke schrijvers leest.

En dat laatste moet ons wel heel erg voorzichtig maken. Men spreekt soms ook van christelijke mystiek; en al geeft men toe, dat er hier veel uitwassen zijn, al weet men dat er valse mystiek is, er is toch ook nog "ware" mystiek, en men klaagt soms, dat de prediking daar te weinig oog voor heeft. De schoonheid van het geestelijke leven wordt niet gepredikt. Nu behoeven we over een woord niet te twisten; persoonlijk wil ik van mystiek liever niet spreken, want de blijdschap des geloofs heeft met de mystiek niets te maken. Maar het woord daargelaten, het is wel een heel veeg teken, dat wat men als christelijke mystiek aandient als twee druppels water op die der heidenen lijkt.

Men heeft zo enkele momenten van hoog-geestelijk leven en dan is alles weer dor en doods; men weet de blijdschap niet vast te houden elke dag. Men zou het liefst deze wereld vaarwel zeggen om op te gaan in God, men zou afstand willen doen van het natuurlijke leven om ongestoord de geestelijke genieting te smaken. Maar men kan op die bergtoppen niet blijven, en de gemeenschap met God is hier een gebroken lijn. Waarom? Omdat men het tweede gebod vergeten heeft.

Want het tweede gebod verbiedt te jagen naar het geestelijk-zien van God, naar die bedwelmende vreugde waarbij men de aarde en dit leven vergeet. God zegt: ge zult wandelen door geloof en niet door aanschouwen. Dat is niet zonder blijdschap, maar die blijdschap is altijd de vreugde van het geloof, dat in het Woord God ontmoet; dat is niet zonder bevinding, maar die bevinding is niet een uitgeheven worden in de geest boven dit aardse bestaan, maar het is de ondervinding des geloofs, de ervaring dat God midden in de werkelijkheid van deze aarde Zijn Woord waar maakt en Zijn beloften vervult. 't Gevoel staat er dus niet buiten, zoals men soms beweert. Maar de grote vraag is of dat gevoel zijn eigen hoge vlucht neemt om zich dan de vleugels te zegen, óf dat het is het gevoel des geloofs, het gevoel dat zich aan het Woord verbindt en daarin God ontmoet.

Is geestelijk leven de zalige genieting van het zich uitgeheven voelen boven de stroom van de tijd, boven het rumoer van het leven? O neen, het is midden in de verwarring van de tijd gemeenschap met God te hebben door het geloof, het is midden in deze wereld zich te verheugen in God. Wie werkelijk geestelijk leeft, die verheugt zich als vandaag het Woord der belofte tot hem komt; maar morgen als de stilheid van de Zondag weer voorbij is, morgen staat hij in de werkplaats, maar door de Geest leeft hij daar tot eer van God, en dan is het niet dor, want hij zegt: wat is 't vooruitzicht schoon, hij die op U vertrouwt, Uw wetten onderhoudt, vindt daarin grote loon.

Hij weet zich nabij God, als hij bidt, maar even dicht bij God, als hij op kantoor zit of met zijn jongens speelt: God bereidt zich lof uit kindermonden ook. Hij blijft midden in het leven staan, deze geestelijke mens, en hij heeft overal blijdschap door de Geest, want hij bindt het leven aan het Woord.

Deze mens kent geen andere dorheid dan de zonde, geen andere doodsheid dan de begeerten van zijn oude mens. Hij klimt niet van zijn bevinding tot geloof, met als enig resultaat dat hij altijd de zekerheid mist; neen, hij voedt zich met het Woord en dat bewijst zich elke dag weer als waar; hij wandelt midden in het leven, deze geestelijke mens, hij wandelt niet door aanschouwen, toch is het niet dor, want hij wandelt reeds door geloof. Hij heeft hoop op God, deze mens, de hoop dat hij Hem eenmaal zal zien gelijk Hij is, maar hij probeert niet daarop nu al vooruit te grijpen en deze wereld los te laten; o neen, hij reinigt zichzelf gelijk God rein is, hij bindt zijn leven aan het Woord, want: een iegelijk die de hoop heeft dat hij God zal zien, die reinigt zichzelf en wandelt door geloof. En in het geloof wandelend worden zijn voeten vast op de weg des heils, en zo wordt hij elke dag bevestigd in zijn geloof, dat hij God zal zien. 't Geloof, dat hier nooit aanschouwing wordt, maakt hem toch elke dag temeer zeker dat hij God eenmaal in gerechtigheid zal zien. Hij teert niet op zijn gevoel, deze mens, want het vuur der extase is ras verteerd, maar hij teert gelovig op het Woord des Heeren, en dat vernieuwt elke dag hart en ziel en alle krachten, dat wakkert telkens weer aan de vlam ook van het gevoel; zijn verstand, zijn gevoel, het krijgt alles nieuwe brandstof uit het Woord waarin God gemeenschap geeft. En zo gaat hij van kracht tot kracht steeds voort.

3. En zo wint hij ook de naaste voor Christus. Wat heeft de mystiek al niet veel kwaad gedaan. De kinderen ontdekten dat vader zo wonderlijk geestelijk kon spreken en ondertussen zo vleselijk leeft. En ze moesten er niets meer van hebben. Maar als hij leeft naar de Geest, als hij geen geestelijke bedwelming zoekt, maar eenvoudig wandelt naar het Woord, dan is hij een zegen voor zijn kinderen. Hij heeft ze niet verleid. Hij heeft ze niet geleerd zware woorden na te zeggen, geijkte termen te hanteren; maar hij heeft ze geleerd te horen naar het Woord des Heeren. En God bewijst barmhartigheid aan heel zijn omgeving; de mystiek verpest generaties; daar zweren ze bij een vrome moeder en nog vromer grootmoeder, maar het geloof van de vadert zegent de kinderen tot in het derde en vierde lid, hij heeft zijn kinderen leren bidden: gedenk aan 't Woord, waarop Gij mij hebt doen hopen. Hij heeft ze verlost uit de ban van eigenwillige vroomheid die zwaar lijkt en zo licht is, en ze geleerd de heel simpele alledaagse vroomheid. Hij vermoeit ze niet met bekeringsgeschiedenissen en verhalen van vrome mensen; hij liet in het leven van zijn kinderen God aan het woord komen. En God doet barmhartigheid aan duizenden.

Ze leven bij 't Woord in de geslachten. Straks gaan ze in tot de vreugde van hun Heer, en ze zeggen: Zietdaar, ik en de kinderen die Gij mij gegeven hebt. En bij 't grote ontwaken zien ze Hem gelijk Hij is. En ze worden verzadigd met 't beeld van Hem, die hier tot hen sprak.

Amen.

Zondag 12 Maart 1944.

ZONDAG 36

Lezen: Hebreeën 10:19-31

Heidelbergse Catechismus Zondag 36

Psalm 8:9

Psalm 8:4

Psalm 145:1, 2, 4

Gez. 5:2

99. Vraag. Wat wil het derde gebod?

Antwoord. Dat wij niet alleen met vloeken of met valse eed, maar ook met onnodig zweren, de Naam Gods niet lasteren noch misbruiken, noch ons met ons stilzwijgen en toezien zulke schrikkelijke zonden deelachtig maken; en in het kort, dat wij de heilige Naam Gods anders niet dan met vrees en eerbied gebruiken, opdat Hij van ons recht beleden, aangeroepen, en in al onze woorden en werken geprezen worde.

100. Vraag. Is het dan zo grote zonde, Gods Naam met zweren en vloeken te lasteren, dat God zich ook over diegenen vertoort, die, zoveel als hun mogelijk is, het vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden?

Antwoord. Ja gewisselijk; want er is geen groter zonde, noch die God meer vertoort, dan de lastering zijns Naams; waarom Hij die ook met de dood te straffen bevolen heeft.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

Ge weet, dat we geroepen zijn tot de dagelijkse bekering. Omdat God de genade der eerste bekering handhaaft in het schenken van dagelijks nieuwe krachten tot bekering, daarom moeten wij in die genade blijven door elke dag de daad der bekering te doen. Dat is de volharding der heiligen. En we worden geroepen om onze oude mens hoe langer hoe meer te kruisigen, en de nieuwe mens aan te doen.

En ge weet nu ook, hóe we dat moeten doen. Uit het geloof naar de wet Gods, alleen Hem ter ere. Dagelijkse bekering betekent dus elke dag weer beginnen met geloof, met het vertrouwen op de enige offerande van Christus, met het rusten in Zijn volbrachte gerechtigheid. En het betekent ook elke dag weer opnieuw ons leven en de samenleving binden aan Zijn wet; het is dus alle andere bindingen vaarwel te zeggen en los te laten, opdat er heerschappij zij van de wet Góds in het leven. En het betekent ook: elke dag opnieuw ons leven richten op Zijn eer; want tenslotte gaat het niet om onze zaligheid of onze zielevrede, en nog veel minder om ons gemak en onze veiligheid, maar hierom, dat de naam Gods heerlijk worde op de ganse aarde.

En daarom behandelt de catechismus in deze Zondagen dan ook de wet. Want dagelijkse bekering is altijd de steeds voortschrijdende binding van het leven aan de wet Gods. En dus hebben we ons ook hoe langer hoe meer te bekeren tot de gehoorzaamheid aan het derde gebod. Want in dit derde gebod bereikt de wet haar hoogtepunt.

Natuurlijk, als ik dat zeg, dat de wet hier haar hoogtepunt bereikt, haar uiterste toespitsing, dan zijn daarmee de andere geboden niet tot bevelen van de tweede rang gedegradeerd. Eigenlijk is heel de wet samengevat in het eerste gebod: Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben. Daarvan bieden al de volgende geboden, ook het derde, de nadere uitwerking.

Maar toch vindt het eerste gebod in het derde zijn scherpste toespitsing. Immers het gaat hier niet maar over iets van God, maar over God zelf. Gods Naam is toch God zelf, de openbaring van Zijn wezen. En zonde tegen de Naam is dus niet maar zonde tegen dit of dat, tegen Gods dag of tegen Zijn schepsel, maar tegen Hem zelf, zoals Hij zich heeft geopenbaard. Daarom kan de catechismus dan ook zeggen, dat er geen groter zonde is, noch die God meer vertoornt, dan de lastering van Zijn Naam, en dat Hij daarom ook geboden heeft in het Oude Testament deze lastering van Zijn Naam met de dood te straffen. De lastering van de Naam, dat is in het Oude Testament de zonde tot de dood.

Maar, geliefden, ge weet nu wel, dat in het Nieuwe Testament alles veel en veel ernstiger is. Want de genade is overvloediger geworden; de Naam Gods is nu volkomen geopenbaard. En het is nu ook in al zijn verschrikking ons aangezegd, wat dood is. In het Oude Testament is dood dat men uit dit leven wordt weggeraapt. Maar het Nieuwe Testament spreekt van de tweede dood, de verdoemenis in de hel.

En daarom zegt het Oude Testament: er is een zonde tot de dood. Wie de naam des HEEREN lastert, die moet sterven. Maar als het Nieuwe Testament hetzelfde zegt: er is een zonde tot de dood, dan is dat niet hetzelfde; maar het is oneindig veel erger. Want het betekent nu: wie de Heilige Geest lastert, die doet de onvergeeflijke zonde.

En zo willen wij vanmiddag dit gebod dat in het Oude Testament werd afgekondigd u prediken in zijn nieuwtestamentische volheid, We spreken u dan over

De lastering van de Heilige Geest.

1. het karakter van deze zonde.
2. het oordeel over deze zonde.
3. de weg tot deze zonde.

1. Geliefden, ons overvalt een geweldige huivering, zo vaak wij de bijbel horen spreken van de onvergeeflijke zonde. En terecht. Want van deze zonde heeft Christus tot Zijn

kerk gezegd, dat ze niet vergeven zal worden, noch in deze, noch in de toekomstige eeuw. Wie deze zonde bedrijft, heeft geen kansen meer. En ge weet het ook wel, dat in zenuwinrichtingen velen worden verpleegd, die leven in de waan, dat ze deze zonde hebben bedreven, en die daardoor tot volslagen wanhoop zijn gedreven.

En daarom moeten we nu eerst gaan vragen: wat is toch wel de aard van deze zonde? En waaróm is de lastering van de Heilige Geest onvergeeflijk? We moeten dat weten opdat angstige zielen van hun twijfel en verslagenheid worden gered, en tot de blijdschap des geloofs mogen komen. En ook, opdat we allen leren eerbied te hebben voor de Naam van onze God.

Nu heeft men in onze kringen altijd wel min of meer gezeten met de vraag, wat eigenlijk de lastering van de Geest is, alsook met die andere vraag, waarom deze zonde onvergeeflijk is. In de regel verstond men onder "Geest" hier de Derde Persoon. En men zei dus: de lastering van de Vader en van de Zoon is te vergeven, maar de lastering van de Heilige Geest niet. En als men dan het antwoord moest geven op de vraag waarom dan deze lastering van de Derde Persoon onvergeeflijk was, zocht men het veelal in deze richting, dat men zei: de Heilige Geest komt in ons wonen. Dat is het teerste werk, dat God aan ons doet. Als Vader schept Hij ons, en als Zoon verlost Hij ons; maar dat zijn beide werken voor ons en buiten ons; maar als Heilige Geest heiligt Hij ons, en komt in ons wonen en werken. En omdat God hierin komt tot de grootste intimiteit met ons, omdat Hij in de Heilige Geest niet meer buiten doch in ons werkt, daarom is deze lastering van de Heilige Geest onvergeeflijk.

Toch voelt ge waarschijnlijk allen wel, waarom dit niet helemaal klopt. We belijden immers, dat Vader en Zoon en Geest alle Drie gelijkelijk God zijn. En ze hebben ook alle drie gelijkelijk recht op goddelijke aanbidding. Maar dan kan ook onmogelijk de lastering van de Heilige Geest zwaarder zijn dan die tegen de Vader en de Zoon. Bovendien: we achten dan deze zonde het zwaarst, omdat de Heilige Geest ons het meest nabij komt, omdat Hij in de intiemste gemeenschap met ons staat als Geest der genade en aller vertroosting. Maar we mogen toch de zonde nooit afmeten naar wat wij voor ons gevoel aan een werk Gods hebben. Dat de Vader ons schiep en de Zoon ons verlost door Zijn bloed aan het kruis, dat is misschien voor ons gemoedsleven niet zo warm en rijk en intiem, maar het is toch even belangrijk. Want omdat de Vader en de Zoon en de Geest gelijkelijk God zijn, daarom zijn ook Hun werken in dezelfde zin goddelijk en heerlijk, ook al reageert ons gemoed op het ene wat meer bewogen dan op het andere.

En vooral: wat men zo zei, klopt niet geheel op de gegevens der Schrift. Want de brief aan de Hebreëën, als hij de onvergeeflijke zonde bespreekt, noemt als moment van die zonde ook, dat men de Zoon Gods wederom kruisigt. Het is dus een aan-tasting* niet maar van de Derde Persoon, maar evengoed van de tweede. Het is niet maar een smaden van de Geest der genade, maar het is ook een vertrappen van het bloed, waardoor we geheiligd zijn. De brief aan de Hebreëën noemt dus de lastering van de Zoon en de Geest in één adem. En zegt, dat ook de lastering van de Zoon onvergeeflijk is.

En dat willen we dan ook allereerst vaststellen: het is niet slechts de lastering van de Derde Persoon, maar de lastering van de drieënige God.

Natuurlijk vraagt ge dan onmiddellijk: maar waarom noemt Christus het dan de lastering van de Heilige Geest? En het antwoord moet luiden: Heilige Geest is hier niet de aanduiding van één Persoon der Drieëenheid; maar het is de aanduiding van een bepaalde periode uit de openbaringsgeschiedenis. Heilige Geest betekent hier Gods openbaring sinds een bepaald ogenblik, nader: Gods openbaring na Pinksteren.

Want dat komt ge vaker in de bijbel tegen, dat de Heilige Geest aanduiding is van een bepaalde periode uit de openbaringsgeschiedenis. Zo zegt Johannes ergens in zijn evangelie: de Heilige Geest was nog niet. Ge voelt wel: dat kan niet zien op het bestaan van de Heilige Geest, want ook de Geest is eeuwig. Ook de Geest kan zeggen, wat Christus eens zei: eer Abraham was, ben Ik. Maar hoewel de Geest van eeuwigheid

bestaat, is Hij toch niet van het begin af aan de kerk gegeven. Ge hebt eerst de periode van het Oude Testament; dan komt de tijd van Christus' werken in vernedering. En op het moment waarop Christus verheerlijkt wordt en ten hemel vaart, op dat moment stort Hij de Geest uit; dan "is" de Geest er; dan begint dus de laatste periode in de geschiedenis van Gods werken. Christus is opgestaan, Hij is krachtig bewezen de Zoon van God te zijn door die opstanding; Hij is nu niet langer de dienstknecht in vernedering, doch de Heer der heerlijkheid. En dan met Christus' verheerlijking, in de uitstorting van de Heilige Geest, dan heeft God alles gegeven wat Hij te geven had; meer heeft Hij niet; alles is nu gezegd; niemand heeft meer één verontschuldiging, want de Raad Gods ter verlossing is nu volkomen geopenbaard. Nu is de Naam Gods geheel bekend! En daarom wordt dan nu ook de lastering van die Naam onvergeeflijk.

Dat is ook zo duidelijk in Matth. 12. Ge kent wel het verhaal. Jezus geneest op zekere dag iemand die heel erg bezeten is. De duivel had de stakker geslagen met blindheid en stomheid. Maar Jezus geneest hem, zodat hij spreken kan en zien.

En als de scharen dan zich ontzetten en vragen: is deze niet de Messias? lasteren de Farizeeën en zeggen: Hij werpt de duivelen uit door Beëlzebul, de overste der duivelen. Dat is pure laster. Want immers, ze zijn volledig overtuigd, dat dit het werk Góds is. En welbewust gaan ze dus daartegen in; opzettelijk gaan ze het werk Gods schimpen als de daad van het opperhoofd der duivelen. Dit is dus een geval van lastering, van welbewust schimpen en smaden van het werk en de Naam Gods, die zich ter verlossing had geopenbaard. En omdat hier lastering is, richt Jezus ook Zijn scherpe waarschuwing aan hun adres. Alle zonde en alle lastering zal de mensen vergeven worden maar de lastering tegen de Geest zal hun niet vergeven worden. Zo wie enig woord tegen de Zoon des mensen gesproken zal hebben, het zal hem vergeven worden. Maar wie tegen de Heilige Geest zal gesproken hebben, het zal hem niet vergeven worden, noch in deze noch in de toekomstige eeuw. Christus maakt hier dus onderscheid tussen de lastering van de Zoon des mensen én de lastering van de Geest. Wat de Farizeeën doen, dat is heel erg; het is lastering. Maar het is toch nog maar de lastering van de Zoon des mensen, van de Zoon in Zijn vernedering. Op dat moment zien ze Hem nog niet als de Heer der heerlijkheid; Zijn goddelijke glorie straalt nog niet uit. En hoe erg het dus ook is, en hoe welbewust ze ook het doen, het is toch nog enigermate te verontschuldigen; ze weten nog niet ten volle wat ze doen. Maar Christus weet: zo meteen is het Pinksteren; dan zal Ik verheerlijkt zijn in de Heilige Geest. En wie Mij dan lastert, wie Mij dan nóg beschimpen zou, en Mijn werk als duivelswerk zou smaden, die bedrijft de onvergeeflijke zonde. Hij zegt dus: weet wat ge doet; vandaag is het nog enigermate te verontschuldigen; maar als ge zo meteen, na Pinksteren, als ge Mij in Mijn goddelijke glorie ziet werken als de Heer der heerlijkheid, als ge zo meteen nog in uw houding volhardt, als ge dan nóg zegt wat ge nu zegt, dan is het onherroepelijk mis. Want nu lastert ge wat ge nog niet ten volle weet; maar als ge dan nóg lasteren blijft, dan doet ge het met open ogen. Dan spuwt ge op de rijkste openbaring van de Naam Gods, en dan is er niets meer aan te doen. God heeft dan alles gegeven, en Hij kan dan dus niets meer doen, dat u tot bekering zou brengen. Nu vandaag lastert ge de Zoon in vernedering, en dat is erg. Maar God heeft nog één pijl op Zijn boog; Hij zal in de Geest u overtuigen, zodat ge dan absoluut niet meer loochenen kunt, wat ge nu ontkent. Nu is het nog enigermate te verontschuldigen, want ge hebt nog niet alles van Mij gezien; Mijn heerlijkheid is nu nog omsluiërd. Ge hebt nog niet alles van de Naam Gods gehoord; Ik heb u die nog niet ten volle bekend gemaakt in al Zijn glorie. Maar op Pinksteren wordt het anders. Dan geeft God het laatste en het volste licht; dan kan er niets meer bij. Dan weet ge er alles van; dan hebt ge alles gezien en gehoord wat God te zeggen heeft. En dan kunt ge nooit meer zeggen: ik wist niet, wat ik deed. Want de Heilige Geest heeft u dan volkomen overtuigd.

Als Christus aan het kruis hangt, dan lastert Hem iedere voorbijganger. Ze smaden Hem als de Messias. Dat is erg. Maar Christus zegt: Vader, vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen. Mijn heerlijkheid is nu wel zeer omsluiërd. Het is toch te verontschuldigen, Vader, want hoe kunnen ze nu in Mij zien de Zoon van God? Vader,

vergeef hun deze lastering; het is immers de lastering van de Zoon des mensen. En Ik heb hun zelf gezegd, dat die vergeven zou worden. Dat ze Mij nu bespotten, dat ze Mij de allersmadelijkste kruisdood doen sterven, ach Vader, ze weten het nog niet goed. Vergeef het hun. Het kan nu nog. Straks wordt het onvergeeflijk, wanneer ze niet zoals nu de knecht in vernedering kruisigen, maar de Heer der heerlijkheid smaden. Als ze het dan nóg zouden doen, als ze na Pinksteren de Zoon Gods wederom zouden kruisigen, vergeef het hun dan niet. Want dan smaden ze de Geest der genade; dan vertrappen ze bewust het bloed, dat Ik voor hen stortte. Ze weten dan alles, en ze hebben dan geen enkele verontschuldiging meer.

Paulus, die was op de rand van deze zonde. Hij zegt ergens, dat hij de grootste der zondaren is. Als we dat lezen, denken we licht: dat is toch wat overdreven, er zijn wel mensen die meer op hun kerfstok hebben. Maar het was inderdaad de ergste zonde; want hij vervolgde de gemeente Gods, de tempel van de Heilige Geest; hij smaadde de Heere Jezus Christus. En hij deed het na Pinksteren. Maar hij had nog één excuus. Hij deed het in onwetendheid. Hij wist nog niet wat hij deed; hij had wel veel van Jezus gehoord, maar de rabbijnen bij wie hij studeerde hadden hem nog nooit iets goeds van Jezus gezegd. Jezus in Zijn glorie in de kracht van de Heilige Geest had hij nog nooit gezien. Maar dan op de weg naar Damascus, dan ziet hij Hem in de luister van boven, in Zijn glorie als God. Als Paulus toen de vervolging had doorgezet, dan was het onvergeeflijk geweest.

Ge kunt het dus zo zeggen: de zonde tegen de Heilige Geest is de aantasting van God in Zijn hoogste, in Zijn Pinkster-openbaring. En het is een zonde, die men nooit onwetend kan bedrijven; of ja, men kan wel, zoals Paulus die onwetend bedrijven maar dan is ze nog te vergeven; onvergeeflijk wordt het eerst, als men weet wat men doet. En dan doet men het nog niet per ongeluk, in zwakheid, in een moedeloze bui, maar opzettelijk, uit pure haat, uit een volkomen duivelse afkeer van God.

En, geliefden, nu mogen alle bevende zielen zich verstroosten. Want straks noemde ik het reeds: er zijn velen, die maar angst hebben, dat ze zich aan deze zonde hebben schuldig gemaakt, en die daardoor tot vertwijfeling worden gedreven. Ge ontmoet mensen met zwakke zenuwen, die bang zijn dat het voor hen te laat is; ze kunnen wel geen bepaalde zonde noemen, maar ze hebben maar zo'n angst, zo'n onberedeneerde angst. Daar zijn anderen, die zo'n last hebben van inwerpingen des duivels; ze willen het niet, maar de meest goddeloze gedachten komen bij hen op; en dan ziet ge ze tobben; zou dit nu de onvergeeflijke zonde zijn? Daar zijn jongelui, die op sexueel gebied het heel moeilijk hebben, en in hun benauwdheid denken, dat ze de Geest gelasterd hebben. Maar het heeft er alles niets mee te maken.

Want de zonde tegen de Heilige Geest is altijd zonde tegen het derde gebod; het is een lastering van de Naam des Heeren, een schimpen op de Heilige Geest, een vertrappen van het bloed van Christus. Wie deze zonde bedrijft, doet niets liever dan Christus onteren; men zou Hem, ook nu men Hem ziet als de verheerlijkte Zoon van God, toch liefst weer kruisigen; men wil Hem in Zijn heerlijkheid overdekken met de grootste schande en schimp. Kijk, wie zich aan zonden op ander gebied schuldig maakt, die bedroeft wel de Heilige Geest; wie onkuis leeft, die schendt wel de tempel van de Heilige Geest; maar het is geen lastering van de Heilige Geest. Iemand kan veel last hebben van de zwakheid van zijn vlees, zodat hij elke dag struikelt; maar dan denkt hij er toch niet aan van lastering te spreken; als de wereld dan Christus haat en Hem smaadt, dan doet hij toch nooit daaraan mee; dan zegt hij in zijn hart: dat nooit! Ik heb veel zonden, maar ik zou nooit helpen om U aan het kruis der schande te hechten. Want ik geloof en belijd, dat Gij zijt mijn Heer en mijn God.

Het is dus altijd een zonde van spreken, immers van lasteren. En altijd een opzettelijke zonde. Die mensen, die last hebben van allerlei boze gedachten, willen die niet. Ze verafschuwen ze, maar het is net alsof een duivelse macht ze hun influistert. Dat is toch geen opzet. Immers, ze lijden eronder, ze zouden er graag van verlost zijn; innerlijk zeggen ze "neen" tegen al die goddeloosheid. En het is ook nooit een zonde, die men

doet in een onbewaakt ogenblik, zonder dat men er erg in heeft. Iemand kan als Paulus de kerk vervolgen en dus tegen de Heilige Geest strijden, zonder dat het nog direct onvergeeflijk is. Paulus meende in zijn joodse ijver, dat hij Gode een dienst deed. Hij wist toch eigenlijk niet, wat hij deed. Wie deze zonde echter pleegt, weet wat hij doet, en hij wil niet anders. Hij ziet de glorie van Christus, hij moet Hem erkennen in Zijn Pinkster-heerlijkheid; Hij ontdekt de krachten van de Heilige Geest, maar bewust en opzettelijk schimpt hij erop. Hij denkt geen ogenblik: ik wilde, dat ik anders was; hij heeft geen moment van spijt en berouw; want het is zijn satanische vreugde geworden de heerlijkheid Gods in haar hoogste openbaring te lasteren.

2. En daarom is dan ook deze zonde onvergeeflijk. Christus zegt ervan, dat ze niet vergeven wordt, noch in deze noch in de toekomstende eeuw. Want er zijn vele zonden, die niet vergeven zullen worden. Ook al komt iemand in dit leven nooit tot de lastering van de Heilige Geest, toch kan zijn onbekeerlijkheid oorzaak zijn, dat God hem niet meer vergeeft. In de toekomstende eeuw zullen dus vele zonden niet vergeven worden. Buiten zullen zijn de honden en de tovenaars en de hoereerders en de doodslagers en de afgodendienaars en een iegelijk, die de leugen liefheeft en doet. Allen, die in hun zondig leven hebben volhard, zullen komen in de tweede dood; het zal hun niet vergeven worden in de toekomstende eeuw. Maar toch is er verschil met de lastering tegen de Heilige Geest. Die zal niet vergeven worden, ook niet in deze eeuw. Die andere zondaars hebben tot hun dood toe de mogelijkheid van bekering en daarmee ook de mogelijkheid van vergeving. Het is voor hen in deze eeuw nooit een afgesneden zaak, al wordt het dat wel in de toekomstende eeuw. Maar de lastering van de Heilige Geest is onmiddellijk een afgesneden zaak; die brengt reeds in deze eeuw de versperring van alle mogelijkheden; een kans op vergeving is er niet, want er is geen mogelijkheid van bekering meer. Dat zegt de brief aan de Hebreeënen, dat 't onmogelijk is, degenen die eens verlicht zijn geweest, en de hemelse gaven gesmaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig zijn geworden en gesmaakt hebben het goede Woord Gods en de krachten der toekomstende eeuw, en dan afvallig worden wederom te vernieuwen tot bekering, omdat ze de Zoon Gods wederom kruisigen en openlijk te schande maken.

Ze hebben gesmaakt de krachten der toekomstende eeuw; maar wie de toekomstende eeuw brutaal veracht en vertrapt, wie bespot de genade der toekomstende eeuw, zoals die reeds in deze eeuw zich vertoonde, hij kan reeds in deze eeuw nooit meer terug. God kan aan hem niets meer doen. God heeft alles gegeven, wat Hij had; Hij heeft niets meer. In het Oude Testament was het zo, dat iemand, die zondigde en zich niet bekeerde, door een nieuwe en rijkere openbaring Gods tot inkeer kwam. Hij verzette zich wel, maar God zette sterkere krachten in, waartegen hij geen verweer had. De Naam Gods was nog niet volkomen geopenbaard; en dat betekende altijd de mogelijkheid, dat een nieuwe openbaring iemand tot de bekering dwong. Maar nu is de hoogste openbaring gekomen; God heeft nu geen enkele pijl meer op Zijn boog; als deze niet treft, dan is hij niet meer te treffen. God kon de tegenstand telkens nog breken door zwaardere krachten in beweging te zetten; maar als de tegenstand zich keert tegen de hoogste openbaring, dan kan zelfs God niets meer doen.

3. En, geliefden, nu mogen wij beven. Neen, niet uit een onberedeneerde angst; niet vanwege zwakke zenuwen; niet vanwege een bepaalde zonde waarin we nog telkens vallen. Maar hierom: omdat wij allen leven onder de hoogste openbaring van Gods Naam. Nu is onze tong geroepen tot de schoonste belijdenis; wee ons, wanneer we nu zouden komen tot de verschrikkelijkste vloek. Het wordt nu heel gevaarlijk. O neen, ge weet het nu wel: lang niet elke zonde die we vandaag doen, is zonde tegen de Heilige Geest. We kunnen Hem bedroeven, Hem smarten aandoen; we kunnen Zijn tempel schenden; maar onvergeeflijk is dat alles niet. Maar toch moeten we niet denken, dat we nu zo maar veilig zijn, en dat de dreiging ons niet geldt.

Dat ons niets gebeuren kan, zolang we maar waken voor de ergste zonde. 't Is waar: we zijn niet direct zover; maar laten we beven: het zou zover kunnen komen. De lastering tegen de Heilige Geest is tenslotte het eindpunt van een weg van zonde tegen de Naam Gods. En wie tot dat einde niet wil komen, die haaste zich, en zorg dat hij op de weg

naar dat eindpunt geen voet zet. Hebr. 10 vermaant ons zo nadrukkelijk. Laat ons de onwankelbare belijdenis der hoop vasthouden. Wij moeten belijden. En wie niet belijdt of in het belijdenis-doen verslapt, die is op de weg naar de lastering. Hij ís er nog niet toe gekomen, maar zijn voeten staan toch op de weg daarheen. Laat ons op elkander acht nemen tot opscherping der liefde en der goede werken. Want de zonden op ander gebied en tegen de andere geboden zelf zijn geen lastering tegen de Heilige Geest; maar ze betekenen toch een negéren van het Woord en de Naam Gods. Ze kunnen wel het begin zijn, dat tot dat verschrikkelijk einde voert. Laat ons onze onderlinge bijeenkomst niet nalaten, gelijk sommigen de gewoonte hebben, maar elkander vermanen. Slappe kerkgang ook ligt op de weg, die tenslotte tot de lastering voeren kan. En daarom, geliefden, beeft voor de Naam des Heeren, zoals die thans is geopenbaard. Ziet toe, dat ge niet verachtert in de genade. Want zonde baart zonde, en de zonde voleindigd zijnde, baart de dood. Er ís een zonde tot de dood. En elke zonde ligt op de weg daarheen. Ge behoeft u niet angstig te maken over het einde, over de voldragen zonde; want wie die zonde doet, kent geen angst meer voor de zonde; hij heeft nog slechts de begeerte tot de hoogste zonde. Maar weest bang voor elke zonde, die van dit verschrikkelijk einde het begin zou kunnen zijn; ontrouw in de catechisatie, niet komen aan het Avondmaal, ja wat niet al. Want hopeloos is het pas aan het einde, maar het gevaar schuilt al in het begin.

Amen.

Zondag 22 November 1942.

ZONDAG 37

Lezen: Mattheus 5:17-37

Heidelbergse Catechismus Zondag 37

Psalm 24:2, 3

Psalm 24:5

Psalm 15:1, 2, 3, 4

Psalm 86:6

101. Vraag. Maar mag men ook Godzaliglijk bij de Naam Gods een eed zweren?

Antwoord. Ja, als het de overheid van haar onderdanen, of anderszins ook de nood vordert, om trouw en waarheid daardoor te bevestigen, en dat tot Gods eer en des naasten heil; want zulk eed-zweren is in Gods Woord gegrond, en daarom ook van de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament recht gebruikt geweest.

102. Vraag. Mag men ook bij de heiligen, of bij enige andere schepselen, een eed zweren?

Antwoord. Neen; want een rechte eed zweren is God aanroepen, dat Hij, als die alleen het hart kent, der waarheid getuigenis wil geven, en mij straffe, indien ik valselyk zweer; welke eer aan geen schepsel toebehoort.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Vanmiddag is aan de orde van behandeling Zondag 37 over de eed. En dit is een Zondag, die niet direct bij ons in het middelpunt van de belangstelling staat. We vinden: daar zijn in de catechismus heel wat belangrijker stoffen, b.v. die over het geloof, over de voorzienigheid, over de rechtvaardigmaking, over de Sacramenten.

Iemand, die iets weet over het ontstaan van de catechismus, is zelfs geneigd misschien te zeggen: deze Zondag is wel een beetje uit de tijd. In de dagen van de Reformatie was dat nog wat anders.

Toen had de kerk te strijden tegen de Dopersen, die niets wilden weten van de eed. Het lag voor de hand, dat de kerk toen in haar belijdenis ook ging spreken van de eed. Maar die strijd tegen de Dopersen is gestreden, en derhalve heeft deze Zondag zijn actualiteit verloren.

Ge weet dat trouwens zelf ook wel: hoe vaak overkomt het ons in ons leven, dat we een eed moeten zweren? Waarschijnlijk zijn de meesten van ons daartoe nog nooit geroepen geweest. En de anderen, die wel een eed hadden te zweren, voor de rechtbank, of bij de aanvaarding van hun ambt, voor die anderen was het toch ook maar iets van één keer. We kunnen dus niet zeggen, dat de hier aan de orde komende vragen voor ons een levenskwestie zijn.

Toch geloof ik, dat de zaak nog wel iets belangrijker is dan ze zo op het eerste gezicht schijnt. En dat juist, wanneer we rekening houden met de omstandigheden, die de kerk in de eeuw der Hervorming brachten tot de belijdenis van Zondag 37.

Zoëven zeiden we, dat het de Dopersen waren, die in het stuk van de eed een afwijkend geluid lieten horen. Maar die eed was voor de Dopersen niet een geïsoleerd, incidenteel punt; nee, de kwestie hing voor hun besef samen met andere kwesties.

Want om dezelfde reden waren de Dopersen ook tegenstanders van het nemen van rente, van de militaire dienst, en bij de meer radicale groepen ook van het Overheidsgezag en het huwelijk. Met de kwestie van de eed hangt dus samen een heel complex van andere vraagstukken, die alle te herleiden zijn tot eenzelfde geesteshouding, die aan al deze kwesties ten grondslag ligt.

De strijd, die hier in deze Zondag aan de orde is, is dus niet een strijd om de eed als zodanig, om de eed zonder meer, want met de eed hangt in die dagen zo ongeveer alles samen. De strijd gaat hier tegen de geest waaruit o.a. ook de verwerping van de eed voortvloeide. Onze belijdenis bestrijdt hier de Dopersen niet om één losse, op zichzelf staande ketterij, maar om heel de ketterse geest, zoals die ook hier aan het licht trad. De strijd ging ten diepste niet over de eed op zichzelf, maar over de verhouding van natuur en genade.

De Dopersen meenden, dat de genade in Jezus Christus betekende de volkomen tegenstelling van heel het geschapen leven. Wie door Christus verlost was, en gekomen onder de heerschappij der genade, was daarmee vrijgemaakt van heel het natuurlijk leven, en van de wetten, die voor dat natuurlijk leven golden. Dat was toch immers maar het aardse, en wie geestelijk was, moest zich daaraan onttrekken.

Om Christus' wil werden die Dopersen dus tegenstanders van het natuurlijke, van het gewone mensenleven met al zijn instellingen en wetten en verordeningen. Daarom kwamen ze tot de verwerping van het huwelijk — dit was toch maar vlees —, tot de verwerping van het overheidsgezag — dit was toch maar iets van deze wereld —, tot de weigering van de eed — want heel het rechtsleven hoorde toch ook tot dat "natuurlijke" —, tot de verwerping van het heffen van rente en de militaire dienst, want dat waren alle dingen van dit leven, waarmee de Christen had afgedaan. Ze werden dus vanwege het verlossingswerk van God, de Zoon, tegenstanders van het leven en de wetten voor het leven, zoals die door God de Vader waren gegeven. Eigenlijk was het dus een strijd niet over de eed, maar over de Drieëenheid, omdat ze God de Zoon in Zijn werk der verlossing stelden tegenover God de Vader in Zijn werk der Schepping. En de twist over

de eed is slechts een heel klein onderdeel, slechts een bepaald moment uit die geweldige kamp over de vraag, hoe de Christen heeft te staan tegenover dit leven, tegenover het werk van God de Vader. Over de vraag, of hij om Christus' wil "neen" zal zeggen tot dit leven, dan wel of hij om Christus' wil "ja" zal zeggen tegen de dingen van dit leven.

Als ge dat hebt verstaan, begrijpt ge opeens, dat deze Zondag nog niets van zijn actualiteit heeft verloren. De grote vraag: hoe moet een Christus staan tegenover dit leven? — die grote vraag wordt in deze Zondag beantwoord ten aanzien van een punt, dat op zichzelf van minder belang schijnt, maar in het grote geheel een kwestie is van leven of dood.

Zo bedien ik u dus het Woord Gods over

Het vraagstuk van de eed.

1. De genade in de eed.
2. De armoede van de eed.
3. De overwinning van de eed.

1. Allereerst wilde ik dan vanavond iets zeggen over de genade, die er ligt in de eed. Ge weet allen, wat de bedoeling is van de eed. Die is er, om in een verleugende wereld zekerheid te geven aan het leven der mensen. De eed zou er nooit geweest zijn, als daar niet was het verschrikkelijk feit van ontrouw en leugen. De eed veronderstelt dus altijd de heerschappij der zonde.

'k Behoef daarvan niet veel te zeggen: de zonde heeft alles in ons mensenleven verwoest: het zakendoen, het huwelijk, de omgang, het verkeer, de handel, het is alles kapotgemaakt door de zonde. En zo heeft die zonde zich ook heerschappij verworven in die heel bepaalde vorm, waarop de mensen met elkaar verkeren: ik bedoel in het woordverkeer. Het woord was één der middelen waardoor God tussen de ene mens en de andere contact heeft gelegd. God wilde in Zijn grote gunst ook daardoor de eenzaamheid van de mens opheffen, dat Hij hem de mogelijkheid opende met de ander te spreken en door dat Woord met hem gemeenschap te oefenen. Nietwaar? Wat zou ons leven arm zijn, als we geheel alleen stonden en volkomen op onszelf waren aangewezen. We zouden geen verkeer meer hebben. Maar nu geeft God ons een oog om elkaar te zien, een oor om elkaar te horen, een hart om elkaar lief te hebben, een mond om met elkaar te spreken, voeten om elkaar te naderen en noem maar op. En vooral dat woordverkeer heeft in het leven der mensen zo grote betekenis: nu kunnen ze hun gedachten uitwisselen, nu kunnen ze elkaar de geheimen van hun hart openbaren, nu kunnen ze ook door het woord elkaar toezeggingen doen, elkaar trouw beloven en zo de één op het woord van de ander doen steunen.

Maar nu heeft de zonde dat woordverkeer volkomen vergiftigd. Ge weet dat zelf wel: nu de zonde gekomen is, nu zeggen we maar wat, nu beloven we maar raak, zonder dat we ons aan ons woord houden. Nu is ons woord, waarop de ander zou moeten kunnen steunen, onbetrouwbaar geworden en bedriegelijk. We hebben nu het oppervlakkige woord, dat alle diepte en inhoud mist; we hebben het onnadenkende woord, waarvan we zelf de draagwijdte niet eens zien; we hebben nu het overhaaste woord dat we straks vergeten zijn of straks niet kunnen houden; we hebben nu ook het bewust-misleidende woord, waarmee we de ander op een dwaalspoor brengen. En daarom hebben we eigenlijk aan elkaar niets meer: we weten nooit, waar we met de ander aan toe zijn. Als iemand ons vandaag wat belooft, meent hij het dan ook? Begrijpt hij, wat hij zegt? Zal hij het niet vergeten? Leidt hij me om de tuin?

Nu is dus dat schone woordverkeer tot een puinhoop geworden. Het moest naar Gods bedoeling vastheid en zekerheid geven aan ons leven, en rust en glans; in het woord moest de gemeenschap der liefde tot ontplooiing komen. Maar, nú maakt het woord het leven onzeker. Het is zo erg, dat als iemand iets zegt, we dadelijk denken: steekt er ook iets achter? Kan ik hem wel vertrouwen? Het hele samenleven is verleugend, en door de leugen stukgemaakt. We hebben de naaste in onze woorden niet meer lief, want we

hebben God niet meer lief. Onze woorden geven aan de samenleving der mensen geen vastheid meer, want onze woorden missen de binding aan God.

Daarvan hebben ook de heidenen iets beseft, dat er geen vastheid is onder de mensen, als er niet eerst is de binding aan God. Dat we ook in het woord, dat we spreken tot mensen, bedriegelijk zijn, tenzij we dat woord spreken in de tegenwoordigheid Gods. Dat ons woord slechts dan vastheid heeft, en zekerheid geeft, als we het niet maar spreken voor het oor der mensen, maar allereerst en allermeeest voor de oren Gods, met Hem als getuige.

En zo is de eed opgekomen. Daarin spreken we uit: wat ik nu zeg en beloof, dat meen ik in volstrekte ernst. Dat zeg ik niet zomaar, om straks weer te doen alsof ik nergens van weet; dat zeg ik niet, om morgen weer te ontkennen, dat ik het gezegd heb. Nee, ik weet, dat we hier zijn met zijn drieën: gij en ik en God. Hij staat hierbij als getuige. God hoort wat wij hier afspreken. En als wij onze woorden niet zouden houden, God is hier tegenwoordig; dan mag Hij zeggen, wat we zijn overeengekomen, want Hij heeft het gehoord. Dan mag Hij onze leugen verbreken door Zijn waarheid en trouw. Want gij kunt liegen, en ik kan liegen, maar Hij liegt niet; we hebben een betrouwbare getuige, en als we verschil van mening krijgen, we hebben ons al bij voorbaat op Hem beroepen en aan Zijn uitspraak gebonden. De Heere is getuige tussen u en mij.

Dat, geliefden, is de eed. De eed wil zeggen, dat we temidden van de onvastheid der mensen weer een vast punt hebben; dat de woorden der mensen, die in zichzelf onbetrouwbaar zijn, verankerd worden in God. De eed betekent, dat wij, door ons in onze woorden te binden aan God, ons ook weer solide binden aan de mensen; dat de leugen onder de mensen overwonnen wordt door de trouw aan God. Wij zweren bij Hem, d.w.z. we binden ons in onze woorden aan Hem, en daarom binden we ons ook weer aan de mensen, en daardoor krijgen onze woorden weer vastheid en zekerheid.

Ja, bij de heidenen ging dat maar zo, zo. Want de heidenen kennen God niet. Als ze zweren, binden ze zich aan de God van hun fantasie, en omdat hun God een afgod is, een niets, een ijdelheid, omdat hun God onzeker is, daarom is ook hun binding aan God tenslotte niets en ijdelheid. Hun God is onzeker en onvast, daarom is ook hun binding aan die God onzeker en onvast. De eed bij een afgod is tenslotte zelf weer een daad van leugen; ze kennen de waarheid niet, ook niet in hun eden; daarom overwinnen ze door hun eden de leugen niet.

Maar bij Israël is dat anders. Daar heeft God zich geopenbaard, Hij maakt zich ook in het derde gebod bekend als de Heere, hun God, die hen uit Egypte heeft uitgeleid. Hij is de Heere, en die naam is de waarheid. Die naam zegt inderdaad, wie God is. Hij is, die Hij is, ze kunnen op Hem rekenen. En Hij heeft hen uit Egypte uitgeleid. Hij heeft hen verlost van de afgoden en van de binding aan de afgoden. Hij openbaart zich dus aan hen als de Waarachtige en de Getrouwe, en doet hen zweren bij Zijn Naam; d.w.z. ze zweren bij de vastheid, bij de waarheid, bij de trouw van hun God. Zij zweren niet bij een God, die ze zich fantaseren, zonder Hem te kennen; niet bij een God-van-leugen, waardoor al hun eden tenslotte krachteloos worden. Maar ze zweren bij de God van volmaakte trouw en absolute waarheid. En die naam des Heeren is dus werkelijk het vaste punt temidden van de leugen der mensen, het enige vaste punt. Dat is niet maar een denkbeeldige vastheid, maar een echte vastheid. En wanneer ze nu bij Hem zweren, binden ze zich aan de absolute waarheid. De God der waarheid heeft Zijn naam gelegd onder hun leven als het vaste fundament. Nu kunnen ze op dat vaste fundament hun hele leven bouwen; nu kunnen ze in Gods onwankelbare vastheid ook hun woord-verkeer funderen en verankeren. In de eden bij de Naam des Heeren maken ze hun woorden vast aan Zijn trouw, aan Zijn waarheid, en daardoor krijgt hun woordverkeer onder de mensen, daardoor krijgt elke belofte en elke toezegging van hen vastheid. Hun woorden staan nu op het vaste fundament van de Naam des Heeren, en daarom zijn ze zelf vast; en daarom maken ze het mensenleven weer hecht en solide.

Geliefden, dat is de genade van de eed. De Naam Gods is geopenbaard. D.w.z. er is nu weer een vast punt onder de mensen. Deze hun God is niet een droombeeld van hen,

niet het product van hun fantasie, maar deze God is zelf de waarheid. Ze kunnen nu in de verwording van het leven, temidden van alle onzekerheid weer één absoluut vast punt ontdekken, en in hun eden kunnen ze met de vastheid van God heel hun mensenleven vast en zeker maken. Ze kunnen al hun woorden verbinden aan de onwankelbare vastheid van Gods Naam, aan de waarheid zelf. Nu wordt de Naam Gods, de Waarheid zelf, in de eed het geweldige middel om de leugen te overwinnen. De eed is dus genademiddel.

'k Hoop, dat ge nu verstaat, waarom de strijd van de kerken der Reformatie ook op dit punt zo belangrijk was. Als het alleen maar was geweest, dat de Dopersen de eed verwierpen, omdat ze het woord van Christus verkeerd verstonden: "zweert ganselijk niet", 'ik zeg, als het bij de Dopersen alleen was geweest een kunnen zeggen: maak daarover toch niet al te veel drukte. Als misverstand ten aanzien van één tekst in de Bijbel, we zouden die mensen bezwaar hebben een eed af te leggen, nu, laat hen dan, als het nodig is, volstaan met een belofte zonder meer. Maar, er zat heel veel meer aan vast. Dit was geen misverstand ten aanzien van één afzonderlijk Bijbelwoord, maar dit was in de grond der zaak de verwerping van de Naam des Heeren, de miskenning van heel Zijn openbaring. De Dopersen zeggen: de eed dat is iets werelds, precies zoals het huwelijk en de militaire dienst en de rentestandaard het ook zijn. En als God zich openbaart, betekent dat, dat we heel die wereld loslaten als anti-goddelijk.

De Naam des Heeren staat bij de Dopersen tegenover het mensenleven, zo breed als dat is. En daarom zijn de kerken der Reformatie in het geweer gekomen. De Naam des Heeren staat niet tegenover het leven, maar die Naam wordt geopenbaard om aan het mensenleven weer een hechte basis te geven. Zonder de openbaring van Gods waarheid is het mensenleven onzeker; zonder die Naam is er geen trouw en vastheid in het zakenleven, in het huwelijksleven, in het burgerleven. Maar God heeft Zijn waarheid geopenbaard, opdat het leven weer een fundament zou hebben, opdat op dat vaste fundament het leven zou worden gebouwd. Omdat de kerk dat zag, heeft ze beleden: aan de Naam des Heeren moet alles worden vastgemaakt. Dan is er weer zaktrouw en huwelijkstrouw en trouw in woorden onder de mensen. De openbaring Gods betekent nooit verwerping van het geschapen leven, maar aanvaarding van het fundament voor het leven; betekent de gezondmaking van het leven. Daarom streden ze zo fel, ook voor het behoud van de eed, want het ging niet om een eed meer of minder, maar het ging om het fundament voor heel het leven en om de gezondmaking van het woordverkeer ook. Alles, ook onze woorden, moeten worden vastgemaakt aan de Naam des Heeren, dan is het leven gezond.

Geen wereldmijding, geen negéring van wat God geschapen had; nee, aanvaarding van dat ganse geschapen leven, zoals het werd vastgelegd op de Naam des Heeren, en daardoor verlost.

2. Nu zitten evenwel velen met dat woord van Jezus: zweert ganselijk niet, noch bij dit, noch bij dat. Laat zijn uw woord, ja ja, nee nee; wat hierboven uitgaat, elke eed dus, is uit de boze, Dit is toch wel zo scherp mogelijk geformuleerd: zweert ganselijk niet; de eed is uit de boze.

Dit brengt me tot het tweede: de armoede van de eed.

Aan de ene kant houden we dus vast tegen alle Doperse opvattingen in, dat de eed een grote genadegave is, omdat daardoor het mensenwoord zich bindt aan God, en zo trouw en waarheid bevestigd worden. Maar daarnaast moeten we toch even nadrukkelijk dit tweede stellen: de eed, hoe grote genadegave daarin ook ligt, de eed betekent een grote armoede.

Waarom? In de eerste plaats hierom, omdat de eed misbruikt kan worden. De eed, waardoor men het woord bindt aan God, zelfs de eed kan een grote schijnvertoning zijn, en geen ander doel hebben dan de misleiding. Heel geraffineerd waren daarin de Joden uit Jezus' dagen. Ze beseften heel goed, dat de eed diende, om je woord te bekrachtigen, en zo geloofwaardig te maken. Maar de Farizeeërs, met hun letterzifterij,

hebben kans gezien ook het gebod van de eed te ontduiken. Ze hadden dit erop gevonden: als ge een eed zweert bij de Heere, moet ge die eed houden. Wel te verstaan, als het een eed is bij de Heere. Daarin lag dus al opgesloten, en later hebben ze het ook duidelijk uitgesproken, dat andere eden niet verbindend waren. En zo hadden ze heel veel eden, waarmee ze vrij mochten bedriegen. Als iemand zwoer bij de Tempel, dat was niets; want dan kon hij bedoelen de stenen van de Tempel; maar wanneer hij een eed ging doen bij het goud van de Tempel, dan was hij verplicht, die eed te houden. Dat goud was aan de Heere gewijd.

Precies zo: een eed bij het altaar, bij dat dode ding, was niet verbindend; zulk een eed mocht met alle vrijmoedigheid worden gebroken; maar was het een eed bij de gave op het altaar, bij de gave, die aan de Heere gewijd was, dan was men gebonden. Of nog anders: wanneer men een eed deed bij de wet, dan was dat niet erg; men kon bedoelen het papier, waarop die wet geschreven stond; en een eed bij dat stuk papier was geen eed bij de Heere, en dus niet bindend. Maar wanneer men gezworen had bij de woorden van de wet, dan werd het anders; want die woorden waren door God zelf gesproken; en een eed bij die goddelijke woorden moest men daarom houden.

U voelt wel, waarop dit uitliep. Met wat handigheid is zo de eed gesteld in dienst van de leugen. Men heeft enkele zware eedsformules, waaraan men gebonden is; maar men heeft veel meer lichte eden bedacht, die men rustig mag breken. God gaf de eed, om de heerschappij der leugen te breken en zo de menselijke samenleving mogelijk te maken. Maar de Joden maken ervan: je mag rustig liegen en bedriegen, je mag zo onbetrouwbaar zijn als je maar wilt; je mag zelfs wel een meined plegen, als je maar zorgt, dat je het met de goede formule doet. Dat was de totale verwording der Joden. Dat was erger dan een meined; wie een meined pleegt, kan tenminste in zijn hart nog erkennen, dat het niet mag; die kan zich daarover nog onrustig voelen. Maar in het systeem van de Joden wordt de meined niet maar goedgepraat, niet maar toegelaten, maar verdedigd en gesanctioneerd. Hier is de leugen geen zonde meer, hier wordt opzettelijk en onder ede de waarheid verkracht; niet maar per ongeluk, maar bewust.

Jezus heeft het in Zijn dagen gezien; daar is een Jood, die wat aan zijn naaste belooft; die zegt: bij de Tempel, dat zal ik doen. Hij doet een eed, opdat de naaste zal denken: op hem kan ik rekenen. Maar de Jood heeft hem voor de mal gehouden; en hij heeft zich al bij voorbaat gedekt. Als de naaste hem later verwijten zou, dat hij hem bedrogen had, dan zal hij antwoorden: ik heb niet gezegd: bij het goud van de Tempel, maar: bij de Tempel en dan hoef ik me er niet aan te houden. Men liegt en bedriegt, men zweert bij hoog en bij laag men neemt de schijn aan, dat men voor de waarheid brandt, maar men heeft zich al bij voorbaat voorgenomen zijn woord te breken. En men heeft zijn conscientie al gesust: het was maar een lichte eed; zelfs God kan je niets meer maken. Ze hebben zichzelf een vrijbrief gegeven, om elkaar ertussen te nemen. De één is zo handig een lichte formule te nemen; de ander is zo dom om er alleen maar op te letten, dat het hem onder ede verzekerd is, maar de man vergat zich te vergewissen, of het werkelijk een zware, verplichtende eed was. En hij gaat heen in vast vertrouwen: heeft hij niet een eed gehoord uit de mond van de ander? Maar straks is hij gedupeerd, en hij heeft geen verhaal; die ander mag hem toch bedriegen onder ede, als hij maar oppast met de formule? Zo erg is het in Israël geworden, dat de grofste meined geoorloofd is, dat geen mens, en ook God niet, u dan iets heeft te verwijten.

De eed, dat middel ter verdediging van de waarheid, is hier geworden tot het grote wapen van de leugen. God gaf de eed, opdat ze op Zijn Naam hun leven weer hecht en solide zouden maken. Maar zij gebruiken die Naam, om letterlijk alles op losse schroeven te zetten, en de laatste resten van trouw en waarheid te vernietigen. Alle besef van eerlijkheid gaat hier te gronde. Wat blijft erover, als men eenmaal een weg gevonden heeft, die elke meined praktisch geoorloofd maakt?

Toen heeft Christus gestreden voor het karakter van de eed. Elke eed is naar zijn karakter een aanroepen van Gods Naam. Onverschillig welke formule men kiest, of men nu zweert bij de Tempel of bij Jeruzalem, bij de hemel of bij de aarde, het doet niet ter

zake. Want de Tempel is Zijn troon, de aarde Gods voetbank, Jeruzalem Zijn stad, de Hemel Zijn woning. Wie zweert, onverschillig op welke wijze, hij zweert altijd bij God. Wie een eed doet, verplicht zichzelf altijd tot trouw; immers, hij bindt zijn woord aan de Naam des Heeren, hij koppelt zijn eigen trouw vast aan de trouw van zijn God. Hij zegt: zo trouw als de Heere is, ben ik het ook; zo waarachtig als de Heilige is, ben ik het ook.

Maar dat Christus zo spreken moest, bewijst al de armoede van de eed. De eed mag door God gegeven zijn om de leugen te bestrijden, daarmee is de eed niet onttrokken aan het misbruik door de mens. God geeft de eed wel in Zijn genade, om vastheid in het leven te brengen; maar daarmee is nog niet gezegd, dat nu ook de mens die eed terwille van de waarheid gebruiken gaat. Als hij wil, kan hij daarvan ook maken een instrument van de leugen, om alles op losse schroeven te zetten. God geeft wel een schoon wapen voor de zegepraal der waarheid, maar de verleugende mens kan daarvan verkeerd gebruik maken. Hij kan maken, dat dit middel erger wordt dan de kwaal. En het middel is bij de Joden erger geworden dan de kwaal. Want de kwaal, de leugen, was erg. Maar het middel maakte de kwaal nog erger en het leven nog onmogelijker: het middel werd gebruikt om de kwaal te verergeren, om de zonde te verdedigen.

De armoede van de eed. Ja, de eed blijft arm, zelfs wanneer ik er geen misbruik van maak. Want immers, dat ik de eed nodig heb in sommige gevallen, dat bewijst, dat de zonde er nog is, dat de leugen nog niet is tenietgedaan. Als ik bij sommige van mijn woorden God tot getuige aanroep, dan wil dat dus zeggen, dat ik niet al mijn andere woorden voor Zijn aangezicht spreek. Dat behoeven nog geen leugens te zijn. Maar ik heb dan woorden, die God hoort; en andere woorden, niet voor Zijn aangezicht.

Dat bedoelde Jezus, toen Hij zei: wat boven deze uitgaat, elke eed is uit de boze. Niet, dat elke eed zondig is; maar elke eed is slechts te danken aan de werkelijkheid van het kwade; als er geen leugen was, zou er geen eed nodig zijn.

De eed is er wel, en heeft ook grote waarde; en toch moest de eed er eigenlijk niet zijn; een wereld waar eden gesproken moeten worden, is nooit de ideale wereld. De eed is wel een wapen, om de leugen te bestrijden, maar laat als zodanig aan de leugen nog altijd een heel terrein ter beschikking. Het is pas dan weer goed met mijn woorden, wanneer ik maar niet eens af en toe Hem als Getuige aanroep, maar wanneer ik al mijn woorden in waarheid spreek, wanneer ik al mijn woorden voor Zijn oren spreek. Vandaag zweer ik bij een enkele gelegenheid een eed. Daarmee erken ik, dat de leugen nog een groot terrein heeft. Vandaag roep ik Gods Naam aan; maar alleen bij bijzondere gelegenheden, als het er heel erg op aankomt; net alsof die waarheid er niet elke seconde op aankomt; net alsof God getuige moet zijn bij enkele heel ernstige en gewichtige dingen en niet alle dingen ernstig waren.

Wie Christen is, kan daarom bij de eed nooit vrede hebben. Hij zal die wel zweren, om daardoor trouw en waarheid te bevestigen. Maar de eed blijft voor hem altijd een triest ding. Daar moet nog tegen de leugen worden gevochten, de waarheid heeft nog niet overwonnen. God wordt bij sommige gelegenheden aangeropen; wij zien Hem nog niet aanwezig bij alle gelegenheden. Dat is onze ellende, die door het gebod van de eed ons wordt geopenbaard: we zijn nog niet, waar we wezen moeten. De waarheid is in de wereld nog niet absoluut: en wijzelf, wij weten nog niet, dat we elk woord spreken voor het oor van God, ook die woorden, waar we Hem niet expres bij aanroepen.

3. Maar daarom blijven we dan ook uitzien naar de eeuw, die geen eed meer kennen zal, waarin we van de eed verlost zijn. En we hebben de zekerheid, dat die eeuw komen zal. Want Christus heeft Zijn Geest uitgestort in onze harten; het was immers pas Pinkster? Nu zijn wij allen profeten; en profeten zijn geen mensen, die vandaag Gods, en morgen hun eigen woord spreken; profeten spreken altijd Gods woord; zij spreken altijd Zijn waarheid. Profeten zijn de mensen, die weten wat Elia zei: zo waarachtig als de Heere leeft, voor Wiens aangezicht ik sta. Profeten hebben altijd de waarheid in hun mond en spreken hun woorden voor de oren Gods.

Nu, geliefden, gij zijt tot profeten gezalfd. Als ge nu spreekt, spreekt dan de woorden

Gods. Wandel niet af en toe in de nabijheid Gods, bij uitzondering. Maar wandel voor het aangezicht des Heeren in de waarheid. Als ge zo leeft, hebt ge geen eed meer nodig. Ge behoeft God niet meer opzettelijk aan te roepen, omdat ge u bewust zijt, dat ge altijd spreekt met Hem als getuige. Ge behoeft dan nooit meer een eed te doen, omdat al uw gewone woorden de kracht hebben van een eed. Laat uw ja heel simpel ja zijn, en uw nee heel gewoon nee, zonder iets erbij; omdat ge niet af en toe eens een sprong doet naar de waarheid, doch in de waarheid wandelt. Het is Pinkster geweest; spreek al uw woorden met de kracht van een eed en met het doel van de eed, spreek ze zonder eedsformule, zeg ze alle voor Gods oren. Dan is uw woord door de kracht des Geestes even vast als het woord Gods, en dan is bij u het mensenleven weer gezond gemaakt. Ge zijt door de Geest verlost van bijzondere eedsformules, omdat al uw gewone woorden de kracht van een eed ontvangen hebben.

Elia zwoer; zo waarachtig als de Heere leeft, voor Wiens aangezicht ik sta. Wij zijn profeten, die altijd voor Zijn aangezicht staan. Daarom hebben wij geen eed meer nodig. Het is geen uitzondering maar regel, dat we voor Zijn aangezicht staan, en voor Zijn oren spreken. Omdat dat gewoonte werd, behoeven we het er niet meer bij te zeggen. Wij zweren niet meer per formule: we zweren elke seconde.

Amen.

Zondag 8 Juni 1941.

ZONDAG 38

Lezen: Hebreë 4:1-13

Psalm 92:1

Heidelbergse Catechismus Zondag 38

Psalm 92:2

Psalm 92 :3, 4, 5, 6

Psalm 92:7, 8

103. Vraag. Wat gebiedt God in het vierde gebod?

Antwoord. Eerstelijk, dat de kerkedienst, of het predikambt en de scholen onderhouden worden, en dat ik, inzonderheid op de Sabbat, dat is, op de rustdag, tot de gemeente Gods naarstiglijk kome, om Gods Woord te horen, de Sacramenten te gebruiken, God de Heere openlijk aan te roepen, en de armen Christelijke handreiking te doen; ten andere, dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken ruste, de Heere door Zijn Geest in mij werken late, en alzo de eeuwige Sabbat in dit leven aanvange.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Wat gebiedt God in het vierde gebod? Dat is de vraag, die vanavond onze aandacht vraagt. Maar we kunnen en willen deze vraag niet losmaken van die andere vraag, waarmee Zondag 32 het ganse leven der dankbaarheid en dus ook dit stuk der dankbaarheid geopend heeft: Waarom moeten we goede werken doen? En dat prachtige antwoord van de catechismus is: daarom, dat Christus ons, nadat Hij ons met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, ons ook door Zijn Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt, Christus schrijft het vierde gebod ons in het hart. En Hij doet dat uit liefde tot God en tot onszelf en tot de naaste. Zo begrijpt ge, wat ons ook bij de overdenking van dit gebod thans leiden moet. Ik bedien u dan het Woord van *Christus Jezus, die het gebod van de sabbat ons schrijft in het hart*. En we willen ook bij de overdenking van het evangelie van de sabbatswet nu op die drie dingen letten:

1. op het sabbatsoffer, waarin we onze dankbaarheid bewijzen aan God.
2. op de sabbatsvrede, waarin we van ons geloof verzekerd worden.
3. op het Sabbatslicht, waarmee we de naaste voor Christus winnen.

Geliefden, Christus Jezus heeft ons door Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt; dat wil ook zeggen: Hij heeft ons verlost tot het viere van de sabbat. Want door de zonde kenden we dat niet meer; we hadden de sabbat verloren. Het paradijs kende de sabbat: de Heere verblijdde zich over al Zijn werken, want Hij zag dat alles zeer goed was. En Hij trok ons tot zich op, opdat we met Hem feest zouden houden en in Zijn blijdschap delen. Zo is het eens geweest in de beginne: dat de mens tot Gods sabbatsrust ingang, als deelgenoot in des Vaders scheppings-vreugde. Maar dat is verdwenen: God heeft de wereld, waarover Hij zich eens verblijden kon, om der zonde wil vervloekt; en Hij heeft de mens, die voorheen tot Gods rust inging en betrokken was in al Zijn vreugden, Hij heeft die mens vervloekt, hem van de sabbat uitgestoten. Maar also lief heeft God de wereld gehad: God houdt de wereld vast, en Hij keert tot Zijn sabbatsrust terug. Jezus Christus is in de wereld gekomen, opdat de Vader Zijn ganse schepping weer verlossen zou, opdat God Zijn vreugde weer zou hebben over al Zijn werken. En Hij is in de wereld gekomen, opdat een iegelijk die in Hem gelooft niet verderve maar het eeuwige leven hebbe; Hij is gekomen opdat wij weer de sabbat zouden viere.

Maar nu verlost Hij ons niet slechts tot de sabbatsrust, Hij schrijft ook de sabbatswet ons in het hart; Hij vernieuwt ons door de Geest zodat we weer de sabbat Gods beminnen.

Maar nu gebruikte ik al enkele malen het woord "sabbat" en ik heb nog niet eens gezegd wat het betekent. Dit hebt ge al wel begrepen, dat het gaat over het meevieren van Gods feesten, over het ingaan in Gods rust. Maar dan blijft de vraag: waarin bestaat die rust en die vreugde van God?

Dat weten we niet meer, al hebben we ook deze Zondag honderd keer gelezen. De sabbat: dat is voor ons een kwestie van de Zondag, en van wat we dan al of niet mogen doen. Maar de catechismus stelt het anders: wij moeten op de rustdag, de Zondag, tot de gemeente Gods naarstig komen, maar we moeten ook al onze dagen van de boze werken rusten. 't Gaat dus niet over de Zondag alleen, maar over het ganse leven van Maandagmorgen tot Zaterdagmiddag evengoed. In al onze dagen moeten we viere de feesten Gods. Zondag, maar Maandag ook, en op Zaterdag nog altijd door.

Natuurlijk, dan heeft de Zondag wel een eigen plaats. Gods feesten zijn niet eentonig, want Hij is de God der veelvuldige verlossingen en de God der menigerlei genade; en daarom komt Hij op de Zondag met een apart feestprogram. Maar dat feestprogram vermeldt dan niet, wat wij er altijd op lezen: de fiets op Zondag, en de trein, en het handwerkje. Wat gebiedt God in het vierde gebod? Wat zet Hij op Zijn feestprogram? Eerstelijk, dat de kerkdienst en het predikambt onderhouden worden. God wil kerkdeuren zien opengaan en dominees op de kansel zien. Want in de prediking komt Hij tot ons — niet in de mystiek, niet in de gevoelsextase —, maar in de prediking, daar ontmoeten wij Hem; en daar gaan wij tot Zijn vreugden in. Dat is het feest voor God op

de Zondag, dat Hij weer naar ons toekomt in de preek, en Hij verheugt zich met Zijn zevenvoudige blijdschap, als de Zondag aanbreekt, en de koster de deuren opent. En Christus vernieuwt ons door de Geest, dat we God onze dankbaarheid bewijzen voor deze verlossing dat Hij tot ons spreken wil. En daarom is de Zondag niet een vrije dag, waarop je eens uitblaast, maar het is de vreugde over kerkdienst en predikambt. Dat staat ons dus in het hart geschreven: dat we er mogen komen, en dat we daarvoor mogen betalen, en dat we nu in het Woord zomaar hebben de toegang met vertrouwen. En wie het weer als een feest heeft leren zien, dat er Woorddienst is, die laat zijn plaats nooit meer ledig, want het is hem goed nabij God te wezen. En hij offert met vreugde een deel van zijn vrije dag, en de pleziertjes van de overkant, en de luie fauteuil voor de lange wandeling en de duffe kerkatmosfeer, want hij weet weer wat het zeggen wil te gaan tot de God der blijdschap zijner verheuging.

En dan wil het ook zeggen: het onderhoud der scholen; daarmee zijn, zoals ge weet, bedoeld niet de scholen waar onze jongens heengaan, maar de inrichtingen tot vorming van dienaren des Woords. God wil dominees op de kansel hebben. En omdat ik met Hem dat feest van de volle kerk mag vieren, daarom moet ik de prediking ook helpen mogelijk maken; Christus vernieuwt me door Zijn Geest zo, dat ik Kampen liefheb en Amsterdam daarbij. De catechismus is zo breed: scholen. Christus verlost ons niet tot liefde voor de Theol. Hogeschool, en evenmin slechts tot liefde voor de V.U.

Maar als Hij naar Zijn overvloedige genade ons twee inrichtingen schenkt, dan leert Hij ze ons ook beide liefhebben, en dan gaat de portemonnaie voor beide open, voor beide even gewillig, en het gebed stijgt voor beide omhoog, voor beide even warm. En zolang we slechts één "school" een plaats geven in ons hart daar is de vrijmakende kracht van Christus tegengestaan.

Dat is het wonder van Christus' vrijmakende kracht: dat Hij twee groepen belijders, beide met een eigen historie en met een eigen stempel en met een eigen opleidingsschool bijeenbrengt als broeders in één kerk; dat Hij ze leert historische verbondenheid en natuurlijke voorkeur te stellen onder de tucht van Zijn Geest. Het wonder van Christus in onze kerken is 1892, toen A en B bijeen kwamen. En nu zijn we 50 jaar later, en we zijn verder dan ooit van de eenheid vandaan. In 1892 hebben we het wonder gezien: mensen van heel verschillende geestelijke "ligging", van een onderscheiden theologisch type, de één met historische banden aan Kampen en de ander met zulke banden aan de V.U., hebben elkaar de hand gegeven, en ze zijn in de kerk naast elkaar gaan zitten; niet omdat het zulke vrome mensen waren, of omdat ze het zo goed met *elkaar* eens waren, ze kibbelden lustig vóór en na 1892; maar ze gingen naast elkaar zitten en samenbidden omdat de vrijmakende kracht van Christus Jezus hen overwon, en ze al hun tradities en historische gehechtheden stelden onder de tucht van Zijn samenbindende Geest. Een mooi jaartal: 1892. En toen kwam er nog zo'n mooi jaartal in de geschiedenis onzer kerken: 1905. Dan laat ik de formules rusten waarover ze vandaag kibbelen; het misverstand is aan alle kanten ontzaglijk groot. Maar ik bedoel de geest van 1905. De A-broeders hadden hun opvattingen over het verbond, en de B-mensen een totaal andere. En ze hebben daarover gedebatteerd, soms ook zondig gestreden, want in hen was ook de oude mens, aan beide kanten. Maar tenslotte overwon de Geest: ze hebben elkaar in het Woord Gods gevonden, elkaar gebonden aan wat de belijdenis leerde; maar verder elkaar ruimte gelaten; ze hebben voor God en mensen elkaar beloofd, binnen de ene kerk ruimte te laten voor het eigen theologisch type van Kampen en voor de eigen constructies van Kuyper. Gelijk recht en gelijke mogelijkheden voor beide.

Maar vandaag schrijven we 1944 en Prof. Schilder is geschorst. Dan spreek ik op deze plaats, en zeker in dit stadium, niet over dat besluit. Maar ik spreek wel over de ontzaglijke dreiging, die boven onze kerken hangt; over de ellende sinds 1936, die nu zo langzamerhand haar tragische ontknoping vindt. In 1936 kon het gebeuren, dat de ene groep collectief de andere ging verketteren; zonder een aanklacht tegen iemand persoonlijk in te brengen. In 1936 is het ook gebeurd, dat de synode die kwesties publiek aan de orde stelde, terwijl ze niet uit de kerk waren opgekomen. Toen is het

begonnen; de mensen wisten van niets anders dan de felle polemiek, die van beide kanten de zaak bezoedelde, helaas; maar achter die polemiek lag het voor de kerken noodlottige feit, dat de zaak tegen de aanhangers van de oude A-theologie publiek aan de orde werd gesteld; gelijk recht was er voor hen niet, zoals in 1905. En toen in 1942 de beslissingen kwamen, heeft men het niet eens nodig gevonden de groep, die publiek was aangeklaagd, ook publiek eerherstel te geven; en de spanning bleef; en men bleef weigeren die groep theologisch dezelfde ontwikkelingsmogelijkheid te gunnen in de erkenning van het promotierecht; dat is het grote probleem, die kwestie van gelijkberechtigdheid voor beide opvattingen en beide groepen, die niet is opgelost, en daar gaan onze kerken aan stuk, als God het niet genadig verhoedt. Het had zo goed kunnen worden; er werd hard gestudeerd maar we gaan met volle zeilen de chaos tegemoet. En dat dit niet voorkomen kon worden; en dat we de moed niet hebben gehad het roer te wenden. Vandaag nog niet. O ja, men kan er zich af maken, heel gemakkelijk: een lastige professor, die altijd vocht en die het beter wilde weten dan de synode. Maar daarop stranden onze kerken niet. Maar hierop, dat de lijn van 1905 en 1892, de lijn van gelijke rechten, en ruimte en ontwikkelingsmogelijkheid voor allebei, verlaten is. De synode heeft toch gezag, zegt men, en we moeten toch vertrouwen hebben in die mensen? Ik ontken het niet. Maar wat kan het nog schelen, die hele machtskwestie, als de broederlijke liefde dooft en de kerken uiteenspatten? We zullen allen weer moeten leren bukken voor het gezag, niet van een professor, en niet van de synode, maar voor het gezag van het Woord des Heeren; een ander gezag is er in de kerken tenslotte niet, al het andere is daarvan afgeleid en daaraan onderworpen. Onze kerken bleken in deze oorlogsjaren volkomen machteloos met betrekking tot de grote problemen van deze tijd; en straks, na de oorlog in een volkomen ontredderde wereld, waar het geweld van de vorst der duisternis beangstigend komt opzetten, daar zullen de Geref. kerken met lege handen staan; ze hebben zichzelf verteerd. En ik kan alleen maar meer bidden, dat God nog een wonder doet, en dat de Geest van Christus ons weer bekeert tot het vierde gebod: dat de scholen, meervoud, onderhouden worden; dat er binnen het raam der belijdenis ruimte blijft voor verschil van opvatting, dat niet langer de ene constructie de andere zoekt te verstikken. En zult u nu allen het gebed voor onze kerken, voor de synode en Prof. Schilder, vermenigvuldigen?

2. Dan is er ook de sabbatsvrede, waarin we van ons geloof verzekerd worden. Want ik zei onlangs: Christus weet, hoe we tobben met het geloof, en daarom vernieuwt Hij ons door Zijn Geest, ook tot de gehoorzaamheid aan het vierde gebod, opdat we uit de vruchten van ons geloof verzekerd worden. Want waartoe brengt Hij ons in de kerk? Om het Woord te horen en de sacramenten te gebruiken. Hij drijft ons door Zijn Geest naar de preek toe, en naar de doopvont met onze kinderen en naar het Avondmaal. Hij leert me hunkeren naar de Zondag, naar de preek; Hij doet me 's morgens komen en 's avonds; en gehoorzaam wordende, de goede werken van de sabbat doende, word ik vanzelf verzekerd.

De zekerheid groeit in me van Zondag tot Zondag, al weet ik zelf niet hoe. Want goede werken doende, komt de zekerheid vanzelf mee. Ik ontdek immers de kracht van het Woord daarin, dat het beslag op me legt, dat het me gevangen neemt, zodat ik er niet meer onder uit kan; ik ontdek de macht van het Woord, dat altijd een nieuwe honger in me wekt, en zo de heerschappij van het Woord in eigen leven ziende ga ik van kracht tot kracht steeds voort. Het Woord gaat me beheersen, de prediking stuurt en stuwt mijn leven almeer, en vanzelf wordt daaruit de sabbatsvrede geboren. De twijfel versterft, want ik weet, dat God mij zoekt; ik weet ook, dat ik Hem gevonden heb; ik hoorde immers Zijn stem in het Woord; ik vergeet de dominee en zijn eigenaardigheden, want het Woord nam me gevangen. God vindt Zijn vreugde erin om tot mij te spreken, en ik vind mijn lust erin naar Hem te horen; wat betekent dat anders dan zekerheid des geloofs?

Ik zie God tot mijn kinderen komen, stuk voor stuk; ik hoor Hem Zijn belofte spreken, ontzaglijk simpel en toch met de kracht van een eed; ik zie Hem Zijn Woord betekenen en verzegelen, en ik weet me met mijn kinderen geborgen in God. En als in de week

door zoveel grauwe ellende mijn vreugde verdoft, als ik de vreugde niet vasthouden kan, dan staat er 's Zondags de Avondmaalstafel en ik mag zitten aan Jezus' tafel; Hij komt vlak bij me, ontzaglijk vertrouwelijk, ongelooflijk intiem, en Hij zegt tot mij: voorwaar, voorwaar zeg Ik u, gij behoort tot het genadeverbond; gij hebt het eeuwige leven. En in de triestheid van mijn leven zie ik de eeuwige sabbat toch aanlichten en de grote vrede.

Christus brengt me in de kerk ook om te bidden. Hij leert me ook dat Sabbatswerk lief te hebben. En terwijl ik bid, bidt Zijn Geest in me mee met onuitsprekelijke zuchtingen, en zo draagt Hij mij, biddende, naar de glorie van de eeuwige sabbat toe. Biddende ben ik vlakbij God, want ik heb de toegang met vertrouwen. In het gebed zie ik het reeds werkelijkheid worden, de gemeenschap met God. En nu weet ik, dat het geen illusie is, waar ik me blij over maak; de eeuwige vreugde komt nabij, ik weet het zeker, want de eeuwige sabbat begint al in mijn bidden.

Dat is de geweldige rijkdom van de kerkdienst: van prediking en sacrament en gebed; daarin begin ik de eeuwige sabbat in dit leven. Wie niet naar de kerk komt, wil de eeuwige sabbat niet beginnen. Wie de sacramenten misbruikt of ook niet neemt, hij wil naar de eeuwige sabbat toe, maar weigert een begin te maken daar waar God die beginnen laat; wie niet bidt, hij komt er niet.

Het is een ontzaglijk ding op de eeuwige rust te hopen. Maar de weg daarheen begint in de kerk. De mensen doen altijd alsof het een vraag is hoe je zalig moet worden. Maar Christus zegt: het begint allemaal hier in de kerk, bij de preekstoel, bij de doopvont. Hiervandaan draag Ik u naar de eeuwige sabbat toe. Het leven is boos en bang. De paradijswereld is weg, de wereld waarover Gods glimlach was en waarin de mens te allen dage voor Zijn aangezicht speelde. Maar het paradijs is weg: ik kan vandaag het welbehagen Gods over de wereld niet ontdekken, ik zie een ontlading van toorn. En wat mijzelf betreft, het lachen verloor je elke dag meer. Maar sabbatvieren betekent lachen, de grote blijde lach van God en mens samen omdat alles zeer goed is. Hoe zullen wij het lachen weer leren, de lach die niet meer versterft? Wij komen er niet. Maar Christus zegt: Zondag 10 en 5 uur dienst. En hier leer ik de vreugde weer, want in de prediking zie ik stralen het welbehagen Gods over mijn geplaagde leven; hier komt de glimlach weer, hier bij de doopvont wijkt de angst voor mijn kinderen, die valt van me af, want de zekerheid en vastheid van het welbehagen Gods staat als een koepel boven de kleintjes; hier zit ik aan de Avondmaalstafel en ik verhef mijn hart in de hemel, en met brood en wijn komt de eeuwige sabbat mee, en ik heb vrede met God.

3. En Christus die mij zelf baadt in de zon van het paradijs, laat van mijn leven uit het Sabbatslicht spelen over mijn naaste ook. Daar zitten armen in de kerk, en Hij leert me hun christelijke handreiking te doen; de enige hulp, die niet beledigt en die niet wondt. Christelijke handreiking die niet nederbuigend vriendelijk is, die niemands eer kwetst; want we staan naast elkaar, en we zeggen: broeder, Christus heeft ons beiden verlost, en we gaan naar de eeuwige sabbat toe, en we gaan samen. Als ik uit de hoogte zou helpen, als een ambtenaar, ja, hij zou de mond openhouden, maar geestelijk erbij dood gaan. Maar Christus plaatst ons naast elkaar, en bindt ons aan elkaar, en in mijn bewogenheid ontdekt hij de verlossende kracht van Christus: het leven is niet eenzaam meer, in de nood sta ik niet alleen; hij ook ziet in zijn nood de eeuwige sabbat aanbreken, hij weet dat hij morgen verder kan, en dat hij niet alleen gaat. En zo begint het op de Zondag, maar het zet zich voort alle dagen. Christus leert me rusten van de boze werken al mijn dagen; in heel mijn leven openbaart zich het Sabbatslicht van het paradijs. En de mens, die buiten Christus staat, die aan geen sabbat gelooft, hij ziet een wonderlijke glans; daar is toch ook een andere kracht, een kracht van het paradijs; het zijn nog maar zwakke stralen, maar ze koesteren. En straks breekt de dag aan, en de morgenster gaat op in ons hart. Het leven is toch niet zo grauw meer: vandaag sabbat, morgen ook, ja morgen ook; en we worden dagelijks meer begerig naar de rust die voor het volk van God nog komende is. Immers, er blijft nog een rust over voor het volk van God. Broeders, laat ons ingaan in de rust, want het is Zondag vandaag. Laat ons ingaan tot de rust morgen; ik mag immers alle dagen rusten van mijn boze werken? Ik weet, dat Gods lach over mijn leven is, en zelf kan ik het ook weer, en ik leer het de naaste

weer; want God en wij, we zien alle dingen van deze wereld, en we weten het heel zeker: alles wordt weer zeer goed, zeer goed.

Amen.

Zondag 2 April 1944.

ZONDAG 39

Lezen: Efeze 5:22-6:9

Heidelbergse Catechismus Zondag 39

Psalm 102:16

Psalm 102:10

Psalm 78:1, 3, 4

Psalm 132:6, 10

Gez. 1:6, 9

104. Vraag. Wat wil God in het vijfde gebod?

Antwoord. Dat ik mijn vader en mijn moeder, en allen die over mij gesteld zijn alle eer, liefde en trouw bewijze, en mij hunner goede leer en straf met behoorlijke gehoorzaamheid onderwerpe, en ook met hun zwakheid en gebreken geduld hebbe, aangezien het Gode belijft, ons door hun hand te regeren.

Geliefden in onze Heere Jezus Christus,

Bij de overdenking van de heilige wet des Heeren bleek ons de verheven stijl en de majestueuze structuur daarvan.

Het eerste gebod toch vraagt, dat we naast of in de plaats van God geen schepsel zullen stellen, waarop we ons vertrouwen zetten. God als de enige God wil ook als zodanig worden erkend. En wie niet Hem alleen erkent als God, die heeft zich al bij voorbaat afgesneden van de weg tot vervulling der andere geboden. Wie God niet alléén als God erkent, die komt er zeker niet meer toe, om Hem als God te dienen en te eren. Zo is het eerste grondgebod.

Maar dan volgt aanstonds het tweede: als de Heere de enige God is, dan wil Hij ook als God worden gediend. Dan mag onze dienst van Hem, en onze gemeenschapsoefening met Hem niet tekort doet aan Zijn eer en majesteit. En daarom verbiedt Hij dan ook — negatief — dat we van Hem als de Onzienlijke een zichtbaar beeld zullen maken, om via dat beeld met Hem gemeenschap te hebben; maar Hij eist — en dat is het positieve — dat we zullen horen naar 't woord Gods. God laat zich niet zien, maar Hij maakt Zijn Naam bekend. Daarom dienen we Hem slechts, als we gemeenschap oefenen bij Zijn Woord, Zijn Naam.

En dan is alweer de overgang gemaakt naar het derde gebod: God geeft Zijn Naam, Zijn Woord, Zijn waarheid ons niet slechts te kennen, maar Hij wil ook, dat we die zullen gebruiken om het leven daarop te funderen en te bouwen. En daarom vertoornt Hij zich dan ook schrikkelijk, als we die Naam opheffen tot het ijdele; als we de waarheid gebruiken in dienst van de leugen, als we het cement van het leven gaan aanwenden als dynamiet onder het leven. Zo spreekt het derde gebod ons dus van het gebruik van de Naam des Heeren.

En het vierde gebod spint verder aan die draad. Want immers, hier werden regels gegeven voor het gebruik van de Naam des Heeren op de dag des Heeren: daar is een bijzondere dag door de Heere ingesteld, en een bepaalde plaats door Hem uitgekozen, om Zijn Naam te doen wonen. En Hij vraagt dan van ons, dat wij als Zijn volk Zijn Naam zullen aanroepen en dienen. Nu wees ik U er een vorige keer reeds op, dat vanuit de sabbat nu de gehoorzaamheid in heel het leven moet beginnen. Die rustdag moet beheersen al onze werkdagen. Die dag van verkeer met God moet richting geven aan ons verkeer met de mensen. De gehoorzaamheid aan dit gebod moet zich dus openbaren in de gehoorzaamheid in alle verhoudingen van het leven: in huwelijk en gezin, in de omgang met de naaste, in handel en bedrijf, in de conversatie enz. Vanzelf gaat dan in al die verhoudingen het gezin voorop: dat is toch het eerste levensverband, waarin de Heere ons geplaatst heeft. En via het gezin komen we te staan in allerlei andere verbanden en samenhangen, zoals de bekende drie: Kerk, staat en maatschappij. Als lid van het gezin treden we in die levenskringen binnen en nemen daar onze plaats in. Zo spreek ik u dan over het vijfde gebod als *het gebod, dat regelt de gezagsverhoudingen in onze levensverbanden*.

1. de basis van de gezagsverhoudingen.
2. de oorsprong van de gezagsverhoudingen.
3. het karakter van de gezagsverhoudingen.

1. Daar wordt tegenwoordig ontzettend geklaagd over de ontbinding van het leven. Enerzijds is daar een gezag, dat ontaardt in schrikkelijke tyrannie, die alle vrijheid en natuurlijke levensontplooiing verstikt. Anderzijds is daar een vrijheid, die alle gezag verwerpt en zichzelf verteert in losbandigheid.

En in beide wordt de ontbinding van het leven openbaar. Want wat er schoon is in het mensenleven, dat gaat toch in beide gevallen verloren: de zuivere, natuurlijke levensontplooiing sterft in het dwangbuis der tyrannie. Maar die sterft ook in het ongebreideld uitleven der lusten: als er niet meer gesnoeid wordt, dan komt er eerst de verwildering, maar op de duur zitten die wilde loten elkaar in de weg: de gezonde,

normale groei is belemmerd. En dan komen overal de dode takken.

Nu is het niet tegen te spreken, dat de laatste jaren zich in alle landen op dit punt een verandering begint te voltrekken, die in vele kringen reeds duidelijk merkbaar wordt.

Immers, in de na-oorlogse jaren was de revolutiegeest vrij algemeen. 't Gezag werd niet meer erkend en de drager van het gezag gehoond of genegeerd. Het was de periode van de opstandige jeugd in het gezin. De periode van de geestelijke vrijbuitery en van het rondfladderen als een vlinder op kerkelijk gebied. De periode van de vakbonden, die eenvoudig hun eisen stelden en zeer bekwaam waren in het zenden van een ultimatum aan de patroon; de periode van anarchistische agitatie.

Zelden is er zoveel geklaagd over de kinderen, bijzonder de rijpende jeugd, maar toch ook al vaak over schoolkinderen, die in huis de zaak tyranniseerden.

Zelden ook is het ambt in de kerk, en het gezag daarvan, zo genegeerd als in de laatste periode: de ene buitenkerkelijke beweging na de andere kwam op.

Zelden hadden de rode organisaties zo grote invloed, sloegen ze zo grote toon aan, en waren er zoveel stakingen in alle landen als vlak na de oorlog totnutoe.

En de communistische agitatie in alle landen was ontzaglijk groot. Maar nu voltrekt zich daar toch duidelijk merkbaar een overgang. Men komt zo langzamerhand terug van die revolutionaire paden op elk gebied. Daar worden weer schone dingen gezegd van het gezinsleven, en tegen uithuizigheid en verslapping van de band wordt gevochten. Men schrijft Kerk weer met een hoofdletter, en Ambt ook. En tegen secte-vorming wordt weer gewaarschuwd. Jonge mensen willen weer leiding; er ontstaan weer semi-militaire organisaties met strenge discipline.

Wat het sociale leven betreft — nu ja, daar zijn nog stakingen; maar het aantal relletjes wordt toch in alle landen kleiner. Zelfs Frankrijk komt ervan terug. Het rood van S.D.A.P. en N.V.V. begint al aardig te verbleken tot rosé. Men wordt al heel wat makker. En wat de politiek betreft: Italië en Duitsland hebben het communisme neergeslagen, en de dood eraan gezworen. En Spanje worstelt om zover te komen: men wil tegenover de revolutionaire ontbinding weer de krachtige samenbinding van het gezag.

Men wil het gezag tegenwoordig weer; en het ambt weer.

Daar zit iets moois in die terugkeer over de hele linie van de paden der gezagsverwerping: men komt ervan terug, omdat het leven zo kapot ging. De kinderen willen weer gezag, omdat ze zien dat ze anders naar de kelder gaan. En dat men de kerk weer eert boven de secte, dat is toch ook omdat de zielen mager werden bij al die buitenkerkelijke beweging. In het sociale leven komt dit wat trager, vooral in het Noorden — ik geloof, dat nergens de verandering zo traag komt en nergens ook de bekering zo langzaam komt, zo met moeite, als juist in het sociale leven — maar het komt dan toch. Men begrijpt dan toch, ook in arbeiderskringen, dat men gemakkelijk al maar meer eisen kan stellen, maar dat men daarmee het ontwrichte economische leven niet weer opbouwt, maar integendeel ruïneert. En zo is bij vele arbeiders de rode term "gemeenschap" al op weg, om vervangen te worden door een andere term: ordening. Dat zal nu wel weer een poosje modewoord blijven.

En toch zit daar iets bekoorlijks in de strijd tegen het communisme. We zullen Duitsland en Italië niet verheerlijken, maar Rusland is ook niet alles. En wie de toestanden daar gezien heeft, keert ontnuchterd terug; en de kranten zijn daar vandaag vol van: de revolutie verteert haar eigen kinderen.

Maar nu wij vanmiddag bij het vijfde gebod worden gezet, nu moeten we dus vooral vandaag het vijfde gebod midden in ons leven zien. Midden in onze tijd. In deze tijd van ommekeer en verandering. Nu de verschuiving plaats vindt op allerlei gebied van anarchie tot tyrannie, van gezagsverwerping naar gezagsoverschrijding, nu moeten wij als kerk van Christus voor die verschijnselen een open oog hebben en onze houding daartegenover bepalen.

Och, over die woorden van het vijfde gebod, zoals ze hier staan, ben je gauw uitgepraat. Eert uw vader en uw moeder. Ieder kind weet wel wat dat inhoudt, en hoe dat in de praktijk moet worden opgevolgd. Maar, we moeten zien de diepte van dit gebod, de kern ervan.

En wat er nu vandaag plaats grijpt, dat is toch hetgeen door de Prediker gesproken is: ik heb knechten te paard gezien, en vorsten, gaande als knechten op de aarde.

Ge weet dat: de Prediker is diep getroffen door de eentonige cirkelgang van het leven: de zon gaat op en de zon gaat onder. Elke dag opnieuw. Wat er vroeger geweest is, dat zal er zijn. Dat is vandaag misschien afgeschaft, maar straks grijpen de mensen ernaar terug. Het hele leven is zo'n heen-en-weer-proces. Van het ene uiterste slaat men door naar 't andere. Maar nergens vindt men de rust en de verlossing. En dat zag de Prediker zich ook voltrekken op het terrein van het vijfde gebod. Vandaag zit de vorst op de troon, en zijn dienaar buigt kruiperig en onderdanig. Maar morgen zit de slaaf op het paard, en loopt de heer ernaast.

Wie vandaag het gezag heeft, die gebruikt het niet recht, misbruikt het tot verdrukking der onderdanen. Tot die tenslotte de tyrannie beu zijn en 't juk afwerpen: dan rollen de kronen. Maar daarmee is 't leven nog niet gezond.

Wat de Prediker nu dus nadrukkelijk heeft willen leren, dat is, dat de verlossing van het leven nooit komt door de wissel om te werpen. Als men de ellende beleeft van uiterst links, dan roepen de mensen om ultra-rechts: dan menen ze het daar te vinden. Maar straks is het daar zo onhoudbaar, dat men weer het roer omwerpt naar links. De verlossing ligt niet in de verschuiving. De verlossing ligt ook niet in de gematigdheid, in de gulden middenweg. Veel mensen menen dat wel: niet al te rood, ook niet al te zwart. Niet al te streng, ook niet al te zacht.

Maar die gematigde mensen zijn altijd onder de voet gelopen. Tenslotte wint de radicale groep het altijd. Het zit dus ook niet in de gulden middenweg. De verlossing komt niet door de verschuiving. Ook niet door de graad van verschuiving. Alleen door de radicale bekering. Want immers, wat is de tout van alle gezagverwerpende richtingen op elk gebied? Dat men de mensheid ziet als een hoop losse zielen, die wel naast elkaar leven, maar niets met elkaar te maken hebben. Vrijheid, gelijkheid en broederschap. Ieder mens is vrij, en gelijk in rechten geboren, stond in de grondwet der revolutie. En daarin is het zo scherp getekend: de mensenwereld is geen organisch geheel, maar een hoop los zand. Allemaal gelijk, en los naast elkaar.

De waarde en betekenis van ieder persoonlijk wordt gepredikt: iedereen is eigenlijk koning, en behoeft daarom niemand boven zich te dulden. En ieder leeft daarom eigenlijk ook slechts voor zichzelf.

Dat egoïstische, individualistische nu is de wortelzonde van alle revolutie: men kent de gemeenschap niet, al praat men er druk over, men kent de gemeenschap niet; wel de gemeenschap van lotgenoten, die van elkaar profiteren, maar niet de gemeenschap der liefde, waar men voor elkaar leeft. Ieder zoekt zich zelf. 't Gaat om het individu tenslotte. Maar als men daarvan de ellende beleeft, dan roept men om de sterke man. Dan heeft men het niet meer over de individu, maar dan leeft men werkelijk voor de gemeenschap. Dan is de massa, de totaliteit het een en het al geworden, vertegenwoordigd in de leider. Maar dat is dan niet de gemeenschap der liefde, waar ieder persoonlijk tot ontplooiing komt, maar de gemeenschap van de macht, waarin ieder onderworpen wordt. De rode revolutie wil altijd de gemeenschap exploiteren, ten bate van de enkeling, en verwerpt het gezag. De zwarte revolutie offert de enkeling op aan het geheel, en verwerpt de vrijheid.

Tegenwoordig is vooral op politiek gebied de tegenstelling tussen die beide scherp: N.S.B. en Communist.

Maar hetzelfde is er toch ook in het gezin: de gezinnen waar de kinderen glad de baas zijn, en de gezinnen, waar de ouders zich door straffe dwang handhaven. De gezinnen,

waar de kinderen commanderen enerzijds, en aan de andere kant, die waar de kinderen geboeid zijn. En dat is er in de kerk: daar is een miskennen van het ambt in allerlei buitenkerkelijke beweging. Daar is ook een overschatting van het ambt als bij Rome.

Dat is er bij het sociale leven: enerzijds is er de rode praktijk. Maar daarnaast de liberale. Maar bij beide wordt de gemeenschap niet gezien. Niet gekend eenvoudig.

De één zegt: de één is evenveel waard als de ander. En van de andere kant zegt men: de gemeenschap is meer dan allen. Maar nu belijden wij tegenover die beiden: dat God de mensheid geschapen heeft uit enen bloede. Niet allemaal losse zielen; ook niet een massa, omsloten door een knellende band. Maar de mensheid uit enen bloede. Zich al fijner vertakkend.

Daarmee is de gezagsverhouding gegeven. De ouders boven de kinderen. Maar daar is ook de gemeenschap ingesteld: daar is een band des bloeds en zo der liefde, tot elkaar, die verankerd is in de liefde tot God.

M.a.w. God heeft de gezagsverhoudingen geschapen op de basis van de gemeenschap, van het verband der liefde.

En door de zonde wordt juist dat laatste onmogelijk: dan wordt de grondslag onder de gezagsverhouding weggegraven. Dan is er geen band en geen samenhang meer tussen gezagsdragers en onderdanen. Althans geen band der liefde. Dan krijgt men hoogstens een belangen-gemeenschap: de een heeft de ander nodig; of een bloedsgemeenschap: ras, bloed en bodem. Maar geen liefdesband. En daarom geen innerlijke samenhang, maar slechts ontbinding.

Dan wordt ook het gezin een groepje mensen, die toevallig in hetzelfde huis wonen, maar ieder toch op zichzelf leven. Of het wordt een massaleven, waar de één heerst en de rest verkwijnt.

Dan wordt de kerk een verzameling van godsdienstige mensen, die naar een spreker luisteren, en die een commissie hebben ingesteld voor kerkelijke zaken, en een paar mensen voor het onderhoud der armen. Men ziet het ambt niet; of men ziet het ambt alleen, en laat de gelovigen geen enkele vrijheid en legt heel hun geestelijk leven aan kerkelijke banden, zoals bij Rome.

Dan wordt het bedrijfsleven een hoeveelheid losse individuen, waar ieder zijn eigen belang dient, waar de patroon een uitbouter is en de arbeider een dagdief. Of het gaat weer in de liberale geest: dat de arbeiders als een soort werktuig worden behandeld.

Doch zo kom ik tot Christus Jezus en de verlossing van het leven door Hem. Wij mensen, wij hebben de gemeenschap wel verknoeid, maar we kunnen die niet weer bouwen. 't Organisme kan de mens wel vernielen, maar hij herstelt het niet meer.

Doch nu de genade van Jezus Christus. We hoorden het vanmorgen nog: Hij is gestorven, opdat Hij de verstrooide kinderen Gods tot één zou vergaderen. Opdat Hij de uiteengeslagen mensen weer tot één lichaam, tot één geheel zou verbinden door de Geest. En nu is dat er bij ons: de gemeenschap des Geestes. D.i. de gemeenschap der liefde. Waar de een niet maar naast de ander staat, maar ook op de ander gericht is, en tot de ander gekeerd is. Waar niet ieder zichzelf liefheeft. Waar ook niemand opgeofferd wordt aan de naaste. Maar waar ieder God liefheeft, en daarom de naaste als zichzelf. Zo is in Jezus Christus het leven in waarachtige gemeenschap hersteld. En kunnen daardoor de gezagsverhoudingen weer bloeien: geen vrijheid zonder gezag; geen gezag zonder vrijheid; maar Overheid en onderdaan verbonden door de liefde.

2. Want ge verstaat dat: het gezag blijft. God maakt niet allen aan elkaar gelijk. Ze zijn wel allen leden van één lichaam. Maar niet alle leden hebben dezelfde plaats en dezelfde functie. Het heeft de Heere behaagd het leven en de gemeenschap te ordenen, en de één te bekleden met gezag over de ander; de man over de vrouw en zij samen over de kinderen. De ambtsdragers met gezag over de gemeente, de Overheid over de onderdanen, de patroon over de arbeider. En God bedient zich van die ge-

zagsverhoudingen om de gemeenschap te onderhouden en stevig te maken.

De gemeenschap kan niet zonder gezag, dan wordt het anarchie. En het gezag kan niet zonder gemeenschap, dan wordt het tyrannie. Zo is het gezag dus nodig.

En nu komt het erop aan, dat in onze herstelde gemeenschap het gezag weer zuiver functioneert en weer recht beleden wordt. Wij hebben daarvoor de term: het gezag is uit God. D.w.z., Hij is daar de oorsprong van. En we weten dat te beredeneren met hoofdstukken als Romeinen 13. Maar vaak ontgaat ons toch de ernst en de klem daarvan.

Dienaresse Gods, zegt Paulus van de Overheid en van alle andere gezagsdragers. Maar dat is niet slechts, dat ze niet zichzelf opwerpen, dat ze hun aanstelling van boven hebben. Maar dat is, dat ze God vertegenwoordigen.

De mensen verstaan de diepte van het begrip "ambt" niet meer.

Als ik zeg, dat de burgemeester een gewichtig ambt bekleedt, dan stemt ge me dat toe: hij is door de Koningin aangesteld. Nee: hij vertegenwoordigt haar hier, hij treedt hier namens haar op. En dus: aan hem gehoorzaam zijn als aan de Koningin zelf.

En zo is dat altijd met het ambt: de ambtsdrager is maar niet een gezondene Gods, maar een gevolmachtigd vertegenwoordiger Gods. Iemand, die optreedt niet met menselijke autoriteit, niet met zedelijk overwicht, niet met geestelijke superioriteit, maar met het gezag van God zelf. En daarom zullen de kinderen gehoorzaam zijn aan de ouders: niet omdat ze ouder zijn, of verstandiger, of omdat die meer ervaring hebben; maar omdat ze dragers zijn van het goddelijk gezag. Ze zijn voor hun kinderen de vertegenwoordigers van God. Als zij dus verbieden of gebieden, dan verbiedt en gebiedt God, die hen als Zijn gevolmachtigde zette over het leven van hun kinderen.

En zo is het in de kerk. De predikant heeft gezag, niet wanneer en omdat hij scherpzinnig is en geleerd, en een hoop van de bijbel weet, maar hij heeft gezag als vertegenwoordiger van Jezus Christus. En daarom moet de gemeente horen, niet wanneer en omdat het interessant is of boeiend, of een knap stuk werk — dan let men op de kwaliteiten van de mens! — maar ze moet horen ook als het niet interessant is en niet boeiend, want daar staat de vertegenwoordiger van Christus. En slaperigheid in de kerk is niet maar onbeleefdheid jegens de mens, maar jegens de ambtsdragers, jegens hun Zender. En zo komen ook de ouderlingen en diakenen. Als vertegenwoordiger van Christus. Met Zijn gezag. Dat is dus niet: wat meent hij wel? Ik ga voor hem niet opzij. Ik houd me voor hem niet stil. Maar ge zult voor Christus opzij gaan. Is me dat nu een kerkeraad, zeggen de mensen soms. Dan nemen ze zelf het heft in handen. Dat is revolutie tegen Christus.

We zullen ons niet alleen onderwerpen, als onze mannetjes in de kerkeraad zitten, mensen, die ik lijden mag. Ook al zitten daar mensen, aan wie ik persoonlijk een hekel heb, ik zal voor hen buigen als ze optreden in de naam van Christus. Als ze fouten maken, ik zal ze toch eren als gezanten van Hem. Ik zeg niet, dat die fouten niet opgemerkt mogen worden, maar ik zeg dat om die fouten toch niet vergeten mag worden het hoge goddelijke gezag. Een dominee is niet volmaakt in het preken. Maar toch zal men hem niet becritisieren zoals men een spreker voor de kiesvereniging becristiseert. Die treedt op met eigen gezag, het gezag van de deskundige. Maar de dominee treedt niet op met het gezag van een deskundige of een geleerde — dat menen de mensen: tegen een dominee kun je toch niet praten; die heeft er voor geleerd. Maar het is zo: tegen een dominee mag je niet alles zeggen, omdat hij over de gemeente bekleed is met gezag.

O, kregen de mensen toch oog voor het ambt. De dominee is niet de man, die het best van allen thuis is in de bijbel. Misschien zit er wel iemand in de kerk, die meer van de schrift en de belijdenis afweet. Maar al zit er ook een hoogleraar in de theologie onder het gehoor, hij heeft zich te buigen voor het gezag van de Dienaar des Woords.

Ouderlingen zijn geen mensen, die goed kunnen voorlezen, of bij een zieke mooi kunnen

bidden, of mensen met organiserend talent; mensen, die je om hun gaven respecteren moet. Want iemand zonder schitterende gaven zou men dan verwachten.

Natuurlijk, de gaven zijn niet zonder waarde. Maar we zullen daardoor onze waardering niet laten bepalen; want dan houdt die waardering op, zodra iemand niet de door ons begeerde gaven heeft, of zijn gaven niet gebruikt. De mensen hebben soms zo'n lijstje: broeder A., dat is een kerel, zegt men en B. gaat ook nog wel; maar hoe ze toch aan die C. komen? Die hoeft bij mij niet te komen. Dan is door zo iemand het ambt niet gezien. Dan zijn we slechts onderdanig, zolang de maatregelen ons naar de zin zijn.

En zo ook de diakenen: dat zijn geen loopjongens, die hebben te vliegen op instructie van deze of die. Dat heb je soms: sommige mensen kunnen het haast niet laten, zich in hun zaken te mengen. Soms kan dat goed zijn: n.l. als ge op de hoogte zijt van een geval van stille armoede. Dan kunt ge de diakenen daarvan op de hoogte stellen.

Maar er zijn ook mensen, die willen beslissen, welke gezinnen de diakenen zullen ondersteunen, en met welke bedragen.

De fout is in het algemeen vaak, dat men de leden van de kerkeraad een cijfer geeft naar hun persoonlijke capaciteiten, of omdat men ze wel mag, maar hen niet als ambtsdragers eert. Dan houdt men van de dominee slechts, als hij mooi preekt, en respecteert men de ouderling niet meer die een flater sloeg.

Ik kom tot de Overheid: ge zult de oversten des volks niet vloeken. Paulus heeft haastig excuus gemaakt, toen hij in onwetendheid de overste zijns volks schold. Paulus taxeerde het ambt. Niet de persoonlijke waarde van de drager van dat ambt. Want och, die hogepriester, voor wie hij toen stond, was een sujet. Iemand, die in alle opzichten ongunstig bekend stond; die het niet nauw nam. Die op zijn hoge zetel durfde spelen met de wet Gods. Hij liet Paulus slaan, zonder dat diens zaak nog onderzocht was. En Paulus had gelijk: hij was een gewitte wand. Iemand, die van buiten mooi leek, maar van binnen totaal bedorven was. Paulus zei niets teveel: Ananias was zo'n gewitte wand, zo'n bedorven, corrupte ambtsdrager.

Maar hij nam dat woord terug, toen hij hoorde dat het de hogepriester was. Werd daar de zaak anders van? Werd de slag op de mond daar minder gruwelijk door? Nee, nog gruwelijker. Als de hogepriester zoiets doet, dan is dat erger, dan wanneer zijn knecht dat doet.

Maar toch: Paulus trok zijn scherpe woorden in. Niet omdat Ananias zo'n hoogstaand mens was, allesbehalve; maar omdat hij ambtsdrager was, omdat hij daar God vertegenwoordigde, en bekleed was met het gezag Gods. Alzo, dat wie de ambtsdrager scheldt om zijn fouten, God scheldt. Paulus erkent hier dadelijk het gezag.

Ananias zei dat niet als particulier persoon, maar als vertegenwoordiger Gods, Daaraan moest Paulus zich onderwerpen.

Natuurlijk maakte dat de zaak voor Ananias erger, en dat was zijn oordeel. Zonde in het ambt is erger dan daarbuiten.

Maar Paulus mocht toen niet zo uitvaren. Hij had het gezag zelfs in een man als Ananias te verdragen en te eren, omdat deze in het ambt stond. Dat is ambtsbesef. Het kan niet beter worden getypeerd.

Een ambtsdrager van het laagste morele peil, wat zijn persoonlijke kwaliteiten betreft totaal geen eer verdienend, is door Paulus grotelijks geëerd als vertegenwoordiger Gods.

En zo zullen wij de Overheid eren: Colijn, niet omdat hij zo'n reus is; zelfs wanneer hij fouten maken mocht; maar alleen omdat Hij Gods vertegenwoordiger is. Als er straks iemand komt, die in zijn schaduw niet kan staan, dan zullen we ook die toch als ambtsdrager eren. Niet de persoon maar het welbehagen Gods is hier beslissend. Zelfs als er een slechte regering komt, dan nog. Zelfs wanneer we hun fouten zien.

En dit geldt ook voor het sociale leven: een patroon heeft gezag. Of hij verstand van

zaken heeft of niet. Of hij een goede boer is of niet; of hij een goede patroon is of niet; of hij voor zijn arbeiders best is of niet; hij is ambtsdrager, daar door God gesteld, met Gods gezag bekleed. Daaraan zal de arbeider zich onderwerpen.

In iedere levenskring heeft de onderdaan het gezag te erkennen, ook al zou hij vanwege zijn capaciteiten veel beter die plaats zelf kunnen innemen. Hij zal zich onderwerpen, en niet pogen ook maar een schijn van gezag, van medezeggenschap zich aan te matigen. Want dat is verwerping van het ambt.

Laten we, zelfs als de ambtsdrager het verkeerd doet, God eren, die hem in het ambt stelde; dan zal inplaats van revolutionaire critiek de bede omhoog rijzen:

Bekleed, o hoogste Majesteit Psalm 132:6, 10.

3. Zo zei ik u dan de ene zijde van het gebod: dat wij steeds onderwerping en eerbied schuldig zijn aan allen, die God over ons stelde, zelfs al zijn dat mensen met grote gebreken. De onderwerping en de plicht tot gehoorzaamheid houdt dan pas op, als ze van ons de zonde eisen. Pas als ze trachten als ambtsdragers met hun gezag ons tot zonde te dwingen, dan zullen we weigeren. Immers, wij eren niet de mensen om huns zelfs wil, maar als vertegenwoordigers Gods. Daarom, wij eren hen om Gods wil. Doch, als zij zich stellen tegen God, dan zijn wij gehoorzaamheid aan God schuldig. Dus als de ouders van de kinderen zonde eisen, dan moeten ze weigeren. En in gelijk geval kan de gemeente de gehoorzaamheid opzeggen. Maar niet, als dat eens gemakkelijker uitkomt, of als wij ze zat zijn, of met hen overhoop liggen. Daarom zegt Paulus: Gij kinderen, zijt uw ouders gehoorzaam in de Heere. Gij dienstknechten, zijt gehoorzaam uwe heren gelijk als aan Christus, dienende met goedwilligheid de Heere en niet de mensen. Maar nu komt de andere zijde voor de drager van het gezag.

Dit gebod is van rijke betekenis voor allen die het ambt bekleden: voor ouders en kerkeraad en Overheid en patroon. Ze hebben nu wel begrepen, dat zij te zeggen hebben over anderen, niet omdat ze in zichzelf beter zijn of meer capaciteiten hebben of meer geld. Ze danken hun ambt niet aan zichzelf, maar aan God, die het hun in Christus verleende. Het ambt is nooit iets om trots op te zijn, om indruk mee te maken, om op te pochen. Maar het is altijd iets, dat door zijn zwaarte ons verlegen maakt en klein. Wie werkelijk weet, wat het ambt is, heeft 't moeilijk. Omdat hij ziet, hoe verantwoordelijk dat is.

Ambtsdrager zijn, dat is niet: ziezo, nu kan ik commanderen. Nu zal ik ze eens voor mij laten lopen. Dat is ook niet: nu zal ik het hun eens betaald zetten. Dat is niet: nu zal ik ze klein krijgen.

Helaas komen die zonden voor, dat de macht van het ambt gebruikt wordt om de onderdaan daardoor te kwellen en eigen prestige te redden. Maar dat is niet het ambt vervullen. Dat is knoeien. Ambtsdrager zijn: dat is Christus vertegenwoordigen op die bepaalde post voor de mensen.

Ik denk, dat zopas sommigen het wel wat kras vonden, toen ik zo sterk de nadruk legde op het ambt. Sommigen protesteerden misschien in stilte wel: dan zouden wij dus niets meer te zeggen hebben. En dan zouden zij dus maar met ons kunnen doen; dan staan dus de onderdanen altijd machteloos tegenover het machtsmisbruik van de ambtsdrager.

Maar nu verstaat ge wel: ambtsdrager zijn, dat is Christus vertegenwoordigen; namens Hem optreden; met Zijn hoog gezag, dat geen tegenspraak duldt. Maar ook met Zijn oneindige genade en barmhartigheid, die het leven geneest. Met Zijn hoogheid, die gehoorzaamheid vraagt. Maar ook met Zijn liefde, die alleen maar dienen wil en het goede zoekt.

Ge kent dat verhaal van de voetwassing: de hoogste ambtsdrager in het koninkrijk der hemelen deed het slavenwerk, zich vernederende. En Hij heeft ons daarin een voorbeeld gegeven.

En nu weet ge dat wel: wij staan met heel ons leven in het koninkrijk der hemelen. Niet alleen maar in de kerk, maar ook in het gezin, de school, het bedrijf, de staat. En als wij een ambt hebben ontvangen, dan hebben wij dat te bedienen naar het voorbeeld van Christus: met gezag en toch ook met nederigheid, met autoriteit en met vriendelijkheid, met strakheid en met liefde. De heerschappij is er alleen om te dienen.

Iedere ambtsdrager heeft op zijn post namens God te doen, wat Christus daar zou doen: dus de genade van God het leven in te dragen.

Dat is het ambt van de dominee en de kerkeraad: de genade Gods helpen indragen in het leven der gemeente. Ge zegt: nu, dat begrijpen wij?

Nu, dat is het ambt der ouders: de genade Gods indragen in het leven der kinderen, die genade daar tot heerschappij helpen brengen. Niet de baas spelen, ze niet exploiteren, ze niet beschouwen als een last, maar ze opvoeden in de lering en vermaning des Heeren. Ge zegt: accoord.

Dan verder: dat is ook de roeping der Overheden, om de genade van Christus in te dragen in het leven der volken. Ge verstaat wel, ik zeg niet, dat ze moeten zorgen voor preek en zending; maar dat ze in het rechtsleven het werk moeten doen van Christus. Nietwaar? Dat zegt Paulus toch: dienaars, u ten goede?

Nu nog één ding: wat is de taak van de patroon? Waarvoor heeft hij zijn bedrijf? Wat is zijn roeping met de boerderij? Waarvoor heeft God personeel onder hem geplaatst? Om de genade van Christus in hun leven te laten schitteren.

Nu zult ge wel weer zeggen, dat dit idealisme is. Maar ik houd het vol: zijn enige taak is de genade en de wil en de heerlijkheid van Christus tot openbaring te brengen in zijn bedrijf.

Een boer is niet boer, om winst te maken. Een fabrikant heeft geen fabriek om schatten over te houden. Hij heeft zijn ambt niet voor zichzelf. Ook niet voor zijn personeel. Hij in zijn bedrijf vertegenwoordigt God; hij moet daar laten zien, wie God is, n.l. Onze Vader.

De patroon kan maar niet naar willekeur personeel ontslaan, omdat voor hem dat finantieel voordeliger is. Ze kunnen in hun bedrijf maar niet doen wat zij willen: "ik ben de baas en jij kunt zwijgen; en anders ga je de laan uit".

En gij, heren doet gij hetzelfde bij hen, zegt Paulus. D.w.z. dient gij de Heere. En niet uzelf. Als dienstknechten van Christus doende de wil Gods van harte. Ach ja, ieder zou wel patroon willen zijn. En ieder acht zich daarvoor wel bekwaam. En ieder is haast opstandig, dat de plaatsen zo ongelijk verdeeld zijn.

Ach ja, — maar hoevelen willen er werkelijk ambtsdragers zijn? Om de genade van Christus in te dragen?

Weet u wat de ellende is? Dat de arbeider zich zal herinneren, hoe de patroon moet zijn; en de patroon, wat de arbeiders moeten doen. En dan, broeders, gaat het sociale leven stuk.

Christus is gestorven, opdat Hij de kinderen Gods, patroon en arbeiders, tot één zou maken. En nu zegt Hij bij de één: Ik geef u het ambt, om aan de arbeiders te doen en voor hen te zijn, wat Ik voor hen ben. Zonder dreiging. En tot de ander zegt Hij: dient hem die Ik verkoren heb; weest hem onderdanig, gelijk aan Mij.

En dit is het eerste gebod met een belofte; opdat het u welga en ge lang leeft op aarde.

Ja, als we nu maar goed horen. In de kerk, in het gezin, in de staat, in het bedrijf ook.

Als daar nu eens iets van gezien werd, dat ambtsdragers niet zichzelf op het oog hebben, en niet slechts oog hebben voor de gebreken van hen, die onder hen staan; als ze nu eens alleen zagen op het gebod Gods, op de eis om Christus bij de mensen te vertegenwoordigen.

En als alle kinderen, alle gemeenteleden, alle burgers, alle werklieden nu eens deden

naar het gebod: dienende met goedwilligheid de Heere en niet de mensen. En daarom niet opstandig het ambt verwierpen.

De boer heeft het over de arbeider, en de arbeider over de boer. Maar wie heeft het over Christus? De ambtsdrager en de onderdaan, zij beiden zijn onderworpen aan Christus.

En als we dat nu maar eens willen doen. Als de ambtsgedachte eens beleden werd, practisch beleden, in het sociale leven en overal: we zouden eens wat zien. "Opdat het u welga, en ge lang leeft op de aarde." Nu, ge weet, dat dit oudtestamentisch gezegd is. Maar "lang leeft op de aarde" en "dat het u welga" — dat is het wat wij belijden: ik geloof een eeuwig leven. Ik heb daarvan hier het begin al.

Ja, want dit is de rust.

Amen.

Zondag 7 Februari 1937.

ZONDAG 40

Lezen: 1 Joh. 3:10-18

Heidelbergse Catechismus Zondag 40

Psalm 5:6

Psalm 5:7

Psalm 133

Psalm 139:13, 14

105. Vraag. Wat eist God in het zesde gebod?

Antwoord. Dat ik mijn naaste noch met gedachten, noch met woorden of enig gebaar veel minder met de daad, door mijzelf of door anderen ontere, hate, kwetse of dode; maar dat ik alle wraakgierigheid aflegge; ook mijzelf niet kwetse of moedwillig in enig gevaar begeve; waarom ook de overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren.

106. Vraag. Maar dit gebod schijnt alleen van het doodslaan te spreken?

Antwoord. God, verbiedende de doodslag, leert ons, dat Hij de wortel van de doodslag, als nijd, haat, toorn en wraakgierigheid, haat en zulks alles voor een doodslag houdt.

107. Vraag. Maar is het genoeg, dat wij onze naaste, zoals tevoren gezegd is, niet doden?

Antwoord. Neen; want God, verbiedende de nijd, haat en toorn, gebiedt, dat wij onze naaste liefhebben als onszelf, en jegens hem geduld, vrede, zachtmoedigheid, barmhartigheid, en alle vriendelijkheid bewijzen, zijn schade, zoveel als ons mogelijk is, afkeren, en ook onze vijanden goed doen.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

In het zesde gebod begint de Heere onze God zijn eisen te stellen voor de menselijke samenleving. Dat wordt dan in de volgende geboden nog nader toegespitst en geconcretiseerd ten aanzien van huwelijk en eigendom en naam; maar God begint daarmee reeds in het zesde gebod. Want Hij stelt ons midden tussen andere mensen, in allerlei verbanden, in alle mogelijke situaties; maar Hij bindt ons en hen in die samenleving aan zijn wet; want Hij zegt: ge zult die naaste liefhebben als uzelf.

En daarom willen we dan ook vanmiddag beginnen met dat voorop te stellen, dat de liefde is de vervulling der wet. We zijn niet klaar met dit of dat, met een groet, met een gift, en nog veel minder met het niet-trekken van een mes; gij zult liefhebben uw naaste als uzelf. Want alleen liefde is de vervulling der wet. Als 't hart er uit is, zijt ge een doodslager met alle vriendelijkheid.

Maar als we dat gezegd hebben, moet toch even sterk de nadruk vallen op dat andere: dat de liefde is de vervulling der wét. Dat wil zeggen: ik kan niet liefhebben zonder handhaving van het récht. Liefde is niet wat sentiment, wat aandoenlijkheid en bewogenheid; liefde is nog veel minder het spreken van gevoelige wóorden; want liefde is de vervulling der wét. Als de wet er uit is, is alle vriendelijkheid een moord, alle gemeenschap doodslag.

Ook dit laatste moet altijd weer de nadruk ontvangen. Want men is het ook in onze kringen gewoon geraakt een afstand en tegenstelling te maken tussen het recht als het lagere en het koele, én de liefde als het bewogene en hogere. Men meent dan, dat wie het recht eerbiedigt, tot de liefde onbekwaam is, want hij is strak en mitsdien niet barmhartig. En men zegt dan ook, dat wie liefheeft, het recht niet meer verdragen kan. En dan zit men met dat conflict tussen liefde en recht, en men weet niet op welke wijze men het moet klaarspelen de vijand lief te hebben; en dikwijls weet men ook niet meer wat het zeggen wil, de broeder lief te hebben, want men vertrappt zijn recht onder veel fluwelen woorden. Maar liefde is de vervulling der wét; liefde is niet fluweligheid, maar recht; want wat eist de Heere van u dan recht te doen en weldadigheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met uw God? Liefde en recht zijn tenslotte één. En daarom moeten we dat voor ogen houden, zovaak God van ons de liefde vraagt. Het zesde gebod eist dus het recht der liefde, maar evenzeer en tegelijk de liefde tot het recht. Hoe kan het anders, nu dit gebod ons gegeven werd door Hem die zijn rechtvaardigheid en zijn barmhartigheid, zijn recht en zijn liefde tegelijk verheerlijkte in het kruis van Christus? Ik spreek u van: *Liefde en recht in de samenleving*.

Want de liefde van het zesde gebod is de liefde die:

1. het herstel van het recht belijdt.
2. de handhaving van het recht werkt.
3. de vervulling van het recht begeert.

1. Als we de eis van het zesde gebod scherp zullen verstaan, en ons daaraan dan ook gewillig zullen onderwerpen, moeten we onszelf eerst duidelijk maken, wat de bijbel onder 'leven' verstaat. Want leven en dood, zoals wij daarmee in de praktijk in aanraking komen, hebben ons daarvan wel een zeker besef gegeven; maar die ervaringskennis is bij lange na niet zo rijk en diep als de kennis die God ons daaromtrent openbaart in zijn Woord. Leven is voor ons heel vaak weinig meer, dan dat een mens ademt en zijn hart klopt en zijn bloed stroomt. En sterven betekent dan ook, dat de adem wegblijft en het lichaam koud wordt en stijf.

Maar iemand heeft eens de prachtige opmerking gemaakt, dat leven in de bijbel veel meer is dan het hebben van de adem.

Het is daar dit, dat een mens staat in alle mogelijke verbanden en dat hij dan heeft het contact naar alle zijden, dat hij oefent het verkeer in alle richtingen. Hij staat in vele concrete relaties: hij heeft een band aan vrouw en kinderen; hij heeft een kring van

buren en kennissen; hij heeft een plaats, waar hij werkt. Leven is dus niet maar dat het bloed stroomt, maar het is staan "midden in het leven", het wil zeggen: de gemeenschap kennen. En leven is dan verder: die gemeenschap oefenen, je in alle richtingen bewegen, je vrouw liefhebben, je kinderen verzorgen, je kennissen groeten; in één woord: in alle richtingen het contact bewaren. Dat is leven. En sterven is: uit die veelkleurige gemeenschap uitgerukt worden.

Als we zelf in kleine kring een dode te betreuren hebben, dan weten we, wat leven is; dan zien we het, zoals de bijbel het ziet. Dan is niet dit de smart, dat daar een mens ligt, roerloos en koud; maar dit, dat daar opeens een ontstellende leegte is gekomen. "We missen hem zo", zeggen de mensen dan. Ze ontdekken dan opeens, wat leven is: de gemeenschap oefenen in alle verhoudingen, in duizend en één kleine dingen. Je hebt de ander om je heen, je spreekt met hem; en je kunt zelf niet tieren en je ontplooiën zonder die gemeenschap met en van de ander.

Zo zeggen wij ook, als ergens de verhoudingen kapot zijn: "je hebt daar geen leven".

En zo spreekt de bijbel daarvan nu ook. Zó liet God Adam leven. Dat was niet maar, dat toen zijn bloed begon te stromen — dat gebeurde natuurlijk ook — maar zijn leven was dit, dat hij een vrouw naast zich had, zonder wie hij niet leven kon; dat hij met een glimlach haar naderde; dat hij de hof inging en alle dingen liefhad. De wereld lag voor hem open: hij ging in tot die wereld en het ganse scheepsel kwam naar hem toe; ze vonden elkaar, want "hem groet het altemale, dat God geschapen heeft".

Ge moet daar Gen. 2 maar eens op nalezen, wat leven is. Ge hoort de hele schepping daar zingen. Alleen al dat ene, dat de dieren tot hem kwamen: ze kwamen, hij had geen zweep nodig en geen geschreeuw. Zijn hart gaat uit naar alle dingen, en hij vindt overal aansluiting. Dat is leven.

En zo moet ge nu ook lezen, in die wondermooie en diepe zin, dit zesde gebod: ge zult niet doodslaan. Dat is niet maar: ge zult die mens zijn adem niet roven, ge zult zijn hart niet stilzetten; maar: ge zult gemeenschap der liefde met hem oefenen op de plaats waar —, en in de verhouding waarin God u tegenover hem heeft gezet. Ge zult hem zo liefhebben als ge uzelf liefhebt,

De naaste als uzelf: daar hebt ge niet maar het evenwicht: gij wat en de naaste wat, beide 50 %; dat is niet: zorg dat de schaal niet doorslaat. Maar dat is: gij zult die naaste zoeken, zoals ge wilt dat hij u zal zoeken. Ge zult gemeenschap geven, zoals ge die ook begeert te ontvangen. De naaste als uzelf: dat is niet: beide wat; maar dat is: samen alles; alles gevend en alles ontvangend in volkomen gemeenschap.

Natuurlijk, dat wil ook niet zeggen, dat ge voor iedereen dezelfde moet wezen. Dat zou alleen kunnen, als er mensen-zonder-meer waren, abstracte wezens. Maar zo heeft God de wereld niet geschapen, en daarom vraagt Hij ook niet, dat we in dode uniformiteit voor iedereen gelijk zouden zijn. Er zijn slechts concrete mensen, en ze staan alle in heel bepaalde verbanden met u. Daar zijn veel vrouwen, maar er is maar één de vrouw van u; veel kinderen spelen in uw straat, maar tenslotte zijn er maar een paar bij van u; ge hebt in uw woonplaats kennissen en onbekenden; ge hebt mensen die behoren tot uw land en vreemdelingen; ge hebt broeders van de kerk en mensen die er buiten staan. Maar zo, in die bonte veelvormigheid, in die concrete verhoudingen, zó zult ge de naaste liefhebben, d.w.z. in die bepaalde betrekking waarin God hem en u heeft gesteld, in die bepaalde vorm van gemeenschap die God heeft gelegd. Ge zult uw vrouw liefhebben als haar man, uw kinderen als hun vader, enz. In het huwelijk zult ge niet zeggen: jij wat en ik wat, maar: wij samen alles; in de kring der kennissen niet: ieder zijn portie, want ieder gaat daarin alles geven en alles ontvangen in gemeenschap.

En nu is dit het eigenaardige, dat dit zesde gebod mogelijk is in deze wereld. Ik bedoel niet, dat het noodzakelijk is, dat God expres de doodslag moet verbieden, omdat de mensen het leven niet eerbiedigen. Maar ik bedoel werkelijk, dat dit het wonder is, dat dit gebod mógelijk is, dat het weer afgekondigd wordt. Als God de doodslag verbiedt, dan is dat wel een donker woord, maar daar ligt dan toch evangelie achter; dit

evangelie, dat er weer leven is; leven dat wel vernield kan worden, maar dat er dan toch eerst moet zijn. Dit gebod wil allereerst zeggen, dat er gemeenschap is in alle verhoudingen, dat er banden zijn, dat er contact is. Achter dit gebod ook ligt het evangelie. Dit is de wil van Hem die zijn volk uit Egypteland heeft uitgeleid; dat wil voor ons zeggen: die in Christus het leven onttrokken heeft aan het verderf, aan de versplintering en de verscheurdheid. Hij sticht door zijn Geest weer gemeenschap; Hij legt weer wegen van de een naar de ander, en doet ons die bewandelen; Hij richt ons hart tot elkaar, zodat we elkaar weer zoeken. Hij maakt het verkeer in gemeenschap en liefde weer mogelijk.

Dat is het evangelie van het zesde gebod: God heeft de verhoudingen hersteld: Hij heeft in Christus de dingen weer recht gemaakt. Hij heeft de mensen, de families, de kringen, de volkeren weer op hun plaats gezet. Hij heeft de harten tot elkaar geneigd, en de wegen van de een tot de ander gebaad. Hij heeft het gedaan. Want dit is niet een prestatie van ónze kant. Neen, Zondag 32 zegt het anders: daarom, dat Christus, nadat Hij ons met zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, ons ook door zijn Heilige Geest tot zijn evenbeeld vernieuwt. Hij heeft de dood overwonnen en het leven weer gegeven. En die levendmakende kracht-in-Christus deed God overwinningen behalen bij zijn volk, want daar is de gemeenschap weer hersteld. Daar is het niet meer waar: de ene z'n dood is de ander z'n brood, want daar zijn ze één lichaam geworden; wel vele leden: hand, oog, voet, oor, maar toch één lichaam; en daarom kan niemand meer tot de ander zeggen: ik heb u niet van node. God maakt levend in Christus, Hij sticht gemeenschap. Nu is het dus weer waar: indien één lid lijdt, lijden alle leden mede; indien één lid verheerlijkt wordt, zo verblijden zich alle leden mede. Ze hebben in alles de gemeenschap. En dit evangelie, dat zijn effect verkreeg in de kerk en daar de dood overwon, dit evangelie straalt uit in de wereld. Gods levendmakende en gemeenschapstichtende kracht verschijnt aan alle mensen. Het evangelisch licht, dat aan Israël gegeven is, straalt ook buiten die kring uit onder de vreemdelingen die in zijn poort zijn.

En wie dus het zesde gebod vervullen wil en het leven wil liefhebben, moet hiermee beginnen: God in Christus als de Levendmaker begroeten, en zijn gemeenschapstichtende kracht zien werken in de kerk en zien opdringen in de wereld. God vraagt hier liefde; maar die liefde begint met de belijdenis, dat God het recht heeft hersteld, dat Hij ze allen tegenover elkaar op hun plaats zet en met elkaar in gemeenschap brengt.

2. En dan is dus de liefde die dit gebod vraagt, niet iets dat we zelf werken, dat uit ons opkomt, dat we geven uit eigen aandrif en naar eigen inzicht. Maar ze is het bewaren en het tot ontplooiing en uitbouw brengen van de gemeenschap die God stichtte. Het is Zijn mede-arbeider zijn in het tot doorbraak brengen van het leven, in het onderhouden en zoeken van de gemeenschap, in het betreden van de door Hem gebaande wegen naar elkaar toe. Dat is dus van uw kant de eerbiediging van het recht, van de verhoudingen waarin God u tot de naaste plaatst.

Nog eens: dat is concreet. Het wil niet zeggen, dat ge geen onderscheid maakt tussen de een en de ander. Het zesde gebod ook wil de eerbiediging van het recht, dat God heeft ingezet. En ge begint dan dus juist met de erkenning van de onderscheidingen, die God naar zijn welbehagen heeft gemaakt. Ge loopt daar niet overheen, want dat zou betekenen het recht Gods verachten. God vraagt van u de liefde jegens allen, maar dat is geen kleurloze vriendelijkheid tegenover allen en iedereen. De naaste liefhebben wil juist zeggen: hem liefhebben als concreet mens op deze plaats en in deze tijd, in zijn bepaalde kwaliteit, in zijn heel aparte situatie, in zijn verhouding tot u.

Het is dus niet hem liefhebben zoals ge het een ander ook kunt doen, maar hem liefhebben in zijn eigenaardigheid, zoals God hem voor u zet. Ge moet uw vrouw liefhebben in haar heel bepaalde kwaliteit als uw vrouw, en op die wijze moogt ge geen ander liefhebben, omdat God niemand anders voor u op die plaats zet. Ge zult de gemeenschap zoeken met alle vrouwen; maar dat betekent: aan die ene de huwelijksgemeenschap geven, en aan alle andere die weigeren. Ge moet het jonge leven

liefhebben, maar daarom hebt ge tegenover eigen kinderen een andere taak dan tegenover die van anderen: ge moet nooit ouder spelen over alle kinderen. Ge moet alle mensen liefhebben, maar dat betekent dan, dat ge anders staat tegenover uw landgenoten dan tegenover vreemden. En alleen dat is vervulling van het zesde gebod, als ge uw eigen plaats in het gezin handhaaft, en van daaruit de gemeenschap onderhoudt met de andere leden; als ge in de gemeenschap met uw gezin de band legt en onderhoudt met andere gezinnen; als ge als lid van uw volk de gemeenschap zoekt met andere volken. Want de liefde is altijd concreet; liefde is altijd eerbiediging van de verhoudingen die God stelde, en van het recht dat Hij voor die verhoudingen instelde. Liefde betekent altijd handhaving van het recht, en gaat daar nooit tegenin. Wie liefheeft zegt van anderen niet: het zijn toch ook mensen; er zijn geen mensen-zonder-meer naast andere mensen-zonder-meer; er zijn slechts concrete mensen tegenover andere concrete mensen in heel concrete verhoudingen.

Nu weet ik wel: dit loopt zo op een papiertje allemaal heel prachtig. Maar de moeilijkheden komen in de praktijk, vooral dan als de spanningen zich voordoen; als de breuk zich vertoont, als de oorlog komt. Hoe moet het dan? 'k Denk nu aan al die kwesties van zelfverdediging en noodweer, aan doodstraf en oorlog. Of laat ik het maar in één woord zeggen: de liefde tot de vijand. En daar zitten we vaak mee. Indien iemand u op de rechterwang slaat, keer hem ook de andere toe, zegt Christus. Maar mag er dan nog zijn de zelfverdediging, of verplicht me dat tot weerloosheid? Mag er nu nog een politie zijn en justitie? Verbiedt het zesde gebod niet elke oorlog?

Nu kan ik slechts een enkele aanduiding geven. Juist vanuit de liefde als handhaving van het recht Gods. Als iemand me aanvalt en de gemeenschap verbreekt, mag ik niet zeggen: slaat hij mij, ik sla terug. Met gelijke munt betalen is uit den boze. Maar ik mag ook de naaste niet ongehinderd laten terwille van een z.g. liefde. En ik mag me ook de kaas niet van het brood laten halen. Dan heb ik niet meer lief, noch mezelf, noch de naaste. Ik mag niet zelf de rechtsgrondslag verlaten door met gelijke d.i. met onrechtvaardige munt te betalen. Maar ik mag ook de rechtsgrondslag niet laten weghalen, zonder welke geen samenleving meer mogelijk is. Ik heb slechts lief, wanneer ik zelf de rechtsbasis handhaaf en de naaste met alle kracht daarheen teruggedrijf; en als 't moet, met geweld daarheen terugsla. Weerloosheid is geen liefde en dient het leven niet; ze is juist haat, want ze laat de grondslag onder de gemeenschap vandaan graven. Er is slechts één liefde: het verweer, niet van mij tegenover de naaste, maar de verdediging van de grondslag waarop we samen moeten leven. En zo ook de overheid: ze draagt het zwaard, d.w.z. ze doodt desnoods, om de doodslag te weren. Ze handhaaft met geweld de rechtsbasis, waarop we samen door God zijn geplaatst. Haar zwaard is instrument van het leven, immers van het recht, en zo van de liefde.

En eigenlijk ligt de oorlog in dezelfde lijn. Dan vergeet ik niet de ontzaglijke tragiek van zoveel vernielde levens, noch de zonde van mensen, die in de oorlog vaak ontstellend aan het licht treedt. Maar de oorlog als zodanig is dan toch het met alle geweld handhaven van de rechtsgrondslag onder het volkerenleven, de weigering om het door God gestelde recht prijs te geven, want anders is er geen samenleving in liefde meer mogelijk. De oorlog ook is dan niets anders dan een vechten voor de grondslagen van de volkerenvrede. Pacifisme bereidt altijd de oorlog voor, omdat het het recht ondergraaft.

En vooral: we moeten dit in de kerk vasthouden, dat liefde is de handhaving van het recht. Want ook in de kerk, waar God de harten tot elkaar neigde en de wegen naar elkaar toe heeft gebaand, ook in de kerk doen zich telkens spanningen voor. We hebben dat de laatste jaren in allerlei polemiek beleefd. En als daar de twisten hoog uitslaan, is het een gewoonte van velen om bezwerend de handen op te heffen, en te zeggen: de liefde. Sommigen gaan daarmee, met die broederlijke liefde, bijna sproeien. Het zal wel goed bedoeld zijn, en er is in de polemieken ook veel zonde geweest. Maar wie almaar van liefde spreekt, en ondertussen de discussies afsnijdt en de kwesties blauw-blauw laat, die dient de vrede niet. Paulus wederstaat Petrus in het aangezicht: ge zijt een huichelaar. En op het apostelconvent van Hand. 15 zijn er grote twisten. Het ging er lang niet mals toe, en er zullen wel eens verkeerde dingen zijn gezegd ook. Maar toch was

dat twisten een daad van liefde, omdat men de kwestie aangreep en naar het recht vroeg. En daarom is wie op de handhaving van het kerkrecht aandringt, geen formalist, maar hij betracht de liefde en de enigheid des Geestes. Want wat eist de Heere van ons, dan recht te doen en weldadigheid lief te hebben? Wat eist Hij anders dan binding aan de afspraken? Dat is de naaste in de kerk liefhebben, en de gemeenschap zoeken.

3. Liefde heeft altijd met het recht te maken; zelfs zo, dat de liefde de vervulling van het recht begeert. Men heeft ook in onze kringen wel gezeten met een vloekpsalm als Ps. 109. En men kon die niet rijmen met het zesde gebod. Maar de liefde zoekt altijd zichzelf en de naaste terug te dringen naar de grondslag van het recht, en weigert een ander verkeer dan op die basis. En als die naaste zich niet bekeren laat en bewust de basis van Gods recht onder de samenleving vandaan slaat, dan vloekt de gelovige. Dan bidden de zielen onder het altaar om wraak; dan roemt de kerk, dat Christus al zijne en mijne vijanden verdoemen zal; dan eindigt Ps. 104: de zondaars zullen van de aarde verdaan worden. Halleluja. Ze prijzen God, omdat Hij de verhoudingen herstelt en zijn recht handhaaft in heel de wereld, en het doorzet, en geen plaats meer laat voor wie daarop hun leven niet willen bouwen. Is dat doodslag, wat daar in de Vloekpsalmen spreekt? Maar die mensen hebben juist het zesde gebod liefgehad. Ze willen leven in alle verhoudingen en gemeenschap hebben met de naaste naar het recht Gods. Omdat ze zo volmaakt waren geworden in de liefde, daarom hebben ze fel gehaat allen die deze liefde verachtten. Ze konden de wereld van doodslag niet verdragen; ze begeerden de volle openbaring van het leven. Daarom hebben ze gezegd: zou ik niet haten, die U haten? En zo eindigt dan ook het boek Openbaring: zalig zijn zij die zijn geboden bewaren, opdat hun macht zij aan de boom des levens. Wie Gods recht hebben liefgehad, zij zullen leven. Maar buiten zullen zijn de doodslagers. Als de liefde volmaakt is geworden, dan heeft Gods recht in alle verhoudingen heerschappij gekregen. En er is niemand meer die de kans krijgt het van God herstelde leven opnieuw te verstoren. Want buiten zullen zijn de doodslagers. Halleluja.

Amen.

Zondag 20 December 1942.

ZONDAG 41

Lezen: 1 Cor. 6:12-20

Heidelbergse Catechismus Zondag 41

Gezang 10:3

Gezang 15

Psalm 51:3, 5, 8, 10

Psalm 84:2

108. Vraag. Wat leert ons het zevende gebod?

Antwoord. Dat alle onkuisheid van God vervloekt is, en dat wij daarom, haar van harte vijand zijnde, kuis en ingetogen leven moeten, hetzij in de heilige huwelijke staat of daarbuiten.

109. Vraag. Verbiedt God in dit gebod niet meer dan echtbreken en dergelijke schandelijkheden?

Antwoord. Dewijl ons lichaam en onze ziel tempelen des Heiligen Geestes zijn, zo wil Hij, dat wij ze beide zuiver en heilig bewaren; daarom verbiedt Hij alle onkuise daden, gebaren, woorden, gedachten, lusten, en wat de mens daartoe trekken kan.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

De Heere onze God komt tot ons vanmiddag met het zevende gebod, met zijn wet dus voor huwelijk en geboorte en sexualiteit en alles, wat daarmee verband houdt. En deze eis wordt ons gesteld op 27 December, enkele dagen na het Kerstfeest. Hij heeft tot ons gezegd: het Woord is vlees geworden, en we hebben dat nog maar net vernomen, of God vervolgt: gij zult niet echtbreken. 'k Weet wel: het is vrij toevallig, dat Zondag 41 op deze Zondag aan de orde van behandeling is. Het had evengoed kunnen gebeuren op een andere Zondag van het jaar.

Toch is het goed, dat we vanmiddag beginnen met dat tegen elkaar te zeggen: gij zult niet echtbreken, want het is

Kerstfeest geweest. Want daar is een diep en onmiddellijk verband tussen het feit van Bethlehem en het zevende gebod. Want Paulus vermaant ons, in de Heere te trouwen; dat is in de gemeenschap met Jezus Christus, in Bethlehem geboren uit de maagd Maria. Hij zegt, juist in verband met de kwesties van het zevende gebod: het lichaam is voor de Heere en de Heere voor het lichaam: legt dus een onmiddellijk verband tussen Gods werk in Bethlehem en ons lichaam, zoals het in het huwelijk te fungeren heeft. En omdat dat verband er is, het verband tussen Bethlehem en elke gang naar het stadhuis vandaag, daarom kunnen jonge mensen na verloop van tijd voor de kansel staan, en belijden, dat het kind, in hun huwelijk geboren is, in Christus geheiligd is.

Daarom is het wel toevallig, dat we over deze dingen vlak na Kerstfeest moeten spreken, maar het is niet toevallig, dat wie over deze dingen denken wil en spreken, in zijn hart van de werkelijkheid van het Kerstfeest overtuigd moet zijn. Niemand kan dit gebod vervullen, of hij moet eerst hebben geloofd met het hart en beleden met de mond: ik geloof in Jezus Christus, ontvangen van de Heilige Geest en geboren uit de maagd Maria.

Natuurlijk, dan ontken ik niet, dat dit gebod reeds vóór Bethlehem gegeven is. Het is een woord van de berg Sinaï. Maar daarom mogen we niet zeggen: nu hebben we dus met de God van Sinaï te maken en niet met de God van Bethlehem. Want het is inderdaad de God van Sinaï, die vandaag, 27 December 1942, komt tot ons in Amersfoort. Maar de weg van de Sinaï naar ons hier loopt over Bethlehem. Als ik dat niet wist, zou ik niet kunnen preken, want dan zou het vanavond zijn een bediening der wet, een bediening van dood en verdoemenis. Maar nu de God van de Sinaï zijn weg tot ons nam via Bethlehem, nu zullen we ook vanmiddag in het huwelijk aanschouwen de heerlijkheid van Bethlehem, van de Eniggeborene van de Vader, vol van genade en waarheid. Want achter dit gebod ligt nu de werkelijkheid van Lucas 2 en Joh. 1: het Woord is vlees geworden, en heeft onder ons gewoond. Tegen de achtergrond van m'n Kerstpreek behandelen we het zevende gebod.

Het zevende gebod als regel der dankbaarheid na Bethlehem.

Want in Bethlehem legt God de grondslag van:

1. de huwelijksmogelijkheid.
2. de huwelijksheerlijkheid.
3. de huwelijksdankbaarheid.

1. Ten eerste dus: de huwelijksmogelijkheid vanwege Bethlehem. 'k Moet toegeven: dat klinkt wel wat dwaas. Want ook reeds vóór Bethlehem zijn jonge mensen getrouwd en werden ze ten huwelijk uitgegeven. En men heeft de glans en schoonheid van het huwelijk gezien. Zelfs de zwaarmoedige Prediker kon toch nog zeggen, dat God elk ding schoon maakte op zijn tijd, en hij dacht daarbij ook aan de tijd om te omhelzen.

En we willen dat vanmiddag ook niet vergeten, dat het huwelijk ook vóór de komst van Christus genoten werd. Want bij Israël staat ook het zevende gebod in evangelisch licht: het komt immers van de Heere, hun God, die hen uit Egypteland heeft uitgeleid. Israël leeft ook met alle dingen van het huwelijk in het verbond des Heeren, en ook het

zevende gebod draagt het evangelisch opschrift van de verlossing uit Egypte. En daarom kan dan ook de Prediker zeggen: geniet het leven met de vrouw, die jij liefhebt. Is het huwelijk in het verbond dus niet mogelijk geweest, en viel het niet te genieten? Het is alles waar, geliefden; en toch maakt eerst Bethlehem het huwelijk in de volle zin van het woord mogelijk. Want Israël kwam met het huwelijk niet klaar; het had wel de wet van het zevende gebod, en het wist zich ook tot dankbaarheid geroepen vanwege de uittocht uit Egypte; maar het kende nog niet de heerlijkheid van Christus, vol van genade en waarheid. Het kent het zevende gebod als de wet van de Sinaï, als gebod, gegeven onder donderslagen en aardbeving, met onweer en vuur, maar het kent niet de kribbe van Bethlehem. En daarom zijn juist Israëls beste zonen met het huwelijk vastgelopen. Ze aanvaardden wel het hele brede leven, en aan wereldmijding dachten ze niet; maar toen ze zo het huwelijk ingingen om het leven te genieten met de vrouw die ze liefhadden, toen ze de tijd van het omhelzen gekomen wisten als een schone gave van hun God, en toen ze daarin ernst wilden maken *met* het gebod, toen brak die schoonheid van het omhelzen stuk op de wet van het verbond.

Ze aanvaardden het ganse leven, ook het huwelijk en de nieuwe geboorte. Leefden ze niet in het verbond onder de belofte? Maar ze ontdekten, dat ze in het verbond leefden onder de wet en niet onder de genade; ze hebben met grote smart geproefd de bitterheid van de wet, van de bediening van dood en verdoemenis. En daarom mondt heel het huwelijksleven van Israël uit in het smartelijk adventsverlangen: dat Gij de hemelen scheurdet, dat Gij nederkwaamt. De Prediker, die als laatste van het O.T. de balans van die bedeling opmaakt, o ja, hij zegt nog wel: geniet het leven met de vrouw die ge liefhebt; maar hij zegt er meteen bij: al de dagen uws ijdelen levens. Het huwelijk ook, die schone gave van het verbond, is tenslotte ijdelheid gebleken, ijdelheid der ijdelheden. En als hij opwekt om te genieten, dan weet hij dus, dat deze vreugde toch niet vol wordt, maar gebroken door de ijdelheid; en dan is ook ten aanzien van het huwelijk vanwege die ijdelheid in hem gegroeid het adventsverlangen naar de Christus, die het huwelijk ook aan de ijdelheid onttrekken moet, en het genot der omhelzing vervullen komt. In de Prediker roept tenslotte ook het huwelijk van het O.T. om de Christus.

En als we vragen: wat is dan in hun huwelijk toch de bitterheid geweest, wat hinderde hen tot de volle blijdschap te komen, dan moet het antwoord luiden: hun armoede is Mozes. De berg Sinaï is hun roem, immers God gaf aan Jacob Zijne wetten; zo wou hij met geen volken hand'len. De Sinaï is hun roem vanwege de verkiezing; zij kregen de wet en de anderen niet. Maar die berg is ook hun grote ongeluk: ze kregen een wet die ze niet kunnen volbrengen; het goede wordt hun dood. De wet van het zevende gebod breekt de kracht der onreinheid bij hen niet: integendeel, die zonde wordt nu bovenmate zondigende door het gebod. Daar op de Sinaï krijgen ze wel de wet voor het huwelijk mee, maar niet de genade en de waarheid; die is hun alleen nog maar beloofd.

David heeft dat begrepen in Psalm 51. Hij heeft zich aan Bathseba vergrepen. En nu ziet hij opeens de tragiek niet alleen van zijn overspel, maar ook van elk normaal huwelijk in Israël. Hij zegt niet maar: ik ben in ongerechtigheid tot haar genaderd, maar: ik ben in ongerechtigheid geboren en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen. Ook het normale huwelijk is geheel onrein. De wet heeft hem dat geleerd. Want heel het sexuele leven staat ingeklemd tussen wetten voor de reiniging, en elke geboorte opnieuw verhindert de toegang tot de tempel Gods. Elke omhelzing maakt het offer nodig. Niemand ontkomt daaraan, en niemand komt eruit. Als er maar een mogelijkheid was om die dodelijke kringloop te verbreken! Maar de wet biedt die niet. En elke Israëliet zegt: wie zal een reine geven uit een onreine? D.w.z. wij verbreken de noodlottige cirkel niet. Want een onrein huwelijk betekent een onreine geboorte; en een onreine geboorte nu betekent wederom een onrein huwelijk straks. Daarom veranderen al die reinigingswetten geen zier. Niemand krijgt de kans het roer om te werpen, en een nieuw begin te maken. De wet ontdekt wel aan de ellende; ze begrijpen alles heel goed, dat ze in zonden gevangen zitten; maar de deur der gevangenis gaat voor hen niet open. En zo wordt de blijdschap over elke huwelijksdaad en de vreugde over elke huwelijksvrucht gebroken door de wet.

En nu ziet ge, waarom God pas in Bethlehem het huwelijk mogelijk maakt. Toen waren

er ook een paar jonge mensen, Jozef en Maria, in ondertrouw, want ze geloofden in die God, die alle dingen schoon maakt op Zijn tijd. Maar toen ze dachten, dat voor hen de tijd der omhelzing gekomen was, toen hield hun God hen ver van omhelzen. Hij verhinderde het schone uur, en Hij legde hun de smarten daarvan op, opdat voortaan de huwelijksgang werkelijk schoon zou kunnen zijn en zonder ijdelheid. Het was het eeuwige Woord, dat in den beginne zelf verordend had, dat die twee één zouden zijn; het Woord dat gesproken had, dat de man vader en moeder zou verlaten om zijn vrouw aan te hangen; het Woord, dat achter elke nieuwe geboorte de huwelijksdaad had gelegd. Maar vandaag verhindert Hij de man zijn vrouw aan te hangen; Hij, Die Zelf man en vrouw had saamgevoegd in den beginne, Hij scheidt hen en verhindert, dat die twee één vlees zijn. En Hij doet dat alleen, om nu Zelf vlees te worden. Hij verhindert Jozef Maria tot zich te nemen, Hij verhindert Maria tot haar man te komen, want Hij legt beslag op haar, om zich uit haar zijn eigen vlees te formeren. Hij, die eens de weg tot de geboorte deed lopen over het huwelijk, Hij baant nu een nieuwe weg; want Hij komt tot zijn geboorte, maar buiten het huwelijk om. En nu is de fatale cirkel gebroken; Hij komt binnen in onze natuur, maar niet langs de weg van het onreine huwelijk, doch langs de wegen van zijn eigen schepping, en Hij zegt tot zichzelf: heilig zijn, o God, Uw wegen. Niemand spreke Uw hoogheid tegen! En aan Maria laat Hij zeggen: dat heilige, dat uit u geboren wordt, het zal Gods Zoon genaamd worden. Want het heilige kan nu geboren worden, nu de Zoon Gods het huwelijk passeert en komt langs zijn eigen wegen. Wie, wie is een God als Hij, groot van macht en heerschappij?

Het Woord is vlees geworden, geboren *uit* de maagd Maria, maar niet *door* de maagd Maria. Zij heeft niets te geven, ze kan alleen maar ontvangen; en die geeft, dat is God, de Heilige Geest. En daarom belijdt de kerk, dat Hij, deze mens Jezus, aldus vlees geworden, met Zijn onschuld en volkomen heiligheid mijn zonde, waarin ik ontvangen en geboren ben, voor Gods aangezicht bedekt. Hij heeft de vicieuze cirkel doorbroken; achter zijn geboorte ligt niet het huwelijk, maar daarom kan Hij Zijn geboorte nu stellen achter elk huwelijk in de toekomst. Nu is de genade en de waarheid geworden, immers mijn zonde is voor Gods aangezicht bedekt. En als er nu mensen ten huwelijk gaan, dan doen ze dat, gewassen en gereinigd in Hem; ze prijzen nu de tijd der omhelzing meer dan de Prediker het ooit kon doen; want als ze straks bij de wieg staan, dan zullen ze kunnen belijden, dat dit kind rein is en geheiligd in Christus. Christus' geboorte heeft hun huwelijk mogelijk gemaakt, en de vreugde daarvan opgeheven uit de ijdelheid.

En dus, geliefden, Kerstfeest ligt achter elk huwelijk nu. Want wat de wet onmogelijk was, het huwelijk redden, dat heeft God gedaan, zijn Zoon zendende in gelijkheid des zondigen vleses. Nu kunnen jongelui met Kerstmis en op elke andere datum hun kaartjes zenden in de stralende blijdschap van hun jong geluk, omdat ze weten, dat het einde der wet, het einde ook van het zevende gebod, is Christus, tot rechtvaardigheid een iegelijk die gelooft. Nu kunnen ze maken de gang naar het stadhuis en naar de kerk, want ze belijden Jezus Christus, geboren uit de maagd Maria. Nu kunnen ze God danken bij de wieg, want ze weten dat dit levensbegin niet ijdel is in de Heere. Nu kunnen jongelui, die gevangen zitten in de broeierige begeerten van hun vlees, zo dat ze God niet onder ogen durven komen, en aan een meisje niet durven denken, nu kunnen ze zich troosten vanwege Bethlehem. God komt niet van de Sinaï, maar uit Bethlehem naar hen toe, en Hij zegt vertroostend: de zonde zal over u niet heersen, want ge zijt niet onder de wet, maar onder de genade. En omdat het Kerstfeest is geweest, en de genade als fundament is gelegd onder elke verloving, nu durft natuurlijk niemand in de kerk meer zeggen: in de liefde heb ik met Christus niet te maken. Want Christus is het, die de omhelzing mogelijk maakt.

2. En Christus is het ook, die aan het huwelijk zijn heerlijkheid verleent. De Prediker, die de Christus niet had gezien, wist daarom ook de heerlijkheid van het huwelijk toch eigenlijk niet vast te houden. Hij zegt wel: geniet het leven met de vrouw die ge liefhebt, maar hij heeft het nog niet gezegd, of de blijheid wordt weer omfloerst: al de dagen uws ijdelen levens.

Ook deze vreugde is tenslotte ijdelheid. De Prediker heeft in deze wereld maar één vast

plan ontdekt; en er is maar één plaats, die zich buiten de ijdelheid wist te stellen, en dat is de tempel. Want in de tempel openbaart zich de heerlijkheid Gods. Maar de tempel is maar zo'n heel klein plekje van het land, en alle andere plaatsen zijn der ijdelheid onderworpen. Net de tempel niet; maar al het andere is ijdel: de huiskamer, de slaapkamer, de kinderkamer. En de Prediker denkt: konden ze maar in de tempel staan, overdekt door de heerlijkheid Gods. Maar dat is nu onmogelijk. Want de vrouw, die een baby kreeg, is meteen voor vele weken uitgesloten van de tempel. En dat heeft de dichter van Psalm 84 jaloers gemaakt op mussen en zwaluwen: zelfs vindt de mus een huis en de zwaluw een nest voor zich, waar ze haar jongen legt, bij Uw altaren, o Heere. Dat is zijn diepste verlangen: de woning te mogen bouwen en ook de wieg te mogen stellen bij Gods altaren. Vlak bij de heerlijkheid Gods, neen, daaronder. Maar het werk Kerstfeest; het Woord is vlees geworden, en we hebben Zijn heerlijkheid aanschouwd. Hij droeg de heerlijkheid Gods binnen in ons vlees, en ze worden nu allen van gedaante veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid als van des Heeren Geest. Door de Geest wordt niet maar een enkele plaats geheiligd, maar heel ons vlees, heel ons bestaan verheerlijkt. Weet gij niet, dat nu ons lichaam en onze ziel tempelen zijn des Heiligen Geestes? Nu is het verlangen van de Prediker vervuld: hij zegt: alleen de tempel kent de ijdelheid niet. Maar Paulus zegt: lichaam en ziel zijn tempel geworden. Nu is het huwelijk aan de ijdelheid onttrokken, immers de heerlijkheid van Gods tempel heeft zich daarboven gelegd. Nu is het heimwee van Psalm 84 gestild: het nest te mogen bouwen bij het altaar. Want de wieg is nu zelf tot altaar geworden. Als ze met ziel en lichaam zich tot het huwelijk schikken, ze gaan de tempel binnen. Wordt de wieg tevoorschijn gehaald, het is omdat een nieuwe tempel wordt gebouwd. Blijft het huwelijk kinderloos, ze verliezen hun bestemming niet; want ook de huiskamer is een altaar, en op de keuken staat geschreven: de heiligheid des Heeren. En komt het tot een huwelijk niet, ook de apotheek is een altaar, en het atelier, en de schoolklas, en de vlam van het offervuur brandt er heus niet lager om. Want in zijn tempel zegt hem een iegelijk: ere!

Is het de tijd der omhelzing, de wierook brandt voor Hem. Maar komen de dagen waarin men ver van het omhelzen is, in hunne grijze dagen blijft hunne vreugd gewis. Ze zullen vet en groen zijn, om te verkondigen, dat de Heere recht is. Want het Woord is vlees geworden, en wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd. De dag der geboorte is schoon, en niemand mag zeggen, dat het nu geen tijd is om kinderen te krijgen; Welzalig is de mens, die zijn huis bouwt en de wieg plaatst bij Uw altaar, o Heere. En als het uur van sterven komt. Hij zal onze sterfelijke lichamen levend maken door Zijn Geest die in ons woont. Daarom, mijn geliefden, zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig in het werk des Heeren, als die weet dat ook uw huwelijksarbeid niet ijdel is in de Heere.

3. En daarom heeft God in Bethlehem de grondslag gelegd ook van onze huwelijksdankbaarheid. Want ons is geboren de Zaligmaker, de Zaligmaker van het huwelijk ook.

Dankbaarheid: nu ga ik geen catalogus van zonden noemen, noch ook een uitwerking geven van alles wat de mens daartoe trekken kan. Want ik heb God van de Sinaï naar Bethlehem zien komen; ik heb mijn Wetgever en Rechter gezien als de Vader, vol van genade en wijsheid en waarheid. En de eigenlijke zonde tegen het zevende gebod is dus tenslotte niet een schunnigheid, niet een gedwongen huwelijk, niet een gang naar de bioscoop, al is dat alles natuurlijk verkeerd; maar de eigenlijke zonde tegen het zevende gebod is ongeloof. De grote zonde is, dat we op 25 December "Ere zij God" zingen, maar aan Bethlehem voorbijlopen als de kaartjes worden gedrukt.

Het denken, ook van de kerkmensen, moet radicaal worden omgeschakeld. Het zevende gebod, dat betekent voor de meesten: het leven van de nachtclub, een gedwongen huwelijk; dingen, die je voor de mensen eerloos maken. En ze zien niet meer, dat tegen dit gebod zondigt niet wie zich aan menseneerbaarheid vergrijpen, maar wie negeren de heerlijkheid van de Eniggeborene van de Vader, vol van genade en waarheid.

Waarom komt het tot uitspatting, tot de ontbinding van het leven, tot het knoeien bij de levensfonteynen? Het is niet, omdat we geen maat wisten te houden, en de grens niet

meer wisten; het is niet omdat we geen besef van fatsoen meer hebben; maar het is omdat we geen geloof meer hebben, omdat we de tempel Gods niet meer zien.

Het kan zijn, dat iemand op dit terrein veel struikelingen heeft; maar wie zich daarmee geborgen weet in Christus Jezus, die heeft de wet vervuld, en niet de mens, die zichzelf beheerst en keurig in de vorm trouwt met een ongelovige. Van de eerste fluisterde men, dat "ze" moesten trouwen; van de ander zeiden ze, dat het een keurige bruiloft was en een leuk stel; maar God oordeelt anders.

Dat jongelui trouwen, zonder hun Heer en Zaligmaker te hebben, dat is erg; dat huwelijksbevestiging wordt aangevraagd door doopleden! Dat anderen trouwen met iemand van een andere kerk, terwijl ze maling hebben aan de kwestie van de kerk, dat wrikt de fundamenten van het leven los. Dat is erger dan dat ze zich een moment vergaten. Want is niet de kerk de tempel van de Heilige Geest? En hoe ter wereld kan iemand het zevende gebod houden, en heendansen over het vraagstuk van de tempel?

Wat de mens daartoe trekken kan? Bioscoop? Slechte lectuur? Verkeerde vrienden? Ach ja, het is allemaal waar. Maar we moeten eindelijk eens dichterbij huis beginnen: slecht catechiseren, gebrek aan kerkelijk besef, ongeloof!

Want het einde der wet is ook in het zevende gebod: Christus! Daarom is rechtvaardig een ieder, die gelooft! En wie gelooft de vleeswording des Woords, die komt met zijn hartstochten wel klaar. Met struikeling, in moeilijke strijd, na veel gebed; maar hij komt er, want het Woord brengt er hem, het Woord vol van genade en waarheid! Want in zijn hart brandt Psalm 84, zoals De Mérode die heeft nagezongen:

O Heere, bij uw brandaltaren, waarop de vlam van 't offer beeft, is 't, dat mijn ziel aanbeddend leeft en zalig mag uw heil ervaren.

Amen.

Zondag 27 December 1942.

ZONDAG 42

Lezen: Lev. 25:23-38

Heidelbergse Catechismus Zondag 42

Psalm 115:6

Psalm 115:7

Psalm 115:8

Psalm 24:1, 2, 3

Psalm 1:1, 2

Psalm 62:4, 7

110. Vraag. Wat verbiedt God in het achtste gebod?

Antwoord. God verbiedt niet alleen dat stelen en roven, hetwelk de overheid straft; maar Hij noemt ook dieverij alle boze stukken en aanslagen, waarmee wij onzes naasten goed denken aan ons te brengen, hetzij met geweld of schijn des rechts, als met vals gewicht, el, maat, waar, munt woeker of door enig middel van God verboden; daarenboven ook alle gierigheid alle misbruik en verkwisting zijner gaven.

111. Vraag. Maar wat gebiedt u God in dit gebod?

Antwoord. Dat ik mijns naasten nut, waar ik kan en mag, bevordere; met hem also handele, als ik wilde, dat men met mij handelde; daarenboven ook, dat ik trouwelijk arbeide, opdat ik de nooddrufte helpen moge.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

't Achtste gebod, dat vanmiddag de gehoorzaamheid vraagt, is 't gebod met betrekking tot het bezit en de eigendom. En dat omspant dus heel ons leven van handel en nijverheid en verkeer, 't leven van zaken-doen en industrie, 't leven van de dagelijkse arbeid, 't leven van koop en verkoop, van beroep en bedrijf. Heel dat brede terrein dus dat wij noemen: ons sociaal-economisch leven.

't Is niet allemaal op te noemen, wat onder dit gebod ressorteert, wat hierbij te pas komt en met deze eis te maken heeft. Maar ik behoef het u ook niet op te noemen. Want gij begrijpt dadelijk wel: 't gaat hier erover, wat ge voor het geld doet en wat ge met het geld doet, hetzij ge nu weinig hebt of veel.

En daar wordt op dit terrein schrikkelijk gezondigd, even afschuwelijk als op het gebied van het zevende gebod. De mensen hebben gelukkig in groten getale nog een afschuw van de bestialiteit, van het leven als beesten, op sexueel gebied. Maar we hebben toch de vorige Zondag wel verstaan, dat de zonde niet ligt in de grove, weerzinwekkende vormen waarin sommige die zonden bedrijven, maar in de nette, fatsoenlijke manier waarop allen zich hier schuldig maken.

Dat is overspel — zo ongeveer heb ik het gezegd — als wij van het huwelijk wat trachten te maken voor onszelf, een instelling van allerlei alleszins geoorloofde genietingen, een middel om ons leven te verrijken en te veraangenamen.

Dat is overspel, als wij kuis leven en toch het huwelijk onttrekken aan de dienst van God, als het huwelijk bij ons niet staat in het teken van het offer, als het door ons niet bewust dienstbaar wordt gesteld aan de heiliging van Gods Naam, aan de komst van zijn Rijk en het volbrengen van zijn wil.

Dat is overspel — zo kunt ge 't ook zeggen — als wij beschaafd en rein ons in het huwelijk gedragen, maar ondertussen ons met heel ons huwelijksleven onttrekken aan de Heere, ons stellen buiten het verbond, in de "vrome" waan, dat het verbond alleen te maken heeft met de hemel en met de geestelijke dingen, met de eeuwigheid en de zaligheid.

Het huwelijk, zo is vaak gezegd, is de verbintenis tussen één man en één vrouw. En alles wat daartegen ingaat, is onkuisheid, 't Zal wel waar zijn. Dat behoort er wel toe. Maar het huwelijk, dat is toch méér: dat man en vrouw samen met hun huwelijk zich geven aan de Heere, 't Is niet zo, dat de man de ene partij is en de vrouw de andere, maar het is zo: man en vrouw, die één vlees werden, zijn de ene partij en de andere is de Heere. Dan staat het huwelijk in het verbond. Dan heeft het zijn eigen plaats en betekenis in het Koninkrijk der hemelen en voor de komst daarvan. Dan gaat het ook daarin om de dienst des Heeren.

Paulus heeft dat wel heel scherp gezien in Rom. 1: God moet in erkenning worden gehouden. Niet maar de man door de vrouw gehoorzaamd, en de vrouw door de man bemind, maar God door hen samen erkend en gediend. En anders geeft Hij in zijn toorn die beschaafde, fatsoenlijke mensen over in een verkeerde zin, om te doen dingen die niet betamen. Dan komen ze vanzelf tot de bestialiteit, al verafschuwen ze die dan nu nog.

Dat was de kern van het zevende gebod.

En dat ik daarop nu terugkom, heeft een bijzondere bedoeling. 't Is niet maar om de aansluiting tussen dit gebod en 't vorige voor wie er de vorige Zondag niet mochten zijn geweest. 't Gaat er niet maar om, het verband toe te lichten, zodat ook de afwezigen de draad van de Catechismuspreken weer kunnen grijpen. 't Gaat ook niet slechts erom, de hoofdinhoud nog even kort samen te vatten, al doe ik het daarom wel méé.

Maar vanmiddag komt daarbij ook nog deze overweging: wat we de vorige Zondag aanwezen als de zin, de kern van het zevende gebod, dat heeft ook zijn betekenis voor het achtste.

Ik bedoel maar dit: ook van het achtste gebod is de kern: dat we met dit stuk van ons leven staan in het verbond, en dat het hier dus aankomt op het houden van de wetten des Verbonds, dat het hier gaat om *het leven voor de Heere in gemeenschap met elkaar*.

Wij staan achtereenvolgens stil bij:

1. de grondslag van het sociale leven.
2. het herstel van het sociale leven.
3. de eis voor het sociale leven.

1. De Catechismus is toch wel heel diep in de ontvouwing van het achtste gebod: God verbiedt niet alleen dat stelen en roven hetwelk de overheid straft. En 't schijnt, dat de meeste mensen er toch zo over denken. Ze passen ervoor op, dat ze niet komen aan het geld van de naaste, dat ze niet komen in de handen van de justitie. En als ze nu maar zo leven, dat ze niet met de strafrechter in aanraking komen, dan menen ze, dat dat al de vervulling is van het achtste gebod. En zeker, dat hoort er wel bij, maar dat is nog maar een onderdeel ervan. Een miniem onderdeel nog maar. 't Is niet in percentagecijfers uit te drukken. Anders zou ik zeggen: hoogstens 1 %.

Want die overtredingen van het achtste gebod die de overheid straft, zijn nog maar een haast onzichtbaar deel bij die overtredingen die God straft hier. Die vormen van diefstal die ons in de gevangenis brengen, betekenen niets bij die vormen van diefstal die ons in de verdoemenis brengen, indien God het niet verhoedt en wij ons niet bekeren. Daarom spreek ik vanmiddag ook maar in 't geheel niet over de diefstal die de overheid straft. Want dat weet ge wel, dat ge uw handen thuis moet houden.

Daar zijn ook manieren om de naaste te benadelen, waar de overheid niet ingrijpt en die toch door de publieke opinie veroordeeld worden. Dingen die niet gestraft worden en die toch oneerlijk zijn. Maar toch moeten we oppassen, dat we ons ook de wet niet laten voorschrijven door de publieke opinie, door het algemeen menselijk besef van recht en billijkheid, door de stem van het geweten inzake mijn en dijn.

Natuurlijk heeft die stem van het geweten, het persoonlijk geweten en het massale geweten, grote betekenis. En wordt daardoor de uitbarsting der zonde hier tegengehouden, meer dan door 't optreden van de overheid. De macht van het zwaard, waarmee de overheid de diefstal beteugelt, is bij lange na niet zo groot als 't besef van eerlijkheid en billijkheid, waarmee God in zijn "algemene genade" de macht der zonde remt.

Maar ge weet dat: ook het geweten spreekt niet zuiver meer. 't Geweten kunnen we *met* een brandijzer toeschroeien, en God kan de mensen ook massaal overgeven, zodat de conscientie bij hen al zwakker spreken gaat en tenslotte verstomt. Daar zijn ook heel veel zonden op dit gebied waartegen de publieke opinie niet strijdt, zonden die als zonde niet meer worden gezien. Zonden die zijn vastgelegd in gewoonten.

Daar is meer gemeen en vals en doortrapt en oneerlijk dan de mensen weten. Het achtste gebod, dat is niet: zorg dat ge in uw zakendoen de overheid niet tegenover u krijgt. Dat is ook niet: zorg dat ge de publieke opinie, de volksconscientie niet tegen krijgt. Maar het achtste gebod is wet Gods. 't Is dus: leef hierin zo, dat God voor u niet in een vijand verandert. Of positief: leef zo, ook op dit gebied, dat de Heere u in welgevallen zien kan en zijn aangezicht niet te verbergen heeft.

En dat is dus vanmiddag de grote vraag: wanneer besteden we ons geld en goed zo, dat Gods welgevallen daarop rust? Hoe moet ons sociaal-economisch leven zijn, zal de toorn Gods daarop niet rusten?

Nu spreekt het vanzelf, dat de dienst des Woords hier niet in finesses treden kan noch mag. De dienst des Woords kan onmogelijk geven een handleiding voor alle mogelijke concrete kwesties. En ze mag het niet doen: daarvoor hebben we onze organisaties. Dat is de taak van de organisatie: om in de concrete situatie van deze tijd en in verband met de plaatselijke omstandigheden de eis des Heeren uit te werken in contracten en

loonregelingen en prijsvaststelling. Maar wat de dienst des Woords wel kan doen, en ook vast en zeker moet doen: de grote beginselen der Schrift aanwijzen. Zeggen de hoofdlijnen waarlangs zich ons sociaal-economisch leven te bewegen heeft, zal het zijn naar het Woord des Heeren.

En dan moeten we, evenals bij alle geboden, ons herinneren het paradijsverhaal. Ik weet het wel: 't is niet goed om in elke preek bij Adam te beginnen en dan de hele bijbel te doorwandelen, om tenslotte de eeuwigheid op het toneel te laten verschijnen. Dat is geen preken. Maar toch heeft Christus zelf ons geleerd, dat wij bij de geboden onze blik zullen richten naar de aanvang van onze historie, d.i. dus naar het paradijsleven.

Als Christus in Matth. 19 met de Farizeën disputeert over de toelaatbaarheid van de scheidbrief, en de Farizeën daarbij zich op Mozes beroepen en op het gewoonterecht, dat zij uit Mozes meenden af te kunnen leiden, dan zegt Hij: Mozes heeft vanwege de hardheid uwer harten u toegelaten uw vrouwen van u te laten. Maar van den beginne is het alzo niet geweest. D.w.z. de norm voor het huwelijksleven is niet af te leiden tenslotte uit Mozes, daar deze rekening moest houden met de hardigheid der harten; maar die norm vindt men slechts in het leven zoals dat van den beginne was.

En datzelfde geldt ook hier bij het achtste gebod. De norm voor het leven van geld en goed, die norm is gegeven in de toestand zoals die in den beginne was. Zal ons leven zijn naar de wil Gods, dan is 't niet voldoende, dat het beantwoordt aan de wet der overheid vandaag of aan de ongeschreven wet der gewoonte sinds onheugelijke tijden, maar dan moet het zijn een leven overeenkomstig het leven in den beginne. Dan moet het staan op hetzelfde peil als toen, beantwoorden aan dezelfde wetten als toen, de scheppingswetten, dan moet het leven zich ontplooiën langs de grote lijnen die God in den beginne de mens wees.

En zo komen we dus tot het paradijs: het leven van de stoffelijke goederen in den beginne.

Nu behoef ik u dat niet breed toe te lichten: in den beginne was er het verbond. En in dat verbond was de mens kind van God, dat de liefde des Vaders genoot. Daarom geeft de Vader aan zijn kind in het verbond ook het beheer van al zijn goederen: Hebt heerschappij over de aarde en onderwerpt die. Ge zult vrijelijk eten van alle bomen dezès hofs. Dat is de rijke Verbondsmens van den beginne, 't kind Gods dat alle dingen ontvangen heeft en van alles genieten mag en alles beheren mag.

Natuurlijk niet zo. dat de mens nu kan doen wat hij wil. Niet zo, dat God zich in de hemel terugtrekt en aan de mens de aarde geeft. Niet zo, dat de hemel is het terrein Gods, waar Hij onbeperkt alleenheerser is, terwijl de mens op aarde soeverein zou zijn. De aarde ook is des Heeren, mitsgaders haar volheid:

Al d'aard en alles wat zij geeft, met al wat zich beweegt en leeft, zijn 't wettig eigendom des Heeren.

God is en blijft de grote Eigenaar van alle dingen. De mens wordt geen eigenaar. Van hem is geen korreltje grond, geen sprietje gras, geen druppel water, geen cent.

Alles is onder het behéer van de mens gesteld. Ik zou haast zeggen: in bruikleen. Maar dat is 't goede woord niet. Want dat geeft de indruk, dat het wel van de Heere is, maar dat deze het afstand aan de mens, opdat deze het ten eigen bate zou aanwenden. Dat is het niet. De Heere heeft de mensen niet tot gebruikers gemaakt, tot parasieten die teren op Gods gaven, tot pachters die uit de grond halen wat erin zit, niet voor hun eigenaar, maar voor zichzelf. De Heere gaf de mens niet het recht tot rooibouw.

Maar Hij maakte hem — dat is dat prachtige woord der Schrift — tot rentmeester. De rentmeester heeft het beheer over alle landerijen, en hij mag er natuurlijk zelf van eten, maar hij heeft dat beheer toch niet in het belang van zijn eigen portemonnaie, hij heeft de zaken van zijn heer te behartigen. Hij is aangesteld niet om zelf rijk te worden, maar opdat zijn heer rijk zou worden.

Dat is het verbond in het sociale leven: de mens is kind van de Heere, hij mag dus genieten van alles wat van de Vader is. Maar hij is rentmeester: hij mag alles niet aanwenden ten eigen bate, maar ten goede van zijn Heer. Hij werkt geen uur voor zichzelf, doch altijd voor de Heer.

We komen daar meteen op terug; maar dat verstaan de mensen niet meer. Ze aanvaarden het genot van alles wat de wereld biedt, als een vanzelfsheid. Daar hebben ze recht op, zeggen ze. De wereld is onze; wie is heer over ons? Dat is de mens die zich souverain eigenaar waant, die aan niemand verantwoording schuldig is, die eenvoudig voor zichzelf leeft. Dan krijgt ge dat leven, zoals we dat vandaag toch wel in al zijn ellende leren kennen: 't leven van het brute egoïsme bij groot en klein.

De mensen hebben het leven opgezet buiten het verbond. Wat ze ontvangen is recht. Geen gunst. Wat ze ontvangen zien ze niet als hun kinderdeel. Ze bezitten buiten het verbond. En hun arbeid zien ze dan ook niet meer in het verbond, als een ambt, als een dienen in liefde van de Vader, als een behartigen van zijn zaken; maar als een behartigen van eigen belangen.

En zo is het van den beginne niet geweest.

Want toen was het zo: het kind genoot van alles wat de Vader in zijn gunst hem gaf; en heel zijn arbeid was daarom één werk der dankbaarheid, één leven voor de Vader. Hij dacht aan zijn eigen brood niet, dat hij daarvoor werken moest. Geen kwestie van: hij at. Waarom hij dan nog werken moest, vragen de mensen vandaag, als hij toch zijn brood al had. Dan kon hij toch gaan luieren? Maar dat verraadt al onze grondig bedorven kijk op dit stuk van het leven.

Waarvoor werken wij? Om ons brood te krijgen. Maar alzo is het van den beginne niet geweest!! Waarom werkte Adam? Niet om brood te krijgen, maar omdat hij het brood gekregen had.

Denk u Adam eens in zoals hij toen arbeidde! Arbeiden om brood? Als of er één ding goddelozer was! Alsof er één ding bestond dat meer de praktische verloochening van het verbond betekende. Stel u voor, dat Adam de hof bebouwd had om te kunnen eten. Hij werkte niet om te eten. Maar hij at om te werken.

Dat is de grondwet van het achtste gebod, de grondwet zoals die in den beginne zuiver volbracht werd. Niet: eerst werk, dan brood. Maar: eerst brood, dan werk.

En dan ziet ge dadelijk het karakter van zijn werk: hij werkt niet in eigen belang, maar hij werkt aan de ontginning van de wereld voor de Vader. Wat hem tot arbeid prikkelt, dat is de liefde des Vaders die hem alles gaf. En wat hem bij die arbeid voor ogen staat, dat is de liefde tot de Vader, die hem het ambt van rentmeester gaf. Is er één schoner ding dan dat de vader het beheer van zijn bedrijf toevertrouwt aan de zoon? En is er iets gruweligers onder de mensen dan dit: dat de zoon dat vertrouwen beschaamt en de opbrengst in eigen zak steekt en zijn vader besteelt?

Natuurlijk: dat werk kon Adam niet alleen doen. Hij moest het doen in gemeenschap met heel het navolgende geslacht. Die mensengemeenschap mocht in het verbond alles eten. Maar die gemeenschap had nu ook tot taak om samen te werken aan de ontplooiing van 's Vaders wereld. Zo zou daar naar Gods bedoelen komen een gemeenschap van rentmeesters, die in eendrachtig samenwerken, elk op eigen plaats en met eigen aanleg, het werk des Vaders deden.

En 't lukte ook: de gemeenschap der mensen was hecht. Ze werkten samen in liefde, zonder verwijdering. En de gemeenschap met de wereld was er ook: de aarde werkte niet tegen, maar schikte zich gewillig onder het beheer van de mens. En zo zou dat steeds groeiend mensheidstotaal al meer de schatten der wereld ontsluiten, en als kinderen daarvan genieten, maar ook uit liefde als rentmeesters de wereld exploiteren voor de Vader. Dat is het sociaal-economisch leven van den beginne.

2. En dan weet ge van de breuk door de zonde.

Dan is de breuk tussen de mensen gekomen: ze werken niet meer samen, niet meer op elkaar aan, maar van elkaar af, en tegen elkaar in — ik sprak daarvan bij het zesde gebod.

Dan is de breuk met de wereld gekomen: de wereld werkt tegen de mens in en stelt zich niet meer in zijn dienst. Hij kan er geen baas over blijven. Hij is geen meester meer over het geschapene.

Dan is er vooral de breuk met de Vader: de mens heeft geen recht meer, zelfs niet op een enkel ding. En als hij dan toch zijn hand uitstrekt naar het geschapene, dan is dat een roof, diefstal. En hij denkt er dan niet meer aan rentmeester te zijn. Hij wil het niet meer en kan het niet meer. Hij leeft voor zichzelf. Temeer naardat de moeite groter is.

Dat is de dood in het sociaal-economisch leven.

Maar dan is daar ook het herstel in Christus Jezus.

Dat herstel wordt geopenbaard in het paradijs. God trekt de mens aan rokken van vellen. Hij laat hem in genade het gebruik van het geschapene. Dat is geen algemene genade; neen, dat is bijzondere genade. De mens mag de wereld houden: want Christus zal het recht daartoe hem verwerven. Door het werk van Jezus Christus, dat in de volheid des tijds zal worden volbracht, sticht de Heere weer het verbond van zijn genade. En in dat verbond ontvangt de mens als kind weer zijn kinderdeel. Hij ontvangt daar zijn ambt weer: om rentmeester te zijn over al wat de Vader heeft. Hij ontving in Christus Jezus weer het kindschap, en daarmee ook het kinderbrood. En daarmee ook 't ambt der kinderen: te zijn in de dingen des Vaders.

En in Christus Jezus, om Zijn werk, wordt ook voor de kinderen de vloek opgeheven van het leven: al wat zij doen zal wèl gelukken. Hun arbeid is niet ijdel in de Heere. Dat wil niet zeggen, dat ze bij al hun arbeid succes hebben, wat de wereld dan succes noemt. Maar dat wil niet zeggen, dat hun arbeid vruchten draagt, zelfs al schijnt het hun bij de handen af te breken. Geen vloek kan de resultaten van hun trouwe rentmeesterswerk meer vernielen: 't zijn immers de dingen des Vaders? 't Is zijn wereld, die Hij in Christus liefheeft. 't Zijn niet maar de zaakjes van mensen, de bedrijfjes van stumpers, maar 't is de wereld van de Vader. 't Is Uwe zaak, o Hoofd en Heer, de zaak waarvoor wij staan!

Dat geldt niet maar van kerk of school of evangelisatie of zending. Dat geldt ook van heel het economisch leven, van alle nering en hantering: niet de winkel van A en de boerderij van B en de fabriek van C en de autodienst van D. Maar winkel en boerderij en fabriek en autodienst van God, die om Christus' wil dat bedrijfsleven in genade ziet. Hoe zou God de vloek kunnen brengen in dat leven, nadat Christus dat leven óók met zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft?

Zo dan: het zijn niet particuliere ondernemingen, maar 't zijn allemaal onderdelen van het ene grote bedrijf des Vaders, afdelingen van zijn ene gebouw. En wij zijn rentmeesters slechts, de een hier, de ander daar.

En — ik zei u dat bij het zesde gebod — in Christus zijn ook de mensen weer verenigd, zodat ze niet meer eikaars concurrenten zijn, die elkaar tegenwerken, maar eikaars broeders, die met elkaar meewerken aan het ene werk des Vaders.

Zo is daar herstel van het sociaal-economische leven in Jezus Christus.

Ik weet wel, dat herstel is nog niet volkomen. Daar is nog moeite aan de arbeid der handen. Daar gaapt zo vaak nog een kloof tussen de mensen. Maar het herstel is er toch. Daar is geen vloek meer in onze arbeid. Daar is kastijding, opdat we zijn heiligheid zouden deelachtig worden. Daar is nog afstand tussen de mensen: maar de Geest van Christus is in ons en drijft ons naar elkander toe.

Zo is er dan toch de aanvang van het herstel. En door Woord en Geest werkt Christus aan de uitwerking van deze verlossing ook; en in dat werk neemt Hij ook op de kastijdingen en beproevingen. Want hij zal zijn gelijk een frisse boom (Ps. 1:1-3).

3. Nu is dat herstel niet iets dat zonder onze medewerking ons deel wordt. Ge moet dat natuurlijk goed verstaan. 't Is louter genade dat God in Christus de wereld, ook het sociale leven, herstelt. Het is geen werk van ons. Maar de volkomenheid van dat herstel komt niet zonder ons werk als medearbeiders Gods. De Schrift zegt: werkt uwszelfs zaligheid uit. In het begin werkt de Heere alleen, maar in het vervolg komt daarbij ook ons werk, waartoe de Heere ons in genade bekwaamde.

En zo roept de Heere ons nu in het achtste gebod op om zijn mede-arbeiders te zijn bij het herstel op dit gebied, om hierin onze zaligheid uit te werken, die zaligheid haar beslag te helpen geven.

"Gij zult niet stelen": dat wil zeggen: ge zult u met geld en goed gedragen naar de wet van den beginne. Ge zult u in deze dingen zien en openbaren als kind-rentmeester. Ge zult u in de gemeenschap met de anderen geven aan de dingen des Vaders; niet aan uw particuliere onderneming, maar aan het grote werk des Heeren.

En kom daar nu eens om. Kom daar nu eens om in de kerk!

Hoe werken de mensen? Elk voor zich. Niemand voor God! D.i. niemand kent zich als rentmeester. Elk voor zich: d.w.z. ze staan als losse individuen naast elkaar. Daar is geen band, geen gemeenschap, geen elkaar helpen bij de gemeenschappelijke taak. Veeleer een tegen elkaar in werken.

Wij staan met deze dingen niet in het verbond. Wij dienen met het geld God en de naaste niet.

Waarom willen wij geen rentmeester zijn? Ons verbondsambt niet vervullen? Omdat we ons met deze dingen niet kennen als kinderen des Vaders.

Hoe meer ik over deze dingen nadenk, des te scherper zie ik, dat dat de oorzaak is van alle ellende: het ongeloof. Wij werken niet als rentmeesters, we stellen ons aan als eigenaars, eenvoudig omdat we ons niet als kinderen kennen door het geloof. Wij geloven niet, dat wij ons brood in Jezus Christus reeds hebben, uit genade. We doen nog altijd alsof we daarom moeten werken. Wie van ons werkt er niet om te eten, slooft er niet om bij elkaar te brengen, wie zwoegt er niet om een weinig bezit?

En dan maakt de tegenspoed ons moedeloos, dan doet de crisis ons zuchten: Wat zal ik eten? Wat zal ik drinken? Dat is toch eigenlijk: ik ben op mezelf aangewezen. Op mijn werk! Ik moet het hierin van mezelf hebben.

Waarom bidden we feitelijk nog om ons dagelijks brood? Nu ja, Christus heeft ons dat geleerd. En dus doen we 't. Maar ons leven van de arbeid gaat vierkant in tegen ons gebed. We willen ons brood verdienen met ons werk. We zijn hierin van onze arbeid afhankelijk. En zo is onze arbeid eigenlijk vloeken, omdat we in onze arbeid ontkennen wat we in het gebed belijden.

Wie werkt om brood, zeggende: wat zal ik anders eten? — nu, de zodanige krijgt van ons een pluimpje. IJverig en nauwgezet is hij. Maar Christus zegt van hem: Al deze dingen zoeken de heidenen. Uw Vader weet, dat gij ze behoeft. 't Zou wat moois zijn, als uw kinderen gingen ploeteren om hun brood te verdienen. Ge zoudt zeggen: kind, voor je brood zorg ik. Doe je best, maar maak je niet druk over de broodvraag. En als een kind zich aanstelt alsof zijn brood afhankelijk is van zijn werk in plaats van van de gave des vaders, dan is dat een aanslag op de eer van de vader. Maar zó leven wij praktisch voor God. Doch Hij zegt van ons leven: Ben Ik een Vader? Waar is dan mijn ere? Waar is dan uw vertrouwen, dat ge uw brood, uw kinderdeel uit genade krijgt? Dat Ik daarvoor wel zorg?

Daar zijn hier nog altijd die deze dingen niet begrijpen. Die op zulke preken critiek hebben. Die menen, dat dit de zorgeloosheid kweekt. En wie het wél begrijpen, doen er nog zo weinig naar. Kon ik het hun maar eens aan het verstand brengen.

Een kind in huis krijgt zijn brood. Van vader. Niet om zijn eigen werk. De liefde heeft hem zijn brood bereid. Hij hoeft daarom zelf niet te werken. En zo staan wij in het

verbond. Als kinderen, die zeker zijn van hun brood, zolang als ze 't nodig hebben. Wij hebben in Christus ons brood. En wee hem die erom zou werken. Die werkt om te eten, in plaats dat hij eet om te werken. Want deze dingen doen de heidenen. Doch tot zijn kinderen spreekt God: Alles is uwe. De wereld is des Heeren mitsgaders haar volheid. En van alles zult ge vrij eten. Om uws werks wil? Neen, om Christus' wil.

We hebben ons brood. En dat maakt juist ons werk zo mooi.

Nu is de angst er uit weg. Nu kan 't alleen liefde zijn tot de Vader. De mensen zeggen: als iemand zeker is van zijn brood, dan wordt hij lui. Maar de Schrift zegt: 't kind dat genadebrood eet, werkt zo hard mogelijk uit dankbaarheid.

En nu kom ik aan dat rentmeester-zijn.

Alles is uwe. Maar gij zijt van Christus. En Christus is Gods. D.w.z. alles is u geschonken in Christus. Maar in het verbond moet ge daarmee God dienen.

O ja, we luisteren wel, als dat in de kerk gezegd wordt. Maar morgen spelen we weer eigenaartje. Dan draaft ieder weer voor zijn eigen belangen. Voor zijn eigen huisje, voor zijn zaak, voor de boerderij. Alle rentmeesters zijn dan weer in de tijd van hun Heer, en met de krachten van hun Heer, en met het goed van hun Heer, bezig voor zichzelf te werken. En 't werk Gods laten ze liggen. En dat, nadat we uit genade tot rentmeesters zijn hersteld.

Is dat het nu waarvoor Christus zijn bloed heeft gestort: dat wij, net als de heidenen, voor onszelf druk in de weer zijn? Kom eens bij de mensen om geld voor het werk van hun Heer: kerk of school of zending, of Vrije Universiteit of Theologische Hogeschool. Ik wil niet klagen, want het gaat hier vooruit. En ik ben daarvoor zeer dankbaar. Ik zie daarin de kracht van het Woord. Maar we zijn er nog lang niet. En de vooruitgang is nog lang niet algemeen.

Vraag het uzelf eens af: waarvoor werpt ge eerder geld op tafel, voor het huis Gods of voor uw eigen huis? Voor de kerk en de school, of voor uw eigen bedrijf? Voor een orgel in de kerk, of voor een radio thuis?

Wij zien het nog veel te weinig, dat de wereld er niet is om ons leven te veraangenamen, dat we geld en goed hebben, niet om onszelf knus en gezellig te installeren, maar om het werk des Heeren te doen. Ieder van ons vindt zijn eigen dingen zo ontzaglijk belangrijk. Maar dacht ge, dat het daarom ging in de wereld: dat de één een eigen huisje zou krijgen en de ander een radio? Dat we daarvoor hebben te werken?

Alles is om Gods wil geschapen. 't Gaat om zijn zaak. En dan hebben we 't zelf ook rijk en ruim. Dan genieten we van al Gods gaven. Maar meest daarom, dat we rentmeesters mogen zijn, mede-arbeiders aan zijn grote werk, 't werk der wereldverlossing.

Het achtste gebod, dat vraagt allereerst ons geld voor de kerkedienst, voor de arbeid in het koninkrijk Gods. Je krijgt soms de indruk alsof sommige armen de kerk beschouwen als een soort luxe. Eerst dit, en dan dat..... en nu ja, op de lange duur eens de kerk. Vrijwel in het laatste gelid. En beter gesitueerden bedélen de kerk soms met een fooi. Geen van beiden begrijpen ze, dat we rentmeesters zijn om te doen het werk Gods.

Zagen we onszelf toch maar staan in het Verbond. Leefden we maar overvloediger uit het geloof. Dan zouden we rentmeester zijn. En gewillig bijdragen, als het geld gevraagd werd voor Gods werk. Velen zeggen: je kunt wel altijd aan het geven blijven. In de regel zijn het de mensen die nog nooit of nog maar net begonnen te geven. Maar goed: je kunt wel altijd aan het geven blijven. Ja natuurlijk: de rentmeester is er niet om op te potten voor zichzelf. Maar om uit te betalen wat nodig is voor het werk des Heeren.

Natuurlijk: dan blijft er in florissante tijden wat over. En dat verbrassen we niet. 't Kan later te pas komen voor het werk des Heeren. Niet: ik kan 't later eens nodig hebben. Ik moet voor mijn toekomst zorgen. Neen: de Héére kan 't later eens nodig hebben voor zijn werk. Voor kerk en al die dingen, voor de armen, voor de instandhouding van het bedrijfsleven, voor de opvoeding van de kinderen. Voor alle dingen. Maar dan gelovig.

Zonder bezorgdheid. En evenwichtig. Niet voor de grote werken Gods zo zuinig mogelijk zijn.

Zo komt er perspectief in ons leven. Over al die dingen van kapitaalvorming en zo. Ge hoort soms uitdrukkingen, dat als de boeren in de slechte tijd niet gesteund werden, ze hun land braak hadden laten liggen. Niemand kon van hen eisen, dat ze hun bijeengegaarde kapitaal eraan zouden wagen.

Ik weet dat nog niet. Natuurlijk: geen mens kan dat van hen eisen. Geen arbeider heeft te zeggen over de brandkast van de patroon. Nogal logisch. En daar is niemand die begeren zal, dat ze in zo'n tijd maar net gaan leven als in florissante tijden. Pot-verteren is altijd bankroetierspolitiek. Volkomen mee eens. Maar ik ontken, dat iemand voor God het recht zou hebben om in een achteruitgaande tijd zijn bedrijf zomaar stop te zetten, omdat het hem te schadelijk wordt. Hij heeft niet te vragen, wat voor hem schadelijk is. Hij heeft alleen, ook in achteruitgaande tijden, te vragen wat voor Gods werk, voor zijn Koninkrijk nodig is. En anders niets.

Dat is dus niet het opmaaksysteem: wie later leeft, later zorgt. Met Gods werk mogen we zo roekeloos niet zijn. Maar we mogen ook niet doen, alsof 't onze zaakjes zijn, alsof het gaat om het belang van onze portemonnaie. Niemand van ons heeft een eigen zaak. Want de aarde is des Heeren. Daarom werkt niemand voor zichzelf. Want de aarde is des Heeren. Hetzij dat iemand wint, hetzij dat hij verliest: het is des Heeren. In vooruitgaande tijden en in crisis: de aarde is des Heeren. Niemand werkt voor zichzelf, niemand spaart voor zichzelf, niemand geeft uit voor zichzelf. Want niemand van ons leeft zichzelf. We zijn des Heeren.

En als dat geloof doordrong, dat we slechts rentmeesters zijn, dan waren de sociale verhoudingen gezond. Nu staat de ene organisatie tegenover de andere. Als vijand. Nu is de een de concurrent van de ander. Puur eigenbelang. Maar indien we geloofden, dan was er nog wel de concurrentie. Maar de dodelijke angel was er uit weg. De een zou niet de ander in de grond trachten te boren. Maar de een zou met de ander een wedloop houden in de dienst des Heeren.

Dan exploiteerde geen baas een arbeider meer, noch zou een arbeider parasiteren op de gemeenschap. Vandaag zijn er tientallen uitbuiters in alle standen. Vandaag gaat het zo: 't weert prachtig op het hooi. Maar er kon wel eens onweer komen. Nu, daar loopt nog wel een arbeider. Een halve dag helpen. Met een paar kwartjes stuur ik hem naar huis. 't Scheelt mij minstens een tientje. Nog net op tijd binnen. Daar wordt van de gemeenschap niets gezien. Als dat de band is aan elkaar! Als de boeren de arbeiders beschouwen als mensen die ze roepen als ze hun net van pas komen, en wegsturen als 't hun belijft, als ze geen hart voor hen meer hebben; dan is dat heidens. En dat kweekt de revolutie.

Vandaag gaat het ook zó: ik kan wel werk krijgen. Maar ik verdien er maar weinig meer mee dan ik anders aan steun beur. En 't karweitje is nogal zwaar. Ik ga maar stempelen. Dat is evengoed diefstal. En daar is ook geen hart voor elkaar. Noch voor het werk des Heeren.

Of ook dit: men heeft allemaal mooie spulletjes. En vult maar aan. Maar deze moet nog zoveel hebben, en die nog zoveel. Boven de stand leven. En een ander de stand laten betalen. Dat is ook diefstal. En ik weet, dat dat kwaad ook onder ons voorkomt.

Als we allen met geld en goed God dienden, we zouden ook elkaar dienen. Niet van elkaar trekken, maar elkaar helpen en steunen. Nu is er het grofste eigenbelang. Ja, 't is een wat andere vorm, maar 't gaat ook hier over de tegenstelling "Barabbas-Christus". Zoekt ge 't belang van uzelf of het recht van God? We werken hard, zolang 't voor onszelf gaat. Maar we werken niet voor God en de naaste.

En we denken zo vooruit te komen. Maar zo gaan we onder. Dit is: de paarden achter de wagen. Want wie niet werkt, zal ook niet eten. D.w.z. wie zijn geld en goed niet besteedt in de dienst des Heeren, de zodanige werkt niet. En hij zal niet eten. Al drijft het

eigenbelang hem ook tot de grootste activiteit.

Maar wie in Christus Jezus gelooft, en als rentmeester werkt, hij zal eten. Ook in de kwade tijd. Want zijn brood is niet afhankelijk van zijn werk. Ook niet afgesneden door werkloosheid. Hij ontvangt het dagelijks als kind van de Vader. Rentmeesters die zichzelf verrijken, gaan de laan uit. Maar wie trouw de zaken van de Heere behartigen, zij gaan tot zijn vreugde in. Vandaag reeds.

Amen.

Zondag 28 Februari 1937.

ZONDAG 43

Lezen: Jacobus 3

Heidelbergse Catechismus Zondag 43

Psalm 141:1, 2

Psalm 141:3, 4

Psalm 140:4, 7, 12, 13

Psalm 54:1,3

112. Vraag. Wat wil het negende gebod?

Antwoord. Dat ik tegen niemand valse getuigenis geve, niemand zijn woorden verdraaie, geen achterklapper of lasteraar zij, niemand lichtelijk en onverhoord oordele, of helpe veroordelen; maar allerlei liegen en bedriegen, als eigen werken des duivels, vermijde, tenzij dat ik de zware toorn Gods op mij laden wil; insgelijks, dat ik in het gericht en alle andere handelingen de waarheid liefhebbe, oprechtelijk spreke en belijde; ook mijns naasten eer en goed gerucht naar mijn vermogen voorsta en bevordere.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

Vanmiddag bedien ik u het Woord, zoals dat tot ons komt in *Het negende gebod*. Wij letten op

1. de letter van dit gebod.
2. de zin van dit gebod.
3. de vervulling van dit gebod.

1. We gaan vanmiddag dus spreken eerst over de letter van het negende gebod. Natuurlijk is dan de bedoeling niet, om bij die letter te blijven staan. Evenals de andere woorden der wet noemt ook dit gebod slechts één speciale zonde, maar het terrein dat door dit gebod bestreken wordt, is toch veel ruimer dan dit ene geval. Als we bij de letter bleven staan, zouden we precies als de Farizeeën de letter misbruiken om geest en strekking te ontduiken.

Maar aan de andere kant is het ook weer waar, dat letter en geest nooit tegenstrijdig kunnen zijn, en dat de geest van een gebod nooit anders te benaderen valt dan vanuit de letter.

Dus vragen we nu eerst: wat staat hier precies? En nu moeten we hier niet te haastig zijn met de parafrase: ge zult niet liegen. Want inderdaad heeft dit gebod wel iets met liegen te maken, maar zonder meer is een dergelijke omschrijving toch te slordig, en wikkelt ze ons in veel problemen.

Hier staat: ge zult geen vals getuigenis spreken. Iemand heeft er op gewezen, dat in het Oude Testament een gebod, "ge zult niet liegen" beslist ontbreekt². En toch eigenlijk wel terecht. Want immers: het woord "getuigen" brengt ons direct op het terrein van de rechtspraak. En dus verstaan we dit gebod niet, als we niet letten op die achtergrond, dat er een rechtsorde door God is ingezet, en dat Hij ook een heel apparaat in het leven heeft geroepen om die rechtsorde veilig te stellen.

God begon met de veiligstelling van het recht in de samenleving al in de andere geboden van de tweede tafel. Hij verleent gezag aan de ouders en aan allen die Hij verder over ons stelt, en Hij eist onderwerping aan dat gezag. Hij verbiedt de doodslag, echtbreuk, diefstal; en door al die geboden stelt Hij de samenleving veilig. Hij beschermt het gezag, het leven, het huwelijk, de eigendom. Maar toch, zegt nu het negende gebod, toch heeft God nog iets meer gedaan. Hij heeft niet maar het recht afgekondigd, maar Hij waakt ook tegen de schending ervan. Hij beveiligd het leven niet maar door wetswoorden, maar ook door rechtsinstituten. Er is een rechtbank; d.w.z. daar zijn mensen die voor handhaving en herstel van het recht moeten waken. En God heeft hun de taak gegeven, om de samenleving te beveiligen door het onrecht te wreken. En om dat te kunnen doen, heeft Hij hun de opdracht gegeven eerst de schuldvraag uit te maken door in elke procedure getuigen op te roepen, om zo de feiten vast te stellen. Hij heeft hun de macht verleend van die getuigen de eed te vragen, opdat de toedracht van elke zaak precies komt vast te staan. En Hij heeft hun dan voorts de zwaardmacht verleend, om op grond van dat feitenmateriaal het vonnis te vellen en ten uitvoer te leggen.

Dat alles zit er zo vast aan dat woord "getuigen". Dat hele justitionele apparaat van aanklachten in behandeling nemen, getuigen oproepen, de eed vragen, vonnis vellen. En dat doet God, opdat de menselijke samenleving veilig zou zijn door de handhaving van het recht, opdat ieder met zijn naaste onaantastbaar zou zijn in de rechten van zijn leven, van zijn huwelijk, van zijn bezit.

Maar nu ontzien de mensen zich niet, dat ganse apparaat van de rechtspraak te misbruiken tegen zijn eigenlijke bedoeling in. God geeft het, om aan iedereen zijn recht te verzekeren; doch de mensen gebruiken 't vaak, om 't onrecht te doen zegevieren.

Ik denk aan Izebel in de kwestie van Naboths wijngaard. Als ze ziet, dat Achab verdrietig

² Kohier, Theol. d. AT, 238, n. 80; 244, n. 146.

is, omdat Naboth weigert zijn rechtmatig erfdeel aan hem af te staan, dan weet Izebel wel raad. Ze zet het apparaat van het recht tegen Naboth in werking. Een paar fielten zijn gauw genoeg gevonden, die bereid zijn een valse aanklacht tegen hem in te dienen. En de oudsten van Samaria zijn evenzeer bereid, om heel formeel dit proces in behandeling te nemen, en om op grond van de valse getuigenverklaringen Naboth ter dood te veroordelen. Hier wordt dus het hele rechtsapparaat ingeschakeld, niet om het recht van Naboth zelfs tegenover de koning te handhaven, maar om zijn recht te verkrachten. Hij is overgeleverd niet meer aan het recht, maar aan de willekeur,

En later is er datzelfde in het proces tegen Jezus, als Kajafas valse getuigen bijeenstroomt, die bezwarende verklaringen moeten afleggen ten nadele van Jezus. De rechtspraak dient niet meer om het recht veilig te stellen, maar om het met een schijn van recht te vercrachten.

En dat is het nu, wat het negende gebod naar zijn letter bedoelt. Het verbiedt door valse aanklachten en meinedige verklaringen op te treden "tegen de naaste", in zijn nadeel, zodat zijn recht wordt gekrenkt.

En als ge dus bij de letter van het negende gebod begint, dan moeten we zeggen: het gaat hier niet om eerlijkheid zonder meer, maar om de handhaving van het recht.

2. En daarmee kom ik tot het tweede, tot de zin van dit gebod. En die inhoud van dit gebod overschrijdt de grenzen van de letter.

De zin van het negende gebod is de handhaving der rechtsorde, waardoor alles wat God aan de naaste schonk, veilig wordt gesteld. God waakt hier voor zijn gezag, voor zijn leven, voor zijn gezin, voor zijn bezit, voor zijn goede naam enz. God gaf hem een plaats onder de zon. God verleende hem vele rechten; en God roept ieder in Israël op, om voor al de rechten van die naaste op te komen. Hij moet zijn plaats in de samenleving hebben, en ieder van zijn broeders is voor zijn deel daarvoor verantwoordelijk. Ieder moet zorgen, dat de naaste in zijn rechten tot ontplooiing komt. Wordt er een aanklacht tegen hem ingediend, zijn broeder heeft te waken, dat hij niet is overgeleverd aan willekeur en grillen. Hij moet dan zeggen wat hij weet, opdat de naaste ook in het uur van de grote ernst sta onder de bescherming van het recht. Al is het ook de concurrent, de lastpost, de man dien je niet verdragen kunt, je mag nooit van de gelegenheid profiteren door met een valse aanklacht hem te nekken of door met een meened hem over te leveren aan de willekeur. Niemand mag het recht misbruiken ten nadele van de naaste, want het is alleen voor de handhaving van zijn recht gegeven.

Dus mag niemand een valse aanklacht indienen. En wie getuigen moet, mag nooit denken: nu heb ik hem in mijn macht; ik kan hem nu klein krijgen. En dan — daar hebt ge direct de uitbreiding — de rechters zijn ook aan de zin van dit gebod gebonden. Zij kunnen niet zeggen; hier staat alleen maar; vals getuigenis; en wij als rechters getuigen niet, dus geldt het voor ons niet. Neen, dit gebod, dat rechtshandhaving bedoelt, geldt ook voor hen in het ambt. Zij hebben toe te zien, dat niemand het recht "verkeert". Hun wordt gelast zorgvuldig onderzoek te doen. Zij mogen geen geschenken aannemen, zich niet laten omkopen; ze mogen ook het aangezicht niet aannemen, ze moeten volstrekt onkreukbaar en onpartijdig zijn.

En omdat het hier over rechtshandhaving gaat, daarom wordt het nog weer breder. Het recht van de naaste wordt immers niet alleen verdedigd voor de rechtbank, maar ook in het gewone leven. Bij het maken van een contract bijvoorbeeld mag niemand bedacht zijn op eigen voordeel, want hij heeft ook hier de billijkheid te betrachten jegens de naaste. In de conversatie: wat kun je de naaste niet treffen in zijn eer door allerlei legenden en schandaaltjes te vertellen. Wat kun je hem niet treffen door precies de waarheid van hem te vertellen! Dan is het niets dan de waarheid, het zijn de zuivere feiten. Maar ze worden verteld niet tot zijn stichting, om hem te beveiligen en te redden, maar om hem te duperen. Ik behoef maar één keer van iemand te zeggen, dat er in zijn jeugd eens iets met hem is geweest, en ik verhinder hem zijn rechtmatige opkomst ook vandaag; ook al is het waar wat ik zeg, ik heb het gezegd in zijn nadeel. En ik maak, dat

hij zijn recht niet meer krijgt.

Kort gezegd: voor de rechtbank en ook daarbuiten moeten al mijn woorden en daden er op gericht zijn, dat hij gezegend wordt. Dat hij zijn recht krijgt. Ik moet zeggen wat in zijn waarachtig voordeel is; ik moet verzwijgen, wat hem schade zou kunnen doen. Want immers: ik moet de naaste liefhebben als mezelf. Ik moet dus zorgen, dat ook in het woordverkeer de vrede er is, de stichting; elk woord dat ik zeg, moet de waarachtige samenleving mogelijk maken en bevorderen.

Wat is dus de zin van het negende gebod? Dat we uit liefde tot de naaste waken voor zijn recht. Het is dan ook wel opmerkelijk, dat in de jongste commentaar op de wet, die nog wel van critische zijde verscheen, de zin van dit gebod zo scherp is gevat:

"het verbod van de meened verzekert de rechtsorde Hier

wordt de boze achterklap voorkomen, de sociale eer beschermd, en voor de zuiverheid der publieke opinie zorg gedragen"³.

En als we dat vasthouden, dat we uit liefde tot God en de naaste nimmer het recht van de naaste mogen saboteren, maar tegen alle rechtsverkrachting hebben te waken, dan kunnen we nu ook de vraag stellen: op welke wijze hebben we dit gebod te vervullen?

3. Natuurlijk is dat niet in één formule te vatten. De catechismus somt een hele rij van punten op die hier ter sprake moeten komen. Ge moet dat nog maar een nalezen.

Maar speciaal wil ik nu nog noemen de kwestie van de noodleugen. In verband met wat ik ongeveer anderhalf jaar geleden hierover heb gezegd. Want men heeft ook, in onze kringen, heel sterk de nadruk gelegd op dat "geen vals getuigenis spreken". En men maakte daarvan: je mag nooit liegen; elke noodleugen is daarom verboden.

Daar zit heel veel waarheid in; maar als we het zo zeggen, en niet meer zeggen, blijft het toch zwevend en verwikkelen we onszelf in onoplosbare conflicten.

Want ik ben vanmiddag begonnen met te zeggen: we mogen de geest van een gebod nooit losmaken van de letter. Maar ook omgekeerd: we mogen de letter van 't gebod nooit losmaken van de geest, van de eigenlijke zin.

En dat laatste is toch bij ons een groot gevaar. Wie zegt: het negende gebod wil, dat je altijd, in alle omstandigheden, precies de waarheid zegt, je mag nooit liegen, die heeft de letter losgemaakt van de zin. En die heeft daarmee het negende gebod losgelaten.

En die mens zie je vervallen tot alle mogelijke sofismen. Als hij in pijnlijke conflicten komt, waarin hij voelt: als ik de waarheid zeg, maak ik de zaak nog te erger, weet hij zich niet anders te redden dan met het sofisme. Hij zal b.v. zeggen: in zo'n geval moet je je woorden zo diplomatiek kiezen, dat je zelf niet liegt, maar toch de naaste op een dwaalspoor komt. Of hij zegt: je moet wel de waarheid zeggen, maar je hoeft niet alles te zeggen, wat je weet. Je kunt dan dus zoveel verzwijgen, dat de naaste toch er niet achter komt en in de mist blijft tasten.

Maar, geliefden, sofismen zijn uit den boze. Zo worden de mensen handig en geraffineerd; en ze zijn dan toch, terwijl ze niets anders dan de waarheid zeggen, permanent erop uit de naaste met de waarheid te misleiden. Ons christelijk leven zou te gronde gaan daaraan. God beware ons, dat dat ingang zou vinden, dat we de waarheid zouden zeggen, om handig te misleiden. We zouden dan de meest geraffineerde huichelaars en bedriegers worden.

Wat dan? Dan maar de noodleugen gaan hanteren? Om erger te voorkomen? Of moeten we restloos de waarheid zeggen, hoe funest de gevolgen ook mogen zijn?

Maar ge komt eruit, als ge vasthoudt de zin van het gebod: we moeten in ons spreken God liefhebben en de naaste. Als het daarvan wordt losgemaakt, heeft ons spreken geen zin meer. Dan is alle waarheidspreken onzin geworden. Iemand heeft eens prachtig

³ Beer, *Hdb. z.AT*, 3, 102.

geschreven in verband met de kwesties van de tweede tafel: "de ordeningen moeten blijven en altijd in hun goddelijke bepaaldheid erkend worden. Maar het recht van deze ordening houdt op, als ze een belemmering wordt voor de roepstem Gods"⁴. Dat geldt ook van het negende gebod. Het ware getuigenis wordt gevraagd, uit liefde, ter bevordering van waarheid en recht. Als het getuigenis daaraan niet meer dienstbaar is, heeft het getuigenis geen zin meer. De zin van het gebod is rechtshandhaving; dat betekent ook, dat ons getuigenis alle rechteloosheid en alle rechtsschending moet voorkomen en verhinderen. Maar zodra het in dienst van de rechtsverkrachting zou komen, heeft het getuigenis geven van de waarheid geen zin meer. Het dient, zoals we straks zagen, voor de handhaving van de goede naam, voor de bewaring der sociale eer, voor de zuiverhouding der publieke opinie. Maar dan verliest het alle betekenis, als het gesteld zou worden in dienst van de laster, van de asociale eerloosheid, van het bederf van de publieke mening.

Het spreken heeft in zichzelf geen zin; het spreken van de waarheid ook niet. De verklaring van de feiten beóógt altijd iets: moet beogen de liefde tot God en de naaste. En anders kunt ge onmiddellijk ophouden.

Wat is waarheidspreken op zichzelf? Niets! Zonde! Je hebt van die mensen die er zich op beroemen, dat ze geen blad voor de mond nemen; ze juichen, als ze de naaste eens flink de waarheid hebben gezegd. Maar wat is het resultaat? Dat de verhoudingen volkomen vergiftigd zijn, dat de samen-leving onmogelijk wordt. Maar de liefde, die de samen-leving zoekt, de liefde zegt daarom dan ook niet alles wat waar is. Ze bedekt alle dingen. Als het de naaste zou schaden en in zijn carrière verhinderen, dan spreekt de liefdeloosheid vaak; maar de liefde zwijgt dan, wat er in het verleden misschien eens is gepasseerd. Als iemand een gruwelijke zonde heeft gepleegd of op een vreselijke wijze om het leven is gekomen, dan zorgt de liefde, dat de familie niet alle bijzonderheden verneemt, omdat ze daardoor gebroken zouden worden.

Wij moeten er dus wel op letten, dat in dit gebod niet van ons gevraagd wordt het doorgeven van feiten zonder meer, doch dat het hier gaat om de eerbiediging van het recht van de naaste. Het Grieks heeft een woord voor "waarheid" dat inhoudt: het niets verheimelijken van de feiten. Maar een eerlijke Griek is nog niet een Israëliet in wien geen bedrog is. Als de Heere van zijn kinderen vraagt in de waarheid te wandelen en de waarheid te doen, dan gaat het om heel andere dingen dan het geven van zakelijk juiste inlichtingen. Dan staat de gemeenschap met God en met de naaste op de voorgrond. En daarom is ook bij de naleving van dit gebod de vraag niet, of we de feiten niet tekort doen, maar of we de naaste niet tekort doen.

En dan is het leven ook niet ingewikkeld meer. Wie geroepen wordt, zijn belastingaangifte naar waarheid te doen, hij is pijnlijk nauwkeurig. Want hij weet, dat elke knoeierij ten nadele van de naaste is; zodat de naaste een onrechtmatig deel krijgt te betalen. Hier dient de waarheid het recht. Maar als van mij een verklaring zou worden gevraagd, met de bedoeling mijn naaste (of ook mijzelf) over te leveren aan onrecht, om hem door die verklaring volkomen machteloos te maken tegenover het geweld van de leugen, wee mij, zo ik dan de waarheid spreek. Want dan offer ik de naaste op aan de feiten. Maar het negende gebod verbiedt me, het recht te saboteren; maar daarom gebiedt het alle onrecht te saboteren. Desnoods door een onjuiste verklaring. Als het moet, offer ik de feiten op aan de naaste.

De bijbel is daar vol van. De vroedvrouwen van Egypte; de wijzen uit het Oosten; Jezus zelf. Jezus heeft de stoelen des gerichts geëerd. Hij heeft ook geweten, dat Hij zelf in elke procedure geroepen was de waarheid aan het licht te brengen, opdat het recht zou kunnen worden gehandhaafd. Maar als Hij staat tegenover Kajafas en Pilatus, dan antwoordt Hij nog niet op de helft van de vragen; door zijn zwijgen bemoeilijkt Hij het onderzoek, saboteert Hij het rechtsgeding. Want het is allemaal doorgestoken kaart; het vonnis staat al bij voorbaat vast. Men zoekt uit zijn verklaringen munt te slaan tégen

⁴ Volz, *Mose*, 53.

Hem; de rechtsvorm staat hier in dienst van het onrecht en de willekeur. En het negende gebod gebiedt Christus dat, zoveel Hij kan, te verhinderen; daarom zwijgt Hij.

Jezus heeft zelfs eens een pertinente onwaarheid gezegd. Dat was in het geval van het dochttertje van Jairus. Het kind was werkelijk dood. Maar Jezus zegt: het is niet gestorven, maar het slaapt. Waarom deed Hij dat? Wel, ze zijn op dat ogenblik al bezig alle tekenen van verlossing die Hij doet, te verzamelen als een motief om Hem te doden. Hij kan hun niet precies meer zeggen, wat Hij doet. Alles wordt tegen Hem gebruikt. Als Hij hun de feiten zegt, dient het hun onrecht en geweld.

Dus: alle spreken mag nooit worden losgemaakt van de zin van liefde en recht.

Daarmee hangt nog iets anders samen. Want die liefde tot de naaste eist God in een bepaalde maat; in de samenleving: de naaste..... als uzelf. God zorgt dus in elk gebod, dat er een plaats blijft voor de naaste en ook voor mij. Hij wil de samenleving in vrede, zodat de naaste zijn recht krijgt en ik het mijne. Hij verbiedt me de grenzen van mijn recht te overschrijden ten koste van de naaste: immers dan verbreek ik de samenleving. Maar Hij gebiedt me de grenzen van mijn recht te verdedigen tegenover de aanvallen van de naaste; als ik dat niet doe, verbreek ik de samenleving door werkeloos toe te zien, wanneer de naaste die ondermijnt.

Daarom moet ge wel onderscheiden tussen de noodleugen en de noodweer op het terrein van het negende gebod. Noodweer hebben we bij alle geboden. In het vijfde gebod wijst God ouders en kinderen, overheden en onderdanen hun eigen plaats. Hij stelt de kinderen onder het gezag der ouders, opdat in de gehoorzaamheid hun leven zich ontplooië. Maar als de ouders de kinderen laten opgroeien voor galg en rad, wordt het tijd dat ze uit de ouderlijke macht worden ontzet. Gehoorzaamheid zou hen dan in het verderf brengen.

Bij het zesde gebod hebt ge dat ook; in het leven van de volkeren is de zelfverdediging er in de oorlog. En ook in het leven der enkele personen. Wie aangevallen wordt, verdedigt zich. En al doodt hij dan iemand, hij heeft het zesde gebod niet overtreden. Want samenleving betekent, dat er plaats is voor ons allebei, en niet voor één alleen. Die rechtsorde bescherm ik door mijn zelfverdediging. Noodweer is er op het terrein van het zevende gebod: als het huwelijk door de ene partij praktisch ontbonden wordt, mag de ander zich verweren door echtscheiding te vragen. Op het terrein van het achtste gebod: afwering van diefstal, zelfverdediging tegen oneerlijke concurrentie enz. Wie werkt heeft het recht zich te verweren tegen uitbuiting. Dat erkent iedereen.

Maar datzelfde is er ook bij het negende gebod. Ik moet in al mijn spreken het recht van de naaste verdedigen en beschermen, maar ook het recht van mezelf; en dan niet als twee tegenstrijdige belangen, maar als het gemeenschappelijke belang van ons samen in de samenleving. Dat is toch de grote wet: als één lid lijdt, lijden de andere mede. We leven slechts samen in rechtsverband. Ik moet het recht van de naaste zoeken; daarmee dien ik ook mezelf. Maar ik moet mijn recht verdedigen tegen aantasting door de ander; daarmee dien ik de naaste.

Dan is er dus een groot verschil tussen noodleugen en noodweer.

Abraham liegt tegen Abimelech, in diens nadeel, om zijn eigen hachje te redden. Jacob bedot Ezau, om de zegen te stelen. Dat is noodleugen, en de Schrift vervloekt dat. Maar als Samuël David moet zalven, en dan zegt, dat hij komt offeren, dan houdt hij Saul terug van moord en dan beschermt hij eigen leven. Dat is noodweer tegenover Saul. Hij liegt, maar niet ten nadele van Saul. Hij spreekt niet de waarheid; en toch wandelt hij in de waarheid.

Nu moet ge me dus goed begrijpen. Want omdat het niet in één formule is te zeggen, en niet een regel voor elk geval te geven is, is het gevaar voor misverstand groot.

Niemand mag zeggen: nu is het hek van de dam. Niemand ook mag zeggen: je mag wel liegen, de dominé heeft het gezegd. Want ge zult de naaste liefhebben als uzelf. Als hij u geen plaats gunt, en uw recht miskent, moogt ge niet hetzelfde doen en zijn recht

aantasten. Maar ge moet hem naar het recht terugdringen. Met gelijke munt betalen is uit den boze. Ge zult de naaste liefhebben: eerbiedig zijn recht, verdedig zijn naam en eer, zorg dat er in de samenleving een plaats blijft voor hem. Maar... als uzelf: bescherm ook uw eigen recht; anders vervalt de samenleving meteen, en gaat het leven te gronde aan rechteloosheid.

Nu dan, o mens, wat eist de Heere van u dan recht te doen, en weldadigheid lief te hebben? Weldadigheid, dat is in de Bijbel het woord voor gemeenschapsoefening. Houd u aan de afspraken, waarin de samenleving geregeld is. Houd u aan de afspraken jegens de naaste; maar verdedig als het moet die afspraken ook tegen hem. Ge kunt niet liefhebben, als ge de naaste zijn plaats niet laat. Maar ge kunt ook niet liefhebben, als ge u van uw plaats verdringen laat. Wees zonodig een "oneerlijke Griek"; maar betoon u steeds een Israëliet, in wien geen bedrog is.

Amen.

Zondag 24 Januari 1943.

ZONDAG 44

Lezen: 1 Joh. 3

Heidelbergse Catechismus Zondag 44

Psalm 138:1

Psalm 138:3

Psalm 19:4, 5, 6, 7

Psalm 139:14

113. Vraag. Wat eist van ons het tiende gebod?

Antwoord. Dat ook de minste lust of gedachte tegen enig gebod Gods in ons hart nimmermeer kome, maar dat wij ten allen tijde van ganser harte aller zonden vijand zijn en lust tot alle gerechtigheid hebben.

114. Vraag. Maar kunnen degenen, die tot God bekeerd zijn, *deze* geboden volkomenlijk houden?

Antwoord. Neen zij; maar ook de allerheiligsten, zolang als zij in dit leven zijn, hebben maar een klein beginsel dezer gehoorzaamheid; doch also, dat zij met een ernstig voornemen niet alleen naar sommige maar naar al de geboden Gods beginnen te leven.

115. Vraag. Waarom laat ons dan God also scherpelijk de tien geboden prediken, zo ze toch niemand in dit leven houden kan?

Antwoord. Eerstelijk, opdat wij ons leven lang onze zondige aard hoe langer hoe meer leren kennen, en des te begeriger zijn, om de vergeving der zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken. Daarna, opdat wij zonder ophouden ons benaastigen, en God bidden om de genade des Heiligen Geestes, opdat wij hoe langer hoe meer naar het evenbeeld Gods vernieuwd worden, totdat wij tot deze voorgestelde volkomenheid na dit leven geraken.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We moeten vanavond spreken over het tiende gebod. Het einde van de wet des Heeren.

En eigenlijk begint het nu pas. Nu pas recht. Want hier vraagt Christus van ons ons hart. Maar Hij vraagt dat hart bij het volbrengen van de ganse wet, van al de geboden. Niet maar van een énkél. "Dat ook de minste lust of gedachte tegen énkig gebod Gods in ons hart nimmermeer kome". Zo scherp laat God ons nu al de tien geboden prediken.

Het tiende gebod is dus in deze rij wel het laatste. Maar het wordt nu het eerste: God vraagt van ons niet dit of dat, maar hij zegt: mijn zoon, geef mij uw hart.

En ik kan dus vanavond niet met een zucht van verlichting zeggen: nu hebben we 't weer gehad voor een heel jaar; nu is de wetsprediking weer achter de rug. Want als God het laatste gebod spreekt, dan laat Hij me opnieuw beginnen bij het eerste, en nu pas recht: geef mij uw hart. Hij komt nu pas met de ganse wet op me af, en ik kan Hem niet ontwijken meer. Nu wordt het zo ontzaglijk scherp. Nu pas ga ik begrijpen: dit is bij mensen onmogelijk. Niemand kan ze in dit leven houden.

Inderdaad, geliefden! God is groot. Groot als wetgever ook. Wie op aarde wetten geeft, is bij het laatste artikel van zijn wetboek toch nooit gereed. Hij heeft sommige omstandigheden niet voorzien, hij heeft bepaalde mogelijkheden vergeten, hij heeft de slimmigheid van advocaten en wetsontduikers altijd weer onderschat. En hij gaat wijzigen, hij gaat aanvullen: als hij begint met tien bepalingen, zijn 't er straks twintig, en over een tijd honderd. Zijn wetboek wordt al dikker, zo dik dat hij er zelf niet meer uit wijs kan worden. En dan is het nóg niet volledig. Maar God is groot. Hij begint met het eerste, Hij komt tot het tiende. Maar het tiende mondt direct weer uit in het eerste. Er is geen hiaat, er zijn geen leemten. Als Hij zijn laatste woord zegt, dan zegt Hij opnieuw het eerste: niemand ontsnapt aan Hem. En vooral: als Hij het laatste gebod spreekt, dan laadt Hij al de eerste met de oneindige kracht van Zijn souvereine majesteit. Nu is er geen enkel gebod onschuldig meer, nu is er geen enkel artikel bijkomstig: elk gebod is nu geladen met de hoogspanning van het absolute: geef mij uw hart.

Hij vraagt de volkomenheid, en niemand kan die geven.

Hij vraagt de vervulling der wet, en de allerheiligste zegt: ik sta nog maar aan het begin. Daarom zegt Psalm 76: Gij, vrees'lijk zijt Gij in 't gericht. Wie zal bestaan voor Uw gezicht? Wat kunnen we anders doen dan ons verbergen? Dan vluchten voor deze God, die het hart vraagt?

Maar Psalm 76 is een wonderlijke psalm: "Als God ter hoge vierschaar steeg...". We zouden zeggen: dan is 't uit; dan vergaan we allen; dan gaat zelfs de allerheiligste uit in verdoemenis. Maar Psalm 76 zegt: Als God ter hoge vierschaar steeg, 't zachtmoedig volk verlossing kreeg. Als God de absolute wet uitvaardigt, en straks daarnaar richten gaat, dan is dat onze volkomen verlossing. Want Hij is rechtvaardig, maar Hij spreekt daarom vrij wie uit 't geloof van Jezus is.

Want vergeet dat niet: de God van het tiende gebod is de God en Vader van onze Heere Jezus Christus. 't Is toch altijd Jezus Christus die de wet ons leert en predikt; en Hij doet dat toch tot onze volkomen verlossing? Ook als Hij dit tiende gebod ons stelt, blijft Zijn naam toch Jezus, d.i. Zaligmaker?

Want het gaat hier over de dankbaarheid die God van ons vordert. Maar die dankbaarheid is niet een nieuw stuk, los naast dat der verlossing; neen in de dankbaarheid voltooit Christus onze verlossing. Niet wij zijn het die een tegenprestatie leveren aan God; niet wij zijn het die goede werken doen. Christus is het die ze in ons werkt. Want hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof in de Zoon Gods. En dus komen we ook in het tiende gebod weer terecht bij die grootse Zondag 32. Waarom moeten wij goede werken doen? Daarom, dat *Christus*, nadat Hij ons met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, ons ook door zijn Heilige Geest tot zijn evenbeeld vernieuwt, opdat wij ons met ons ganse leven Gode dankbaar voor Zijn weldaden

bewijzen.

Waarom moet ik Gode de dankbaarheid van mijn ganse hart bewijzen? Daarom dat Christus me niet slechts *in het hart* verlost door zijn bloed, maar me ook door Zijn Geest vernieuwt naar zijn evenbeeld *in 't hart*: daarom dat Hij mijn hart gelijkvormig maakt aan zijn eigen zuivere hart, zodat ik wil wat Hij wil. En wij verkondigen u dus vanavond niet uzelf, maar Jezus Christus de Heere, die mij brengt tot de lofzang in Geest en waarheid: 'k zal met mijn ganse hart uw eer vermelden, Heer, U dank bewijzen. Loof, loof de Heer, mijn hart en ziel en alle krachten. Och, of nu al wat in mij is, Hem prees

Wij verkondigen u dus *Christus als volkomen Zaligmaker, omdat Hij het hart van me vraagt*. Hij vraagt mijn hart van mij:

1. opdat ik mijn hart zou offeren aan God.
2. opdat ikzelf mijn hart zou verzekeren voor Hem.
3. opdat ik mijn hart zou geven aan de naaste.

1. Wat eist van ons het tiende gebod? Dat ook de minste lust of gedachte tegen enig gebod Gods in ons hart nimmermeer kome, en wij lust tot alle gerechtigheid hebben.

Inderdaad, nu wordt de ganse wet wel heel absoluut.

Want nu staat het er niet maar negatief: niet de minste lust of gedachte tegen enig gebod Gods... Zelfs dat is al onmogelijk. Niet de minste lust... Dat betekent dus: dat ik zelfs niet de geringste twijfel mag koesteren; dat ik aan de onzuivere eredienst niet eens mag denken; dat er zelfs geen zweem van gebrek aan eerbied jegens Gods naam mag zijn; dat ik nooit eens één keertje geen zin mag hebben om naar de kerk te gaan; dat er in mijn hart nooit mag zijn een kiem van opstandigheid en liefdeloosheid en onkuisheid en jalouzie...

Nietwaar? Dit ene is al meer dan genoeg. Hiermee valt de deur der hope voor ons in 't slot. Want arglistig is mijn hart, ja dodelijk, meer dan enig ding. De zondige begeerte is er al, voor ik 't goed en wel weet.

Maar dan staat daar het positieve nog naast: lust tot alle gerechtigheid. Dan gaat ge dus de geboden maar langs: dit betekent dat ik zal zijn vol des geloofs en des Heiligen Geestes; dat in mijn hart de zuivere wierook brandt; dat ik de Naam Gods heilig; dat mijn hart getuigt: hoe branden mijn genegenheên om 's Heeren voorhof in te treên, 't Is niet maar, dat ik aan revolutie niet denk, maar dat ik het gezag in de wereld hooghoud als dat van de Gezalfde des Heeren. Aan een moord heb ik nog nooit gedacht. Maar ik moet lust hebben tot alle gerechtigheid: ik moet de naaste liefhebben als mezelf. Niet maar correct, doch overigens onverschillig naast hem leven, maar hem zoeken met mijn ganse hart. Ik mag niet maar aan andere vrouwen niet denken, maar ik moet mijn vrouw zo liefhebben, als Christus de gemeente heeft liefgehad.

Doch wie is daartoe bekwaam?

Daar mag in mijn hart geen sleur zijn, geen formalisme, geen veruitwendiging in de dienst van God: 't moet alles zijn Geest en waarheid... En de naaste: ik mag niet tegen hem zijn, ik mag toch ook niet onverschillig voor hem zijn, ik moet hem vurig liefhebben uit een rein hart. Ik kom dus niet klaar met vormelijke beleefdheid, met goede manieren niet, met een correcte bejegening niet, met nette woorden niet. God zegt: mijn zoon, geef de naaste uw hart. In elk woord, in elk gebaar, in elke groet moet mijn hart het zijne zoeken.

Maar als 't gebod zo tot ons komt, hoe kan de Rechter en Wetgever dan heten Jezus, d.i. Zaligmaker? Hij heeft Zijn bloed voor mij gestort, ik weet het wel. Hij heeft nu recht op mijn hart, ik weet het wel. Maar ik kan het Hem niet geven. Hij vraagt van mij wat ik niet doen kan.

En ik zou bij het tiende gebod wanhopig worden, als 't betekende, dat ik nu moest

beginnen. Als 't betekende, dat na Golgotha het woord nu aan mij is, en dat de liefde nú eens van mijn kant moet komen. Doch, als het dat betekenen zou, dan loopt de verlossing op Golgotha dood. Dan heeft het kruis geen effect. Want ik kom nooit uit mezelf in beweging. Ik word niet verlost, tenzij Christus het alleen doet. Tenzij Hij het geheel doet.

Maar Hij is een volkomen Zaligmaker. Hij blijft bij Golgotha niet staan, maar Hij komt van de Goede Vrijdag tot Pasen en Pinksteren. Hebben we 't niet verleden Zondag gehoord: dat Hij ons vernieuwt door zijn Geest? Hij schrijft de wet in ons hart. Ook dit tiende gebod. Hij vraagt het hart. Maar Hij beweegt zelf door de Geest me ertoe het te geven. Hij maakte van mijn binnenste een tempel van de Geest.

En nu gebeurt het wonder: Hij vraagt mijn hart, en ik ga het Hem werkelijk geven. Dat doe ik niet, omdat ik zo vroom ben en zo dankbaar. Maar ik doe het, omdat Hij Jezus, Zaligmaker, is. Ik doe het, niet maar omdat Hij me verlost, maar: dóórdát Hij me daartoe verlost.

Dat ik mijn hart aan God geef, ach neen, daar zit van mijn kant niets bijzonders in. Daar behoef ik werkelijk niet prat op te gaan. Maar daar zit het wonder van de verlossing in Christus in. Ik offer mijn hart aan God, en toch niet ik, want Christus leeft in mij. En Hij doet dat in mij.

Maar nu gebeurt het, nu kan ik het, nu wil ik het: 'k ga met mijn ganse hart uw eer vermelden Heer. Dat eerste gebod is me veel te zwaar: de enig ware God recht kennen, aanhangen, betrouwen, liefhebben van ganser harte. En toch, Heere, ge weet, dat ik u liefheb. Gij hebt zelf mijn hart bewogen. 't Is zulk een wonder: ik kniel voor u in 't huis dat Gij U hebt gesticht. Mijn hart wilde 't niet, mijn knieën wilden 't niet. En toch lig ik hier geknield. Want Gij zijt Jezus, de Zaligmaker. Gij hebt me op de knielbank gebracht. Als de bijbel opengaat, ja zelfs als ik buiten loop met m'n kinderen, och, dan moet het er uit: O Heere, onze Heere, hoe heerlijk is uw Naam op de ganse aarde. Dat is niet omdat ik zo vroom ben, maar Gij hebt mij gegeven de zalving van de Heilige. Als de Zondag komt, ik begrijp het niet: maar mijn hart springt dan in me op. Ik ga de rustdag wijden met psalmen tot Gods eer. Dat komt niet van mij. Neen, Gij hebt door uw vermogen, o Heere, mijn hart verheugd. Ik zal verrukt van vreugde uw grote daan verhogen.

En zo bij alle geboden: ik geef Hem mijn hart.

Ik doe het, want ik kan het en ik wil het. Hij brengt me daartoe.

Neen, dan vergeet ik vraag 114 niet: kan het werkelijk?

Het tiende gebod vraagt de volkomenheid. Dan is antwoord 114 wel somber. Want daar wordt de werkelijkheid geconstateerd: wie tot God bekeerd zijn, kunnen zijn gebod niet volkomen houden. De allerheiligsten hebben nog maar een klein beginsel van de gevraagde gehoorzaamheid. Ze hebben wel een ernstig voornemen, maar 't leven naar Gods geboden blijft nog slechts een begin.

Dat is weer heel de verschrikkelijke werkelijkheid van Rom. 7: 't goede dat ik wil, dat doe ik niet. Daar is een begin, maar nooit en nergens de volkomenheid. Daar is een voornemen dat toch nooit werkelijkheid wordt. Tegenover 't kunnen staat toch altijd weer het niet-kunnen; tegenover 't willen het niet-willen. Dat weet ge ook wel uit uw eigen leven. En die twee staan nog niet eens in evenwicht. 't Beginsel der gehoorzaamheid is uiterst klein, nog bij de allerheiligsten. 't Is nog maar miniem. En daartegenover staat heel die werkelijkheid van een massieve en massale ongehoorzaamheid. Daar zijn werkingen des Geestes, maar het vlees begeert daartegenin. Krachten van boven stort Christus in ons uit, maar daartegenover staan nog die krachten van beneden, en ze hebben de overmacht.

En dat moet ge dan voor ogen hebben bij het tiende gebod: God vraagt de overwinning van het vlees door de Geest. Maar de werkelijkheid van dit leven blijft tot de laatste seconde de gedurige overwinning van het vlees.

Dan is 't werkelijk geen academische vraag meer, maar een levenskwestie: waarom laat God ons dan zo scherp de tien geboden prediken? Hij eist het absolute, en wij kunnen nooit meer dan een klein beginsel tonen. Moeten we dan toch maar niet voor Hem vluchten? Als toch de nieuwe mens dagelijks de nederlaag lijdt in de strijd met de oude mens, als de eerstelingen des Geestes toch telkens weer overwoekerd worden door de begeerte van het vlees, is het dan toch eigenlijk niet hopeloos? En waarom laat God dan zo scherp zijn wet ons prediken?

Doch nu moet ge luisteren. Christus is een volkomen Zaligmaker. Hij voltooit onze verlossing door die scherpe wetsprediking. Want, zo staat hier, Hij zegt het niet om ons van Hem weg te drijven. Met het tiende gebod drijft God ons telkens weer naar Christus terug. Hij zegt dit, opdat we onze zondige aard kennende des te begeriger de gerechtigheid in Christus zoeken.

En dus is deze scherpe wetsprediking de blijde boodschap voor ons allen. God wil ons bij Christus houden. Is Hij niet werkelijk Jezus, de Zaligmaker? Want uit mezelf blijf ik bij Hem niet. Er komt niets van me terecht, als Hij me niet bij de verworven verlossing beschut en bewaart. En als de krachten van de Geest in mijn hart ontmoeten de tegenkrachten van het vlees, en als ik voor de zoveelste maal de nederlaag lijd, dan komt Christus naar me toe met zijn scherpe wet. Maar juist omdat die wet zo onmogelijk scherp is, heb ik maar één plaats meer: bij Jezus Christus. Als ik, die tot de overwinning geroepen word door het tiende gebod, dan elk uur weer de nederlaag lijd, wien heb ik dan anders dan Hem, die mijn overwinning is? Hij vraagt van de gevallenen, dat ze niet zullen vallen, Hij vraagt van de beginnelingen de volkomenheid. God zij geloofd! Nu kan ik nooit op mezelf blijven staan, nooit op eigen benen proberen te staan. Na het tiende gebod is er maar één uitweg meer:

Heer, waar dan heen?
Tot U alleen.
Gij zult ons niet verstoten.

God zij geloofd. Hij vraagt wat ik niet doen kan. Nu moet ik naar Christus toe. Dat is mijn verlossing.

Wat zijn we nu al een eind Zondag 4 voorbij. Ja, ja, maar dat komt omdat we sinds Zondag 4 alles hebben gehoord van Jezus Christus. Zondag 4 snijdt ook aan die vraag van het niet-kunnen. Doet God de mens geen onrecht, als Hij in zijn wet van hem eist, wat hij niet doen kan? Toen werd wel ontkennend geantwoord. Maar toen werd toch nog de vraag overwogen, of 't geen onrecht was van God. Maar nu is mij heel de rijkdom van Christus verkondigd. En nu komt weer die kwestie: God eist wat ik niet doen kan. Maar hier in Zondag 44 stijgt de Catechismus triomferend uit boven de probleemstelling van Zondag 4. Is 't onrecht van God? Dat zij verre! 't Is zijn verlossing. Hij eist wat ik niet doen kan. Maar Hij doet dat om me bij Christus te houden. Hij jaagt me door dit gebod rusteloos op. Hij drijft me uit tot het gebed om de Geest, en als ik die Geest ontvangen heb, dan word ik toch hoe langer hoe meer vernieuwd. En ik ga toch weer verder op de weg naar de voorgestelde volkomenheid. God zij geloofd: Hij jaagt me weer op. Hij laat me niet bij de pakken neer zitten. Maar Hij lokt me met het vooruitzicht: straks zal ik volmaakt Hem dienen. Ik weet, dat ik het doel bereik. God brengt mijn trage voeten door de wet weer in beweging. Geloofd zij de God van het tiende gebod: Hij verkondigt mij m'n zondige aard, om me maar bij Christus te houden. Hij verkondigt me mijn machteloosheid, opdat ik om de krachten des Geestes zou bidden. Hij zegt me, dat ik nog maar aan het begin sta, opdat ik het eindpunt zou halen. Hij maakt me niet moedeloos, maar Hij vermenigvuldigt de sterkte dien die geen krachten heeft. Ik ben nog ver van huis, maar God zegt het alleen opdat ik te harder zou lopen. Maar zo houdt Hij me in beweging. Hij vraagt elke dag opnieuw mijn hart, Hij predikt zo scherp mogelijk de wet. Ja, maar deze prediking is toch het zaad der wedergeboorte en de spijs der ziel. Wat Hij door de belofte in mij begon, daaraan werkt Hij voort door vermaningen en bedreigingen. Hij zegt, dat ik nog maar een beginneling ben. Maar door het te zeggen stuwt Hij me alweer een stap verder. 't Is een lange weg, maar het tiende

gebod is mijn spijze. Ik weet, dat ik tot de voorgestelde volkomenheid na dit leven zal geraken, want mijn God brengt me er, de God van het tiende gebod. En zo bereidt Hij zichzelf dagelijks meer de offerande van mijn hart.

2. En zo verzekeren we ook zelf onze harten voor Hem.

Want ge weet dat wel: Christus vernieuwt ons door zijn Geest, opdat elk bij zichzelf als uit de vruchten van zijn geloof verzekerd zou zijn.

Ons hart is onrustig in ons. Door de zonde heeft het zijn houvast verloren. Doch Christus Jezus is in de wereld gekomen, en stortte zijn bloed voor ons. Hij is mijns harten vrede. Door zijn kruis vervult Hij mij met een vrede die mijn hart bewaart.

Maar tegenover die rustigmakende kracht van Christus' bloed staat altijd in dit leven de onrustigmakende kracht der zonde. En Christus wil me volkomen rustig maken. Daarom zegt Hij in het tiende gebod: mijn zoon, geef mij uw hart. En als we dat doen, dan verzekeren we onze harten voor Hem. Johannes zegt dat zo prachtig: we verzekeren onze harten voor Hem, juist in het doen van goede werken. We hebben dan vrijmoedigheid tot God in al ons bidden.

Doch het gebod is absoluut, en onze werken zijn betrekkelijk. De wet is volmaakt, maar de gehoorzaamheid der allerheiligsten is nog slechts een klein beginsel. Ons hart is nog niet verenigd tot de vrees van Gods Naam. Daar zijn uitgangen des harten tot God; dat maakt het hart rustig en zeker. Maar daar zijn ook uitgangen des harten tot het kwade. En dan veroordeelt ons ons hart. En tot dat tussen rust en onrust slingerende hart komt God nu met zijn wet. En Hij laat die wet zo scherp prediken. Hij drijft me tot de onrust.

En deze scherpe prediking zou ons voorgoed in de onrust werpen, als ze niet kwam van de God en Vader van onze Heere Jezus Christus. D.w.z. God maakt ons hart onrustig door de wet, opdat we toch telkens weer de rust bij Christus zouden zoeken.

Geliefden, geloofd zij de onrustigmakende God van het tiende gebod. Ziet, hoe Hij ons drijft met alle kracht in de armen van Christus. Hij brengt ons in de rust.

Want ja, ons hart veroordeelt ons, 't wordt onrustiger dan ooit, als God scherp laat preken. Maar — het is weer Johannes die het zegt — God is meerder dan ons hart. Want Hij veroordeelt, opdat Hij ons vrij zou spreken, en ons zou vernieuwen door de Geest. Hij maakt onrustig alleen maar opdat we tot zijn rust zouden ingaan.

Ziet, hoe grote gave Hij ons gaf in het tiende gebod. Mijn hart veroordeelt me nu, luider dan ooit. Maar het einde van deze onrust is de voorgestelde volkomenheid na dit leven, de rust die er overblijft voor het volk van God.

3. Inderdaad, Christus is hier onze volkomen Zaligmaker. Hij leert me m'n hart aan de naaste geven.

Hij laat scherp de wet prediken: ik mag geen enkele lust of gedachte tegen de naaste koesteren. Ik moet hem mijn hart volledig geven.

Nu zie ik de grote ellende van ons leven. We spreken nette woorden tot de naaste, maar ons hart houdt zich ver van hem. We spreken vrome wensen, maar wat geeft het, als ons hart gesloten is?

O, als we maar weer buigen konden voor het tiende gebod. Konden we dat maar eens voor één enkel uur in de kerk: we zouden elkaar terstond weer vinden. Maar wij zijn zo formeel correct, en toch zo harteloos vaak, zo cynisch. We kunnen elkaar niet meer verstaan, omdat we 't hart aan elkaar onttrokken hebben. Een klein beginsel der gehoorzaamheid, inderdaad.

Maar 't gebod is absoluut: Mijne kinderkens laat ons niet liefhebben met het woord, met de tong. Geeft elkaar uw hart.

En nu ligt daar de afgrond van ons leven bloot: dat kunnen de allerheiligsten nog maar in beginsel. 't Voornemen is er wel, maar 't lukt nog zo slecht.

Is er nog hoop, dat het anders wordt? Wij komen er niet uit. En ons stugge hart brengt er ons niet uit. Maar God laat scherp zijn wet ons prediken. Waarom? Opdat deze heiligen, die nog zo gruwelijk onheilig zijn, weer tot Christus zouden komen. Wij moeten met al onze liefdeloosheid weer naar Christus toe. Met ons elkaar-niet-meer-kunnen-begrijpen, met ons elkaar-niet-meer-willen-verstaan. Maar de wet jaagt ons, ons allen, in de armen van Christus. Doch dan gebeurt het toch weer: dan worden we toch weer vernieuwd, en we gaan weer op weg naar de voorgestelde volkomenheid.

En nu ik zie, hoe absoluut de wet is, nu kan ik 't verstaan: het einde der wet is Christus tot rechtvaardigheid een iegelijk die gelooft. Christus, volkomen Zaligmaker, juist omdat Hij de wet zo scherp predikt. Och, of nu al wat in mij is, Hem prees!

Amen.

Zondag 4 Juni 1944.

ZONDAG 45

Lezen: Lucas 11:1-13

Heidelbergse Catechismus Zondag 45

Psalm 26:8

Psalm 26:12

Psalm 141:1, 2, 3, 9

Psalm 27:5

Psalm 145:6

116. Vraag. Waarom is het gebed de Christenen van node?

Antwoord. Daarom dat het het voornaamste stuk der dankbaarheid is, welke God van ons vordert, en dat God zijn genade en de Heilige Geest alleen aan diegenen geven wil, die Hem met hartelijke zuchten zonder ophouden daarom bidden en daarvoor danken.

117. Vraag. Wat behoort tot zulk een gebed, dat Gode aan genaam is en van Hem verhoord wordt?

Antwoord. Eerstelijk, dat wij alleen de enige ware God, die zich in zijn Woord ons geopenbaard heeft, om al hetgene dat Hij ons geboden heeft te bidden, van harte aanroepen. Ten andere dat wij onze nood en ellendigheid recht en grondig kennen, opdat wij ons voor het aangezicht zijner majesteit verootmoedigen. Ten derde, dat wij deze vaste grond hebben, dat Hij ons gebed, niettegenstaande wij zulks onwaardig zijn om des Heeren Christus' wille zekerlijk wil verhoren, gelijk Hij ons in zijn Woord beloofd heeft.

118. Vraag. Wat heeft ons God bevolen van Hem te bidden?

Antwoord. Alle geestelijke en lichamelijke nooddrift welke de Heere Christus begrepen heeft in het gebed, dat Hij ons zelf geleerd heeft.

119. Vraag. Hoe luidt dat gebed?

Antwoord. *Onze Vader, die in de hemelen zijt;*

- 1. Uw Naam worde geheiligd.*
 - 2. Uw Koninkrijk kome.*
 - 3. Uw wil geschiedde, gelijk in de hemel, alzo ook op de aarde.*
 - 4. Geef ons heden ons dagelijks brood.*
 - 5. En vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.*
 - 6. En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.*
- Want uw is het Koninkrijk, en de kracht, en de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.*

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We beginnen vanavond aan de Zondagen die handelen van het gebed; en in de komende weken zal daarvoor geregeld worden gepreekt.

Dat is al dadelijk iets waarover we eens moeten nadenken, dat over het gebed wordt gepreekt. Kan dat eigenlijk wel? Is een preek over het gebed niet in strijd met de aard van het gebed?

Want ge weet allen, wat bidden is. Bidden is: dat je je ziel uitstort voor de Heere. Bidden, dat is dat allerteerste, het allerintiemste uit ons leven. Wie bidt, gaat in tot de innigste gemeenschap met zijn God. Als je werkelijk bidt, dan is heel je ziel bewogen; dan komen we bij God om onze ziel eens voor Hem leeg te gieten.

Maar nu ligt daar de Catechismus, en die wil over het gebed eens breed redeneren. En nu komt daar een dominé om over dit tere werk des harten eens verstandelijk te praten. Maakt dat verstandelijk spreken over het gebed niet alles stuk? Zo, dat we straks misschien heel goed over het gebed een referaat kunnen houden, maar niet meer kunnen bidden, omdat ons critische verstand, ons alles-ontledend denken het gebed zelf in de zenuw heeft aangetast, en daarmee het waarachtige gebed vermoord?

Ge denkt aan uw schooljaren. Dan had ge een prachtige bloem, die ge moest ontleden en determineren. En met een pincet rafelden we zo'n bloem uit elkaar. Als we klaar waren, wisten we precies alles van meeldraden en stamper, we hadden de kelk losgepeuterd van de bloem; en we konden dan zeggen: zo zit het in elkaar. Maar terwijl we er dan alles van wisten, hoe het in elkaar zat, konden we toch nooit de bloem weer terugkrijgen en in elkaar zetten. We hadden wat schamele resten, wat uiteengereten vezeltjes voor ons liggen maar we hadden geen bloem meer die bloeide en geurde en verrukte door vormenpracht en kleurenrijkdom. De bloem zelf was bij de ontleding verdwenen.

Maar dreigt datzelfde gevaar nu niet bij het gebed? Dat de Catechismus en de dominé die erover preekt, heel verstandelijk en scherpzinnig dit alles ontleden, maar het gebed zelf versterft? Dat we koel en critisch alles uit elkaar pluizen, maar de wierook van het gebed niet meer geurt in ons leven?

Een dichter heeft eens gebeden: Bewaar ons voor het helse splinteren van de geest. Nu zeggen wij: ja, die man heeft begrepen het dodelijk gevaar van ons denken. Bewaar ons voor het splinteren van de geest, dat helse scherpe denken, dat in de preek alles uiteenrafelt, maar meteen alles vernielt. We willen geen referaat over het gebed; we willen bidden leren. O, laat ons gebed openbloeien en geuren, zoals de bloemen geuren en bloeien. Ons gebed worde gesteld als reukwerk voor uw aangezicht, de opheffing mijner handen als het avondoffer.

Ja, geliefden, het lijkt alles erg mooi; het is zo uiterst verleidelijk, ook voor gereformeerden, om een trap te geven tegen het verstand, en het spontane gevoel te vertroetelen. Maar ik ken een groot bidder uit de Heilige Schrift. De man die dagelijks in zijn gebed zijn smekingen opzond voor de gemeenten; die het gebed met blijdschap deed, te allen tijde dankende in de Geest. Ik ken een man die gebeden, smekingen, voorbiddingen, dankzeggingen deed voor alle mensen, voor koningen en allen die in hoogheid waren; ik ken een man die opklom tot de hoogte der aanbidding: uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen; Hem zij de heerlijkheid tot in alle eeuwigheid. Als er toch één mens was die begeerde, dat zijn gebed zou zijn als reukwerk, die de opheffing zijner handen maakte tot een avond-offer, dan was het wel Paulus. Maar deze mens, die wist wat bidden was, heeft de Corinthiërs eens stevig onder handen genomen over hun bidden. Die Corinthiërs waren de mensen van het spontane, warme gevoel; die wel in sommige dingen van hun leven de kennis prezen, maar even makkelijk het verstand op andere punten zijn congé gaven. Die Corinthiërs wilden van het verstand niet weten, als ze gingen bidden. Ze wilden bidden uit de volheid van de Geest, van hun gemoed; al was het dan niet in verstaanbare klanken, al had hun denken dan over het gebed geen controle meer, dat was niet erg. Dat was juist nodig, dat was pas het rechte

bidden, wanneer ze onbeheerst en ongecontroleerd hun geest uitstortten voor de Heere. Maar Paulus zei: ik zal wel met de geest bidden, maar ik zal ook met het verstand bidden. Ik wil liever vijf woorden spreken met mijn verstand, dan duizend in een vreemde taal; liever vijf woorden met de grootste nuchterheid, dan duizend in verrukking van zinnen. Broeders, wordt geen kinderen in het verstand, maar wordt kinderen in de boosheid en wordt in het verstand volwassen.

Moet het denken in de kerk worden onderdrukt? Moet, als het tot bidden komt, het verstand zwijgen, opdat de weg vrijkome voor de bruisende extase van het gevoel? Neen, wordt in het verstand volwassen; uw gevoel mag zich ontplooien, maar geeft tegelijkertijd aan uw verstand ruim baan. Wordt in het verstand volwassen, ook als ge bidt. Weest dan niet als kinderen, die in hun enthousiasme struikelen over hun woorden, omdat hun verstand het niet kan bijhouden. Want het gevaar voor uw gebed zit nooit in het verstand, maar altijd in de boosheid. Onderdruk, als ge bidt, uw verstand niet; bestrijd slechts de bóósheid van uw denken, en evenzeer de boosheid van uw gevoel.

Een preek is niet slecht, omdat hij helder is doorgedacht en de dominé worstelt om de rijkdom van Gods waarheid duidelijk te zeggen. Een preek is wel slecht, wanneer hij driipt van gemoedelijkheid, maar niet de klare inhoud van de tekst doorgeeft.

O neen, het gaat in de preek niet om de anatomische les. Maar het gaat er wel om, dat de waarheid zo scherp mogelijk wordt gescheiden van de leugen, die soms suikerzoet is van dierbaarheid. 't Gaat er nooit om, de dingen stuk te rafelen en u met de scherven van de bijbel naar huis te laten gaan. Maar 't gaat er wel om, dat ge precies weet, welke de goede en welbehaaglijke en volmaakte wil Gods is.

Nietwaar? Straks in het voorjaar wilt ge bloemen hebben, hyacinthen en tulpen. Maar daarom zoudt ge het niet verdragen, dat uw tuinman geen bollen onderscheiden kon, zodat ge straks inplaats van zoetgeurende hyacinthen kwalijkriekende uien in uw tuin zoudt hebben. En als ge wierook gaat branden, moet ge wierook kunnen onderscheiden; anders is straks uw huis vervuld van stank.

En nu het gebed. Mijn gebed worde gesteld als reukwerk voor uw aangezicht. Inderdaad, maar daarom moet ik weten, wat ik bidden moet, opdat er geen stank opstijge in de neus des Heeren. De opheffing mijner handen zij als het avondoffer. Maar als ik aan het altaar sta, moet ik mijn ogen scherp open hebben en mijn verstand er heel goed bij houden; het offer moet volkomen zijn, anders is het de Heere een gruwel. Ik moet toezien, dat ik geen vreemd vuur breng op Gods altaar, anders zal Hij me doden, erger dan Hij het eens deed met Nadab en Abihu. En daarom gaan we de tempel binnen met een warm hart, maar tegelijk met een koel hoofd; ik wil met de geest bidden, maar ik wil ook met het verstand bidden; als ik mijn verstand er niet bij heb, ontaardt mijn gebed tot een vloek. Het gebed ook is een deel van de rédelijke godsdienst. En opdat we ook ten aanzien van het gebed volwassen zouden worden in het verstand, en kinderen in de boosheid, daarom laat God ons heden zo scherp prediken zijn gebod voor ons gebed.

Het gebed van de Christen.

1. de noodzakelijkheid.
2. de vereisten.
3. de inhoud.

1. De Catechismus begint met de vraag, waarom het gebed de Christen van node is. We zouden kunnen vragen: moeten we daarover nog lang praten? Dat weten we toch allang, dat het gebed nodig is, en waaróm het nodig is?

Ga die vraag maar eens stellen, en ge hebt onmiddellijk het antwoord. Waarom bidden? Wel, bidden is een vanzelfsheid. Je doet het, omdat je hart je ertoe dringt. Je bidt, omdat je het niet laten kunt. Bidden, dat is het meest natuurlijke dat er bestaat. En bij dingen die vanzelf spreken, vraag je niet, waarom ze nodig zijn.

We hebben van die beruchte spreekwoorden. B.v.: waar het hart vol van is, daar loopt

de mond van over. Of ook dat andere: nood leert bidden. Zo zien we het gebed toch ook? Als je hart boordevol is van vreugde of van verdriet, dan breekt dat naar buiten; dat kun je dan niet meer verkroppen. De spanning van binnen is zo groot, dat ze zich vanzelf een uitweg zoekt. Vooral als we het zo moeilijk hebben als vandaag. Wat hebben we niet een zorgen, een nood! Je leest het op het gezicht van iedereen; en zodra je bij elkaar bent, spreek je erover; en zodra je alleen bent, schreeuwt je ziel tot God. Niemand kan dit voor zichzelf verwerken; het is er al uit, voordat je eraan denkt; het moet eenvoudig naar buiten toe.

Als een dier honger heeft, dan loeit het of het balkt; als een mens pijn heeft, dan kreunt hij. Niemand vraagt, waarom het nodig is te kreunen; je kunt het eenvoudig niet laten. En als daar een mens in nood is, dan roept hij om hulp tot de mensen; en als mensen hem niet kunnen helpen, dan zegt hij: God. Vraagt ge, waarom het hem nodig is tot God te roepen? Maar hij doet het immers vanzelf; niet omdat hij of een ander het nodig acht, maar omdat hij het eenvoudig niet laten kan. Nood leert bidden; de grootste vloeker is dan zo schamel, dat hij het uitschreeuwen moet.

Geliefden, het is allemaal waar. Een koe loeit van honger, en een hond jankt, en een mens kreunt, en een vloeker zucht tot God, en het gaat allemaal vanzelf. Maar juist daarom is het geen bidden. Want de nood kan inderdaad veel: de ellende kan me verbrijzelen en grondig breken en alles in mijn ziel in elkaar rammeien; de nood kan de wateren van mijn ziel zo hevig beroeren, dat ze loeiend naar buiten breken; maar de nood maakt niet één vloek tot gebed, want bidden, dat leren we alleen bij God. De nood kan de vorm van mijn vloek veranderen, omdat hij mijn kracht verpulvert tot machteloosheid, en mijn hoogmoed verteert tot vertwijfeling. Daarom kan hij de trotse vloek verkeren in een kreet van wanhoop, maar nooit die vloek veranderen in ootmoedig gebed. Want bekéren, dat doet de nood er niet één; anders zou zeker vandaag de ganse wereld bidden; maar nu zuchten ze of brullen ze, maar het vloeken leren ze niet af door de nood.

Ge kunt dit ook van een andere kant benaderen. De ene mens verzekert, dat bidden natuurlijk is, dat het even vanzelf gaat als het kreunen van een dier, dat het even spontaan is als het bloeien van rozen. Maar de andere mens verzekert even nadrukkelijk, dat bidden de grootste dwaasheid is, dat het het meest onnatuurlijke is, dat het derhalve helemaal niet nodig is. Ge kent dat verhaal. Men zegt: ge hoeft niet te bidden; God weet immers alles reeds? Ge hoeft niet te bidden, want Gods raad is toch onveranderlijk, en ge kunt met uw mooiste gebed toch niets van Hem gedaan krijgen, als Hij het niet wil; als Hij zijn hart en zijn handen gesloten houdt, hoe zouden uw woorden die kunnen openen? Dat is juist anders: bidden is zinloos, bidden is vruchteloos. Het is niet nodig. De één zegt: mijn mond gaat vanzelf open; ik kan het niet laten; de ander zegt: ik houd mijn mond dicht; het heeft toch geen zin en ik bereik er niets mee. De één zegt: het gaat vanzelf, en de ander: het is volmaakt overbodig. Doch beiden spreken ze in tegen het Woord van Hem die zegt: zoek door gebeën met ernst mijn aangezicht. Ze gaan in ook tegen de kerk, die belijdt, dat God het van ons vordert.

Hij vordert het, als acte van opzettelijke dankbaarheid; d.w.z. het gaat niet vanzelf. Hij vordert het; dat wil ook zeggen: het is niet overbodig.

Want ge moet eens zien, hoe prachtig de belijdenis zich richt tegen die beide ketterijen. Daar is een mens die zegt: het komt vanzelf. Wat? zegt de Catechismus, komt het gebed vanzelf? Maar het is het voornaamste stuk der dankbaarheid. En dankbaarheid komt nooit vanzelf. Dankbaarheid is slechts daar, waar we uit al onze ellende door Christus verlost zijn. Dankbaarheid komt niet op uit de natuurlijke mens; de bron van het gebed is bij de mens verstopt, en die wordt pas opengebroken door de genade die in Jezus Christus is, en anders niet. Nood leert bidden? Neen, alleen de verlossing leert bidden! Wordt de mens tot het gebed gedreven, omdat hij zo ellendig is? Maar hij bidt slechts waarlijk uit dankbaarheid, omdat hij in Christus met goederen is vervuld!

Wie is het die bidden kan? De mens die door de nood is uitgekleeft en leeggemaakt? Neen, maar die mens wiens nood in heerlijkheid is vervuld in Christus Jezus. Niet de

mens die door de ellende is neergeslagen, maar die door God op zijn voeten is gezet.

Bidden, dat is allereerst danken. O God, ik was blind, maar nu zie ik. O God, ik was arm, maar Gij hebt mij rijk gemaakt. O God, ik was verloren, doch Gij hebt me behouden. O God, ik was van U vervreemd, maar Gij hebt mij gezocht.

Bidden, dat doet niet de natuurlijke mens automatisch, maar dat doet alleen de nieuwe mens. En tot dat gebed drijft hem niet de nood, maar het geloof dat hij uit alle nood en dood verlost is, dat hij om Christus' wil kind is van de Vader.

De bidder is nooit automaat. En daarom kunnen wij zo slecht zijn. Want wij zijn het. Wij leven bij eigen licht, en gaan op eigen kracht en roepen vanuit eigen nood, en spreken uit de overvloed des harten. Dat gaat alles automatisch: het komt met noodwendigheid op uit wat er in ons is aan vreugde en ook aan nood. Het is als met een electromotor, die zichzelf op een gegeven moment inschakelt en ook automatisch weer zichzelf uitschakelt. Zo menen wij te kunnen bidden: het gebed begint vanzelf, als de nood ons voldoende met spanning heeft geladen; het gebed eindigt even automatisch, als we ons hart hebben ontlast en de spanning afgereageerd.

Maar bidden kan slechts hij die niet uit zichzelf geladen werd, maar door God in Jezus Christus van bovenuit werd geladen met kracht van verlossing en krachten van dankbaarheid. En als hij eenmaal van bovenuit tot het gebed is gedreven, dan krijgt hij de kans niet meer zichzelf automatisch uit te schakelen, want hij bidt zonder ophouden. God laat de stroom van Zijn genade doorgaan, nu moet het gebed doorgaan, want we worden door Hem gedreven. En we kunnen niet bidden, als we het zó niet doen. O ja, we kunnen wel in grote verbrijzeling roepen en kreunen, omdat het niet meer te harden is. Maar bidden, dat is allereerst roemen: o God der blijdschap mijner verheuging, Gij hebt mijn voeten uit het net gevoerd. Niet: ik zit vast, nu ga ik natuurlijk schreeuwen. Maar: Gij hebt mijn banden los gemaakt. Heere, zekerlijk, ik ben uw knecht, uw knecht en de zoon uwer dienstmaagd, Gij hebt mijn banden losgemaakt. Ik zal U offeranden van dank offeren. Elk gebed is een lied van bevrijding!

Hier staat zelfs: het voornaamste stuk der dankbaarheid. Dat wil dus zeggen: ik kan mijn dankbaarheid tonen op vele manieren: in een gift voor de kerk, in de strijd tegen de zonde, in de liefde tot de naaste. En dat moet óók allemaal. Maar het hoogste is dit: O God, Gij zijt mijn God. Ik zoek U met verlangen. Ik heb U niet gezocht, maar Gij hebt mij gezocht, en gevonden. Nu zoek ik uw aangezicht.

En dan die ander, die daar zegt: bidden is overbodig. Hij kan dat zo handig beredeneren uit de bijbel. God weet toch reeds alles van u, ge hoeft Hem niets te zeggen. Is Hij niet de alwetende? Of ook; Gods raad is onveranderlijk; ge kunt daar met uw gebeden toch niet aan wrikken. Maar de Catechismus weet goed bescheid te geven. Bidden is nodig, want God wil zijn genade en de Heilige Geest slechts geven op het gebed.

O ja, het is waar, zijn onbepaalde wetenschap kent mijnen weg van stap tot stap. Als er nog geen woord op mijn tong is, zie Heere, Gij weet het alles. Maar dat is heel wat anders dan dat God alles van tevoren weet. Want de bijbel spreekt van de kennis Gods heel anders dan dat wij "kennen" noemen. Wij zeggen, dat we iemand kennen, wanneer we heel veel van hem weten. Dat is dan een koud weten zonder belangstelling en toegenegenheid. Maar Gods kennis is anders; dat is altijd een kennen in liefde. Hij kent mijn weg van stap tot stap, d.w.z. Hij volgt mijn weg met belangstelling; zoals wij "kennissen" noemen de mensen met wie we bevriend zijn en voor wie we ons interesseren.

En omdat God mijn leven zó "kent", daarom is het gebed nodig. Niet omdat Hij anders van mijn lot niet weten zou, maar omdat ik Hem er buiten zou houden, en Hem niet eren zou als God, die mij in liefde kent. Als ge vader zijt, weet ge alles van uw kinderen; ge weet precies, wat ze nodig hebben. Maar ge wilt, dat ze het zullen vragen, omdat uw kind anders zijn eigen weg gaat, en u als vader in uw kennen-der-liefde niet eert.

Daarom keer ik het om. Juist omdat God mij kent, en ik Hem kennen mag in liefde,

daarom is het gebed nodig. Ik kan Hem er toch niet buiten houden, als Hij mij zo kennen wil? Wie zegt: bidden is niet nodig, God weet alles toch wel, die spreekt van een afgod, die wel alles weet, maar in dat weten zonder liefde is; en die toont daarin, dat hij voor zijn God van zijn kant ook zonder liefde is. God kent hem, maar dat betekent voor hem niet meer, dan dat daar ergens ver een God is, die onverschillig toekijkt, die koud is in zijn weten. En hij kent God, d.w.z. hij weet, dat die God bestaat, maar hij interesseert zich voor die God niet; ze gaan beiden hun weg alleen. Ja, dan is het gebed niet nodig. Dan is het onmogelijk zelfs.

Maar dit is het: God kent mij; Hij leeft in warme liefde met mij mee. Hij is bij mijn vreugde en strijd en nood betrokken; die gaan Hem ter harte; die trekt Hij zich aan, alsof het Hemzelf aanging. En wij kennen God. Wij hebben niet maar veel in een boek over Hem gelezen, maar we weten ons aan Hem verbonden. Juist omdat Hij met ons meeleeft, daarom betrekken we Hem in alle dingen. Als Hij ons kent, d.w.z. in liefde over ons bewogen is, dan kunnen we Hem toch niet negeren? En voor het hoofd stoten? Als wij het zouden doen, Hij zou ons niet meer kennen. Hoe kan liefde zich handhaven, als ze verworpen is? Hij kan zijn genade en de Geest ons niet meer geven, als we Hem daarom niet bidden. Hij kan ons niet in liefde kennen, als we Hem niet in alles betrekken. Juist omdat God de Alwetende is, niet de Grote Onverschillige, maar de in liefde Bewogene, juist daarom is het gebed nodig.

En die raad Gods, die onverzettelijk is als de bergen: ja, die raad is er inderdaad. En ik zal nooit, zelfs niet met mijn beste gebed, God tot andere gedachten kunnen brengen. Ik weet het wel.

Maar ik weet ook dit, dat God in Zijn raad alles heeft geordend, dat Hij van eeuwigheid bij zichzelf heeft gezegd: eerst dit en dan dat. Ik zal me aan de mens geven, en dan zal hij tot Mij bidden, en dan zal Ik hem verhoren. *Eer* ze roepen zal Ik antwoorden; maar ook: Ik zal hem verhoren, *als* hij tot mij roept. Dat is Gods raad, dat Hij eerst komt tot ons, en wij daarna gaan tot Hem, en daarop Hij weer tot ons, en wij tot Hem, en zo tot in der eeuwigheid. Dit is de raad Gods, dat Hij ons eerst in Christus verlost en aanneemt, en daarna ons tot het gebed der hoogste dankbaarheid drijft, en pas daarna ons zijn genade en de Heilige Geest wil geven.

Ge moet me goed verstaan; ik zeg niet, dat God ons zijn genade geeft *om* ons gebed, maar wel, dat Hij dat doet op ons gebed. Zo is de orde van zijn raad.

En als daar dus iemand zegt God heeft toch alles al bepaald; ik behoef niet meer te bidden, want ik verander aan die raad toch niets; dan antwoorden wij: wat spreekt ge van de raad Gods? Wat gij daar zegt, dat is het puurste fatalisme. God doet alles, en in die raad van uw god is er voor de mens geen plaats meer. Maar de Heilige Schrift spreekt anders van de raad Gods. Hij geeft eerst, dan bidden wij; dan geeft Hij weer, dan bidden wij weer. En als we niet zouden bidden, dan geeft Hij ons niet meer, en wat Hij ons geven zou, dat geeft Hij ons in zijn toorn. Dat is de raad Gods. En juist omdat ik de raad Gods geloof, omdat Hij naar zijn raad mijn gebed eerst werkt, maar dan daarna ook mijn gebed maakt tot voorwaarde voor zijn verder geven, daarom moet ik bidden. Naar zijn raad kan Hij niet anders blijven geven dan op het gebed.

Waarom moeten we bidden? Zopas zei ik: omdat de Christen geen automaat is. Hij kan niet vanzelf bidden, uit zijn eigen volheid. Of uit zijn eigen armoe. Hij moet bidden, omdat God door zijn verlossing hem tot het gebed drijft.

Waarom moeten we bidden? Nu zeg ik: omdat God ook geen automaat is. Want zeker, Hij geeft eerst, uit zijn eigen volheid, naar zijn eigen welbehagen; Hij beweegt zichzelf. Maar Hij heeft gezegd, dat Hij niet kan blijven geven, als ik niet vraag; dat Hij niet meer naar mij kan toekomen, tenzij ik in het vervolg eerst ga tot Hem. Daar moet eerst zijn beweging bij mij, anders blijft Hij zichzelf niet bewegen. God geeft niet automatisch, Hij geeft slechts op het gebed. Hij maakt zijn genadebeweging afhankelijk van onze gebedsbeweging.

Het gebed is nodig; wij bidden niet automatisch; het gebed is nodig, want God geeft ook

niet automatisch. Hij begint wel uit zichzelf, maar dan zegt Hij: nu is het woord aan u; anders kan ik niet verder spreken.

Mijn hart zegt mij, o Heer, van u wentwegen:

"Zoek door gebed met ernst mijn aangezicht" (Ps. 72:5).

2. Nu begrijpt ge wel het tweede van vanavond: de vereisten voor het gebed. Als ge antwoord 117 leest, ergert ge u misschien eerst aan de verstandelijke onderscheiding. Wat is nodig? Ten eerste..., ten tweede..., ten derde... En ge vraagt: houd op, met al uw ontleding vermoordt ge het gebed. Maar het antwoord blijft daar staan: ten eerste..., ten tweede..., ten derde... Dat is niet het ontleedmes erin zetten, maar dat is de worsteling om het Gode aangename gebed scherp af te grenzen van het gebed der goddelozen. Deze man, die zo nuchter aan het onderscheiden is, o neen, hij haat het gevoel niet; hij wil tot God naderen met hart en ziel en alle krachten. Hij wil bidden in geest en waarheid. Maar omdat hij bidden wil, maakt hij het zichzelf uit de Schriften duidelijk: wat is nu het verschil tussen gebed en vloek? Wanneer mag ik op verhooring rekenen, en wanneer niet? Deze mens wil de zuivere wierook branden, maar juist daarom is hij zo geweldig op zijn hoede. Hij zegt niet: nu neem ik maar wat, en ik houd er een lucifer bij; maar voor hij met de ontsteking begint, bekijkt hij grondig, wat hij heeft, of het wel echte wierook is. Hij zegt niet: nu zeg ik maar wat me over de lippen stroomt, en dan is het vanzelf gebed. Maar hij legt zichzelf de teugel aan: wat mij naar de lippen dringt, is dat waarlijk gebed, of is het een vloek? Want hij weet, dat hij wel automatisch vloeken kan; want de vloek is uit onszelf; maar dat hij niet automatisch bidden kan. En als hij opstaat tot het gebed, vermaant hij zichzelf: weet ge wel wat bidden is?

Wat is bidden? Is dat dat: uit de overvloed des harten spreekt de mond? Is alles wat ik uit mijn hart naar boven spuit, Gode aangenaam? Kan ik, als ik bidden ga, het hek van de dam doen? En de rest volgt vanzelf?

Neen, zegt de Catechismus, alle hekken moeten op slot. Uw woorden moeten eerst de controle passeren. Vraagt ge, welke controle?

Nu, ten eerste, dat we alleen de enige ware God, die zich in zijn woord ons geopenbaard heeft, om al hetgene dat Hij ons geboden heeft te bidden, van harte aanroepen.

Bidden is dus niet, dat ik maar wat klanken uitstoot, dat ik een vloed van woorden de lucht in slinger, zonder bepaald adres, maar het is, dat ik God aanspreek. De enige ware God, zoals Hij zich in zijn Woord openbaart. Ik spreek niet tot de Lieve Heer, die de mensen zich gefantaseerd hebben; "onze lieve Heer" is een afgod. Ik richt me niet tot een Opperwezen, ongenaakbaar in zijn hoge hemel. Ook niet tot de Alwetende wiens liefde ik niet geloof, of tot de Onveranderlijke, van wiens raad ik een noodlot heb gemaakt. Maar tot Hem die zich in zijn Woord aan ons openbaarde, in al zijn deugden. O ja, dan is God mij veel te hoog, en ik zie niet altijd, hoe het ene met het andere verbonden is. Maar ik houd toch alles tegelijk vast; dat zijn rechtvaardigheid tegelijk barmhartigheid is; zijn alwetendheid ook liefde; zijn eeuwige raad ook wet, waaronder ik verantwoordelijk ben. Ik spreek Hem aan als de God en Vader van onze Heere Jezus Christus. De mensen durven dikwijls niet "Vader" zeggen; dan zeggen ze maar "God"; dat kunnen ze altijd zeggen. Maar dat is niet God, zoals Hij zich in zijn woord openbaarde. Als Hij geen Vader voor u is, kent ge Hem niet als God.

Waarom tobben wij zo met het gebed? Omdat wij het Woord niet kennen. Omdat des Zondags velen 's avonds thuis zijn, en ze daarin hardnekkig volharden. Wij luisteren niet; daarom bidden we niet. Ik zal spreken, en Hij zal zijn oor neigen. Maar dat kan pas, als we eerst gezegd hebben: spreek, Heere, want uw knecht hoort. Men laat God niet aan het woord komen. Dan willen ze ook nog bidden; en misschien vinden ze zelf, dat het prachtig gaat. Maar God ziet, hoe onzuiver die wierook is, en Hij verbaast zich niet: hoe zullen ze bidden, als ze zo slecht zijn Woord kennen? Onze jongens en meisjes moeten bidden. Ze proberen dat ook nog wel. Maar als straks de Catechisatie komt, ben ik bang, dat minstens een derde deel eens een keer of tien niet komt, en dat de ouders niets van zich laten horen, als de dominé een briefje schrijft; en dat nóg eens een derde

deel maar heel slecht leert en direct klaagt, dat het teveel is. Dat betekent, dat heel velen de vloek liever hebben dan het gebed. Paulus zegt: hoe zullen ze geloven zonder die hun predikt? Dat wil ook zeggen: hoe zullen ze van vloekers bidders worden, als ze niet begerig zijn naar de openbaring van de enige ware God? Als ze zich niet bekeren, zullen ze hun leven lang stakkers blijven in het gebed.

Daar is nog iets: bidden om al hetgeen Hij ons geboden heeft. D.w.z. het hek mag niet van de dam: doe uw mond maar open, en dan borrelt het vanzelf omhoog. Wat er dan komt, is alleen een vloed van woorden, maar niet de stroom des gebeds. Hetgeen Hij bevólen heeft..... De mensen dweepten ook in onze kringen indertijd zo met Möttlingen: de genezing op het gebed. Men zei: daar wordt nog eens recht gebeden, zie maar de resultaten. Maar daar is niet recht gebeden. Heeft God ons geboden het gebed om genezing? Het vorige antwoord spreekt van zijn genade en de Heilige Geest als de dingen die Hij geeft en waarom wij moeten vragen. Als ik ziek ben, bid ik dus, of zijn genade over mij mag blijven, als het kan in leven, en anders in sterven. Dat de Geest op mij zijn triomfen behale, hetzij in het leven, hetzij door de dood.

Vandaag zitten we boordevol: brood, brandstof, vrijheid, welvaart, uitkomst voor de wereld. Wat zullen we bidden? Geef ons dat alles nu maar? Neen, maar dit: laat uw gena ons met haar troost verrijken. Bidden om een vrij Nederland? Om een spoedige vrede? Neen, maar bidden om zijn genade over ons volk en de wereld, dat ze de Zoon mogen kussen, en het leven door de Geest geheilgd worde. Als we dan weer vrij worden, het zal zijn tot verheerlijking van Gods Naam; en indien niet, zijn genade zal ons genoeg zijn. Maar als we het zo niet bidden, de bevrijding zal ons oordeel zijn, en evenzo de voortduur van de oorlog een voorsmaak der helse smarten. Want dit, wat de wereld vandaag beleeft, is inderdaad hels, tenzij de Geest Gods op ons is, en de genade van onze Heere Jezus Christus bij ons blijft.

Dan heb ik eigenlijk dat tweede al genoemd: dat we onze nood en ellendigheid recht en grondig leren kennen, opdat we ons verootmoedigen. Straks zei ik: elk gebed is een lied van bevrijding zingen. En ge zegt: klopt dat met wat hier staat van de kennis der ellende? Jazeker, dat klopt. Want wij bidden als degenen die tot kinderen zijn aangenomen; en die kinderen belijden, dat ze de genade onwaardig zijn, dat ze zo ongeestelijk zijn. Dat iedereen spreekt over de kolen voor de winter, en over de aardappelen; maar dat er zo ontzaglijk weinig honger is naar genade, en een roepen om de Geest, dat Hij onze harten vervullen moge. Och, iedereen kan dat vragen: dat het wat mee mag vallen met de kou en met het eten. Maar dat is een vloek, want wat is brandstof, als het niet is in de gunst des Heeren? Waarvoor eten we, als het slechts is om naar het vlees te leven en niet naar de Geest? O God, daar wordt zo ontzaglijk gevloekt vandaag, al noemen ze het gebed. Wees uw kerk, wees Nederland, wees Europa genadig; zend uw Geest uit, opdat die het aangezicht der wereld vernieuwe.

Zo staan we ook in de zekerheid der verhoring. Ik weet niet, of er te eten zal blijven, en hoe lang; ik weet niet, of we geen kou zullen lijden. Maar ik weet, dat zijn genade over ons groot zal zijn, ook in de ontbering. Want dat heeft Hij ons beloofd. Ik weet niet, of de volkeren de Zoon zullen kussen nu; misschien zullen ze zich verharderen. Maar ik weet, dat God zijn Geest heeft uitgestort in de wereld, en dat de wereld zal worden geheilgd; misschien in vrede, misschien in oorlog; ik weet, dat de genade van Jezus Christus overwint, dwars door de ellende van deze tijd zelfs heen.

3. Zo bidden we alleen om noodduft. Om dat wat we nodig hebben naar ziel en lichaam; niet om een blij en rijk leven te hebben, maar om Hem welbehaaglijk te zijn. We hebben vandaag nog meer dan noodduft, al wordt het zuiniger. Maar noodduft zal er zijn. Ge zegt: ja, voor de ziel. Nu, dat is al een groot ding, dat we zo deze donkere winter, waarin van alles nog gebeuren kan, mogen tegengaan. Dat de genade van onze Heere Jezus Christus, de liefde Gods, en de gemeenschap des Heiligen Geestes in deze sombere tijd van ons niet zullen wijken. O ja, dan hebben we het wel eens heel moeilijk. Maar wat er ook gebeurt, dit weten we zeker: zijn genade is ons genoeg. En voor het lichaam? Wel, geliefden, God belooft hier ook alles wat we lichamelijk nodig hebben. Dat

betekent, dat we ons geen zorgen behoeven te maken, zolang we in het gebed volharden. Dan behoef ik niet te weten, waar ik over een maand van eten moet. Want ik weet, dat ik mijn brood zal hebben, mijn nooddrift tot de laatste dag van mijn leven toe. En dan neemt God mij op in zijn heerlijkheid, door een bom de één, door gebrek de ander, door longontsteking een derde. Hij geeft nooddrift tot het laatste uur toe, ook voor het lichaam; en dan is het niet meer nodig. Maar wat blijft, ook in het uur van het sterven, dat is zijn genade en de Heilige Geest. Die genade is ons altijd genoeg. En die zullen we zeker verkrijgen.

Wat moeten we doen, nu de herfst al zo vroeg begint? Houdt sterk aan in het gebed, laat uw begeerten met dankzegging ten allen tijde bekend worden bij God. Dan zijt ge niet gelijk aan de velen die automatisch zuchten vandaag, want ge volbrengt bewust het voornaamste stuk der dankbaarheid. En wanneer ge u door Hem tot het gebed bewegen laat, zult ge het vanzelf ervaren, dat Hij niet automatisch doorgaat met geven — dat leert deze tijd wel anders — maar dat Hij ook in deze tijd zichzelf op ons gebed beweegt en zichzelf bewijzen blijft de Hoorder der gebeden te zijn, groot van raad, maar ook: machtig van daad. Onveranderlijk in zijn besluit, maar ook vol van de innerlijke bewegingen der barmhertigheid.

Amen.

Zondag 14 September 1941.

ZONDAG 46

Lezen: Matth. 6:1-18

Heidelbergse Catechismus Zondag 46

Gezang 9:1, 4

Gezang 9:7

Psalm 103:5, 7, 9

Gezang 5:1, 10

Psalm 106:2, 3

120. Vraag. Waarom heeft ons Christus geboden, God also aan te spreken: *Onze Vader?*

Antwoord. Opdat Hij van stonde aan, in het begin des gebeds, in ons de kinderlijke vreze en toevorst tot God verwekke, welke beide de grond onzes gebeds zijn, namelijk, dat God onze Vader door Christus geworden is, en dat Hij ons veel minder afslaan zal hetgeen dat wij Hem met een recht geloof bidden, dan onze vaders ons aardse dingen ontzeggen.

121. Vraag. Waarom wordt hier bijgevoegd: *Die in de hemelen zijt?*

Antwoord. Opdat wij van de hemelse majesteit Gods niet aardse denken, en van zijn almachtigheid alle nooddrift des lichaams en der ziel verwachten.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

Zoëven liet ik u voorlezen een gedeelte van het Evangelie naar Mattheus, nader: uit de zogenaamde Bergrede.

En nu wordt tegenwoordig vrijwel algemeen aangenomen, dat deze bergrede één geheel is. Vroeger werd door sommigen de veronderstelling wel geëit, o.a. ook door Calvijn, dat Mattheus hier woorden had bijeengebracht die Jezus bij verschillende gelegenheden sprak. Mattheus zou dan dus uitspraken die uit verschillende tijd dateren, hier naast elkaar hebben geplaatst, omdat ze zakelijk verband met elkaar houden. De bergrede is dan dus wel naar de inhoud van Jezus, maar de groepering en verzameling is van Mattheus.

En die gedachte, dat de bergrede was niet een rede door Jezus als één geheel gehouden, maar een door Mattheus aangelegde verzameling van uitspraken van Jezus, die gedachte had lange tijd ook grote aanhang in onze kringen. En zo veronderstelde men dan ook, dat Jezus het Onze Vader gesproken had niet op de berg, maar op verzoek van één der discipelen, volgens Lucas 11.

Tegenwoordig komt men vrij algemeen daarvan terug. Op meer dan één grond neemt men aan, dat de bergrede niet is een bundel van verschillende redevoeringen uit onderscheiden tijd, maar één rede, in haar geheel gehouden door Jezus op die berg.

M.i. hebben we de bergrede te houden voor een rede uit één stuk, niet voor een verzameling.

Daaruit vloeit dus voort, dat Jezus ook het "volmaakte" gebed tot zijn discipelen gesproken heeft op de berg, nogal in het begin van zijn optreden.

En dan is het voor sommigen een grote moeilijkheid, dat volgens Luc. 11 Jezus het Onze Vader leerde op verzoek van één zijner discipelen, in ieder geval bij een veel later gelegenheid. Al kunnen we niet het precieze tijdstip aangeven, uit het verband blijkt toch wel, dat we hebben te denken aan het laatste halfjaar van Christus' arbeid.

Mattheus zegt dus: aan het *begin* van Jezus' optreden, Lucas: aan het *einde* daarvan.

Toch is daarin geen tegenstrijdigheid. Want dan ligt de oplossing hierin, dat Jezus dit gebed tweemaal gesproken heeft. En het twee keer als model aan zijn kerk heeft voorgehouden. Natuurlijk niet om het nu woordelijk altijd zo na te bidden. Maar wel, om door dit model ons gebed te laten beheersen, en zo in ons gebed steeds meer te komen tot de gehoorzaamheid.

En Hij heeft dat gebed aan het begin gesproken, toen Hij pas zijn discipelen om zich begon te verzamelen. En tegen het einde van zijn leven opnieuw. Maar hetzelfde gebed. Hij heeft toen niet voldaan aan het verzoek om een afzonderlijk formuliergebed te geven, waardoor zij als groep zich b.v. van de Johannes-discipelen onderscheidten. Maar Hij heeft hun het oude gebed voorgehouden, dat niet maar een groep van de kerk, doch héél de kerk te bidden heeft.

Zo is dus dit gebed, doordat het werd herhaald, zo is het gebed gehandhaafd als gebed, niet maar van deze of gene, maar als gebed van heel de kerk, als gebed van allen. Niet het gebed van een hooggeplaatste, van een bijzonder begenadigde, niet het gebed van een doorgeleide Christen, maar 't gebed van ieder kerklid.

Dus geheel daargelaten de vraag, welke bijzondere ervaringen ons deel waren, moet ieder van ons bidden: Onze Vader, die in de hemelen zijt. 't Is, evenals altijd, ook reeds dadelijk bij de aanspraak geen kwestie van durf, geen vraag van behoefte, maar 't is eenvoudig een kwestie van gehoorzaamheid. Het gaat hier immers over de wet des gebeds.

Ieder kerklid dat gehoorzaam zich onderwerpen wil aan Jezus Christus, hij bidt aldus:

Onze Vader, die in de hemelen zijt.

En Christus heeft ons dit leren bidden, opdat we in ons gebed God zouden belijden als

1. God der liefde.
2. God der kerk.
3. God van majesteit.

1. Ik kan natuurlijk vanmiddag niet ingaan op de vele problemen die met de bergrede samenhangen. Maar in het stuk dat u straks daaruit werd voorgelezen, komen drie punten aan de orde: aalmoes, gebed, vasten.

En nu is het aanstonds duidelijk, dat Christus zich bij elk van deze drie punten keert tegen de Farizeese theorie en praktijk: "Hebt acht, dat gij uw aalmoes niet doet als de geveinsden". "Wanneer gij bidt, zult gij niet zijn gelijk de geveinsden". "Wanneer gij vast, toont geen droevig gezicht gelijk de geveinsden".

Heel de bergrede is eigenlijk niets anders dan één grote worsteling tegen 't Farizeïsme met zijn huichelarij, dat door zijn inzetten het verbond krachteloos maakte. 't Farizeïsme, dat het verbond eigenlijk niet meer kende, maar het had ingeruild voor de contractgedachte. 't Farizeïsme, dat niets meer ervan begreep, dat de Heere uit vrije genade zijn verbond had opgericht met zijn volk, en daarom van dat volk de dankbare gehoorzaamheid vroeg. 't Farizeïsme, dat eenvoudig de mensen maakte tot werklieden van God, tot een zelfstandige partij die voor Hem werkte en daarom ook bij Hem recht kon doen gelden op loon voor de verrichte prestaties.

Want daardoor kwamen de werken der wet in de plaats van de vrije genade Gods. Men werd zalig door zijn eigen verdienste, niet door de eindeloze barmhartigheid des Heeren.

En doordat de Farizeeën zichzelf zagen als verdienende partij, die in ruil voor hun goede werken hun loon konden eisen volgens het bestaande contract, daarom was natuurlijk ook hun bidden totaal verkeerd geworden. Bidden was voor hen niet de vertrouwelijke omgang van het kind met de Vader, maar het was werken in dienst van de Heer. Hun gebed ook was een middel, een werk, waarmee ze verdienden. En hoemeer ze baden, des te meer loon kregen ze uitbetaald. Ge weet dat wel uit uw leven: overuren worden altijd extra betaald. Zo maakten de wetsgetrouwe Farizeeën "overuren" in het bidden, om extra te verdienen bij God.

En dan deden ze dat het liefst in het volle publiek. De anderen konden een voorbeeld aan hen nemen. God had in zijn hof toch eigenlijk geen flinker arbeiders dan zij.

Tegen die praktijk toornt Christus. Tegen het gebed dus van hen die het verbond verkrachten.

En daarnaast ook tegen 't gebed van de heidenen, die menen, dat ze om de veelheid van hun woorden verhoord zullen worden.

Feitelijk is er tussen het gebed van de Farizeeën en dat van de heidenen geen principiële verschil meer. Immers: beide zien het gebed als een verdienstelijk werk, waarvoor God hen belonen moet. Het gebed is hier niet het spreken in liefde van het kind tot de Vader maar het zelfzuchtige werken van de knecht die zijn loon ziet. In het gebed zoekt tenslotte niet het kind de Vader, en zijn eer en zijn rijk en zijn wil, maar daarin zoekt de knecht zichzelf, eigen zaligheid en glorie. God wordt in zulk een gebed eenvoudig gezien als iemand die wij gebruiken kunnen voor onze plannen, die wij exploiteren voor ons geluk, inplaats dat wij leven als kind voor Hem.

En als Christus dus tegen de Farizeeën en tegen de heidenen toornt, ook in hun gebedspraktijk, dan toornt Hij hiertegen, dat hun bidden niets anders is dan de zelfzucht van de knecht die den patroon nu één keer nodig heeft, maar overigens niets voor hem gevoelt. Dat het niet is de omgang der liefde van het kind met de Vader, dat met de Vader spreken wil over alle dingen van zijn leven, over alle dingen van het verbond.

En 't is die strijd tegen het Farizeïsme en tegen het heidendom, die Christus ertoe brengt aan zijn discipelen het Onze Vader te leren.

Maar dat Onze Vader, is dat iets absoluut nieuws? Iets waarvan er in het Oude

Testament nog geen spoor te bespeuren viel? Is dat gebed iets, waarvan zelfs het eerste begin in het Oude Testament nog niet te merken viel? Geenszins. Want Christus stelt het juist met nadruk voorop, dat Hij in de bergrede niet revolutionair het oude omverwerpt, maar juist het oude vervult. Meent niet, dat Ik gekomen ben om wet en profeten te ontbinden. Ik ben integendeel gekomen om die te vervullen.

't Zou bij de mensen de indruk kunnen wekken, dat Christus het Oude Testament opzij zette, omdat wat Hij hun leerde, zo totaal anders was dan wat de Farizeeën hun altijd hadden voorgehouden. Daarom verzekert Christus ons, dat Hij niet het Oude Testament verwerpt, alleen de Farizeese verdraaiing daarvan, die tenslotte het Oude Testament krachteloos maakte. Hij wil juist tegenover de Farizeeën het Oude Testament handhaven en het tot vervulling brengen. Daartoe is Hij gezonden.

Als Christus dus aan zijn kerk het Onze Vader leert, dan is dat gebed niet iets heel anders dan het Oude Testament had gehad, zoals we dat b.v. in de Psalmen aantreffen, maar dan is dat tegenover de Farizeese en heidense gebedsverknoeiing juist de handhaving en vervulling van het oudtestamentische gebed. De grote grondgedachten die aan het oudtestamentische gebed ten grondslag liggen, handhaaft Christus, en Hij werkt ze uit. Maar Hij werpt ze op geen enkel punt omver.

Misschien denkt u bij uzelf: begin nu maar liever aan het Onze Vader. Spreek nu maar liever over die aanspraak. Maar ge kunt onmogelijk die aanspraak verstaan, en in al zijn heerlijkheid en rijkdom zien, als ge niet vasthoudt, dat Christus expres deze formulering kiest uit oppositie tegen Farizeeën en heidenen, en als ge niet vasthoudt, dat Christus hier het Oude Testament handhaaft en vervult. En als ge eenmaal die Farizeese praktijk hebt gezien van die tijd, dan schrikt ge, als ge uw eigen gebedszonden daarin opeens getekend ziet.

Want wat was de eerste zonde in het gebed der Farizeeën? Wat was hun zonde, als ze God gingen aanspreken?

De heidenen, die de openbaring niet hebben, gaan natuurlijk namen voor God bedenken. Fantaseren. En dat is hun niet kwalijk te nemen. Want ze hebben het Woord niet. Ze gaan dus namen aan God toekennen, namen die eigenlijk niet zeggen, wie God is, maar hoe zij over God denken en wat ze van Hem geloven. Als een heiden God aanspreekt met een naam, dan is dat niet een naam die God van zichzelf heeft bekend gemaakt, maar een naam die de mens heeft verzonnen. En dat kan bij de heidenen niet anders.

Maar dat kan wél anders bij het volk des Heeren. Bij Israël en bij de kerk. Want die hebben het Openbaringswoord. Het verbondsvolk behoeft geen namen voor God te bedenken, mag dat zelfs niet eens doen, want God heeft zich aan zijn volk bekend gemaakt met zijn Naam, met véle namen zelfs. Waarvan de éne nog rijker is dan de andere.

Hij verschijnt aan Abraham en de patriarchen als God de Almachtige. Maar aan Mozes openbaart Hij zich als HEERE, als "Ik zal zijn die Ik zijn zal". Niet maar als God die alles kan doen voor zijn volk, maar ook als de God die alles wil doen en alles zal doen. Ik ben die Ik ben. Ik blijf dezelfde. God spreekt in deze naam uit zijn grote, onvergankelijke verbondstrouw.

En, déze naam is daarom Israëls rijkste bezit. Daarom zijn de gebeden in de Psalmen ook vol van de naam HEERE, Jahveh, trouwe Verbondsgod. 't Is de rijkste naam die het verbondsvolk onder het Oude Testament kende en zeggen kon in het gebed.

Als dus de Israëliet bidden gaat, dan kan hij de naam HEERE, Jahveh, onmogelijk overslaan. Niet dat hij deze naam alléén mag gebruiken. Natuurlijk niet. Maar wel moet heel zijn gebed gedragen worden door de inhoud van deze naam. Ons gebed is toch altijd het antwoord op wat God tot ons heeft gezegd. En naarmate Gods woorden nog rijker van inhoud worden, moeten onze gebeden zich daarbij aanpassen. Onze gebeden moeten gelijke tred houden met het peil der openbaring. Naarmate God meer zegt, moeten wij meer zeggen. Naarmate de rijkdom van het verbond wordt geopenbaard,

moet ook in het gebed de rijkdom van het verbond worden beleden. Dat behoeft niet altijd te geschieden door het woord "HEERE", maar toch wel moet ons bidden tonen, dat we uitgaan van de verbondstrouw zoals de HEERE die in die naam heeft vastgelegd.

En wat is nu het geval geweest bij de Farizeeën. Ze gebruiken deze naam nooit. Dat is langzamerhand opgekomen en al verder gegaan. Men achtte deze naam te heilig. Te intiem. Men begreep het wel, dat dit de hoogste naam Gods was, en uit eerbied voor God durfde men deze naam niet meer uitspreken. God was zo hoog, zo heilig, zo vreselijk. En daarom koos men andere namen. Men noemde Hem "de Eeuwige" of ook "de Levende". Men durfde de Heere niet meer bij zijn hoogste naam noemen, uit eerbied beperkte men zich tot aanduidingen waarin men de majesteit des Heeren beleed.

Men kreeg dus toen eigenlijk alleen namen die de afstand, de oneindige afstand tussen God en mens, uitspraken. "De Eeuwige" in tegenstelling met de mens als maar tijdelijk. "De Levende" in onderscheiding van ons die aan de dood onderworpen zijn. God werd een God van majesteit alleen, geen God van liefde en genade. Een God van afstand, niet van gemeenschap. Hij was voor de Farizeeën een God oneindig hoog, maar zij konden niet zeggen wat wij zingen: Hij slaat toch, schoon oneindig hoog, op hen het oog... De verbondsgemeenschap werd niet meer gezien, niet meer geloofd. Niet alleen dat men het woord HEERE niet meer gebruikte, ook de *zaak* beleed men in het gebed niet meer.

Zo is de HEERE in die tijd voor de massa geworden de God van ver, die ze niet benaderen kunnen, die zo heilig is, dat ze Hem niet mogen noemen met zijn naam; die zo hoog staat, dat er geen gemeenschap meer is tussen Hem en zijn volk.

En als Israël zo het verbond praktisch loslaat, is het feitelijk verheidenst. Dan is het gebed ook heidens. Een roepen tot een verre God, een spreken tot een hoge Heer, bij wie men in loondienst is, maar tot wie men eigenlijk niet durft naderen. 't Ontzag is zo groot, dat ze zijn naam niet meer durven noemen. Daar is alleen maar afstand meer.

En daartegen heeft Jezus nu getoornd, toen Hij zijn kerk leerde bidden. En Hij heeft ons met hoog gezag bevolen nu anders te bidden dan de Farizeeën en de heidenen. Niet als knechten, die alleen maar weten, dat God, hun Heer, zo ver boven hen staat, oneindig ver; maar als kinderen, die weten, dat hun Vader zo vlak bij hen is, oneindig nabij. Dat zijn trouw en zijn liefde en zijn genade zo groot zijn, oneindig groot. Christus wil, dat wij de ontzaglijke innigheid van het verbond zullen belijden. Gij dan zegt: Onze Vader. Dat wil niet zeggen: gebruikt alleen deze uitdrukking. Maar: bidt zakelijk zo, al zijn uw woorden dan wat anders. Bidt in dat geloof.

Want als Christus "Vader" leert zeggen, dan ontbindt Hij niet de Wet en de Profeten, maar dan vervult Hij die. Dan handhaaft Hij het verbond, zoals dat in het Oude Testament was vastgelegd in de naam HEERE, en Hij brengt de heerlijke gemeenschap van het verbond nog rijker tot uitdrukking, nog warmer, nog inniger: Hij leert ons "Vader" zeggen. Want Hij is niet gekomen om het "HEERE" van het Oude Testament te ontbinden en af te schaffen, maar om het te vervullen en te voltooien in de schoonste naam "Vader".

Ik geloof, dat ge nu tegen die achtergrond wel uw eigen zonde ziet, de zonde die ook de Farizeeën en de heidenen bedrijven.

Durven wij "Vader" zeggen? Ik bedoel niet: durft ge het Onze Vader haastig afraffelen, zonder er bij na te denken? Dat is natuurlijk geen bidden. Maar durft gij "Vader" zeggen, als ge er bij nadenkt, wie God is en wie gij zijt en wat die naam "Vader" inhoudt? Gaat het u en mij toch niet net als de Joden, dat we daartegen opzien, om die allerteerste naam op onze lippen te nemen? Als we eraan denken, hoe zondig wij zijn en hoe heilig God is, hoe groot de afstand is, dan durven we toch de VADERnaam niet meer noemen. Als ik dan bid, dan zeg ik: Heere, of God, of ik roep Hem aan als de Heilige, de Drieënige, de Eeuwige; maar "Vader" zeggen? Ik durf het niet. Het zit 'm niet op die naam "Vader" vast, maar op de inhoud daarvan.

Wanneer gij bidt, zo weest niet als de geveinsden of de heidenen. Gij dan zegt: Onze

Vader. D.w.z. belijd de gemeenschap in het verbond. Geloof die. Leef daaruit. Rust daarin. Ook dan, als ge gezondigd hebt. Ook dan, als ge 't onwaardig zijt... en wanneer zijt ge dat trouwens niet?

Broeders en zusters: Christus heeft dit gebed geleerd aan u en mij, aan zondige mensen. En Hij heeft het wel geweten, dat gij niet en ik niet, dat wij nooit één keer in volkomen heiligheid zouden kunnen bidden, dat wij niet één keer zonder zonde zouden zijn, als wij tot God naderden. Dat wij, als we baden, van onze kant nooit genoeg ons als kind Gods zouden hebben gedragen om "Vader" te kunnen zeggen. Christus heeft dat geweten: dat niet één keer in ons leven ons gedrag kinderlijk genoeg zou zijn om God op grond daarvan als Vader te kunnen aanspreken.

De ene keer is 't erger dan de andere. Maar wanneer wij bidden, schamen we ons altijd. Er is altijd wel wat dat de goede verhouding met God heeft verstoord. En als het daarvan afhing, van mijn leven, ik zou nooit Vader kunnen zeggen, niet één keer. Ik zou het nooit durven zeggen. Want daarvoor ben ik zelfs in het allerbeste geval, zelfs in het allervroomste ogenblik, nog te weinig kind.

Als ik de vrijmoedigheid om Vader te zeggen, moet ontlenen aan mijn kinderlijke gehoorzaamheid, dan kan ik nooit Vader zeggen. Ik niet. En u niet. En geen mens. Nooit.

Maar gij, zovaak gij bidt, zo zegt: Onze Vader.

Zovaak gij bidt. Geloof altijd, dat Hij Vader is en dat Hij altijd vol liefde voor u is. Gij zijt een zondig, afdwalend, ongehoorzaam kind. Maar daarom blijft Hij wel Vader. Wanneer luistert een vader naar zijn kind? Wat maakt iemand onder de mensen tot vader? Maakt het gedrag van het kind iemand tot vader? Hangt uw vaderschap daarvan af, of uw kinderen gehoorzaam zijn of ondeugend? O nee, niet het gedrag van uw kinderen maakt u tot vader, maar gij maakt uzelf tot vader en ge beweegt uzelf tot liefde.

Wij hebben God niet tot Onze Vader gemaakt. Hem niet als Vader gekozen. Hem niet tot Vaderliefde bewogen. Maar Hij heeft zich tot Onze Vader gemaakt. Ons tot zijn kinderen aangenomen in Christus. Hij is Vader van ons. En Hij heeft ons lief. Dat heeft Hij ons zelf gezegd. O ja, nu kan ik wel tegen Hem gezondigd hebben en van Hem zijn afgedwaald als een verloren zoon, maar Hij is dan toch Vader. En als ik terugkeer tot Hem, dan zal ik het zeggen: ik ben het niet waardig uw zoon genaamd te worden. Maar Hij is dan toch Vader. En als ik mijn schuld als kind belijd, dan belijd ik toch zijn Vaderrecht, en dan hoop ik toch op zijn Vaderliefde. Anders nader ik tot Hem niet.

O, ieder die bidt, moet Vader zeggen. Gelovende het verbond. De oneindige liefde Gods, die ons tot zijn kinderen aannam en ons dat bevestigde. De grote trouw waarmee Hij ons vasthoudt na al onze afdwalingen. De grote liefde die telkens weer vergeeft. De genade die zelfs weer aanneemt, als ik met Hem gebroken heb, en berouwvol terugkeer.

Dat moet ik geloven in het gebed. Dat moet ik belijden.

O ja, 't is haast niet te durven. Als we zien op onszelf. Ik kan me de Farizeeën hierin toch heel goed begrijpen. Maar ik kan toch ook niet ongehoorzaam zijn aan Christus. 't Is me eigenlijk te groot en ik ben het niet waard en ik durf het niet te zeggen, maar Hij beveelt mij om het anders te doen dan de Farizeeën, Hij beveelt mij om niet zelf namen uit te zoeken, maar om God te noemen met zijn heerlijkste naam.

Als ge bidt, zo doet niet als de geveinsden. Maar wanneer gij bidt, zo zegt: Onze Vader. En als ge zegt: ik durf niet — ge hebt niet te durven! Ge hebt alleen te moeten. Durf alleen niet ongehoorzaam te zijn aan Christus als Hij u bidden leert. Heb niet de moed nu het beter te weten dan Hij, en tegenover Hem de partij te kiezen der Farizeeën en heidenen, ook niet in het gebed, maar zeg:

O allerhoogste Majesteit,
Die in het rijk der heerlijkheid
De heem'len hebt tot uwen troon,
Wij roepen U, in Uwen Zoon,

Die voor ons heeft genoeg gedaan,
Als onze Vader need'rig aan.
(Gezang 5: 1, 10)

2. Als ik u de vraag stelde, met welk woord van de aanspraak we de meeste moeite hebben om het van harte te bidden, dan zou waarschijnlijk het antwoord bij allen luiden: met het woord "Vader".

En zeker, we hebben daarmee grote moeite. Maar dat komt juist, omdat we praktisch haast altijd een ander woord verwaarlozen, het woord "onze". En ik geloof, dat daar de schoen wringt, bij dat "onze". Dat dat haast het lastigste woord is in dit hele gebed. En dat het daaraan vooral te wijten is, dat ons gebed vastloopt en we geen Vader durven zeggen.

Wij zeggen dat "onze" wel met de mond, maar niet met het hart.

Ge zult misschien zeggen: 'k Heb op niemand wat tegen, ik kan met allemaal goed opschieten. Ik heb geen moeite met dat "onze". Maar zeg het toch maar niet te hard.

Want ik strijd vanmiddag niet tegen ruzie en krakeel en verdeeldheid, al heeft dat woord "onze" ook daarmee te maken. Voor de meeste mensen — en dat is juist het fatale — voor de meeste mensen bestaat het woord "onze" eenvoudig niet.

Ze liggen met niemand overhoop. Prachtig. Maar dat is het ergste nog niet, al zouden ze eens even met iemand wat hebben. Dit is het erge, dat ieder, vooral in het godsdienstig leven, volkomen op zichzelf staat, dat hij in het godsdienstig leven, vooral in het gebed, het contact met de broeders niet kent. In het godsdienstig leven zijn we bijna allemaal — ik ontdek dat hoe langer hoe meer, en waaraan ligt dat toch? — in ons geestelijk leven zijn we allemaal verstokte individualisten: godsdienst is een zaak voor ieder persoonlijk. En 't gebed is een heel persoonlijke zaak. Daarin staat ieder alleen. We zeggen dan: dat is een zaak tussen God en zijn ziel.

Ik geloof, dat het haast de boezemzonde is van iedereen, een zonde waar we ons haast niet van bekeren, een zonde die ons aller leven in het donker zet. 't Individualisme heeft ons aangetast, haast hoofd voor hoofd, en het heeft taaie wortels geschoten. Je roeit het haast niet uit. En dat individualisme brengt ons ook in de waan, dat we in het gebed alleen persoonlijk met God te maken hebben. De zonde van Elimelech is er in ons gebed en in heel ons geestelijk leven: gemis aan saamhorigheidsgevoel, het gebrek, dat men zichzelf niet ziet als deel van het geheel, als lid van het lichaam, maar als los individu buiten verband met anderen.

Misschien begrijpt ge niet helemaal, wat ik bedoel. Ge zult zeggen: moeten we dan altijd samen bidden? Nee, natuurlijk niet. Moeten we dan meer voor elkaar bidden? Dat denk ik wel. Maar daarover wil ik het niet hebben, al hangt het hiermee wel samen.

Wat ik bedoel is dit. Hoe zien wij de volgorde tussen enkeling en kerkgemeenschap? Ge moet dat eens bij u nagaan. Wij denken zo: God verlost ieder afzonderlijk, vandaag deze, morgen die. En al die afzonderlijke gelovigen gaan zich dan aaneenvoegen tot de kerk. De volgorde is dus: God — afzonderlijke gelovige — kerkgemeenschap. Wij menen altijd, dat we eerst persoonlijk deel moeten krijgen aan God, dat dat een heel particuliere zaak is, die buiten alle mensen omgaat, en dat we pas, als er met ons persoonlijk wat gebeurd is, leden worden van de kerk. Maar zo is het niet. De volgorde is niet: God — enkeling — kerk. Maar zo: God — kerk — enkeling.

Ik heb het daar al meer over gehad. Maar ik zal niet moede worden om dat telkens weer te zeggen. Want er is niets dat zo weinig tot de mensen spreekt en dat zo weinig vat op ze heeft, als juist het kerkbesef. En daarom moet dat er bij ons in-gehamerd worden. Opdat we juist persoonlijk vertroosting genieten.

Ziet, broeders en zusters, God gaat niet allerlei individuen ieder voor zich verlossen, om die dan daarna samen te voegen tot de kerkgemeenschap. Maar God verlost zijn volk, de kerkgemeenschap. En in die verlossing delen dan allen die tot die kerkgemeenschap

behoren, allen die tot de verbondskring behoren, allen die leden zijn van het lichaam van Christus.

Godsdienst is dus geen strikt persoonlijke zaak. Maar de meest sociale zaak ter wereld. Niet iets particuliers. Maar altijd een zaak van de gemeenschap. God verlost de kerk, en dan verlost Hij meteen ieder persoonlijk als lid der kerk. Hij geeft zijn heil aan de gemeenschap, en daarmee aan ieder die tot de gemeenschap behoort.

God — kerk — enkeling. Daar is geen band tussen God en mij, indien ik geen band heb aan de kerk. En God geeft aan mij persoonlijk niets, tenzij dan als lid in zijn kerk. De Heere geeft niet aan ieder apart wat, maar Hij geeft aan zijn volk zijn genade, en zó aan allen die tot dat volk behoren. En pas als lid der kerk kan ik dat heil van God ontvangen. Als lid van het volk Gods. Als lid van de verbondskring.

En daarvoor staat er nu dat woord "onze".

Niet alsof we altijd gemeenschappelijk moeten bidden. Nee, ik mag en moet ook kennen het persoonlijk gebed. Maar als ik persoonlijk bid, dan moet ik altijd tot God gaan als lid van zijn volk. Heere, ik behoer bij uw volk, en daarom vraag ik u om de zegen die Gij voor uw volk hebt.

Ieder van ons kan rustig tot de koningin gaan. Waarom? Omdat we behoren tot het volk waarover zij regeert. Een Belg en een Duitser hebben van onze vorstin niets te vragen. Maar wij als Nederlanders wel. En juist als Nederlander kan ik tot haar gaan. En ik kan pleiten op mijn Nederlanderschap.

Zo ook als ik ga tot God. Dan kom ik niet als particulier persoon, die nu met geen mens wat te maken heeft, maar dan kom ik als lid van het volk waarover God Koning en Vader is. Dan kom ik dus als kerklid, in kerkelijk besef. En dan ga ik op mijn kerklidmaatschap pleiten.

Dat geeft juist zo'n rust. Ik zou nooit tot Hare Majesteit durven gaan voor een persoonlijke aangelegenheid, indien ik me geen Nederlander wist, lid van haar volk. Dan bleef het altijd een vraag, of ze me zou willen ontvangen en horen. Ik durf nooit tot God te naderen, ik durf Hem geen Vader te noemen, tenzij ik me lid weet van zijn grote gezin: de kerk. Gebrek aan kerkelijk besef: dat is de dood voor persoonlijke geloofs zekerheid. Dat betekent ook: gemis aan gebedsvrijmoedigheid. Gemis aan geloof op verhooring. Wie geen kerkelijk besef heeft, heeft ook geen vrijmoedigheid om te bidden. Wie niet "onze" zegt, durft ook geen "Vader" te zeggen. Maar juist als lid van het volk welks God de Heere is, als lid van het volk kom ik tot Hem, en ik zeg niet: Heere, Gij zijt mijn particuliere God. Maar: Heere, ik behoer tot uw volk. Dat hebt Gij gezegd. En Gij zijt de Vader van uw volk. Dat hebt Gij ook gezegd. En daarom mag ik U Vader noemen. Vader van ons, uw volk. En zo Vader ook van mij.

"Onze": daar wisten de Farizeeën ook niet meer van. Ieder had een eigen rekening bij God. En ieder moest het maar voor zichzelf zien klaar te spelen met God. Hun instelling was zuiver individualistisch. Ze voelden geen band aan elkaar. En zo baden ze ook om persoonlijk te verdienen, om hun eigen saldo te vermeerderen. Ze baden in het publiek: maar dat was niet omdat ze heel het volk erin wilden betrekken, omdat ze zich sterk lid wisten van dat volk — ze verachtten de schare intens — maar 't was om publiek de eer te krijgen voor hun persoonlijke, private godsdienstigheid.

Maar Christus zegt: ga in de binnenkamer. Ge hoeft niet te pronken, ook niet met uw persoonlijk gebedsleven. De mensen behoeven er niet bij te zijn. Maar als gij bidt in de binnenkamer, weet u dan toch één met heel dat volk, lid van dat volk; en zeg: Onze Vader. Heere, nu persoonlijk kom ik tot U, maar toch als lid van uw gezin, die daarom U ook Vader noemen mag.

En in dat "onze" heeft Christus de wet en de profeten niet ontbonden, maar vervuld. Want zo bidden de vromen van het Oude Testament: als lid van het volk⁵. De vroomheid

⁵ Vgl. Kittel II, 787, 25 ff.

van ieder persoonlijk is geworteld in het bewustzijn te behoren tot het verbondsvolk. Telkens weer doen we in het Oude Testament de ontdekking, dat ieder bidt als lid van het volk des Heeren. Hier staat niet mens-zonder-meer tegenover God-zonder-meer. Maar Israëliet tegenover Israëls God. Als lid van het gezin tegenover de Vader in het gezin. En hieruit, uit dit behoren tot het volk, ontvangt de Israëliet zijn vertrouwen op God, zo sterk als het zonder dit uitgangspunt niet mogelijk was.

Denk aan de Psalmen. Zo persoonlijk, en toch altijd gebeden door iemand die zich kerklid kent. Psalm 25: Heer, ai maak mij uwe wegen door uw Woord en Geest bekend. Dat is persoonlijk. Maar aan het slot: O God, verlos *Israël* uit al zijn benauwdheden. Psalm 32: Welgelukzalig is hij wiens overtreding vergeven is... Verblijdt u in de Heere, gij rechtvaardigen. Psalm 106:4-6: Gedenk mijner, o Heere, naar het welbehagen tot uw volk; bezoek mij met uw heil. Opdat ik aanschouwe het goede uwer uitverkorenen, opdat ik mij verblijde met de blijdschap uws volks, opdat ik mij beroeme met uw erfdeel. Psalm 130: Uit de diepten roep ik tot U, o Heere. Heere, hoor naar mijn stem... Israël hope op de Heere... Hij zal Israël verlossen van al zijn ongerechtigheden.

Als ge maar "onze" leert zeggen, dan wordt ook "Vader" veel gemakkelijker.

3. Vandaag zeg ik weinig over "die in de hemelen zijt".

Alleen dit. Als we zomaar God Vader noemen, doet dat aan de eerbied niet te kort? Als wij, zondige mensen, zomaar Hem als Vader aanroepen, gaat dat niet te gemakkelijk? Moet het de zondaren niet eerst aangezegd worden?

Maar: ten eerste heeft Christus het bevólen, God zo aan te spreken. En ten tweede: als er één ding is dat me tot berouw brengen kan, dan is het toch wel dit, dat Hij onze Vader is.

Zondigen tegen een almachtig God — och, wat is dat? Ik voel voor die God niet. Hij is zo ver, zo vreemd. Maar te zondigen tegen mijn Vader... O, wat heb ik toch gedaan; tegen mijn Vader heb ik gezondigd. Ellende leert ge verstaan juist als ge Vader zegt. En de dankbaarheid leert ge ook.

En voorts: ge zegt: die in de hemelen zijt.

God is oneindig verheven boven u. En daarom: eerbied. Maar die God in de hemelen is toch uw Vader. En met alles waarover Hij als almachtig God beschikt, is Hij uw Vader. Daarom: "die in de hemelen zijt", dat maakt wel, dat ik Hem nederig eer, dat ik de eerbied bewaar, maar dat is meteen mijn rijkste troost. Want juist omdat Hij in de hemelen is, almachtig God, juist daarom is het zo'n rijkdom, dat Hij mijn Vader is.

Of neen, laat ik het nu toch goed blijven zeggen: *Onze* — Vader — die in de hemelen zijt.

Amen.

Zondag 11 April 1937.

ZONDAG 47

Lezen: Psalm 8.

Heidelbergse Catechismus Zondag 47

Psalm 9:1,2

Psalm 9:10

Psalm 89:3, 4, 7

Gezang 5:1,2

Psalm 8 :9

122. Vraag. Welke is de eerste bede?

Antwoord. *Uw Naam worde geheiligd.* Dat is: Geef ons eerstelijk, dat wij U recht kennen, en U in al Uw werken in welke Uw almachtigheid, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid en waarheid klaarlijk schijnt, heiligen, roemen en prijzen; daarna ook, dat wij al ons leven, gedachten, woorden en werken, also schikken en richten, dat Uw Naam om onzentwil niet gelasterd, maar geëerd en geprezen worde.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

Nu we hebben te spreken in deze weken over wat God in Zijn Woord aangaande ons gebed ons zegt, opdat we zouden leren Hem welbehaaglijk te dienen ook in ons bidden, nu wil ik beginnen met u te herinneren aan wat we de vorige herfst hebben gevonden, toen we enkele gedeelten uit de Openbaring in de Dienst des Woords hebben overdacht. In verband met de toen door de mobilisatie ingetreden toestand hier te lande en in verband met de zorgen die dientengevolge bij ons rezen hebben we toen het Woord Gods laten spreken over de zeven zegelen. Johannes tekent ons daarin door welke verschrikkingen en ontzettingen Christus de wereld heenstuwt naar het einde. Eerst zijn het vier ruiters op verschrikkelijke paarden: Christus ontketent de machten van oorlog en revolutie, van honger en pest: door die dingen dòèt Hij wat in de wereld; daardoor maakt Hij de wereld rijp voor hemel of hel; daardoor dringt Hij de crisis van het einde nabij. Vervolgens brengt de opening van het vijfde zegel ons het visioen van kerkvervolging, die niet gewroken wordt, althans niet direct. Een nieuw wee betekent dit voor de kerk. En toch is ook dit dienstbaar aan de komst van Christus. De kerk moet de verschrikking van haar roepende, ongewroken bloed dragen, totdat het getal der kerk is vervuld; er moet uitstel zijn van de wraak, opdat er tijd zou zijn voor de volledige triomf der genade. Maar dan zijn ook alle voorwaarden voor het einde in vervulling gegaan. Het zesde zegel brengt daarom de wereldchaos, waarop het zevende zegel de volkomen wraak van God en het eindpunt der historie tot stand brengt.

Maar nu is daarbij één ding merkwaardig: al de verschrikkingen van de zegelen één tot zes komen op het gebed van hemel en aarde samen. Christus zendt telkens weer Zijn engelen uit ten gericht; er komen voortdurend nieuwe ontladingen van gramschap in het leven der mensen, voortdurend ook nieuwe ontploffingen in de natuur. Maar al die energieën komen los op het geroep van engelen en gelovigen samen. De engelen zingen bij elke nieuwe openbaring van oordeel: Heilig is de Heere God. En de ouderlingen der kerk brengen bij en om elke nieuwe catastrofie lof aan God: Gij zijt waardig te ontvangen heerlijkheid en eer en kracht.

Bij de ontwikkeling van de hele nieuwtestamentische historie hebben dus engelen en mensen hun gebeden samengevoegd. Ze zijn naast elkaar gaan staan, en zingen gecombineerd 't ene grote oratorium, waarvan 't thema luidt: Uw Naam worde geheiligd.

Maar als de oordelen van het zevende zegel losbreken, kan de hemel opeens niet meer. De ontroering wordt daar te groot; de engelen krijgen een brok in de keel. Maar wanneer dan het hart der engelen bezwijkt, God blijft de rotssteen van het hart der gelovigen en hun deel in eeuwigheid. En de mensen, die altijd in alles zwakker dan de engelen waren, worden opeens sterker als het aankomt op het uiterste gebed.

Daarin liggen heel veel dingen opgesloten. O.a. dit, dat bidden moeilijk is; dat het bij de dag moeilijker wordt. Dat de engelen eenmaal hun aandoening niet langer beheersen, betekent dat het gebed dan voor mensen onmogelijk zwaar zal zijn; dat vlees en bloed het in die dagen ondenkbaar hard zullen hebben; dat ook de zenuwen der mensen het dan heel erg te kwaad zullen hebben, omdat de druk en nood van die tijd groter zal zijn dan dat het gemoed van ook maar één schepsel daartegen bestand zou zijn.

Maar daarin ligt voorts dit andere: dat God de mens tot het gebed zal sterken, en ook tot het onmogelijke gebed zal bekwamen. Wat bij mensen onmogelijk is, dat is mogelijk bij God. Als geen enkele engel meer bidden kan, zal de kerk volharden in de gebeden, en elk lid der kerk zal zijn stem met aller lofzang paren. Want de gebeden aller heiligen liggen op het gouden altaar en stijgen omhoog tot God.

En dan tenslotte dit derde: het thema van het gebed blijft alle eeuwen door voor hemel en aarde gelijk: Heilig is de Heere God. Uw Naam worde geheiligd. Dat is het gebed in tijden van voorspoed. Dat blijft het gebed in tijden van druk.

Ge begrijpt nu wel, waar ik in deze inleiding heen wil: we moeten vanavond spreken over de eerste bede: Uw Naam worde geheiligd. Dat wil zeggen over de kern, over het centrale stuk van al de gebeden die engelen en mensen alle eeuwen opzenden tot de

troon Gods. We weten nu uit de Openbaring, dat het al moeilijker zal worden dit gebed vast te houden; dat het straks schier onmogelijk zal zijn. Maar we weten, dat de genade Gods over elk lid van Zijn kerk zo groot zal zijn, dat ze tot het einde toe kunnen volharden bij deze eerste bede.

En we weten, dat deze bede de allergeweldigste factor zal zijn bij de bepaling der wereldgeschiedenis. Want op dit gebied komen de krachten van het einde in beweging.

Ik wil U dan het Woord bedienen zoals het in deze eerste bede tot ons komt.

Het gebed om de heiliging van Gods Naam als grote factor der wereldgeschiedenis.

1. De zin van deze heiliging.
2. De wijze van deze heiliging.
3. Het resultaat van deze heiliging.

1. Als we deze bede recht zullen leren bidden, moeten we, zoals vanzelf spreekt, eerst goed weten, wat de zin ervan is. En nu is het zo erg jammer, dat woorden als deze vaak heel gemakkelijk worden gebezigd, terwijl men niet goed weet, wat men zegt. Heel velen zouden het antwoord schuldig blijven, als ze moesten zeggen, wat de Bijbel bedoelt met de "Naam Gods"; en al even velen hebben maar een zeer vage voorstelling van "heiligen".

Nu is onkunde ten aanzien van wat God openbaart, altijd een ernstig ding. Maar bijzonder geldt dit hier.

Heel vaak wordt de vraag gesteld, wat de kerk nu eigenlijk betekent voor de wereld; welke invloed de kerk heeft op de gang der historie. En dikwijls wordt dan van de kerk niet veel goeds gezegd. Men zegt vrijwel algemeen, dat de kerk practisch geen betekenis heeft, althans geen stimulerende. Voorzover de kerk nog invloed oefent, is het een remmende, reactionnaire kracht. De kerk, zo wordt ons verweten, de kerk zet vaak een religieuze domper op alle gezonde ontwikkeling; de kerk houdt vaak tégen allerlei goeds dat in wording is; de kerk is geweest een belemmering van cultuur, van kunst, van wetenschap. De kerk verstaat vaak niet de eisen van een nieuwe tijd, als die tijd al gekomen is; laat staan dat de kerk zelf die nieuwe tijd nabij helpt brengen en daarbij de leiding neemt.

Maar, geliefden, nu kunnen we, althans voorlopig die critiek afwijzen als zelf remmende kracht. Deze critiek is zelf een domper op de normale ontwikkeling van de kerk; en omdat de ontwikkeling der kerk hierdoor wordt belemmerd, daarom vertraagt men de gang der historie. Immers, men stelt hier een taak aan de kerk, die de kerk niet heeft. En als men de kerk niet toelaat haar eigen roeping te vervullen en haar eigen plaats te bekleden, mag men niet achteraf gaan klagen, dat de kerk zo weinig openbaar wordt als historievormende kracht en dat ze zo weinig leiding en richting geeft aan het leven.

Maar wel moet de kerk zich buigen onder een andere critiek, die vanuit de Schrift te stellen is. Want de Bijbel zegt het ook, dat de kerk een geweldige plaats heeft in het leven; dat ze door trouwe vervulling van haar roeping een grote factor is voor de vervulling der historie en de komst van het einde. De Bijbel legt die betekenis vooral in het gebed der kerk om de heiliging van Gods Naam. Maar dan juist is er alle ruimte voor critiek op de kerk: niet alleen omdat deze bede bij de kerk zo weinig echt-centraal is en ze veel meer met haar eigen wensen zich bezig houdt, maar ook omdat ze van de eigenlijke inhoud van dit gebed vaak weinig begrepen heeft.

En dus zal de kerk niet de wereld helpen heendrijven naar het einde aller dingen, als ze niet verstaat, wat de zin van deze bede is.

Nu valt allereerst dit te zeggen, dat de Schrift onder de Naam Gods verstaat: Zijn openbaring. De Naam Gods, dat is niet maar een klank of een titel, maar dat is God zelf, zoals Hij zich openbaart in en buiten het Woord. God, zoals we Hem kennen, althans kunnen kennen.

En een soortgelijke opmerking valt te maken bij het woord "heiligen". Nietwaar?, wij verstaan onder "heilig" zo iets als vrij van zonde. Wij moeten heilig leven, dat is strijden tegen de zonde en de wil Gods doen; en God is de Heilige; dat wil zeggen dat Hij de zonde haat. En nu heeft dit er wel iets mee te maken; maar het is toch te ondiep, te eenzijdig en daarom te onzuiver. De Bijbel noemt God de Heilige. Maar dat is niet alleen en zelfs niet in de eerste plaats Zijn afkeer van de zonde, maar het inbegrip van al Zijn Goddelijke deugden; het totaal van Zijn majesteit en heerlijkheid. De Heilige Schrift denkt dus bij dit woord aan Zijn verheven Goddelijkheid, aan alles waardoor Hij van het schepsel onderscheiden is. Dat Hij heilig is, betekent dus dat Hij God is, oneindig hoog verheven.

Onze belijdenis heeft dat in deze Zondag zo prachtig gegrepen: dat wij U recht kennen en U in al Uw werken waarin uw almachtigheid, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid en waarheid klaarlijk schijnt, roemen en prijzen. Gods heiligheid is dus de som van al Zijn deugden: het is Zijn almacht, maar ook Zijn wijsheid enz.

En nu zijn we al heel wat gevorderd. Nu is het aanstonds duidelijk, wat het werkwoord "heiligen" betekent. Als de Bijbel zegt, dat God Zijn Naam heiligt, dan betekent dat dus, dat Hij als God in actie komt; dat Hij in al Zijn Goddelijke majesteit werken gaat; dat Hij zich in Zijn oneindige verhevenheid openbaart. Of Hij in een wonder Zijn almacht openbaart, of dat Hij in een verschrikkelijk gebeuren Zijn rechtvaardigheid toont, of Hij nu Zijn barmhartigheid bewijst aan Zijn Kerk of Zijn goedheid en wijsheid in al Zijn schepselen, in al Zijn daden toont Hij dat Hij anders is dan wij; in al Zijn werken ligt de glans van Zijn goddelijke heerlijkheid; in al Zijn werken treedt Hij te voorschijn als de "Heilige", en "heiligt" Hij dus zichzelf.

En dan is daarmee ook voor mens en engel de mogelijkheid gegeven om de Naam Gods te "heiligen". Want bij de menselijke heiliging van Gods Naam gaat het dan over de reactie op Gods actie. Als God zichzelf vertoont als de Heilige, dan moet onze reactie daarop zijn een erkennen van Zijn Goddelijke heerlijkheid; dus aanbidding van Zijn almacht, dankbaarheid voor Zijn goedheid; beven voor Zijn recht; vluchten tot Zijn barmhartigheid; steunen op Zijn waarheid. Maar toch telkens: op Gods zelfopenbaring als de Heilige zó reageren, als daarbij betaamt. En daardoor ook meewerken, dat de luister van Gods heerlijkheid door nog anderen wordt gezien en erkend.

Als God dus Zijn Naam heiligt, dan openbaart Hij zichzelf als God. Als wij Zijn Naam heiligen, dan is het dit: dat wij zelf Hem erkennen en ook helpen erkennen als God in al Zijn werken.

En nu zet ik dit even in verband met Zondag 46; met de aanspraak "Onze Vader die in de hemelen zijt". Daarin heeft Christus toch de Naam Gods als het ware gekristalliseerd. En als Hij ons leert bidden om de heiliging van Gods Naam, dan leert Hij ons vragen of God zich wil openbaren en of wij Hem mogen erkennen en helpen erkennen als Onze Vader in de hemelen.

Onze *Vader*: Gij hebt het verbond opgericht met ons; we waren nog maar pas geboren, toen zijt Gij al naar ons toegekomen; toen hebt Gij ons de Kerk laten binnendragen, om publiek voor mensen en engelen te bevestigen dat we van U waren. Gij hebt toen gezegd, dat Ge ons tot Uw kinderen en erfgenamen hadt aangenomen. En nu bidden we U, of Gij Uw Naam wilt heiligen; of Gij U als Vader van ons wilt openbaren in deze tijd. En of Gij in de openbaring van Uw Vaderschap Uw heerlijkheid als God ons wilt tonen.

Heere, het verbond is er met U; en dat is eeuwig vast. Menselijke verbonden worden geschonden; menselijke verdragen en beloften gebroken. Maar Gij zijt de Heilige ook in Uw Vaderschap; Gij zijt trouw, en onze doop zult ge nimmer herroepen. We weten heel vaak niet wat we aan mensen hebben; maar we weten wat we aan U hebben; dat we altijd, ook in deze angstige tijd op U kunnen rekenen, dat we nooit tevergeefs een beroep doen op Uw Vaderlijke liefde en trouw. Alle menselijk vaderschap is zwak — machteloos. Maar Gij zijt in Uw Vaderschap "heilig" — God.

En heilig Gij nu zo Uw Naam. Openbaar U als onze Vader; bewijs Uw liefde; betoon Uw

trouw. Een Vader zorgt voor 't leven van zijn kind'ren; maar neem Gij alles weg wat ons kan hind'ren in 't leven en kan schaden in de dood. En geef ons dat wij zo Uw Naam mogen heiligen; dat we U als Vader belijden en vertrouwen, ook nu; wat ons ook te wachten staat; doe ons steunen op Uw liefde, elke dag weer; doe ons rusten in Uw trouw; en geef dat we zo eraan mogen medewerken, dat Gij als Vader aan de mensen openbaar wordt.

Onze Vader, *die in de hemelen zijn*. Gij zijt verheven in hemelse majesteit. En wil Gij Uw Naam ook daarin heiligen. Openbaar U in Uw verhevenheid en kracht. Wij komen niet boven het leven en de omstandigheden uit; we zien geen wegen meer; geen oplossing meer; we zuchten als we denken aan de ontwikkeling van het leven hier beneden. Wij zien de ijdelheid van menselijke majesteit. Maar Gij zijt de Heilige ook in Majesteit. Wat hier ook gebeurt, ze kunnen aan Uw troon niet komen. Gij zijt in de hemelen; en we weten het: die in de hemel woont zal lachen, de Heere zal bespotten, die tegen Hem zich verheffen.

Maar openbaar U nu als de hemelse majesteit. Laat het nu gezien worden, dat Gij de oplossing geeft die wij tevergeefs zoeken; dat Gij spreekt, vandaag nog, dwars tegen alle schijn der dingen, dwars tegen alle verwachting van mensen in; en dat het er dan is, zoals Gij het U denkt. Laat het gezien worden dat Gij heerst in het leven; dat Gij Uw bedoeling doorzet; dat Gij Uw koninkrijk sticht. Gij die in de hemel woont, Gij lacht ook vandaag over het gewoel van Uw vijanden; laat Uw lach ons zien, wil hen bespotten die tegen U opstaan. En hef ons dan uit al onze vrezen en angsten omhoog tot Uw triomferende, stralende lach. Geef dat wij U in Uw lach over de ijdelheid der wereld erkennen en prijzen; laat onze lach zich aan de Uwe ontsteken.

Gij lacht, met de glimlach van welbehagen, over al Uw onrustige kinderen. Maar wil dan dat glansrijk welbehagen over ons zichtbaar doen worden; opdat wij en alle mensen het mogen zien, dat Gij Uw liefde in ons en aan ons en over ons overwinnen doet. En geef, dat wij, als Gijzelf zo Uw Naam heiligt, die Naam ook mogen erkennen, en onze blijdschap door de majesteit van Uw liefde worde gewekt. En doe ons belijden: wat vijand tegen U zich kant, Uw hand, Uw onweerstand'ge hand zal hem bekleën met schaamt' en schand'; maar eeuwig bloeit de gloriekroon op 't hoofd van Davids grote Zoon.

Onze Vader: dat is het derde wat Christus ons van de Naam des Vaders in de aanspraak vastlegt: ik geloof de gemeenschap der heiligen. God heeft zich geopenbaard als God der kerk. God is niet Vader van hier één en ginds één, maar Hij is Vader van hen die de kerk ons aller moeder noemen.

Onze Vader, Uw Naam worde geheiligt: openbaar Uzelf als God-der-kerk. Wil Gij verbreken het werk van hen die bewust de kerk tegenstaan; wil verijdelen het pogen van hen die onbewust de gemeenschap der kerk breken. Laat Uw Naam, Uw openbaring zegevieren over alle versplintering en verdeeldheid; laat Uw naam de overwinning behalen over alle onkerkelijkheid en buitenkerkelijkheid, over alle schisma en verbroekeling. Breng bijéén al wat bijéén hoort, breng ze bijéén door Uw Naam, sticht de gemeenschap door Uw openbaring.

En geef dat wij U als God der kerk erkennen. Bewaar er ons voor, dat we ons in onze dienst van U zouden terugtrekken van de broeders; verlos ons van alle individualisme en liefdeloosheid; geef dat wij mogen zoeken allen die in Uw Naam liefhebben; en bewaar er ons voor, dat we de gemeenschap zouden stichten en onderhouden met wie U haten. Geef dat we de eenheid mogen zoeken in Uw Naam, in Uw openbaring; en bewaar ons en verlos ons ervan, dat we de eenheid zouden zoeken met loslating van Uw Woord. Gij hebt in Uw Woord gezegd, dat Gij zijt de God der Kerk, Geef dat we ons rondom Uw Woord verenigen mogen, ook waar we totnutoe elkaar daar nog niet gevonden hebben.

En wil zo door onze belijdenis van Uw Naam, door de eenheid der kerk in de waarheid, wil Gij zo ons gebruiken voor de bouw van Uw kerk, voor haar bewaring en vermeerdering; breng er nog velen toe tot de gemeenschap van hen die de band aan Uw

Woord bewaren.

Dat alles heeft Christus voor ons vastgelegd in de aanspraak: de Naam Gods, dat is dat Hij Vader is, dat Hij Souverein is, dat Hij is de God-der-kerk. En ik bid dat Hij zo zich openbaren wil, en dat Hij mij wil brengen tot de erkenning van Zijn Naam; dat Hij me wil gebruiken tot de verheerlijking van Zijn heilige Naam.

En dit is nu het begin van ons gebed; het abc ervan. Ik bid zo om de openbaring van Zijn glorie en majesteit als God. Ik zeg, dat ik dit begeer en dat het daarom gaat.

Maar nu moet ge dit goed verstaan. Als ik begin te spreken over de heiliging van Gods Naam, dan betekent dit niet, dat ik voorlopig zwijg over eigen aangelegenheden, dat ik uit mijn aandacht wegdring de dingen die zich in deze tijd met onweerstaanbaar geweld aan ons opdringen.

Het moet dus werkelijk niet zo: ik begin met U, met Uw Naam en rijk; maar straks kom ik zelf ook nog aan de beurt; ik hoop ook nog iets te zeggen over mijn idealen en noden. We beginnen in dit gebed niet over geestelijke dingen, terwijl we de stoffelijke voorlopig nog in reserve houden. We beginnen concreet over ons leven zoals dat nu reilt en zeilt. Maar het eigenlijke, dat we in verband met onze huidige omstandigheden, in onze concrete noden bidden, dat is: Uw Naam worde geheiligd. We zien als we beginnen te bidden al die benauwende dingen onder ogen, en we dringen ze werkelijk niet met geweld terug. Maar we belijden dat het in deze angsten gaat om Gods glorie als God; dat Hij bekend wordt onder ons en onder de heidenen.

Vader, we bidden niet, althans niet in de eerste plaats en niet zonder reserve, dat Gij weer vrede geeft. We willen dat wel graag; maar het gaat om U: maak ook nu Uw Naam heerlijk op de ganse aarde. Als het kan in vrijheid; als het moet door afhankelijkheid. Ik denk aan Jezus' woorden: wat zal ik bidden: Vader verlos me uit deze ure? Maar hiertoe ben ik in deze ure gekomen. Vader verheerlijk Uw Naam! Dat wil zeggen voor ons: wat zullen we bidden: Vader, neem de oorlog, het leed, de zorgen, de bergen van ellende weg? Maar ik weet niet waartoe God dit komen laat. Doch dit kan ik bidden: verheerlijk Uw Naam. Ik vind de oorlog verschrikkelijk; ik huiver als ik denk aan de ellende en de moeite die hiervan het gevolg zal zijn. Als het mag, neemt dit alles weg. Maar verheerlijk door dit alles in elk geval Uw Naam! Uw Vaderschap! Uw majesteit! Uw kerk! Wat winnen we als de bedreiging van ons leven wordt afgewend, als we vrede en welvaart hebben buiten God? De goddelozen, zegt mijn God, hebben geen vrede, nooit. Maar wij, gerechtvaardigd door het geloof, hebben vrede bij God, ook nu. Wij kunnen niet bidden, dat God de dingen zo bestuurt als wij het graag hebben; dat Hij Zijn zelfopenbaring richt op ons. We bidden juist omgekeerd, dat wij ons mogen richten op Hem en regelen naar Hem zoals Hij zich openbaart.

Ik weet wel, dat het zwaar is. Het wordt al zwaarder. Maar ik zeg: Onze Vader. Ik kan het niet, maar ik reken op U. Doe me de dingen zo theocentrisch zien en vragen. Gij wilt me dat toch leren? Daarvoor zijt Ge toch Vader? Ge kunt het me leren; daarvoor zijt Ge toch in de hemel? Gij zult het toch ons allen leren; daarvoor heet Ge toch ónze Vader?

Geheiligd word' Uw Naam, ai geef (Gezang 5:1,2).

2. Ik wilde in de tweede plaats iets zeggen over de wijze waarop in de zin dezer bede Gods Naam geheiligd wordt. Dat kwam al wel zijdelings ter sprake, maar dat kan toch nog scherper omlijnd worden.

In de profetie vinden we een dubbele lijn. Enerzijds, dat God Zijn Naam heiligt in gerichten over Zijn volk en in "succes" voor Zijn vijanden; aan de andere kant in de verlossing van Zijn volk en gericht over Zijn haters.

Toch sluit dit elkaar niet uit; maar het vult elkaar aan.

Er zijn tijden dat de kerk Gods Naam ontheiligt; dat Israël de Naam van zijn God vergeet of veracht en zich tot andere goden wendt. Tijden waarin het Gods Vaderliefde negeert en Zijn Vaderrecht miskent, waarin het de Vadereer Hem onthoudt. Of tijden

waarin het de souvereiniteit van God vergeet, waarin het regen en brood verwacht van de Baal; waarin het leeft voor zichzelf en speelt met de dienst van zijn God. Ook tijden waarin men vergeet dat God zich openbaarde als God van het volk, waarin men de eenheid der kerk verscheurt, zich aan de gemeenschap der kerk onttrekt, en het vuur der liefde dooft.

In al die dingen ontheiligde Israël vroeger de Naam van zijn God. En in wat andere vorm komt dat ook gedurig voor bij de kerk van het Nieuwe Testament.

En God heiligt dan Zijn Naam door de vijanden te laten komen, die het volk onderwerpen, die straks het in ballingschap voeren. Als ze de openbaring van Zijn Vaderliefde dan niet erkennen, dan zullen ze merken hoe Zijn toorn ontbrandt. Huns ondanks dwingt Hij hen dan toch in het oordeel tot de erkenning, dat Hij in Zijn Vadertrouw en Vaderrecht zich niet beledigen laat. Of wanneer ze twijfelen aan Zijn hemelse majesteit, wanneer ze murmureren in de woestijn, dan laat Hij hen sterven met het brood tussen de tanden; of Hij laat hen sterven van honger, terwijl Hij Elia naar een heidense weduwe zendt. Ze moeten dan in honger, en ook als ze bij overvloed vergaan, erkennen dat Hij zich in Zijn majesteit als God niet beledigen laat. Elimelech, de man die geen kerkelijk besef heeft en die in de nood zijn volk alleen laat, doet Hij ondergaan; en als Israël Juda benauwt, dan tuchtigt Hij het tien-stammenrijk, omdat het de broederlijke liefde vergat. Hij dwingt dan toch weer de erkenning af, dat Hij is God-der-kerk. God heiligt Zijn Naam dan weer in de gerichten over Zijn volk.

En in onze tijd: als we vergeten dat God Vader is, als we Zijn Vadertrouw niet erkennen, zoals Hij die bijvoorbeeld in het Avondmaal openbaart, dan jaagt Hij ons in de nood; als we Zijn weldaden van jaren achtereen in ontvangst genomen hebben met klachten dat we het zo slecht hadden, dan neemt Hij ons in één slag veel meer af, en Hij doet ons zien wat we toch genoten hebben; Hij heiligt Zijn Naam als Vader. Als we Zijn souvereiniteit in het leven practisch hebben geloochend, als we hebben geleefd alsof we ons leven in eigen hand hadden en alsof het om ons ging, dan werpt Hij alles in puin; want het gaat niet om ons; dan doet Hij ons berooid en ellendig staan in het leven; Hij doet ons zien dat we het niet in eigen hand hebben. Hij heiligt Zijn Naam als de Souverein, die alles beheerst en om wie het gaat.

Als de gemeenschap der heiligen kwijnt, als in onwaarachtige en onbroederlijke polemieken de liefde wordt veracht en de band geloochend, als in allerlei geflirt met eigenwillige religie het kerkinstituut wordt ondermijnd, als men kerkelijke scheuren toedekt met de mantel der pluriformiteit, dan drijft God ons opeens in de nood, en Hij jaagt al wat Zijn Naam belijdt, naar elkaar toe, en Hij doet hen nadenken over wat lang vergeten was, over de kerk en haar grondslag, over het ambt en zijn noodzaak, over de broederlijke liefde en haar schoonheid: Hij heiligt Zijn Naam als Onze Vader, als God der kerk.

Ge ziet het dus, dat God Zijn Naam heiligt in gerichten over de kerk; maar daarnaast is er bij de profeten ook deze andere lijn, dat God Zijn Naam heiligt in het oordeel over de vijanden van Hem en Zijn volk.

Dat kan nu niet uitblijven. Want als de vijanden het volk benauwen, dan honen ze zijn God. Goliath, Nebucadnezar enz. Dan vergeten ze dat God dit volk liefheeft als een enige zoon; dat God zich dit volk ondertrouwd in gerechtigheid. Ze raken dan aan Hem in Zijn liefde. En ze smaden Zijn heerlijkheid: de Assyriër zegt: waar zijn de goden van Hamath en Arpad; hebben die hun volken gered? Laat uw God u niet bedriegen, op welke ge vertrouwt. Ze randen God aan in Zijn hoogheid. En ze verstrooien het volk in alle landen, en lossen de kerk op onder de heidenen; ze belemmeren alle contact tussen de zonen van hetzelfde huis, ze breken de band. Maar daarmee tasten ze God aan als God der kerk.

En dan zijn er weer gerichten nodig, over de heidenen die Gods Naam ontheiligen. En God dwingt hen tot de erkenning dat Hij Vader is van dit volk; dat Hij de allerhoogste is; dat Hij deze kerkgemeenschap bemint.

Maar zo verstaat ge dan ook, dat het gebed in Openbaring wordt verhoord. Engelen en mensen bidden samen om de heiliging van Gods Naam; en het antwoord op dat gebed zijn de zeven zegelen; het gaat van gericht tot gericht; van oorlog tot revolutie, van honger tot pest, van kerkvervolging tot wereldontbinding. Maar in die gerichten openbaart God Zijn heilige Naam; en Hij dwingt de kerk en Zijn vijanden Hem te belijden.

3. En in deze weg komt het tot het grote resultaat van de heiliging van Gods Naam. Wat betekent dit gebed? Wat is de invloed der kerk? Nu denk ik aan Psalm 8. De dichter begint: O Heere, onze Heere, hoe heerlijk is Uw Naam op de ganse aarde. Daar is dus heiliging van Gods Naam; God openbaart zich als Onze Vader in de hemelen. En terwijl Openbaring de nadruk legt op de vreselijke wijze waarop God Zijn Naam heiligt, roemt Psalm 8 het schone resultaat. God bereidt zich lof uit kindermonden, en de vijand en wraakgierige wordt zo tot zwijgen gebracht. De wereld wordt weer aan de mens onderworpen, schapen en ossen; het gevogelte des hemels en de vissen der zee. Het paradijs keert terug. En dan blijft er slechts ruimte voor één woord, één jubel: hoe heerlijk is Uw Naam op de ganse aarde. De eerste bede is in een weg van bloed en tranen toch verhoord: de kerk ging in tot de vrede van het herstelde paradijs. En dat gebed dat ze in haar strijd altijd bad, de eerste bede, is nu in haar glorie geworden tot de grote aanbidding: Hoe heerlijk is Uw Naam op de ganse aarde. En omdat de kerk weet, dat ze eens in heerlijkheid en rust dit spreken zal, daarom blijft ze in haar druk en bewogenheid dit bidden: Onze Vader, Uw Naam worde geheiligd.

Amen.

Zondag 14 Juli 1940.

ZONDAG 48

Lezen: Daniël 2:27-47

Heidelbergse Catechismus Zondag 48

Psalm 72:1, 2

Psalm 72:5

Psalm 99:1, 2, 3

Gezang 5:3, 10

Psalm 97: 1, 5

123. Vraag. Welke is de tweede bede?

Antwoord. *Uw Koninkrijk kome.* Dat is: Regeer ons alzo door Uw Woord en Uw Geest, dat wij ons hoe langer hoe meer aan U onderwerpen; bewaar en vermeerder Uw kerk; verstoort de werken des duivels en alle heerschappij, welke zich tegen U verheft, mitsgaders alle boze raadslagen, die tegen Uw heilig woord bedacht worden; totdat de volkomenheid Uws Rijks kome, waarin Gij alles zult zijn in allen.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

Een vorig maal overdachten we samen de betekenis van de eerste bede: "Uw Naam worde geheiligd". En de inhoud daarvan bleek ons zeer diep te zijn.

Voor al dit is de moeilijkheid, niet alleen bij de eerste bede, maar ook bij de volgende, dat Christus Zijn woorden kiest uit de taalschat van Zijn tijd. Hij bezigt termen en uitdrukkingen, die wel de mensen van Zijn dagen onmiddellijk verstonden, maar die soms voor ons haast onverstaanbaar zijn.

Bij "naam" denken wij aan de naam die wij dragen, aan het woord, waarmee wij worden genoemd en aangesproken. Namen, dat zijn die bepaalde woorden, waarmee we de één van de ander onderscheiden. Of ook: we denken bij "naam" aan iemands reputatie. Als we zeggen dat iemand een goede naam heeft, dan bedoelen we dat hij gunstig bekend staat. En "zich een naam maken" wil zeggen, dat men door bepaalde daden zorgt, dat de mensen van je spreken. Het is zo ongeveer hetzelfde als: zorgen dat je beroemd wordt. Naam is dus bij ons het woord, waarmee ze ons noemen, of de roep die er van ons uitgaat.

Maar al komen die betekenissen ook wel voor in de Heilige Schrift, naam heeft toch heel vaak daar ook een betekenis, die dat woord in onze taal niet heeft. Naam is heel vaak: de persoon zelf, naar zijn diepste, eigenlijke wezen.

En op dezelfde moeilijkheid stuiten we als we toekomen aan het woord "heiligen". Dat is voor ons: iets dat onrein is, weer rein maken. Als wij denken en spreken over het werk der heiligmaking, dan bedoelen we, dat God de Heilige Geest ons, zondige mensen, hoe langer hoe meer vernieuwt en reinigt; dat Hij de macht der zonde in ons breekt, ons een nieuw hart geeft en ons in ons ganse leven geleidelijk brengt tot de nieuwe gehoorzaamheid.

Maar we gevoelen aanstonds dat dat woord deze betekenis niet hebben kan als het over God gaat. Want God is heilig. Dat wil zeggen, bij Hem is er geen zonde. Zijn Naam is dus reeds heilig. Hij naar Zijn diepste wezen is vrij van de zonde. En Hij behoeft dus niet geheiligd te worden in die zin, waarin wij dat nodig hebben.

Nu zei ik U echter, dat als de Schrift spreekt van Gods heiligheid, ze niet bedoelt te zeggen, dat Hij geen zonde heeft, ook niet eens in de eerste plaats dat Hij een afkeer heeft van de zonde, maar dat met dit woord wordt aangeduid Zijn God-zijn, Zijn eerbiedwekkende goddelijkheid. Zijn verheven Majesteit, de afstand die er is tussen Hem en Zijn schepselen. Als wij dus bidden om de heiliging van Zijn Naam, dan begeren we, dat Hij in Zijn blinkende Majesteit zich openbaren zal, dat Hij zal laten blijken wat Hij naar Zijn diepste wezen, in de kern van Zijn Persoon is, dat Hij zal optreden als de Heilige, dat wil zeggen als God, die oneindig verheven is boven alle schepselen, dat Hij zich zal openbaren in al de volheid van Zijn goddelijke deugden.

En nu wees ik U erop, dat in de Heilige Schrift twee lijnen naast elkaar lopen, dat er enerzijds sprake is van de heiliging van Gods Naam, die het oordeel brengt over Zijn volk, terwijl daarnaast ook melding wordt gemaakt van de heiliging van Gods Naam, waardoor Hij Zijn volk verlost uit al hun nood.

Uw Naam worde geheiligd. Als God die bede verhoort, dan kan Hij dat dus zo doen, dat Hij Zijn Volk met zware gerichten treft, maar ook zo, dat Hij aan Zijn volk genade schenkt. Als Zijn volk de zegen van het Verbond misbruikt, en Gods gaven benut om zich daarmee tegen Hem te verzetten, dan wordt Gods heilige Naam ontheiligd. Dat wil zeggen, dan is God en dan blijft God persoonlijk wel de Heilige, wel God, boven alles te prijzen in der eeuwigheid, maar Hij wordt niet als zodanig erkend en verheerlijkt en gediend. En als God dan Zijn Naam gaat heiligen, als Hij dan Zijn heerlijkheid gaat openbaren, dan wil dat zeggen dat God Zijn volk weer dwingt om Hem als God te erkennen, als de Heilige, naar Wiens hoog gebod zij te leven hebben. En dan doet Hij dat zo door het oordeel te brengen. Dan openbaart God dat Hij niet met Zijn majesteit spotten laat, dat Hij niet toelaat dat Zijn volk met Zijn goddelijk gezag niet rekt. Maar

als Zijn volk dan door die heiliging van Gods Naam in de ellende gedompeld is, en als dan de heidenen dit volk verdrukken en kwellen, dan wordt ook daardoor weer Gods Naam ontheilgd. Dan vergrijpen ze zich aan het volk Gods, en dan denken ze dat ze dat maar straffeloos kunnen doen, en dat hun goden machtiger zijn dan Israëls God. Dan komt niet aan het licht de Goddelijke liefde waarmee God zich aan Zijn volk verbonden heeft. Dan wordt ook vergeten dat God oneindig hoog verheven is boven alle schepselen, die de heidenen vereren. En dan gaat God Zijn Naam heiligen. Dat wil zeggen, dan openbaart Hij weer voor het oog van Israël en de wereld, hoe goddelijk Zijn liefde is jegens dat volk, en dat de afgoden der heidenen voor Hem niets zijn. Dan betekent de heiliging van Gods Naam dus de openbaring van Zijn verlossende genade voor Israël in het oordeel dat Hij brengt over de heidenen.

En daaruit is het wel duidelijk, dat wij pas kunnen bidden om de heiliging van Gods Naam, indien we Hem in ons leven als de Heilige eerbiedigen, Hem in alles als God erkennen en dienen, pas dan als we, al is het dan met veel gebrek, zelf Zijn Naam heiligen. Want dan kan de heiliging van Zijn Naam voor ons alleen maar betekenen de volkomen verlossing.

Nu laat Christus op die bede volgen een tweede, het gebed: *Uw Koninkrijk kome.*

We letten op:

1. De inhoud van deze bede.
2. De vervulling van deze bede.
3. De vrucht van deze bede.

1. Wat ik daareven opmerkte omtrent de moeilijkheid van de eerste bede, geldt ook hier. Ook hier zitten we met het probleem van de taal. Jezus gebruikt geen uitdrukkingen, die dagelijks in onze taal voorkomen, geen begrippen waarmee wij vertrouwd zijn. Hij bedient zich van de taal van Zijn tijd. En toen Hij Zijn discipelen leerde bidden: onze Vader, Uw koninkrijk kome, toen verstonden zij onmiddellijk wat Hij bedoelde, maar voor ons is het vrij duister en vaag. We voelen het wel zo'n beetje aan wat Hij hiermee zeggen wil, maar recht helder is het ons niet. We zitten al dadelijk met dat woord: koninkrijk. Dat heeft al aanstonds een heel andere inhoud dan waarmee wij tegenwoordig van koninkrijk spreken. En ook voor wie zo langzamerhand weet wat de Schrift onder het koninkrijk Gods verstaat, rijzen er hier nog talloze vragen. Ik zal de voornaamste kwesties nu maar dadelijk aan de orde stellen.

Johannes de Doper treedt op met de prediking: Bekeert U, want het koninkrijk der hemelen is nabij gekomen. En Jezus zelf neemt die prediking over en zet die voort. Hij zegt het zelf zo: het koninkrijk der hemelen is binnen u. Als de Farizeeën Christus vragen, wanneer het koninkrijk Gods komt, dan antwoordt Hij: het koninkrijk Gods komt niet met uiterlijk gelaat. En men zal niet zeggen: Ziet hier, of ziet daar. Want ziet, het koninkrijk Gods is binnen ulieden. Het is al midden onder U, zonder dat men het merkte. Johannes zegt dus, dat het koninkrijk der hemelen vlakbij reeds is en Christus verkondigt, dat het gekomen is. Maar als dat koninkrijk reeds gekomen is, waarom moet Zijn kerk dan nog bidden om de komst van dat Rijk?

Een andere kwestie is deze: Daar wordt in de Heilige Schrift gesproken van het koninkrijk Gods, maar daarnaast ook van het koninkrijk van Christus. Is dat hetzelfde koninkrijk, of is tussen die twee nog verschil?

Voorts: Ge kent allen die bekende uitspraak van Christus als Hij voor Pilatus staat: Mijn koninkrijk is niet van deze wereld.

Maar wat wil dat nu zeggen? Betekent dat, gelijk sommigen beweren, dat het koninkrijk der hemelen niets met onze wereld te maken heeft, dat het absoluut buiten onze wereld staat, buiten ons gewone dagelijkse leven, buiten de politiek en buiten het sociale leven en buiten het leven van de arbeid en buiten het gezin? Is het een louter geestelijk koninkrijk, dat met de stoffelijke, tijdelijke dingen niets te maken heeft? En betekent dus

deze bede dat dat geestelijk koninkrijk zich doorzetten mag. zodat er zo gauw mogelijk een einde komt aan alles was tijdelijk en stoffelijk is? Bedoelt Christus hier, dat wij moeten bidden om de komst van de hemel, en dus om de voorbijgang van de aarde?

En nog zijn de vragen te vermenigvuldigen.

In de Heilige Schrift wordt b.v. gezegd, dat God is de koning van Zijn volk, van de kerk, van Israël. Maar daarnaast wordt ook gezegd dat Hij een groot koning is over de ganse aarde. En God is toch in andere zin koning over Zijn volk dan Hij koning over de hele wereld is. Welk koningschap wordt nu bedoeld?

Of ook deze kwestie: in de godgeleerdheid wordt onderscheid gemaakt tussen het koninkrijk van Gods macht en het koninkrijk van Zijn liefde of genade. En onder het koninkrijk van Gods macht verstaan we dan dat Hij over alle dingen regeert, over de redelijke schepselen, maar ook over de redeloze, dat Hij heerst over degenen die Hem vrezen, maar ook over degenen die Hem haten, over engelen, maar ook over duivelen, over de bozen evengoed als over de goeden. En als we spreken over het koninkrijk van Gods liefde, dan bedoelen wij de genadige verhouding waarin Hij zich stelde tot Zijn volk, de verbondsverhouding waarin Hij niet staat tegenover de goddeloze. Aan welk koninkrijk denkt Christus hier nu? Aan het koninkrijk van Gods macht? Of heeft Hij meer het koninkrijk van Gods genade op het oog?

En nu wordt deze bede die wij zo vaak en zo gemakkelijk — veelal maar al te gemakkelijk — over onze lippen brengen, zo wordt deze bede, zeg ik, voor ons opeens heel moeilijk. We zitten nu opeens midden in de vragen. En nu is het de taak van de Dienst des Woords om het antwoord op al die vragen te geven, opdat ons gebed niet zij een uitstoten van klanken die wij zelf niet verstaan, maar een bewust begeren van de genade Gods. Zullen wij dit gebed werkelijk bidden, dan moeten wij toch weten, wat Jezus ons hier leert vragen van onze hemelse Vader.

Om nu maar met het woord "koninkrijk" te beginnen: ik zei U reeds meermalen, dat de Heilige Schrift daaronder iets anders verstaat dan wij veelal. Want als wij vandaag spreken over het koninkrijk der Nederlanden, dan bedoelen wij het grondgebied in Nederland en in de Overzeese gewesten, heel dat deel van de aardbodem waarover onze koningin met heerschappij is bekleed. Maar die betekenis van "gebied" heeft het woord koninkrijk der hemelen niet. Of niet, dat is ook weer teveel gezegd, want soms heeft het die betekenis wel. Maar in de regel komen we met de andere betekenis van het woord in aanraking. Op de meeste plaatsen wordt met koninkrijk der hemelen of koninkrijk Gods (die beide namen betekenen precies hetzelfde. Ik zei U onlangs reeds dat de Joden in de nieuwtestamentische tijd de Naam Gods niet durfden uitspreken, en dat ze daarom de toevlucht namen tot allerlei andere aanduidingen. Men noemt God de Eeuwige, of de Levende. En ook wel duidde men Hem aan door te spreken van de hemelen. Men bedoelde dan Hem, die in de hemelen woont. "Hemelen" is dus een Joodse schuilnaam voor God. En koninkrijk der hemelen is dus koninkrijk Gods⁶), doch dat nu daargelaten: op de meeste plaatsen wordt met koninkrijk der hemelen bedoeld niet het gebied, maar Gods koninklijke waardigheid, Zijn koninklijke macht. Het woord betekent dus niet in de eerste plaats: het gebied waarover God regeert, maar het wil nadruk leggen op het feit, dat God Koning is. Koninkrijk der hemelen is niets anders dan: God is koning⁷. Hij bezit de koninklijke waardigheid, Hij heeft koninklijke macht. In dat geval spreken wij niet van: koninkrijk, maar van koningschap⁸. Ge voelt het onderscheid. Als ik spreek van het koninkrijk van Hare Majesteit, dan bedoel ik het gebied, waarover zij heerst. Maar spreek ik van haar koningschap, dan denk ik aan haar waardigheid, aan haar heerschappij, aan het feit dat zij het bewind voert en de regering uitoefent. En zo kunnen we deze tweede bede dan ook beter vertalen: Uw Koningschap kome.

Maar nu komen wij in moeilijkheid met dat woord: komen. Nietwaar, als ik vraag, dat

⁶ Zie Kittel I, 579 ff.

⁷ Kittel, a.a.O.

⁸ Brouwer, Bergrede 61.

iemand bij me komen zal, dan houdt dat in dat hij op het moment van de vraag nog niet bij me is. "Uw koninkrijk kome": dat zouden we dus gemakkelijk zo kunnen verstaan: Gij hebt op dit ogenblik de koninklijke heerschappij nog niet, maar ik bid dat Gij die waardigheid moogt krijgen. Toch zou die uitlegging verkeerd zijn. Want de Schrift zegt het op vele plaatsen dat God koning is, nu al, en dat Hij Zijn heerschappij reeds uitoefent, nu al. Maar de gedachte die aan deze bede ten grondslag ligt is een andere: God heeft al wel de heerschappij, maar die heerschappij is nog niet volkomen. Die moet nog uitgroeien en haar hoogtepunt nog bereiken. Uw koninkrijk kome wil dus zeggen: Wil Gij Uw koningschap, dat Ge nu reeds bezit, tot de volmaaktheid doen komen. Ge hebt nu al wel heerschappij, maar het is met die heerschappij toch nog niet wat het wezen moet. Laat toch Uw heerschappij haar toppunt bereiken.

Nu zult ge natuurlijk vragen: mankeert er dan iets aan Gods heerschappij? Is Hij dan niet absoluut koning over alles? Gebeurt er wel iets tegen Zijn wil? Ge denkt dan natuurlijk aan de uitdrukking van de Catechismus: dat alle schepselen alzo in Zijn hand zijn, dat ze tegen Zijn wil zich noch roeren noch bewegen kunnen. God, zo zult ge zeggen, God heeft toch absolute macht over alles, Zijn koningschap is toch niet beperkt en gebrekkig? En ge hebt gelijk. En nu is het zo lastig om precies de woorden te kiezen. Misschien kan ik het duidelijker maken met een beeld. Een onderwijzer in de klas heeft macht over de kinderen. Maar toch gebeurt het wel dat één iets doet dat niet mag, dat één zich niet stoort aan wat de meester of de juffrouw heeft gezegd. En zodra de onderwijzer dat merkt, kan hij twee dingen doen: hij kan die jongen straffen, en hem zijn gezag weer laten voelen. Hij kan hem ook een poosje zijn gang laten gaan. Dan behoudt hij wel de macht in de klas, maar hij maakt daarvan uit tactische overwegingen direct geen gebruik. Hij kan, al behoudt hij dan evengoed de macht, hij kan zo'n jongen wel even laten geworden, en toelaten dat hij zich aan het gezag niet stoort. Misschien kan dit beeld verhelderend werken.

God is koning. Hij heeft de absolute souvereiniteit over al het geschapene. Maar sinds de zondeval erkent de mens Hem niet meer als koning; wij zijn niet onderdanig meer; wij trekken ons van Zijn gebod niets aan. We doen eenvoudig alsof er geen God is, alsof er niemand is die alles in ons leven te zeggen heeft. Dan blijft God wel koning. En Zijn gezag en Zijn macht wordt in het minst niet door de zonde vernietigd of beperkt. Na de zondeval is God evengoed Souvereine koning als daarvoor. Maar Hij laat de mensen wandelen naar het goeddunken van hun hart. Hij laat ze hun gang maar gaan. Hij laat het toe dat ze Hem als koning niet erkennen en zich onder Zijn wet niet buigen. Hij grijpt niet in, om ze tot de erkenning van Zijn koningschap te brengen.

In het paradijs was Hij souverein koning. En Hij openbaarde zich ook zo. Hij liet aan Adam en Eva Zijn koningschap merken, met al de zegeningen daarvan. En daarom erkenden ze Hem ook als koning, en bogen zich voor Zijn wet. Maar na de intrede van de zonde in de wereld, openbaart God zich niet meer als koning. Hij houdt Zijn volle genade in. Hij houdt ook in Zijn grote toorn. De mensen hebben Hem uit het oog verloren. En voorzover God Zijn koningsheerschappij nog openbaart, zien ze daarvan niets. Ze zijn blind daarvoor. En God grijpt niet met forse hand in. Hij dwingt de erkenning van Zijn koningschap niet goedschiks of kwaadschiks af. Hij behoudt dus wel Zijn koninklijke heerschappij, maar Hij oefent die niet uit, althans niet zo dat de mensen het erkennen. Hij laat het niet merken dat Hij koning is. Althans aan het overgrote deel der wereld niet. Alleen in Israël, daar openbaart Hij Zijn koningschap. Tot Israël heeft Hij het weer gezegd, dat ze Zijn volk zijn en dat Hij hun koning is. Daar laat Hij het weer merken, wat de theocratie betekent, wat het inhoudt dat God regeert, hoe groot de genade daarvan is en hoe zwaar de verantwoordelijkheid. Israël kent God weer als Zijn koning en noemt zich daarom: Zijn volk. Tussen God en Israël is weer de betrekking der liefde, en daarom wordt daar ook de heerlijkheid en de vreeslijkheid van het koningschap Gods openbaar. Want de rijkdom van het volk is zijn koning. En daarom is Israël begenadigd: God is hier weer koning, dat wil zeggen, Hij maakt zich hier weer als koning bekend. Hij laat de genade van Zijn koningschap weer schitteren, en Hij eist hier weer de erkenning van Zijn koninklijke wet: Hij openbaart hier Zijn koningschap in zegen en gericht. Hij doet hier

Zijn koninkrijk komen, dat wil zeggen, Hij brengt hier Zijn koningszegen en Zijn koningsrecht weer tot heerschappij. Hij brengt dat in Israël weer tot gelding.

Is Hij dan geen koning van de wereld? O ja, Hij heeft de macht over alles, en Hij heerst souverain over de wereld, maar Hij doet het zo, dat de mensen het niet merken en niet erkennen, zo dat ze niet Zijn koninklijke genade smaken en ook niet voor Zijn wet zich buigen. In de wereld is Hij wel koning, Opperheerser, maar Hij is geen Vader. Daar is niet de betrekking der liefde. En daarom ook niet de openbaring van het koningschap zó dat de mensen het erkennen.

Zo erkent Israël God dus wel als koning van de ganse wereld: Israël ziet het door de openbaring, dat Hij ook daar heerschappij heeft. Maar het belijdt aan de andere kant, dat God nog slechts de koning van Israël is, dat Hij daar in genade Zijn heerschappij oefent en de ogen daarvoor geopend heeft, dat Hij alleen in Israël nog maar Zijn koningschap heeft geopenbaard en tot erkenning gebracht. Hij laat het daar merken, wat Zijn koningschap betekent in verlossing voor wie Hem vrezen, in oordeel voor wie Hem verwerpen.

Zo is dus onder Israël het koningschap Gods reeds gekomen. Maar ook daar is het niet dadelijk tot Zijn volle ontplooiing geraakt. Eerst is de openbaring van dat koningschap er nog slechts in de richters, die voor een ogenblik regeren, dan later komt er een koningshuis: de dynastie van David. Maar wat is de openbaring van dat koningschap Gods, zelfs bij de besten van dat huis, nog gebrekkig. Wat wordt door de zonden, zelfs van koningen als David, Salomo en Hizkia, de heerlijkheid van het koningschap Gods verdonkerd. En wat zijn er veel koningen, bij wie niets van de heerlijkheid daarvan openbaar wordt. Daarom blijft, al is God in Israël koning geworden, toch het uitzien naar het komen van Gods heerschappij, naar de komst van de koning, in wie de heerschappij des Heeren zich zuiver openbaren zal.

Daarom treedt Johannes op met de prediking: Het koninkrijk Gods is nabij gekomen. En daarom zegt Christus: Het koninkrijk Gods is midden onder u. In Hem treedt de heerschappij Gods volkomen aan het licht, de schaduwen vallen weg, en ongebroken schittert dan de glans van het koningschap Gods met al de genade en al het oordeel daarvan in de Christus. Daarom is het koninkrijk van Christus hetzelfde als het koninkrijk Gods.

En als dan zo het koningschap Gods in Israël werkelijk zuiver gekomen is, dan nog moet gebeden worden om de komst van Zijn Rijk. Want God is koning van de ganse wereld. En Israël is maar zo'n klein stukje daarvan. Daarom blijft het gebed dringend: Uw koninkrijk kome. Laat het vanuit Israël als centrum zich openbaren in de gehele wereld. Laat het koningschap Gods, zoals dat in Christus verschenen is, vol genade en ook vol van oordeel, laat dat koningschap nu in heel de wereld openbaar worden, opdat overal God als koning wordt erkend.

Uw koninkrijk kome: Geef dat overal de genade van Uw koningschap worde aanvaard en Uw koningswet geëerbiedigd. En weigeren ze dat, dwing hen dan tot de erkenning van Uw koningschap. Tegen wil en dank. Opdat, òf dankend òf tanden-knersend, heel de wereld God als koning belijde.

Misschien zullen velen de preek taai noemen en zwaar. Maar wij moeten het zien, dat God Zijn koningschap eerst in Israël tot erkenning brengt, en dat Hij het al helderder aan het licht doet treden, tot het volkomen verschijnt in Christus. En dat het dan van de Christus uitgaat tot de wereld, dat het na de Pinksterdag al dieper erkenning krijgt bij de kerk en al breder erkenning vraagt in de wereld. Als ge dat hebt gezien, dan vraagt ge niet meer: welk koninkrijk wordt hier bedoeld: over Israël of over de wereld? Want ge verstaat: dat is hetzelfde koningschap, dat aanvankelijk in Israël zich gelden laat, maar van daar uit ook de wereld bereiken wil. Dan vraagt ge niet meer: Is dat het koninkrijk van Gods macht of van Zijn liefde? Want heel die onderscheiding deugt toch eigenlijk niet. Het gaat erom, dat het éne koningschap Gods, dat Hij heeft, tot erkenning komt, gezien wordt door de mensen. Als het kan: willens en wetens. En anders tegen wil en

dank. Dat ze, indien het mag, vrijwillig God als koning erkennen, en anders noodgedwongen. Tot tenslotte alles Hem erkent, dankend of vloekend.

En voor die volkomen openbaring van Gods heerschappij kunnen slechts zij eens danken, die hier daarom hebben gebeden:

Uw koninkrijk kôôm toch o Heer,

(Gezang 5:3, 10).

2. In de tweede plaats wilden we nagaan, op welke wijze deze bede vervuld wordt, dat is dus op welke wijze het koninkrijk Gods komt, op welke manier God Zijn koningschap tot erkenning brengt.

En ge kent die gelijkenis van Marcus 4:26 vv.: Alzo is het koninkrijk Gods gelijk of een mens het zaad in de aarde wierp en voorts sliep en opstond, nacht en dag, en het zaad uitsproot en lang werd, dat hij zelf niet wist hoe.

Dat hijzelf niet wist hoe.

Op welke wijze het koninkrijk Gods komt en deze bede dus vervuld wordt, dat weten we niet. Daarbij werken energieën die wij niet kennen, krachten waarover wij niet beschikken. De komst van het rijk Gods is voor ons altijd een mysterie. Toch kunnen we daarom wel iets ervan zeggen. Want dit weet ge: in het verbond werken God en mens samen aan het éne werk. Als dus het rijk Gods komt, dan is dat in de eerste plaats het werk van God zelf, maar daarin zijn toch ook wij als Zijn medearbeiders betrokken. En nu bidden wij dus hier dat onze Vader zelf Zijn werk zal doen, dat Hij Zijn krachten zal doen uitgaan in deze wereld. Krachten waarvan wij eigenlijk geen vermoeden hebben. Dat Hij zal doen uitgaan Zijn Woord, Zijn Geest, Zijn engelen.

En dan komt het: hoe, dat weet geen mens. Ik kan dat niet zeggen, hoe het Woord krachten doet van geloof en bekering.

Ik weet niet, hoe het Woord de harten breekt of ook verhardt. Ik kan niet zeggen, hoe het Woord de vrijwillige erkenning van Gods koningschap wakker roept, en ook niet, hoe dat Woord de opstand wakker roept en de haat. Ja, dat komt door de Geest. Maar hoe de Geest werkt, weet ik niet. En wat de engelen doen, weet ik niet.

Maar dan gebeurt het. Daar komt beweging van krachten die ik niet waarnemen kan. En dan is het als een vuur. Dan komt de verdeeldheid onder de mensen. Dan leven de mensen niet langer in onkunde van God als koning, maar ze kennen Hem en kiezen, voor of tegen.

En zo komt het koninkrijk Gods. Daar is bewuste erkenning van Hem dan en ook bewust verzet tegen Hem. En zo komt de crisis in de wereld, zo komt het einde en de finale scheiding: de volkomen openbaring van de genade des konings, en ook de volkomen openbaring van Zijn grimmigheid. Alle tranen worden van de ogen afgewist. En er komen ook enkel tranen: wening en knersing der tanden. Maar én de zaligen én de verdoemden erkennen dan God als koning.

En nu zei ik, dat wij bij de komst van het Rijk als medearbeiders Gods betrokken zijn. Vanzelf: nu denk ik aan Zending en Evangelisatie. Maar toch niet alleen daaraan. Ik denk aan de komst van het Rijk door al onze arbeid op alle terrein. Ik denk aan Zending en Evangelisatie natuurlijk, maar evengoed aan de boerderij, aan de winkel, aan de straat, aan de fabriek, ik denk aan de politiek en aan zoveel dingen meer nog. Want in alles gaat het om de komst van Gods Rijk, moet het althans daarom gaan.

Ja, en nu is het heel gemakkelijk om te bidden dat God als koning wordt erkend. Tenminste om dat te zeggen: we hebben het gauw genoeg op de lippen. Maar we menen het niet, dit gebed is niet echt, als dat de hele richting van ons leven niet is. Daar is geen echt gebed, als het niet gepaard gaat met werken. Verenig mijn hart, bidt de psalmist. Dat wil zeggen: alles moet in dezelfde richting gaan. Mijn mond moet niet anders praten dan mijn hersenen denken, en niet anders dan mijn handen arbeiden. Het

moet alles zijn erkenning van God als koning, dat wil zeggen, alles moet staan in Zijn dienst, alles zich buigen onder Zijn souvereine wil. Want wie echt bidt, bij hem is het koninkrijk der hemelen aanvankelijk gekomen, God vond bij hem erkenning. Maar dat moet zich nog verdiepen, nog volmaken, nog bestendigen. Geef dat wij heel ons leven hoe langer hoe meer aan U onderwerpen. Dat is slechts eerlijk gebed, als dat centraal is in heel ons leven. Als ik wel het tekort zie, maar toch eerlijk begeer dat Gods koningschap verder zal komen bij mij. Doch dat is een vloek, als ik praktisch in mijn leven met de wet Gods de hand licht, en maar voor mezelf leef.

Zo bid ik dus dat God over mij heerschappij krijgje in heel mijn leven. En ik bid dat ook hierom, opdat Hij van mij uit, van mijn leven uit, heerschappij krijgje in mijn omgeving. Hoe meer God heerschappij krijgt in mijn leven, des te feller straalt dat uit naar buiten. Dat is de Evangelisatie met de daad. Het koninkrijk Gods is bij mij, maar het moet toch ook nog komen, en daarom bid ik dat God Zijn genade, Zijn Geest, Zijn verborgen krachten doe uitgaan, want hoe meer het bij mij komt, des te meer komt het in mijn omgeving. Ik sta niet alleen op een eilandje. Maar als God de heerschappij krijgt over mij in al de verbanden waarin ik sta, dan wordt Zijn koningschap zichtbaar ook voor wie rondom mij staan. Dan begrijp ik nog niet hoe het zo komt. Maar het koninkrijk der hemelen komt.

Kijk, als zo het gebed niet maar ons enige werk is voor de komst van het Rijk, maar als het werkelijk is het voornaamste van mijn werken, het hoogtepunt in mijn leven, als mijn lippen hetzelfde vragen als waarnaar ik met alle krachten jaag, dan komt het Rijk. Dan wordt de heerschappij Gods over mij groter, en ook in de wereld groter. Dan weet ik niet hoeveel Evangelisatiemiddelen we hebben. Heel ons leven is Evangelisatie dan, omdat in alle dingen het koningschap Gods zich openbaart. Dan komt de crisis in mijn omgeving: voor of tegen.

En nu kom ik aan het werk, dat wij meer speciaal Evangelisatie noemen, de opzettelijke Evangelisatie. Dat we er met de mensen over gaan spreken en ze van het koninkrijk Gods laten lezen. Wat komt daar weinig van terecht. Wij hier in Kantens: wat hebben wij reden voor het gebed: Uw koninkrijk kome. Wat is bij onszelf die erkenning nog traag. Wat is hier een brede schare die tot die erkenning niet komt. Als je er goed bij stilstaat, wat is het toch eigenlijk ontzettend. Maar we vinden het eigenlijk haast allemaal welletjes. Er wat voor geven, dat gaat nog. Maar kijk: daarmee zijn we niet klaar. Met wat geld en met een gebed. Dat is veel. Maar we bidden gemakkelijker ervoor dan we ervan spreken. En dan staat een Evangelisatie-commissie er alleen voor. En het is zo moeilijk contact te krijgen. Dat wordt altijd als het grootste probleem gevoeld: om contact te krijgen. Je moet er expres een gelegenheid voor zoeken en zo opzettelijk erover beginnen. En dan gaat het zo moeilijk.

Ik geloof, de Evangelisatie is veel te kunstmatig. Te weinig natuurlijk. Nu moeten we de mensen expres ervoor opzoeken. En als we in de gewone gang van het leven met hen in aanraking komen, dan zwijgen we erover. En dat zou de oplossing zijn: dat we het natuurlijk contact gingen benutten: arbeiders op het veld samen en mensen in de winkel samen. Ik bedoel geen vroompraterij die er dik oplicht. Maar ik bedoel dat het voor ons heel natuurlijk moet zijn om over God te spreken en van Zijn Rijk. Och, het koninkrijk Gods staat zo los van ons dagelijks leven. Daar erkennen we het zelf zo weinig. En daarvan komt zo weinig tot uiting in onze dagelijkse gesprekken. Het is zo'n aanhangsel, dat wij hebben en anderen missen. Het is niet dat wat heel ons leven doortrekt en daarom ook heel natuurlijk in onze gesprekken zich openbaart.

We zullen met dit gebed ernst moeten maken. Ook voor de Evangelisatie. En dan niet in deze geest: Heere, breng veel zondaars toe en zegen het werk van de commissie en ik heb er al een gulden voor gegeven en ik zal er ook wel eens aan denken in het gebed. Maar: Heere maak mij getrouw, laten al mijn woorden en daden, natuurlijk en onopgesmukt dienen de komst van Uw Rijk.

3. Natuurlijk, dan bekeren niet allen zich, maar dan komt het koninkrijk, al weten we zelf niet hoe. Dan brengt het koninkrijk Gods voor ons die het erkennen en het zoeken, de

rijkste zegen mee, spijs en drank. Maar vooral gerechtigheid, vrede en blijdschap. Dan komt het in deze wereld, al is het niet van deze wereld. Want daar wordt ook mee geknoeid. Tegenwoordig zeggen velen: het koninkrijk Gods staat vierkant tegenover alle mensenleven. Die twee raken elkaar niet. Dat is de ketterij van vandaag. Het koninkrijk Gods en het wereld-leven tegenover elkaar. Dat zeggen wij niet. Maar kijk: de ellende bij ons is, dat we in de praktijk die twee wel niet tegenover elkaar stellen, maar toch los naast elkaar. Het koninkrijk Gods is dan iets van het geestelijk leven, zoiets als de hemel. En dat staat dan los naast ons aardse leven, ons werk met betrekking tot alles wat stoffelijk en tijdelijk is. Maar dat is vals. God is koning over Zijn schepping, over Zijn wereld. Dat is de wereld waarin wij leven, de wereld met de Zondag, maar ook met de zes werkdagen, de wereld met de kerk, maar ook met huwelijk, gezin en boerderijen en winkels, de wereld van het gebed, maar ook de wereld van het stembureau, de wereld met godsdienst, maar ook met politiek. En over heel dat leven is God koning. Hij heeft het geschapen. En Hij moet in al die dingen als koning worden erkend. En dan zegt Jezus wel: Mijn koninkrijk is niet van deze wereld. Anders zouden mijn dienaars gestreden hebben. Dat wil zeggen, dit koningschap handhaaft zich met andere middelen dan waarover andere vorsten beschikken. Want daarvoor is het koninkrijk Gods. God gebruikt andere middelen, andere wapenen dan waarmee de koningen der wereld hun koningsmacht tot erkenning brengen. Maar al is het met andere middelen, God zoekt toch erkenning van Zijn koningschap in heel het bonte mensenleven.

En zo, met ons gebed, dat met werken gepaard gaat, doet God Zijn Rijk komen. Totdat de volkomenheid daarvan komt. Tot Zijn heerschappij volmaakt wordt erkend door gelovigen en goddelozen. Tot de volle vloek komt en ook de volle zegen in de uiterste crisis.

En dan draagt Christus het koningschap over aan God. Want dat is het einde van Gods koninkrijk: dat Hij niet meer regeert door een mens, ook niet door de mens Jezus Christus, maar dat Hij rechtstreeks zelf regeert.

Hij zal zijn alles in allen. En dat zal Zijn zaligheid zijn. En ook die van ons.

Amen.

Zondag 2 Mei 1937.

ZONDAG 49

Lezen: Openbaring 12

Heidelbergse Catechismus Zondag 49

Gezang 5:4

Gezang 5:3

Psalm 104: 1, 17, 18

Gezang 24:1, 2

124. Vraag. Welke is de derde bede?

Antwoord. *Uw wil geschiede, gelijk in de hemel, alszo ook op de aarde.* Dat is: Geef, dat wij en alle mensen onze eigen wil verzaken, en Uw wil, die alleen goed is, zonder enig tegenspreken gehoorzaam zijn; opdat alzo een iegelijk zijn ambt en beroep zo gewilliglijk en getrouwelijk moge bedienen en uitvoeren, als de engelen in de hemel doen.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We moeten vandaag spreken over de inhoud van de derde bede: Uw wil geschiede, gelijk in de hemel also ook op de aarde. En die bede stelt ons gelovig denken voor eigenaardige moeilijkheden. Nu bedoel ik niet de kwestie wat we hier onder de wil van God moeten verstaan. Daarover is vroeger nog wel eens verschil van mening geweest. Om het een beetje dogmatisch te zeggen, er was toen verschil over de vraag of we hier te denken hebben aan de wil des bevels, dan wel aan de wil des besluits. De wil des bevels, waarbij God iets aan ons beveelt, en dus ónze daden stelt onder Zijn wet; dan wel de wil des besluits, die niet omvat wat wij hebben te doen voor God, maar wat God over ons besloten heeft. Als het hier gaat over de wil des bevels, bidden we hier dat wij gehoorzaam Gods geboden mogen doen; is daarentegen de wil des besluits aan de orde, dan betekent deze bede, dat wij geduldig aanvaarden alles wat God naar Zijn besluit over ons brengt.

Ik zeg: daarover liep vroeger het verschil, of deze bede betekent dat wij ónze daden conformeren aan Gods wil, dan wel, dat wij onze wil conformeren aan Gods daden. De catechismus denkt alleen aan het eerste maar sommigen willen althans mee hier gesproken zien van onze gewillige onderwerping aan wat God over ons brengt; en ze beriepen zich daarvoor op het feit, dat Jezus zelf in Gethsémané deze bede in die zin gebeden had; toen hij bad of de drinkbeker des lijdens aan Hem mocht voorbijgaan. Toen bad Jezus ook: niet mijn wil, maar de Uwe geschiede; dat zou dan hier ook betekenen: ik onderwerp me aan Uw besluit; als Gij die drinkbeker niet wegneemt, ik zal niet in opstand komen.

Maar deze kwestie is vandaag wel beslist, omdat ieder overtuigd is, dat de catechismus de zin van deze bede juist heeft weergegeven.

De moeilijkheid ligt evenwel voor mijn besef daarin, dat hier toegevoegd is: gelijk in de hemel also ook op de aarde. De catechismus verklaart dat zo, dat we zo gewillig en getrouw mogen zijn in onze taak als de engelen in de hemel. En daarop loopt het ook inderdaad wel uit. De hemel is zo gehoorzaam; laat de aarde het evenver brengen. De aarde is zover nog niet. Dat is juist. Maar ook de hemel is niet altijd zover geweest. Achter

deze woorden "gelijk in de hemel, also " ligt dat hele proces

van ongehoorzaamheid in de hemel, die zich doorzet naar de aarde; ligt ook dat hele proces van de gehoorzaammaking eerst van de hemel en daarna van de aarde. Achter deze woorden ligt een hele geschiedenis, waarvan de Heilige Schrift op vele plaatsen getuigenis aflegt. En we zien slechts dan de grote rijkdom van deze bede, als we hier rekening houden met die geschiedenis van ongehoorzaamheid eerst, en met de geschiedenis van de gehoorzaamwording daarna.

Dus overdenken we vanmiddag *de derde bede*.

En we overwegen dan:

1. De deformatie der aarde vanuit de hemel.
2. De reformatie des hemels vanaf de aarde.
3. De reformatie der aarde vanuit de hemel.

1. We willen vanmiddag dus eerst nagaan dat historisch proces van afval eerst en van terugkeer tot de gehoorzaamheid daarna, zoals dat in deze bede zijn uitdrukking vindt in de toevoeging: gelijk in de hemel also ook op de aarde. Want wij vandaag, wij moeten dit persé zó bidden, met die toevoeging erbij. Als wij bidden om de genade, dat we gehoorzaam Gods wil mogen volbrengen, moeten we dat altijd doen met de bewuste erkenning, dat de hemel het hierin verder heeft gebracht dan de aarde; altijd dus in het vernederende besef dat de mensen hier beneden in het dienen van God achterstaan bij de engelen daarboven.

Deze toevoeging is dus voor ons geboden. Maar dat we hier in rekening moeten brengen het historisch proces dat ik straks noemde, dat blijkt wel aanstonds hieruit, dat deze toevoeging niet altijd geboden is geweest; dat er zelfs een moment in de historie was, waarop deze toevoeging verboden was. Adam ook heeft gebeden om de heiliging van Gods Naam, om de komst van Zijn Rijk; Adam heeft ook gebeden: Uw wil geschiede, maar hij heeft in het paradijs dit nooit mogen doen met de toevoeging: gelijk in de hemel alzo ook op aarde. Deze bede zou in zijn mond dwaasheid zijn geweest, en zonde. Want hij zou dan vergeten hebben dat op dat ogenblik de aarde de hemel moest vóórgaan, en hij als mens het voorbeeld der grote gehoorzaamheid moest leren aan de engelen.

Gij weet dat toch wel, dat God de engelen heeft geschapen als Zijn knechten, die vaardig passen op het woord van Zijn mond. Maar God schiep Adam als Zijn zoon, en de gehoorzaamheid van het kind is altijd zoveel schoner dan die van een knecht, zóveel schoner als de positie van het kind hoger is. Het kind staat dicht bij de vader dan de knecht; daarom is ook de kinderlijke gehoorzaamheid altijd model en voorbeeld voor de trouw der knechten en niet omgekeerd. En daarom zijn in de morgenstond der schepping de engelen wel in sterkte en macht de meerdere van Adam, maar hij staat toch boven hen, omdat hij in het verbond zich kind Gods noemen mag. En daarom is ook elke daad van kinderlijke liefde bij hem rijker dan onverschillig welk bewijs van de trouw van Gods knechten. Dus kon Adam niet bidden: Uw wil geschiede gelijk in de hemel alzo ook op de aarde. Want hij weet dat de aarde voorgaat in het dienen van God, en dat zijn kinderlijke gehoorzaamheid het voorbeeld is van al Gods knechten. Zijn gebed is dus in den beginne in deze stijl: Uw wil geschiede, gelijk op de aarde, alzo ook in de hemel.

En temeer moest dat gebed deze stijl vertonen op het moment dat de afval in de hemel begon en zich trachtte door te zetten naar de aarde. We lezen in de Heilige Schrift van de engelen, die hun beginsel niet bewaard hebben en in de waarheid niet zijn staande gebleven. Daar komt dus een ogenblik, waarop de revolutie in de hemel zich openbaart: een deel van Gods knechten weigert Zijn bevel te volbrengen. Dan is er één engel, die tot een draak wordt; wiens naam voortaan zal zijn slang en satan. Daar is één, die de leiding neemt bij het verzet tegen God en van zijn mede-engelen afvallig maakt. En op het ogenblik waarop deze slang zich in het paradijs vertoont, en ook de mens tot ongehoorzaamheid verleiden wil, op dat ogenblik moest Adam meer dan ooit tevoren bidden: Uw wil geschiede, gelijk op de aarde, alzo ook in de hemel. O God, daarboven is revolutie tegen U ontbrand; maar ik en mijn huis, wij zullen de Heere dienen. Wij hierbeneden blijven trouw en sla nu ook daarboven alle verzet tegen U neer. Maak de hemel weer precies als de aarde tot plaats, waar alleen Uw wil geëerbiedigd wordt. De deformatie in de hemel is er, maar Uw wil geschiede daarboven even radicaal als hierbeneden.

Doch dan kent ge het bericht van Genesis 3. De slang komt tot de vrouw, en de vrouw komt tot haar man; zij eet, en ze geeft ook haar man met haar, en hij eet. De mens ook blijft in de waarheid niet staan. Op het ogenblik dat hij hartstochtelijker om de gehoorzaamheid in de hemel bidden moest dan ooit, op dat ogenblik laat hij het gebed na, en vloekt. Gods wil geschiedt op de aarde evenmin als in de hemel. De hemel die eerst vanwege de ongehoorzaamheid beneden de aarde wegzonk, sleept nu de aarde in zijn val mee. Nu zijn ze beiden gedeformeerd, niet alleen de hemel, maar ook de aarde. De hemel geeft leiding aan de aarde in de afval, inplaats dat de aarde de hemel voorgaat in de trouwe dienst van God.

En dat is niet maar iets van toen, maar dat herhaalt zich later weer. De hemel geeft leiding aan de opstand, en van boven uit wordt de aanslag op de gehoorzaamheid hierbeneden telkens weer ondernomen. Ik denk nu aan de proloog van het boek Job. Deze man was oprecht en vroom en Godvrezend en wijkende van het kwaad. Door de genade Gods is de reformatie van de aarde weer begonnen, want God heeft vijandschap gesteld tussen het zaad der vrouw en dat der slang. Nu is daar weer één mens, die Gods wil doet. Maar op de dag waarop de engelen voor God verschijnen, treedt ook de satan de hemel binnen. En God wijst hem erop, dat niemand op de aarde is als Job. De

opstand die van de hemel uitging, is in Job gebroken; Job bewijst de nederlaag van de satan, die hemel en aarde ongehoorzaam maakt. Maar satan zegt, dat de gehoorzaamheid van Job niets betekent. Hij dient God slechts om de voorspoed en niet uit liefde. Dan gaat de Heere deze kwestie uitvechten: laat de satan Job alles ontnemen, dan zullen we eens zien. Maar in de gebrokenheid van zijn leven zondigt Job niet. En zelfs als de satan hem zelf aantast, zondigt Job nog met zijn lippen niet. De Heere triomfeert over de boze, want Job bezit niets meer, en toch dient hij zijn God met geheel zijn hart en geheel zijn ziel en alle krachten. De afval op de aarde is gestuit en wordt zelfs teruggeslagen.

Toch zegt dit hoofdstuk iets voor de kwestie die ons vanmiddag bezighoudt. Satan heeft niet slechts in den beginne de opstand op de aarde ontketend, maar ook als God hierbeneden Zijn knechten weer krijgt, Zijne kinderen die trouw Zijn wil doen, ook dan probeert hij die nieuwe gehoorzaamheid te verstoren en tot de afval weer te bewegen. Maar die nieuwe poging tot deformatie der aarde gaat weer uit van de hemel. Satan heeft vrije toegang daarboven, en hij haalt zich daar een vergunning om weer een aanslag te doen op de aarde. De stormloop op Job, dat wil zeggen de aanslag op de nieuwe gehoorzaamheid op de aarde, begint weer in de hemel. En ja, Job moet bidden: Uw wil geschiede; geef dat ik getrouw Uw gebod mag volbrengen. Maar hij kan niet zeggen: gelijk in de hemel, also ook op de aarde. Want hij weet: op de aarde is het heel erg mis.

Maar in de hemel is het ook nog een chaos. Is de hemel in de dagen van Job gaaf? Maar wat zegt ge ervan, dat de duivel daar vrije toegang heeft, en de broederen verklaagt bij God? De wil Gods geschiedt nog niet in de hemel, althans niet algemeen. Dat hier één de toegang heeft, die de leider is van de grote opstand. Dat hem de deur niet gewezen wordt. Dat hier de oude draak openlijk zijn volharding in de zonde uitspreekt, en zijn wil om die afval tot het uiterste door te zetten ook beneden; dat hier iemand een vergunning vraagt tot een poging om het vernieuwingsproces op de aarde te vernielen. Zolang dat in de hemel gebeurt, is er wel plaats voor de bede: Uw wil geschiede; maar zolang is er geen ruimte voor de toevoeging: gelijk in de hemel, also ook op de aarde. Want de haard van verzet zit nog altijd in de hemel. Het is waar: in de dagen van Job zijn de goddelozen nog niet van de aarde verdaan; dat is erg; maar de oude draak is nog niet uit de hemel geworpen, maar doet van boven uitgaan zijn krachten van zonde en verderf. Dat is erger.

Dat is de armoe van het Oude Testament, dat deze derde bede gebeden moet worden zonder toevoeging; omdat dan de aarde nog wel het verzet handhaaft tegen het gebod Gods, maar dat verzet van boven uit wordt geïnstigeerd en gestimuleerd. Het is dan op de aarde nog niet veel, maar hét is zeker in de hemel nog niet veel, zolang de verklager der broederen daar rusteloos bezig is dag en nacht, zolang hij daarboven ononderbroken het verzet beneden mag aanvuren, en de gehoorzaamheid aan Gods wil mag trachten te breken van boven uit. Job heeft deze derde bede zó niet kunnen bidden, want hij kon niet opzien naar een ge-reformeerde hemel, waar de satan met heel zijn aanhang is uitgeworpen.

2. Maar nu leert Jezus Christus Zijn discipelen bidden, en Hij brengt de toevoeging aan: gelijk in de hemel, also ook op de aarde. We vragen: waarom kan dat nu wel? Waarom kon door Christus de hemel ten voorbeeld worden gesteld aan de aarde? En dan moet het antwoord luiden: omdat nu de hemel tot reformatie komt van de aarde uit. Want de achtergrond van deze bede wordt gevormd door de gebeurtenissen waarvan ons Lucas 10 en Openbaring 12 berichten.

In Lucas 10 heeft Christus zeventig discipelen uitgezonden voor de prediking in geheel Israël. Straks komen ze enthousiast terug: Heer, ook de duivelen zijn ons onderworpen in Uw naam. Ze hebben bezetenene genezen in de naam van Christus, en dit is hun grote blijdschap, dat nu blijkbaar de kracht van de satan gebroken is. En Christus antwoordt: Ik zag de satan als een bliksem uit de hemel vallen. Hij heeft de satan die ganse tijd gezien als iemand die door de hemel was uitgeworpen. De discipelen konden de kracht

van de duivel hierbeneden breken, omdat zijn verblijfsvergunning daarboven was ingetrokken. De hemel heeft aan de satan de deur gewezen, en met zijn toegangsrecht tot de hemel is ook zijn kracht hierbeneden gebroken.

Want tussen Job en de discipelen staat Christus Jezus. En Hij heeft bij de verzoeking in de woestijn de duivel tot het uiterste weerstaan, en nu hier het Hoofd der kerk staat, die radicaal met de boze breekt, nu vervalt ook automatisch het recht van aanklacht dat de duivel had. Waarom mocht hij onder het Oude Testament in de hemel blijven? Hij was toch boos, toen ook al, hij behoorde toch niet in de hemel meer thuis? Hij was toch het opperhoofd van hen die uit eigen beweging hun woonstede verlaten hadden, die zelf de hemel vaarwel hadden gezegd? Waarom kon dan de hemel hem niet weren?

Maar de duivel heet de aanklager der broederen. En ja, hij doet die aanklacht wel uit vijandschap tegen de mens, maar hij appelleert toch maar op Gods recht. Hij eist dat God recht zal doen; hij houdt God aan Zijn eigen wetboek. Hij zegt: Uw wil moet geschieden op de aarde, maar de mensen doen het niet; Uw volk doet het ook niet. En zo wederstaat hij al Gods kinderen: Job, en Jozua de hogepriester. En God haat hem, God haat ook zijn aanklacht; want de Heere weet wat die duivel drijft. Maar God kan hem niet uitwerpen, omdat de duivel eist dat God Zijn recht handhaaft. En God moet rechtdoen, ook al is het de duivel die het vraagt. En dus moet de duivel vanwege de rechtshandhaving Gods zijn plaats als aanklager in de hemel behouden. God moet hem, hoewel zeer tegen Zijn zin, daar handhaven. Hij kan de aanklager pas uitwerpen, wanneer de aanklacht niet meer op Gods recht is gegrond, wanneer de rechtsgrond voor de verklager der broederen is vervallen.

En dat gebeurt als Jezus Christus op de aarde komt. Hij wijst in volmaakte gehoorzaamheid de verzoeker terug in dadelijke gehoorzaamheid. Hij is ook in lijdelijke gehoorzaamheid gehoorzaam geweest tot de dood des kruises. Hij zegt: niet mijn wil maar de Uwe geschiede. Wat Gij mij beveelt, dat zal ik doen; als Gij mij gebiedt te sterven, dan zal ik dat doen. En zo heeft Hij in Zijn éne grote werk vervuld het recht der wet voor allen die in Hem geloven. Nu is er geen rechtsgrond meer voor de aanklacht van satan. Daarom wordt hij nu als een bliksem uitgeworpen; Michaël en zijn engelen voeren krijg tegen de duivel en zijn engelen; en de kracht van de draak is gebroken, omdat Christus Jezus zijn recht verbroken heeft. Michaël kan de overwinning behalen, want Christus heeft door Zijn volmaakte gehoorzaamheid op de aarde de duivel het recht tot verblijf in de hemel ontnomen; Christus heeft van de aarde uit de reformatie in de hemel tot stand gebracht.

Daarom zegt Hij dan ook tot Zijn discipelen: Verblijdt u niet dat de duivelen u onderworpen zijn, maar veel meer dat uw namen geschreven zijn in de hemelen. Want niet dat de kracht van de duivel hierbeneden gebroken werd, is het grote, maar dat zijn recht daarboven gebroken werd; dat hij om Christus' wil in zijn aanklacht onontvankelijk werd verklaard; dat de namen van Christus' discipelen nu naar recht door God konden worden ingeschreven, dat is groot.

En zo heeft Christus nu Zijn kerk leren bidden; vanuit het feit dat Hij de satan de rechtsgrond voor zijn aanklacht ontnomen had. Hij leert ons bidden om de volmaakte en algemene gehoorzaamheid hier op de aarde, maar we mogen dit nu doen met het oog op de hemel, waarin Hij de reformatie tot stand heeft gebracht. Dan bidden we dus om de wegneming van de verworping hier op de aarde, maar we doen het ziende op de hemel, die reeds door Christus' kracht volkomen gezuiverd is. En niemand kan zeggen, hoe rijk zo de vertroosting is van deze bede.

Nietwaar? Ge kunt er dikwijls niet tegen op, tegen de macht der zonde in uw vlees. Ik denk: dat hebben we allen wel eens, dat besef van machteloosheid, omdat we elke dag weer struikelen; omdat we telkens weer terugvallen in het oude kwaad. Dan krijgen we het moeilijk met deze bede: Uw wil geschiede; want ik doe het immers toch niet? Hoe vaak heb ik dit wel gebeden, en wat is er in mijn leven nog weinig ten goede veranderd!

Maar als ge moedeloos wordt, dan houdt ge het toch wel vast, die toevoeging: gelijk in de hemel? Ge houdt het toch vast, dat er nu geen verdoemenis is voor degenen, die in Christus Jezus zijn? Dat elke aanklacht tegen u door God onontvankelijk wordt verklaard? De duivel bestrijdt u; als gij bidt, staat hij aan uw rechterhand om u bij God te weerstaan. Maar God luistert naar zijn aanklacht niet. Hij is uit de hemel geworpen.

En zo willen wij nu bidden om ook te mogen doen de wil Gods hierbeneden, vanuit de zekerheid dat het recht der wet vervuld is door Christus Jezus. Vanuit de zekerheid dat geen enkele aanklacht van de duivel meer wordt geaccepteerd.

Ja, dan blijft er de benauwing, dat ge zo weinig de wil Gods doet. Maar Christus zegt: wanneer ge bidt, zo zegt: gelijk in de hemel. Gij houdt het toch wel vast in uw bidden tegen uw boezemzonde in, dat Christus de haard van opstand in de hemel heeft gedooft, dat Hij het centrum van verzet daarboven gebroken heeft? En als Hij door Zijn volmaakte gehoorzaamheid de duivel van zijn plaats gedreven heeft, en heel de hemel gezuiverd, dan weet ge het ook, dat daarmee ook de kracht der zonde in u gebroken is en dat ze over u niet heersen zal. Hoe zou Christus, die de hemel reinigen kon, Zijn werk bij u niet volmaken?

Als gij bidt, bidt dan in de zekerheid dat uw naam geschreven is in de hemelen; bidt ook in het sterke besef dat nu de duivelen u onderworpen zijn, hoeveel last ge ook nog van hen hebt.

Of, en nu neem ik het wat breder: we vragen ons gedurig af, wat er van de wereld moet worden. De goddeloosheid groeit zienderogen. De afval in de kerk grijpt om zich heen. Daar is niemand, die zeggen kan, welke krachten van zonde in en door deze oorlog ontketend worden. We huiveren als we denken aan de enorme zedelijke ontwrichting, die na de oorlog evenals na elke oorlog zich openbaart. Wat is er niet een groeiende verwildering, een ondermijning van elk moreel besef, een afstomping bij velen. Dan vraagt ge u af, hoe de kerk tegen die stroom zal oproeien; of er nog enige mogelijkheid zal zijn voor evangelisatie. Wat komt er van deze aarde zo nog terecht? De ontkerstening van het leven, de saecularisatie van de wereld neemt zienderogen toe. En dan te moeten bidden: Uw wil geschiede op de aarde. Het is om wanhopig te worden. Maar, geliefden, wij houden het ook nu toch vast, nu de aarde wegzinkt naar een afgrond van goddeloosheid, we houden het toch ook nu vast: gelijk in de hemel, also ook op de aarde? We beoordelen de toekomst der kerk toch niet naar de mogelijkheden die we zien? We taxeren de kansen van evangelisatie en zending toch niet naar de angstig-groeiende verwording? Ik weet ook niet wat er van de wereld moet worden, maar Christus heft mijn hart omhoog: gelijk in de hemel, also ook op de aarde. Gelijk Hij de hemel gezuiverd heeft, zo zal Hij de aarde zuiveren. Ik kan tegen de toenemende ontkerstening niet op, behalve als ik me vastklem aan het werk dat Christus in de hemel reeds heeft volbracht. En als ik daarop zie, och, dan weet ik niet hoe het straks moet, maar ik weet dat Hij de reformatie op de aarde doorzet, gelijk Hij dat deed in de hemel. De satan is al uit de hemel geworpen. Dat leek ook een onmogelijkheid. Maar het is werkelijkheid in Christus Jezus. De zondaars zullen van de aarde verdaan worden. Dat zie ik niet; maar begrijp dat in het geloof ziende op Christus Jezus. Dan maken we de dingen niet mooier dan ze zijn; er is van de dienst Gods op de aarde niet veel goeds te zeggen. De kerk, dat is vandaag al een verdwijnend-kleine minderheid, en hoeveel kaf zal er misschien nog onder zijn. Mijn enige troost is de kracht van Christus Jezus. Maar die is er: gelijk in de hemel, also ook op de aarde.

3. Neen, nog eens: we moeten de dingen niet idealiseren. Want deze bede heeft, sinds Christus voor het eerst Zijn kerk die leerde, een ander accent gekregen. Wij kunnen die niet meer bidden, zoals de discipelen toen. Want ik moet nog één ding u zeggen, en dat is dan mijn laatste gedachte: de reformatie der aarde vanuit de hemel.

Ge weet nu wel, hoe de discipelen dit toen hebben gebeden: Christus stond bij hen op de aarde, en de duivel werd uit de hemel geworpen. Dat is sindsdien al weer veranderd, ten kwade en ten goede tegelijk.

Als de duivel uit de hemel geworpen is, is er een grote stem in de hemel: wee dengenen die de aarde en de zee bewonen, want de duivel is tot u afgekomen en heeft grote toorn, wetende dat hij een kleine tijd heeft.

Dat is de verwarring van de dienst Gods op de aarde: de duivel is bij ons, en gaat rond als een briesende leeuw. Goed, hij heeft nog slechts een kleine tijd ter beschikking, maar des te groter is dan ook zijn toorn. Hij vecht hierbeneden door met de moed der wanhoop. Het is wel wanhoop, maar des te gevaarlijker zijn zijn laatste stuiptrekkingen. Nu kost de dienst Gods op de aarde ons het brood, de vrijheid, het leven. Ik behoef u niet te zeggen, hoezeer dat onze gehoorzaamheid verzwakt. Het was gemakkelijk, Christen te zijn, toen er voor Christus nog plaats was in het publieke leven; toen ge nog Christelijk georganiseerd mocht zijn. Maar het wordt moeilijk, als er voor Christus geen plaats meer is in het leven, als Zijn recht in het dagelijks leven wordt genegeerd. Als de antithese om Christus' wil schijnbaar wordt weggewerkt, maar in werkelijkheid tot de uiterste felheid wordt opgevoerd. Als men u zonder meer voor de keus stelt: Christus óf uw brood; Christus óf uw vrijheid; Christus óf uw leven. Als er voor u geen plaats meer is op de aarde, omdat er voor Christus geen plaats meer is. Dan is het zwaar om ook in de gebeden vast te houden: Uw wil geschiede op de aarde. Het zou wel eens kunnen zijn, dat voor ons dit gebed dezelfde klank krijgt als voor Christus in Gethsémané: indien deze drinkbeker niet voorbij kan gaan, tenzij dat ik hem drinke, Uw wil geschiede. Als Gij het offer van mijn brood, mijn vrijheid, mijn leven van me vraagt, ik zal gehoorzaam zijn. De duivel heeft grote toorn.

Maar dan is er ook dat andere: dat Christus nu in de hemel is, onze Voorspraak ter rechterhand Zijns hemelsen Vaders. Christus en de duivel hebben van plaats verwisseld. Christus gaat vanuit de hemel de aarde reformeren. De verklager der broederen werd uitgeworpen, maar de Grote Advocaat der broederen kreeg toegang tot de rechtzaal Gods. En Hij vindt met Zijn pleidooi gehoor. Nu word ik door duivelen omringd hierbeneden, maar daarboven wordt mijn zaak bepleit. Dan is er ook nog dit: dat Christus van boven in ons, als Zijn lidmaten, hemelse gaven uitgiet. Gaven van trouw en gehoorzaamheid tegen alle aanvechting des duivels in. Heeft de duivel grote toorn? Maar Christus geeft groter kracht. Gelijk in de hemel..... inderdaad, vandaag komt de reformatie vanuit de hemel tot stand.

Zo blijven we bidden: Uw wil geschiede, gelijk in de hemel, also ook op aarde. We hebben een open oog voor de strijd, die hierbeneden zwaarder werd en dagelijks zwaarder wordt. Maar een open oog toch ook voor de kracht die van boven wordt uitgegoten, en voor het gebed dat Christus in de hemel voor ons doet.

Zo blijven we staan, een ieder op zijn post, en we bidden: Uw wil geschiede, gelijk in de hemel, also ook op de aarde. Indien het mogelijk is, laat de drinkbeker ons voorbijgaan. Maar indien niet, ik zal gehoorzaam zijn tot de hongerdood, tot de dood des kruises zelfs: Uw wil geschiede, gelijk in de hemel, also ook op de aarde.

Zo staan we hier biddend, elk op zijn plaats, voor de naam en de ere des Heeren; en we blijven staan in de fabriek, in de werkplaats, op de kansel, in de winkel. Heere, hier sta ik, ik kan niet anders, ik wil niet anders. O God, help mij; want de vijand rukt vast aan. Doe mij geloven, dat hij als kaf verdwijnen zal. O God, help mij, als ik om Uwentwil de drinkbeker drinken moet. Doe me zelfs dan nog bidden: Uw wil geschiede, gelijk in de hemel, also ook op de aarde. Heere God, barmhartige Vader, de duivel is tot ons afgekomen in grote toorn. Ons sta de sterke held terzij, die Gij ons hebt verkoren.

Amen.

Zondag 2 November 1941.

ZONDAG 50⁹

Lezen: Deut. 8

Heidelbergse Catechismus Zondag 50

Psalm 145:5

Psalm 145:6

Psalm 141:1, 2, 3, 4, 9

Gezang 5:5, 9

125. Vraag. Welke is de vierde bede?

Antwoord. *Geef ons heden ons dagelijks brood.* Dat is: Wil ons met alle nooddrift des lichaams verzorgen, opdat wij daardoor erkennen, dat Gij de enige oorsprong alles goeds zijt, en dat noch onze zorg en arbeid, noch Uw gaven, zonder Uw zegen ons gedijen, en dat wij derhalve ons vertrouwen van alle schepselen aftrekken en op U alleen stellen.

⁹ Deze preek, gedateerd Zondag 17 September 1944, werd naderhand door de auteur zelf voor uitgave bewerkt en gepubliceerd in de serie "Wederkeer" (2de jrg., nr. 27).

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

In deze vierde bede legt de Heiland ons het gebed om ons dagelijks brood in het hart en op de lippen. En we doen er goed aan, als we nu maar dadelijk vasthouden, dat dit de *vierde* bede is. Want indien ergens dan is het toch zeker hiér wel nodig, dat we aandacht geven aan de *plaats*, die Christus in ons gebedsleven wil toegekend zien aan ons brood. We kunnen nooit, maar zeker niet hier, verwaarlozen de *structuur* van het gebed, dat Hij ons leerde.

Misschien mompelt deze of gene: de *structuur* van het "Onze Vader".....? Dat woord klinkt hem te theoretisch en weten schappelijk, te intellectualistisch. Het gebed is daarvoor toch veel te "mystiek", om dat gevaarlijke woord nu maar eens te gebruiken. Bidden — nu, dat is toch zeker een zaak van het hart, het warme, bewogen hart. Is het dan geen tijd om althans hier het koele verstand met zijn schema's en onderscheidingen het zwijgen op te leggen?

Toch wilde ik dat woord "structuur" hier graag laten staan. *Juist terwille van ons bidden!* Want wie zich niet heel precies rekenschap gaf van de *bouw* van het "Onze Vader", van de *volgorde* der onderscheiden beden, en zo ook van de *plaats*, die Christus toeweest aan het gebed om het dagelijks brood, ach ja, die zal nog wel gemakkelijk deze formule kunnen spreken, doch hij zal niet meer kunnen bidden naar de zin en de mening des Geestes.

Want ik zeg geen kwaad van het hart en het gevoel. En ik wil die zeker bij het gebed niet uitschakelen. Maar ik wil juist bij het bidden ook het verstand en de bewuste rekenschap omtrent de volgorde en de nuchtere overweging van de structuur niet uitgeschakeld zien. Want zo spreekt de Schrift: Paulus wil toch maar "met het verstand bidden", en hij zegt dat met nadruk tot die gemeente, die zo ruime plaats gaf aan de mystiek, en aan de extase, waarbij het verstand tot zwijgen werd gebracht door de Geest (1 Cor. 14:15).

Het lijkt wel heel vroom, om hier bezwerend te roepen: pas op met dat verstandelijke! Maar het is zulks allerminst. Want we zullen ook in ons gebed de Heere onze God liefhebben met geheel ons hart, geheel onze ziel, geheel ons *verstand* en alle krachten. Wij mogen om Gods wil en om onzes levens wil ook in dit voornaamste stuk der dankbaarheid geen stukje van onszelf uitschakelen en aan de Vader onthouden!

Weet ge wat het tragische is? De mensen, die zo hard roepen, dat hier het verstand met zijn onderscheidingen het zwijgen moet worden opgelegd, worden zelf zo gemakkelijk het slachtoffer van slordige onderscheidingen, die ze klakkeloos en ongecontroleerd van anderen overnemen.

Ge weet, hoe men veelal het "Onze Vader" indeelt. Men zegt: ge kunt deze zes beden onderscheiden in twee maal drie. In de eerste groep van drie beden vragen we om de dingen *Gods*. In de tweede reeks maken we Hem *onze* noden bekend.

Klopt het ook niet precies? *Uw* Naam worde geheiligd, *Uw* Koninkrijk kome, *Uw* wil geschiede. *Uw, Uw, Uw*: dat zijn de dingen des Vaders. Maar daarna: geef ons heden *ons* dagelijks brood; vergeef ons *onze* schulden; leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze. Hier bidden we dus om de goederen, die voor ons groot en begeerlijk zijn.

Als dat waar was, geliefden, wat moet ik dan met de vierde bede beginnen. Is het dagelijks brood dan het *eerste*, dat ik nodig heb? Leert Christus me dus, dat ik dat als *nummer één* zal noemen, als ik tot de Vader ga, om Hem onze noden voor te leggen? Komt dus het brood nog *vóór* de vergeving der zonden? Is dat brood belangrijker dan de verlossing van de boze? Bovendien: hebben de Vader en zijn kinderen dan elk hun eigen "terrein"? Heeft Hij zijn eigen interessensfeer, evenals wij de onze, *los van elkaar*? Hij de hemel, en wij de aarde? Hij *zijn* wereld, en wij *ons* leventje? En is bidden dan, dat ik beleefdheidshalve Hem het goede toewens in *zijn* wereld, maar toch mijn hart boordevol heb van de dingen, die *mijn* leven vullen, en dan nog wel het dagelijks brood *voorop*?

Natuurlijk, men kan hier gemakkelijk midden in het "Onze Vader" een lijn trekken, en

dan komen met de argumenten: kijk maar: eerst Uw-Uw-Uw, daarna ons-ons-ons. Maar *is het waar?* Bidden is toch dit, dat de kinderen tot de Vader gaan, om Hem aan te spreken nadat Hij eerst sprak tot hen? Bidden is toch dit, dat we *gemeenschap* met Hem hebben, en *niet apart* willen leven? Bidden is een zaak van het *verbond*, en daarom hebben de Vader en zijn kinderen niet over en weer hun *eigen* belangen en hun *geïsoleerd* terrein. De grote dingen des Vaders zijn vanzelf de grote belangen van de kinderen, anders zijn die kinderen ontaard. En de noden van de kinderen gaan de Vader aan, in al hun benauwdheden is Hij benauwd, anders zou Hij geen Vader zijn. Wie heeft dan nog het recht de schaar in dit gebed te zetten, of ook maar met potlood een scheidslijn aan te brengen? De kinderen moeten zijn in de dingen des Vaders, en buiten Hem hebben ze *niets*. Geen belang, en geen wereldje, en geen interessensfeer. Voorzover ze die zouden hebben, zijn ze goddeloos. Nevens U lust me niets op de aarde, ook geen brood! Want buiten ons, zijn kinderen, lust Hém niets in de hemel! Ge gaat toch niet fantaseren over een "God op zichzelf"? Ge denkt toch God niet los van zijn volk? Zijn Naam is "*Onze Vader*". Dat is God: die ons in Christus aannam tot zijn kinderen, en ons nu nergens buiten houdt. Vader — die naam kunt ge nooit losmaken van "kinderen". Uw Naam worde geheiligd — dat is niet: geef, dat Gij als God hoog verheven moogt zijn, maar dat is: wil U verheerlijken als "*Onze Vader*". En Zijn Koninkrijk is gerechtigheid en vrede en blijdschap door de Heilige Geest voor ons als zijn kinderen. En *zijn* wil — is dat iets van Hem alleen? Neen, het is *onze* spijze zijn wil te doen.

Hier is geen scheidslijn meer te trekken. In al de zes beden vragen wij om de dingen, die de Vader en zijn kinderen *gemeenschappelijk* aangaan, en die hen *samen* interesseren, waarover Hij spreekt tot hen in zijn Woord, waarover wij spreken tot Hem in ons gebed. Want dit is voor ons het leven: zijn Naam, zijn wil, zijn rijk. En *alleen daartoe*, tot de heiliging van zijn naam, de komst van zijn rijk, en het doen van zijn wil, alleen daartoe begeren we ons brood. Is brood iets stoffelijks? Het is instrument van de Geest. Geef ons heden ons dagelijks brood, — o neen, dat is niet gezondheid voor *mij* en kracht, zodat ik *mijn* zaakjes kan doen, en *mijn* leventje voortzetten; maar ik begeer het terwille van *zijn* Naam, zijn rijk, zijn wil. Dus verkondig ik U het Woord Gods in de vierde bede.

Het gebed om dagelijks brood als de offerande van het kind aan de Vader.

1. De offerande van ons *geloof* vanwege de openbaring van de Naam Gods.
2. De offerande van onze *hoop* vanwege de komst van het Koninkrijk Gods.
3. De offerande van onze *liefde* vanwege het doen van de wil Gods.

1. We gaan vanmiddag de catechismus lezen, opdat we het gebed om ons dagelijks brood recht zouden leren bidden. Want we weten dat er ook hier een "*kwalijk* bidden" is; en zulk een bidder moet niet menen, dat hij iets ontvangen zal van de Heere.

Op zichzelf geven de woorden van deze bede niet de minste moeite. Geef ons heden ons dagelijks brood: nu, die begeerte leeft er in ieders hart, en die zorg drijft iedereen voort. Maar toch kan niet iedereen de vierde bede *bidden*. Want bidden is iets heel aparts.

Wanneer bid ik? Als ik aan God iets vraag? Als ik tot Hem zeg: geef mij.....?

Ergens in de Bijbel staat dat prachtige woord: mijn gebed worde gesteld als reukwerk voor Uw aangezicht, de opheffing mijner handen als het avondoffer. Het gebed is dus altijd de grote *offerande*. Daarom zegt de catechismus dan ook, dat het is het voornaamste stuk der dankbaarheid. Bidden is altijd het reukwerk branden, de Heere tot een liefelijke reuk. Bidden is niet de *vraag* om te mogen *ontvangen*, want die vraag is slechts een gebed als het is een offerhandeling, een acte dus, waarbij men *aan* de Heere *geeft*!

Wie waarachtig bidt, offert. Wie om zijn brood bidt, brengt de offerande van zijn brood. Die haalt niet zijn boterham naar zich toe om zélf verzadigd te kunnen worden, doch die begeert dat brood om de Vader zichzelf te kunnen géven. Bidden om brood — dat is niet eigen lege handen uitstrekken tot God, om ze van Hem gevuld te krijgen, maar het is het reukwerk in de handen te dragen, en het offervuur, het is de offerande des lofs op

de lippen te hebben.

Daarom is dat eerste woord van dit gebed niet zo eenvoudig als het lijkt. Geef ons..... Dat zeggen we heel gemakkelijk. Maar dat is ook het woord van de *bedelaar*. Ge herinnert u dat wel van die sombere hongerwinter, het laatste jaar van de oorlog, toen de grote steden leeg liepen, toen de ellendigen door de sneeuw zwoegden met een gammele fiets of een wrak karretje, toen ze de boer op gingen om wat aardappels en een beetje tarwe. Geef ons..... dat woord is misschien nooit vaker en ook nooit wanhopiger gezegd dan toen. En wie de Heere niet vreesden, hebben met een vertwijfeld gebaar zijn naam toen gezocht. Geef ons..... God! Want ze stonden met een lege maag en met lege handen, en die vraag was de worsteling om het leven. Zo strompelden ze verder, die duizenden uit het Westen, die niets hadden en het van een ander moesten hebben, die alleen maar konden vragen: geef ons..... Bedelaars, allemaal; en al stak het hun trots, ze hadden geen keus.

Maar zie toe, dat ge nooit zo nadert tot God, zoals de mensen toen kwamen tot de boeren. Christus roept hier geen bedelaars, doch de *kinderen* tot de Vader *in heilig sieraad*; Hij wil, dat ze het priesterkleed zullen dragen, omdat ze tot de tempel komen. De mond, die eten wil, moet éérst de *vrucht* der lippen aan de Vader brengen, en de vraag om de handen gevuld te krijgen bij God mag er alleen maar zijn om hart en ziel en alle krachten te kunnen leggen op het altaar.

Wie toen de boer opging, zette het gezicht van de bedelaar, en sprak ook de taal van de bedelaar. Doch God wil in zijn tempel geen bedelaars zien, doch *priesters*. Ons aangezicht is dan niet grauw van ellende, doch gezalfd met olie. En we zéggen niet maar wat, áls we maar wat weten los te krijgen, we zijn zeer voorzichtig, want de wierook onzer lippen moet zuiver zijn.

De catechismus heeft dat zo prachtig gegrepen en gezegd: "Dat Gij alle goed ons te geven de wil en het vermogen hebt". Zondag 52!

Het *vermogen* om te geven is er alleen bij Hem, de Vader.

"Geef ons ", dat betekent: Vader, Gij staat erboven, boven

oorlog en vrede, boven de onmacht van mensen en de spanning der volkeren. In de oorlog zeiden we ten aanzien van ons brood ook: dat is nu de oorlog. We wisten ons afhankelijk van de omstandigheden. Vandaag zijn de verhoudingen veranderd, maar feitelijk denken we nog precies eender. De wereld biedt genoeg, de bodem is rijk genoeg om allen te voeden, maar we zitten met de chaos, met de economische wirwar, met de verarming. Daarom is het de tijd van grote plannen en van veel organisatie. Marshallhulp en Beneluxorganisatie, daar moet het van komen, zo zegt men ons. Maar wie bidt, zegt: Vader, *Gij* kunt me alles geven. Gij alleen hebt daartoe het vermogen. Gij staat boven de moeilijkheden dezer wereld, boven haar dreigingen en spanningen. Gij alleen. Ik weet wel, dat de Vader alle hulporganisatie gebruiken kan, dat Hij ook zich bedient van wat mensen ondernemen; maar ik vind toch, dat de naam van Marshall vandaag voor velen de klank heeft van de economische verlósser. Alsof zijn plan de redding van West-Europa bracht, en niet het vermogen van de hemelse Vader! Want de mensen maken er al een soort gedenktag van: "één jaar Marshallhulp!" En dan legt men de cijfers over omtrent het herstel en de opleving; maar God, onze hemelse Vader, wordt in dit alles als God niet verheerlijkt en gedankt! Daarom zal Hij deze wereld overgeven tot een verkeerde zin! Ik leef niet bij de gratie van mensen, die zelf aan handen en voeten gebonden zijn en wier adem in hun neus is; maar ik leef bij de gratie van mijn hemelse Vader, die door niemand en niets zich laat binden, maar zijn welbehagen doet, soeverein! Die door geen herstelplan gedwóngen wordt om te geven, die ook door geen problemen zich verhinderd ziet om te geven. Ik zeg geen kwaad van wat de mensen economisch ondernemen; maar dit is de ellende, dat *de naam van de Vader in dit alles niet geheiligd wordt*. Dit, dat men de opleving, die alleen aan Hém te danken is, ziet als vrucht van menselijke organisatie en van samenwerking der volkeren, en dat men daarom in de weer is om de Benelux te versterken en de U.N.O., en zo

dagelijks verder zich vervreemdt van de bede: *Uw Koninkrijk kome!*

Gij stelt toch de vierde bede niet apart? Los van de eerste drie? De opleving is geen gebedsverhoring, als ge niet gegrepen zijt door zijn Naam en zijn Rijk.

En door zijn Wil! Want de catechismus noemt niet maar "het vermógen" van God om ons alle goed te geven, doch allereerst zegt Zondag 52, dat bij de Vader de *wil* tot verhoring aanwezig is. Dat betekent dus voor deze bede, dat ik om mijn brood vraag in de zékerheid, dat Hij me dat niet slechts schenken kan, doch dat ook doen wíl. Dat zei Hij al op de dag van mijn doop, en dat handhaaft Hij vandaag nog. Dan is er dus de laatste jaren wel heel wat veranderd, dan zie ik de economische onzekerheden en spanningen niet voorbij. Maar achter en boven de zorgen uit zie ik rijzen zijn Vadertrouw, die nog dezelfde is, gister en heden en tot in der eeuwigheid. En dan weet ik dus, dat zijn Vaderhart voor mij klopt nog even warm als voorheen.

Dat zit er dus vast aan dat woord "geef". Dat is niet een angstkreet, geboren uit de nood, geen schreeuw van vertwijfeling; het is de offerande van mijn gelóóf. Want zo heeft Hij zich geopenbaard.' als mijn Vader, die in de hemelen is, die mij van alle nooddrift verzorgen kan als een almachtig God, en die zulks ook doen wíl als een getrouw Vader. Want bergen kunnen wijken en heuvelen wankelen, maar het verbond van zijn vrede wankelt niet, zegt de Heere, uw Ontfermer.

Maar hoe zijt ge daar zo zeker van, dat Hij het ook vandaag doen wil? Kan het niet zijn, dat Hij in zijn toorn over ons weigert ons nog iets te geven? Zijn toorn tegen de zonde is toch maar een realiteit. Wie zal zeggen, of Hij vandaag nog het brood ons geven wil?

Doch juist daarom zei ik zoëven: ge maakt de vierde bede toch geen seconde los van de derde? De man, die om zijn brood vraagt naar het gebod van Christus, heeft éérst op zijn bevel gebeden: Uw *wil* geschiede, gelijk in de hemel alzo ook op de aarde. Hij heeft eerst beleden, dat hij de gebóden des Heeren lief had, en begerig was daarin zo getrouw te zijn als de engelen in de hemel. En alleen omdat hij de wil des Heeren liefhad, alleen daarom is hij zeker van de genadewil des Vaders inzake zijn brood. Want zo legt de Bijbel toch het verband?

We lazzen straks samen Deut. 8. Mozes verkondigt daar, dat het volk Gods van Hem ontvangt een goed land, waarin ze hun brood ruim zullen hebben. De broodvraag zal als nijpend probleem daar eenvoudig niet bestaan. Ze behoeven geen moment daarover in onrust te *zitten*. *Mits* ze maar de Heere niet vergeten en zijn geboden bewaren. En zo heeft Christus het in dit gebed gehandhaafd. Uw *wil* geschiede. Wie dat niet belijdt, kan wel schreeuwen om zijn dagelijks brood, maar hij zal niet meer kunnen staan in de zekerheid, dat zijn Vader *bereid* is het hem te geven. En als er met de geboden des Heeren gespeeld wordt, zo grof gespeeld wordt als vandaag het geval is in de ganse wereld, dan is het een verontrustend ding, dat men van opleving spreekt en aan de hand van cijfers de voortgang van het herstelproces tracht aan te tonen. Dit is geen waarachtig herstel. Deze wereld kent al minder plaats toe aan de *derde* bede; en daarom zal de verhoring der *vierde* bede niet worden ervaren.

Want bidden, geliefden, is toch niet maar vragen vanuit de nood? Het is toch altijd *antwoord* geven op het *Woord* van de Vader? Gelovig antwoord op zijn belofte en zijn eis?

Wie bidt om zijn brood, die stelt dat niet op *zichzelf*. Maar hij weet, dat dit brood opgenomen is in het geheel van het *woordverkeer* tussen de Vader en zijn kinderen. Hij zegt: Vader, Uw Naam, Uw Rijk, Uw Wil: daar gaat het om; geef mij daartoe het brood.

Waarom bidden we hier? Om brood en kleding, om economisch herstel en werkgelegenheid, om een goed loon en een wei-verzekerde oude dag? Maar als ge Deut. 8 leest, dan verstaat ge me meteen als ik zeg: we bidden hier, dat de Vader tot ons *spreken* blijft. We bidden hier om de genade van het *Woord*.

O neen, ik vergeestelijk niets; ik maak van dit "brood" geen zielevoedsel, want Christus leert ons hier bidden om aardappels en om tarwe. Maar die aardappels komen er alleen

door zijn *Woord*. Zo heeft Hij het toch de kerk geleerd in de veertig jaren van de woestijn? Hij onthield hun het gewone brood. Hij gaf aan zijn volk het manna. Dat was zijn opvoeding, zegt Mozes. Zo leerde Hij zijn volk, dat de mens niet leeft bij het brood alleen, bij dat wat door mensenarbeid verkregen en toe bereid wordt, maar dat hij leven kan van *alles*, wat uit zijn mond uitgaat. Dat manna was ook een materiëel, stoffelijk iets. Precies zo goed als de aardappels dat zijn. Maar waarop steunt het leven? Wat zijn de pijlers ervan? De bodem, de landbouw, de industrie, de handel, het verkeer? Maar als God zijn Woord van genade inhoudt, dan wordt het vette land tot een woestijn, dan in het verkeer lamgelegd. En als Hij zijn Woord van genade spreekt, dan valt in de woestijn nog te eten. Ons leven is niet afhankelijk van de bodem en van de natuur, niet van de omstandigheden, maar alleen van het genadig *spreken* des Vaders. Zonder dat Woord lijden we honger in het rijkste gebied, mét dat Woord eten we ook daar waar niets groeien wil.

Hebben wij die les geleerd, geliefden? Dat het brood afhankelijk is alleen van het Woord des Vaders? Zodat dus *maar één ding wezenlijk is voor de economie*: dat Hij het Woord tot ons blijft spreken? Hebt ge dat verstaan, dat er dus juist voor ons brood alles aan gelegen is, dat we niet door onze ongehoorzaamheid Hem verhinderen tot ons te blijven spreken? Hebt ge begrepen dat we hier eigenlijk bidden om de genade der *prediking*, omdat daarvan ons dagelijks brood afhankelijk is?

Want zo spreekt Elia tot het volk, dat zweert bij de "natuur", en dat de natuurmachten aanbidt: er is geen dauw of regen tenzij dan naar mijn *Woord*. God trekt zijn Woord terug, zijn profeet is onvindbaar; dan verdroogt het land en de mensen sterven bij duizenden. Het was nog hetzelfde land en de natuur was niet veranderd. Maar God *sprak* niet meer tot zijn volk. En pas toen de profeet terugkeerde, en de Heere het *woord zijner* genade weer *sprak*, pas toen ontsloot zich weer de hemel, pas toen kon de aarde weer vrucht voortbrengen.

Ik vergeestelijk dus niets, maar ik zeg: het brood is afhankelijk van de profetie. De *economie vindt geen herstel dan door de verkondiging des Woords in de kerk*.

Ik meen, dat het hoog tijd wordt dat we deze dingen weer gaan zien. Onlangs werd in een brochure van het C.N.V. met klem de gedachte verdedigd, dat de vakorganisatie geen kerk is. Ik weet dat ook wel. Maar ik stel daar direct dit andere naast: *zonder de kerk en haar reformatie heeft de christelijke vakorganisatie geen toekomst*. Als de Woordverkondiging verdrongen wordt door de valse profetie en de eigenwillige eredienst, — als de kerk in verval is en de Heere in zijn toorn het Woord terug trekt, zal de vakorganisatie met al haar inspanning en plannen en actie voor de mensen in economisch opzicht niets kunnen doen.

Men doet daar geen kerkelijk werk. Daar zijn we het over eens. Maar laat men vooral dat andere vasthouden: alle sociaal-economische actie is geheel betrokken bij- en volkomen afhankelijk van de kerk. Niet, omdat die dominees zo belangrijk zijn, maar omdat daar het Woord des Heeren *verkondigd* wordt of ook omdat daar het Woord des Heeren *verdrongen* wordt door de *valse profetie*. Men is zo bang voor de kwestie van ware en valse *kerk*. En men probeert angstvallig zijn organisatie te houden buiten de strijd der kerk, en die organisatie op te bouwen, *los van de vraag* of de kerk in verval is dan wel door de genade Gods tot reformatie komt. Maar *kerkreformatie is een levenskwestie voor de vakbeweging*. Niet vanwege de mensen, dat zeg ik nog eens. Maar omdat dan het Woord *der genade terugkeert*, en pas in de wederkeer van dat Woord het *brood* ons is gegarandeerd.

O, als men onder ons die dingen eens weer ging zien! Het is mode geworden om het leven en elke organisatie los te maken van kerk en prediking. Men houdt zich buiten de kerkvragen, buiten de strijd der reformatie, buiten de kwestie van ware en valse profetie; men probeert de mensen samen te brengen op de basis van een christelijk beginsel, dat toch ook voor een niet-christen aanvaardbaar is. Nu, zet dan maar rustig dat "christelijk" tussen aanhalingstekens. Waarom roept men ook sociaal de mensen niet bijeen rondom de Schrift, en waarom roept men ze niet tot wederkeer naar het Woord?

Mozes zegt tot Israël: het is een levenskwestie, wat ge met de geboden des Heeren doet. Daarvan is ook uw *brood* afhankelijk. Nu, lees dan maar eens in het boek Deuteronomium, welke geboden dat zijn, die zo beslissend zijn voor de economie. Deut. 12: de plaats, waar de Heere wil, dat zijn volk de eredienst zal oefenen. Deut. 13: de haat tegen de valse profetie, enz. Dat zijn dus de *fundamentele economische kwesties*, of de kerkgang is naar het Woord des Heeren. De *grondvraag* ook in de vakorganisatie is, hoe men staat tegenover de *valse profetie*. Als men dat loslaat, mag men zo hoog roemen van onze "beginselen" als men wil; maar men helpt dan alleen maar om de geboden des Heeren te vergeten, en men *verhindert* de verzadiging met brood, die men wil bevórdere; men verhindert die, omdat men het Woord van God tegenstaat.

Omdat het brood een kwestie is van de openbaring van Gods Naam, daarom kan niemand deze bede bidden, die niet brengt de offerande van zijn geloof.

2. Maar we brengen de Vader ook het offer van onze *hoop* vanwege de komst van het *Koninkrijk* Gods.

Immers, we bidden: geef ons *heden* ons *dagelijks* brood.

Heden: dat is weer zo'n simpel woord, dat ieder spreken kan, naar het schijnt. Want ieder mensenkind leeft in *déze* tijd; ieder is vervuld van het "heden". En aan dat "heden" zit voor ons veel vast. "Heden", — dat is toch maar de tijd van economische ontwrichting, waarin aan veel dingen een nijpend tekort bestaat, en waarin alles zo schreeuwend duur geworden is. "Heden", — och, pak één krant, en ge weet er alles van: Russische bedreiging, Atlantisch Pact, Indië. En daaraan zit ook alles van ons dagelijks brood onlosmakelijk verbonden. In één woord: "heden" betekent deze dag van onrust en spanning, van zorg en gevaar.

Maar dan bidden we toch niet meer. Want dan spreken we over ons "heden", het heden, dat zo leeg is en zo donker, zo duur en dreigend. Al die dingen geven aan onze broodvraag wel een heel dringende klank; maar ondanks die aandrang en die beweging is het nog geen gebed.

Heden — dat is niet het heden van *ons*, doch het heden van onze *Vader*. Natuurlijk, dan blijft het wel het heden, waarin wij *leven*, met al zijn actuele moeiten en zijn acute gevaren. Maar dan maken wij toch deze dag niet los van God, van zijn openbaring, van zijn naam en zijn rijk.

Wij denken het ons toch niet zo in dit gebed: *God* onbewogen in de rust van zijn *eeuwigheid*, en *wij* dooreengeworpen door de stormen van de *tijd*? Onze tijd — dat is toch allereerst de tijd, die onze hemelse Vader maakt, die Hij beschikt en regeert en waarin Hij zijn rijk bouwt.

"Heden" — dat is de dag van *Hém*, en van de bouw van zijn Koninkrijk, waarin Hij ons als zijn kinderen betreft.

Ik denk aan Jezus, die sabbat in de synagoge te Nazareth, toen Hij de profeet Jesaja las, en toen Hij zei: *Heden* is deze Schrift in uw oren vervuld.

Dat was een dag op de kalender van die Nazareners, een dag, grauw van moeiten en verdriet. Doch het was ook een dag op de kalender van Gods grote verlossingswerken, want Christus zei: *Heden* is deze Schrift in uw oren vervuld. Heden open ik blinden het gezicht, en leid ik gevangenen uit in vrijheid; heden verzadig ik met goederen de mond van elk, die honger heeft. Heden is het de dag van Gods welbehagen, het grote jubeljaar. En het is ook de dag van *beslissing*, want de Schrift zegt: *heden*, zo gij zijn stem hoort, verhardt uw harten niet.

Datzélfde heden is het hier in deze bede: het heden van onze nood, maar meteen van *Góds* verlossingen. En als ik dit dus bid, dan koppel ik aan dat woord vast niet slechts mijn zorg van dit ogenblik, doch ook Gods welbehagen, zoals het vandaag gelukkig voortgaat. Vader, geef mij mijn nooddruft heden, nu de wereld in de knoop zit, maar nu tegelijk Gij in Christus uw verlossingswerk vervullen gaat en alle knopen ontbinden.

Vader, uw beloften worden heden vervuld, uw schatkamers gaan open vandaag, geef mij daaruit mijn deel. Want Gij gaat verder, Vader, met uw werk, totdat het rijk van Christus in heerlijkheid komen gaat; neem mij dan mee op uw weg daarheen: doe mij brood eten voor het koninkrijk Gods. Want, Vader, heden hoor ik uw stem, en ik verhard mijn hart niet.

En zo staat hier ook dat andere: het *dagelijks* brood. De catechismus omschrijft dat zo zuiver met "nooddrift", dat wat ik nodig heb.

Maar wat heb ik nodig? Waardoor wordt die nooddrift bepaald?

Nooddrift is buiten de Bijbel om een heel zwevend en rekbaar begrip. De één denkt dan aan een "menswaardig bestaan", met buiten de arbeidsuren een behoorlijk kwantum genot en ontspanning; de ander kan onder nooddrift al zijn verlangens samenvatten, zeggende: zoiets komt een mens toch toe; een derde die het bescheidener doet, zegt: het hoeft geen royale boel te zijn, als ik maar behoorlijk kan rondkomen. Maar of ge het nu zus neemt of zo, altijd wordt op die manier de nooddrift toch bepaald vanuit de méns: vervulling van zijn begeerten, instandhouding van zijn leven. Maar het draait in ieder geval om hém.

Doch ge hebt er toch wel op gelet, in welk verband Jezus deze bede heeft gezet? Hij noemde eerst de openbaring van Gods Naam, waardoor Hij zijn Koninkrijk sticht. En in dat rijk geeft de Vader een taak aan mensen en aan engelen, en daarom leert Hij ons vragen, dat wij die roeping zo getrouw mogen vervullen hier beneden als zij daarboven dat doen. En in de vijfde bede zo meteen vragen wij om de vergeving der schulden, d.w.z. van de nalatigheid in de vervulling van onze roeping in het Koninkrijk Gods. Daartussen staat deze bede om ons brood ingeklemd.

Nooddrift is dus, wat ik nodig heb terwille van mijn taak in zijn Koninkrijk. Niet wat ik nodig heb om een behoorlijk bestaan te hebben of om mijn leven te rekken, en nog veel minder om mijn plannen en idealen te verwerkelijken. Neen, wat ik als kind nodig heb in de dienst des Vaders.

Daarom is deze bidder ook zo bescheiden in zijn vragen. Hij bidt niet om brood voor het volgend jaar, want hij is vervuld van het heden: het Koninkrijk komt vandaag, en daarom ligt er thans een taak voor hem. Als hij vervuld was geweest van zijn eigen toekomst, hij zou gevraagd hebben voor weken en maanden vooruit. Vader, uw rijk komt en uw wil moet worden gedaan. De engelen passen vaardig op het woord van uw mond. Zo, Vader, wil ik nu ook zijn hierbeneden, zo trouw en paraat voor uw dienst. Maar de engelen, Vader, hebben geen brood nodig en geen schoenen, ze behoeven niet bij de kachel te werken. Maar mij hebt Gij hierbeneden gezet, en hier heb ik dat wel nodig. Laat er nu zoveel brood zijn, dat mijn werk voor U kan doorgaan; veel hoeft het niet te zijn, als het maar voldoende is voor het werk, dat Gij van me vraagt. Vader, Gij zet de één hier en de ander ginds, naar Uw welbehagen. Gij roept de één om u te verheerlijken op het ziekbed, geef hem de medicijnen die hij behoeft, zoveel dat de pijn en de koorts hem uw lof en de vrede des harten niet roof. Geef de ander, die gezond is een jas en een paar schoenen, en als het nodig is, een fiets of een auto om uw werk te doen. Vader, geef niemand van ons teveel, want we zouden zat kunnen worden en zo licht U verachten en aan uw rijk niet meer denken. Geef ons ook niet te weinig, we zouden kunnen stelen, we zouden ook te moe kunnen worden en te prikkelbaar, zodat onze dienst in uw rijk geen vreugde voor ons meer zou zijn. Geef ons allen net genoeg, ieder op zijn eigen plaats: aan de huisvrouw wat nodig is om het gezin te voeden en te kleden, aan de dominee de boeken nodig voor zijn preek. Vader, de kelder hoeft niet vol te zijn, en de kleerkast ook niet, als ik vandaag maar genoeg heb. Aan morgen denk ik niet; de morgen zal voor het zijne zorgen, morgen komt uw koninkrijk ook, morgen is er de roeping ook, en dan zult Gij wel verder zorgen. Maar geef ons nu wat wij vandaag behoeven.

Deze bidder jaagt niet achter zijn boterham aan, maar hij strekt zich uit naar het koninkrijk Gods. Daarop hoopt hij, daarvoor leeft hij en werkt hij, daarvoor bidt hij. Maar

nu is hij dan ook volkomen onbezorgd geworden. De heidenen tobben altijd over morgen, want het leven is voor hen een chaos, ze weten niet wat morgen zijn zal. Maar wij weten dat het koninkrijk Gods komende is, en we strekken ons daarheen reikhalzend uit: geef me het minimum, dat ik daarvoor nodig heb. Hemelse Vader, een beetje licht, een beetje lucht, een hap brood, een weinig water, dan zal ik werken als uw kind tot aan de avond, en geef me dan wat rust om morgen verder te kunnen. Zo simpel van begeerten wordt het leven, waar de zin van het leven eenmaal verstaan is door de hoop op het koninkrijk Gods. Hij vraagt weinig, deze bidder; doch hij offert veel: de wierook van zijn hoop kringelt omhoog tot de trappen van des Vaders troon.

3. En daarom brengt hij ook het offer van zijn *liefde* vanwege het doen van de *wil* Gods. Hij hoopt op het koninkrijk, daarom gaat hij de wil des Vaders van harte doen. Hij heeft God lief. Daarom vraagt hij geen auto om eens wat te kunnen toeren. Als hij vandaag maar gaan kan of rijden kan, waar zijn God hem roept.

Maar omdat hij God liefheeft, heeft hij ook de naaste lief. Geef ons heden *ons* dagelijks brood. Hij ziet ook de andere kinderen, die werken in des Vaders wijngaard, en hij heeft hen allen lief. Ze doen tenslotte één werk, en daarom begeert hij ook het brood voor allen. Hij ziet ook allen, die de wil des Vaders nog *niet* doen; maar hij heeft ook aan hén gedacht toen hij vroeg: Uw wil geschiede. Hij bidt om hun bekering, en daarom nu ook om hun brood.

Hij is heel *kerkelijk*, deze mens. Doch juist daarom is hij waarachtig *christelijk-sociaal*. Hij alléén tenslotte temidden van allen, die van sociaal de mond vol hebben. En die hem vanwege het Woord en de kerk en de reformatie voor "separatist" schelden.

Ze vloeken hem wel, nochtans zegent hij hen. Want zie, hij bidt. Hij bidt om *ons* dagelijks brood, het brood van allen, die kinderen reeds zijn of door genade nog kinderen zullen worden. Hij heeft misschien geen plan, hij geeft wellicht in geen enkele organisatie leiding, hij droomt niet van medezeggenschap. Maar hij *bidt*: Uw *Naam*, Uw *Rijk*, Uw *wil*. Toen hij dat bad, toen vroeg hij waarlijk sociaal om het brood in gemeenschap.

Doch het brood hield juist daarom zijn eigen, *enig-juiste plaats*.

En zo biddend, hield hij de wegen open waarlangs de Vader naar zijn Woord het brood schenken wil.

Ik begin het, geloof ik, te begrijpen. Alleen wie zó bidt, verdient de naam "econoom", en alleen hem siert het predicaat "sociaal". Hij maakt het brood niet los van de Vader noch van de gemeenschap der kinderen, die zich noemen mag: de kerk.

Amen.

ZONDAG 51

Lezen: Psalm 51

Heidelbergse Catechismus Zondag 51.

Psalm 25:3

Psalm 25:5

Psalm 32:1, 2,

Psalm 51:5, 7

126. Vraag. Welke is de vijfde bede?

Antwoord. *Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.* Dat is: wil ons, arme zondaren, al onze misdaden, en ook de boosheid, die ons altijd aanhangt, om des bloeds van Christus wil niet toerekenen, gelijk wij ook dit getuigenis Uwer genade in ons bevinden, dat ons ganse voornemen is, onze naaste van harte te vergeven.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

Toen onze belijdenis in Zondag 45 begon te spreken over het gebed als voornaamste stuk der dankbaarheid, heeft ze zich nauwkeurig rekenschap gegeven van de vraag, wat behoort tot het gebed, dat Gode aangenaam is en van Hem verhoord wordt. En als resultaat daarvan zijn toen de vereisten voor het gebed geformuleerd geworden: Eerstelijk, dat we alleen de enige ware God, die zich in Zijn Woord ons geopenbaard heeft, om al hetgene dat Hij ons geboden heeft van harte aanroepen. Ten andere, dat we onze nood en ellendigheid recht en grondig kennen, opdat we ons voor het aangezicht Zijner majesteit verootmoedigen. Ten derde, dat we deze vaste grond hebben, dat Hij ons gebed, niettegenstaande we zulks onwaardig zijn, om des Heeren Christus wil zekerlijk wil verhoren, gelijk Hij ons in Zijn Woord beloofd heeft.

En de catechismus is dus getrouw gebleven aan de eis van de apostel Petrus, dat we nuchter moeten zijn om te kunnen bidden. Hier wordt met het verstand gebeden, zou Paulus zeggen. En dit nuchter verstand sluit de warmte en innigheid en spontaneïteit van het bidden niet uit, maar is daar juist de voorwaarde van. Juist omdat deze bidder zich zo nuchter afvraagt, wat tot het gebed behoort naar Gods wil, juist daarom heeft zijn gebed een diepte gekregen, die nog altijd ontroert. Nu kenmerkt zich zijn bidden door kinderlijke gehoorzaamheid, door diepe ootmoed en ook door een warm vertrouwen.

En daarom is de verklaring die van elke bede apart gegeven wordt, ook zo zuiver. Want die eisen omtrent het gebed worden niet maar vooropgesteld om ze bij de uitwerking meteen weer te negeren, maar elke bede doet ons bij haar verklaring weer diezelfde drie elementen ontmoeten. We willen daarom vanmiddag nagaan, *dat de vijfde bede slechts dan Gode aangenaam is, wanneer er is de rechte kennis: Van onze nood.*

1. Van Gods eis.
2. Van vast vertrouwen.

1. Wil ons, arme zondaren, al onze misdaden..... niet toe rekenen. We beginnen hier dus met de belijdenis, dat we "arme" zondaren zijn. En dat is een bij ons ingeburgerde term. Hoe vaak zeggen we dat niet, dat we "allemaal arme zondaren zijn". Maar het hangt er maar van af, hóe we dat zeggen. Want zo diep als hier de verootmoediging in de catechismus is, zo vlak en versleten en bleek is ze vaak bij ons. Bij ons is deze term zo banaal en goedkoop geworden. We zijn allemaal arme zondaren. Dat "allemaal" is al zo tekenend. We voelen ons niet beter, maar zeker ook niet slechter dan de rest. Als we het zo zeggen, zien we slechts één kleurloze massa van zondaren: niemand steekt af bij de anderen, en feitelijk behoeft zich er niet één te generen. Maar, geliefden, dat is de dood voor de persoonlijke verootmoediging. Want we houden ons dan groot: niemand moet het wagen van mij wat te zeggen. We zijn allemaal arme zondaren: ik ben niet slechter dan de rest. Maar de belijdenis bedoelt: zo slecht als die anderen ben ik ook. Hier spreekt niet een gevoel van opluchting: gelukkig, ik ben het niet alleen; hier probeert de bidder niet zich achter de anderen te verschuilen. Maar hier is de grote verschrikking en benauwing: het is zo erg, zo erg, en ik sta er niet buiten; ik behoor daartoe ook. We trekken ons niet in de massa terug, om maar niet op te vallen; we verontschuldigen ons niet, zeggende: wij allemaal; maar we treden naar voren, en zeggen: Heere, mijn God, ik heb ook meegedaan.

Het is dus niet collectief, maar heel sterk persoonlijk.

En ook: als wij ons arme zondaren noemen, dan vinden we het vaak prachtig: we treden dan maar niet in bijzonderheden; dat is ons ongeluk: we spreken over de zonde van ons allemaal, en verschuilen onszelf. En we spreken over zonde in het algemeen, alsof dat al een hele betekenis is. En we worden niet concreet: Heere, dit was er en dat en dat. Maar de catechismus spreekt van onze misdaden in het meervoud, en denkt dus aan bepaalde concrete zonden. Zoals David in Psalm 51 denkt aan zijn overspel en zijn moord, zijn bloedschuld. Dat is onze nood en ellende recht en grondig kennen. Ik kan een hele boom opzetten over zonde in het algemeen, maar het betekent niets, als ik weiger te belijden de zonden, concreet: dit en dat. En we moeten dat scherp zien, geliefden, dat zelfs de

belijdenis van onze zondigheid heel vaak oneerlijk is, een vorm van zelfhandhaving onder de schijn van zelfvernederig, en dus een weigering van de verootmoediging.

Elke ouderling kan u daarvan vertellen. Als ze op huisbezoek spreken van het grote tekort van ons allemaal, dan gaan ze niet gauw tever. Niemand voelt zich geraakt. En feitelijk wordt ook niemand geraakt. Niet één behoeft het zich speciaal aan te trekken. Het is gericht aan allemaal en daarom feitelijk aan niet één. Het is, als elke ontboezeming in het algemeen, een slag in de lucht, wijl zonder bepaald adres. Maar velen zetten de stekels op, als ze zich persoonlijk horen vermanen over de traagheid van dit bepaalde gezin, over de gebreken van deze éne mens. En het valt toch op ook bij de prediking: als het gaat over doemwaardigheid in het algemeen, over verootmoediging en bekering, is men wel gesticht, want op tegenspraak behoeft zulk een "zware" prediker niet te rekenen. Maar men is gepikeerd soms, als het concreet begint te worden.

Maar wie bidden wil, die zegt: wil ons, arme zondaren (Heere, ik, ik behoer ook daarbij) wil ons niet toerekenen onze misdaden, het slechte, dat ik zoëven deed, de zonden die vandaag aan de dag openbaar worden. Heere, toen ik zweeg, toen ik heel zwaar en vroom heenpraatte over mijn concrete zonden, toen ik zweeg, werden mijn beenderen verouderd in mijn brullen de ganse dag. Maar nu: mijn zonde maak ik U bekend, en mijn ongerechtigheid, dat concrete van nu, bedek ik niet. Ik zeide: ik zal belijdenis van mijn overtredingen doen voor de Heere.

En als we het zo, persoonlijk en concreet, belijden, pas dan kunnen we spreken over de samenhang en de samengang, die er in de zonde is tussen ons en de anderen. Dan is het geen verkapte verontschuldiging meer, en geen gevoel van opluchting: het valt nogal wat mee. Maar dan maakt die samenhang en samengang het slechts te erger en te benauwender.

Wil ons niet toerekenen onze misdaden, en ook de boosheid, die ons altijd aankleeft. Daar hebt ge de samenhang. Die zonden van mij, dat is niet een ongelukje, een even uit de toon vallen, een geïsoleerd incident; ze staan niet op zichzelf, maar ze zijn het ontstellend bewijs, dat ik in de toon blijf; niet, dat ik voor een moment mijn levensstijl verbreek, maar juist dat ik die zondige stijl handhaaf. Ze hangen niet in de lucht, maar ze zijn nieuwe openbaring van het oude kwaad, van het kwaad, dat er nog altijd zit. Boosheid, die me altijd aankleeft. Nietwaar? We hebben zo onze goede buien en de dagen, waarop we ons beste beentje voortzetten. Dan is de bitterheid er niet, en dan vertoont zich de hartstocht niet, dan prikkelt ons de hebzucht niet, dan brandt de haat niet. En toch het is niet weg; daarbinnen smeult het verder; en als het straks weer tot een acute zonde komt, dan is dat geen vergissing en geen ongeluk, maar het zat er altijd nog; het was nog nooit weg, en het breekt nu opeens weer uit.

Zoals David in Psalm 51. Hij zegt niet: wat een ellendige flater; was dit éne er maar niet geweest. Hoe kan ik dat doen? Maar hij schrikt van zichzelf: zo ben ik dus, niet maar die enkele ongelukkige dagen, maar dat ben ik nu. Dit hangt niet in de lucht, maar dit zit vast aan het andere. Ik zit erin vast, de zonde houdt me gevangen. Ik sta er niet altijd bij stil, maar nu heb ik weer ontdekt, hoe gebonden ik ben, altijd, altijd; ik ben er geen ogenblik zonder, en ik kom er niet onder uit. Ik ben in ongerechtigheid geboren en in zonde heeft me mijn moeder ontvangen. Natuurlijk, dan verschuilt hij zich niet achter zijn moeder: ik heb gedaan, wat kwaad was in uw oog. Maar dat ik het nu deed, dat ik het doen kon, dat het nu uitbrak, dat houdt toch verband met toen ik geboren werd: het was al mis, toen ik ontvangen werd. En van zijn eigen levensbegin grijpt hij terug op dat van zijn moeder, en zo verder: alle levensaanvangen zijn immers vergiftigd sinds het paradijs. O God, daar is toerekening; daar is een samenhang; ik zit in mijn zondig bestaan aan mijn ouders vast en zij aan de hunne, en zo al verder; o God, die schone samenhang van ouders te hebben, die band aan de kinderen, die band, die Gij geschapen hebt, ze is nu fataal; ik zit er nu in en ik kom er niet uit, ik niet en niemand. Heere, het is heerlijk, banden te hebben naar voren en naar achteren, een schakel te zijn in de éne keten, maar het is verschrikkelijk te staan in de zondige samenhang. Heere God, Gij zijt rechtvaardig, Ik verwijt U niets; dit hebben wij ervan gemaakt en niet

Gij. Maar ik kom er niet uit. Het leven is in de bron vergiftigd, en de stroom loopt over mijn vader en moeder, maar ze wordt niet helder, bij hen niet, bij mij niet. Heere, wie komt eruit? Wie zal geven een reine uit een onreine? Niet één.

Geliefden, erfzonde is niet een theorie, een brokje zware theologie, maar ze is ontzaglijke realiteit van elke dag, en daarom ook inhoud van elk gebed. Erfzonde is een ding, oneindig veel ernstiger dan erfelijke belasting, waar de wereld van spreekt. De nieuwe wetenschap is daar vol van, en de statistieken noemen ontstellende cijfers van pathologische gevallen, van ziekelijke misdadigers. Men is daarvan zo geschrokken, en men vreest, als er niets gedaan wordt, zulk een toename, dat men nog slechts heil verwacht van de sterilisatie. Het is ook een geweldig probleem. Maar het is toch nog maar kinderspel bij wat we hier noemen: de boosheid, die ons altijd aankleeft. De tragiek is niet, dat bij ziekelijke naturen de weerstand is verslapt, en men willoos zich overgeeft aan de zonde. Maar dit, dat we allen, willens en wetens, bewust de zonde doen. Als er slechts erfelijke belasting was, de zonde zou als zonde vanzelf doodlopen; maar nu er erfzonde is, nu groeit ze uit tot haar uiterste mogelijkheid. En we kunnen niet zeggen in ons bidden: Heere, we zijn ziek; kónden we het maar zeggen. Maar we zijn boos, zonder ophouden, daarom dat de band met Adam zich wreekt.

En zo verstaat ge ook dat "ons" in deze bede: vergeef óns ónze schulden. Dat is maar niet een deftige en plechtige manier van spreken. Je hebt van die mensen, die een beetje majesteitelijk nooit zeggen: ik, maar: wij. Maar dit meervoud is heel reëel. We staan niet maar in een historische samenhang met Adam, maar we leven midden tussen de mensen: het gezin, de kerk, de stad, het vaderland, de wereld. We behoren daartoe. En zo breed is hier ook dat "ons". Ik sta er niet los van, van de zonde om me heen. Ik bedoel niet maar, dat we soms mee de daad van een ander hebben beïnvloed, dat ook. Maar vooral: ik sta niet los van de zonde van die mensen, waarmee ik geen enkel contact heb. Ik heb te maken met de zonde van heel de wereld.

We zuchten zo gemakkelijk over de boze wereld; vandaag ook, we vinden het heel erg, maar we wassen onze handen in onschuld. Tenslotte heb ik geen verantwoordelijkheid voor wat een ander doet. Maar Christus leert ons bidden: vergeef ons onze schulden. Ik mag er dan geen verantwoordelijkheid voor hebben, tenminste niet aanwijsbaar, ik heb er mee te maken. Want daar is ook samengang. Ik sta met Adam in verband, maar al die anderen ook. De stroom mag zich dan nog zo wijd vertakt hebben, het is toch dezelfde stroom, en het komt alles uit één bron. En de ontwikkeling van de zonde ginds loopt daarom parallel met die van de ongerechtigheid hier. Ik sta in het leven niet geïsoleerd, in de historie niet, in de zonde niet, en daarom ook in de gebeden niet. Nu moet ge dus al de goddeloosheid zien, die daar in de wereld is, al die dingen, waarvoor wij geen aansprakelijkheid op ons nemen. Maar mijn zonde hangt samen met die van hen, en ik ga vandaag met hen mee, zelfs dan als ik van hun daden niets moet hebben.

En als ik dus bidden ga om vergeving van schulden, dan ben ik in die zonden geen ogenblik van die anderen los. En daarom betrek ik in de gebeden alle anderen. De drift van de één staat niet los van de gierigheid van de ander die ik niet eens ken, noch van wreedheid van een derde wiens naam ik zelfs niet weet. En daarom kan ik de vergeving niet invoeren over het éne van mij, zonder barmhartigheid te vragen voor de anderen, bekend of onbekend.

2. En nu verstaat ge dan ook, wat de inhoud van ons gebed moet zijn, ziende op die geweldige schuld van allen. Want nu er zo grote schuld is, nu zijn ik en alle mensen dus bezig ons toorn te vergaderen als een schat. Maar nu komt Jezus Christus, om ons bidden te leren. Hij komt om het gebod voor het gebed ons te stellen. Wat zullen we nu vragen? Dat de ellende moge uitblijven? Dat er verademing komt voor de wereld? Dat er weer vrijheid komt en vrede?

Maar wie onze nood grondig heeft leren kennen, die zegt: daarmee is het niet opgelost. De oorzaak van onze eeuwige honger en kommer, de oorzaak ook van alle misère nu, is onze zonde. En we zijn niet klaar, wanneer we bidden om uitkomst. We hebben nu dit éne nodig, dat de schuld wordt weggenomen.

Voorals vandaag is het gevaar groot, dat we hier bij de vijfde bede uit de koers raken. O ja, de mensen willen nu wel bidden om vergeving. Maar als ge vraagt, wat ze tot dit gebed drijft, dan is veelal het antwoord: de nood. Onze nood groeit, de last drukt. Nu moeten we bidden om genade.

Maar, geliefden, zo kan en mag het toch niet. Waaruit kent ge uw ellende? Uit de wet Gods. Niet uit de nood. Maar uit de wet. Als de nood nog honderdmaal groter was, dan zou dat geen bewijs zijn van groter schuld. Zonder de wet is de nood niet te kwalificeren.

En daarom zijn we straks dan ook begonnen met uit de wet onze nood te verstaan, de nood van onze misdaden, concreet en persoonlijk; de nood van onze zonden, die nooit op zichzelf staan, maar te herleiden zijn tot Adam; de nood van onze zonden, die we nooit geïsoleerd bedrijven, maar altijd in samenhang met elkaar.

Maar daarom heeft Christus ons dan ook geboden te bidden: vergeef ons onze schulden. Heel persoonlijk: dat wat ik misdreef; en heel concreet: dat en dat en dat. En omdat er verband is met Adam, omdat er toerekening is van de schuld van één aan alle mensen tot verdoemenis, daarom gebiedt God ons te bidden om een andere toerekening. Nu de bron van mijn leven vergiftigd is, nu geen enkele zonde bij mij geïsoleerd is van andere zonden, nu ik in mijn zondigen altijd verbonden ben met de zonden der gehele wereld, vanwege de toerekening, nu kan ik niet bidden om vergeving van een paar losse dingen, een driftbui en een leugen, maar nu moet ik bidden dat de samenhang in schuld overwonnen worde door de samenhang in gerechtigheid. O God, die door de toerekening de daad van de eerste Adam handhaaft en daaraan effect verleent elke dag, wil nu zo handhaven het werk van de tweede Adam, Christus Jezus. Heere God, we zien het verschrikkelijk effect van de zondeval; ze hebben gegeten van de vrucht des booms en dat wreekt zich nog elke dag ontstellend. Maar Gij spreekt niet slechts van het eten van de verboden vrucht, Gij hebt ook gesproken van het kruis en de opstanding. Heere, handhaaf in mijn leven, in dat van ons allen, ook het kruis; verleen daaraan effect; laat Christus Jezus zijn de verzoening, niet alleen van onze zonden, maar ook van die der gehele wereld. Het effect van Uw eerste toerekeningsdaad is groot; er is geen seconde, dat dat niet doorgaat; geen verhouding, waarin we ons daaraan kunnen onttrekken. Maar laat naar Uw Woord nog veel meer de genade overvloedig zijn tot rechtvaardigmaking des levens. Overwin de verdoemenis vanwege de eerste Adam door de genadegave van de tweede. Heere, handhaaf Gij in mijn leven het kruis. Onze wereld gaat tegronde aan ongerechtigheid, want er is toerekening. Maar verlos Gij deze wereld; er is toch ook een tweede toerekening; vergeef al deze zonden van vandaag, reken ze niet toe om Christus' wil. Reken ze mij niet toe; reken ze de anderen niet toe. Wij zijn samen vanwege Adam onder het oordeel besloten, opdat we samen behouden zouden worden.

3. Laat het effect van Christus' werk in de wereld groter zijn dan dat van Adams daad. Om dat gebed vast te houden, vandaag, nu het schijnt alsof de zonde over de genade triomferen zal!

Maar we hebben een vaste grond. God gebiedt ons zo te bidden, omdat Hij ons dit beloofde. Hij spreekt en het is. Hij rekende Adams schuld toe; nu is de verlorenheid, het gevangen-zitten onder de zonde er, heel reëel. Maar Hij zegt, dat Hij zo de gerechtigheid van Christus toerekent. En nu is die er dus, even werkelijk. We zijn begrepen in Adam, dat weet ik alleen omdat God het zegt; en nu zie ik het ook in de wereld. Maar we zijn begrepen in Christus; dat weet ik ook alleen, omdat God het zegt, met dezelfde kracht en dezelfde ernst. En de vergeving gelovende, zie ik ook, dat die effect heeft.

"Gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren": dat zeggen we natuurlijk niet om onszelf aan God ten voorbeeld te stellen. De catechismus heeft het geniaal geformuleerd: dat we het getuigenis Uwer genade in ons bevinden, dat ons ganse voornemen is, onze naaste van harte te vergeven. God spreekt niet slechts het *woord* van vergeving, maar Hij bewijst het in *feiten*. Want Zijn vergeving vindt doorgang, heeft effect bij mij en bij anderen.

Is daar geen liefde? Adam vindt doortocht: en zijn zonde krijgt effect in onze zonde. Maar Christus wint terrein: Zijn vergeving bewijst haar kracht in onze vergeving. Geliefden, is er inderdaad liefde die vergeeft in deze tijd? De mensen zeggen: ik zit boordevol haat, ik kan die niet overwinnen. Maar ge moet goed weten, wat vergeving is. God vergeeft; dat betekent niet, dat Hij net doet alsof er niets gebeurd is; Hij toornt verschrikkelijk, Hij neemt de zonde ernstig, maar Hij heeft de zonde gestraft aan Zijn lieve Zoon Jezus Christus. Gelijk ook wij vergeven. Dat betekent dus niet, dat we over de rechtskwesties heenlopen, dat we het onrecht in het leven bagatelliseren. Vergeven is nooit om de zonde lachen. Maar dit is vergeving, dat God Christus geeft tot een verzoening voor onze zonde en voor die der gehele wereld.

Wat is de vergeving bij ons? Dat we ons nergens iets van aantrekken? Neen, geliefden, dit is vergeving, dat we midden in alle druk en onrecht over de naaste inroepen het bloed der verzoening. Wie vergeeft, is niet onverschillig en hij bewaart geen stoïcijnse kalmte, want God doet het ook niet. God begeert, dat het recht in de wereld gehandhaafd wordt, en daarom doen wij het ook. Maar Hij vervult het recht der wet in Christus. Wat zal ik bidden? Onze Vader, verleen midden in deze wereld effect aan het werk van Christus; vergeef de naaste, zoals Gij het mij doet, en vergeef mij, zoals Ge het de naaste doet. Behoud ons, ons land, Europa, de wereld, behoud ons van de toorn om Christus' wil.

En wie ook voor de naaste bidden blijft: zie hem aan in Christus, zoals Gij het met mij hebt willen doen, die heeft de naaste vergeven, en bij hem komt de rest vanzelf wel. Want hij heeft de liefde niet losgemaakt van het recht, noch het recht van de liefde, maar hij heeft ze in zijn hart verenigd, gelijk God het deed in Zijn hart, en het bewees in het kruis van Christus.

Amen.

Zondag 21 Maart 1943.

ZONDAG 52

Lezen: Jac. 1:1-16

Heidelbergse Catechismus Zondag 52

Psalm 5:2, 7

Psalm 5:12

Psalm 140:1, 4, 7, 8, 13

Gezang 5:8, 9, 10

127. Vraag. Welke is de zesde bede?

Antwoord. *Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.* Dat is: Dewijl wij van onszelf alzo zwak zijn, dat wij niet een ogenblik zouden kunnen bestaan, en daartoe onze doodsvijanden, de duivel, de wereld, en ons eigen vlees, niet ophouden ons aan te vechten, zo wil ons toch staande houden en sterken door de kracht Uws Heiligen Geestes, opdat wij in deze geestelijke strijd niet onderliggen, maar altijd sterke wederstand doen, totdat wij eindelijk ten enenmale de overhand behouden.

128. Vraag. Hoe besluit gij uw gebed?

Antwoord. *Want Uw is het koninkrijk, en de kracht, en de heet' lijkheid in der eeuwigheid.* Dat is: Zulks alles bidden wij van U, daarom, dat Gij, als onze Koning en aller dingen machtig, ons alles goeds te geven de wil en het vermogen hebt, en dat alles, opdat daardoor, niet wij, maar Uw heilige Naam eeuwiglijk geprezen worde.

129. Vraag. Wat beduidt het wordeken: *Amen*?

Antwoord. *Amen* wil zeggen: Het zal waar en zeker zijn. Want mijn gebed is veel zekerder van God verhoord, dan ik in mijn hart gevoel, dat ik zulks van Hem begeer.

Geliefden in de Heere Jezus Christus,

We komen vanmiddag aan het einde van de behandeling van het gebed. En daarmee ook aan het einde van de Catechismus.

We hebben nu besproken alle drie stukken: van ellende, van verlossing en van dankbaarheid. En we hebben het nu toch wel verstaan, dat het gebed is het voornaamste stuk der dankbaarheid, die God van ons vordert. Want eigenlijk bidden wij in het Onze Vader om niets anders dan dit ene: dat wij werkelijk Christen mogen zijn en getrouw ons ambt bedienen voor God. Want wij belijden hier, dat we daartoe geschapen zijn en ook verlost, opdat we de Naam Gods zouden heiligen, zijn Rijk doen komen, zijn wil volbrengen.

Vaak wordt er een onderscheiding gemaakt tussen de eerste drie beden en het laatste drielal. En dan deze onderscheiding: dat we in de eerste drie beden vragen om wat voor God belangrijk is: *Uw Naam, Uw Rijk, Uw wil*. En in de laatste drie beden om wat voor ons begeerlijk is: Geef *ons* heden ons dagelijks brood. Vergeef *ons* onze schulden. Leid *ons* niet in verzoeking.

En dan zegt men, dat er zo'n prachtige harmonie zit in dit gebed. Drie beden hebben betrekking op God, en drie op onszelf. En ook acht men de volgorde zo zuiver: eerst God, dan de mens. En, zo zegt men, zo hoort het ook te wezen: God voorop, en de mens op de tweede plaats.

En zo wordt het ook in veel Catechisatieboekjes geschreven. Maar, ik geloof niet, dat ik te critisch ben, als ik zeg, dat we met deze gangbare onderscheiding (zoals trouwens met heel veel van de onder ons ingeburgerde onderscheidingen) heel erg moeten oppassen. Soms denk ik haast: 't was beter om deze onderscheiding maar niet te maken.

't Is natuurlijk heel erg verleidelijk, om het wel te doen. 't Ligt ook zo erg voor de hand: drie keer "uw", drie keer "ons". Maar 't is gevaarlijk. Deze theoretische onderscheiding heeft al heel wat praktische dwalingen veroorzaakt. Ik heb u dat heel sterk aangetoond bij de vierde bede: dat wij het dagelijks brood beschouwen als iets voor ons, voor ons leven en ons genot. En niet als iets dat belang heeft voor de heiliging van Gods Naam, voor de komst van Zijn Rijk, voor de volbrenging van Zijn wil.

Wie consequent deze onderscheiding maakt, die komt tot gevaarlijke conclusies in de praktijk. 't Is zo geweldig jammer, dat haast iedereen, ook onder de gereformeerden, bij het gebed het verbond vergeet.

Het verbond: u kent de grondwet daarvan: twee worden daardoor tot één. Dat geldt van het huwelijksverbond: die twee zullen tot één vlees zijn. En daarom zegt Gods Woord ook: hetgeen God heeft samengevoegd, dat scheidt de mens niet. Men mag de eenheid van het verbond niet oplossen, en weer twee zelfstandige partijen los naast elkaar zetten.

U weet dat uit uw eigen huwelijk wel: wat de man ondervindt, is van evenveel belang ook voor zijn vrouw, omdat ze met hem leeft in het verbond en *met* hem één is daardoor. En omgekeerd. Het bestaat in het huwelijk niet, dat de man zijn eigen leventje leidt, dat hij vreugde heeft en verdriet apart, dat is: die niet tegelijk ook zijn vreugde of verdriet voor haar. Dat is de heerlijkheid van het verbond: dat die twee waren, één zijn en daarom ook alles samen genieten en dragen.

En zo staat het nu ook in het verbond tussen de Heere en zijn volk. Wie de Heere aanhangt, is één geest met Hem, zegt de Schrift. En wat God heeft samengevoegd, scheidt de mens niet. God één met zijn volk, en zijn volk één met Hem.

Doch houdt dat nu ook vast in het gebed.

Als ik dan bid voor Gods Naam, Rijk, wil, dan bid ik daarin om de goederen van het verbond, die voor de éne partij de zaligheid betekenen, maar daarom ook voor de andere partij. Als Gods Naam wordt geheiligd, dan betekent dat zaligheid voor de kerk.

Maar ook omgekeerd: als wij bidden om dingen die belangrijk zijn voor ons: brood, vergeving, bewaring — dan bidden wij dat in het verbond. En dan bedoelen wij daarmee niet onszelf, maar onze God; niet ons geluk, maar zijn eer en roem, en pas daarin ons geluk.

En dus is die onderscheiding onjuist. Niet: God de eerste plaats, in de eerste drie beden. Niet: wij de tweede plaats, in de rest van het gebed. Maar: God de eerste en wij de tweede plaats, God en wij samen in al de gebeden.

Zo dus ook: als God mij voor de verzoeking bewaart, dan wordt zijn Naam daarin heerlijk en ben ik daarin rijk. 't Is maar niet iets voor onszelf hier. Maar ook iets voor God. 't Gaat ook hier om God in de *eerste* plaats.

Als u dat vasthoudt, dat het ook hier gaat om God, of liever: om God en ons samen, zoals wij één zijn in het verbond, — ik zeg: als u dat vasthoudt, dan wordt uw blik op deze bede veel zuiverder en blijken de schijnbare moeilijkheden toch niet onoverkomelijk.

Ik spreek u dan vanmiddag over *Zondag 52*.

Wij letten achtereenvolgens op

1. De laatste bede van ons gebed.
2. De laatste grond van ons gebed.
3. Het laatste woord van ons gebed.

1. Jezus Christus heeft ons aldus leren bidden: Leid ons niet in verzoeking. Maar Jacobus, de broeder van Jezus, heeft ons in Zijn Naam dit gebod gegeven: Acht het voor grote vreugde, wanneer gij in velerlei verzoeking valt.

En daar zitten we nu al dadelijk in de moeilijkheid. Jezus zegt: bid, dat ge ervoor bewaard blijft. Jacobus zegt: dank ervoor, als ge in verzoeking valt.

Het heeft natuurlijk de aandacht der mensen gehad, dat hier schijnbaar tegenstrijdigheid bestaat. En men heeft die trachten op te lossen.

Vrij algemeen doet men dat op deze manier. Men zegt, dat de bijbel het woord "verzoeking" in tweeërlei zin gebruikt: in de zin van "op de proef stellen, keuren, toetsen, om de echtheid te doen blijken", en in de zin van "verzoeken, trachten te verleiden". Men wijst er dan op, dat de bijbel meermalen ook van de Heere zegt, dat Hij één van zijn kinderen verzoekt. Maar daartegenover staat dan het woord van Jacobus, dat God niemand verzoekt. Daaruit blijkt duidelijk, zo zegt men, dat dit onderscheid moet worden gemaakt: God beproeft zijn volk wel, maar Hij "verzoekt" hen niet in die zin, dat het zijn bedoeling zou zijn hen te verleiden. Die verzoeking, zo zegt men, gaat uit van Satan. Als God iemand verzoekt, doet hij dat om in het geloof te bevestigen. Als de Satan het doet, is hij bezig Gods volk te verleiden.

En deze onderscheiding is ook inderdaad juist, want de Heilige Schrift geeft die zelf aan de hand. Maar toch beginnen nu de moeilijkheden pas goed. Want nu komt de vraag op: als er dan tweeërlei verzoeking is, één van de zijde Gods met goede bedoeling, en één van de zijde van de duivel met kwade oogmerken, hoe kunnen wij dan van een bepaald iets zeggen, of het een beproeving is van God of een verzoeking van Satan?

Laat ik maar een concreet voorbeeld noemen. Een Christen wordt ziek. Of hij ondervindt tegenslag in zaken. Is dat nu verzoeking van God of verzoeking van de boze?

Nu heeft men wel gezegd: God verzoekt heel anders dan de duivel. Als God ons geloof beproeven gaat, dan brengt Hij ons in een zware weg, waar we gebukt gaan onder het leed en waar we de zon niet zien schijnen. En als de duivel ons verleiden wil, als hij ons verzoekt, dan brengt hij ons niet in de nood, maar dan maakt hij alles heel gemakkelijk en licht voor ons. Denk maar aan Jezus toen Hij verzocht werd van de duivel. De duivel beloofde Hem al de koninkrijken der wereld.

En zo doet de duivel altijd, zo wordt gezegd. Hij komt als engel des lichts. Hij doet ons niet treden op een smalle weg vol kuilen en gaten, waar we telkens dreigen te bezwijken van moeheid; maar hij leidt ons op de brede weg, op een weg waar het zo heel gemakkelijk loopt. Alles is effen, en alles is bekoorlijk, en alles is zoet. Hij doet ons grote weelde genieten, hij geeft ons blijdschap en zonneshijn, en zo trekt hij onze harten van God af.

En daar zoekt men dan het onderscheid: als God verzoekt, dan brengt Hij in nood en donkerheid. Maar als de duivel verzoekt, dan brengt hij ons op een weg van weelde en vreugde, van zonneshijn en levensgenot. En daarom zijn we dan ook gewoon de tegenspoeden te prijzen, want zo zeggen we: de moeilijkheden brengen ons nader tot God. Het drukkende kruis doet ons schuilen bij God. De nood leert ons bidden. Tegenspoed, zo zeggen we, is zo heilzaam voor de mens, omdat daarin is de beproeving, de verzoeking van God, waardoor Hij ons geloof loutert en reinigt en sterkt. Maar voorspoed is zo heel gevaarlijk. 't Zijn sterke benen die de weelde kunnen dragen, zegt het spreekwoord. Want de weelde is een verzoeking van Satan. En de rijkdom is één van de middelen waardoor hij ons verleidt. Die rijk willen worden vallen in de strik.

Daarom, zo wordt ons soms voorgehouden, wees dankbaar voor tegenspoed, omdat de verzoeking Gods uw zaligheid dient. Maar wees voorzichtig met voorspoed, omdat die zo gemakkelijk een strik van Satan wordt, waarmee hij u aan zich bindt en u straks wort.

Och, in deze gedachtengang zit ook wel iets goeds. Daar is een gevaar aan voorspoed verbonden. En daar kan een zegen in tegenslag zijn. Maar we leren toch zo nog niet zien, wanneer God ons verzoekt en wanneer de duivel.

God verzoekt door de nood. Jawel, maar daar hebt u David, die geklommen was tot het hoogtepunt, die op het toppunt stond van macht en eer en rijkdom. En de Heere porde David aan om zijn volk te tellen. De Heere porde David aan. D.w.z. de Heere verzocht David toen met zijn rijkdom en weelde. God had hem zo groot gemaakt om te zien, of hij nu staande zou blijven. God beproeft en verzoekt dus niet alleen door de nood, maar ook door de voorspoed.

En de duivel: zijn zijn verzoeken alleen in de weelde? Ik denk aan Job. En aan Asaf. En aan zo heel veel anderen meer. Zij werden verzocht van de duivel; hij trachtte ze te verleiden door grote plagen en zware ellende.

De verzoeking van Gods kant is niet alleen bij tegenspoed. En evenmin die van de zijde van Satan alleen bij voorspoed. God verzoekt op beiderlei manier. En de duivel ook.

Daarom bad Agur dan ook: Armoede of rijkdom geef mij niet; voed mij met het brood mijns bescheiden deels. Opdat ik zat zijnde U niet verloochene en zegge: wie is de Heere? Of dat ik verarmd zijnde dan niet stele, en de Naam mijns Gods aantaste. Rijkdom is een gevaar. Maar armoede ook. Rijkdom is een verzoeking van Satan. Maar armoede evenzeer.

Och ja, u weet dat ook wel: hoeveel rijken hebben God niet de rug toegekeerd, zodra ze in eer en aanzien kwamen. Hoevelen hebben God niet vergeten, omdat de voorspoed groot was. Maar daarnaast ook: hoevelen zijn door armoede al niet opstandig geworden en zijn gegaan naar partijen die God lasteren.

't Gevaar zit aan beide kanten. Al het buitengewone, én naar de éne, én naar de andere zijde, is verzoeking van Satan. Al het bijzondere, zowel in voorspoed als in tegenspoed, is ook een verzoeking Gods.

En nu komen we al naderbij: God en Satan verzoeken op precies dezelfde wijze, met dezelfde middelen. Alleen natuurlijk met heel verschillend doel. Daar is dus in elke verzoeking iets tweeledigs: God is daarin en de Boze is daarin. Ze zitten daar beide achter. En ze werken daarmee beide, al werken ze dan niet samen. Als de rijkdom komt, dan is dat verzoeking van God, die het uithoudingsvermogen van zijn kinderen beproeft, en door die oefening hen sterker wil maken. Maar 't is ook verzoeking van Satan, die onze kracht op de proef stelt en ons onder zware spanning zet, om zo onze kracht te

verlammen, om ons uit te putten en af te matten, zodat wij bezwijken. Daar is verzoeking van God, opdat onze spankracht groter zou worden. Daar is verzoeking van Satan, opdat onze veerkracht zou breken en verloren gaan. In rijkdom rukken God en Satan beide aan ons. En ze willen ons beide trekken naar zich. En daarom brengt iedere verzoeking in ons leven de crisis.

Ja, God zij geloofd, dat de aantrekkingskracht komt van twee zijden. Wees dankbaar, dat dat in uw bijbel staat, dat God zijn kinderen verzoekt. De Satan slaat zijn hand aan ons niet, zonder dat ook God Zijn hand aan ons legt. Als de aantrekkingskracht slechts van één zijde kwam, alleen van de Boze, waar zouden wij blijven? Doch nu: dank. Want God verzoekt ook. In alle bijzondere dingen van ons leven is niet slechts de Boze bezig, maar God is daarin ook actief.

U kunt alle uitersten noemen: vrede en oorlog. Rijkdom en armoede. Voorspoed en tegenspoed. Gezondheid en krankheid, en alle uitersten: crisis en weelde, hoogconjunctuur en depressie. De Satan gebruikt ze, maar God ook.

Als daar armoede over ons komt, of nijpende nood, of pijnende zorg: God is daarin. Opdat Hij door lijden zou heiligen. De Boze is daarin, opdat hij ons zou verbitteren en opstandig maken en doen afdwalen.

Dat is verzoeking: dat God en Satan, de Geest en het Beest, daar beide de hand in hebben. Als het van één van tweeën slechts kwam, dan was de spanning er niet. En dan was de benauwdheid in de verzoeking niet. Dan was daarin geen crisis en geen strijd. Wij worden van twee kanten gedrongen. Daar is het trekken van de liefde Gods. Daar is ook de zuigkracht der zonde. Daar is druk van God, daar is pressie van Satan. Daar is beweging naar God toe, daar is beweging van God af.

Verzoeking: dat is altijd de uiterste spanning. Want het gaat er op of er onder. Tegenstrijdige krachten werken op mijn in. Het komt van rechts, maar ook van links. Het komt van boven, maar ook van beneden. Het is uit de hemel, maar ook uit de hel.

Dat is wat de bijbel zegt over verzoeking.

En die verzoeking ligt in alle bijzondere dingen van ons leven, gelijk ik zeide. God plaatst ons voor grote dingen; God brengt ons in bijzondere omstandigheden. En Hij roept: volg Mij. Maar de tegenpartij roept ook: volg mij. Zo worden wij van die beide gedrongen.

En daarom bidden we: Leid ons niet in verzoeking. D.w.z. bewaar ons voor blakende welstand en voor chronische ziekte. Spaar ons armoede, maar rijkdom ook. Geef, dat er geen oorlog komt, maar laat het ook niet louter vrede zijn. Geef, dat we niet van crisis ondergaan, maar bewaar ons ook ervoor, dat we ons baden in weelde. Geef, dat we onze voeten niet zetten hier beneden op enkel rozen, maar geef ook, dat we niet telkens ons wonden aan de doornen.

Wij bidden hier dus om het leven waarin vreugde en verdriet gemengd zijn; waarin voorspoed en tegenspoed saamgestrengeld zijn; waarin welvaart en crisis elkaar afwisselen. Waarin we gezondheid kennen, maar ook dagen van ziekte; waarin geen roos zonder doornen is en geen lach zonder tranen.

O zie, wij hunkeren naar het leven van de onvermengde vreugde, naar de eeuwige heerlijkheid. En die zaligheid is voor ons weggelegd. Maar zolang wij hier beneden zijn, moeten wij bidden om bewaring van alle uitersten, zowel naar rechts als naar links. Moeten wij bidden, dat we daar tussenin blijven; dat we blijven op de middenweg. Dat alles gematigd en gemengd mag zijn. Geen vreugdebeker waarin de bitterheid niet is. Geen kroes van smarten waarin niet het zoete van geluk zich mengt. Geen leven van louter licht, geen leven van dikke duisternis. Maar een leven van getemperd licht en van verzachte smart. Armoede of rijkdom geef mij niet. Laat me daartussenin blijven. Voed mij met het brood mijns bescheiden deels.

Och, u kunt dat in tientallen varianten zeggen: Crisis of weelde geef mij niet. Blinkend licht en zwarte nacht, geef die mij niet. Zoetgeurende rozen geef mij niet, noch ook

wondende doornen. Bedwelmende vreugde geef mij niet, noch overstelpende droefheid. Laat mij leven het gematigde leven, rustig, zonder bijzondere dingen, zonder grote sprongen, zonder verbijsterende schokken, zonder verrukkende opvaart, zonder pijlsnelle tuimel, zonder lichtende bergen van eeuwige sneeuw, zonder horribele diepten, waar de zon niet doordringen kan. Voed mij met het brood mijns bescheiden deels.

Dat is nu de bede: Leid ons niet in verzoeking. Bewaar ons voor de uitersten, de excessen, de buitensporigheden, voor het ongetemperde en het mateloze en onvermengde.

Aldus heeft Jezus Christus ons leren bidden.

Waarom?

Omdat in al die dingen de Boze komt, de Zielenmoorder, de Verleider van den beginne. Omdat hij daarin rondgaat als een briesende leeuw, zoekende wie hij zou mogen verslinden.

O: wij hunkeren naar de mateloze vreugde, die begeerlijk is, naar de zaligheid. Maar wij begeren die hier op aarde niet. Niet omdat die vreugde verkeerd is, of omdat dat mateloze slecht is (heeft God niet die mateloze vreugde ons weggelegd daarboven?) maar omdat in die vreugde de Satan komt, om door die vreugde ons te brengen tot eeuwige droefheid, om die heerlijkheid te doen zijn tot ons verderf.

Wij huiveren voor de diepe tegenspoed. Niet maar omdat die pijnlijk is voor ons, maar omdat de Boze ons daarmee bestrijdt, om ons los te maken van God.

Hier deze bidder is bang voor al het buitengewone en al het bijzondere. Hij smeekt, dat het ver van hem blijven mag. Armoede of rijkdom geef mij niet. Niet omdat armoede altijd smartelijk is, een kruis zwaar om te dragen; niet alsof rijkdom op zichzelf geen begeerlijk goed zou zijn. Maar we huiveren voor beide, omdat we er niet tegen kunnen, wijl de Satan daarvan gebruik maakt tot ons verderf.

Wij belijden hier onze macht en onze zwakheid. Dat voorspoed niet iets is waar wij boven staan. Dat tegenspoed niet iets is waar wij over triumpferen. Maar dat zij verzoeken zijn van de Boze, waarin wij tegronde gaan.

En daarom is hier de schreeuw om bescherming, de kreet om bewaring voor al dat geweldige en schokkende en bijzondere. Omdat wij daarbij niet veilig zijn, zolang de Boze woelt en werkt. Wij huiveren hier voor de macht van het verderf en voor zijn verschrikkelijke wapenen, waarmee hij ons bestrijdt.

Leid ons daarom niet in verzoeking. Omdat de Boze zijn hand daarin heeft en zijn bedoeling daarmee heeft. Niet in verzoeking, Heer, omdat ik tegen zijn aanvallen me niet bestand weet. Niet in verzoeking, Heer, want daarin is het gevaar van de dood en van de verdoemenis.

Wat schijnt dit gebed toch vaak onverhoord te blijven. Als je bidt om gezondheid, en het blijft maar sukkelen. Als je hunkert naar herstel, en het gaat langzaam achteruit. Als je bidt om bewaring voor tegenslag, en de klappen volgen elkaar op de voet. Als de armoede schrijnt, en er toch geen verruiming komt. Als de crisis blijft, ondanks het gebed om vooruitgang. Als je bidt om vertroosting en uitkomst, en de bestraffing er alle morgen is. Als de verzoeking tóch er is, en toch komt, terwijl wij God smeekten: Leid ons niet in verzoeking. Heere, ik ben zwak, zijn sterkte is groot. Bewaar mij toch, o alvermogen God; en Hij leidt in verzoeking.

Toch wel nergens schijnt de verhoring vaak zo ver af. Gods Naam wordt geheiligd en zijn Rijk komt en zijn Wil geschiedt. Wij eten ons dagelijks brood. We ontvangen vergeving der zonden. Maar ach: in verzoeking leidt God ons toch. En het wordt te bang en te zwaar om staande te blijven.

Doch nu komt Jacobus en zegt: Acht het voor grote vreugde, mijn broeders, dat gij in velerlei verzoeken valt, wetende, dat de beproeving uws geloofs lijdzaamheid werkt.

Ik moet tegen de verzoeken bidden, want de duivel is daarin. Maar als ze komen, dan mag ik mij verheugen met sterke vreugde: want God is daarin ook. Ik moet ertegen bidden: want daar is verleiding in. Maar als ze aanwezig zijn, dan moet ik opspringen van vreugde: nu gaat het goed. Ik moet bidden: Leid niet in verzoeking. Want daarin is gevaar voor de nederlaag en voor het bezwijken. Maar Jacobus leert me danken: want de verzoeking werkt lijdzaamheid, volharding, maakt het uithoudingsvermogen groter. We moeten ertegen bidden: want er is verzoeking van de duivel. Er is gevaar. Maar we kunnen er straks voor danken: er is verzoeking van God. Er is genade.

Ziet, broeders en zusters, zo vullen die beide teksten elkaar aan. En bewaren ons in evenwicht.

Natuurlijk: ik mag om die tekst van Jacobus nooit bidden: Leid me maar in verzoeking, Heer. Want dat zou betekenen: ik ben sterk, ik kan ertegen, ik kan de duivel wel weerstaan. Wij bidden in grote nood het gebed van Christus: Leid ons niet in verzoeking. Wij zijn toch zwak, zijn sterkte is groot. Wij moeten bidden, omdat de verzoeking komt van de duivel.

Maar als God anders doet dan wij bidden, en de verzoeking toch brengt, dan zullen wij danken en verheugd zijn. Want we weten dan: God verzoekt mij, God beproeft mijn geloof, om mij sterker te maken.

Ik kan het ook anders zeggen. We moeten bidden: Leid ons niet in verzoeking, omdat de macht van de Boze ons verschrikt en benauwt, omdat we vrezen door hem overwonnen te worden. Maar als God op dat gebed de verzoeking toch brengt, is mijn gebed dan niet verhoord? Jazeker, is het dan verhoord. Want God verzoekt mij dan en brengt zo de volharding in mij, om de Boze te kunnen weerstaan.

Leid mij niet in verzoeking. Anders kom ik in de macht van de Boze. Maar leidt God in verzoeking, dan verlost Hij ons van de Boze. Als God dit gebed schijnbaar niet verhoort en de verzoeken over ons brengt, dan verhoort Hij toch. want dan verlost Hij in de verzoeking ons van de macht van de Boze.

Het kwaad zit niet in de verzoeking zelf, maar hierin, dat de Boze daarin komt en daarin werkt. Maar als God ons dan toch verzoekt, dan is dat zijn belofte, dat Hij ons verlossen gaat van de Boze, en dus de verzoeking tot een zegen maakt. Als wij de verzoeking maar vrezen en ervoor huiveren. Komt ze dan toch, dan is het genade: dan worden we sterker tegenover de Boze.

Het komt hier slechts op aan, waar in de verzoeking ons hart is: bij God of bij de Boze. Of we tegen God zeggen: "ja", en tegen de Satan: "neen". Omdat we "neen" zeggen tegen de Boze, daarom bidden we. Maar omdat we "ja" zeggen tegen God, daarom achten we het voor grote vreugde, als we in velerlei verzoeking vallen. Het "neen" zeggen tegen de Boze doet ons voor de verzoeking huiveren, omdat zijn verleiding daarin is. Daarom: Leid ons niet in verzoeking. Maar het "ja" zeggen tot God leert ons straks danken, omdat in de verzoeken God toch was, en Hij ons in de strijd sterker maakte.

Zonder of door verzoeking: God verlost ons dan van de Boze. Als wij vóór de verzoeking maar weten, dat de duivel erin is. Dan leren we bidden. Als wij in en na de verzoeking maar geloven, dat God erin is. Dan leren we Jacobus' vreugde.

Want als God en Satan beide aan ons rukken, dan krijgen we schrammen en wonden en builen. Maar als ons hart kiest voor God, reeds vóór de verzoeking aanwezig is, en daarom bidt, dan kiest in de verzoeking God voor ons, en Hij verlost ons van de Boze.

Want ik ben zwak en de Satan sterk. Maar in de verzoeking staat ons dan de sterke Held terzij: God-met-ons.

En daarom eindigen we dit gebed dan ook in Hem:

2. Want uw is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid.

Ondanks de felle aanslagen: God heerst. Hij alleen. Ondanks de woede van Satan: bij

God is de kracht. Ondanks het verzet van de Boze: God heeft de heerlijkheid.

Tot in der eeuwigheid.

Hij blijft die Hij is. Sterk en heerlijk. En daarom houdt Hij wat Hij heeft.

Zo komt er in ons bidden van deze zesde bede toch ook weer de rust. Want God is onze Koning: Hij *wil* ons geven wat we Hem vragen. Hij heeft de kracht: Hij *kan* ons geven wat we bidden. En Hij moet zijn heerlijkheid hebben, de eer ontvangen: daarom *zal* Hij ons geven. In de bewogen onrust met het oog op de Satan, blijft er toch de stille rust door het geloof in God, door het vertrouwen op Hem die kan en wil en zal.

Onrustig en toch kalm.

Droevig en toch blij.

Biddend tegen de verzoeking vanwege de Satan. Maar straks dankend voor de verzoeking vanwege de genade Gods.

3. Daarom kan de bewogen bidder, de hartstochtelijke smekeling, toch vertrouwend "Amen" zeggen. Want het is waar en zeker.

Zeker, dat God het koningschap heeft en houdt, en daarom in de verzoeking nabij is. En voor de verzoeking bewaren kan.

Het is zeker, dat God de kracht heeft, waarmee Hij mij sterkt in de strijd.

Het is zeker, dat van Hem de eeuwige heerlijkheid is. Dat het in mijn verzoeking gaat om Zijn eer. Mijn leven staat niet slechts op het spel. Maar Gods eer staat op het spel.

Daarom zeg ik gelovig "Amen" op het gebed.

Want ik herinner mij de grondwet van het Verbond: die twee zullen één zijn. Die de Heere aanhangt is één Geest met Hem. En wat God heeft samengevoegd dat zal ook geen duivel scheiden.

Als ik tegen de duivel in bid, dan sta ik aan Gods kant, dan houd ik het verbond. Ik wedersta daarin de Boze. Als straks de verzoeking toch hevig is, dan staat God naast mij en achter mij, want Hij is mijn God in het verbond. Hij wederstaat de Boze ook. En samen overwinnen wij.

Hoe zei Paulus het ook maar weer vanmorgen? "De God des Vredes zal de Satan haastig onder uw voeten verpletteren".

Ja, zó is het: *God* zal het doen — onder onze voeten. Want in Gods overwinning zal ik delen. Samen in de strijd, samen in de triumpf.

In de verzoeking hoor ik de overwinningsklok luiden, en zingen van Gods koninkrijk en kracht en heerlijkheid. Dat zijn de overwinningsklanken voor Hem en voor mij, voor ons samen. En dan volgt het "Amen" vanzelf.

Voorwaar, voorwaar, ik zeg u — Amen, Amen, zeg ik u: wie overwint zal alles beërven.

Amen.

Zondag 9 Februari 1936.